

TARIK ZİYA EKİNCİ

Devlet ve Ben

Server Tanilli'nin Önsözüyle

TARIK ZİYA EKİNCİ

Devlet ve Ben

sarmal YAYINEVİ

sarmal YAYINEVİ

SARMAL YAYINEVİ

Babıali Cad Pak Han. No:16/4 Cağaloğlu/İstanbul
Tel - Fax: (0212) 522 45 78 - 512 70 20

Yazarı : Tarık Ziya Ekinci
Birinci Baskı : Nisan 1995

Kapak : İnci Batuk
Dizgi : Sarmal Dizgi Tel - Fax: (0212) 522 45 78 - 512 70 20
Baskı : Kayhan Matbaacılık
Cilt : Dost Mücellithanesi

TARIK ZİYA EKİNCİ

DEVLET VE BEN

İÇİNDEKİLER

Birkaç Söz / *Server Tanilli* 9
Önsöz 13

I Giriş
Devlet nedir nasıl oluştu? 21

II Çağdaş Demokratik Hukuk Devleti
Çağdaş demokratik hukuk devleti 51
Türkiye çağdaş bir devlet midir? 62

III 12 Mart Serüveni ve Karşılaştığım Tertipler
12 Mart serüveni ve karşılaştığım tertipler 81
12 Mart dönemi sıkıyönetim yargılamalarının hukuksallığı 96

IV 12 Eylül Rejimi ve Karşılaştığım Tertipler
12 Eylül rejimi ve karşılaştığım tertipler 151
12 Eylül'de yaşadıklarım 159

V 12 Eylül Sonrası Türkiye Düzeni
12 Eylül sonrası Türkiye düzeni 205
1982 Anayasası 212

VI 12 Eylül Sonrası Siyasal İktidarlar
12 Eylül sonrası siyasal iktidarlar 233
12 Eylül sonrası düzende DYP-SHP ortak hükümetinin politikaları 275

VII 12 Eylül Sonrası Düzende, Devlet ve Ben Bağlamında Yaşadığım Olaylar
12 Eylül sonrası düzende, devlet ve ben bağlamında yaşadığım olaylar 345
İddianame 377
Savunma 379
Bitirirken 402

Baskı, soyutlama, yalnızlaştırma ve husumet dolu bir ortamın
tüm güçlüklerine göğüs gererek bana destek olan
ve çocuklarımızın eğitimlerini aksatmadan sürdüren özveri yüklü
sevgili eşim PERİHAN EKİNCİ'ye...

Demokrasi mücadelesinde her zaman yanımda olan
hukuksal yardımlarıyla bana destek olan
sevgili kardeşim Avukat TAHSİN EKİNCİ'ye...

Babalarının yokluğundaki, itici, soyutlayıcı,
yalnızlaştırıcı ve husumet dolu ortamda;
onurlarını koruyarak, öğrenimlerini başarıyla bitiren
sevgili çocuklarım ZELÂL, MERAL ve LEZGİN'e...

Sevgiyle ithaf ediyorum.

Birkaç Söz...

Uygar dünyada, çağdaş devletin "onsuz olmaz" ilkeleri vardır; başta gelenleri de, devletin demokratik olması ve hukuka bağlılığıdır. Bütün ötekiler, laiklikten insan haklarına saygılı olmaya, çoğulculuktan yargının bağımsızlığına ve parlamentonun üstünlüğüne varıncaya değin hepsi, bunların birer sonucudur. Hukuka bağlılık, evrensel hukuk ilkelerine bağlılığı da gerektiriyor; çoğulculuk, çok kültürlülükle çok etnililiği de kucaklıyor; ırkçılıkla şöven milliyetçiliğe karşı olmak da, zorunlu sonuçlar arasında.

Bunları göz önünde tutarak, Türkiye'deki devlete çağdaş bir devlet diyebilir miyiz?

Yığınla örneğe bakıp, hayır!

Herşey bir yana, kimi düşünceleri suç sayarak, hapishanelerini aydınlarla dolduran devlet, çağdaşlığın uzağındadır.

Bitmedi! Türkiye'de, aydın karşısında böylesine acımasız olan devlet, o aydın Kürt oldukta, daha da insafsız kesilir: "Türkiye'de Kürt yok Türk vardır" deyip çifte standarda başvurur; "devletin bekası"ndan söz edip, Kürt'e "potansiyel suçlu" olarak bakar; her türlü tartışmayı, "bölücülük", "milli duyguları zayıflatma ve yok etme" suçlamasıyla yarıda keser. Bir yıldırma aracı olarak kullanılan "faili meçhul cinayetler"in Kürt aydınına isabet eden oranı daha kabarıktır. Yığınlar söz konusu olkdukta, kimi yaptığını düşman yapmaz: Fukara Kürt köylülerinin, kitleler halinde yurdundan yuvasından koparılıp atılmalarının yüzlerce örneğini nasıl açıklayabiliriz?

Çağdaş bir devletse devlet, hiçbir gerekçe ile başvuramaz bunlara!

Bu kahredici uygulamalar bugün de yürürlüktedir.

İnsanlarımıza olmadık acılar çektiren bu düzeni sergileyenler, özellikle son yıllarda çok olmuştur. Unutmamalı: Yaşanan olayları kamuoyuna duyurmak, bir yurttaşlık görevidir; susmak, herşey bir yana, insanlığa da sığmaz.

Elinizdeki kitap, bir başka tanıklık getiriyor olan bitene.

Tarık Ziya Ekinci'yi, özellikle benim kuşağım pek yakından tanır. Sayın Ekinci, dünyaya -bugün de- sosyalist açıdan bakan, öyle olduğu için de her türlü dar açının dışında, gerçekliği bir bütün olarak kucaklayan bir aydındır; yoğun eylemlerin içine de, 60'lı yıllarda, Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) saflarında gelip girer.

Bir sosyalistin, üstelik Kürt olduğunda, ülkemizde ne türlü belalara uğrayacağını tasarlayabiliyor musunuz?

Sayın Ekinci, TİP'in kapatılmasının arkasından 12 Mart rejiminde, daha sonra da 12 Eylül rejiminde tanık olduğu olayları ve bizzat çektiklerini anlatıyor kitabında bize.

Ve neler gelmiyor ki başına!

Yazdıklarını okurken, öyle sayfalar oldu ki utandım anlattıklarından; dahlim varmış gibi bir suçluluk duygusuna kapıldım. Bırakınız Kürd'ü, bu söylediklerinden, bir parça namus ve haysiyeti olan hiçbir Türk'ün utanmayacağını da düşünemem.

Ancak benim ya da hepimizin utanması yetmez; başka şeyler de yapmalıyız. İçinde yaşadığımız devlete ve topluma çağdaş nitelikler kazandırmanın yolu buradan geçiyor.

Neler yapmalı örneğin?

İsmet Paşa, vaktiyle Ulus gazetesinde yayımlanan anılarının bir yerinde, Lozan'da "milli davalarımızı, biz Türkler ve Kürtler diye savunduk" der. Gerçekten de, Paşa Lozan'da, yeni kurulan devletin ulus anlayışını açıklarken, Kürt ve Türk halklarının kardeşliğinden söz eder her vesileyle. Aslında, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın "kardeşlik ideolojisi"nin doğal bir sonucuydu bu. Onu rafa kaldırıp Kürt düşmanlığı körüklemek, halklar arasında düşmanlık yaratmak, sonraki yılların eseridir.

Ve işte oralardan buralara gelmişiz!..

Şimdi ilk yapacağımız şey, çağdaş tarihimizde yaşanmış bir gerçeklik olan, işte bu Kurtuluş Savaşı'mızın kardeşlik ideolojisine tekrar dönmek ve onun doğal bir sonucu olarak da, yeni bir yurtseverlik anlayışını yaratmak ve yaşama geçirmektedir.

Sayın Ekinci, demokrasi mücadelesi veren aydınların ne gibi tuzaklarla karşıkarşıya olduklarını -başından geçenleri örnek vererek- gösterirken, bu gerçeğin de altını çiziyor ki pek yerindedir.

Bir şeyi daha yapıyor yazarımız: Yaşadığımız şu son yılları da ince bir çözümlemeden geçirip şunları söylüyor: Özal olayında olduğu gibi, "Bireylerden medet uman, soyut düşsel politikalarla demokrasiyi kazanmak olanaksızdır. Kürt aydınlarınca yapılacak şey, demokrasi güçleriyle ortak bir mücadeleye katılarak, Türkiye'de demokrasiyi bir bütün olarak kazanmaktır. Mucize yaratacak lider beklentisiyle ne Kürt sorunu çözülür ne de Türkiye'de demokrasi kurulur."

Kürt sorununu çözmek, Türkiye'de demokrasiyi çağdaş anlamıyla kurmaya bağlıdır; Türkiye'de demokrasi kurulduğu ölçüde de, Kürt sorunu çözüme ulaşacaktır: Kürt-Türk, bu gerçekçi formüle inananların, sayın Ekinci'den öğrenecekleri çok şey var.

Bir acı anılar, ama güzel bir geleceği de hazırlamada geçerliği olan gözlemler kitabıdır elinizdeki; öyle olduğu için de, Türkiyeli okuyuculara tanıtmayı bir görev bildim onu.

Asıl değerlendirmeyi ise onlar yapacak...

Strasbourg, 1.Şubat.1995

Server TANİLLİ

Ön s ö z

İnsanın, devleti bilinçle irdelemesi ve erk kaynağını sorgulaması, görece yeni bir olaydır. Yüzyıllar boyunca devlet ve devlet erki, insanüstü, göksel bir gücün yeryüzündeki yansıması olarak algılanmıştır. Bu nedenle de korku yaratan, dehşet saçan ve saygı duyulan bir kurum haline getirilmiştir devlet. Böylece, insan, bizzat yarattığı devlete ve onun erkine karşı yabancılaşmıştır. Devlet erkini kullanan, özellikle onun çıkarına olan işlevi üstlenen görevliler de, devlet kavramını mistifiye etmek ve devleti kutsamak süretiyle yabancılaşma olgusuna katkıda bulunmuşlar ve bulunmaya devam etmektedirler.

Devletin ezdiği bireylerden, sınıf atlayarak ya da belli bir misyon için eğitilerek, onun çıkarına olan görevlere atananlar, ast-üst ilişkisi içinde dün korktukları devletin korku saçan elemanları haline gelmektedirler.

Devletin kutsanarak korkulan ve çekinilen bir kurum haline getirilmesi, devleti yönetmenin ve onun çıkarına olan görevleri yapabilmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle devletin çıkarına çalışanlarla, yöneticilerinden, onu vatandaşa hizmet eden bir kurum haline dönüştürmeleri beklenemez. Oysa, devletin kutsallaştırıldığı ve ona karşı yabancılaşma duygusunun yoğun olarak yaşandığı toplumlarda her türlü değişim ve dönüşüm devleti yönetenlerden beklenir. İşte devlet korkusunun sürüp gitmesinde ve devletin sürekliliği olan bir baskı aracı olarak kullanılmasında belirleyici olan etken bu çelişkide saklıdır.

Burjuva devriminden sonra, devletin erk kaynağı gökten yere indirilmiş ve onun korkutucu varlığı sorgulanmaya başlanmıştır. Demokrasinin gelişmesiyle de devletin bir hizmet kurumu olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. Ne var ki, en gelişmiş demokrasilerde bile, devleti kutsallaştıran yönetici kadroların yarattığı devlet korkusu tamamen silinememiştir.

Demokrasinin gelişerek ilerlemesi sürecinde, bireyin ve emeğin özgürleşmesiyle birlikte devletin baskı gücü de zayıflayacak ve giderek küçülen devlet ortadan kalkacaktır. Bu süreçte, toplumdaki devlet korkusu da azalarak yok olacak ve birey tam anlamıyla özgürleşecektir. Devlet birey ilişkisinin tarihsel gelişme trendinden çıkarılan bu yargı, devletin geleceğine ilişkin felsefi bir çıkarımdır. Bugünden yarına gerçekleşmesi beklenemez. Devlet korkusunun yok olması, insanın ve emeğin tam olarak özgürleşmesi çok uzun bir zaman alacaktır. Bu sürecin sağlıklı biçimde işleyebilmesi için bilinçli ve örgütlü siyasal müdahalelerin yapılması zorunlu bir gerekliliktir.

Özellikle Türkiye gibi, devletin kutsandığı ve her türlü değişimin bu kutsal devletten beklendiği, duragan köylü toplumlarında, demokratik bir düzenin kurulabilmesi için, herşeyden önce, devlet korkusunun aşılarak devletin demokratikleştirilmesi gerekir. Bu görev devleti yöneten ve onun çıkarını koruyan kadrolarla, bunların dayandıkları sınıf ve katmanlardan beklenemez. O halde, devletin demokratikleşmesi ancak, devlet dışı dinamiklerin verecekleri siyasal bir mücadele ile gerçekleşebilir.

Türkiye'de padişahlığın ve hilafetin kaldırılarak devlet erkinin ulusal iradeye bağlanmasına karşın, devlet, korkulan ve dehşet saçan bir kurum olma özelliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Devlet baskısı ve korkusu en çok kırsal alanda yaşanmaktadır. Bu korkunun yoğun olarak yaşandığı alanlardan bir diğeri de, dinsel ve etnik azınlıkların oluşturdukları topluluklardır.

Türkiye gibi geleneksel toplumlarda dinsel ve etnik azınlıklar devletten uzak tutulmaktadırlar. Özellikle, devlet çıkarına olan görevlere katılmaları yasaklanmıştır. Devletin bu dışlayıcı tutumu nedeniyle, köylü yığınlarından sonra, devlet korkusunu en çok taşıyan topluluklar, dinsel, mezhepsel ve etnik azınlıklardır. Kural olarak, gayrimüslimlere devlet çıkarına olan görevler verilmez. Din değiştirerek müslümanlığı kabul edenler, başka bir deyimle Türkleşenler, az da olsa bu görevlere gelebilirler. Kürtlere gelince, Türkleşmiş ve bunu kanıtlamayı başarmış olanlar, yeteneklerine göre, devletin her kademesinde istedikleri görevi alabilmekte ve devlet adına her türlü etkinliğe katılabilmektedirler. Baskı altında ve devlet korkusu içinde yaşıyan ailelerin bireyleri olan bu insanlar, genellikle, kutsal devlete mühtedi sadakatıyla ve gönülden gelen bir bağlılıkla hizmet ederler. Ve onun çıkarları uğruna her türlü kanunsuzluğu yapmakta asla kusur etmezler. Son yıllarda Güneydoğu'da sanık ya da tutuklulara işkence yapanlarla, Kürt aydın ve işadamlarına yönelik faili meçhul cinayetleri işleyenler arasında Kürt kökenli devlet görevlileri çoğunluktadır.

Türkiye'de, devlet adına korku salarak insanları terörize etme pratiği, devleti yönetmede tek yöntem olarak bilinmektedir. Geniş halk yığınlarının temel insani haklara ilişkin talepleriyle, aydınların düşünce, anlatım ve örgütlenme özgürlüklerinin sürekli reddedilmesi, insana olan saygısızlıktan çok, devlet korkusunu canlı tutmanın bir gereği olarak yapılmaktadır. Devlet mitini yıkarak ve korkuya dayanan itaatı yok ederek, oluşturulacak bir demokratik ortamda, devlet gücünü kullananlar, devleti yönetmede aciz kalacakları için, bireyin ve toplumun özgürleşmesini engellemektedirler.

Devleti yönetmek için, insanı ezmeyi ve onu aşağılamayı bir görev sayan devlet çıkarının bekçileri, yaptıkları görevin bir gereği olarak ruhsal bir metamorfoz geçirmektedirler. Bu ruhsal başkalaşım sonunda, kutsal devletin çıkarları adına, her türlü insanlık dışı uygulamayı yapmaya hazır bir insan tipi oluşmaktadır. Bu insanlar, öncelikle, bir ayrıcalık ve üstünlük duygusuna kapılırlar. Sivil toplumdaki bireyleri küçümseyerek, onlara emir kulu muamelesi yapmayı bir hak sayarlar. Hoşgörüsüz ve acımasızdırlar. Özellikle, köylülere karşı zalimce davranmayı, devleti yaşatmanın zorunlu bir gereği saymaktadırlar. Buna karşılık, amirlerine ve güç sahiplerine küçülerek yaltaklanırlar. Bunu yaparken de, devlete bağlılığın ve onu kutsadıklarının inancı içindedirler.

Devletin çıkarına olan işlevleri yerine getirmekle görevli insanların uğradıkları bu psikolojik deformasiyon, insanlaşma sürecini tersine işleten bir değişimdir. Eziyet etmeyi ve öldürmeyi meşrulaştıran bu başkalaşımla ortaya çıkan devlet ajanı psikolojisi, ruhsal bir çarpıklıktır. Kutsal devlet adına, yüce bir amaçla, insana işkence etmeyi ve adam öldürmeyi haklı ve meşru sayan bir ruh hastalığıdır. Herkesin şikayet etmesine karşın, Türkiye'de işkence, yargısız infaz ve faili meçhul cinayetlerin sürüp gitmesinin nedeni, çağdışı, çarpık bir devlet anlayışından kaynaklanan bu ruhsal deformasiyondur. Tıpkı şeyhleri uğruna ölümü ve öldürmeyi göze alan müritler gibidir, bunlar da...

Öte yandan, devlet korkusuyla yönetilen toplumların bireylerinde de ruhsal bir başkalaşım oluşmaktadır. Sürekli korku altında yaşamanın etkisiyle, bu insanlar, düşünce üretme ve girişim yeteneklerini kaybederler. Statükonun dışına çıkma ve devleti eleştirme cesaretini gösteremezler. Yönetenler açısından, korku psikozundaki bir toplumu yönetmek kolaydır. Ne var ki, korkulu bir yaşama mahkum edilen, suskun ve inisiyatifsiz bir toplumun gelişmesi ve ilerlemesi olanaksızdır.

Korkuyla yönetilen toplumların en büyük handikapı, kolay yönetme isteğiyle, ilerleme isteği arasındaki uzlaşmaz çelişkidir. Bu çelişki aşılmadan, toplumun kalkınma ve ilerleme beklentisi gerçekleşemez.

Türkiye'de, çağdaş Batı uygarlığını yakalama isteği, devleti de kapsayan ulusal bir özlem haline gelmiştir. Ne var ki, salt bilimsel bilgiyi ve çağdaş teknolojiyi aktarmakla bu hedefe ulaşılamaz. Kalkınma olayının bir de insan boyutu vardır. Bilimi yeniden üretecek ve modern teknolojiyi kullanabilecek özgür insana ihtiyaç vardır. Bu da, insanın ve emeğin özgürleşmesini sağlayacak koşulların oluşmasıyla gerçekleşebilir. Birey ve emek özgürleşmeden, Türkiye'nin çağdaş uygarlığı yakalaması bir hayaldir.

Bireyin ve emeğin özgürleşmesi, ancak devletin ve toplumun demokratikleşmesiyle sağlanabilir. Kuşkusuz, korku salarak yöneten, otoriter bir devletten demokratikleşmeye öncülük etmesi ve demokrasiyi kurması istenemez. Onu bu yolda özendirmek ya da zorlamak, statükoya teslimiyet anlamına gelir. Zorda kalan baskıcı bir devletin yapacağı demokratik bir iyileştirme girişimi, baskıyı ve korkuyu sürdürecek değişik yöntemlerin geliştirilmesinden öteye geçmeyecektir. TCK'nın 141 ve 142. maddelerine karşı yükselen toplumsal muhalefet karşısında Özal'ın liderliğindeki ANAP iktidarı bu maddeleri kaldırmış, ama yerine, düşünce ve anlatım özgürlüğünü tehdit eden TMY'nin 8/1 maddesini getirmiştir. Bu madde çok daha kapsamlı ve çok daha müphem olduğu için, toplumun düşünce yaşamı üzerinde daha ağır bir baskı kurmuştur. Bu örnek, demokrasinin hiçbir zaman verilmediğini, ancak, mücadeleyle kazanılması gerektiğini gösteren canlı bir kanıttır.

Türkiye'de de demokrasi, örgütlü demokrasi güçlerinin, devleti elinde tutan statükocu güçlere karşı, devlet erkini ele geçirmeyi amaçlayan ödünsüz ve uzun erimli bir mücadeleyle kazanılacaktır.

Demokrasi mücadelesi, gerçeklere gözünü kapamayan, yalnızlaşma, hapishane, baskı, işkence ve ölüm tehdidine karşı cesur ve kararlı davranabilen aydınların öncülüğünde, toplumun tüm demokratik güçleri kazanılarak verilmesi gereken güç, güç olduğu kadar da nankör, ama onurlu bir uğraştır. Türkiye gibi, devlet korkusunun ağır bastığı ve devletin mitleştirildiği duragan bir toplumda bu mücadele çok daha güçtür.

Tarihsel nedenlerle, Türkiye'de devletten çıkan düşünce ve öneriler, bir kul sadakatıyla benimsenir. Çoğu kez, basın da devleti korumak amacıyla gerçekleri gizlemekte ya da suskun kalmaktadır. Örneğin son üç yılda, Türkiye'de, devlet içinde örgütlü kimi karanlık güçlerin sorumlu tutulduğu, ikibini aşkın, faili meçhul cinayet işlendiği halde, basından hiçbir ciddi eleştiri gelmemiştir. Devletin meşruiyetini tartışma konusu yapan, benzer nitelikli olayların bir teki bile, demokratik bir hukuk devletinde hükümetlerin düşmesi için yeterlidir. Oysa Tür-

kiye'de binleri aşan bu vahim olaylar karşısında, kamuoyu ilgisiz ve basın suskundur. Çünkü, Cumhurbaşkanı sayın Demirel "devlet suç işlemez!" açıklamasıyla örtülü bir tehditte bulunmuştur. Bu açıklamayı, tartışmasız kabul eden bir toplumun bireyleri, egemenlik hakkı yasal olarak ulusa tanınmış olsa bile, kulluktan vatandaşlığa geçmiş sayılamazlar. Bireyleri henüz kulluk aşamasında bulunan bir toplumda, devleti sorgulayan örgütlü bir demokrasi mücadelesinin başarılması son derece güçtür.

Bu ağır koşullara karşın Türkiye'de demokrasiyi kurup işletmenin koşulları vardır. Yapılacak ilk iş, kutsanan, baskıcı ve korku salan devleti sorgulayarak, devlet mitini yıkmak ve korkusunu yenmektir.

İkincisi de, toplumda, demokratik hukuk kurallarını benimseterek yerleştirilecek ve devletin hukuk içinde kalmasını sağlayacak güçlü, demokratik bir siyasal muhalefetin oluşturulmasıdır.

Her yurtsever demokrat aydının görevi, demokrasi için mücadele etmek ve güçlü bir demokratik muhalefetin oluşturulmasına çaba göstermektir. Elinizdeki kitap böyle bir mücadelenin öyküsüdür. Burada ayrıca, yaşanan baskı ve işkencelerin, karşılaşılan tertiplerin, kurulan tuzakların, acılı mahpushane yılları ile çileli sürgün yaşamının öyküleri de anlatılmıştır.

Bu kitapta bir ömür boyu yaşadığım ve gözlediğim olaylardan kalkarak, Türkiye'de devletin yapısını ve işleyişindeki sakatlıkları sergilemeye çalıştım. Eleştirilerimde Türkiye'nin öykündüğü çağdaş demokratik hukuk devletinin yapısını ve işleyişini örnek aldım. Aynı zamanda Türkiye'nin demokratik bir hukuk devletine dönüştürülebilmesi için ne gibi bir devlet örgütlenmesinin ve nasıl bir hukuk düzeninin kurulması gerektiğine de yanıt vermeye çalıştım.

Kitap yedi bölümden oluşmaktadır. Birincisi giriş bölümüdür. Bu bölümde devletin anlamı, tarihsel gelişmesi ve işlevleri konusunda teorik açıklamalar yapılmış, devlet biçimleriyle, bugünkü siyasal rejimler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, güncelliği nedeniyle, sosyalizme özel bir yer verilmiş, sovyet sisteminin çöküş nedenleri irdelenmiş ve geleceğin sosyalizmine ilişkin öngörüsel bazı düşünceler açıklanmıştır.

İkinci bölümde, çağdaş demokratik hukuk devletinin ilkeleri açıklanmış ve Türkiye'nin devlet yapısı ile devlet erkinin kullanılış biçimi, bu ilkelerle karşılaştırılarak çağdaşlaşma yolunda alınması gereken önlemlerin ve katedilmesi gereken mesafenin büyüklüğü sergilenmiştir.

Üçüncü bölümde, 12 Mart'ta karşılaştığım ve yaşadığım hukuk dışı olaylar açıklanmış ve bu rejimin faşist karakteri sergilenerek bu yönetimden çıkarılan dersler anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, 12 Eylül rejimi ve bu rejim altında yaşadığım baskı ve işkencelerle, maruz kaldığım tertipler açıklanmış; 12 Eylül darbesinin amacı, getirdiği siyasal düzenin faşizan karakteri ve oluşturduğu yeni devlet ideolojisinin (Türk - islam sentezi) özellikleri açıklanmıştır.

Beşinci bölümde, 12 Eylül sonrasının Türk-islam sentezi ideolojisine bağlı olarak oluşturulan çok partili, parlamenter görünümlü bugünkü otoriter rejimin çözümlenmesi yapılmış ve 1982 anayasasının hukuk devleti kurallarıyla çelişen antidemokratik nitelikleri sergilenmiştir.

Altıncı bölümde, 12 Eylül sonrası döneminin siyasal iktidarları ele alınmış ve devletin yeniden yapılanmasında, Türk-islam sentezi ideolojisinin rolü ve toplum yaşamındaki etkileri açıklanmıştır. Bu bağlamda, ANAP'ın ve DYP-SHP ortaklık iktidarının, Türk-islam sentezi ideolojisi çerçevesinde izledikleri politikaların antidemokratik karakteri sergilenmiştir.

Yedinci bölümde de, 12 Eylül sonrası dönemde, toplumun ve devletin demokratikleşmesi bağlamında yaptığım çalışmalar nedeniyle yaşadığım olaylar ve maruz kaldığım tertipler anlatılmış ve Türkiye'de demokratik bir hukuk devletinin kurulup işlemesi için alınması gereken önlemler açıklanmıştır.

"Devlet ve Ben" bir anı kitabı değildir. Bugünkü devletin yapısını ve işleyişini sorgulayan ve nasıl olması gerektiğini anlatan bir kitaptır. Türkiye'de hukuka bağlı, insan haklarına saygılı, düşünce, anlatım, inanç ve örgütlenme özgürlüklerini içeren bir demokrasi için uğraş verenlere yol gösterecek bir mücadele klavuzudur.

Bu çalışma ile, bir ömür boyu, demokrasi ve toplumsal ilerleme için verdiğim mücadelelerin kazanımlarını demokrasi güçlerinin hizmetine sunmaya çalıştım. Faydalı olabilirsem ne mutlu bana!...

Bu kitabı, özlü bir önsözle kamuoyuna tanıtan değerli dostum Prof. Server Tanilli'ye ve yayına hazırlamada büyük emeği geçen sayın Hülya Üstün'e teşekkür etmeyi bir ödev sayıyorum.

İstanbul, 15 Mart 1995
Dr. Tarık Ziya EKİNCİ

I
GİRİŞ

Devlet Nedir ve Nasıl Oluştu?

İnsanı hayvandan ayıran çeşitli nitelikleri arasındaki temel özelliklerden biri de, topluluk yaşamını toplumsal yaşama dönüştürebilmiş olmasıdır.

Hayvan türlerinin pek çoğu içgüdüsel bir yönelimle topluluk halinde yaşarlar. Fakat toplumsal yaşama geçmiş hiçbir hayvan topluluğu yoktur.

İnsanın aralıksız biçimde devam eden insanlaşma sürecinde gelişmesini sağlayan toplumsal yaşamdır. İçgüdüsel olan topluluk halindeki yaşam biçimine karşılık toplumsal yaşam, bilinçli bir tercihtir. Böyle bir tercihi de ancak insan yapabilir. Devlet de toplumsal yaşamın bir ürünüdür.

Devletin ortaya çıkışı, toplumsal insanın gereksinmelerinin zorunlu bir sonucudur. Diğer bir deyimle, devleti yaratan insandır. Ne var ki, zamanla devlet insanın ve onun oluşturduğu toplumun üstünde ve onlara hükmeden bir güç haline gelmiştir. Birey, bu üstün güç karşısında kendisini her zaman aciz hissetmiştir. Gelişen toplumların artan gereksinmeleri karşısında devlet örgütü karmaşıklaşmış ve baskı gücü de artmıştır. Bu karmaşık yapının etkinliğini sürdürmek için devleti idealize eden ve onu toplumun üstünde kutsal bir varlık gibi gösteren ideolojik araçlarla da baskı gücüne meşruiyet kazandırılmıştır. Devletin gelişme ve güçlenme süreci içinde yoğun bir ideolojik baskı altında kalan birey, kendi iradesinin bir ürünü olan devlete karşı yabancılaşmıştır. Ne var ki, bu yabancılaşma süreci, toplumsal ilerleme ve demokratikleşmeyle birlikte, devlet kavramına ilişkin düşünceler berraklaştıkça yeni bir nitelik kazanmıştır. Günümüzün çağdaş toplumlarında birey, devlet kavramını ve gü-

cünün kaynağını sorgulamaya başlamıştır. Artık devlet bir hizmet aracı olarak algılanmaktadır. Bu bilinçlenmeye karşın modern devletin etkinliği ve baskı gücü azalacağı yerde paradoksal bir biçimde artmıştır.

Çağdaş toplumlarda, devlet gücünü kullanan sınıf ve katmanlara karşı bireyin ve toplumun geliştirdiği savunma aracı, devlet yönetimine katılmadır. Yönetime katılma, yığınsallaşarak yaygınlaştıkça, devletin baskı gücü denetlenebilecek ve devlet, yeniden, asli işlevi olan bir toplumsal hizmet aracı haline dönüşebilecektir. Devleti elinde tutan baskıcı güçlere karşı yığınların yönetime katılma çabasıyla birlikte, gelişmekte olan temel toplumsal sınıfların devleti halkın hizmetine sokmak için verdikleri mücadele, insanoğlunun insanlaşma sürecinde ulaştığı önemli bir aşamadır. Bu mücadelenin dünya ölçeğinde başarıya ulaşarak, sosyalizmin evrensel tek bir yönetim biçimi haline gelmesiyle, devlet gerileme sürecine girilecektir. O halde devlet sonsuza dek sürmeyecektir. İnsanlık tarihinin belli bir aşamasında ortaya çıktığı gibi çok ileri aşamalarında da ortadan kalkacaktır.

Devletin Ortaya Çıkışı

Tarihsel gelişme içinde devletin ortaya çıkması, ortak tüketimden artan üretim fazlasının saklanma ihtiyacının doğması ve esirlerin emeğinden yararlanma koşullarının oluşmasıyla bir zorunluluk haline gelmiştir.

Vahşilik döneminde üretim düzeyi çok düşüktü. Başlıca üretim aracı çakmaktaşı, taş baltalar, sopalar, mızrak ve benzerlerinden oluşmaktaydı. Yaşam, akarsular ve göl kıyılarında sürdürülüyordu. Bu dönemde en önemli uğraş, yer değiştirmek için yapılan göçlerdi. Göç kararının alınması, yolların belirlenmesi ve yol güvenliğinin sağlanması gibi toplumun ortak çıkarları için yapılan hizmetler, henüz devlet örgütlenmesini gerektirecek nitelikte değildi. Bu nedenle vahşilik döneminde devlet sayılabilecek bir organizasyon yoktur.

Barbarlık döneminde, tarım ve hayvancılık yeni bir uğraş alanı olarak ortaya çıkmıştır. Göçler, mevsimlik karakter kazanmış ve görece bir yerleşiklik başlamıştır. Bir işbölümü gerçekleşmiş ve hayvan sahipliğine dayanan bir servet birikimi olanağı doğmuştur. Kadınların tek bir erkeğe sadakatine dayanan yeni bir aile biçiminin temelleri atılmıştır. Toplumlar arası ilişkilerde servet gaspı bir amaç haline geldiğinden, aşiretler arasında savaş dönemi başlamıştır.

Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak üretim güçlerinin korunması, sa-

vunma, savaş kararlarının verilmesi ve aile kurumunun sağlamlaştırılması gibi hizmetler için bağımsız bir devlet örgütünün ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur.

Kölecilikte, üretimin giderek karmaşıklaşması, işbölümünün artması, köle sahipleriyle kölelerden oluşan sınıflı bir toplum düzeninin ortaya çıkmasına bağlı olarak, devlet örgütüne duyulan ihtiyaç daha da arttığı için, ekonomiyi düzenleyen, resmi parası olan, güç kullanarak topluma yön veren; savaş kararları alan geniş olanaklara sahip bağımsız devletler ortaya çıkmıştır. Devlet kavramı, toplumsal bir antite olarak asıl köleci düzende belirginleşmiş ve netlik kazanmıştır.

"Devletin ortaya çıkışı görece yeni bir olgudur. Kazıbilim verilerine göre, devlet, ilk kez, İ.Ö 3000'li yıllarda, yeryüzünün dört ayrı noktasında, sırasıyla, Dicle - Fırat ovasında, Nil ovasında, İndüs ovasında ortaya çıkmış, uygarlık aşamasının bu en özgün kurumunun dünyaya az çok yayılabilmesi için en az 2000 yıl gerekmiştir." (Cem Eroğul, Devlet Yönetimine Katılma Hakkı, 1991, s.5)

Tarihsel gelişme içinde devletin ortaya çıkması, toplumsal sınıfların belirmesiyle eş zamanlıdır. Diğer bir deyimle, devlet, ilk sınıflı toplumun ihtiyaçlarına yanıt veren bir örgütlenme girişimi olarak ortaya çıkmıştır.

Toplumsal gelişmenin belli bir aşamasında, üretim fazlasının saklanabilmesi için toprak kapların imali, ürünlerin depolanması ve tükettiğinden daha fazla üreten esir emeğinin üretimde kullanılması gibi gelişmeler, emeğin sömürüsüne dayanan bir toplumsal farklılaşmanın, yani ilk sınıflı toplumun başlangıcı olmuştur. Esirlerin bir bağlılık ve itaat içinde çalıştırılabilmesi, üretimde çeşitlilik, üretim malları arasındaki değişimin bir düzen içinde yapılabilmesi için ilkel toplumun ileri aşamalarında bir örgütlenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır: İşte bu devlettir. İlkel toplumda uç veren devlet örgütlenmesi, köleci toplumda görece bağımsızlığı olan etkin ve yönlendirici bir örgüt haline gelmiştir.

Köleci toplumda işlevsellik kazanan devlet, tüketim fazlasını yani artı değeri ele geçiren köle sahiplerini korumak ve köleleri itaate zorlayarak, düzeni sürdürme görevini üstlenmiştir. Bu açıdan devlet, köle sahiplerinin hizmetinde ve sömürülen kölelere dönük bir baskı aracı olarak işlev görmektedir.

Devlet, ilk ortaya çıktığı andan itibaren günümüze kadar tüm sınıflı toplumlarda hemen her zaman egemen sınıfların hizmetinde, egemen üretim biçimini koruyan ve sömürülen sınıfları itaate zorlayan bir baskı aracı olmuştur. Son tahlilde, karmaşık işlevine karşın bu kural günümüzdeki demokratik devlet örgütleri için de geçerlidir. Ancak, toplumsal gelişme ve ilerlemeyle birlikte

karmaşıklaşan yapısı nedeniyle çağdaş devletin kullandığı baskı yöntemleri örtülü, dolaylı ve rafine bir hal almıştır. Bu nedenle en gelişmiş demokrasilerde bile bu ince yöntemleri kullanan devlet, sömürücü sınıflara dönük baskı işlevini kolayca sürdürebilmektedir.

Bireyin ve Toplumun Devlete Karşı Yabancılaşması

Tarihsel süreç içinde devlet, icra gücü, herkesi bağlayan yasaları, yargı gücü, ordusu, polisi ve son derece karmaşık idare makinasıyla toplumun üstünde, bireylere eşit mesafede sanısı veren ve onların iradesinden bağımsız bir kurum görünümünü kazanmıştır. Devlet yapısının karmaşıklaşması, aynı zamanda ona bağlı olan egemenlik hakkının kaynağına ilişkin görüşlerde de farklılaşmalara neden olmuştur. Örneğin, aşirette egemenlik totem adına ya da kutsal ruh adına; krallıklarda da prens ailesi adına kullanılmıştır. Feodal düzende egemenlik hakkı, Allah'a izafe edilmiş ve O'nu yeryüzünde temsil eden ailenin fertleri tarafından kullanılmıştır. Örneğin, Osmanlı padişahları egemenlik hakkını ve devleti yönetme yetkisini Allah'ın yeryüzündeki gölgesi sıfatıyla kullanmışlardır. Kendisini Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olarak gören Fransa Kralı XIV. Louis "Devlet Benim!" diyebilmiştir.

Egemenliğin kaynağı ve devlet yetkisini kullanma hakkı gibi kavramların, toplumun dışında aranması, bu hak ve yetkilere sahip ailelere üstün nitelikler atfedilmesi, doğal olarak bireyle devleti karşı karşıya getirmiştir. Bizzat insanın oluşturduğu devlet, ondan bağımsız, onun üstünde, ona hükmeden ve onu korkutan bir varlık haline gelmiştir. Böylece, kuşaklar boyu yaşanan uzun bir süreç sonunda insan kendi eserine, yani devlete karşı yabancılaşmıştır. Bizzat yarattığı bir varlığın otoritesi altına girmiş, onun esiri ve kölesi olmuştur.

Sınıf çatışmasıyla bölünmüş bir toplumda, devlet, egemen sınıfın hizmetine girmeden yaşamını sürdüremez ve varlık nedeni de ortadan kalkar. Devletin yaşamını sürdürebilmesi için hem toplumun tümüne hem de egemen sömürücü sınıflara hizmet vermesi gerekir. Bu çelişkili hizmetlerin görülebilmesi için devletin, toplumun en üstün gücü konumuna yükseltilmesi, görece bağımsız ve kutsal bir varlık haline getirilmesi zorunluydu. Bunun için de her türlü ideolojik aracın devreye sokulması ve baskı yöntemlerinin kullanılması gerekli olmuştur. Kuşaklar boyu süren baskılar ve ideolojik saldırılar altında yaşayan toplumların, devlete karşı yabancılaşması, tarihsel gelişmenin kaçınılmaz bir sonucudur.

Devlete Karşı Yabancılaşmanın Nitelik Değiştirmesi

Burjuvazinin tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte, devlet egemenliğinin kaynağı hakkındaki görüşler de sorgulanmaya başlanmıştır. Voltaire, Diderot, J.J. Rousseau gibi aydınlanmacı düşünürler, devlet egemenliğinin kaynağını bizzat toplum içinde aramışlardır. Egemenlik hakkını göklerden ve manevi alemden yere indirmişlerdir. Egemenliğin ulus olarak isimlendirilen yeni bir toplumsal varlığa ait olduğunu savunmuşlardır. Gerçekten her ulusun belli sosyolojik kriterleri olan insan toplulukları olduğu gözönüne alınırsa, egemenliğin ulusa ait olduğu yargısı sonuçta bu gücün bizzat toplumsal insandan ve onun oluşturduğu toplumdan kaynaklandığını varsayan bir düşüncedir.

Burjuvazi, üretim güçlerinin gelişmesine ve toplumsal ilerlemeye fren etkisi yapan feodalitenin kullandığı egemenlik hakkını, ulus adına geri alarak, feodal ilişkilere son vermek için devleti yönetme hakkının göksel ve tanrısal bir hak olmadığını kanıtlamak zorundaydı. Feodaliteye karşı yürütülen uzun erimli mücadelede burjuva düşünürleri öncelikle egemenlik hakkının tanrısal olmayıp, ulusa ait olduğunu kanıtladılar. Düşünsel alandaki bu başarı, insanlığın, egemenlik hakkının belli soydan gelen insanlara tanınan tanrısal bir hak olduğu yanılgısından ilk kopuş olmuştur. Diğer bir deyimle, insanlığın devlete karşı yabancılaşma sürecindeki değişiklik burjuvaziyle birlikte başlamıştır. Ancak bu değişiklik sadece devlet erkinin kaynağına ilişkin yargının değişmesiyle sınırlı kalmıştır. Burjuvazinin iktidar olmasıyla birlikte genel oya dayanan parlamentoların oluşturulması ve devlet yetkisinin bu kurumlardan çıkan hükümetler tarafından kullanılması gibi köklü biçimsel değişikliklere karşın, devletin otoritesi artarak devam etmiş ve bireyin devlet korkusu azalacağı yerde artmıştır. Devlet aygıtı daha da karmaşıklaşmış, modern silahlarla donatılmış ordu ve polis gibi içte ve dışta baskı ve saldırganlık aracı olarak kullanılan kurumlara dayalı üstün bir güce kavuşmuştur.

Devlet yetkisinin kaynağına ilişkin yanılgının değişmiş olmasına karşın, burjuvazi, devletin birey üstündeki baskısını hafifletmeye yanaşmamıştır, tam tersine baskı gücüne olan ihtiyacı arttığı için bu gücü geliştirmesi ve istediği doğrultuda süratle kullanabileceği bir düzeye çıkarması gerekmiştir. Artık tanrısal bir desteğe sahip olmayan bir devleti bireye ve topluma karşı güçlendirmek için toplumun düşünsel açıdan hazırlanması ve onayının alınması gereği doğmuştur. Bu ihtiyacı onaylatmak için her türlü ideolojiye başvurularak ve devletin denetimindeki tüm iletişim araçları kullanılmak suretiyle devletten yana ve onu

yücelten bir kamuoyu hazırlanmıştır. Bunun için dış tehlikeler icadedilmekte, ülkenin bütünlüğünün tehdit altında olduğu korkusu yayılmakta, ulusun yüksek çıkarları gibi kavramlar geliştirilerek, devletin güçlendirilmesi ihtiyacı sürekli canlı tutulmaktadır. Kimi zaman da geri kalmış halkları uyandırmak, onlara bilim, teknoloji, görgü ve medeniyet götürmek gibi kutsal görevler icadedilmiş ve başka halkların toprakları istila edilerek, bu halklar sömürgeleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam eden büyük sömürge imparatorlukları, bu yöntemle kurulmuştur. Sömürge savaşlarında orduların yeni silahlarla donatılması ve büyük askeri seferler için gerekli kaynakların ayrılabilmesi, ancak, toplumların üstün ulus ideolojileriyle ikna edilerek onaylarının alınması suretiyle gerçekleştirilebilmiştir. Oysa, orduyu silahlandırarak güçlendiren devlet, çeşitli vesilelerle kendi toplumunun bireyleri üzerinde de baskılar kurmaktadır.

Çeşitli nedenler yaratılarak, toplumların ideolojik saldırılar altında koşullandırılması suretiyle, egemenlik kaynağı yeryüzüne indirilen devlet, bir başka doğrultuda idealize edilmiş; toplumun ve bireyin hizmetinde olması gerekirken, yeniden onun üstünde ve ona egemen bir güç haline getirilmiştir. Egemen güçlerin devlet otoritesine dayanarak bireyleri ve toplumu baskı altında tutabilmesi ve itaate mecbur edebilmesi, ancak, devletin idealize edilmesiyle mümkündü. Aksi halde, egemenlik kaynağı yere indirilen devletin işlevsiz kalması kaçınılmaz olurdu.

Çağdaş toplumların demokratikleşmesiyle birlikte devletin baskı gücü giderek gerilemekte ve egemenlik alanı, sivil toplum kurumları arasında tedrici bir bölüşüme uğramaktadır. Sınıfsız toplum evresinden geçecek olan bu sürecin sonunda devlet ortadan kalkacak, toplumun devlete karşı yabancılaşması son bulacak ve insan, gelişerek kendisini aşmada en özgür bir döneme girecektir. Ancak, çok uzun bir dönemi kapsayacak olan bu sürecin nasıl ve ne zaman tamamlanacağını şimdiden kestirmek olanaksızdır.

Çağdaş toplumlarda demokratikleşmedeki hızlı gelişmeye karşın, devleti toplumun üstünde ve itaat edilmesi zorunlu bir kurum olarak idealize eden anlayış, evrensel boyuttaki etkinliğinden henüz büyük bir şey kaybetmemiştir.

Devletin İşlevi*

Devletin ne olduğunu tam anlamıyla kavrayabilmek için onun işlevlerini incelemek gerekir.

Devleti sadece egemen güçlerin hizmetindeki bir baskı aracı olarak görmek yetersiz ve yanlıştır. Bir toplumun üretim güçleriyle üretim araçları mülkiyetine sahip toplumsal güçler arasındaki uzlaşmaz çelişki nedeniyle, devletin işlevi baskı görevine indirgenirse, varlığını sürdürmesi olanaksızlaşır. Çünkü, üretim güçlerini kendi haline bırakan bir toplumsal düzen yaşayamaz. Bu nedenle devletin işlevini irdelerken, hem üretim güçleri açısından, hem de üretim araçları mülkiyetini elinde tutan egemen güçler açısından değerlendirmek gerekir. Devletin üretim güçlerini koruma ve geliştirme işlevi, toplumun ortak çıkarıyla örtüşmektedir. Onun karşıt sınıflarla bağlantılı olan bu iki işlevi, hem birbirleriyle çelişmekte, hem de birbirini bütünlemektedir.

Bu iki temel işlevi yerine getirebilmek için devletin bunlardan bağımsız bir işlevi daha vardır. O da kendi örgütüne karşı olan işlevidir.

Devletin Üretim Güçlerini Koruma ve Geliştirme İşlevi

Devletin temel işlevi, temsil ettiği üretim biçimini ülke çapında korumak ve geliştirmektir. Üretim araçlarının yeniden üretimi, korunması ve geliştirilmesi gibi çabalar, her üretim biçiminde farklılıklar göstermektedir. Tarihsel gelişmeye paralel olarak başlangıçta basit olan bu işler, ileri aşamalarda karmaşıklaşmıştır.

Vahşilik döneminde üretim düzeyi çok düşüktür. Bu dönemde yeni şekillenmeye başlayan devletin, henüz net biçimde ayrışmamış olan egemen güçlere ve kendi örgütüne dönük işlevleri yeterince belirginleşmediği için, verdiği hizmetler, toplumun ortak çıkarlarına dönük bir hizmet türü görünümündedir. Bunlar, ağırlıklı olarak, göç kararlarının alınması, yol güvenliğinin sağlanması ve benzeri nitelikteki toplumsal ortak çıkarlar için yapılan uğraşlardır.

Barbarlık döneminde tarım ve hayvancılık yeni bir uğraş alanı olmuştur. İşbölümü gerçekleşmiş ve hayvan sahipliğine dayanan bir servet birikimi olanağı doğmuştur. Bu dönemde göreli bir yerleşiklik başlamıştır. Toplumlar arası ilişkilerde servet gaspı bir amaç haline geldiğinden, aşiretler arasında savaş dönemi başlamıştır.

Bu dönemde devletin, toplumun ortak çıkarına dönük işlevi üretim güçlerinin korunması, savunma, savaş kararı ve aile kurumunu sağlamlaştırmaktan ibarettir.

(*) Bu bölüm Cem Eroğul'un "Devlet Nedir? 1990" başlıklı kitabındaki Devletin İşlevi bölümü özetlenerek hazırlanmıştır.

Kölecilikte, tarım ve hayvancılık sistemli bir biçimde geliştirilmiştir. Madenciliğin, özellikle demirin keşfi sayesinde tüm üretim dalları gelişmiş, çeşitli tarım aletleri ve değişik silahlar yapılmıştır. Ulaşım ve taşıma araçları geliştirilmiştir. Üretkenliğin artması ve ticaretin gelişmesi sayesinde artık ürün kaynağı çeşitlenmiştir. Para icadedilmiş ve kullanıma sokulmuştur.

Önce savaş esirleri, sonra da aşiretin yoksullaşmış üyeleri özgürlüklerini yitirince, toplumun bir bölümü öteki bölümü için çalışmak zorunda kalmıştır. Toplum, köleler ve köle sahipleri arasında iki sınıfa bölünmüştür. Köleci toplumlar yerleşiktir. Göç, zorunlu bir uğraş olmaktan çıkmıştır.

Köleci düzende devletin birinci işlevi netleşmiş ve çeşitlilik kazanmıştır. Bu işlevin başlıcaları şunlardır: Evlilikle ilgili düzenlemeler, savunma, saldırı, takas, ulaşımın örgütlenmesi, aşayişin sağlanması, resmi paranın yaratılması, üretim güçlerini gözeten yasal düzenlemelerin yapılması...

Feodal Toplumda, insan ve hayvan enerjisinden başka, su ve rüzgar gücü de kullanılmaktadır. Üretim, serflerin yürüttüğü tarım üretimi temeline dayanmaktadır. Dış tehlikelere karşı, beyler tarafından korunan feodal topraklar, kendi kendine yeterli küçük birimler halinde örgütlenmiş, feodal toplumun temelini oluşturmaktadır. Bu düzenin belirleyici özelliği, birbiriyle bağlantılı bir kulluk sisteminin oluşmasıdır. En güçlü bey kraldır. Ona bağlı olan büyük beylerin de kulluğunu yapan küçük beylikler vardır. Kulluk zincirinin son basamağını serfler oluşturmaktadır.

Feodal düzende ayırıcı özellik, işgücünün üretkenliğini artırmak, devlete güç ve kutsallık kazandırmak için dinin bir ideolojik araç olarak kullanılmasıdır.

Köleci düzenin işlevlerine ek olarak, feodalizmde, devletin birinci işlevi arasında aşayişin sağlanması, adalet dağıtımı ve din hizmetlerinin sunulmasını gösterebiliriz.

Kapitalist toplumda, pazar ekonomisinin canlanması, işgücünün pazarda serbestçe satılan bir mal haline dönüşmesi belirleyici ögelerdir. Kapitalizmde, üretim güçleri eşi görülmemiş bir gelişme düzeyine erişmiştir.

Kapitalist devletin toplumun ortak çıkarları konusundaki hizmetleri şöylece özetlenebilir: Üretim güçlerinin korunması ve geliştirilmesi, savunma, aşayişin sağlanması, resmi para üretilmesi, ulaşımın örgütlenmesi, serbest pazarın yaratılması, ölçü standartlarının saptanması, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, bilimsel araştırma, yasal kuralların hazırlanması ve benzeri hizmetler...

Sosyalist düzende devletin birinci işlevi, en yaygın ve en gelişmiş biçimde yapılmaktadır. Sınıfsız bir toplumu gerçekleştirmekte olan sosyalist devletin ikinci işlevi ortadan kalkmıştır. Bu nedenle devlet, bütün olanaklarını toplumun ortak çıkarlarıyla, devletin hizmetine tahsis etmektedir. Sosyalizm, kapitalist düzenden devralınan genel çıkara yönelik hizmet biçimlerini, kendi düzenine uyarlar ve bütün topluma yaygınlaştırır. Ayrıca, genel çıkara hizmet amacını taşıyan kendine özgü yeni biçimler yaratır.

Sosyalist devlette, genel çıkar amacı doğrultusunda yapılan ayırıcı hizmetlere şu bir kaç örnek verilebilir: Çalışma hakkı, bedava tıbbi bakım, ücretsiz tatil ve eğitim hakkı, topluma yayılmış spor kolaylıkları, herkese konut sağlanması, yaygın kültürel olanaklar, çevre korunması, üreticilerin her türlü baskılardan kurtarılması için düşünülebilen çeşitli hizmetler, sosyalist siyasetin kapsamına girer.

Marksist siyasetçiler, genel olarak sosyalizm öncesi devletlerin, genel çıkara yönelik hizmet işlevini yadsımakta ve devleti salt egemen sınıfların çıkarına hizmet eden bir kurum olarak tanımlamaktadırlar. Oysa bir kurumun varlığını sürdürebilmesi, onun ortak çıkara yönelik toplumsal işlevleri de yapmasını zorunlu kılmaktadır. Devlet, aynı zamanda herkesin devleti olmadan egemen sınıflara hizmet edemez ve varlığını sürdüremez. Nitekim Engels de bu gerçeği görmüş ve Anti-Duhring'de şu sözlerle ifade etmiştir: "Burada tek amacımız, her yerde siyasal üstünlüğün temelinde toplumsal bir işlev bulunduğunu; bunun da ötesinde, siyasal üstünlüğün, ancak toplumsal işlevler yerine getirildiği sürece sürebildiğini göstermektir."

Devletin Egemen Sınıf Çıkarlarını Koruma İşlevi

Bir toplumda üretim ilişkilerinin sürdürülmesi ve geliştirilmesini hedefleyen bir devletin, ikinci temel işlevi, karşıt sınıfların varlığına dayanan toplumsal sömürüyle birlikte ortaya çıkar. Bu nedenle gerçek anlamda devlet, ancak sınıflı toplumların tarih sahnesinde görünmesiyle ortaya çıkmıştır. Devletin genel çıkarı amaçlayan işleviyle, egemen sınıf çıkarına yönelik işlevi, çelişkili olmakla birlikte birbiriyle bağlantılıdır.

Devletin ikinci işlevini gerçekleştirmesinin somut uygulama biçimleri, birinci işlevinde olduğu gibi içinde bulunduğu üretim biçimine bağlıdır.

Vahşilikte ve barbarlıkta emeğin sömürüsüne dayanan bir sınıflaşma ol-

madığı için, bu toplumlardaki ortak çıkar hizmetlerini yürüten organizasyonlar, Marksist düşünceye göre gerçek anlamda devlet sayılmamaktadır. Öte yandan vahşilikte ve barbarlıkta sınıflaşma belirgin olmadığı için, devlet olsa bile devletin ikinci işlevi yoktur. Bu nedenle devletin ikinci işlevine ilişkin somut uygulama örneklerini kölecilikten itibaren görmekteyiz.

Kölecilikte, devlet köleleri baskı altında tutmak için gerekli gücü sağlar, muhtemel köle isyanlarını bastırır, köle pazarlarını kurar, köle alış verişini düzenler, büyük tapınakların yapımında, madenlerde, gemilerde ve benzeri yerlerde sistemli biçimde köle emeğinin kullanılmasını sağlar. Köle sahiplerinin haklarını güvence altına alacak yasal kurallar koyar. Kölelik düzeninin devamını sağlamaya yönelik kurumlar oluşturur.

Feodalizmde, devlet serfleri denetim altında tutar, bunların sürekli olarak toprağa bağlı kalmalarını sağlar. Soyluluğa karşı saygıyı korumak için özel davranış kuralları geliştirir. Bağımsız küçük mülk sahiplerinin serfleşmelerini teşvik eder. Soyluları zenginleştirmek için fetih savaşları düzenler. Toplumsal düzeni korumak için dinsel araçları devreye sokar. Soylu ayrıcalıkları sürdürmek için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapar.

Kapitalizmde, devlet küçük üreticiler aleyhine, kapitalist toprak mülkiyetini geliştirir. El emeğini pazarlamaktan başka çaresi kalmayan proleter yığınları yaratır. Çalışanların sendikalaşmasını yasaklar. İşçi isyanlarını bastırır. Yasalarla iş gününü uzatır. Solcu partilerin örgütlenmesini yasaklar. Yabancı ülkeleri sömürgeleştirir. Sermaye sınıfının yararı doğrultusunda emperyalist siyaset izler. Krediler, teşvik primleri, vergi indirimleri ve benzeri yollardan kapitalistlere artık ürünün bir bölümünü doğrudan aktarır. Grev hakkını yasaklar, halk hareketlerini ezmek için askeri güç kullanır.

Özel mülkiyet düzenini korumak için yasal ve idari önlemler alır. Düzeni tehlikeye sokacak kişileri ve düşünce akımlarını baskı altında tutar. Bu amaçla polis gücünü, mahkemeleri ve hapishaneleri işletir.

Sürekli biçimde geliştirilen baskı yöntemlerinin kanıtladığı gibi, devletin ikinci işlevinin gerçekleştirilmesine yönelik eylemlerin tümü, sömürülen halk yığınlarının baskı altında tutulması ve bu baskıların geliştirilmesi gayesine yöneliktir.

Kapitalist bir toplumda devlet, üretim ilişkilerini sürdürebilmek için, aynı zamanda, egemen sınıfın çeşitli katmanları arasındaki ilişkileri düzenler ve çelişkileri kaldıran ittifaklar oluşturur.

Devlet, hem toplumun ortak çıkarları doğrultusundaki işlevi, hem de egemen sınıfı oluşturan çeşitli katmanlar arasındaki çelişkileri uzlaştıracak politikaları geliştirerek uygulamak için mutlaka toplumun üstünde yer almak zorundadır.

Sosyalizmde toplum sınıfsızdır. Sınıf çelişkisi olmadığı için, sömürü de söz konusu değildir. Bu nedenle, sosyalist devlette egemen sınıf çıkarına hizmet eden ikinci tür devlet işlevi olamaz.

Ne var ki, Sovyetler Birliği'ndeki reel sosyalist uygulamada olduğu gibi, uzlaşır çelişkilerin uzlaşmaz çelişkilere dönüşebileceği ve sosyalizme özgü değişik bir sömürü sisteminin oluşabileceği olasılığı da gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim, Sovyetler Birliği'nde sosyalist bürokrasiye mensup kimi ögeler; oluşturdukları yasadışı mafya tipi örgütlenmelerle, büyük sanayi kuruluşlarında, kolhozlarda ve devlet marketlerinde topluma ait malları, zimmetlerine geçirmiş ya da karaborsaya sürmek suretiyle toplumsal artık ürüne dolaylı biçimde el koyarak, yeni bir sömürü yöntemi geliştirmişlerdir. Reel sosyalizmin çökmesindeki etkenlerden biri olan bu sömürü türü, sosyalist bir düzende parti bürokrasisinin, iç dayanışmayla, egemen sınıf gibi davranabileceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu gerçeği unutmadan, geleceğin sosyalist toplumlarında da devletin işlevi sorgulanmalı ve önleyici mekanizmalar geliştirilerek, bu tür sömürüler önlenmelidir.

Devletin Kendi Çıkarına Yönelik İşlevi

Devlet halk kitlelerinden bağımsız, ayrı bir toplumsal güçtür. Onun birinci ve ikinci işlevlerini irdelerken gördüğümüz gibi, devlet, toplumun ortak çıkarlarını korumakla görevli olduğu gibi, egemen sınıflara da hizmet etmek zorundadır.

Toplumdan bağımsızlaşan devlet bu ikili işlevi yerine getirirken, yönetici personelin ihtirasları da sürekli biçimde tahrik edilmektedir. Bu da devletin kendisini toplumun üzerine yerleştirmek zorunda kalmasının bir diğer nedenidir. Devlet sadece ortak çıkarlara hizmet eden ya da sadece egemen sınıflara hizmet eden bir kurum olsa, öznel bir öge olan yöneticilerin ihtirası ile toplumun üzerine yerleşmesi ve bağımsız bir kurum haline gelmesi mümkün değildir. Devletin bağımsızlığı, onun, bu üç işlevi birarada yürütme zorunluluğunun kaçınılmaz bir sonucudur.

Devletin oluşumuna katkıda bulunan belirleyici etkenler, aynı zamanda devletin egemenliğini sağlayan ve onu toplumun üzerine çıkaran nedenlerdir. Tarihsel gelişme içinde belirleyici etkisi olan bu etkenlerin başlıcaları şunlardır:

I. Hısımlık İlişkileri

Güçlü bir aşiret liderinin başka aşiretlerle hısımlık kurarak, diğer aşiretleri de denetleyebilme gücüne erişmesi, devletin oluşmasında önemli bir etken olmuştur. Hısımlık ögesi, toprağı değil, insanı öne çıkarmaktadır. Bu nedenle de başlangıçta devletin en önemli görevi, insanları yönetmek olmuştur.

Devletin ilk çıkışında hısımlık belirleyici bir rol oynadığı halde, daha sonra devlet otoritesinin yaygınlaşmasında frenleyici olmuştur. Bu nedenle hısımlığa dayanılarak kurulan ilk devletlerde, daha sonraları hısımlık karşıtı önlemler almak zorunlu olmuştur. İnsanların mesleklerine, mülklerine ve ikametgahlarına göre ayrılmak suretiyle, aşiretlerin dağılması gerçekleştirilmiştir. Hısımlık ilişkilerinin dağılması, yani aşiret bağlarının kopması, devletin toplumun üstüne yerleşmesinde önemli bir etken olmuştur.

II. Hükümdarın Kutsal Statüsü

Hükümdarların kutsal statüsü, ilk devletlerin değişmeyen ortak ve yapısal bir özelliğidir. Aşiret toplumları, genelde belli soylara ya da dinsel güçlere dayanmaktadırlar. Hükümdar da en saygın klanın başı olarak, sihirli bir otoriteye sahip olmuştur.

Devletin oluşmasını sağlayan merkezileşme olayı, böyle bir hükümdarın şahsı etrafında gerçekleşmiştir. Hükümdarın kutsal statüsü olmadan, salt hısımlık ögesiyle devletin kurulması ve toplumun üzerine çıkması olanaksızdır.

Krallığın kutsal statüsü, devletin ilk kuruluşuyla sınırlı kalmamış, uzun yıllar devam etmiştir. Dinsel ideolojilerin ortaya çıkmasıyla birlikte, devlet yetkisini kullanan krallar, bu gücü de arkalarına almışlardır. Ortaçağ boyunca Katolik klisesi, kutsal monarşinin koruyucusu olmuştur. İslâmiyette de egemenliğin kaynağı Allah olduğundan, hükümdar, Allahın vekili sayılmıştır. Siyasetin laikleşmesi çok yenidir. Henüz dünyada tüm olarak gerçekleşmemiştir.

III. Devlet İdeolojisi

Devleti yücelten ve onu toplumun üzerine çıkaran bir diğer öge de devlet ideolojisidir. Devlet bir kez oluştuktan ve toplumun üstündeki yerini aldıktan sonra, çocuklarını koruyan sevecen bir baba gibi tanıtılmıştır. "Baba devlet" ideolojisi, halkın bir yargısı olarak kalmamış, bir çok filozofun katkılarıyla bir devlet felsefesine dönüştürülmüştür. Engels'in belirttiği gibi, koruyucu devlet (baba devlet) ideolojisi ortaya çıktıktan sonra, diğer ideolojiler gibi, toplumda varolan kavramsal malzemelerle beslenerek, günümüze kadar gelen bağımsız bir yaşam kazanmıştır.

IV. Kamu Gücünün Kuruluşu

Devletin bağımsız bir organ olarak ortaya çıkmasında belirleyici olan bir diğer etmen de kamu gücünün kurulmasıdır.

Merkezi bir devletin kurulmasından sonra, ilk devletlerin hepsinde merkez - taşra - yerel birim esasına dayalı üçlü bir örgütlenmeye geçilmiştir. Kural olarak merkezi hükümetin kimi yetkileri taşraya ve yerel birimlere bırakılmaktadır. İlk devletlerde işbölümü yalnız merkezlerde vardır. Değişik uzmanlıklar isteyen bu görevler için, farklı becerilere sahip memurlar kullanılmaktadır. Çoğu zaman iktidar mevkileri yalnız soylulara verilmektedir. Avamdan gelen uzmanların yönetici personel olarak görevlendirilmeleri halinde ise, bu uzmanlar da aristokrasiye dahil edilmektedir. Bu uygulama, devlet gücünün kendinden gelen katıksız bir değeri olduğunun önemli bir kanıtıdır.

Yönetsel bir aygıt, tek başına kamu gücünün oluşmasını sağlayamaz. Bu güç, ancak iki temel olanağın devlet tekeline alınmasıyla gerçekleşmektedir. Bunlardan biri, genel davranış kurallarının saptanması, diğeri de kaba kuvvetin genel kullanma hakkı ve yetkisidir. İlk devletlerin tümünde hükümdarın yasa koyucu, üst yargıç ve başkomutan kabul edilmesi, devlet olmanın kamu gücüne sahip olmakla gerçekleşebildiğinin somut bir kanıtıdır.

Genel toplumsal davranış kuralları koyma ve yaptırıma bağlama olanağı olmadan, kamu gücü varolamaz. Devletin tekelinde tutulan bir kamu gücü olmadan da devlet varolamaz.

Günümüz devletleri de bu özel yetkiler konusunda son derece kıskançtırlar. Yasama, yargı, ordu ve polis devletin dışındaki sivil topluma karşı en iyi korunan alanlardır. Çünkü bu tekeller, devletin sivil toplum üzerindeki egemenliğinin en sağlam güvenceleridir.

V. Vergi Salma ve Toplama Hakkı

Hiç bir devlet sivil toplumdan düzenli bir kaynak akışı sağlamadan varlığını sürdüremez. Başlangıçta krala ait topraklar, devlet için bir gelir kaynağı oluşturmaktaydı. Sonraları kral ve devlet mülkünün ayrılmasıyla bu özel gelir kaynağı ortadan kalkmış oldu. Zaten bu kaynak, devlet hizmetleri için yeterli değildi. Ta başından beri yöneticiler, yönetilenleri haraca bağlamışlardır. Vergi devletle birlikte, hatta ondan da eski bir haraç türüdür. Gerçekten, devlet daha belirmeden, aşiret gelenekleri uyarınca, üreticiden üst katmanlara armağanlar verilirdi. Ancak sınıfların belirmesiyle, devlet ortaya çıktıktan sonra, üst sınıfların kendileri de vergi verme zorunda kalmışlardır.

Vergi toplama, gönüllü armağanlardan, zorunlu armağanlara doğru bir evrim biçiminde olmuştur. Gönüllü aktarmaların yanında yağmalarla toplanan ganimetler de devletin gelir kaynağı olarak kullanılmıştır.

İleri aşamalarda askeri güce dayanarak hem düzenli, hem de olağanüstü vergiler toplama yetkisine haiz hazine örgütü kurulmuştur.

Devletin kendi çıkarına yönelik işlevi de inişli çıkışlı bir yol izlemiş ve sürekli bir savaşımla gelişmiştir. Devletin bu üçüncü işlevi, diğer iki işleviyle dengeli bir bütünlük içinde yürütülmesi, bağlayıcı bir zorunluluktur. Devletin çıkarına yönelik işlevin tek başına aşırı derecede şişirilmesi halinde, devlet kaçınılmaz olarak yıkılışa sürüklenir. Örneğin, Roma Devleti'nde aşırı vergilerle oluşturulan, karmaşık devlet makinasının ihtiyaçlarını karşılama yönündeki salmalar, halkın yoksulluğuna yol açarak, devleti yıkıma sürüklemiştir. Sovyetler Birliği ile diğer Doğu Avrupa ülkelerinde de reel sosyalizmin çöküşünde aşırı merkezileşmenin ve devletin durmadan büyüyerek hantallaşmasının önemli etkisi olmuştur.

Devletin Kendi Çıkarına Yönelik İşlevinde Ortaya Çıkan İki Ayrı Tarihsel Süreç

Ortaçağ başlangıcında devletin üçüncü işlevine bağlı olarak iki ayrı süreç işlemiştir. Biri, bürokrasinin aşırı derecede güçlenerek, sivil toplum gelişmesini baskı altında engelleyen süreçtir. Diğeri de feodaliteye karşı görece zayıf merkezi krallıklarda özel toplumsal güçlerin (burjuvazi) gelişmesine olanak sağlayan süreçtir. Bunlardan ilki Doğu, diğeri de Batı tarafından temsil edilmekteydi.

Doğuda, önce Bizans, sonra da Osmanlı ve Rus İmparatorlukları, devletlerini bürokratik gelenek içinde geliştirerek, sivil toplumun serbestçe gelişmesini engellemiş ve toplumu kolayca yağmalayabilmişlerdir. Buna karşılık, Batı'da ise, feodal kurumların dağınıklığı ve görece zayıf kralların feodal beylere karşı burjuvazide destek aramaları, sivil toplumun gelişmesine olanak sağlamıştır.

Çağımızın tarihine damgasını vuran Doğu ile Batı arasındaki ayırımın nedeni, bu devletlerin üçüncü siyasal işlevlerini yerine getirmek için seçtikleri zıt yollardır. (Cem Eroğul, Devlet Nedir? 1990)

Devletin Biçimleri

Sınıflı toplumlara dayanan üretim biçimleri, siyasetin devlet eliyle gerçekleşmesini zorunlu kılmaktadır. Her üretim biçimi, devletin işlevlerinin bi-

çimini, bunların kurumlarını, devletin toplumdan bağımsızlığının ölçüsünü ve siyasal yapıların başka toplumsal yapılarla ilişkilerini özetle, devlet etkinliklerinin yani siyasetin tüm somut özelliklerini belirler.

Bir üretim biçiminin belirlediği siyasal rejim, devleti, siyasal sistemi ve toplumsal yaşamın yönetime ilişkin tüm özelliklerini kapsar. Siyasal rejimleri birbirinden ayıran başlıca etmenler şunlardır: a. Üretim İlişkileri, b. Üretim güçleri, c. Siyasal sistem (devlet yapısı), d. Toplumun tüm ideolojik üst yapısı.

Siyasal sistem, siyasetin teknik yönünü belirleyen bir deyimdir. Bu terim; seçimler, atamalar, karar alma süreçleri, karar uygulama yöntemlerini kapsar. Siyasal işlevler, siyasal sistemin ögeleridir. Bir siyasal sistemin başlıca ögeleri şunlardır: Devlet, siyasal partiler, siyasal birlikler ve baskı grupları, normlar ve bunlara bağlı ideolojiler. Her devlet, içinde bulunduğu siyasal sistemle sürekli ve çok yönlü ilişkiler içinde bulunur.

Devlet, siyasal sistem ve siyasal rejim, birbirleriyle karşılıklı etkileşim içindedir. Siyasal sistem, siyasal rejimden soyutlandığı takdirde, toplumsal anlamını yitirir. Devlet de siyasal sistemden soyutlandığı takdirde, çıplak bir iskelete indirgenmiş olur. Bir siyasal rejimin de kendi siyasal sistemi ve kendi devleti dışında ele alınması, anlamsız ve içi boş bir soyutlama olur. Somut ya da soyut her türlü çözümlemede bu üç kavramın birlikte ele alınması gerekir.

Siyasal rejimleri birbirinden ayıran başlıca etmenler, üretim ilişkileri, üretim güçleri ve devleti de kapsayan siyasal sistem ile toplumun tüm ideolojik üst yapısıdır.

Bu etmenlerin içinde, en önemlileri, üretim ilişkileriyle,üretim güçleridir. Siyasal rejimler, sınıflandırılmasında başlıca ölçütü bunlar verirler. Bu ölçüte göre, çağdaş dünyada rejimler üç büyük gruba ayrılırlar. A. Gelişmiş kapitalizm, B. Sosyalizm, C. Üçüncü dünya.

Siyasal sistem ile öteki ideolojik üst yapılar, bu geniş sınıflandırmaları alt sınıflara bölmeye yarayan, daha ince ölçütler verirler. Ne var ki üretim biçimi en önemli etmen olduğundan, bu ikincil ölçütler, sınıflandırmayı esastan değiştirmezler. (Cem Eroğul, Devlet Nedir?, 1990)

A. Gelişmiş Kapitalizm

Bu gruptaki ülkeler, kapitalist üretim biçiminin egemenliği altındadır. Bu ülkelerde, kapitalizmin en gelişmiş türü yürürlüktedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerin bu iki özelliğinin siyasal alanda önemli sonuçları vardır. Birincisi, bu ül-

kelerde burjuva sınıfının ve bu sınıfın türlü katmanlarının olağandışı bir etkiye sahip olmalarıdır. Devlet kurumları, en çok bu sınıfın çıkarları hesaba katılarak biçimlendirilmiştir. Devlet personeli, özellikle doruktaki önderler, ya bu sınıftan çıkarlar, ya da hiç olmazsa onun ideolojisine tabidirler. Devlet siyasetleri, bu sınıfın, özellikle de bu sınıf içindeki önde gelen katmanların çıkarlarını karşılamaya yöneliktir. Tarihsel koşullara göre, bu siyasetler, sömürgecilik, merkantilizm, serbest ticaret, devlet koruyuculuğu, emperyalizm, milliyetçilik, bölgecilik ve benzeri gibi biçimler alabilirler. İkinci önemli sonuç, üretim güçlerinin yüksek gelişme düzeyinden kaynaklanır. Bu da, ulusal kültürün inceliğinde, teknolojilerin hassaslığında, özellikle iletişim ve silah teknolojilerinin ileriliğinde, güzel sanatlar ve yazındaki gelişmede, siyasal üst yapıların ayrıntılı dokusunda yansır.

Gelişmiş kapitalizme dayanan ülkelerin siyasal rejimleri, bir ucunda mutlak liberalizm, ötekinde ise, kaba faşizm yer alan bir çizgi üzerinde bulunur. Bu rejimlerin hepsi de burjuvaziye dayanır ve ileri bir üretim yeteneği gerektirir. Özgürlükçü ve diktacı burjuva rejimlerini birbirinden ayıran şey, siyasal sistemleridir. Kural olarak gelişmiş bir burjuvazi, kendisine özgü tarihsel geleneklere uygun siyasal yapılar içinde örgütlenmiş, demokratik rejimi daima yeğler. Ancak, çalışan sınıfların savaşkanlığı kimi ülkelerde burjuvaziyi otoriter bir rejime itebilir. Faşizmin kaynağı budur. Bu nedenledir ki faşizm, ancak, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Rus Devrimi'nin bir tehlike yaratmasını takiben ortaya çıkmıştır.

B. Sosyalizm

Sosyalist rejimin üretim ilişkileriyle, temel özelliklerine kısa bir değinmeyi gerektiren bu bölümde, Sovyet sisteminin çöküşü nedeniyle yapılan sosyalizm karşıtı spekülasyonlara yanıt vermek ve geleceğin sosyalizmine ilişkin kimi ipuçlarını sergilemek için, sorunu, bu çalışmanın sınırlarını aşan, daha geniş bir çerçevede değerlendirmeyi zorunlu görüyorum.

Kapitalizm, aşılmaz bir düzen midir?

Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan reel sosyalizmin çöküşü, kapitalist ülkelerde, liberalizmin büyük bir zaferi olarak karşılanmıştır. Hatta, Fukuyama gibi kimi burjuva ideologları, bu çöküşü gerekçe göstererek, kapitalizmi aşan bir toplumsal düzenin kurulamayacağını açıklamış ve liberalizmi tarihin sonu olarak ilan etmişlerdir.

Burjuva siyasetçileri de bu çöküşten duydukları sevinci "Sosyalizm öldü; artık bir daha dirilemez!" gibi daha kaba deyimlerle açıklamaktadırlar. Oysa, kapitalizm, emeğin sömürüsü üzerine kurulan adaletsiz bir toplumsal düzendir. Uluslar, toplumlar, sınıflar ve bireyler arasındaki her türlü çelişki ve düşmanlıkların başlıca nedenidir.

Bugün insanlık, kapitalizmden kaynaklanan, tarihin en büyük çelişkilerini yaşamaktadır. Bir yanda gelişen bilimin, ilerleyen teknolojinin, artan iletişim ve ulaşım olanaklarının gerçekleştirdiği büyük evrim, insanlık için daha mutlu bir dünyanın koşullarını hazırlamışken, öte yanda bölgesel kanlı savaş odakları artmış, halklar ve sınıflar arasındaki eşitsizlikler daha da büyümüş, Güney ülkelerindeki yokluk, açlık ve bulaşıcı hastalıklardan ölüm oranı en yüksek düzeylere çıkmıştır. Gelişmiş Kuzey ülkelerinde de küçük bir azınlığın ele geçirdiği büyük servetlere karşın, çürümüşlük, yolsuzluk, işsizlik ve yığınların gelecek endişesi, eskiye oranla korkutucu boyutlara ulaşmıştır.

Bilimin ve teknolojik gelişmenin olanak sağladığı daha adil, daha dengeli ve daha insani bir yaşam biçiminin gerçekleşmesi olanaklı iken, dünya, daha düzensiz ve daha acımasız bir hal almıştır.

Önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, tarih içinde birbirlerini izleyen sınıflı toplumların tümü, emeğin sömürüsü üzerine kurulmuşlardır. Kapitalizm öncesi bu sınıflı toplumlarda evrimsel gelişme, sömürülen sınıfların, sömürenlere karşı daha adil bir düzen için verdikleri savaşımlarla gerçekleşmiştir. Bu savaşımlar, her zaman örgütlü ve bilinçli olmamıştır. Ancak, bu savaşımların, daha ileri toplumsal düzenlere geçmede, önemli doğa olayları, büyük göçler, yeni keşifler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler yanındaki rolleri daha önemli, hatta belirleyici olmuştur. Bu nedenle kimi sosyal bilimciler, "Tarihi yapan, sınıf savaşımlarıdır." yargısına varmışlardır. Örneğin, Spartaküs ayaklanmasında sembolleşen ve uzun bir dönemi kapsayan köle ayaklanmaları ve daha sonraki dönemlerde görülen çok sayıdaki köylü ayaklanmaları, hep daha adil ve daha insanca bir düzen için verilen savaşımlardır. Feodaliteye karşı yükselen burjuvazinin verdiği savaşımlar ve giriştiği ayaklanmalar da aynı amaca yöneliktir. Ne var ki, tüm bu savaşımların sonunda oluşan düzenler, her seferinde yeni bir sınıflı toplum biçiminde ortaya çıkmıştır. Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganlarıyla daha insanca ve daha adil bir düzen için savaşım veren burjuvazi de feodaliteyi tasfiye ettikten sonra oluşturduğu yeni düzen yine sınıflı bir toplum biçiminde olmuştur.

Sermaye sınıfının egemenliğine dayanan burjuva düzeni, işçi ve emekçilerin sömürüsü üzerine kurulduğu için, süreç içinde devrimci niteliğini kaybederek, çalışan sınıflara dönük bir baskı ve sömürü düzenine dönüşmüştür. Burjuvazi güçlendikçe, ekonomik ve siyasal egemenliğini pekiştirmiş ve tarihin tanıdığı en ağır bir baskı ve sömürü sistemini gerçekleştirmiştir. Sanayide, büyük plantasyonlarda, yün ve pamuk üretiminde insanlar çok az bir ücretle ve her türlü sosyal haklardan yoksun biçimde ve günde onaltı - onsekiz saat çalıştırılarak sömürülmüşlerdir. Hammadde, ucuz el emeği ve sanayi ürünlerine pazar sağlamak için silah zoruyla sömürge imparatorlukları kurulmuş, Kara Afrika'dan kaçırılan insanlarla, köle ticareti yeniden canlandırılmıştır.

Kazanç uğruna her türlü insani değerleri ayaklar altına alan azınlıktaki bir sınıfın çıkarları için milyonlarca insanı feda etmekten çekinmeyen kapitalist düzenin kurbanları olan çalışanlarla aydınlar tarafından tevekkülle karşılanması beklenemezdi. Nitekim, burjuva devrimini izleyen ilk yıllardan itibaren, kapitalist düzen, işçi ve emekçilerin tepkileriyle karşılaşmış ve hümanist aydınların eleştirilerine hedef olmuştur.

Burjuva rejimi, daha önceki sınıflı toplumlardan farklı biçimde, aydınlanmanın sağladığı düşünsel plandaki uzun bir hazırlık döneminin ürünü olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Bu nedenle kapitalizme yönelik tepkiler de aydınlanmanın bir ürünü olmuş ve spontan yığın hareketleriyle sınırlı kalmamıştır; tüm insanlığı kurtuluşa götüren düşünsel açılımları da birlikte getirmiştir.

Egemen burjuvaziyi hedef alan savaşımlar içinde sağlanan toplumsal ve ideolojik kazanımlar, kapitalizmi aşan yeni bir düzenin ilk habercileri olmuşlardır. Marks'ın büyük bir vukufla, ideolojik, politik ve örgütsel esaslarını saptadığı kapitalizm sonrası bu yeni düzenin adı, sosyalizmdir.

Sosyalizm, Nasıl Bir Rejimdir?

Sosyalizm, kapitalizmi her yönüyle aşan, daha ileri bir toplum düzenidir. Üretim araçlarının sosyal mülkiyetine dayanan, insanın insan tarafından sömürülmesinin ortadan kalktığı, her türlü ayrımcılığın, baskı zulüm ve adaletsizliklerin son bulduğu bir rejimdir. Bilim ve teknolojinin, insanlığın hizmetinde büyük atılımlar yaptığı, üretim güçlerinin en üst düzeyde geliştiği ve gelişmeye devam ettiği, üretimin düzenli biçimde arttığı ve ihtiyaçların dengeli biçimde karşılandığı adil bir ekonomik düzendir. Sosyalizm, aynı zamanda bireyin alabildiğine özgürleştiği, yaratıcı gücünü en iyi biçimde kullanarak, insanlığın hizmetine sunabildiği ileri bir sosyal sistemdir.

Özetle, sosyalizm, insanlığın yüzyıllar boyunca özlemini çektiği, özgür, eşit, adil, müreffeh ve kardeşçe bir dayanışma içinde yaşama idealinin gerçekleştiği bir düzendir.

Sosyalizme ulaşmak, ancak, kapitalist ilişkilerin, toplumda yer alan ve en üst düzeyde gelişmiş olan üretim güçlerinin gelişmesine engel olacak bir konuma gelmesinden sonra ve ileri boyutlu bir demokrasi içinde gerçekleşebilir. Karl Marks bu gerçeği, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'nın önsözünde şu deyimlerle anlatmaktadır: "Hiç bir sosyal düzen, o düzenin içinde yer alabilir bütün üretim güçleri gelişmeden yokolmaz; yeni ve üstün üretim ilişkileri de, hiç bir zaman, varolmalarının maddi koşulları eski toplumun bağrında olgunlaşmadan ortaya çıkmaz." (Nakleden, Çağatay Anadol, Birlik Dergisi, Eylül 1991, sayı:10, s.10).

O halde sosyalizm, insan hak ve özgürlüklerinin en üst düzeyde yaşandığı, kapitalist gelişmenin son aşamaya geldiği ve sosyalizmin maddi koşullarının oluştuğu sanayileşmiş ileri toplumlarda, gelişmiş burjuva demokrasisinin, devrimci bir atılımla, aşılması suretiyle gerçekleşecektir.

Lenin, Marks'ın sosyalist devrime ilişkin bilimsel çözümlemelerine karşılık, emperyalist ülkeler arasındaki paylaşım savaşlarında, emperyalist zincirin en zayıf halkasında bir kopma olacağı ve giderek tüm zincirin dağılmasına yol açacağı tezini ortaya attı. Lenin, bu varsayımdan kalkarak, üretim güçlerinin gelişmelerini tamamlayamadığı kapitalizmin geri aşamalarındaki, zayıf halkayı oluşturan ülkelerde, toplumsal devrimin nesnel koşullarının olgunlaşmamış olmasına karşın, siyasal devrimin nesnel koşullarının ortaya çıkabileceği ve siyasal devrimden sonra da sosyalizmin kurulabileceği teorisini ortaya atmıştır.

Toplumsal devrimin nesnel koşullarının bulunmadığı bir toplumda, yığınların eskisi gibi yaşamayı ve yönetilmeyi istemediği kriz koşullarında, işçi sınıfı ideolojisine dayanan disiplinli ve savaşkan bir işçi sınıfı partisinin öncülüğünde gerçekleşecek siyasal bir devrimin, sosyalist bir devrime dönüşebileceği düşüncesinden kaynaklanan Leninist teori, yetmiş yıl boyunca, tüm dünyada tartışmasız bir nas olarak benimsenmiş ve uygulanmıştır. Oysa, gerek yetmiş yıllık Sovyet deneyiminde, gerek Doğu Avrupa'nın sosyalist ülkelerinde ve gerekse siyasal devrimi başaran çok sayıdaki Asya ve Afrika ülkelerinde, insanlığın beklentisi olan özgür, eşit, adil, müreffeh ve kardeşçe bir dayanışma içinde yaşama idealini temsil eden ve devletin giderek küçüldüğü sosyalist bir düzen kurulamamıştır. Bu ülkelerde siyasal devrime bağlı olarak kurulan reel sosyalist devletler, giderek büyüyen devlet bürokrasisinin yarattığı iç çelişkilerle

birlikte dıştan gelen emperyalist saldırılar karşısında girdikleri siyasal ve ekonomik bunalımdan çıkamamış ve sonuçta çöküntüye uğramışlardır.

Reel sosyalizmin çökmesine neden olan başlıca etmenler şunlardır:

a) Sınıfsız toplumlarda her türlü sömürünün son bulması gerekirken, devletin üçüncü işlevinin ölçü dışı büyüdüğü sosyalist ülkelerde, parti bürokrasisinden güç alan ve mafya tipi örgütlenmelerle gerçekleştirilen yeni bir sömürü türü ortaya çıkmıştır. Süreklilik kazanan bu sömürünün neden olduğu maddi ve manevi rahatsızlıklar rejimi çöküntüye götüren etkenlerden biridir.

b) Kapitalist gelişmenin geri aşamalarındaki bir toplumda üretim araçları özel mülkiyetinin ortadan kalkmasıyla, uzlaşmaz toplumsal çelişkilerin son bulacağı varsayımına dayanan politikalar, bir yanılgı olmuştur. Bir toplumdaki uzlaşmaz temel çelişkiler yokolsa da, günlük yaşam içinde oluşacak uzlaşır çelişkilerin, uzlaşmaz çelişkilere dönüşebileceği düşüncesi, uygulamada hesaba katılmamıştır.

c) Siyasal devrimden sonra, sınıfsız bir toplumda oluşan yeni uzlaşmaz çelişkilerin sosyalizmi kurmaya ve "yeni" insanı yaratmaya olanak vermediği gerçeği, reel sosyalizmin çöküşüyle kanıtlanan bir diğer olgudur.

d) Sovyet deneyinde rejimin yetiştirdiği kuşakların, düzenin çökmesine ilgisiz kalmaları, hatta yığınsal olarak sosyalizm karşıtı düşünce akımlarına yönelmeleri, bu yanılgının yadsınamaz bir kanıtıdır.

e) Siyasal devrimi izleyen sınıfsız bir toplum düzeninde, sınıf bilinciyle, enternasyonalist dayanışma bilincinin milliyetçilik duygusunu aşan ve ondan daha güçlü bir toplumsal tutunum (kohezyon) faktörü olarak işlev göreceği beklentisi, reel sosyalizmde gerçekleşmemiştir.

Sovyetler Birliği'nin ve Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, çeşitli ulusal ve etnik topluluklar arasında uç veren kanlı çatışmalar, yetmiş yıllık enternasyonalist eğitime karşın, reel sosyalizm ile milliyetçilik ideolojisinin aşılamadığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

f) Toplumsal devrimin nesnel koşullarının bulunmadığı bir toplumda, siyasal devrime bağlı olarak kurulacak yeni sınıfsız düzende, çelişkilerin son bulacağı ve her türlü toplumsal sorunların çözüme kavuşacağı savları ile yığınların taleplerini devrime endeksleyen düşüncelerin de gerçekçi olmadığı, yaşanan reel sosyalizm deneyleriyle kanıtlanmıştır. Nitekim, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, birliği oluşturan halklar ve uluslar arasında büyük ekonomik

ve kültürel farklar bulunduğu ortaya çıkmış ve bu düşüncenin de bir yanılgı olduğu anlaşılmıştır.

g) Toplumsal devrimin nesnel koşullarının bulunmadığı bir toplumda, iyi örgütlenmiş demir disiplinli bir işçi sınıfı partisinin, önce siyasal, sonra da sosyal devrimi gerçekleştirebileceği inancı, öncü sınıf partisini araç olmaktan çıkarmış, bir amaç haline getirmiştir. Siyasal devrimi gerçekleştiren böyle bir partinin oluşturduğu dikta rejimiyle sosyalizmin kurulamayacağı, ancak, bir otoriter bürokratik devletin kurulabileceği anlaşılmıştır.

h) Kapitalist gelişmenin geri aşamalarındaki toplumlarda, demokratik hak ve özgürlüklerle, insan hakları için verilen savaşımları küçümseyen ve bu talepleri siyasal devrim sonrasına erteleyen politik yaklaşımların gerçekçi olmadığı, yaşanarak öğrenilen bir diğer önemli deneydir.

ı) Burjuva demokrasisini küçümseyen ve sosyalist demokrasiyi bu "lanetli" demokrasiye karşı çıkaran düşüncelerin, gerçekle ilgisi olmayan ideolojik bir saplantı olduğu, Sovyet sisteminin çökmesiyle anlaşılan bir diğer gerçektir.

Burjuva demokrasisi olarak adlandırılan, kapitalist düzendeki kazanımlarla, insan hak ve özgürlüklerine ilişkin gelişmeler, işçi ve emekçi sınıfların, aydınlarla birlikte egemen burjuvaziye karşı verdikleri sürekli bir savaşımın ürünleri olduğu gerçeği gözden uzak tutulmuştur. Oysa, kapitalist bir toplumda, demokrasinin gelişmesiyle birlikte üretim güçleri de gelişmekte ve toplum ilerlemektedir. Durmadan gelişerek ilerleyen bu demokratik süreç, toplumsal devrimin nesnel koşullarını hazırlayarak, sosyalist demokrasiye dönüşecektir.

O halde sosyalist demokrasiyi "lanetli" burjuva demokrasisinin karşıtı değil, onun, toplumsal gelişmenin ileri aşamalarındaki bir devamı olarak algılamak gerekir.

i) Sovyet deneyinde işçi sınıfı dikattörlüğü, tek parti diktatörlüğü biçiminde uygulanmış, bu da, rejimi, içte ve dışta sınıf düşmanlarına karşı koruma gerekçesiyle, baskıcı bir devlet diktasına dönüşmüştür. Sosyalist düşüncenin özgürlükçü ve devleti küçülterek ortadan kaldırma perspektifiyle bağdaşmayan bu yapı, Sovyet sisteminin önemli zaaflarından biri olmuştur.

j) Emperyalist zincirin zayıf halkasını oluşturan, kapitalizmin geri aşamalarındaki bir toplumda, öncü devrimci bir partinin yol göstericiliğinde, önce siyasal devrimi gerçekleştirmek, sonra da işçi sınıfı diktatörlüğü adına tek parti diktatörlüğü ve giderek yönetici kadronun oluşturduğu dikta rejimi altında "sos-

yalizmi inşa etmek" düşüncesi, iradeci bir tezdir. Diğer bir deyimle, "halkın iyiliği için, halka karşın sosyalizmi kurma" düşüncesidir.

İradeci yöntemlerle, toplumsal gelişmeyi sağlamak olanaksızdır. Bu yöntemle, kimi geçici başarılar sağlansa bile, iradecilik her zaman geri tepmiştir. Bu nedenle de tarih iradeciliği mahkum etmektedir.

k) Kapitalist gelişmenin geri aşamalarındaki bir toplumda, burjuvazinin demokrasi deneyimi, bilim, teknoloji, felsefe, güzel sanatlar ve benzeri alanlarda işçi sınıfının devralarak sürdürebileceği miras son derece yetersizdir. Böyle bir mirasla, çağdaş burjuvazinin yönetim, teknoloji, bilim, sanat ve kültür kazanımlarını özümseyerek aşan çok üstün ve ileri bir üretim biçimi olan sosyalizmi kurmanın olanaklı olmadığı açıktır. Sovyet sisteminin gerçek bir sosyalizme dönüşmesini engelleyerek, toplumsal gelişmesini frenleyen etkenlerden biri de Rus işçi sınıfının devraldığı bu yetersiz tarihsel mirastır.

Reel Sosyalizmin İnsanlık İçin Sağladığı Kazanımlar

Reel sosyalizm, elverişsiz toplumsal ve tarihsel koşullarda gerçekleşen prematüre bir uygulama olmakla birlikte, insanlığın ilerlemesinde ve kapitalizmi aşma mücadelesinde, önemli kazanımlar sağlayan tarihsel bir deneydi.

Reel sosyalizmin bir dünya sistemi olarak uygulandığı dönem içinde tüm insanlığın ilerlemesine dönük katkıları olan, başlıca temel kazanımlar şunlardır:

1. Sovyet devrimi, sömürge halkların kurtuluşunda öncü ve yol gösterici bir rol oynamıştır. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere, sosyalist ülkelerin tümü, "ulusların ve halkların kendi kaderlerini belirleme hakkını" sonuna kadar desteklemiş ve sömürge halklarının kurtuluş savaşlarına, hem maddi hem de düş ünsel destek sağlamışlardır.

Sömürge imparatorluklarının dağılmasında ve sömürge halkların özgürlüklerine kavuşarak, bağımsız devletler konumuna geçmelerinde sosyalist devletlerin destekleri belirleyici olmuştur.

Özetle, insanlık tarihinin bir yüz karası olan sömürgeciliğin son bulmasında ve sömürgesiz bir dünyanın oluşmasında, sosyalist devletler belirleyici olmuştur.

2. İlk sosyalist devlet olan Sovyetler Birliği, Hitler ordularını yenerek, Alman faşizminin, dünya hegemonyası planlarını bozmuş ve dünyayı faşizm belasından kurtarmıştır. Sovyetler Birliği, İnsanlığı, bu beladan kurtarmak için, yirmi milyonu aşkın yetişkin evladını feda etmiştir.

3. Sosyalist ülkelerde herkese bedava sağlık ve herkese gücünün elverdiği oranda bedava eğitim hakkı tanınmış, tüm çalışanlara ücretli tatil ve emeklilik güvencesi sağlanmıştır. Kapitalist ülkelerin işçi sınıfı da, bunu örnek alarak, bu haklar için mücadele etmiş ve bunu kazanmışlardır. Dünya işçi sınıfının bedava eğitim, sağlık, ücretli tatil ve emeklilik haklarına kavuşmasında, sosyalist toplumların öncü ve yol gösterici rolleri belirleyici olmuştur.

4. Reel sosyalizmin yetmiş yıllık uygulamasında, kapitalizm sonrası devlet örgütünün oluşturulmasında, ekonominin ve üretimin yeniden örgütlenmesinde, yapılan yanlışlıklara karşın, önemli bir deney birikimi sağlanmıştır. Bu bağlamda, çalışanların sosyal ve ekonomik haklarına ilişkin düzenlemelerle, çalışma yaşamındaki örgütlenmeler, geleceğe ışık tutan önemli kazanımlardır.

5. Sosyalist ülkelerde herkese, gücü oranında, bedava eğitim ve meslek içi eğitimle yükselme olanağı sağlanarak, kapitalizm öncesi koşullarda yaşayan işçi ve köylülerin toplumun saygın üyeleri konumuna gelmeleri, insanın insanlaşma sürecinde büyük bir kazanım olmuştur. Bu deney, aynı zamanda sosyalizmin ezilen dünya halkları için bir kurtuluş umudu haline gelmesinde önemli bir etkendir.

6. Sosyalizmin Sovyetlerdeki uygulamasında, kapitalizm öncesi ilişkiler içinde yaşayan halkların dilleri ve kültürleri geliştirilmiş ve laik bir eğitim görmeleri sağlanmıştır. Böylece bu halkların ortaçağ karanlıklarından koparak uluslaşmaları sağlanmıştır.

Bugünkü Orta Asya'nın Türki cumhuriyetleri, Kafkasya'daki cumhuriyetler, Sovyet rejiminin ürünü olan yeni ulusların oluşturdukları bağımsız devletlerdir.

7. Reel sosyalizm deneyi, sosyalizmi, ezilen ve sömürülen milyonlarca mazlum halkların bir kurtuluş umudu haline getirmiştir. Ne var ki, bu umut fazla sürmemiş, sosyalist ülkelerin otoriter devlet yapısının yarattığı iç çelişkilerle, dıştan gelen emperyalist saldırıları aşmanın güçlükleri nedeniyle, toplumsal gelişme kesintiye uğramış ve beslenen umutlar, emperyalizmin ideolojik saldırıları altında önemli ölçüde zayıflamıştır.

Geleceğin Sosyalizmi Nasıl Olacak?

Geleceğin sosyalist toplumları hakkında şimdiden kesin yargılara varmak ve bu yeni toplumsal düzenin iç işleyişine ilişkin değişmez kurallar koymak, gerçekçi olmaz. Ancak, kesin olan şudur; insanlık mutlaka kapitalizmi aşarak, daha adil ve daha insancıl bir düzene ulaşacaktır. Kesin olan bir husus daha vardır, o da geleceğin sosyalizminin, insanlık için büyük bir deney olan reel sosyalizmin bir tekrarı ya da yeni bir denemesi olmayacaktır.

Geleceğin sosyalizmi, insanlığın, yüzyıllardan beri kapitalizmi aşmak için geliştirdiği düşüncelerle verdiği mücadelelerin sağladıkları birikimin ortak bir ürünü olacaktır. Bu ortak birikimin en büyük payını, Sovyetler Birliği'nin öncülük ettiği sosyalist ülkelerin yaşadığı deneyler oluşturacaktır. İnsanlığın doğasıyla bağdaşır nitelikte yeni bir sosyalizm için verilecek mücadelede en büyük rehber, Marksizmin, toplumbilim ya da tarihsel maddecilik olarak adlandırılan bilimsel boyutlu düşünceleriyle, Sovyet deneyiminin sağladığı olumlu birikimlerdir. Ne var ki, Leninizmin teorik ve pratik mirası, olumlu ve olumsuz yanlarıyla bir bütündür. Olumsuzlukları aşarak, salt olumlu mirasa sahip çıkmak son derece güçtür. Bunu yapabilmek için Sovyet deneyimini, bütün yönleriyle ve eleştirel bir yaklaşımla irdelemek gerekir.

Tüm dünyayı etkisi altına alan Leninist mücadele biçimini, sosyalizmi kurmak ve yaşatmak için tek yol olarak benimseyen alışkanlıkları aşarak, yeni yöntemlerin tartışılmasını sağlamak kolay olmayacaktır. Bu yaygın inanca bağlı olan çevreler, Sovyet sisteminin çökmesini, aralıksız sürdürülen emperyalist saldırılarla açıklamaktadırlar. Bunlar için Leninist devrim teorisini tartışma konusu yapmak, emperyalizmin ideolojik saldırılarına teslimiyet niteliğindeki bir sapmadır. Böyle bir yaklaşım biçimi, reel sosyalizmin çökmesine neden olan yanlışlıkların yeniden yaşanmasını kaçınılmaz yapacaktır. Lenin'in devrim ve iktidar teorisiyle uygulamada çelişen ya da Lenin sonrası Sovyet yöneticileriyle uzlaşmazlık içine giren siyasal hareketlerin düşünür ve yöneticileri de aynı iradeci yanlışlıklara düşmektedirler. Ezilen halkların yenilgiyle bitecek acı deneyleri yeniden yaşamaya tahammülleri yoktur. Başarısızlıkla sonuçlanan her girişim, yığınları umutsuzluğa düşürmekte ve mücadele azimlerini kırmaktadır. Bu nedenle geleceğin sosyalizmini kurmaya dönük, duygusal nitelikli, nostaljik saplantılardan kaynaklanan ideolojik yaklaşımları mutlaka etkisizleştirmek gerekir. Böyle bir görev, ancak, nesnel koşulların elverdiği ve tarihsel gelişme çizgisindeki yığınsal bir partiyle gerçekleştirilebilir. Yapılacak şey, öncelikle Leninist devrim teorisini ve bu teoriye dayanılarak kurulan Sovyet rejimini çöküntüye götüren tüm yanlışlıkların, politik ve ideolojik dayanaklarını çürütmektir. Keza, reel sosyalizme ilişkin kimi yanlışlıklara kaynaklık eden Marks'ın, bir bilim olan tarihsel maddecilik dışındaki, işçi sınıfının örgütlenme, genel siyaset, program, tüzük ve benzeri konulardaki pratik yaşama ilişkin önermeleri de eleştirel bir yaklaşımla sorgulanmalı ve çağın gereklerine uygun yeni saptamalar yapılmalıdır.

Unutmamak gerekir ki, kapitalist bir toplumda, insan hak ve özgürlüklerine dayalı, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi için verilen mücadelenin kazanımları, kapitalizmi aşarak, sosyalizme ulaşmanın kilometre taşlarıdır. Üretim güçlerinin gelişme düzeyinin belirlediği, nesnel toplumsal koşullar, yığınsal ve güçlü bir sosyalist partinin örgütlenmesi için olgunlaşmamışsa, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasiyi örgütlü olarak kazanma çabaları da sosyalizm amacına yönelik bir mücadele türüdür.

Sovyet deneyiminin retrospektif irdelenmesinden, geleceğin sosyalizmine ilişkin kimi sonuçlar çıkarmak ve önermelerde bulunmak mümkündür. İvece olarak çıkarabildiğimiz bazı sonuçlar şunlardır:

1. Kapitalizmi aşan ve gelişmiş bir toplumun her türlü insani, ahlaki, sosyal, bilimsel ve sanatsal kazanımlarını bir bütün olarak içeren evrensel boyutlu bir sosyalist düzen, ancak, gelişmiş ileri bir burjuva toplumunda gerçekleşebilir.

2. Sosyalizm, ancak, toplumsal devrimin nesnel koşullarını barındıran, gelişmiş bir burjuva demokratik düzenin, demokratik yoldan devrimci bir atılımla aşılması suretiyle kurulabilir.

3. Geleceğin sınıfsız toplumlarında, uzlaşır çelişkilerin uzlaşmaz çelişkilere dönüşmesini ve olası totaliter eğilimleri engellemek için, her türlü devlet etkinliğinin örgütlü ve güçlü bir sosyalist muhalefet tarafından denetlenmesi zorunlu bir gerekliliktir.

Denetlenmeyen bir yönetimin, bozulmaya ve çürümeye uğrayarak, otoritarizme yönelmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle de geleceğin sosyalist toplumları, ortak sınıfsal perspektiflere sahip, siyasal partilerin oluşturduğu, çok partili bir düzen temelinde örgütlenmelidir.

4. Toplumsal çürümeyi önlemenin bir diğer aracı da örgütlü sivil toplumdur. Sovyetlerin yaşadığı acı deneylerin, yeniden yaşanmasını önlemek için, geleceğin sosyalizmi de örgütlü sivil toplum kurumlarına dayanmalıdır.

5. Geleceğin sosyalist toplumları, devletin ortadan kalkması perspektifine bağlı kalmaya özen göstermeleri gerekir. Bu hedefe ulaşmak için, devlet erkinin adım adım sivil toplum kurumlarına geçmesini ve devletin giderek küçülmesini sağlayacak bir sürecin işletilmesi sosyalist toplumların temel amacı olmalıdır.

6. Geleceğin sosyalist toplumlarında, gelişmiş burjuva toplumlarından miras kalan, bireyin ve emeğin özgürleşmesiyle insan hak ve özgürlüklerinin yaygınlaştırılması süreci, zenginleştirilmiş bir içerikle hızlandırılarak geliştirilmelidir.

7. İnsanlığın bir kazanımı olan hukuk devleti ilkesi, geleceğin sosyalist toplumlarında da işletilmeli ve devletin her türlü eylem ve tasarrufu, yargı denetimine bağlanmalı ve kişisel haklar güvence altına alınmalıdır.

8. Geleceğin sosyalist toplumlarında da insanlığın ortak bir kazanımı olan, yasama, yürütme ve yargı erklerinin, bağımsızlığına dayanan kuvvetler ayırımı ilkesi, mutlaka yaşatılmalı ve yasama meclisi devlet hiyerarşisinde en üstün organ sayılmalıdır.

9. Beş yıllık kalkınma planları, her aşamada; muhalefetin ve sivil toplum örgütlerinin eleştiri ve önerilerine açık tutulmalı ve onların katkılarıyla demokratik bir biçimde hazırlanmalıdır. Beş yıllık plan tasarıları, toplumdaki taban örgütlerin en küçük birimlerinden, en yüksek birimlerine kadar her aşamada ayrı, ayrı tartışılarak geliştirildikten sonra, parlamentonun onayına sunulmalıdır.

Plan uygulamaları da siyasal muhalefetin ve sivil toplum örgütlerinin denetimine açık olmalıdır.

Geleceğin sosyalizmi konusunda ivece olarak hazırlanan bu ilke ve öneriler, Sövyet deneyinin derinlemesine irdelenmesiyle ve toplumsal gelişme içinde sağlanacak yeni kazanımlarla zenginleştirilmek suretiyle, geleceğin sınıfsız toplumlarının kurulmasına ve iç işleyişlerine ilişkin bir kurallar bütünü oluşturulabilir.

C. Üçüncü Dünya

Üçüncü dünya ülkeleri, gelişmiş kapitalist ülkeler olmadıkları gibi, sosyalist ülkeler de değildirler. Ne gelişmiş kapitalist ne de sosyalist olmayan ülkelerin tümü üçüncü dünya ülkeleri olarak adlandırılmaktadırlar. Bu ülkelerin başlıca özellikleri şunlardır:

a. Bu ülkelerin büyük çoğunluğunda kapitalıst üretim ilişkileri egemendir. Ama hepsinde, kapitalizmin göreceli egemenliğiyle birlikte, kapitalizm öncesi üretim biçimleri de etkili olarak varlıklarını sürdürmektedir.

b. Sayıları az da olsa, kimi üçüncü dünya ülkelerinde hala kapitalizm öncesi üretim ilişkileri egemendir.

c. Bu ülkelerin hiçbirinde sosyalist üretim biçimi egemen değildir.

d. Bunların üretim yetenekleri, gelişmiş kapitalist toplumlarınkine göre açık bir gerilik içindedir.

e. Bağımsızlıkları ilişkili oldukları kapitalist ülkeler tarafından kısıtlanmış durumdadır.

Üçüncü dünya ülkeleri, kesin bir sınıf üstünlüğüne dayanmadıkları için, devlet gücünü ele geçirme konusunda çeşitli grupların rekabetine sahne olmaktadırlar. Bu ülkelerde, burjuvazi görece zayıftır. Üstün durumda olduğu ülkelerde bile, toplum düzenini güvenceye almak için otoriter siyasal yapıları yeğlemektedirler. Bazı ürünlerdeki tekelci durumları sayesinde, olağanüstü zengin olanlar da toplam üretimin düşük olması nedeniyle, ülkelerine geniş olanak sağlayamazlar. Kimi zaman, maddi araç bolluğuna karşın, vasıflı personel yokluğu ve örgütlenme düzeyindeki gerilik nedeniyle, ekonomik geriliği aşmayı başaramamaktadırlar.

Görüldüğü gibi siyasal rejimlerin oluşmasında önde gelen belirleyici öge üretim biçimidir. Farklı ülkelerin siyasal rejimlerinin karşılaştırılmasında mutlaka bu rejimlerin dayandığı üretim biçimini gözönünde bulundurmak gerekir. Örneğin, her ikisi de monarşidir diye, İngiliz ve Fas rejimlerini karşılaştırmaya kalkışmak, abesle iştigal olur. Demokrasiyle yönetilen rejimlerin karşılaştırılmasında, aynı kural geçerlidir. Örneğin, eski Yunan ve Roma'da demokrasiyle köle sınıfına köylülerce yürütülen üretici işi de yüklendiğinden, bu rejimlerin aristokrasiden daha sömürgen ve daha baskıcı olduğu unutulmamalıdır.

Sonuç olarak, bir devlet yapısı irdelenirken, mutlaka bu devleti belirleyen siyasal sistemi, siyasal rejimi ve bunların dayandığı üretim biçimini birlikte değerlendirmek gerekir. Unutmamak gerekir ki, bir üst yapı kurumu olan devlet ve siyasal sistem, siyasal rejimin ve onu belirleyen üretim biçiminin ürünleridirler. Diğer bir deyimle, devlet, siyasal sistem, siyasal rejim ve üretim biçimi içiçe ve karşılıklı etkileşim içindedirler. (Cem Eroğul, Devlet Nedir?, 1990)

Türkiye'de Siyasal Rejim

Türkiye'de egemen üretim biçimi kapitalizmdir. Doğu ve Güneydoğu'da feodal ilişkiler, tümden kalkmamış olmakla birlikte, bu bölgede de kapitalist ilişkiler belirleyici olmaya başlamıştır. Türkiye'de sanayileşme, gelişmiş kapitalist ülkelere nazaran geri bir konumdadır. Türkiye kapitalizmi, ticaret ağırlıklıdır. Gelişmişlik düzeyindeki görece gerilik nedeniyle de, emperyalist ülkelere bağımlılığı fazladır. Dış ticaret hadleri açısından, sürekli açık vermektedir. Ekonomisi, ağırlıklı olarak dış borç, borç ve faiz ödeme kıskacı içindedir. Uluslararası tekellerin Türkiye'de yatırım yapmaları konusunda gösterilen bütün çabalara karşın, bu alanda önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Devlet eliyle geliştirilen sanayinin, tasfiye edilmesi konusunda iç ve dış kapitalist odakların saldırıları etkili olmuş ve KİT'ler tasfiye sürecine sokulmuştur.

Türkiye'nin, emperyalist kapitalist ülkelerle ekonomik ve siyasal işbirliğinin, siyasal sisteminin oluşmasında önemli etkisi olmuştur. Türkiye'de kapitalizmin yeterince gelişmemiş olmasına ve üretimin yetersiz olmasına karşın, uygulanan siyasal sistem, Batı tipi, çok partili bir demokrasidir. Ne var ki, tarihten gelen nedenler yanında, kapitalizmin görece geriliği nedeniyle, Türkiye demokrasisi, çağın demokratik normlarının çok gerisinde kalmıştır. Bu somut gerçeğe karşın, devleti yöneten siyasal iktidarlar, Batı ile siyasal ve ekonomik entegrasyon sürecini başlatmışlardır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin, siyasal sistemini ve devlet biçimini güvence altına alan uluslararası antlaşmalara katılmakta hiçbir sakınca görmemişlerdir. Türkiye, Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur. Helsinki Sonuç Belgesi'ni imzalamış, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansları'nın tümüne katılmıştır. Paris Şartı'nı, Moskova Anlaşması'nı, Viyana Deklerasyonu'nu imzalamış ve bu belgelerdeki demokratik hak ve özgürlükleri yaşama geçireceğini taahhüt etmiştir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ve son olarak da Azınlık Hakları belgesini imzalamıştır.

Türkiye, kapitalizmin görece geri aşamalarında bulunmasına karşın, gelişmiş ileri kapitalist ülkelerin siyasal sistemini, eksiksiz biçimde yaşama geçirmenin taahhüdü altında, çifte standartlı bir devlet konumuna girmiştir. İçerdeki zorlukları aşmak için, demokrasi görünümü altında baskıcı ve otoriter bir devlet politikası izlemektedir. Batı ile öngördüğü ekonomik ve siyasal bütünleşme açısından da insan haklarına saygılı ve özgürlükçü bir demokrasiyi uygulamak zorundadır. Yapısal sorunlardan kaynaklanan bu çelişkili durumu aşmakta büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Kendi kabuğuna çekilerek, azgelişmiş otoriter bir üçüncü dünya devleti konumuna dönmesi mümkün değildir. Demokrasiyi de içini boşaltarak biçimsel bir düzeyde sürdürmesi düşünülemez. Bu çelişik durum, Türkiye'nin dış dünya ile ilişkilerinde kullandığı söylemle, içteki uygulamalarını karşı karşıya getirmiştir. Türkiye'yi, rejim bunalımına yol açan bu çelişkiden kurtarmanın tek yolu, çağdaş, katılımcı, çoğulcu ve demokratik bir siyasal sistemi oluşturmaktır. Çağdaş demokratik bir devleti kurmak için, demokrasiyi bir bütün olarak işletmek ve yaşama geçirmek gerekir.

Bu giriş bölümünden sonra, Türkiye'nin, çağdaş demokratik bir devlet konumuna gelmesini engelleyen politikaları ve çağdışı uygulamaları sergileyerek, devletin yeniden yapılanması konusundaki düşünsel uğraşlara bir katkıda bulunmaya çaba göstereceğiz.

II
ÇAĞDAŞ DEMOKRATİK HUKUK DEVLETİ

Çağdaş Demokratik Hukuk Devleti

Her devletin özü ve biçimi kaynaklandığı üretim ilişkilerine göre oluşur. Tarih içinde devlet kavramı insanın insanlaşması ile paralel olarak sürekli bir gelişme ve ilerleme göstermiştir. İlk ve ortaçağlarda gördüğümüz kutsal devlet ve tanrısal iradeyi temsil eden devlet anlayışı, giderek yerini ulusal iradeyi temsil eden devlet anlayışına bırakmıştır. İnsanın devlete yabancılaşma süreci de sürekli bu yabancılaşmayı aşma doğrultusunda evrimleşmiştir.

Tarihsel süreç içinde gelişerek evrimleşen devlet kavramı günümüzde yeni bir aşamaya gelmiştir. Haklı olarak bu aşamadaki devlet kavramı için çağdaş devlet nitelemesi yapılmaktadır. Çağdaş devlet ileri kapitalist üretim ilişkilerinin geçerli olduğu toplumlarda vardır. Başlıca özellikleri şunlardır: Çağdaş devlet, demokratik, çoğulcu, insan haklarına saygılı, eşitlikçi, özgürlükçü, ırkçılığın reddine dayanan, barış ve dayanışma gibi temel insani değerlere saygılı, hukukun üstünlüğüne bağlı, sosyal haklarda güvence sağlayan laik ve devletin ideolojisizleştirildiği bir devlet anlayışıdır.

Çağdaş devletin temel niteliklerini ayrıntılı olarak gözden geçirmeye çalışacağız.

Demokratik Devlet Anlayışı

Demokrasi bir yönetim biçimidir, ulusal iradeyi yansıtan çok partili bir sisteme dayanır. Çağdaş devletin tüm niteliklerini bünyesinde barındırır; çoğulculuğa katılımcılığa açıktır. Her türlü görüş ve düşüncenin açıklanmasına ve örgütlenmesine olanak tanıyan bir yönetim biçimidir. İlkçağ demokrasi an-

layışından günümüze gelinceye kadar demokrasi kavramında da büyük bir gelişme ve ilerleme olmuştur. Köleci düzende salt köle sahiplerine tanınan demokratik hak ve özgürlükler, günümüzün çok sınıflı kapitalist toplumlarında toplumun tüm üyelerine tanınmaktadır. Çağdaş devletin demokrasi anlayışı da sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Yüzyılımızın başında kadınların seçme ve seçilme hakkı olmadığı halde günümüzde bu hak hemen bütün çağdaş demokratik devletlerde kadınlara da tanınmaktadır. Örgütlenme özgürlüğünün kısıtlı olduğu, sendikal hakların özgürce kullanılamadığı dönemler artık geride kalmıştır. Bugün örgütlenme ve düşünceyi açıklama özgürlüğü ayrımsız tüm toplum fertlerine tanınmaktadır. Bu gelişme trendine bakarak demokrasiyi sürekli değişen ve gelişen bir süreç olarak nitelendirmemiz mümkündür. Bu süreç, bireyin ve emeğin özgürleşmesi doğrultusunda gelişmektedir. O halde çağdaş devletin yönetim biçimi olan demokrasiyi bireyin ve emeğin özgürleşmesi doğrultusunda sürekli gelişerek ilerleyen bir süreç ya da bir yönetim biçimi olarak tanımlayabiliriz. Demokrasinin ilerleyerek gelişmesi işçi ve emekçi sınıfların üretim araçlarını elinde tutan egemen sınıflara karşı verdiği mücadelelerin tarih planındaki bir ürünüdür. Bu mücadele devam edeceğine göre demokrasi de sürekli biçimde insanın ve emeğin özgürleşmesi doğrultusunda ilerleyecektir.

Laiklik

Çağdaş devletin ikinci temel özelliği laikliktir. Laiklik akılcılığa dayanır. Akılcılık da insanoğlunun kendi aklına güvenerek, toplumsal sorunlara çözüm aramasıdır. Dünya sorunlarının çözümünde inanca yer vermeyen bir anlayıştır. Akılcılığa dayanmayan demokratik bir devleti düşünmek mümkün değildir. O halde laiklik demokrasinin ve çağdaş devletin olmazsa olmaz bir koşuludur. Dine dayalı bir dünya görüşü ile akılcı bir dünya görüşünün bağdaşması olanaksızdır. Öte yandan dine dayalı bir yönetimde toplum yaşamının her alanında din kuralları egemen olduğu için değişik görüşlerin yansıtılması olanaksızdır. Bu da dinsel bir devletin çoğulculukla bağdaşmadığını göstermektedir. Çağdaş demokratik bir devlette dinsel inanç bireyin vicdanında yerini bulur. Din ve inanç bireyin vicdanında saklı kalmadıkça sınıflı bir toplumda çatışma kaçınılmazdır.

Çoğulculuk

Çağdaş demokratik devlet çoğulcudur. Çoğulculuk değişik sınıf, katman, küme ve bireylerin kendilerini özgürce ifade ederek barış içinde birarada yaşayabilmeleri demektir. Bu da akılcılığın bir gereğidir. Çoğulculuk gerçeğin yalnız bir sınıfın ya da bir topluluğun tekelinde bulunmadığı kuralına dayanır.

Dogmatizmin Reddi

Çağdaş demokratik devlet dogmatizmi ve dogmatik düşüncelere dayalı devlet anlayışını reddeder. Dinsel devlet faşizm ya da Sovyetler Birliği'nde örneğini gördüğümüz reel komünizmde olduğu gibi toplumun tümüne dayatılan toptancı ideolojilerle çoğulcu devlet anlayışını bağdaştırmak mümkün değildir. Toptancı ideolojilerin egemen olduğu devletlerde tartışma ve bağımsız düşünceyi açıklamak da yasaktır. Diğer bir deyimle dayatmacı ideolojilerle yönetilen devletler, insan aklına güveni dışladıkları için demokrasi ile bağdaşmazlar.

Devletin ideolojisizleştirilmesi

Çağdaş devlette dogmatizmin yeri olmadığını açıklamıştık. Buna karşın çok partili demokratik görünümlü bazı toplumlarda toplumun tümünü etki altında tutan bir devlet ideolojisine bağlılık koşullandırılması vardır. Bu toplumlarda çok partili yaşam uygulaması olmakla birlikte siyasal partiler devletin kuruluşunda geçerli olan devlet ideolojisine bağımlı bir yapı oluşturmak zorundadırlar. Bu tür toplumlarda devlet ideolojisi, toplumun tümünü etki altında tuttuğu için açıktan bir zorlayıcılık olmasa bile oluşturulan genel hava içinde düşüncelerin özgürce açıklanması ve örgütlenmesi mümkün değildir. Bu tür devletler de çağdaş devlet nitelemesine giremezler. Çağdaş devlet, her türlü ideolojiden arınmıştır. İdeolojiler, toplumu oluşturan çeşitli sınıf ve katmanların dünya görüşü olarak onların kurdukları siyasi partilerde açığa çıkar. Bu nedenle ideolojisiz devlet, toplumda varolan bütün ideolojilere aynı mesafede durur ve onlara eşit olarak bakar. Farklı ideolojilerin yarışmasıyla oluşan siyasal iktidarlar, kendi ideolojik tercihlerine göre uygulama yaparken, toplumun diğer sınıf ve katmanlarının demokratik baskısı altında bu tercihlerini devleti de içine alabilecek boyutlara ulaştırmazlar.

İnsan Hakları

Çağdaş demokratik devletlerde ön plana çıkan önemli kavramlardan birisi de insan haklarıdır. Kişinin doğuştan sahip olduğu temel insan haklarına saygı gösterilmediği bir devlet düzeninin çağdaş demokratik devlet olarak nitelendirilmesi olanaksızdır.

Çağdaş bir devlette kişinin işkence görmesi, onur kırıcı işlemlere tabi tutulması, evrensel hukuka aykırı biçimde gözaltına alınması ya da tutuklanması hiç bir gerekçe ile savunulamaz ve meşru gösterilemez. Özellikle temel insan haklarının en başında gelen yaşama hakkının devletin yüksek menfaatleri adına

ortadan kaldırılması çağdaş devletin hiç bir suretle tasvip edemeyeceği bir uygulamadır. Hiç bir çağdaş devlette insan yaşamına son veren cezalar artık uygulanmamaktadır. Devlet adına kanunsuz infaz ya da faili meçhul cinayet türünden insan yaşamına son veren uygulamalar, çağdaş devletin gündeminden çıkmıştır.

İnsan haklarının doğal bir uzantısı olarak birey haklarına saygı da çağdaş devletin bağlı kaldığı normlardan biridir. Birey hakları bireyin eşit koşullarda yarışmasına olanak veren iktisadi haklarla, kamu yaşamına katılımını sağlayan siyasal haklardır. Bu hakların güvence altına alınması çoğulcu demokratik devlet anlayışının olmazsa olmaz koşuludur.

Hukukun Üstünlüğü

Çağdaş devlet, hukukun üstünlüğüne bağlıdır. Çağdaş toplumlarda birey haklarının, insan haklarının ve demokratik düzenin en büyük güvencesi hukuka bağlılıktır. Son çözümlemede devletin egemen sınıfların hizmetinde bir baskı aracı olduğu gerçeği gözönüne alınırsa, demokratik bir devlet düzeninde emeğin ve bireyin haklarının korunması ancak devleti de kapsayan sağlam bir hukuk düzeni ile mümkündür. Bu nedenle çağdaş demokratik devlet varlığını ancak hukuka bağlılık çerçevesi içinde sürdürebilir.

Çağdaş demokratik hukuk devletinin üç temel ögesi vardır. Bunlar a) Hukukun üstünlüğü b) güçler ayrımı c) yargı bağımsızlığıdır.

a) Hukukun üstünlüğünün de iki kuralı vardır. Bir yandan devlet bizatihi koyduğu hukuk kurallarına tüm vatandaşlar gibi bağlı olmak zorundadır. Öte yandan da hukukun üstünlüğü devletin ve bireyin bağlı oldukları yasal düzenlemelerin evrensel hukuk kurallarına uygun olması zorunluluğudur. Devletin hukuk içinde kalması yani her türlü karar ve tasarrufunun yargı denetimine bağlı olması hukukun üstünlüğü anlayışının temel ilkesidir. Çağdaş devlet, hiçbir tasarruf ve eyleminde hukuka aykırı hareket etmez ve edemez. Öte yandan insanlık tarihi boyunca oluşan günümüzün evrensel hukuk kuralları da çağdaş devlet için bağlayıcıdır. Çağdaş devletler düzenledikleri iç hukukta evrensel hukuk kuralları ile bağdaşmayan kurallar koymazlar. Kendisini iç hukukta serbest sayan ve evrensel hukuk normlarına aykırı kurallar koyan bir devletin çağdaş demokratik bir devlet sayılması olanaksızdır. Biçimsel demokrasiye bağlı kalsalar da evrensel hukuku dışlayan devletler için çağdaşlık niteliği kullanılamaz. Bunlara kanun devleti tanımlaması yapılır.

b) Çağdaş demokratik devletlerde devlet erki üç ayrı bağımsız güç şeklinde örgütlenmiştir. (Karşılıklı etkileşim içinde olmakla birlikte biri diğerinin alanına karışmamakta özenli bir gelenek oluşmuştur.) Bunlar, yürütme gücü, yasama gücü ve yargı gücüdür. Yasama gücünün bağımsızlığı yanında yürütme gücünü denetleme yetkisi de vardır. Buna karşılık yargı gücü büyük ölçüde bağımsız biçimde örgütlenmiştir ve kararlarını da bağımsız olarak verir. Öte yandan uzmanlık alanları ile sınırlı olmak üzere yürütme gücünün çeşitli tasarrufları da bağımsız yargının denetimine bağlıdır. Devlet erkini kullanmak için toplumdan yetki alan siyasal iktidar, yürütme erkini kullanırken istediği biçimde davranma özgürlüğüne sahip değildir. Bir yandan yasama organının öte yandan da bağımsız yargının denetimine tabidir. Çağdaş hukuk devletinde oluşturulan bu mekanizmalar, çoğulcu toplumun değişik sınıf ve katmanlarının demokratik siyasal mücadelede eşit haklarla iktidar mücadelesi yapmalarını sağlayan bir güvencedir. Bu, aynı zamanda birey için de, (hem birey haklarının özgürce kullanılabilmesi, hem de bireyin her türlü insan haklarına saygılı bir ortamda varlığını sürdürebilmesi için) bir güvence oluşturmaktadır.

c) Çağdaş devletlerde yargının tam bağımsızlığı da temel bir kuraldır. Yargı, yürütme gücünü elinde tutan siyasal iktidara tayin, terfi ve diğer özlük hakları açısından bağlı kaldığı takdirde, hem bireyin hem de çoğulcu toplumu oluşturan sınıf ve katmanların haklarını kullanmaları mümkün olmadığı gibi muhalefetin de iktidar olma hakkını kullanması mümkün değildir. Bundan ötürü yargı erkinin bağımsız olması çağdaş hukuk devletlerinde vazgeçilmez temel bir ilke olarak benimsenmektedir.

Serbest Seçim, Çok Partili Yaşam, Düşünce ve Örgütlenme Özgürlüğü

Daha önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi çağdaş çoğulcu toplumlarda çeşitli sınıf, katman, küme ve toplulukların kendi ideolojileri doğrultusunda örgütlenmeleri, parti kurmaları ve serbest seçimler yolu ile yönetime katılmak için özgürce yarışabilmeleri çağdaş devletin belirleyici ve olmazsa olmaz koşullarıdır. Çok partili sistemin olmadığı, serbest seçimlerin yapılmadığı, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün tanınmadığı bir devlet düzeninin çağdaş bir devlet olarak nitelenmesi mümkün değildir. Çeşitli düşüncelere sahip bireylerin de toplumsal gelişmeye katkıda bulunma doğrultusunda siyasal iktidarları ve devleti etkilemek için örgütlenme hakları vardır. Siyasal iktidarı amaçlamayan bu tür sivil örgütlenmeler, çağdaş demokratik devletlerde demokratik gelişmenin bir

güvencesi olarak sayılmaktadır. Bu nedenle vatandaşların kendi inançları doğrultusunda toplumsal gelişmeye katkıda bulunmak için örgütlenmelerini teşvik etmek ve desteklemek çağdaş devletin temel görevlerinden birisi haline gelmiştir.

Parlamentonun Üstünlüğü

Çağdaş devletlerde tüm ulusun iradesini yansıtan parlamento devlet yapısı içinde en üstün güç sayılmaktadır. Görev ve işlevleri ne olursa olsun devlet hiyerarşisinde atanmışların açık ya da dolaylı yoldan parlamentoya üstünlükleri, öncelikleri ya da onu denetleme hakları söz konusu olamaz. Biçimsel demokrasilerle yönetilen ve çok partili parlamenter sistemi benimsemiş olmalarına karşın bürokrasisinin egemenliği altında bulunan ülkeler için bürokratik devlet nitelemesi yapılmaktadır. Ordunun üstün olduğu ve ordudan kaynaklanan düşüncelerle yönlendirilen devletler de çok partili ve parlamenter yapıda olsalar bile çağdaş demokratik devlet nitelemesini hak etmezler. Bu yapıdaki devletler için de militarist devlet tanımlaması yapılmaktadır.

Çok Kültürlülük ve Çok Etnililik

Bir toplumu oluşturan farklı kültürel grupların ve değişik etnik toplulukların varlıklarına saygılı bir düzenin oluşturulması çağdaş demokratik devletlerde temel insan haklarından sayılmaktadır. Farklı kültürlere bağlı insan grupları, kendi kültürlerini özgürce geliştirmek, yaymak ve tanıtmak hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasında devlet, her türlü yardım ve desteği sunmakla yükümlüdür. Öte yandan değişik dil, din ve mezhepten insan grupları da kendi dillerini ve inançlarını özgürce kullanmak ve geliştirmek hakkına sahiptirler. Yüzyılımızın başında geçerli olan ulus devlet kavramı yani değişik dil, kültür ve etnik özellikleri olan insan gruplarının tek bir dil ve tek bir kültürde bütünleştirilerek homojen bir ulus oluşturma düşüncesi insan hakları ile bağdaşmadığı için, tamamen terkedilmiştir. Kimi batı ülkelerinde yıllarca uygulanan homojen bir ulusa dayalı ulus devlet politikası yerine çok kültürlü ve çok etnili yeni bir ulus anlayışı uygulanmaktadır. Örneğin Fransa'da bugüne kadar yadsınan ve devletin hiç ilgi göstermediği Brötonlar, Bask'lar Oksitanlar, Korsikalılar ve Provanslar artık kendi dillerini ve kültürlerini özgürce kullanmakta ve geliştirebilmektedirler. Devlet bu etnik grupların dil ve kültürlerini geliştirmekte yardımcı olmaktadır. İspanya'da da Bask ve Katalon halkları, belli bir özerkliğe sahip olarak dil ve kültürlerini özgürce kullanmaktadırlar. İngiltere'de İskoçya ve Galler'de yaşayan halklar uzun yıllardan beri dillerini ve

kültürlerini özgürce kullanma ve geliştirme hakkına sahip oldukları gibi, özerk olarak yaşama hakları da vardır. İsveç, Norveç, Finlandiya, Belçika ve benzeri çağdaş demokratik devletlerin hemen hepsinde bu haklar tanınmaktadır. Yüzyılımızın başındaki homojen ulus yaratma uygulamasının yapıldığı devletlerin çağdaş devlet normları içinde değerlendirilmesi artık mümkün değildir.

Irkçılığın ve Şoven Milliyetçiliğin Reddi

Çağdaş devletlerde her türlü ırkçı politikalar yasaktır. Şoven milliyetçi uygulamalar, hukuk dışıdır. Geçmişten gelen bazı alışkanlıklarla toplumda devletten bağımsız olarak gösterilen ırkçı davranışlar ve sergilenen şoven milliyetçi tavırlar, giderek gerilemekte ve hukuk dışına itilmektedir. Artık ırkçı ve şoven milliyetçi uygulamaların yasaklanması insan haklarından sayılmaktadır. Hiç kimse ırkından, dilinden ve inancından dolayı ayırıma tabi tutulamaz. Irkçılık ve şoven milliyetçilik, devleti içte ırkçı baskıların, asimilasyoncu ve antidemokratik politikaların uygulayıcısı, dışta da saldırgan, yayılmacı ve sömürgeci yapmaktadır. Sömürgeciliğin yaygın olduğu tarih kesitinde sömürgeci batılı devletler, kendi toplumlarını saldırgan politikalara yöneltebilmek için ırklarının üstünlüğünü, uluslarının zeka ve bilimde yol gösterici olduğunu ideolojik olarak yaygınlaştırmış ve bunu sömürge imparatorluklarının kurulmasında araç olarak kullanmışlardır. Oysa günümüzde bilimsel araştırmaların ortaya koyduğu veriler, insan haklarının yaygınlık ve etkinlik kazanması, eşitlik, kardeşlik ve dayanışma bilincinin yükselmesiyle bağlantılı olarak ırkçılık gibi sömürgecilik de ahlak dışı sayılmaktadır. Bugün gelişmiş kapitalist ülkeler, gerikalmış ülke halklarının bilinçlenmesi karşısında kaba sömürüyü ve sömürgeciliği terk ederek çok daha ince metodlara dayanan yeni sömürgecilik yöntemlerini kullanmaktadırlar. Devlet dışı sivil toplum kurumlarının yaygınlaşması ve geri kalmış toplumların ekonomik sömürü yöntemlerini bilinçle algılamalarına bağlı olarak devletlerarası ekonomik sömürü de yavaş yavaş gerilemektedir. Daha şimdiden kuzeyli ve güneyli toplumlar arasındaki çelişkileri çözmek için uluslararası kurumlarda yeni bir devletlerarası ilişkiler anlayışının geliştirildiğine tanık olmaktayız

Çağdaş Bir Devlet Düzeninde Toplumsal Mutabakat Aranması Kuraldır

Çağdaş, demokratik bir devlette toplumu oluşturan çeşitli sınıf ve katmanlarla etnik, kültürel ve dinsel toplulukların ve bunların ilişkili oldukları siyasal partilerin ya da sivil toplum örgütlerinin toplumsal sorunlara bakış açı-

larının farklı olması doğaldır. Çatışmalı konularda ortak bir çözümün sağlanması toplumsal erincin bir gereğidir. Çağdaş devlet, bu gibi sorunlar karşısında ortak bir mutabakatın sağlanmasında öncülük yapmak zorundadır. Farklılığa dayanan sürtüşmeleri kendi haline bırakarak toplumda bir huzursuzluk çıkmasına olanak verilemez. Bu sorunların çözümünde zora başvurularak, azınlıkta olan düşüncelerin baskı altına alınması da meşru değildir.

Mutabakat oluşturmada, toplumun duyarlılık kazanmasını ve bu duyarlılığın toplumsal bir kültür haline gelmesini sağlamak da çağdaş devletin öncülük etmesi gereken görevlerinden biridir. Vatandaşlarıyla zıtlaşarak, toplumsal sorunları zorbalıkla çözmeye çalışan devletler, çözüm üretemez ve ilerleyemezler.

Devletin Küçülmesi Perspektifi

Çağdaş demokratik devlet düzeninde, devletin baskı gücünün gerilemesi ve siyasal erkinin küçülmesi, bireyin ve emeğin özgürleşmesinin zorunlu bir gereğidir. Demokrasi geliştikçe birey ve emek özgürleşecek ve devlet erki de adım adım devlet dışı sivil toplum kurumlarına geçecektir. Kuşkusuz böyle bir perspektif, henüz gelişmesinin ilk aşamasındadır. Çağdaş devletin kendi özgür iradesi ile devlet erkini küçültmesi düşünülemez. Ancak, toplumun bu yöndeki gelişmesine karşı koyması ve baskı gücünü arttırarak otoriter bir yönetime geçmesi de söz konusu değildir. Çağdaş toplumlarda devletin küçülmesi doğrultusunda başlayan bu süreç, devletin ortadan kalkmasına kadar gelişerek ilerleyecektir. Siyasal erkini korumak için baskı gücünü artıran bir devlet, çağdaş ve demokratik sayılamaz.

Devletin küçülmesi istemi her zaman demokratik ve tarihsel gelişmeye uygun bir nitelikte olmayabilir. Sınıflı toplumlarda demokrasi güçlerinin devleti küçültme istemleri ile başını tekelci burjuvazinin çektiği demokrasi karşıtı güçlerin devleti küçültme istemleri aynı anlama gelmez. Demokrasi güçleri insanın özgürleşmesi amacı ile devletin baskı gücüne karşı savaşım verirken, demokrasi karşıtı güçler de onun ekonomik gücünün küçülmesi, buna karşılık baskı gücünün artması için savaşım verirler. Devletin çağdaşlaşması ve demokratikleşmesi savaşımında, demokrasi karşıtı güçlerin tuzağına düşmemek için devletin küçülmesi konusundaki temel yaklaşımlara dikkat etmek gerekir. Devletin siyasal erkinin küçülmesini istemek, demokrasi kültürünün ve demokrasiye bağlılığın bir gereğidir. Buna karşılık yalnız ekonomik gücünün küçülmesini ve baskı gücünün artmasını istemek de antidemokratik bir tavırdır.

Çağdaş Demokratik Devlet Bir Disiplin Rejimidir

Çağdaş demokratik toplumlarda rejimin sürdürülebilmesi ancak belli kuralların uygulanması ile mümkündür. Kural ve disiplin olmayan bir yerde demokrasinin olması ve insan haklarının yaşama geçmesi olanaksızdır. Anarşi ile demokrasi birbirinin karşıtıdır. Çağdaş demokratik toplumlarda, demokratik disiplin zorlayıcı kurallardan çok bir kültür sorunudur. Demokrasinin yerleşip gelişmesi, bireyin özgürleşmesi, her türlü düşüncenin özgürce açıklanabilmesi, bireylerin, grup ve katmanların birbirlerine saygılı olmayı benimsemeleri ile mümkündür. Demokratik disiplini kazanamayan kişiler, demokrat olamazlar. Bu kültürü özümsemeyen toplumlar da demokrasiyi kurmakta güçlük çekerler.

Çağdaş Demokratik Devletin Ekonomik Altyapısı

Ekonomik gelişme ve refahın artması, demokratikleşmenin hızlanmasında önemli bir etkendir. Ekonomi, emeğin özgürleşmesi konusunda iki yönde etkili olur. Refahın artması, eğitim ve kültür düzeyini yükselterek, demokrasi kültürünün gelişmesini sağlar. Artan refah gelişmiş demokrasilerde aynı zamanda iletişimi arttırmak suretiyle demokrasi kültürünün yükselmesine ve bireyin özgürleşmesine katkı sağlar. Gelişmiş ekonomilerde işçi ve emekçilerin ekonomik ve sosyal istemlerinin karşılanması daha kolay olduğu için baskılara gerek kalmadan temel insan haklarının yaşama geçirilmesi daha hızlı bir biçimde mümkün olmaktadır. Gelişmiş sanayi ülkelerinde çağdaş demokratik devlet normlarının daha yüksek olmasının bir nedeni de güçlü bir ekonomik altyapıya sahip olmalarıdır. Kuşkusuz ekonomik altyapı önemli olmakla birlikte, demokratikleşme doğrultusundaki bir gelişmeyi belirleyen tek öge değildir.

Çağdaş Demokratik Toplumlarda Devlet Kutsal Değildir

Devletin oluşmasına ilişkin tarihsel süreç içinde devlet kavramı kutsallıkla paralel gitmiştir. İlk sınıflı toplumun ortaya çıkması ile birlikte oluşan devlet ve devleti temsil eden hükümdar kutsallık halesi ile çevrilmiştir. Hükümdarın bağlı olduğu aşirette sahip olduğu kutsallık, soya bağlı bir nitelik olarak çevresince benimsenmiştir. Bu nedenle temsil ettiği devlet gücünün temelinde diğer insanlardan ayrıcalıklı olmasını sağlayan ecdat soyunu temsil etme, kutsal ruhu taşıma gibi niteliklere sahip olduğu kabul edilmiştir. Burjuvazinin tarih sahnesine çıktığı ana kadar devleti temsil edenlerin, dinsel bir güce sahip oldukları kabul edilmiş ve devlet erkinin kaynağı da dine dayandırılmıştır. Hükümdarlar ve krallar, ilahi gücün, ya da allahın yeryüzündeki temsilcisi sayılmışlardır. Or-

taçağ'da kilise ve hükümdarlar, devlet erkini içiçe kullanmışlardır. Kilise devlet erkini kullanmada devlete yardımcı olmuştur. Örneğin; kendisini allahın yeryüzündeki temsilcisi olarak gören Fransa Kralı 14. Lui, "devlet benim" diyebilmiştir. Bu gücü de tanrıdan aldığına inanmıştır. Toplum da bu inanca sahipti. Müslümanlıkta da egemenliğin kaynağı Allah'a bağlanmıştır. Müslüman devletlerde örneğin Osmanlılar'da padişah, kendisini allahın yeryüzündeki gölgesi olarak görmüş ve devlet erkini kullanma hakkını allah adına tasarruf ettiğine inanmıştır. Toplum da aynı inancı paylaşmıştır.

Tarihsel süreç içinde devletin sahip olduğu kutsallık, demokratik gelişmeye paralel olarak bir değişime uğramıştır. Burjuvazinin tarih sahnesine çıkmasından sonra da egemenliğin kaynağı, gökten yere inmiş ve ulusal iradeye bağlanmıştır. Ancak, bu gelişmeye karşın devlete izafe edilen kutsallık devam ettirilmiştir. Bu kutsallık, devletin, toplumu oluşturan sınıf ve katmanların üstünde ve dışında bir varlık olarak gösterilmesi biçiminde açıklanmıştır. İlahi devlet yerini 'şefkatli baba devlete' bırakmıştır. Halk yığınlarının da benimsediği bu anlayış büyük ölçüde devam etmektedir. Devlete karşı yabancılaşmada önemli bir etmen olan bu kavram, insanın özgürleşmesi ile birlikte değişecektir. Ancak, bir baskı gücü olarak devletin fonksiyonu devam ettikçe bu anlayışın aşılması daha uzun zaman alacaktır. Ne var ki, gelişmiş çağdaş devletlerde, devletin kutsallığı adım adım azalmakta ve birey kendisini devlete karşı daha özgür hissetmektedir. Devletin çıkarları kavramı daralmakta, devletin görevleri ön plana çıkmaktadır. Birey ve devlet karşıtlığında, bireyin menfaatleri ön plana çıkmaktadır. Devlet için bireyin feda edilmesi, birey hakları ya da insan haklarının çiğnenmesi düşüncesi giderek terkedilmektedir. Devletin menfaatlerini ön planda tutan ve devlet için bireyi feda etmeyi göze alan kutsal devlet anlayışı çağdışı olmuştur. Devletin kutsallığında direnen toplumların, çağdaş toplum olmaları ve çağdaş bir devleti örgütlemeleri olanaksızdır.

Egemenliğin Kullanılmasında Açıklık ve Şeffaflık

Çağdaş demokratik bir devlette, devletin her türlü uygulaması, toplumun denetimi altında açık ve şeffaf olarak yapılır. Kutsal devlet kavramının gerekli kıldığı gizlilik, yavaş da olsa çağdaş toplumsal yaşamın dışına itilmektedir. Artık denetlenemeyen ve toplumun bilgisi dışında kalan hiçbir devlet uygulaması meşru sayılmamaktadır. Gizli kalması gereken kimi askeri sırlarda bile artık mutlak gizlilik kalmamıştır. Devletin şeffaflaşmasında toplumsal gelişme ile birlikte teknolojik gelişmenin de çok büyük önemi vardır. Uydular vasıtası ile

her türlü devlet etkinliklerinin ve askeri hizmetlerin kolayca denetlenebildiği bugünkü dünyada devletlerarası gizlilik kalmamıştır. Eğer bir devlet kendi yararları için kimi etkinlikleri bir sır olarak saklıyorsa, bu, topluma karşı alınan bir önlem olur. Toplumuna saygılı olan çağdaş bir devlet, her türlü eylemini açıkta yapmakla yükümlüdür. Gizlilikte direnen ve toplumun bilgilenmesini engelleyen bir devlet, kendi toplumuna karşı saygılı olmadığı gibi, çağdaş bir devlet de olamaz.

Türkiye Çağdaş Bir Devlet midir?

Çağdaş demokratik devletin tüm niteliklerini ortaya koymuş bulunuyoruz. Artık, bir devletin çağdaşlık nitelemesine girip girmediğini kolayca saptayabiliriz. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin uygulamalarına bakarak, çağdaş bir devletin özelliklerini taşıyıp taşımadığını da ortaya koyabiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Demokratik Bir Devlet midir?

Daha önceki bölümde demokratik bir devletin tüm özelliklerini saymış bulunuyoruz. Buna göre bir devletin demokratik olması için; çok partili parlamenter sistemle yönetilmesi, eşitlik, özgürlük, adalet, ırkçılığın reddi, barış ve dayanışma gibi temel insani değerlere bağlı olması, insan haklarıyla düşünce ve örgütlenme özgürlüklerine saygılı olması, hukukun üstünlüğüne dayanması, sosyal haklarda güvence sağlaması, her türlü ideolojiden arındırılmış laik, çoğulcu ve katılımcı olması gerekir. Türkiye'deki demokrasi uygulamasına baktığımızda; bunun son derece yüzeysel ve biçimsel olduğunu görmekteyiz. Türkiye, çağdaş demokratik devletlerin demokrasi anlayışının çok gerisindedir. Her şeyden önce Türkiye'de düşünce özgürlüğü kısıtlıdır. İnsanlar, düşüncelerini açıklamaktan dolayı yargılanmakta, tutuklanmakta ve mahkum olmaktadırlar. Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesine dayanılarak, salt düşüncelerini açıklamış yüzlerce bilim adamı, yazar, gazeteci ve sendikacı cezaevlerinde çile doldurmaktadır. Düşüncenin örgütlenmesi de yasaktır. Komünist partisi adını taşıyan bir parti kurulamaz. Türkiye'de Türkler'den başka kültürlerin ve etnik toplulukların varlığı iddia edilemez. Bu düşünceleri savunanlar, cezalandırılır ve bunları benimseyen siyasi partiler kapatılır. Bugüne kadar İşçi Partisi, Halkın

Emek Partisi (HEP), Sosyalist Türkiye Partisi(STP), Türkiye Birleşik Komünist Partisi(TBKP), Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP), Sosyalist Birlik Partisi (SBP), Demokrasi Partisi (DEP) olmak üzere yedi parti kapatılmıştır. Çağdaş demokratik devletlerin hiçbirinde toplumda dayanağı olan sınıf ve katmanları temsil eden siyasal partilerin kapatıldığı görülmemiştir. Çağdaş bir devlet, böyle bir uygulamaya asla olanak tanımaz.

Türkiye'deki dernekleşme olanağı da çağdaş devlet normlarına uymayacak derecede sınırlıdır. Özellikle ideolojik temeli olan düşüncelerin örgütlenmesi mümkün değildir. Dernek kurmak, bir düşünce etrafında örgütlenmek idarenin keyfi tasarrufu altındadır. İdare, istediği anda istediği derneği kapatma yetkisine sahiptir. Örgütlenme girişiminde bulunan yurttaşlar, düşüncelerini yaymak ve tanıtmakta büyük güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle açıkladıkları düşüncenin suç olup olmadığı ve başlarına bir sorun çıkarıp çıkarmayacağı endişesi ile hareket etmektedirler. Korku ve endişe içinde bulunan insanların, düşünce açıklamada ve düşüncelerini yaymada özgür olamayacakları açıktır.

Türkiye'de çoğulculuk ve katılımcılık da gereği gibi işlememektedir. Çoğulculuğun işleyebilmesi için toplumun çeşitli sınıf ve katmanlarının kendi ideolojileri doğrultusunda örgütlenerek, iktidar yarışına katılabilmeleri gerekir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi komünist partilerin ve etnik temele dayalı partilerin kurulması yasak olduğuna göre, çoğulculuğun gereğini yerine getirmek mümkün değildir. Katılımcılık da bütün sınıf ve katmanların devlet yönetimine katılabilme veya devlet yönetimini etkileyebilme olanağına sahip olabilmeleridir. Düşüncenin örgütlenmesi kısıtlı olduğuna göre, demokratik devletin katılımcılık ilkesi de Türkiye'de işlememektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Çağdaş Anlamda Laik Bir Devlet midir?

Laiklik uygulaması açısından da Türkiye'de çağdaş demokratik devletin normları geçerli değildir. Laikliğin asıl anlamı; toplumsal sorunların ve devlet yönetimine ilişkin her türlü sorunun, akılcı yöntemlerle tartışılarak çözülmesidir. Laiklik, devlet ve toplum sorunlarının çözümünde inanca yer vermeyen bir anlayıştır. Buna göre devletin hiçbir şekilde din işlerine ve inanca ilişkin konulara karışmaması, laikliğin temel kuralıdır. Oysa Türkiye'de Din adamlarının yetiştirilmesi devletin denetimi altındadır. Dinsel eğitim veren kurumlardan yetişen insanların devlet yönetiminde görev alması yaygın bir uygulamadır. Temel eğitim birimlerinde de din eğitimi zorunlu dersler arasındadır.

Öte yandan sünni islamlığın örgütlenmesi ve yönetimi de devlete bağlı bir kurum eliyle yürütülmektedir. Bu uygulama hem değişik dinler arasında hem de islamiyetin değişik inanç grupları arasında bir eşitsizlik yaratmaktadır. Bu ölçüde inanç dünyası ile içiçe olan bir devletin çağdaş demokratik bir devlet olarak tanımlanması mümkün değildir. Demokrasinin olmazsa olmaz koşulu laiklik olduğuna göre, Türkiye'de bu uygulama devam ettiği müddetçe de demokrasiyi tam anlamıyla işletmek mümkün olmayacaktır. Akılcı devlet anlayışı yanında inanca bağlılığı da sürdürmekte direnen bugünkü Türkiye Cumhuriyeti devletinde farklı inançlara sahip vatandaşların özgür olması da mümkün değildir. Sünni mezhebine bağlı olmayanlar, gayrimüslimler ve tanrıtanımazlar sürekli baskı altında oldukları için inançlarını açıklamada özgür davranamamaktadırlar. Devletin tümüyle inanç yaşamının dışında akılcı bir yöntemle yönetilmesi ilkesi benimsenmeden Türkiye Cumhuriyeti devletinin laik bir devlet olarak anılması mümkün değildir.

Türkiye'de Devlet İdeolojisiz midir?

Çağdaş devlet, toplumu oluşturan sınıf ve katmanların kendi ideolojileri doğrultusunda örgütlenerek, iktidar yarışına katılabilmeleri için her türlü ideolojiye aynı uzaklıkta durmakta ve onlara eşit olarak muamele etmektedir. Kuşkusuz, her devlet dayandığı üretim biçiminin temel renklerini yansıtır. Toplumun ortak çıkarları yanında egemen sınıfın hak ve menfaatlerini koruyan siyasetleri izlemekle yükümlüdür. Bu açıdan belli bir ideolojik çerçeve içinde etkinlik gösterir. Ne var ki, bu çerçevenin varlığı çağdaş demokratik devletlerin farklı ideolojilere karşı bağımsız hareket etmelerini engellemez. Örneğin, batı ülkelerinin hemen hepsinde komünist partileri olduğu gibi farklı etnik toplulukların da siyasal partileri vardır. Oysa Türkiye'de, temel toplumsal sınıfların istemleri ile sınırlı kapitalist çerçevenin yanında, ayrıca topluma dayatılan belirleyici nitelikte bir devlet ideolojisi de vardır.

Siyaset yapmak, siyasal parti oluşturarak iktidar yarışına katılmak, ancak bu ideoloji çerçevesinde mümkündür. Türkiye'deki bu devlet ideolojisi, yürütmeyi, yargıyı ve yasamayı da etkisi altında bulundurmaktadır. Örneğin; bir komünist partisini kurmak devlet ideolojisine aykırıdır. Bir etnik topluluğa dayalı parti oluşturmak aynı şekilde yasaktır. Yürütmenin başı olan başbakan, Türkiye'nin önemli sorunlarından birisi olan Kürt sorunu için çözüm önerisi getiremez. Böyle bir girişim devleti koruma ve kollamakla görevli güçlerin en sert tepkisini çekmektedir. Başbakan Tansu Çiller'in Kürt sorunu için Bask modelini tartışmaya

açması tepki ile karşılanmış ve Başbakan sözünü geri almak zorunda kalmıştır. Süleyman Demirel Başbakanlığının ilk günlerinde Kürt realitesini tanıdığını açıkladığı halde, daha sonra bu düşüncesinden vazgeçerek Kürt realitesi deyimini bir daha kullanmamıştır. Yine Demirel, Cumhurbaşkanı sıfatıyla "anayasal vatandaşlık" deyimini bir kavram olarak tartışmaya açmak istemiş, sert tepkilerle karşılaştığı için üzerinde durmaktan vazgeçmiştir. Türkiye'de yargı erkini kullanan yargıçlar da aynı ideoloji ile şartlanmışlardır. Siyasal konulu davalarda hukukun evrensel ilkeleriyle yürürlükteki yasalardan önce devlet ideolojisi gözetilmektedir.

Yargı erkini kullanan yargıçların ideolojik yaklaşımlarla karar vermeleri hukuk devleti düzenini bozmakta ve devletin meşruiyetini tartışma konusu yapmaktadır.

Türkiye'de İnsan Hakları Kavramı Geçerli midir?

Çağdaş demokratik hukuk devletinde insan hakları belirleyici bir nitelik kazanmıştır. Kişinin doğuştan sahip olduğu bu haklara saygı gösterilmeyen bir devlet düzeni çağdaş ve demokratik değildir. Türkiye'de insan hakları geniş ölçüde ihlal edilmektedir. Uluslararası Af Örgütü, insan hakları örgütleri ve benzeri sivil toplum kurumları Türkiye'de insan haklarının sürekli şekilde ihlal edildiğine ilişkin somut örneklerle açıklamalar yapmaktadırlar. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, AGİK ve benzeri kurumlarda da Türkiye'nin insan hakları konusunda sabıkalı olduğuna ilişkin yargılar pekişmiştir. Bugüne kadar çeşitli insan hakları ihlalleri nedeniyle AVRUPA Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan başvurulardan 300'ünün kabul görmesi bu sabıkanın somut göstergesidir (Adalet eski Bakanı Seyfi Oktay'ın 31.7.1994 günlü basın açıklaması). Bu nedenle Türkiye ile aynı ittifak sistemi içinde bulunan batılı ülkeler, dostluk ilişkilerinin ve uluslararası ortak metinleri birlikte imzalamış olmanın verdiği hakka dayanarak, Türkiye'nin insan haklarına saygılı bir anlayışı egemen kılmasını istemektedirler. Türkiye'nin gerçekleri örtme konusundaki bütün çabalarına karşın, dünya kamuoyundaki bu olumsuz imajını silmesi mümkün olmamıştır. Basını ve diğer kitle iletişim araçlarını yönlendirerek, insan hakları ihlallerini gizlemek olanaksızdır. Bu doğrultudaki çabalar bugüne kadar sonuçsuz kalmış ve sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Türkiye demokratik çağdaş devletler arasında saygın bir yer edinmek istiyorsa, öncelikle insan hakları ihlallerine son vermelidir. Oysa, resmi açıklamalara karşın, bu konuda en ufak bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bugün hala insanlar hiçbir ge-

rekçe gösterilmeden gözaltına alınmakta, günlerce baskı ve işkence görmekte hatta öldürülmektedirler. Yine devlet adına, devletin denetimi altındaki paramiliter örgütler cinayetler işlemekte, bu cinayetler "faili meçhul" olaylar olarak ilan edilmekte ve koğuşturma dışı bırakılmaktadır.

İnsan hakları arasında en temel hak yaşama hakkıdır. Çağdaş demokratik devletlerde ölüm cezası tümden kaldırılmıştır. Oysa Türkiye'de devlet adına yapılan illegal infazlar ve faili meçhul cinayetlerin yanında bir de iç hukukun öngördüğü ölüm cezası uygulaması vardır. Türkiye'nin çağdaş, demokratik bir devlet hüviyetini kazanması için ölüm cezası kaldırılmalı ve devletin içinde odaklanmış paramiliter cinayet örgütleri mutlaka dağıtılmalıdır.

Türkiye'de Hukukun Üstünlüğü Kuralı Geçerli midir?

a) Bir önceki bölümde açıklandığı gibi, çağdaş demokratik devletlerde hukukun üstünlüğüne bağlı devlet anlayışı insan haklarının ve demokratik düzenin en büyük güvencesidir. Geniş anlamda emeğin ve sermayenin denge içinde tutulabilmesi ve karşıt sınıfların özgürce davranabilmelerinin sağlanması ancak hukuk içinde mümkündür. Oysa Türkiye'de hukuka bağlılık biçimseldir ve evrensel normlarla bağdaşmamaktadır. Hukukun üstünlüğünde iç hukuk normları yanında evrensel hukuk kuralları da geçerlidir. Salt iç hukuka dayanan bir yargı sistemi hukuk devletini değil, kanun devletini temsil eder. Türkiye'de yasaların pekçoğu evrensel hukuka aykırı olduğu gibi varolan yasaların uygulanması da temel hukuk kuralları ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenle Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Komisyonu'na son birkaç yıl içinde, yapılan başvuruların büyük bir kısmı kabul görmüştür. Son aşamaya gelen ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin mahkumiyeti ile biten dava sayısı sürekli artış göstermektedir. Örneğin; Cizre'nin bir köyünde köylülere insan dışkısı yedirmek suretiyle insan onuru ile bağdaşmayan bir uygulamanın yapılması, Konsey'de devletin tazminat ödemeye mahkum edilmesiyle sonuçlanmıştır. Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin yöneticileri Nihat Sargın ve Nabi Yağcı'nın gözaltında işkence görmeleri olayı ile Bingöl'de öğretmen Sıddık Bilgin'in güvenlik kuvvetleri tarafından kanunsuz infazla katledilmiş olması olayı da aynı şekilde sonuçlanmıştır.

b) Yargı erkinin kullanılmasında da evrensel hukuk kurallarının gözetilmesi hukuk devletinin olmazsa olmaz bir koşuludur. Oysa Türkiye'de devlet ideolojisine bağlılığı hukuka ve kanunlara bağlılığın önünde tutan yargı kararları vardır. Bu tarz uygulamalar, devleti zedeleyen ve yargıya olan güveni sarsan, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çağdaş demokratik devletler ara-

sındaki itibarına gölge düşüren uygulamalardır. Örneğin, cezaların infazı hakkındaki yasa aleyhine Anayasa Mahkemesi'nde açılan davada Yüksek Mahkeme'nin verdiği karar, hukukun eşitlik ilkesini temelden yıkmıştır. Anayasa Mahkemesi bu kararında eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesi ile Ceza Kanunu'nun çeşitli maddelerinden hüküm giyen mahkumların tümüne infaz kanununun uygulanması gerektiğini öngördüğü halde, aynı kararda 125. maddeden hüküm giyenlerin kapsam dışında bırakılmasını benimsemiştir. Oysa, 125. madde, büyük ölçüde, Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi ile benzer nitelikli fiilleri kapsamaktadır. Kürt asıllı vatandaşların işlediği fiilleri cezalandıran 125. maddenin karar kapsamı dışında bırakılması, bölücü bir hareket olmakla birlikte, hukukun eşitliği ilkesini de bozmuştur.

c) Türk hukuk sisteminde eşitsizlik yaygın bir uygulamadır. Oysa, demokratik bir hukuk devletinde kanunlar ayırım yapılmadan eşit olarak uygulanırlar. Türkiye'de ise yasaların uygulanmasında ideolojik tercihler gözetilmek edir. Devlet ideolojisine ters düşen kişi ve kuruluşların suçlanması doğal bir alışkanlık haline gelmiştir. Buna karşılık aynı eylemi yapan düzene bağlı kişi ve kuruluşlar, koğuşturma dışı bırakılır. Örneğin, Kürt sorununa çözüm öneren düzen karşıtı siyasal partiler temelli kapatılırken aynı nitelikli önerilerde bulunan SHP, CHP, ANAP, RP ve benzeri düzen partilerine karşı hiçbir kovuşturma yapılmamıştır. Bu ayırıcı uygulamanın başta Yargıay başsavcılığı ve Anayasa Mahkemesi olmak üzere devlete hiçbir rahatsızlık yaratmamış olması hukuk devleti olma iddiasındaki Türkiye Cumhuriyeti için talihsiz bir tecellidir.

T. C. Kanunu'nun 128. maddesi de yaygın olarak ideolojik tercihlere göre uygulanmaktadır. Bu madde aynen şöyledir: "Türkiye Devleti'ni harp tehlikesine maruz kılacak şekilde hükümetin tasvibi olmaksızın yabancı bir devlet aleyhine asker toplayan veya diğer hasmane hareketlerde bulunan kimse 5 seneden 12 seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır." Bu açık kanun hükmüne karşın, Turancılık ideolojisine bağlı yüzlerce emekli subay ve emekli askeri uzman Azeri, Ermeni çatışmasında Azerbaycan ordusu ile aynı safta savaşa katılmışlardır. Yüzlerce gönüllü Abhaz, Gürcü çatışmasında da Abhazlar'a yardım etmişlerdir. Bu gönüllü uzmanların savaş öyküleri basında ve televizyonda yayımlandığı halde hiçbiri hakkında anılan kanun maddesi uygulanmamıştır. Oysa, Molla Mustafa Barzani'nin Irak ordusu ile giriştiği savaşta ona yardım etmek için Kuzey Irak'a giden bir kaç Kürt genci döndüklerinde tutuklanmış ve T.C.K'nin 128. maddesinden hüküm giymişlerdir.

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesi de ideolojik tercihlere göre eşitsiz olarak uygulanmaktadır. Bu madde aynen şöyledir: "Madde 8. - Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında 2 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur." Son derece belirsiz ve örtülü biçimde yazılan bu kanun maddesi ile Kürt gerçeğinden söz eden herkesi mahkum etmek olasıdır. Bu kanunun çıktığı 12 Nisan 1991'den, 8 Eylül 1992'ye kadar geçen birbuçuk yıl içinde, pek çok kimsenin Kürt sorununa ilişkin çeşitli yazılı ve sözlü açıklamalar yapmış olmalarına karşın, hemen hiçbir mahkumiyet kararı verilmediği halde, Yargıtay Başkanı İsmet Ocakçıoğlu'nun, Yargıtay Genel Kurulu adına yaptığı 1992 Adli Yılı'nı açış konuşmasından sonra mahkumiyet kararları yağmaya başlamıştır. Ocakçıoğlu, bu konuşmasında hukuk devleti kavramını temelden yıkan ve Türkiye'yi çağdaş devlet normlarının dışına düşüren çağdışı bir hukuk anlayışı sergilemiştir. Anılan konuşmanın özeti şudur: "Devlet vatandaşlarına Türkçe'den başka bir dille hitap edemez. Türkçe'den başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarına, Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez". "Anayasa'da belirlenen değiştirilemeyecek nitelikleri ile birlikte devlet de tektir, Cumhuriyet de tektir, millet de tektir ve bu da Türk milleti, Türk halkıdır". " Devletin terörü önlemek için teröristlerin kullandıkları vasıta ve yöntemleri kullanması demokratik hukuk devleti kurallarına da tamanen uygundur" (Milliyet Gazetesi, 8 Eylül 1992, s: 12).

Yüksek yargı organı adına yapılan bu konuşmadan sonra hukukun eşitlik ilkesi de çiğnenerek, özellikle düzen karşıtı aydınlar için amansız bir kovuşturma başlatılmış ve peşpeşe mahkumiyet kararları verilmiştir. Örneğin, İsmail Beşikçi, Günay Aslan, Ahmet Zeki Okçuoğlu, Ömer Ağın, Münir Ceylan, Haluk Gerger, Fikret Başkaya ve benzeri düzen karşıtı yazarlar ve politikacılar, Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesinden mahkum edilmişlerdir. Oysa, aynı konuda sürekli yazılar yazan M. Ali Birand, Cengiz Çandar, Güngör Mengi, Taha Akyol, Yalçın Doğan ve benzeri düzen yandaşı yazarlar hakkında bugüne kadar hiçbir kovuşturma yapılmamıştır.

Kişi haklarına giren davalarda da eşitsiz uygulamalar vardır. Kişisel hakların, bireyin siyasal eğilimi ve ideolojik tercihlerine göre değerlendirilmesi, kamu vicdanını rahatsız eden bir uygulamadır. Bu nitelikteki kararların en çar-

pıcı örneği Aziz Nesin'in açtığı bir hakaret davasında görülmüştür. Basındaki biçimiyle olay şöyle gelişmiştir: Tercüman Gazetesi yazarlarından Ergun Göze dört-yıl önce Rum lideri Vasiliu'nun daveti üzerine Kıbrıs'a giden yazar Aziz Nesin hakkında "vatan haini, hırsız, zimmetçi" gibi hakaret dolu ve aşağılayıcı deyimler kullanmıştır. Aziz Nesin'in açtığı hakaret davasında mahkeme, Ergun Göze aleyhine on milyon lira cezaya hükmetmiştir. Dosya Yargıtay'a gönderilmiş; Yargıtay, Aziz Nesin'e yönelik " zimmetçi, hırsız, vatan haini" gibi aşağılayıcı sözleri ve iftiraları "sözel dokundurma" sayarak, kararı bozmuştur. Oysa Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı Turgut Özal için "gaflet, delalet hatta hıyanet içinde bulunuyor" demesi, Anayasal kişilik haklarını rencide eden ağır hakaret olarak sayılmış ve verilen mahkumiyet kararı Yargıtay'ca onanmıştır. (Aşık, Melih, Milliyet, 13.09.1994. s. 17)

İki ayrı vatandaşın kişilik haklarının benzer sözcüklerle rencide edilmesi olaylarından birinde mahkumiyet, diğerinde aklama kararı verilmiş olması, kanun önünde eşitlik ilkesini bozan bir uygulamadır. Bu eşitsiz uygulamanın tek bir nedeni olabilir; o da ilgili kişilerin konumları ve siyasal eğilimleridir.

Yargı erkinin kullanılmasında bireyin inançlarına ve siyasal eğilimlerine göre değişik hükümler verilmesi, hukuk devleti ve yargı bağımsızlığı kavramlarıyla bağdaşmayan hukuk dışı eylemlerdir. Yargıya ve devlete olan güveni yıkan bir keyfiliktir.

d) Türkiye'de evrensel hukukun temel ilkelerinden biri olan "kanunsuz suç olmaz, suçsuz ceza olmaz" kuralı sık sık çiğnenmektedir. Bu kuralın çiğnendiği bir ülkede hukuk devletinden söz etmek olanaksızdır. Bu konuda da çeşitli örnekler verilebilir. Örneğin, Çanakkale E Tipi Cezaevi'nde yatan Kemal Altuntaş ile İbrahim Halit Elçi'nin Pir Sultan Abdal Derneği'ne gönderdikleri ortaklaşa yazılmış bir mektupta Sivas'ta 37 aydının diri diri yakılması protesto edilmiştir. Bu mektup derneğin yayın organında yayımlandığı için her birine ikişer yıl hapis cezası ve ikiyüz ellişer milyon lira para cezası verilmiştir. Bu mektup yüzünden Dergi'nin sahibi gözüken dernek başkanı Murtaza Demir'e altı milyar lira para ve altı ay hapis, Dergi'yi basan yayınevinin sahibi Burhan Günel'e beş milyar lira para ve altı ay hapis, Dergi'nin yazı işleri müdürü Metin Kuzugüdenoğlu'na da yine üç milyar lira para ve altı ay hapis cezaları verilmiştir. Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesinin 2. fıkrasında, suç unsuru taşıyan bir yazının yayımlandığı mevkutenin yalnız sorumlu müdürü ile sahiplerine ceza verilmesi öngörüldüğü halde, bu kararla, kanunun sorumlu tutmadığı yayınevi sa-

hibinin de cezalandırılması, DGM'ler ve özellikle Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından yorum ve kıyas yoluyla kanunsuz suç oluşturduğunu gösteren bir örnektir. Oysa ceza davalarında yargı erkini kullananlar, kanunların açık hükümlerine göre karar vermek zorundadırlar. Kıyas yoluyla suç ve suçlu yaratılması "kanunsuz suç olmaz" ilkesini ihlal ettiği gibi Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğu savını da temelden yıkmaktadır. İsmail Beşikçi'nin kitaplarını basan yayıncı Ayşe Zarakolu da aynı akıbetten kurtulamamıştır.

e) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) yalnız adli suçlulara uygulanması, düşünce suçundan yargılananların kanun kapsamı dışında tutulması yasaların genellik ve eşitlik ilkesiyle bağdaşmaz. Oysa bir hukuk devletinde yasalar karşısında suç işleyen vatandaşlar eşittir. Bir kısım vatandaşlara farklı yasal işlemler yapılması eşitlik ilkesini zedeler. Türkiye'nin demokratikleşmesi girişimleri çerçevesinde hazırlanan CMUK, başlangıçta eşitlik ve genellik ilkesine göre hazırlandığı halde "devletin yüksek menfaatleri" adına yapılan bir müdahaleden sonra değiştirilerek, düşünce suçları kapsam dışı bırakılmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin üyesi bulunduğu uluslararası kurumlarda ve müttefik ülkelerde, Türkiye'nin hukuk sistemi, tartışma konusu yapılmakta ve hukuk devleti olgusu kuşku ile karşılanmaktadır.

f) Yasaların, evrensel hukuk kurallarına göre yorumlanması, hukukun üstünlüğüne bağlı ülkelerde bağımsız yargının vazgeçilmez bir görevidir. Bir toplumun demokratikleşmesinde yargının evrensel hukuka göre işletilmesi belirleyici bir etmendir. Bağımsız yargı erki de devletin diğer güçleri ile uyum içinde toplumun ilerlemesi ve demokratikleşmesine katkıda bulunmakla yükümlüdür. Yasaların biçimsel hükümlerine bağlı kalarak hüküm verilmesi yargı erkini dolaylı yoldan bağımlı konuma sokmaktadır. Tüm bu gerçeklere karşın Türkiye'de son iki üç yıldan beri başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere yargı organları biçimsel hukuka bağlı kalarak hareket etmektedirler. Topluma karşı sorumluluklarının bir gereği olan yasa maddelerine yorum getirme görevlerini ihmal etmektedirler. Oysa 1982 Anayasası 13. ve 90. maddeleriyle bu işlevin yapılmasına olanak sağlayacak hükümler getirmiştir. Anayasa'nın 13. maddesi aynen şöyledir: "Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar, demokratik toplum gereklerine aykırı olamaz". Bu maddenin verdiği olanaklarla, Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesiyle Siyasal Partiler Kanunu'nun parti kapatılmasına ilişkin maddelerine, demokratik toplum gereklerine uygun yorumlar getirerek, Türkiye'yi dünya demokratik kamuoyunda yargılanmaktan ve

soyutlanmaktan kurtarmak mümkündür. Yargı organları ayrıca, Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına istinaden yasaların uluslararası andlaşmalara uygunluğu konusunda yorumlar yaparak iç hukukun evrensel hukuk kurallarıyla bağdaştırılmasını sağlayabilirler. Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası şöyledir: "Usulüne göre yürürlüğe konmuş milletlerarası andlaşmalar, kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz." Türkiye, Avrupa Konseyi'nin üyesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Helsinki Sonuç Belgesi'ne imza koymuştur. Paris Şartı, Moskova Andlaşması, Viyana Sözleşmesi vb. AGİK belgelerini onaylamıştır. İnsan Hakları Sözleşmesi ve evrensel hukuka uygun olarak hazırlanan belge ve andlaşmalarla bağdaşmayan yasa hükümlerine yeni yorumlar getirilerek, yasa değişikliklerine gerek kalmadan, evrensel hukukun geçerliliği sağlanabilir. Bu yöntemle etnik ve dinsel grupların dil ve kültür haklarını yasaklayan yasalar ile örgütlenme ve siyasal parti kurma hakkını sınırlayan yasalar, evrensel hukuka aykırılıkları nedeniyle uygulama dışı bırakılabilir. Oysa, yargı erkini kullanan kimi savcı ve yargıçlar, devlet ideolojisinin gereklerine göre davranmayı, evrensel hukuk kurallarına hatta iç hukukta geçerli kimi yasalara tercih ederek, Türkiye'de yargı bağımsızlığını kendi elleriyle yıkmaktadırlar.

Yukarıdan beri yaptığımız açıklamalarla verdiğimiz somut örnekler, Türkiye'de hukukun üstünlüğüne dayalı devlet anlayışının geçerli olmadığını ve yargı erkini kullananların devlet ideolojisine öncelik tanıyarak hukuku yoksayacak tasarruflarda bulundukları için, Türkiye'de yargı bağımsızlığının da zedelendiğini ortaya koymaktadır. Çağdaş demokratik bir devlet olmak için her şeyden önce hukukun üstünlüğüne bağlı ve yargı erkinin tam bağımsız olduğu bir hukuk sistemini oluşturmak gerekir.

Devleti Koruma Amacıyla Hukukun Çiğnenmesi Meşru mudur?

Bir hukuk devletinde hiçbir koşulda hukuka aykırı işlem yapılması meşru sayılamaz. İnsanlık tarihi boyunca gelişen devlet kavramının bugünkü aşamasında yargı erkinin bağımsız bir devlet gücü olarak örgütlenmesinin başlıca amacı hukuk dışı işlemlerin yapılmasına olanak vermemek içindir. Oysa Türkiye'de devleti her şeyin üstünde tutan ve bütün kurumları etkileyen devlet ideolojisinin bir gereği olarak hemen her alanda devlet yararı hukuka üstün tutulmaktadır. Kendilerini devleti korumakla görevli sayan kişiler ve örgütler, öznel düşüncelerinden kaynaklanan devlet yararına göre yasaları çiğ-

neyebilmekte ve hukuku yoksayan tasarruflarda bulunabilmektedirler. Son yıllarda, Yargıtay Başkanı İsmet Ocakçıoğlu'nun yargı erkini kullanan savcı ve yargıçlara verdiği temel direktifler doğrultusunda devletin yararı söz konusu olduğunda hukuka itibar edilmediği dikkat çekmektedir. Bu uygulama, Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğu imajını yıkmakla birlikte Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'nda ülkemiz aleyhine kararlar çıkmasına neden olmuştur. Çeşitli kaynaklardan tanık olduğumuz bu uygulamalara ilişkin örneklerin çoğalması Türk yargı sistemi adına hüzün vericidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi devlet yararını gözeten bu uygulamalar, yargıtay başkanının verdiği direktiflere dayanmaktadır. "Devletin terörü önlemek için teröristlerin kullandıkları vasıta ve yöntemlerin kullanılması demokratik hukuk devleti kurallarına da tamamen uygundur" direktifi, Hukuk devleti kavramını temelden yıkmaktadır. Bununla devlet erkini kullananların kanunlara bağlı kalmadan bir çete gibi hareket edebilecekleri önerilmektedir. Devletin yüksek yararları adına yapılan bu öneriyi uygulamanın yaygınlaşması, toplumda hukukun güvencesini yokederek Türkiye'yi bir kaosa sürükler. Şimdiye kadar yaşanan örnekler bile vatandaşlarda hukuka ve kanunlara olan güveni yıkmıştır. Bu nedenle pek çok kişi yargı kararlarına Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'nda itirazda bulunmaktadır.

Devleti koruma amacıyla yapılan uygulamalardan örnekler vererek yaratılan kaosu somutlaştırmak mümkündür. Bugünkü ortamda hukuka bağlı kalan ve hukuku toplumun bir yaşam güvencesi sayan az sayıdaki saygın Yargıtay üyelerinden birinin bize naklettiği bir örnek olayı anlatmak istiyoruz: Bir süre önce Mardin'in Midyat ilçesinde, jandarma karakolunda işkence altında sorguya çekilen bir vatandaşın geceyarısında ortalığı çınlatan feryatlarını duyan ilçe savcısı, evinden çıkarak olay hakkında bilgi almak için jandarma karakoluna gitmek zorunda kalmıştır. Karakola giden savcı, elektrikli işkence aletleri ve makata cop idhali, vücutta yaralar oluşturularak yapılan işkenceyi bizzat gözlemiş ve görevi gereği olaya müdahale etmiştir. Sanık, adli tıbba sevkedilmiş ve ağır işkence gördüğü hekim raporu ile belgelenmiştir. Bu deliller karşısında savcılık işkence suçu işleyen görevliler hakkında dava açmış ve tümünün "efrada işkence yapmak" suçundan mahkum edilmelerini talep etmiştir. Açık kanıtlar karşısında mahkeme talebe uygun olarak mahkumiyet kararı vermiş ve dosya Yargıtay'a gönderilmiştir. İlgili daire, suçun sabit olmasına karşın güvenlik görevlilerini çok hafif bir ceza ile kurtarmak için "efrada işkence" muamelesi yerine "efrada kötü davranma" fıkrasının uygulanması gerektiği savıyla kararı bozmuştur. Çok açık olan kesin deliller karşısında bidayet mahkemesi eski ka-

rarında ısrar etmiştir. Israr kararı üzerine dosya ceza genel kuruluna gönderilmiş ve sınırlı sayıdaki üyenin karşı oyuna karşın, bozma kararı yerinde görülmüş ve güvenlik görevlilerinin çok az bir ceza ile işin içinden sıyrılmaları sağlanmıştır. Bu dava dolayısıyla gerek ilgili dairede gerekse genel kurulda karar metnine geçmeyen sözlü gerekçede; "güvenlik kuvvetlerinin devleti korumak için görev yaptıkları göz önüne alınarak şevklerini kırmamak ve onlara yardımcı olmak amacı ile gerektiğinde hukuka aykırı kararlar verilebileceği" ifade edilmiştir. Bu karar, Yargıtay Başkanı Ocakçıoğlu'nun "devletin terörü önlemek için teröristlerin kullandıkları vasıta ve yöntemleri kullanması demokratik hukuk devleti kurallarına da tamamen uygundur" direktifi çerçevesinde alındığı izlenimini vermektedir. SHP, CHP, ANAP ve benzeri partilerin Kürt sorununa ilişkin açıklamaları ile Başbakan Tansu Çiller'in son Paris yolculuğunda aynı konuda yaptığı açıklamaların çok gerisinde kalan ifadelerle, Kürt sorununa değinen yazarların yazıları için verilen mahkumiyet kararları, Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nde benzer sözlü gerekçelerle onaylanmakta ve beraat kararları da aynı gerekçe ile bozulmaktadır. Bu yolda verilen kararların çoğalması, devlet yararına hukukun çiğnenmesi uygulamasını yaygın bir hale getireceği endişesini artırmıştır. Devleti koruma görevinin hukuka üstün tutulması olayının tepkisiz kalması, devlet yönetiminde, özellikle de yargı erkinin kullanılmasında keyfiliği bir kural haline getirir. Bu büyük bir tehlikedir. Devlet kavramının bozulmasına, saygınlığının yokolmasına ve devletin dağılmasına neden olur. Ya da kaçınılmaz biçimde devlet yetkilerinin tek elde toplanmasına ve faşist bir yönetimin kurulmasına yol açar.

Demokratik Bir Hukuk Devletinde Çifte Standartlı Politikalar Uygulanabilir mi?

Çağdaş demokratik bir hukuk devletinde devlet erkini kullanan kişiler ve kurumlar birbirini bütünleyen tek standartlı bir politika izlerler. Devletin iç ve dış politikasında da aynı bütünsellik geçerlidir. Birbiri ile bağdaşmayan, çelişik politikaların uygulanması devlete karşı olan güveni yıkar. Uluslararası ilişkilerde de çifte standart kullanan devletler hiçbir saygınlığa sahip değildir. Oysa Türkiye hemen her alanda çifte standart kullanmaktadır. Dış ilişkilere yönelik açıklamalarda sergilenen politikalarla içte vatandaşlara dönük olarak uygulanan politikalar, birbirinin karşıtıdır. Bundan ötürü Türkiye'nin güvenirliliği zedelenmiştir. Devlet adamlarımızın sözleri ve açıklamaları dış dünyada ihtiyatla karşılanmaktadır. Örneğin, devlet yetkilileri "Türkiyede işkence yoktur" açıklamasını yaparken, Uluslararası Af Örgütü'nün sağladığı somut bilgiler ve mah-

kemelere intikal ederek karara bağlanmış olaylarla Türkiye'de işkencenin yaygın bir uygulama olduğu kanıtlanmaktadır. Başbakan dahil, devleti yönetme yetkisine sahip şahsiyetler, sık sık "Türkiye'de Kürt yoktur, herkes Türk'tür" tezini savunmaktadırlar. Oysa milyonlarca insanın anadilinin Kürtçe olduğunu açıklayan Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınları ile Kürt dili, edebiyatı, kültürü, tarihi ve Kürtler'in demografik dağılımı üzerine incelemeler yapan Batılı bilim adamlarının açıklamaları, bunun tam tersini kanıtlamaktadır. "Türkiye'de düşünce suçlusu yoktur, adli mahkumlar dışında kalanların tümü terör suçlularıdır" diyen devlet ve hükümet yetkilileri, salt düşüncelerini açıklamaktan dolayı hüküm giyen yüzlerce yazar, bilim ve politika adamının cezaevlerinde tutuklu bulunmalarıyla yalanlanmaktadır. "Türkiye'de Nato'ya bağlı CIA bağlantılı bir Türk gladyösü bulunmadığı gibi kanunsuz infazlar yapan paramiliter devlet örgütleri de yoktur" diyerek açıklamalar yapan devlet ve hükümet yetkilileri eski bir başbakanın verdiği bilgilerle ve bizzat kontgerilla üslerinde işkenceden geçen kişilerin tanıklıkları ile yalanlanmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, Helsinki Sonuç Belgesi ile AGİK'in Paris Şartı'nı imzalayan Türkiye Cumhuriyeti Devleti insan haklarına ve hukuka saygıda, barışı ve demokrasiyi kurmada, ırk ayrımını reddetmede, düşünce, anlatım, inanç ve örgütlenme özgürlüklerini sağlamada Avrupa Konseyi normlarına bağlı kalacağını, ulusal ve dinsel topluluklar arasında ayırım yapmayacağını taahhüt etmesine karşın Türkiye'de hala insan hakları çiğnenmekte insanlar düşünce ve inançlarından ötürü cezalandırılmakta, Kürtler'e karşı asimilasyoncu baskı politikaları da en kaba biçimiyle sürdürülmektedir. Lozan Konferası, Helsinki Sonuç Belgesi ve Paris Şartı başta olmak üzere çeşitli uluslararası belge ve andlaşmalarla Türkiye'nin ülkedeki etnik özelliklere saygılı olacağı, farklı dil ve kültürlerin geliştirilmesine olanak sağlayacağı taahhüt edilmiştir. 1993 yılının Ekim ayında Başbakan Tansu Çiller'in de katıldığı Viyana'daki AGİK ülkeleri ortak toplantısında aynı taahhüt yinelenmiştir. Devletin yüklendiği bu açık taahhütlere karşın, Türkiye'de hala Kürt dili ve kültürü üzerindeki yasaklar devam etmektedir. Kürtçe okumak, yazmak ve yayın yapmak bir suçtur. Türkiye'de çifte standartlı uygulamalar, salt siyasal özgürlükler ile sınırlı değildir. Bu uygulamalar, devlet yaşamının her alanına girmiştir. Çifte standartlılık adeta devletin ayırıcı bir niteliği haline gelmiştir. Çalışma hayatında, laikliğe ilişkin uygulamalarda, temel ekonomik tercihlerle kalkınmaya dönük yatırımlarda, idari tasarruflarda, bölgeler, sınıflar ve toplumsal katmanlar arasında ayırım yapan farklı ölçütler kullanılması bir alışkanlık haline gelmiştir. Başka ülkelerin vatandaşı olan Türkler'e yönelik po-

litikalarla, Türkiye'de yaşayan farklı etnik topluluklara yönelik politikalarda da çifte standart vardır. Örneğin, Türkiye, Bulgaristan'da, Batı Trakya'da, Irak'ta ve benzeri başka ülkelerde yaşayan "soydaş" diye nitelenen Türkler'in dil, kültür ve inançlarını özgürce kullanıp geliştirmeleri için etkin bir dış politika izlediği halde, kendi içinde yaşayan başka etnik toplulukların kültürel haklarını tanımak şöyle dursun, varlıklarını bile inkar etmektedir.

Türkiye'yi yönetenler, uluslararası toplantılarda demokrasiye ve insan haklarına saygılı olacaklarını taahhüt ederken, ülkede yapılan kanunsuzlukları, adaletsizlikleri ve insan hakları ihlallerini gizleyebileceklerini sanmaktadırlar. Oysa, iletim ve iletişimin hızla geliştiği bir dünyada yaşıyoruz. Batı kamuoyu, Türkiye'de olup bitenleri tüm ayrıntıları ile ve anında öğrenmektedir. Artık hiçbir şeyi gizlemek mümkün değildir. Türkiye'nin çifte standartlı uygulamalarını bilmeyen ve ayıplamayan hiçbir demokratik ülke yoktur. Hemen her gün yabancı basında bu ikiyüzlü politikalardan örnekler sergilenmekte ve bunların eleştirisi yapılmaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün aylık bültenlerinde ve dünya televizyonlarında yayına sokulan "Unutulan Mahkumlar" adlı Türkiye'ye ilişkin yapıtta, tutuklu ve mahkumlara yapılan adaletsizlikler, onlara yönelik insan hakları ihlalleri ve devlet terörü örnekleri sergilenerek, Türkiye'nin izlediği ikiyüzlü politika açık biçimde ortaya konmaktadır.

Dış politika sorunlarını iç politika sorunlarından ayıran, ekonomik sorunları, sosyal sorunlardan soyutlamaya çalışan, insan hakları ile toplumun güvenliği ve devletin bekası kavramlarını karşı karşıya getiren, ülkenin jeopolitik konumunu antidemokratizmin gerekçesi olarak kullanan çağdışı bir devlet anlayışı ile Türkiye'nin çifte standartlı bir devlet olmaktan kurtulması mümkün değildir. Türkiye, çağdaş, demokratik bir hukuk devleti olmaya kararlı ise, her şeyden önce açık ve şeffaf bir devlet yönetimini gerçekleştirmesi ve çifte standartlı politikalar uygulamaktan vazgeçmesi gerekir.

Düşünceyi Suç Sayan Bir Devlet, Çağdaş Bir Hukuk Devleti Sayılabilir mi?

Çoğulcu bir toplumda, farklı sınıf ve katmanların değişik düşüncelere sahip olmaları doğaldır. Böyle bir toplumda sınıflar, katmanlar, etnik ve dinsel topluluklar kendi ideolojileri doğrultusunda örgütlenerek, düşüncelerini açıklamaları ve iktidar yarışına katılarak, iktidara gelmeleri ya da iktidarları etkileyecek bir güç haline gelebilmeleri, temel bir haktır. Düşünce açıklamanın ve düşünceyi örgütlemenin suç sayıldığı bir toplumda, çoğulculuğun gereğini ye-

rine getirmek olanaksızdır. Böyle bir engel aynı zamanda demokrasiyle de bağdaşmaz. Oysa Türkiye'de sadece devlet ideolojisinin sınırları içinde düşünce üretmek ve bunları açıklamak serbesttir. Bunun dışında hiçbir düşünce açıklanamaz. Cezaevlerini dolduran aydınlar, bilim adamı ve politikacılar ağır bedeller ödeyerek düşüncelerini açıklamışlardır. Türkiye'nin çağdaş demokratik devletler arasında saygın bir yer bulabilmesi, her şeyden önce düşünceyi açıklama ve örgütleme konularını, suç kapsamı dışına çıkarması ve özgürleştirmesi ile mümkündür. Bir hukuk devletinde sadece faşist, ırkçı, ayırımcı, savaş kışkırtıcısı propagandalarla şiddete ve suç işlemeye teşvik edici eylemlerin yasaklanması meşru sayılabilir.

Bir Hukuk Devletinde Güvenliğin Sağlanması İçin Yasal Olmayan Yolların Kullanılması Meşru mudur?

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi bir hukuk devletinin temel niteliklerinden biri, devlet erkinin kullanılmasında açıklık ve şeffaflık ögesinin ön planda tutulmasıdır. Açıklığa riayet etmeyen, eylemlerini gizli ve örtülü biçimde yürüten bir devletin hukuk içinde kalması mümkün değildir. Gizlilik, keyfiliği de beraberinde getirdiği için bunu esas alan devlet, kaçınılmaz olarak hukukun dışına düşer. Bu nedenle demokratik hukuk kurallarına bağlı bir devlet, her türlü fiil ve eyleminde açık olmak zorundadır. Oysa Türkiye'de, Osmanlı döneminden gelen otoriter, merkezi devlet anlayışı egemen olduğu için "devlet umuru" nun gizli yürütülmesi bir gelenek haline gelmiştir. Bu geleneğe bağlı kalarak, yürütme gücünü elinde tutan kurumlar, ordu, polis ve benzeri yasal güvenlik güçleri yanında vatandaşa korku ve terör salan gizli örgütleri de kullanmayı bir alışkanlık haline getirmişlerdir. Son zamanlarda toplumun tümüne korku salan kimi paramiliter örgütlerin devlet içinde önemli bir yer tuttuklarını görmekteyiz. Devlet adına mala, mülke, cana pervasızca saldıran bu sorumsuz kuruluşların yaydıkları korku ve dehşet havası, devletin meşruiyetine gölge düşürecek bir düzeye gelmiştir. Örneğin, 1977 1 Mayıs'ında Taksim meydanında 34 kişinin ölümü ile sonuçlanan silahlı saldırı olayının paramiliter gizli bir devlet örgütü tarafından düzenlendiği kuşkusu hala devam etmektedir. 12 Eylül darbesine karşın olayın bugüne kadar gizli kalması bu kuşkunun haklı nedenidir. Türk Gladyösü, Kontrgerilla, Türk İntikam Tugayları, Özel Savaş Dairesi gibi isimlerle anılan gerçek mahiyetleri ve görevleri kamuoyundan gizli tutulan bu kuruluş ya da kuruluşların bir an önce tasfiye edilmesi, devletin meşruiyeti ve Türkiye'nin demokratik bir hukuk devleti olabilmesi açısından bir zorunluluktur.

Türkiye'de Kültür Düzeyinin Düşüklüğü, Çağdaş Demokratik Bir Hukuk Devletinin Kurulmasına Engel midir?

Türkiye'de düşünce ve örgütlenme özgürlüğü ile temel insan haklarına saygılı çağdaş, demokratik bir hukuk devletinin kurulması istemleri, kimi iktidar sahipleri tarafından "Türkiye henüz böyle bir yönetimi gerçekleştirecek olgunlukta değildir; Batı ile aynı ekonomik ve kültür düzeyine gelmeden de bu mümkün olmayacaktır" gerekçesiyle reddedilmektedir. Kuşkusuz demokrasi ile toplumun kültür düzeyi arasında sıkı bir ilişki olduğu doğrudur. Ancak, Türkiye batı ülkeleri ile aynı demokratik kurumlarda yer alarak ortak anlaşmalar imzaladıktan sonra demokrasi dışı bir yönetimi sürdürmesi mümkün değildir. Öte yandan Türkiye'de 1839'dan beri devamedegelen bir demokrasi mücadelesi sürdürülmektedir. Bu mücadelenin ürünleri önemli bir demokratik birikim sağlamıştır. 1945'ten beri Türkiye, daha önceki deneylere ek olarak, ikinci kez çok partili bir sistem ile yönetilmektedir. Gizli oy ve açık tasnife dayalı seçim sistemi, Türkiye toplumunun vazgeçemeyeceği bir hak haline gelmiştir. Tüm bunlar, Türkiye'de çağdaş demokratik bir hukuk devletinin kurulması için gerekli koşulların ve yeterli bir altyapının bulunduğunu gösteren kanıtlardır. Türkiye toplumunun demokrasiye layık olmadığı anlamına gelen kültür düzeyinin yetersizliği savları bir safsatadır. Antidemokratizmi sürdürmek ve baskı rejimini ayakta tutmak için kullanılan bir ideolojik araçtır. Bu aracın etkisizleştirilmesi, demokrasiden yana güçlerin ve devlet dışı sivil toplum kurumlarının görevidir.

Bir Hukuk Devletinde "Devletin Bekası" İçin Vatandaşa Tuzak Kurulması Meşru mudur?

Çağdaş demokratik bir hukuk devletinde hangi nedenle olursa olsun, herhangi bir vatandaşın, muhalefet gücünü kırmak ya da onu safdışı bırakmak için, yasadışı yollara başvurulması, asla düşünülemez. Kaldı ki, bir hukuk devletinde her şeyin açık ve saydam olması temel kural olduğuna göre gizli oyunların tezgahlanması da mümkün değildir. Oysa Türkiye'de kendisini devletin yerine koyan ve devleti korumayı kendisi için bir görev sayan kişiler ve kurumlar vardır. Bunların gözünde devlet kutsal bir varlıktır. Bu kutsal varlık için bireyi etkisizleştirmek, gerekirse tasfiye etmek, yasalardan önce gelen bir görevdir. Görevin kutsallığı nedeniyle, yapılan işlemin hukuk dışı olmasında bir sakınca görmezler.

Uzun yıllar bilinçaltında saklı kalan kutsal devlet ve bu devlet için bireyi feda etme düşüncesi, 1982 Anayasası ile Anayasal bir nitelik kazanmıştır. Gerçekten bugünkü Anayasanın" ebedi Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk devletinin varlığına..." ibaresiyle başlayan BAŞLANGIÇ kısmı, hem devletin kutsallığını tescil etmekte, hem de bu kutsal varlığın korunması için gerektiğinde bireylerin feda edilebileceği düşüncesini meşrulaştırmaktadır.

Türkiye'de kutsal devleti koruma görevi özellikle sıkıyönetim ve olağanüstü hal dönemlerinde yoğunlaşmakta ve büyük önem kazanmaktadır. Bu dönemlerde devlete karşı olduklarına kanaat getirilen bireylerin etkisizleştirilmesi için tertipler yapılması, tuzaklar kurulması ya da sinsi infazlar uygulanması, kutsal bir görev sayılmıştır.

Bu tertiplere maruz kalan vatandaşlar, kurulan tuzakları aşmak ve masumiyetlerini kanıtlamak için büyük acılar çekmektedirler. Devletin sahip olduğu büyük güç ve kullandığı geniş olanaklı kaynaklar karşısında birey çok güçsüzdür. Bireyi ezerek devleti koruma düşüncesi son derece ilkeldir ve insan hakları ile bağdaşmaz. Türkiye'nin artık bu insanlık dışı uygulamalardan kurtulması gerekir. Bugüne kadar basın yoluyla ve çeşitli yayınlarla bireye karşı devlet politikasının sayısız örnekleri sergilenmiştir. Toplumun bilinçlenmesi ve devlet yetkisini kullananların bu tip çağdışı uygulamalarına karşı çıkması için, yaşanan olayları kamuoyuna duyurmak bir vatandaşlık görevidir. Biz de 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde, yaşayarak tanık olduğumuz kimi olayları burada sergilemeye çalışacağız.

III
12 MART SERÜVENİ VE KARŞILAŞTIĞIM TERTİPLER

12 Mart Serüveni ve Karşılaştığım Tertipler

1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra, TİP'in kuruluşu ile birlikte, ırkçı milliyetçiliğe dayanan faşist eğilimli pek çok dernek de kurulmuştu. Bunlar, başta Adalet Partisi olmak üzere diğer milliyetçi partilerin koruyuculuğu ve desteği altında TİP'in toplantılarını basıyor ve TİP'lilere saldırıyorlardı. TİP dışındaki diğer ilerici ve demokratik kuruluşlarla dernek ve sendikaların da toplantılarını basarak, çalışmalarını engelliyorlardı. Bu derneklerin başlıcaları şunlardı: Komünizmle Mücadele derneği, Ülkücüler Derneği, Esir Türkleri Kurtarma Derneği, Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Kafkas Türkleri Kültür Derneği ve benzerleri idi. Bunlar, MHP'nin kurulması ile birlikte onun yan örgütleri olarak çalışmaya başladılar. Giderek MHP ile bütünleşen bu örgütler, onun ideolojik öncülüğünde yeniden örgütlenerek, kanlı çatışmaların ve çeşitli cinayet eylemlerinin tertipçisi ve icracısı olmuşlardır.

Her demokratik eylemin arkasında komünist tertibi arayan bu hareketler, başlangıçta Mac Carthyste bir terör estirerek, demokratik yaşamı tehdit etmekteydiler. Aynı zamanda bütçenin çeşitli fasıllarından da yardım alıyorlardı. Hatta bunlardan Komünizmle Mücadele Derneği'nin fahri genel başkanlığını Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel üstlenmişti. Devletin iç ve dış politikası ile uyum içindeydiler. Türkiye'nin dış politikası da anti-komünist bir şartlanmayla sosyalist ülkelere yönelik bir düşmanlık temeline oturtulmuştu.

Bu örgütlerin terör eylemleri 12 Mart yaklaşırken, her gün onlarca kişinin hayatına malolan kanlı olaylara ve suikast girişimlerine dönüşmüştü. Yaygınlık

açısından da tüm Türkiyeyi kapsayacak bir düzeye ulaşmıştı. Doğu ve Güneydoğu'da da kurulan bu dernekler, Kürt halkını, özellikle Kürt gençliğini hedef alan ırkçı kışkırtmalar yapmaktaydılar. "Türkiye Türklerindir!", "Türk olmayanların bu ülkede yeri yoktur, defolup gitsinler!" sloganlarıyla halkı tedirgin ederek sindirmeye çalışıyorlardı. Örneğin, 1969-70 yıllarında Diyarbakır'da Ülkücü Öğretmenler Derneği, Komünizmle Mücadele Derneği ve Ülkü Ocakları'nın yerel şubelerinde örgütlenen sınırlı sayıdaki Türk kökenli gençler vasıtasıyla tam bir terör havası estirilmekteydi. Demokrat Kürt gençlerine, tek tek kıstırılarak, dayak atılıyor ve yurtsever aydınların işyerlerine saldırılar düzenleniyordu. Ne var ki, bu kışkırtıcı olaylar polis tarafından engellenmiyordu. Güvenlik güçlerinin himayesinden yararlandıkları açıktı.

Burada, 12 Mart'a giden süreçte ve 12 Mart döneminde, başımdan geçen kimi olaylarda, devlet görevlilerinin kışkırtıcı davranışlarını ve terör eylemlerindeki destekleme girişimlerini gösteren örnekleri kronolojik olarak sergilemeye çalışacağım.

Faşist Örgütlerin Provakasyonları

1970 yılının Şubat ayında şahsıma ve işyerime yönelik bir saldırının planlandığını öğrendim. Son gelen bilgiler daha da aydınlatıcıydı. Bunları öğrenmem bir tatil gününe rastladığı için valiyi evinde ziyaret ederek, günlerdir sürdürülen provakasyonları, saldırıları ve saldırı tertiplerini anlattım. Son olarak da beni hedef alan bir saldırının planlanmış olduğunu öğrendiğimi, bildirdim. Arkalarında devlet güçlerinin desteği olmadan, dışardıdan gelen sınırlı sayıdaki kimi öğretmen ve öğrencilerin bu örgütleri oluşturarak, kışkırtıcı eylemlerde ve yıkıcı saldırılarda bulunmaya cesaret etmelerinin olanaksız olduğunu belirttim. Böyle bir durumda, devletin önleyici güvenlik önlemi (mani zabıta tedbiri) almakla yükümlü olduğunu vurgulayarak, şahsıma yönelik bir saldırı olduğu takdirde sayın valinin bizzat sorumlu tutulacağını hatırlattım. Bu açıklamalar üzerine vali, nasırına basılmışcasına heyecanla şu yanıtı verdi: "Anlattığınız olaylarda güvenlik güçlerinin rolü ve katkısı olduğu iddiasını kabul etmiyorum. Size yönelik saldırı olasılığına gelince; yörede kan davası geleneği vardır. Ailenizle kan davası güden şahısların saldırısına uğramanız, her zaman olasıdır. Kimse bu saldırılardan devleti sorumlu tutulamaz." Ben de; "yıllardır izlediğim toplum yararı gözeten açık politikalarla her türlü aile ihtilafını aşmış bir kimseyim. Ailem ile ihtilaf içinde olanlar da benim düşüncelerimi bilir ve bana saygı

duyarlar. Bu nedenle bölgeden bir kimsenin beni hedef alan bir saldırıda bulunması asla söz konusu olamaz" diye yanıt verdim.

Vali ile yaptığım görüşme, her şeyi açığa çıkarmıştı. Kışkırtmaların arkasında devlet güçlerinin bulunduğu ortadaydı. Beni hedef alan saldırılar, cinayet ile sonuçlanırsa, "kan davası" ile açıklanarak örtbas edileceği önceden planlanmıştı. Bu görüşme ile kışkırtma ve tertipleri sezinlemiş olduğumuzu hissettirmenin olumsuz gelişmeleri engellediği yadsınamaz. Ancak bununla yetinmek mümkün değildi. Provakasyonları boşa çıkartacak önlemlerin alınması da gerekliydi. Bu durumda, gençliğin kendisini savunması ve örgütlü saldırılara karşı koyabilmesi için örgütlenmesi bir zorunluluk olmuştu. Saldırıya uğrayan öğrenciler, işçi ve esnaf gençliği sık sık bize uğrayarak, yaşadıkları olayları naklediyor ve nasıl bir önlem alınması gerektiğini soruyorlardı. Gençlik bağımsız bir örgütlenmeden yanaydı. TİP'te gençlere yönelik bağımsız bir örgütleme geleneği yoktu. TİP ile aynı paraleldeki Yüksek Öğrenci Gençliğinin örgütlü mücadelesi (SGÖ), yığınsal bir örgütlenme için çekici değildi. Kaldı ki, saldırı ve kışkırtmalar Kürtleri hedef almaktaydı. Bu nedenle Kürt gençlerini yığınsal olarak ancak, ırkçılığa karşı ve antifaşist bir çizgide örgütlemek mümkündü. Nitekim İstanbul ve Ankara'daki Kürt öğrenci gençliği de Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nda (DDKO) aynı amaçla örgütlenmişlerdi. Bundan ötürü Diyarbakır'lı gençler de DDKO'ları örnek alarak örgütlenmek istiyorlardı. Sonuçta herkese açık ırkçılığa karşı mücadeleye öncelik veren, antifaşist, demokratik bir yığın örgütü oluşturuldu. Programı ve amaç maddesi tamamen değişik olduğu halde buna da Diyarbakır Devrimci Doğu Kültür Ocağı adı verildi. Dernek için korunması güç ve her taraftan kolayca girilebilecek bir bina tutulmuştu. Gizlilik amacı olmayan, yasal bir örgüt olduğu için DDKO binasının herkesin kolayca ulaşabileceği bir konumda olmasında sakınca görülmemişti. Dernek kurulduktan sonra il merkezinden ve çevreden gelen gençlerin bir uğrak yeri olmuştu. Haftalık konferanslarla gençliğin ırkçılığa ve faşizme karşı duyarlılık kazanması için çaba gösteriliyordu. Artık Diyarbakır DDKO, faşist örgütlerin çekindiği yığınsal bir güce kavuşmuştu. Herhangi bir faşist saldırının yanıtsız kalmayacağı açıktı. Bu güç karşısında kışkırtıcı sokak gösterilerinden vazgeçilmiş ve Kürt gençlerine yönelik bireysel saldırılar da son bulmuştu.

12 Mart askeri darbesi böyle bir ortamda gerçekleşti. Darbeyi takiben Diyarbakır'da TİP ve DDKO yöneticileri ile kimi yurtsever Kürt aydınları ile birlikte ben de hem TİP yöneticisi hem de DDKO kurucusu olarak tutuklandım. Tu-

tuklanmamı gerektiren somut hiçbir kanıt yoktu. Benimle birlikte kardeşlerim Av. Tahsin Ekinci ile Av. Yusuf Ekinci de TİP'te ve DDKO'da salt yönetici oldukları için emirle tutuklanmışlardı. Kanıt bulmadaki güçlükler nedeni ile kardeşlerim bir kaç ay tutuklu kaldıktan sonra salıverildiler. Ancak, "Devlet Benim!" diyenlerin, "sakıncalı ve tehlikeli" gördükleri Tarık Ziya Ekinci'nin mahkum olması için mutlaka kanıtlar bulunmalı ve belgeler düzenlenmeliydi. Bu amaçla yedi ay sorgusuz ve sualsiz tutuklu kaldım. Daha sonra aslı olmayan düzmece belgeler, ajan raporları ve yalancı tanık beyanlarına dayandırılan bir iddianame ile diğer sanıklarla birlikte mahkeme huzuruna çıkarıldık. Mahkemede okunan ve tutanaklara geçen bu düzmece kanıtların ve sahte belgelerin devlet adına kurulan tuzakları gösteren birer ibret levhası olarak kamuoyunun bilgisine sunulmasında yarar görüyorum.

Diyarbakır DDKO'nun Yasadışı Bir Örgüt Olduğunu Kanıtlama Girişimi

Diyarbakır DDKO kurulduktan birkaç ay sonra, sıkıyönetim ilan edilince komutanın emri ile kapatıldı. Bizler de aynı gün tutuklandığımız için kapatma öncesi yapılan aramada hiçbirimiz hazır bulunamadık. Sıkıyönetim yetkilileri ile emniyet yetkililerinin Dernek'te yaptıkları ortak aramada elkonulan karar defteri ile üye kayıt fişleri dışında suç oluşturacak hiçbir belge ve araca rastlanmadığı saptanmış ve durum aramayı yöneten sıkıyönetim yetkilisi bir albayın da imzaladığı bir tutanakla belgelenmiştir. Daha sonra, Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanı'nın başkanlığında yapılan aylık güvenlik toplantılarının birinde okunan bu tutanak, DDKO'yu ve yöneticilerini suçlamak için yeterli olmadığı anlaşılmış olmalı ki, yeni bir arama kararı verilmiş ve iki ay sonra aynı albayın başkanlığında ikinci bir arama yaptırılmıştır. İkinci aramada, DDKO binasında, tuvalet kabininin üstündeki boşlukta saklı büyükçe bir çuval içinde suç teşkil edecek mahiyette Kürtçe ve Türkçe çeşitli belgelerle yüzlerce mermi bulunduğu iddia edilmiştir. Elkonulan malzemenin yapılan dökümünde:

- Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin tüzüğü ve programı,
- Irak KDP'nin kongre tutanakları,
- Türkiye KDP'nin tüzüğü, programı ve gizli toplantı belgeleri,
- Türkçe ve Kürtçe yazılmış çeşitli kitap, yayın ve broşürler,

Uzun menzilli otomatik silahlara ait yüz kadar mermi, bulunduğu belirlenerek tutanağa geçirilmiştir.

Yargılama aşamasında okunan bu iki tutanak arasındaki çelişkinin giderilmesi için imzacıların tümünün, bu mümkün değilse aramayı yöneten albayın mahkeme huzurunda dinlenmesini talep ettim. Mahkemeye gelen albay, iki aramayı da kendisinin yönettiğini, düzenlenen tutanaklarla ekli listelerin yerinde hazırlandığını ve bunların gerçeği yansıttığını albaylığa yakışır (!) vatanperverane bir vakar ve ciddiyet içinde açıkladı. Tören elbisesi içinde yemin ederek tanıklık yapan albay, bu açıklamadan sonra, sanıkları aşağılayıcı bakışlarla süzerken zafer kazanmış bir kumandan gibi gururluydu. Büyükleri tarafından önceden suçlu ilan edilen bizleri, mahkum ettirecek kanıtları sağlayarak "kutsal devletimizi" hainlerden (!) kurtarmayı başarmış olmanın gururunu taşıyordu.

Gizli ilişkiler içinde olduğumuzu kanıtlayan bu suçlayıcı belgeler karşısında gerçeğin anlaşılması için aşağıdaki soruların tanık tarafından yanıtlanmasını istedim:

Soru I : İlk aramayı bizzat yöneten sayın tanık albay acaba dernek binasının her tarafını eksiksiz olarak aratmış mıdır? Örneğin, ikinci aramada suç kanıtlarının bulunduğu yere bakılmış mıydı?

Yanıt : Evet, ilk aramada Dernek binasının her tarafını dikkatle aramıştık. İkinci aramada suç kanıtlarının bulunduğu yer de titizlikle aranmıştı. Fakat hiçbir şey bulamamıştık.

Soru II : Titizlikle ve dikkatle yapılmış bir aramadan sonra, bir ikinci aramanın yapılmasına neden gerek duyuldu? Bunun kararını kim verdi?

Yanıt Sıkıyönetim komutanlığına gelen bir ihbar yazısında Dernek binasında suç teşkil edecek yayınlarla, silah ve mühimmat bulunduğu bildirilmekteydi. Sıkıyönetimin aylık güvenlik toplantısında bu ihbar değerlendirilerek, Dernek binasında ikinci bir aramanın yapılmasına karar verildi.

Soru III : İlk aramada hakkında kapatma kararı olan Dernek binasının usulüne göre kilitlenerek, mühürlenmesi gerekirdi. Bu yapıldı mı? İkinci aramaya giderken mühür yerinde miydi? Kapısı mühürlü bir binaya nasıl ve nereden girdiniz?

Yanıt İlk aramadan sonra Dernek mühürlendi ve anahtar emniyet görevlilerine teslim edildi. İkinci aramaya gittiğimizde mühür yerinde idi ve zedelenmemişti. Mühür çıkarıldıktan sonra kapı anahtarla açılarak arama yapıldı.

Aramadan sonra tutanak tutuldu, kapı tekrar kilitlenerek mühürlendi ve anahtar güvenlik görevlilerine iade edildi.

Soru IV Dernek binasına kapının üstünden atlayarak ya da komşu binalardan girmenin mümkün olup olmadığı araştırılmış mıdır? İhbarı yapan kişi ya da kişilerin başka yollardan derneğe girerek bu tertibi yapmış olmaları düşünüldü mü? İhbarı yapan kişi ya da kişiler kimlerdir?

Yanıt : Dernek binasına kapıdan başka bir yolla girilip girilemeyeceğini bilmiyorum. İhbar, sıkıyönetim komutanlığına yapılmıştır. Muhbirler açıklanmaz.

Sorduğum sorulara tanık albayın verdiği yanıtlar "büyük zaferi" gölgelemişti. Dernek yöneticilerine bir tertip yapıldığı açıktı. Mahkemeye yaptığımız açıklamada şunları belirttik: Dernek binasının ilk aramasında her türlü ihtimama karşın hiçbir şey bulunmamış ve bu husus bir tutanakla belgelenmiştir. Bizler, tutuklu olduğumuza göre, derneğin kapatılarak mühürlenmesinden sonra ikinci aramada bulunan suç kanıtlarını götürüp, dernekte saklamamız maddeten mümkün değildir. Bir tertip karşısında olduğumuz açıktır. İlk aramada hiçbir suç kanıtı bulunamadığına göre bizi mutlaka mahkum etmeyi amaçlayan kimi görevli kişi ya da kişiler, bu tertibin içindedirler. Her yönüyle sırıtan bu çirkin tertiple bizi suçlu konuma düşüreceklerini sananların kendileri suçlu duruma düşmüşlerdir. Yüksek mahkemenin de aynı kanaate vardığına inanıyoruz. Şayet bu konuda henüz bir tereddüt kalmışsa, dernek binasına kapıdan başka yollardan girmenin mümkün olup olmadığının saptanması için yerinde bir keşif yapılmasını talep ediyorum." Bu öneri üzerine, dernek binasına başka yollardan girilip girilemeyeceğinin araştırılması için mahallinde bir keşif yapılmasına karar verildi. Avukatımız Yücel Önen'in de hazır bulunduğu keşifte, dernek binasına kapıdan başka pek çok yoldan girmenin mümkün olduğu saptandı. Böylece kutsal devlet adına bizi mahkum etmek için kurulan tuzaklardan birini daha boşa çıkarmayı başarmış olduk. Kuşkusuz, devletin sahip olduğu büyük olanakların, maddi ve manevi güç kaynaklarının kullanılarak, hazırlanan tuzakları her zaman aşmak kolay değildir. Bu büyük güç karşısında bireyin ezilmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle çağdaş hukuk devletinde birey, bu gibi tuzaklara karşı hukuk güvencesi ile donatılmıştır. Ancak, yargı erkini kullananlar da "kutsal devleti" koruma görevi ile tertipçilerin yanında yer alırlarsa, bireyin ezilmekten kurtulması mümkün değildir.

Unutmamak gerekir ki, Türkiye gibi devleti idealize eden bir toplumda hukuk herkes için gereklidir. Bu nedenle hukuka bağlı kalmayı devletin yararının üs-

tünde tutmayı bilinçle algılamak ve toplumu da bu yönde eğitmek gerekir. Aksi halde Türkiye'de çağdaş demokratik bir hukuk devletini kurmak mümkün değildir.

Kanunsuzluğun yaygınlaştığı ve hukukdışılığın en çok itibar gördüğü dönemler, sıkıyönetim dönemleridir. Oysa, sıkıyönetim de Anayasal bir rejimdir. Sıkıyönetim komutanları, hukuk dışı ve kanun dışı tasarruflarda bulunamazlar. Türkiye geleneğinde sıkıyönetim komutanları sorumsuz ve keyfi davranmayı bir hak saydıkları gibi yargıya karışmayı da olağan görmektedirler. Bu nedenle toplumda sıkıyönetim mahkemelerine karşı yaygın bir güvensizlik oluşmuştur. Türkiye'de sıkıyönetim rejimine çok sık başvurulması ve sivil yargıda görevli yargıçların da sıkıyönetim mahkemelerinde görevlendirilmesi devleti sıkıyönetimle özdeş hale getirmiştir. Askerler, yargıçlar ve savcılar başta olmak üzere bürokratların büyük bir kesimi saygınlık kazanmak ve otoritelerini artırmak için sıkıyönetimi dört gözle beklemektedirler. Sıkıyönetim mahkemelerinde "kutsal devleti" korumanın bir gereği olarak öznelliği hukuka tercih etme alışkanlığı kazanan sivil yargıç ve savcılar, normal görevlerine döndüklerinde de aynı alışkanlığı sürdürmektedirler. Bugünkü Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) de sıkıyönetim mahkemelerinin geleneğini sürdüren olağanüstü mahkemeler gibi çalışmaktadırlar. Bu mahkemelerin yargıç ve savcıları, kendilerini devleti korumakta tek yetkili saymaktadırlar. Bu kutsal devleti koruma görevinin yerine getirilmesinde DGM'ler için her yolun mübah sayıldığı anlayışı, rejimi tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşmıştır. Düşüncelerini açıklayan bilimadamı, sanatçı ve aydınların peşine düşerek, onlara dünyayı zindan eden DGM savcılarının, toplumda huzursuzluk yaratan keyfi uygulamaları, yaptıkları görevleri normal bir devlet görevinin çok üstünde kutsal bir görev olarak algıladıklarını göstermektedir.

Hukuka bağlı demokratik Batı ülkelerinde sıkıyönetim, elli hatta yüz yılda bir ve çok istisnai hallerde başvurulan kısa süreli bir yönetim biçimi olarak kullanılmaktadır. Çoğu kez varlığı bile hissedilmez. Sıkıyönetimin ilan edildiği kısa süreli dönemlerde kamuoyu bu geçici rejimin ayırdında bile olmaz. Bu ülkelerde Türkiye'nin tam tersine aslolan normal demokratik düzendir.

Çağdaş demokratik hukuk devletlerine bakarak, Türkiye'de demokratik bir devletin oluşturulabilmesinde sivil yönetimin kesintisiz biçimde uygulanabilmesi, önde gelen koşullardan biri haline gelmiştir. Sık sık sıkıyönetim ilan edilmesi ve rejimin askeri müdahalelerle kesintiye uğraması demokratik dev-

let geleneğini yıkmakta, toplumdaki demokratik birikimi silip süpürmekte ve DGM'ler gibi askeri rejim geleneklerine bağlı kurumları kalıcı hale getirerek, demokratik gelişmenin önünü tıkamaktadır. Ülkemizde de bir hukuk devletinin kurulması için her şeyden evvel olur olmaz nedenlerle sıkıyönetime başvurma alışkanlığının bırakılması, DGM'lerin kaldırılarak, doğal hakim kavramına dönülmesi ve bireyi devlete feda etme alışkanlığına son verecek yeni bir devlet ve adalet kültürünün oluşturulması gerekir.

Askeri Yetkililerin Suç Kanıtı Yaratma Girişimleri

1971 yılında, Diyarbakır 1 nolu sıkıyönetim mahkemesinde yargılanırken, açıklanan belgeler arasında yalnızca beni ilgilendiren bir tutanak okundu. Tutanak, cezaevi iç güvenlik sorumlusu bir üsteğmen ile gardiyanlık görevi yapan iki polis memuru tarafından imzalanmıştı. Tutanakta şunlar yazılıydı: "Tarık Ziya Ekinci ve arkadaşları, yargılamadan sonra cezaevine dönerken, arabadan indiklerinde Ekinci, yanındaki sanıklara dönerek 'siz hepiniz aptalsınız, size saatlerce nasıl ifade vermeniz gerektiğini anlattığım halde, mahkemede bocaladınız ve her şeyi berbat ettiniz; ben artık sizinle beraber değilim ve sizi savunmayacağım' dedi. Bizler de tanığı olduğumuz bu olayı belgeleyerek imzaladık". Bu tutanak okunduktan sonra söz alarak, tutanakta geçen olayın asılsız olduğunu, hiçkimseye direktif vermediğimi ve tutanakta geçtiği biçimde bir konuşma yapmadığımı açıkladım ve tutanağı imzalayan tanıkların mahkeme huzurunda dinlenmesini istedim. Yargıç, buna neden gerek duyduğumu sorduğunda da şu yanıtı verdim: "Ben Türk Ceza Kanunu'nun 125, 141 ve 142. maddelerinden yargılanıyorum. Bu maddelerden birinden biriyle mahkum edilmem istendiği açıktır. Oysa yeterli delil yoktur. Benim gibi aynı maddelerden yargılanan ve değişik örgütlere mensup insanlara yol gösteren, direktif veren ve birkaç örgütü birden yöneten kişi olduğum belgelenebilirse, T.C.K.'nın 141. maddesinin son fıkrasına göre idam hükmü giymem sağlanmış olabilir. Bu nedenle tutanağın gerçek olup olmadığının araştırılmasında yaşamsal bir zorunluluk vardır." Bir ara kararla tanıklar ifade vermek için mahkemeye çağırıldı. Önce iki polis dinlendi. İkisi de "böyle bir olaydan haberdar olmadıklarını ve Tarık Ziya Ekinci'nin birlikte yargılandığı sanıklara böyle bir hitapta bulunduğunu duymadıklarını ve cezaevi içgüvenliğinden sorumlu üsteğmenin getirdiği bir tutanağı onun isteği üzerine imzaladıklarını söylediler. Daha sonra üsteğmen içeri alındı ve polislerin ifadeleri açıklanarak, ne diyeceği soruldu.

Sıkıntı içinde olayın doğruluğunu ifade ettikten sonra, polislerle yüzleştirilince tutanağın düzmece olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Bu aşamada kendisine bazı sorular sormak zorunluluğu belirmişti. Benim hakkımda neden böyle bir tutanak yapma gereğini duyduğunu bunu kişisel bir düşmanlıktan mı yoksa aldığı bir emrin gereğini yerine getirmek için mi yaptığının sorulmasını istedim. Yargıcın soruyu yöneltmesi üzerine üsteğmen "komutanım albayın verdiği emir üzerine bu tutanağı hazırladım" diye yanıt verdi. Bu emri veren albayın kim olduğunu ve ne amaçla bu emri verdiğini , arkasında hangi güçlerin bulunduğunu ortaya çıkarmak için mahkemenin ilgili kişileri tanık olarak celbetmesini istememe karşın kabul ettirmem mümkün olmadı.

Olayın son derece çarpıcı ve anlamlı bir tertibin ürünü olduğu açıktı. Bu tertibin arkasında üsteğmenin bağlı olduğu albay ile birlikte daha üst kademede görevlilerin olduğu da kesindir. Sıkıyönetim komutanlığına verilen raporlar ve aktarılan bilgilerle yetkililerde Tarık Ziya Ekinci'nin devlet için tehlikeli bir kişi olduğu ve mutlaka tasfiye edilmesi lazım geldiği kanaati oluşturulmuştur. Bu bilgilere dayanılarak, benim idamımı sağlamak için böyle bir tutanağın hazırlanması planlanmıştır. Daha sonraki gelişmeler, beni safdışı etmek için kurulan tuzağın mahiyetini ortaya koymaktadır. Nitekim, bir ara kararla tutuksuz yargılanmak için serbest bırakıldığımda, zamanın sıkıyönetim komutanı, yargıç Hamdi Sevinç'i makamına çağırarak, "benim tahliye edilmemle, davanın önemini kaybettiğini ve yapılan işin yanlış olduğunu" hatırlatmış ve onu azarlamıştır. Olayın bu şekilde geliştiğini yargıç Hamdi Sevinç'in 1988 yılında Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan bir açıklamasından öğrenmekteyiz.

Gizli örgütlerin hazırladıkları raporlarla kişileri önceden mahkum etmek ve sonra da oluşturulan düzmece belgelerle, suçlu konumuna sokmak bir hukuk devletinde başvurulması asla caiz olmayan bir yöntemdir. Bu kabil uygulamalar, Türkiye Cumhuriyeti Devletini bir hukuk devleti olmaktan çıkararak, hiçbir kurala bağlı olmayan bir aşiret devleti konumuna indirgemektedir. Devleti korumak amacıyla hukuk dışı yollara başvuranlar, kendilerini devlet yerine koyarak yaptıkları bu eylemlerle tarih önünde suçlu konumuna düşmektedirler. Üstelik korumayı amaçladıkları devleti de itibarsızlaştırmakta ve meşruiyetini tartışma konusu yapmaktadırlar.

Askeri Savcı Yaşar Değerli'nin Suç Kanıtı Yaratma Girişimi

1972 yılında Diyarbakır 1 No'lu sıkıyönetim mahkemesinde sürüp giden duruşmaların birinde hiç beklemediğim bir belge okundu. Belge bir soruşturma için Iğdır'a giden Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemeleri Askeri Savcısı Yaşar Değerli'nin başka konularda ifadelerine başvurduğu Azeri kökenli kimi tanıkların açıklamalarında yer alan şahsımla ilgili beyanları kapsamaktaydı. Tanıkların başka olaylara ilişkin ifadeleri alındıktan sonra, yeri ve icabı yokken benimle ilgili bazı bilgilerin ayrı bir tutanağa geçirilerek imzalatılması, savcıların soruşturma geleneğine ve CMUK hükümlerine aykırı bir uygulama olmakla birlikte bir hukuk adamının hazırladığı bir tutanak olduğu için büyük önem taşımaktaydı. Mahkeme heyeti de savcının huzurunda verilen bu ifadeye büyük önem vermekteydi. Tutanağa geçirilen ifade özetle şöyleydi: "1966 yılında Iğdır'a gelen TİP milletvekili Tarık Ziya Ekinci, partisinin ilçe kongresinde bir konuşma yaparak şunları söyledi: `Arkadaşlar! Ben Kürt'üm, arkadaşlarımla birlikte bir Kürt Devleti kurmak için çalışıyoruz. Bunu mutlaka başaracağız ve devletimizi kuracağız, korkmayın! Siz de bu çalışmalara katılın; elbirliği yaparsak, sonuca daha çabuk ulaşırız. Bizi desteklemenizi istiyorum. Bu çalışmalarda bize yardımcı olmak, sizin namus borcunuzdur.' Dediğini duyduk. Bugüne kadar açıklama imkanı bulamadığımız bu duyumu sıkıyönetim savcılığına bildirmekle, vatandaşlık görevi yaptığımıza inanıyoruz."

Askeri savcının imzasını taşıyan bu tutanak, üç tanık tarafından imzalanmıştı. Belgeyi okuyan askeri yargıç, bu tutanak için ne söyleyeceğimi sordu. Şu yanıtı verdim: "Tutanakta geçen ifadelerin tümü yalandır. Gerçek ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu tutanak usul dışı hazırlanmıştır. Başka nedenlerle ifadelerine başvurulan tanıkların durup dururken benim hakkımda suçlayıcı açıklamalar yapmaları mantık dışıdır. Kaldı ki, altı yıl önce geçtiği iddia edilen olayın tanıklar tarafından bugüne kadar gizli tutulmasının makul bir açıklaması yoktur. Bu bir tertiptir ve tertibi yapan da maalesef, bir hukuk adamı olan askeri savcıdır. Bilindiği gibi parti kongresi, ilgili kanuna göre ilçe kaymakamlığına önceden yapılan yazılı bir başvuru uyarınca belli yer, gün ve saatte hükümet komserinin huzurunda yapılır. Kongre tutanakları ile seçim sonuçları, hükümet komiseri tarafından alınarak, kaymakamlığa verilir. Olayın gerçek yüzünün ortaya çıkması için Iğdır kaymakamlığına bir yazı yazılarak 1966 yılında Iğdır'da TİP İlçe Kongresi'nin yapılıp yapılmadığının ve benim o tarihte ilçeye gidip git-

mediğimin sorulmasına, kongre yapılmış ise hükümet komiserinin tuttuğu tutanağın mahkemeye gönderilmesine ve imzacı tanıkların çağırılarak dinlenmelerine karar verilmesini talep ediyorum." diyerek konuşmamı noktaladım. Mahkeme Iğdır kaymakamlığına bir yazı yazılarak, belirtilen tarihte TİP kongresinin yapılıp yapılmadığını ve Tarık Ziya Ekinci'nin aynı tarihte Iğdır'a gelip, bir konuşma yapıp yapmadığının sorulmasına; kongre yapılmış ise, kongre tutanakları ile hükümet komiserinin tuttuğu tutanağın istenmesine karar verdi. Ancak, tanıkların dinlenmesi konusundaki istemin daha sonra düşünülmesi uygun görüldü.

Kaymakamlıktan gelen yazıda anılan tarihte Iğdır'da TİP kongresinin yapılmadığını ve Tarık Ziya Ekinci'nin de o tarihlerde Iğdır'a geldiğine ilişkin hiçbir bilgiye rastlanmadığı bildirilmekteydi. Böylece bir hukuk adamının beni suçlamak için yaptığı bir tertip de boşa çıkarılmış oluyordu. Ancak, burada yanıtlanması gereken önemli bir husus vardır. Temel hukuk bilgisine sahip bir savcının tüm hukuk kurallarını çiğneyerek, bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı hakkında aslı olmayan suçlamalara girişmesi ve tertip mahsulü sahte tutanak düzenlemesi nasıl açıklanabilir? Konuya iki açıdan yaklaşmak mümkündür. Bir yandan savcının ideolojik eğilimleri nedeni ile yaptığı bireysel bir girişim olduğu düşünülebilir. Gerçekten Yaşar Değerli'nin, ırkçı, Turancı bir düşünceye sahip olduğu ve faşist eğilimler taşıdığı söylenmektedir. Ancak, bireysel bir inançla kendisini zor duruma düşürecek böyle bir tertibe girişmesini normal bir mantıkla bağdaştırmak mümkün değildir. Çünkü, benim Iğdır'da parti kongresine katılarak bir konuşma yaptığım iddiasını araştırmak için kaymakamlıktan bilgi isteneceğini bilmesi gerekirdi. Böyle bir maceraya girişmesinin ikinci bir nedeni de bağlı olduğu sıkıyönetim komutanından aldığı emri yerine getirmek mecburiyetinde olmasıdır. Bu belgenin, komutanlık tarafından mahkemeye intikal ettirilerek bir suçlama aracı olarak kullanılacağı ve mahkemede itirazlarla karşılaşabileceği gözönünde bulundurulmadan emrin gereğini yerine getirmek için hazırlanmış olduğu olasılığı yüksektir.

12 Mart'ın başlangıcından itibaren şahsımı hedef alan ve beni mahkum etmeyi amaçlayan bu üç tuzak da devlet adına ve devlet yetkisi kullanılarak kurulmuştur. Devletin bütün olanakları seferber edilerek, beni mahkum ettirmek için kanıtlar hazırlanmasını aşmak kolay değildir. Bu üç tertibi aşabilmemiz, tertipçilerin yetersizliği, bilgisizliği ve cehaletinin sağladığı olanaklardan yararlanmasını bilmemizle mümkün olmuştur. Ama başvurulan tertipler, her

zaman bu ölçüde yetersiz olmayabilir. Daha sağlam belgeler üretilerek ve tanıklar sağlanarak kurulacak tuzakları aşmak kolay değildir. Bu durumda devlet benim diyenler, kutsal devlet adına bireyi kolayca feda etmeyi başarabilirler. Sorun, salt bana yönelik bireysel bir girişim değildir. Türkiye'de özellikle sıkıyönetim dönemlerinde yüzlerce ve binlerce insana tertipler yapılmış ve tuzaklar kurulmuştur. Bunların çoğu da yıllarca süren mahkumiyetlerle sonuçlanmıştır. İşi kitabına uydurarak beğenilmeyen insanların tasfiye edilmesi düşüncesi çağdaş hukuk devletinde geçerli olmayan bir davranıştır. Ne acıdır ki, Türkiye hala aşiret zihniyetiyle yönetilmektedir. Devlet yetkisini kullananlar, her türlü kanunsuzluğu kolayca yapabilmekte ve kutsal devlet uğruna beğenmedikleri kimi vatandaşları feda edebilmektedirler. Çağdaş devletler arasında itibarlı bir yer edinmenin gayreti içinde olan devletimiz, her şeyden önce devletin menfaatleri uğruna bireyi feda etme alışkanlığını terketmelidir. Evrensel hukuk kurallarına dayanan bağımsız bir yargının güvencesi tüm vatandaşlara sağlanmalıdır. Kanunsuz hiçbir davranışın ya da eylemin cezasız kalmayacağı inancı topluma yerleşmelidir.

İddianamenin Dayandırıldığı Sahte Ajan Raporları

Sıkıyönetim mahkemesinde hakkımızda açılan ceza davasının iddianamesi, büyük ölçüde ajan raporlarına dayandırılmıştı. Savcılığa imzasız olarak intikal eden ve mahkeme dosyasına da aynı şekilde geçmiş bulunan bu raporların, nasıl ve kimler tarafından hazırlandığını belirlemek mümkün olmadı. Raporları hazırlayan ajanların çağırılarak mahkemede dinlenmesini de sağlamayı başaramadık. Ancak, raporların değindiği olayların bir bölümünün gerçekle bağdaşmadığını, tamamen hayal ürünü olduklarını somut bilgilerin ışığında kanıtlamamız mümkün oldu. Vatandaşların kaderine hükmeden bu düzmece raporların nasıl oluşturulduğunu göstermek için bunlardan sahtelikleri kanıtlanmış bir kaçına burada değinmek istiyorum:

a) Diyarbakır TİP kurucularından ve parti genel yönetim kurulu üyesi Avukat Canip Yıldırım hakkında iki ayrı ajanın hazırladığı iki ayrı rapor sıkıyönetim askeri savcısı tarafından karşılaştırma yapılmadan suç kanıtı olarak kullanılmış ve hakkımızdaki ortak iddianameye de alınmıştı. Bu raporlardan birinde Canip Yıldırım'ın 18 Temmuz 1970 tarihinde Ağrı'da bir mitinge katılarak konuşma yaptığı ve milli bütünlüğü bozucu mahiyette açıklamalarda bulunduğu anlatılmaktadır. Yine iddianameye geçen bir başka ajan raporunda da 18 Temmuz

1970 tarihinde Kuzey Irak'ta bulunduğu ve Barzani ile bir görüşme yaptığı belirtilmektedir. Oysa, Canip Yıldırım, anılan tarihte Edirne'de genel gözetim cezası çekmektedir. Mahkemeye yaptığı bu açıklamadan sonra Edirne emniyet müdürlüğünden istenen bilgi ve belgelerle Canip Yıldırım'ın o tarihte Edirne'de bulunduğu anlaşılmıştır. Edirne'de genel gözetim cezası çekmekte olan bir vatandaşın aynı gün hem Ağrı'da hem de Kuzey Irak'ta Barzani'nin karargahında bulunması mümkün olmadığına göre bu her iki ajan raporunun da hayal ürünü ve düzmece raporlar oldukları kanıtlanmış oldu.

Çağdaş hukuk devletinde her eylemin açık ve saydam olması genel bir kuraldır. Suçlanan bir kişinin kim tarafından , hangi koşullarda suçlandığı mutlaka açıklanır. Adı sanı olmayan ajanların ürettikleri ihbar yazılarıyla vatandaşların yargılanması mümkün değildir. Oysa Türkiye'de, hukuk tahsili gören bir savcı, ciddiyetten yoksun olduğu ortada olan ve birbiri ile çelişen iki ayrı raporu suç delili olarak kullanabilmektedir. Bu nitelikteki belgelerin suçlama kanıtı olarak kullanılması devletin yargı erkine karşı olan güveni yıkmakta ve yargı erkini kullananların ciddiyetinden kuşku duymaya neden olmaktadır. Bu tarz uygulamalar içte olduğu kadar dışta da devletin itibarını sarsmaktadır.

b) Sıkıyönetim savcılığına verilen ve aleyhimde suç kanıtı olarak kullanılan bir ajan raporunda, 30 Temmuz 1970 tarihinde Diyarbakır'da düzenlenen bir toplantıya katıldığım ve bu toplantıda Kürtlerin ulusal demokratik haklarını savunan konuşmalar yaptığım ve sonuçta Kürtlere özerklik verilmesini istediğim bildirilmektedir. Oysa, Diyarbakır'da belirtilen tarihte ve yerde herhangi bir toplantı yapılmadığı gibi ben de böyle bir konuşma yapmış değilim. Başka bir bilgi ihtiva etmeyen bu raporun asılsızlığını kanıtlamada bir tesadüfün büyük yararı oldu. 30 Temmuz günü, eşim ve çocuklarımla birlikte THY ile İzmir'e, Çeşme yöresinde bir tatil beldesinde tatilimizi geçirmek için hareket etmiştik. Mahkemeden THY Diyarbakır bürosundan 30 Temmuz 1970 tarihli uçak seferine ait isim listesinin istenmesini ve bu listede yolcular arasında bulunup bulunmadığımın araştırılmasını talep ettim. Mahkemenin talebe uygun olarak THY'den getirttiği listede yolcu olarak adımın bulunduğu ve Ankara bağlantılı İzmir uçağı ile İzmir'e gittiğim belirlendi. Böylece savcılığın ciddiye alarak mahkemeye sunduğu ajan raporunun tamamen hayal ürünü olduğu kanıtlanmış oldu.

c) İddianameye alınan ve suç kanıtı olarak gösterilen bir diğer raporda da dış ülkelerle özellikle Avrupa ülkeleriyle sürekli yazışmalar yaptığım, doğudaki komando baskılarını ihbar ettiğim ve devleti küçültücü yönde jurnallerde bu-

lunduğum bildirilmektedir. Bu son derece belirsiz ifadelerle yapılan suçlamayı etkisiz hale getirmek ve kendimi temize çıkarmak kolay değildi. Ancak özel konumumdan kaynaklanan bilgileri aktarmak suretiyle bu raporun da asılsız olduğunu mahkemede kanıtlamayı başardım. Bu belge karşısında mahkemeye şu açıklamaları yaptım: Sosyal ve politik konumum ve inançla bağlı olduğum sosyalist dünya görüşü açısından benim devlet aleyhine dış ilişkiler içinde olduğumu iddia edebilmek için ya kasıtlı olmak ya da bilgisiz olmak gerekir. Fransa'da dahiliye ihtisası yaptım. Yabancı dil bilirim. 1969 yılı 12 Ekim gününe kadar milletvekili idim. Elimde istediğim dış ülkeye gidebilmem için bir diplomatik pasaport vardı. Bu olanaklarla yurdışında istediğim organla ve istediğim devletle ilişki kurmam mümkün iken, bir defa bile yurtdışına çıkmadığım pasaportumun incelenmesi ile anlaşılacaktır. Ben TİP üyesiyim. Bu partinin genel sekreteri, merkez yürütme kurulu üyesi ve milletvekili olarak yıllarca sosyalizm için mücadele verdim. Her ülkenin kendi ekonomik ve sosyal sorunlarını, iç çelişkilerin dinamikleri doğrultusunda ve tarihi koşullara göre çözümlemesi lazım geldiğini bilirim. Devrimlerin ithal edilemeyeceği gibi ihraç da edilemeyeceği ilkesine inançla bağlıyım. Kendi ülkemin sorunlarının çözümünde yalnız emekçi halkımızın yaratıcı ve devrimci gücüne inanırım. Yasaların korkusundan değil, bu samimi inançlardan ötürü kendi ülkemin sorunlarını çözmede hiçbir zaman dış destek aramadım. Sayın savcının bu gerçekleri objektif ölçüler içinde değerlendirmesi gerekirken, beni önceden suçlu kabul ederek, asılsız ajan raporlarıyla kolay ve ucuz suçlama yoluna sapması, yargı erkine gölge düşüren olumsuz bir davranıştır." Kuşkusuz dış ilişkiler içinde olduğumu iddia eden raporu geçersiz kılacak objektif verilerden yoksun olduğum için genel bir savunmayla yetinmek zorunda kaldım. Ne var ki, suç kanıtı olarak kullanılan ajan raporunda da somut bir suçlama bulunmuyordu. Yurdışında kimlerle ilişki içinde olduğum ve ne gibi bilgiler aktardığım ve bunun yankılarının ne olduğu konusunda hiçbir bilgi yoktu. Hakkımda suçlayıcı rapor isteyen makamları tatmin etmek amacıyla hazırlanmış sahte bir rapor olduğu her halinden belliydi. Bu nedenle soyut kalmış olsa da; mahkeme kararına dayanak yapılmamış olması, savunmamın geçerli sayıldığını göstermektedir.

d) Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde heyeti oluşturan yargıçlardan biri, o günlerde yayınlanmış olan ve MİT'ten alınan bilgilerle hazırlandığı anlaşılan Metin Toker'in "Şeyh Sait İsyanı" adlı kitabında yer alan, benim Şeyh Sait'in kardeşi Şeyh Tahir'in kızıyla evli olduğum ve bu ailenin Kürt milliyetçisi geleneğini benimsediğim iddiasına neden yanıt vermediğimi sor-

muştu. Oysa kitap çıktığında ben bir yılı aşkın bir süreden beri tutuklu bulunuyordum. Nasıl ve hangi yolla kitabı sağlayabileceğim ve hakkımdaki suçlamaları okuyarak, yanıtlayabileceğim belli değildi. Çünkü sıkıyönetim tutukevinde her türlü kitabı bulundurmak yasaktı. Metin Toker'in beni hedef alan suçlamasını da o gün mahkemede öğrenmiştim. Sorulan soruya şu yanıtı verdim: "Bir yıldan beri tutukluyum. Dışarıyla hiçbir bağlantım yoktur. Kitap getirme olanağından yoksunuz. Bu nedenle Metin Toker'in kitabını da okuyamadım. Hakkımda böyle bir suçlama varsa, yalan ve asılsızdır. Mahkemenin benim adıma yalanlamasını istiyorum. Ben Şeyh Sait ailesiyle akraba değilim. Eşim Malatya'lı bir öğretmendir. Suçlamanın maddi hiçbir temeli yoktur. Sayın yargıcın bütün bu koşulları bildiği halde bana yönelttiği sorunun açık yanıtı şudur: Köyün taşları bağlanmış ve köpekleri serbest bırakılmıştır."

Türkiye'de devletle içli dışlı olan ve devletin istihbarat kaynaklarını kullanabilen kişilerin, bu kaynaklardan yararlanarak aldıkları bilgileri kitaplaştırmak suretiyle yayınlamaları başlı başına bir ajan- provakatörlüktür. Bilimsellikle, ciddiyetle ve saygın yazar olma onuruyla bağdaşmayan bir davranıştır. Bir konuda inceleme yapan kişi ya da kişiler, elde ettikleri bilgileri çeşitli kaynaklardan doğrulamakla yükümlüdürler. Hele yazılan konular yaşayan şahısları ilgilendiriyorsa, o şahısların bilgisine başvurmak suretiyle konuyu doğrulatmak her yazarın uyması gereken ahlaki bir kuraldır. Yazarlık namusu bunu gerektirir.

12 Mart Dönemi Sıkıyönetim Yargılamalarının Hukuksallığı

12 Mart serüvenine ilişkin somut olaylarla, kutsal devlet adına bireyi tasfiye etme oyunlarının çeşitli örneklerini sergiledik. Devlet adına önceden mahkum edilen kişiler hakkında nasıl kanıt toplandığını ve bu kanıtların nasıl kullanıldığını göstermek için iddianamenin şahsımla ilgili bölümlerine verdiğim yazılı yanıtı buraya almak istiyorum. Mahkemeye resmen sunulan bu metin, bütün bir hazırlık safhasını gözler önüne sermesi bakımından ilginçtir. Düşünce suçu kavramının devlet tarafından nasıl algılandığını ve düzen karşıtı düşüncelere sahip insanların etkisizleştirilmesi için ne gibi yol ve yöntemlerin kullanıldığını göstermesi bakımından aydınlatıcı olacaktır. Bu belge aynı zamanda, henüz çağdaş devlet normlarına ulaşamamış ve demokratikleşmede büyük mesafeler katetmesi gereken Türkiye gibi bir ülkede demokrasi savaşımı veren aydınların ne gibi tuzaklarla karşı karşıya olduklarını göstermesi bakımından da öğreticidir.

Diyarbakır - Siirt İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı
Askeri Mahkemesi Başkanlığı'na (*)

Diyarbakır

(*) Diyarbakır Sıkıyönetim I No'lu Askeri Mahkemesi Başkanlığı'na sunulan bu dilekçe, merhum Avukat Eşref İnceoğlu'nun kişisel dosyaları arasında bulunmuş, güncel Türkçe'ye uyarlanarak ve yazım hataları düzeltilerek, buraya alınmıştır.

Sanık Tarık Ziya Ekinci

Dosya Esas No 971 / 445 - 130

Suç Türk Ceza Kanunu'nun 141/4 ve 142/3 Maddelerine muhalefet

Konu Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'nın esas 971/ 445-130 sayılı iddianamesine yanıt

Sayın yargıçlar;

Sayın iddia makamının beni suçlayan iddianamesini dikkatle okudum. İddianamede istihbarat ve emniyet görevlilerince tesbit edildiği öne sürülen bazı konuşmalar yaptığım ve bu konuşmalarla milli duyguları yokedici ve zayıflatıcı nitelikte suç işlediğim ve bu nedenle de TCK'nın 141/4 ve 142/3 maddeleri uyarınca cezalandırılmam istenmektedir. Bana izafe edilen konuşmalardan, Doğu Mitingi olarak anılan ve genel olarak 1967 yılı içinde yapılan Silvan, Diyarbakır, Siverek, Batman, Tunceli, Ağrı ve Lice mitinglerine tertip komitelerinin daveti üzerine partim adına görevli olarak katıldım. Ve bu mitinglerde birer konuşma yaptım. Bu konuşmaların tahrif edilmemiş metinlerini ve bunların sorumluluklarını tekabbül ediyorum. Keza, 1970 yılı içinde davet edildiğim Ergani, Silvan ve Batman ilçelerinde Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın açılış toplantılarına katıldım. Ve faal bir politikacı olarak birer konuşma yaptım. Bu konuşmalarımın da tahrif edilmemiş, hile katılmamış metinlerini aynen kabul ediyor ve sorumluluklarını yükleniyorum.

Batman ve Ankara Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nda özel mahiyette yaptığım iddia olunan konuşmalardan alındığı söylenen pasajların fikir yapısı, özü ve mahiyetleri itibariyle bana ait olmaları mümkün değildir. Bu konuşmaları külliyen reddediyorum. Sayın iddia makamı, özellikle Ankada DDKO'da yaptığım iddia olunan konuşma üzerinde durarak beni suçlamaya çalışmaktadır. Belli bir amaca ulaşmak için teknik olanaklardan yararlanılarak yapılan bir tertiple hazırlandığına inandığım bu konuşmaların gerek Ankara C. Savcılığı'nca ve gerekse sıkıyönetim askeri savcılığınca delil olarak zikredilen pasajları, bu anlatım biçiminin bana ait olmadığını gayet açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bir politikacı olarak gerek Millet Meclisi'nde, gerekse Meclis dışında, özellikle Türkiye radyolarında banda alınarak yayınlanmış, Parti adına yaptığım, çeşitli konuşmalarım vardır. Bu konuşmalardan montajla veya benimle aynı ses frekansına sahip bir kimse aracılığıyla maksada uygun suç oluşturacak bir konuşma hazırlandığı inancındayım. Sayın iddia makamı, bu konuşmalarda Kürt halkından bahsettiğim iddiası ile milli duyguları yokedici ve zayıflatıcı yönde propaganda yaptığımı ve Ocak yöneticilerine yön verdiğimi iddia ederek, ce-

zalandırılmamı istemektedir. Oysa, Kürt asıllı vatandaşlar ve Kürt halkı deyimlerini hem Millet Meclisi'nde hem de açık yasal toplantılarda pek çok kez kullandım. Bu konuşmalarımın yok sayılarak salt Ankara DDKO'da yaptığım iddia olunan bir konuşmanın iddianameye konu yapılması maksatlıdır. Sayın iddia makamı bununla hem Ankara DDKO'nun gayesini aşan hukuk dışı faaliyetlerin içinde olduğunu, hem de beni bu kuruluşun yöneticilerine yön veren gizli bir faaliyetin sahibi gibi göstermek arzusundadır. Oysa Ankara DDKO, yasal ve meşru bir kuruluş olarak tüm çalışmalarını Anayasa ve kanunlar çerçevesinde yürütmüştür. Ankara DDKO, kurulduğu dönemin sosyo-politik koşullarında, gerici AP iktidarının yönettiği faşist gençlik örgütlerine bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmış bağımsız bir gençlik örgütüdür. Bu örgüt, açık olarak yayımladığı bülten ve bildirileriyle, kültür ve folklor çalışmalarıyla tüm faaliyetlerini legal planda yürütmüş, kendi tüzüğüne göre seçilen meşru yöneticileri tarafından yönetilmiştir. Benim bu dernekle ilgim kimi partili arkadaşlarımla birlikte yaptığım bir kaç ziyaretten ibarettir. Ankara DDKO'nun bazı üyeleri, aynı zamanda yöneticisi olduğum TİP'in de üyesi olmaları nedeniyle bu gençlik örgütüne de SGÖ, Diyarbakır Yüksek Tahsil Yurdu ve benzeri gençlik örgütleri gibi ziyaretlerde bulunmam doğaldır. Yaptığım bu ziyaretlerde derneğin oturma salonunda hazır bulunan üyelerle entelektüel düzeyde yurt ve dünya sorunları üzerinde TİP'in programı çerçevesinde sohbet mahiyetinde konuşmalar yaptığım olmuştur. Keza, bu ziyaretlerde yöneticilerin bağış taleplerini de olanaklarım ölçüsünde karşılamaya çalıştım. Ama Ocak yöneticilerine yön vermek veya direktif vermek gibi bir davranışım olmamıştır. Olması da maddeten mümkün değildir. 1968-1970'ler dünyasında gençlik olaylarının geçtiği bütün ülkelerde yaşandığı gibi; yüksek tahsil gençlerinin kendi sorunları ile yurt ve dünya sorunları karşısında özgür davranma konusundaki duyarlılıkları nedeniyle, onlara yön ve direktif verme girişimlerinin büyük tepkiler yaratacağı gerçeğini bilmeyen yoktur. Bu gerçek karşısında Ankara DDKO yöneticilerine yön ve direktif verme girişiminde bulunduğum iddiası, dayanaksız kalmaktadır. Böyle bir iddiada bulunmak için çağımız gerçeklerinden habersiz olmak gerekir. Anlaşılan sayın savcı önüne gelen sosyal ve politik sorunları yaratan koşulları bilimsel açıdan değerlendirme yeteneğinden yoksundur. Aksi halde yeteneksiz bir polis mantığıyla ortaya atılan hayal ürünü bir ithamı iddialarına dayanak olarak kullanmazdı.

Ankara DDKO'da yaptığım iddia olunan konuşmanın bir tertip olduğu açıktır. Bu tertibin iki amacı vardır.

1- Doğuda yaşayan yurttaşlara karşı yürütülen Anayasa dışı antidemokratik baskı politikasını hedef alan toplumsal muhalefeti tasfiye etmek

II- Benim şahsımda da Türkiye İşçi Partisi'ni mücadele dışı bırakmaktır.

Bu amaçlara ulaşmak için de Ankara DDKO seçilmiş ve onun etrafında gizli bir faaliyetin varlığı iddia edilerek, tasfiye edilmek istenen toplumsal muhalefetin etkin isimleri de bu faaliyetin içinde gösterilmiştir. Ne var ki, saklanması mümkün olmayan somut gerçekler, iddianamenin dayandırıldığı tertipleri açığa vurmakta ve tertipçileri de ele vermektedir. Örneğin, iddianamenin başka başka bölümlerinde yapılan tahliller ve değerlendirmelerde Ankara DDKO'ya milli duyguları yoketmek ve zayıflatmak amacıyla yön ve direktif vermede iştirak halinde gösterilen sanıkların her birinin diğerleriyle uzlaşmaz siyasi görüşlere sahip oldukları belirtilmektedir. Bunlardan bir kısmının TİP'in demokratik sosyalizm görüşünü benimsediği, bir kısmının demokratik devrim stratejisine bağlı olduğu, bir kısmının Amerikan taraflısı olduğu ve bir kısmının da salt milliyetçi görüşlere sahip oldukları belirtilmektedir.

Türkiye'nin gerçeklerini bilen ve 12 Mart öncesi koşullarında hüküm süren politik ve sosyal akımlardan haberli bir kimsenin birbiriyle uzlaşmaz görüşlere ve politik kanaatlere sahip olan şahısların birarada çalışmalarının ve aynı amaçla hareket etmelerinin mümkün olmayacağını bilmesi gerekir. İddia makamı, bu önemli gerçeği kavrayamadığı için kendisine yapılan telkinlerin etkisiyle, fikir ve düşünceleri açısından birbirleriyle bağdaşmaları mümkün olmayan insanları ortak bir faaliyet içinde göstermektedir. Bu davranış tek başına bile iddianın ne kadar dayanaksız ve öznel yaklaşımlarla hazırlandığını kanıtlamaya yeterlidir.

Türkiye'de yıllardan beri doğu sorunu bütün siyasal iktidarlar tarafından tartışma dışı tutulmuş ve bu konuda örtülü bir anlaşmayla siyasette yasak bir bölge oluşturulmuştur. Kürt halkının sorunları dokunulmaz bir tabu haline getirilmiştir. Sorun hep milli istihbarat ve emniyetin gizli dosyaları içinde keyfi takip ve soruşturma konusu olarak işlem görmüştür. Siyasal iktidarlar tarafından, gerektiğinde piyasaya sürülmüş; toplumsal muhalefeti bastırmanın, kamuoyunda sansasyon yaratarak dikkatleri başka tarafa çekmenin bir aracı olarak kullanılmıştır. Gerçekten zaman zaman siyasal iktidarlar, toplum gerçeklerine ters düşen icraatlarıyla sosyal ve ekonomik bunalımlara neden oldukları dönemlerde çalışan yığınlarda ve aydın kesiminde beliren hoşnutsuzlukları kanalize ederek dikkatleri ana sorunlardan uzaklaştırmak için, 49'lular olayında olduğu gibi bölücü nitelikli bir Kürtçülük hareketinin başgösterdiği ortaya atılmış ve kurban olarak seçilen kimi doğulu vatandaşlar, aylarca tutuklanmışlardır. Bu tutuklamalar, kamuoyuna telaş ve heyecan yaratacak şekilde yansıtılmış ve gerçek toplumsal bunalımın geçiştirilmesinde

ustaca kullanılmıştır. Demokrat Parti'nin gemi azıya aldığı ve toplumumuzu tam bir çıkmaza sürüklediği 1959'da ve askeri müdahalelere yol açan 1964 bunalımında da aynı oyunlar oynanmıştır. Nihayet bizleri hedef alan 1970 yılı Ekim ayındaki operasyon da benzer bir bunalım ortamında uygulanmıştır. Adalet Partisi, altı yıllık iktidarı boyunca toplum yasalarına ve Anayasa'ya ters düşen icraatları ile toplumda büyük huzursuzluklara yol açan sosyal ve ekonomik bunalımlara neden olmuştur. Bu gidişten hoşnut olmayan geniş halk yığınlarıyla, öncü aydınları pasifize etmek için bölücü nitelikte bir Kürtçülük hareketinin başgösterdiği öne sürülmüş ve benim de dahil olduğum 25 kişilik bir grup Kürt aydını tutuklanarak, adli kovuşturmaya geçilmiştir. Uygulanan planın amaca ulaşması için o tarihte özellikle ismim ve politik ünvanlarım zikredilerek, Türkiye radyoları ve büyük basın aracılığıyla günlerce süren bölücülük suçlamalarına dayandırılan, sansasyonel açıklamalar yapılmıştır.

12 Mart'tan sonraki siyasal iktidarların da, öncekiler gibi büyük şehirlerde sürüp giden anarşik olaylarla şeriat devleti kurmaya yönelik akımlar karşısında, sıkıyönetim ilanı zorunluluğu ortaya çıktığında, bunalım dönemlerinin saptırma aracı olarak kullanılan, bölücü nitelikli Kürtçülük tehlikesi tekrar ortaya atılmıştır. Bu konuda şartlanmış ve deneyim sahibi istihbarat görevlileri, sıkıyönetim ilanında hükümete ve parlamentoya yardım etmek ve ırkçı koşullanma içindeki aydınların desteğini almak için bölücü nitelikte bir Kürtçülük hareketinin gerekçe olarak gösterilmesini tavsiye etmişlerdir. Hem sıkıyönetim kararının TBMM'de kolayca onaylanmasını sağlamak, hem de toplumda telaş yaratarak alınacak önlemleri meşrulaştırmak için bu asılsız iddiayı gerçek dışı kanıtlarla beslemek gerekiyordu. Bunun için istihbarat örgütleri tarafından, doğuda silahlı bir ayaklanma için 20 köyde Çekoslavak menşeli yeni silahların depo edildiği ve yakın bir gelecekte patlak verecek bir ayaklanmayı hazırlayarak yöneten gizli örgütlerin bulunduğu iddiası ortaya atıldı. Ciddi bir soruşturma yapmadan bu asılsız haberlere itibar eden bugünkü iktidar, bu iddiayı Adalet Bakanı İsmail Arar vasıtasıyla, parlamento kürsülerinden tekrarlatarak, yurt ve dünya kamuoyunda beklediği sansasyonu yaratmayı başarmıştır. Ne var ki, üzerinde titizlikle durulan Türkiye'nin milli birlik ve bütünlüğü de ağır bir yara almıştır. İktidarın yetkili sözcüsünün ağzından silahlı bir isyan hazırlığı iddiası ortaya atılınca, artık bütün tertipler, tuzaklar ve oyunlar için kapılar ardına kadar açılmış oluyordu. Bu yalana bir kılıf uydurmak için; ayaklanma hazırlayan gizli örgütler yaratmak, bu örgütlere hayali liderler bulmak gerekiyordu. Bunun için de yeteneksiz ajanların raporlarına başvurularak, yüzlerce hatta binlerce doğulu yurttaş tutuklanmalıydı. Bu operasyonun bir gereği

olarak gözaltına alınan ya da tutuklanan doğulu yurttaşlar için gerek emniyette gerekse sıkıyönetim savcılıklarında yürütülen soruşturmalarda hayal ürünü bölücü örgütün önde gelen bir lideri olarak gösterilmek istendiğim anlaşılıyordu. Sorguya çekilen çoğunlukla tanımadığım yüzlerce sanık veya tanık durumundaki yurttaşlara benimle ilişkilerinin derecesi sorulduğu ve bana yönelik yalan bilgiler vermeye zorlandıkları tutukevindeki içtenlikli beyanlarından anlaşılıyordu. O halde ilahların istediği kurbanların önde gelenlerinden biri bendim. Nitekim sıkıyönetim askeri savcıları tarafından bazı sanıklar için Doğubeyazıt, Iğdır ve Ardahan'da yürütülen soruşturmalarda görmediğim ve tanımadığım bazı şahıslarla Kürtçülük faaliyetlerini yürüttüğüm ve Barzani'ye para topladığım iddiası ortaya atılmış ve yine beni hiç görmemiş kimselere yalancı şahitlik yaptırılarak, iddianameler düzenlenmiştir. Bu ilginç iddianameler arasında Doğubeyazıt'tan gelen altı sanık için hazırlanmış olanı son derece ilginçtir.

Yüksek mahkemenize intikal etmiş olan 1971/174 hazırlık esas nolu dosyadaki iddianamede sanıkları benim vasıtamla suçlamak için aynen şu cümle kullanılmıştır: "... Doğu bölgesinde aşikar Kürtçülük faaliyetleri gösteren Tarık Ziya Ekinci ve Naci Kutlay gibi sivri Kürtçülerin sanıklarla teşriki mesai halinde oldukları... bilinmektedir"

Senaryonun tamamlanması için dış bağlantı da gerekliydi. Bu amaca yönelik girişimler de ihmal edilmemiştir. Örneğin, 19 Mayıs 1971 günü Suriye'den Türkiye'ye giriş yaptığı söylenen Amerikalı bir gazetecinin kısa süreli tutuklanma olayının bu amaçla düzenlendiği kesindir. Gazetecinin avukatlarından sızan bilgilere göre olay şöyle gelişmiştir: "ABD'li gazeteci, 12 Mart'ın fırtınalı günlerinde, Diyarbakır'a gelir gelmez önüne gelen kimselerden, hatta kimi polislerden `Kürdistan Kurtuluş Partisi'nin merkezini ziyaret etmek ve `parti lideri Tarık Ziya Ekinci' ile bir röportaj yapmak istediğini belirterek, kendisine yardımcı olunması isteminde bulunduğu için yakalanmış ve tutuklanmıştır. Bir hafta sonra da ABD büyükelçiliğinin girişimiyle yargılanmadan serbest bırakılmış ve yurt dışına çıkarılmıştır." Sanık gazetecinin yargılanmadan bırakılması, olayın gerçek yüzünün anlaşılmasına olanak vermedi. Büyük bir olasılıkla benim için hazırlanan senaryonun dış boyutu olarak kullanılmak istenen bu planın tutmayacağı anlaşılmış olmalı ki, yabancı ajan serbest bırakılmış ve olay kapatılmıştır. Yargılamanın hiçbir aşamasında, bu olayın karşıma çıkarılmamış olması da son derece anlamlıdır. Anlaşılan yetersiz ve bilgisiz ajanların ve onları yönetenlerin onur kırıcı bir duruma düşmelerini önlemek için bu yola başvurulmuştur.

Bu davaların duruşmalarında gerek sanıklar, gerekse tanıklar beni hiç görmediklerini ve şahsen de tanımadıklarını beyan etmişler. Tanıklar, aynı zamanda, böyle bir ifade vermediklerini ve tanımadıkları bir kimse ile sanıkların Kürtçülük faaliyetleri içinde bulunduklarını bilmelerine maddeten imkan olmadığını, Tarık Ziya Ekinci'nin Doğubeyazıt ve Iğdır ilçelerine geldiğini hiç duymadıklarını bu ifadenin savcı tarafından düzenlenen tutanağa ithal edildiğini ve kendilerine okutulmadan imzalatıldığını yeminli ifadeleriyle ortaya koymuşlardır. Keza, Iğdır'daki faaliyetlerinden dolayı haklarında kovuşturma yapılan beş sanığa ait Hz. 971/214 No'lu dosyadaki, beş tanığın açıklamaları, Doğubeyazıt'lı sanıkların dosyasına da konduğundan bu davada aleniyete çıkmıştır. Bu ifadelerde tanımadığım sanıklarla Kürtçülük faaliyetlerinde bulunduğum ve Iğdır'a giderek, Barzani için para topladığım belirtildiği halde tanıkların Iğdır asliye ceza mahkemesinde istinabe suretiyle alınan yeminli ifadelerinde Tarık Ziya Ekinci'yi tanımadıklarını ve Iğdır'a geldiği hususunda herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ifade ettikleri ve savcı tarafından yazılan tutanaklara kendilerine ait olmayan bu bilgilerin ne suretle geçtiğini bilmediklerini açıklamışlardır.

Van TİP eski il Başkanı Cemil Fazla hakkında hazırlanan Hz. Esas 971/205 sayılı iddianamede bana karşı şartlanmanın bir belirtisi olarak sanığı suçlamak amacıyla şu ifade kullanılmıştır: "Sanık Cemil Fazla, Tarık Ziya Ekinci ile temas halindedir ve onu çok sevdiğini söylemiştir." Genel Sekreterliğini yaptığım TİP'in Van il başkanının benimle temas halinde olması ve beni sevdiğini beyan etmiş olması kadar tabii bir şey olamaz. Ama savcı, aynı parti mensubu iki şahıs arasındaki bu insani ilişkileri de suçlamak için bir delil olarak kullanma gereğini hissetmiştir.

Yukarıdan beri açıkladığım çeşitli iddianamelerle mahkeme tutanaklarında yer alan beni suçlayıcı amaçlarla kullanılan gerekçelerin nasıl bir tertip karşısında olduğumu açık ve seçik bir biçimde ortaya koymaktadır.

Sıkıyönetimin ilan edildiği tarihten itibaren geçen yedi ay süreyle doğu ve güneydoğu illerinde Kürtçülük isnadı ile gözaltına alınmış ya da tutuklanarak bırakılmış olanlarla halen tutuklu olanların toplamı bini aşmaktadır. Bütün bu sanıklar için yapılan uzun soruşturmalara karşın hükümetin resmen açıkladığı yirmi köydeki silah depoları bulunamamış ve ülkeyi bölmeyi amaçlayan örgütlerin varlığı da ortaya konulamamıştır. Bu süre içinde yürütülen yoğun çalışmalar, yapılan tertipler, dinlenen yalancı şahitlere karşın yurt ve dünya kamuoyu önünde Kürt halkını hedef alan tahrikçi iddiaları kanıtlamak mümkün olmayınca yasal birer kuruluş olan ve bütün çalışmaları Anayasa ve kanunlar

içinde açık şekilde yürütülen, istihbarat ve güvenlik görevlilerinin denetimi altındaki masum Devrimci Doğu Kültür Ocakları'na yönelmek ve bu kuruluşları gizli faaliyetler içinde göstermek tek çıkar yol olarak görülmüştür. Gizli örgütlere yasadışı yönetici bulmak gerektiğinden bizler de bu suçlamayla huzurunuza getirilmiş bulunuyoruz.

İddianamede bu dayanaksız iddiayı kanıtlamak için çeşitli spekülasyonlar ve kavram karışıklıkları yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın ismindeki "devrim" kelimesi üzerinde kasıtlı olarak yaratılan kargaşadır. Sayın savcı, bu kelimenin ihtilal anlamına geldiğini ve bundan dolayı da Ocakların ihtilalci örgütler olduklarını ileri sürmektedir. Böyle bir iddiada bulunabilmek için ancak kasıtlı ve peşin hükümlü olmak gerekir. Devrim kavramının bir geniş sosyal anlamı bir de daha dar politik anlamı vardır. Geniş anlamda devrim; bir sosyal sistemden diğer bir sosyal sisteme geçiştir. Bu anlamdaki devrim, uzun bir zaman süreci içinde oluşur ve gerçekleşir. Örneğin; kölelik düzeninden feodalizme, feodalizmden kapitalizme ve kapitalizmden sosyalizme geçiş gibi... Siyasal anlamda devrim ise, uzun bir zaman içinde yer alan devrimci sürecin ileri bir aşamasında toplumun sosyal sınıf yapısının niteliksel bir değişikliğe uğramasıdır. Türk dil kurumunun hazırladığı Türkçe sözlükte devrimcilik "eski yaşama kurallarını değiştirip, yeni ve daha üstün yaşama şeklini kurma yolunda düşünceler ve eylemler" olarak tarif edilmektedir. Evrensel bir özellik kazanan "Atatürk devrimleri" deyimindeki devrim kelimesinin ihtilal anlamına geldiğini söyleyebilmek için devrim tarihimizden habersiz olmak gerekir. Gerek bu açıklamalar ve gerekse ocakların çalışmalarındaki yasallık devrim kelimesinin ihtilal anlamında kullanılmadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Devrim kelimesinin Türkçe'de yaygın olarak inkılap anlamına kullanıldığını bir ortaokul öğrencisi dahi bilir. Buna karşın sayın savcı, suç ve suçlu yaratmak amacıyla her türlü vasıtayı meşru gören bir anlayışla, böyle bir kavram kargaşası yaratmakta sakınca görmemiştir.

Sayın savcı, yüksek mahkemeyi etkilemek için tahriflerini başka alanlarda da yapmaktan geri kalmamıştır. 1971 yılının ilk aylarında Güneydoğu'da bazı il ve ilçelerde kurulan bütün ocakların tüzüklerinin İstanbul ve Ankara DDKO tüzükleri ile aynı olduğunu iddia etmektedir. İstanbul ve Ankara DDKO tüzüklerini görmedim ve okumadım. Fakat Diyarbakır DDKO tüzüğündeki amaç maddesi dahil hiçbir maddenin başka bir kuruluşun tüzük maddelerine benzemediğini kesinlikle söyleyebilirim. Çünkü, Diyarbakır Ocağı, Ülkü Ocakları ve Komünizmle Mücadele Derneği gibi faşist kuruluşların can ve mal güvenliğini ihlal eden saldırgan davranışları karşısında kurulmuş anti-faşist nitelikte bir dernektir. Bu

gerçek Diyarbakır DDKO tüzüğü diğer ocakların tüzükleri ile karşılaştırılmak suretiyle ortaya çıkacaktır.

Sayın savcı, bilerek ve kasıtlı olarak diğer bir konuda da kavram karışıklığı yapmakta yarar görmüştür. İddianamenin çeşitli bölümlerinde siyasi iktidar kavramı yerine, devlet kavramı konulmak suretiyle maksatlı bir kargaşa yaratılmıştır. İddianamede, Doğu'da gerek DDKO'ların gerekse diğer kuruluşların düzenledikleri miting ve toplantılarda, siyasal iktidarların sosyal ve ekonomik politikalarını eleştirmek amacıyla yapılan konuşmaları, devleti yıkmaya yönelik konuşmalar gibi takdim etmesi; nesnellikle ve iyiniyetle bağdaştırılması mümkün olmayan bir davranıştır. Keza, iddianamede Doğu illerinde izinli olarak yapılan yasal miting ve toplantılarla, gösteri yürüyüşlerinin halkı devlete karşı tahrik eden eylemler gibi gösterilmesi, son derece anlamlıdır. Oysa Anayasamız bütün vatandaşlara, siyasal partilere, dernek ve kuruluşlara kendi inançları doğrultusunda kamuoyu oluşturmak, halkın sosyal, ekonomik ve Anayasal demokratik haklarının bilincine varmalarını sağlamak için; mitingler, toplantılar düzenlemeyi ve gösteri yürüyüşleri yapmayı temel bir hak olarak tanımıştır. Bu hakların özgürce kullanılabilmesi toplum hayatımızda demokrasinin yerleşip kök salmasının biricik güvencesidir. Sayın savcı, bu suçlamayı yaparken hiç kuşkusuz Anayasa dışı bir düzenin özlemini yansıtmıştır. Mitinglerin, toplantıların ve gösteri yürüyüşlerinin suç sayıldığı ve herkesin aynı düşünceyi benimsemeye mecbur tutulduğu düzenin adı faşizmdir. Anayasamız, böyle bir düzeni reddeder ve bu düzene dönük özlemleri de kanun dışı özlemler olarak sayar. Sayın savcı, her türlü suçlama hakkına sahip sıkıyönetim askeri savcısı olsa da iddialarını kendi özlemlerine ve şahsi inançlarına göre değil, Anayasa'nın temel ilkelerine ve genel esprisine bağlı kalarak, ortaya koymak zorundadır. Suç olan, yasalar çerçevesinde düzenlenen mitingler, toplantılar, gösteri yürüyüşleri ya da bunlar için yapılan girişimler değil, olsa olsa bu toplantı ve mitinglerde yapılan konuşmalarda ceza mevzuatımızın suç saydığı ifadelerin kullanılması olabilir. Bu da ancak kişinin kendi eylemlerinden sorumlu tutulacağı temel hukuk ilkesi içinde değerlendirilerek, kovuşturma konusu yapılabilir. Kaldı ki, anılan tüm miting ve toplantılarda yapılan konuşmalar, kovuşturma konusu yapılmış adli süzgeçten geçmiş ve bunların suç oluşturmadıkları yargı kararına bağlanmıştır. Adli süzgeçten geçerek, kaziyei-Muhkeme haline gelen bu konuları yeniden ortaya atarak suç ve suçlu yaratma çabaları, hukuk dışı bir girişimdir.

Dış İlişkiler Konusu

İddianamede her türlü nesnellik ölçüleri dışında önceden suçlu kabul edilen bizler için suç yaratma gayretleri hayalperestlik kavramının da dışına taşarak, yasal çalışmalarımızı gölgelemek için hukuk dışı yollardan dış ilişkiler içinde olduğumuz iddia edilmiştir. Kanıt olarak öne sürülen asılsız bilgi ve belgeler, bizzat bu iddiayı yalanlamaya yeterlidir. Sayın savcı, bizi hem bir örgüt etrafında ortak faaliyet halinde göstermekte, hem de böyle bir örgütsel çalışma biçimiyle bağdaşması mümkün olmayan eylemlerin faili olarak suçlamaktadır. Dosyamızla hiçbir ilgisi olmayan kimselere dış ülkelerden geldiği söylenen kişisel mektuplarla, bazı şahıslara gönderildiği öne sürülen basılı yayınlar iddianamede dış ülkelerle ilişki kurduğumuzun kanıtları olarak gösterilmiştir. Birbiri ile bağlantısız bu sözde belge ve kanıtlar, ortak bir çalışma içinde olduğumuz iddiasını temelden yıkmaktadır. Bu asılsız belgeler, olsa olsa, kişinin kendi eylemleriyle sorumlu tutulacağı temel hukuk ilkesi açısından ilgili şahısların sorumluluğu içinde değerlendirilebilir. Bu belgelerle ilgili oldukları söylenen sanıkların herbiri, kendilerine atfedilen belgenin asılsızlığını ya da hukuki yönden bir değer taşımadığını ortaya koymuşlardır. Ancak ben, sadece şahsımla ilgili hususları açıklığa kavuşturmakla yetineceğim. Hukuk dışı yollardan dış ilişkiler içinde olduğuma ilişkin olarak; komando harekatı hakkında silahlı kuvvetlerimizi küçük düşürücü mahiyette yazılar göndermek suretiyle, Almanya'da yayınlattığım iddia edilmektedir. Bu iddia asılsız ve yalandır. Sayın savcı, iddiasını kanıtlamak için, anılan nitelikteki yazı ya da yazıları hangi adrese gönderdiğimi, Almanya'da hangi yayın organlarında yayınlattığımı kanıtlamak ya da imzamı taşıyan belgelerden birini göstermek zorundadır. Sayın savcı bunları yapmadığı takdirde, istihbarat ajanlarının sahte belgelerine dayanan suçlamalarla suç ve suçlu yaratan yasadışı bir konuma düşecektir. Sosyal ve politik konumum ve inançla bağlı olduğum sosyalist dünya görüşü açısından benim dış ilişkiler içinde olduğumu iddia edebilmek için ya kasıtlı olmak ya da bilgisiz olmak gerekir. Fransa'da dahiliye ihtisası yaptım, yabancı dil bilirim. 1969 yılı 12 Ekim tarihine kadar milletvekilliği yaptım. Elimde istediğim dış ülkeye engelsiz gidebilmemi sağlayacak, diplomatik bir pasaport vardı. Oysa, dört yıl boyunca tek bir defa yurtdışına çıkmadığım pasaportumun incelenmesinden anlaşılacaktır. Ben TİP üyesiyim; demokratik sosyalizm için bu partinin genel sekreteri, merkez yürütme kurulu üyesi ve milletvekili olarak yıllarca mücadele verdim. Her ülkenin kendi ekonomik ve sosyal sorunlarını kendi iç çelişkilerinin dinamiği doğrultusunda ve tarihsel koşullara göre çözümlemesi gerektiği bilincindeyim. Devrimlerin ithal edilemeyeceği gibi ihraç da edilemeyeceği temel

ilkesine inançla bağlıyım. Kendi ülkemin sorunlarının çözümünde yalnız emekçi halkımızın yaratıcı ve devrimci gücüne inanırım. Yasalardan çekindiğim için değil, salt bu samimi inançlarımdan ötürü kendi ülkemin sorunlarının çözümünde hiçbir zaman dış destek aramadım. Sayın savcının bu gerçekleri nesnellik içinde değerlendirmesi gerekirken, beni önceden suçlu sayarak asılsız iddialarla kolay ve ucuz suçlama yoluna sapması, yargı erkinin temel bir ögesi olan savcılık kurumunun objektif olma niteliğine gölge düşürmüştür.

Kanun Dışı Yollarla Sağlanan Geçersiz Suçlama Belgeleri

Anayasamızın haberleşme özgürlüğüne ilişkin 17. maddesi aynen şöyledir: "Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun gösterdiği hallerde hakim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça bu gizliliğe dokunulamaz". Anayasa'nın bu açık ve kesin hükmüne karşın, iddianamede nasıl ve ne şekilde sağlandığı belli olmayan kimi özel mektuplardan sözedilmekte ve bunlara değinilerek, suçlamalar yapılmaktadır. Örneğin; avukat Canip Yıldırım arkadaşımızın özel faaliyetleri bölümünde 1966 yılında Malatya'da yapılan TİP Büyük Kongresi'ni konu alarak, bana yazdığı bir mektuptan sözedilmektedir. Böyle bir mektup almadım. Kendisi de bana böyle bir mektup yazmadığını belirtmektedir. Anılan parti kongresine birlikte katıldığımıza göre, kongre hakkında bana bir mektup yazması gereksiz ve anlamsızdır. Buna karşın iddia makamı bu mektuptan bahisle bizi suçlamaktadır. Avukat Canip Yıldırım, benim hemşehrim, lise ve üniversite eğitimimi aynı yıllarda birlikte yaptığım yakın bir arkadaşımdır. CHP'de ve TİP'te yıllarca birlikte politik mücadele verdiğimiz, aramızda akrabalık bağları da bulunan bu arkadaşımla, mektuplaşmamız kadar doğal bir şey olamaz. Ne var ki, suç oluşturduğu iddia edilen mektup dosyaya konmamıştır; çünkü böyle bir mektup yoktur. Savcının iddia ettiği gibi bir mektup varsa, Anayasa'nın 17. maddesine aykırı olarak yasadışı yollardan sağlanmış olmalıdır. Bu da sayın savcının hukuk dışı, gayrimeşru yollarla sağlanan belgelere dayanarak, bizi suçlamaya çalıştığının bir diğer kanıtıdır. Sayın savcının önüne gelen bir belgenin yasadışı yollarla sağlandığını öğrendiği anda, bu suçu işleyenler hakkında kovuşturma açması onun asli görevidir. Hal böyle iken, bu belgelere dayanarak bizleri suçlamaya çalışması, onun Anayasa düzenine ve hukuka ne ölçüde saygılı olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır.

Üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu, meşru ve ahlaki sayılmayan yollarla sağlanan delil ve belgelerin bir kimsenin aleyhine suçlayıcı amaçlarla kullanılamayacağını öngörmüştür. Bu belgelerin hiçbirinde sanıkların aleyhine delil olabilecek nitelikte bilgilerin bulunacağını sanmıyorum.

Özellikle beni suçlamak amacıyla kullanılan ve varlığı iddia olunan mektupta hiçbir suç unsuru olmadığı iddianamedeki açıklamadan da anlaşılmaktadır. Bu belgelerin üzerinde duruşumun başlıca nedeni ülkemizde varlığına inandığım hukukun üstünlüğü ilkesine düşürülen gölgeyi ve sayın savcının hukuk anlayışını sergilemek içindir. Türk adaletini bu şaibeden kurtarmak için yüksek mahkemenizin gayrimeşru yollarla sağlanan mektup ve belgelere itibar etmemesini ve bunların dosyadan çıkarılmasını talep ediyorum.

Kürtçülük, Bölücülük, Milli Duyguları Zayıflatma ve Yoketme Suçlamaları

Sayın savcı, istihbarat ajanlarının hukuk dışı yollarla sağladıkları anlaşılan sözde delillere dayanarak, bizleri, "Doğu illerinde yaşayan bir kısım Türk vatandaşlarına, Kürt niteliğini vermek suretiyle milli duyguları yoketme ve zayıflatmaya matuf propaganda yapmak ve bu yolda gizli faaliyetlere yön vermek"le suçlamakta ve TCK'nin 141/4 ve 142/3 maddeleri uyarınca cezalandırılmamızı istemektedir. Sayın savcı bu davayı, bize ait olduğu iddia olunan belgeleri, millet ve milli bütünlük konularındaki öznel düşünceleri açısından değerlendirmek suretiyle açmış bulunmaktadır. Bu nitelikleriyle bize yüklenen suç, bir düşünce suçudur. Düşünce suçlarında dava konusu olan sorunların, her zaman karşıt iki açıdan değerlendirilmeleri gerekir. Bu değerlendirme, toplumun değişme ve gelişimine karşı olan statükocu görüşle, toplumun geleceğini oluşturan ilerici görüş açısından farklı anlamlar taşır. Bu nedenle görüşülmekte olan dava, tarihsel açıdan Türkiye toplumunun geleceğini de ilgilendiren önemli bir konudur.

Sayın savcı, çözümlemelerini ırkçı millet görüşü açısından yapmakta ve her ulusun tek bir ırktan oluştuğu teorisine dayanmaktadır. Anayasamız'ın temel ilkelerine , devletimizin kurucuları Atatürk ve İnönü'nün görüşlerine ve toplumsal gerçeklerimize ters düşen bir anlayışla hareket etmiştir. İddianamenin temel mantığına göre, Türk ulusu tek bir ırktan, Türk ırkından oluşmaktadır. Bu mantık, Türkiye'de başka bir etnik grubun, başka ırktan insanların varolduğundan sözetmeyi suç saymaktadır. İşte sayın savcı, bu mantıktan hareket ederek, Türkiye'de Türklerden başka Kürt halkının da varolduğunu, diğer bir deyimle Türk ulusunun, Türklerle birlikte başka etnik grupların karışımından oluştuğunu belirttiğimiz için cezalandırılmamızı istemektedir. Bu mantık tarihsel gerçekleri olduğu kadar, sosyolojik gerçekleri de inkar eden çarpık bir düşüncenin ürünüdür. Anadolu, insanlık tarihinin ilk yıllarından bugüne kadar, tarih sahnesinde boy gösteren çeşitli medeniyetlerin yaşadığı ve battığı, keza çeşitli kavimlerin gelip geçtiği bir coğrafyadır. Bu çeşitli kavimlerin ve medeniyetlerin çağımıza kadar

süregelen kalıntılarının bir devamı olarak, ırk, dil, din ve kültür farklılıklarına sahip etnik grupların, bugün de bu coğrafyada varolması kadar doğal bir şey olamaz. Tarihi yansıtan bu etnik renklilik, ulusumuzun zaafını değil, gücünü ve kuvvetini oluşturur. Çağımızda tek bir ırktan oluşan hiçbir ulus yoktur. Bütün modern uluslar, ırk, dil, din ve kültür farklılıkları gösteren çok halklı heterojen toplumlardan oluşmaktadır. Türk ulusu da bu genel kurala uygun olarak, çok halklı, heterojen bir toplum yapısına sahiptir. Türkiye'de sayın savcının suçlamalarına ve ceza tehdidinde bulunmasına karşın, Kürt halkının varlığı sosyolojik bir gerçektir. Türk ulusunu oluşturan etnik bir topluluk olarak Kürt halkının varlığını yadsımak, ırkçı ideolojiyi egemen kılmak için nesnel bir gerçeği gizleme anlamına gelmektedir. Sayın savcı, Türkiye'de ırkçı ulus teorisini doğrulamak için Kürtlerin Türklerle aynı kökten geldiklerini ve bağımsız bir Kürt dilinin bulunmadığını kanıtlamak için büyük çabalar harcamış ve iddianamenin önemli bir bölümünü bu konuya ayırmıştır. Ne var ki, bu çalışmasında hem Kürtlerin orijini hem de Kürt diline ilişkin konularda ciddi olarak tanınan bilimsel kaynaklara başvurmaktan kaçınmış, tezini doğrulamak için bilimselliği kuşkulu tek bir kaynak göstermekle yetinmiştir. Halbuki Kürtler'in Urartulardan geldiklerine ya da ilk çağlardan beri Doğu Anadolu ve Batı İran bölgelerinde yaşayan otokton bir kavim olduklarına ilişkin ciddi nitelikli pek çok eser vardır. Geniş kaynaklara dayanılarak hazırlanan M.E.B.'nin yayımladığı İslam Ansiklopedisi'nin Kürt maddesinde Kürtlerin Türklerle aynı kökten gelmediği anlatılmakta ve Kürt dilinin de Hindu-Europen dil grubuna dahil olduğu belirtilmektedir. Kaldı ki Kürtlerin kökleri tarihçileri, Kürt dilinin özellikleri de dil uzmanlarını ilgilendirir. Bu konuların davamızla da hiç bir ilgisi yoktur. Kürtler hangi kökten olurlarsa olsunlar, toplumsal açıdan bizi ilgilendiren konu, Türkiye'nin doğusunda Türkçe'den başka bir dille konuşan, farklı kültürel özelliklere sahip bir halkın varolduğu gerçeği ile bundan kaynaklanan sorunlardır.

Türkiye'nin bütünlüğü içinde ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden bu soruna uygun bir çözüm bulunması, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. "Türkiye'de Kürt yoktur", "Türk ulusu yalnız Türk ırkından gelen insanlardan oluşmuştur" yargısıyla bu önemli soruna geçerli bir çözüm getirmek mümkün değildir.

Kürt halkının varlığı ve Kürt sorununun ekonomik sosyal ve kültürel yönlerden nasıl çözülmesi gerektiği konusuna mensup olduğum TİP'in programında yer verilmiştir. Bu konuda ben de, kişi olarak, hem TBMM'de, hem meclis dışındaki çeşitli toplantılarda, hem de Türkiye radyolarından pek çok kez yaptığım konuşmalarla, düşünce ve önerilerimi açıklamış bulunuyorum. Sayın sav-

cının "Türkiye'nin doğusunda yaşayan bir kısım insanlara Kürt niteliği vererek, milli duyguları yoketmek ve zayıflatmak" suretiyle suç işlediğimi göstermek için yasadışı yollardan sağlanan ve bana ait olmayan konuşmaları kanıt olarak kullanmasına gerek yoktur. Meclis tutanaklarını, seçimlerde yaptığım radyo konuşmalarını ve katıldığım mitinglerdeki konuşma bantlarını getirtmesi yeterlidir. Çünkü, savcının mantığı açısından bu konuşmalarda beni suçlamak için yeterince kanıt vardır. Bu görüşlerin savunucusu olarak, Yüksek mahkemenin huzurunda da Türkiye'nin doğusunda Kürtlerin yaşadığını ve bunların Türk ulusunu oluşturan unsurlardan biri olduğunu, sosyolojik bir gerçek olarak yeniden açıklamayı bir görev sayıyorum.

Sayın savcının iddiasına göre, varolmayan Kürt halkını varmış gibi göstermek suretiyle suç işlemiş bulunuyorum. Bu durumda sorunumuz, Kürt halkının varlığını kanıtlama noktasında düğümlenmektedir. Sosyolojik açıdan bu halkın varlığını kanıtlama çabası, tarihsel açıdan büyük bir gayretkeşlik olmakla birlikte, bunu yapmak benim için bir zorunluluk olmuştur. Üzüntü ile belirtmek isterim ki, bu davanın gelişmesi ve sonuçları üzerinde araştırma yapacak olan gelecek kuşaklar, böyle bir zorunlulukla karşı karşıya getirilmiş olmamızdan ötürü kıvanç duymayacaklardır.

Türk ulusunu oluşturan unsurlardan biri olan Kürtlerin varlığını kanıtlama zorunluluğunun bir gereği olarak, aşağıdaki bilgileri arzediyorum:

1) Türkiye'nin doğusunda ayrı bir dilde konuşan ve farklı bir kültürü olan üç milyon nüfusu aşkın Kürt halkı vardır. Bu halk, Türk ulusunu oluşturan çeşitli etnik gruplardan biridir.

2) Bu gerçek, D.İ.E'nin 1965 sayımı sonuçlarında şu şekilde belirtilmiştir:

- Ana dili Kürtçe olanlar	*2.219.502*
- Ana dili Kürtçe olup, Doğu Anadolu'da yaşayanlar	*2.023.780*
- En iyi konuştuğu ikinci dili Kürtçe olanlar	*1.752.858*

Resmen henüz yayınlanmayan 1970 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, ana dili Kürtçe olan yurttaşların toplam sayısının 3.225.795 olduğu büyük basında yayımlanmıştır.

3) Doğu ve Güneydoğu bölgesi, il ve ilçe mahkemelerinde Kürtçe'den başka dil bilmeyen sanık ya da tanık konumundaki yurttaşların ifadeleri yeminli tercümanlar aracılığıyla alınmaktadır. Bu husus, tutanaklara geçmekte ve Yargıtay'dan geçerek karara bağlanmaktadır. Sıkıyönetim mahkemelerinde de bu uygulama yapılmıştır. Ve yapılmaya devam edilmektedir.

4) Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan İslam Ansiklopedisi'nin 68. fasikülünde, Kürtler maddesi için, Kürt halkının tarihsel kökeni, dili ve sosyolojik özelliklerini anlatan 25 sayfalık bir yer ayrılmıştır. Burada Kürt halkının varlığı kesin bir dille ortaya konmaktadır.

5) TBMM tutanaklarında gerek Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucusu Atatürk'ün, gerekse başka parlamenterlerin dilinden Kürt halkının varlığı pek çok kez açıklanmıştır. Bu tutanaklar, Meclis kütüphanesinin raflarını dolduracak çokluktadır.

6) Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyoloji Profesörü Dr. İbrahim Yasa'nın, "Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü" tarafından yayınlanan (Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları - Ankara 1970) adlı eserinde, Kürt sorunu başlığı altında (Sayfa 174 - 177) Kürt halkının varlığından, sosyolojik, ekonomik ve kültürel sorunlarından söz edilmekte ve Türkiye'de ulusal birliğin sağlanmasına ilişkin öneriler sıralanmaktadır.

7) Türk milliyetçiliğinin teorik ilkelerini saptayarak, T.C. devletinin ulus anlayışına yön veren Diyarbakır'lı düşünür Ziya Gökalp, Kürt halkının varlığına ve sorunlarının çözümüne değinen çeşitli kitap ve makaleler yayınlanıştır. Bunlardan en ilginç olanı 18 Haziran 1922 tarihli KÜÇÜK MECMUA'da yayınlanan "Türklerle Kürtler" başlıklı yazısıdır. Bu yazıda Kürt halkının varlığı, harsı, sosyolojik özellikleri belirtilmiş, Türk ve Kürt halklarının on asırlık dayanışması ve kardeşçe birliği konusunda tarihsel bilgiler verilmiştir. Ziya Gökalp, bu yazıyı şu cümle ile bağlamaktadır: "Kürtleri sevmeyen bir Türk varsa Türk değildir; Türkleri sevmeyen Kürt varsa Kürt değildir".

8) SBF öğretim üyelerinden Prof. Mümtaz Soysal tarafından yazılan ve üniversite senatosu tarafından ders kitabı olarak kabul edilmesine ve üniversite tarafından bastırılmasına karar verilen "Anayasa'ya Giriş" adlı eserde, 1961 Anayasası'nın başlangıç kısmı ile 3, 4, 12 ve 54. maddelerinin çözümlemelerine dayanılarak saptanan anayasa milliyetçiliği açısından, Kürt halkının varlığı belirtilmiş, Türklerin ve Kürtlerin kardeşliğine dayanan bu milliyetçiliğinin temel ilkeleri sergilenmiştir.

9) Kürt dili üzerinde bilimsel araştırmalar yapan Urfa eski milletvekili Kemal Badıllı, hazırladığı Türkçe açıklamalı Kürtçe gramer kitabında, Kürtlerin varlığı kanıtlanmış ve Kürt dilinin özellikleri açıklanmıştır.

10) 1596 yılında Bitlis Kürt emirlerinden Şerefhan tarafından yazılan Şerefname isimli eser, Kürtler ve Kürt aşiretleri hakkında geniş bilgi veren önemli bir tarih belgesi olarak günümüze kadar gelmiştir. Çeşitli dillerde yayınlanmış

olan bu eser, Türkçe de yayınlanmış olup, Kürt halkının tarih içindeki varlığını da kanıtlamaktadır.

11) 16. asırda yaşamış Kürt şairi Ahmadi Xane'nin yazdığı Mem-u-Zin isimli manzum eser, Kürtçe ve Türkçe olarak yayınlanmıştır. Bu eser, Kürt dilinin edebi gücünü ve zenginliğini başarılı bir şekilde ortaya koymaktadır.

12) Başlıca dünya dilleri ile karşılaştırmalı olarak yayınlanan sözlükler, Kürt dilinin kelime zenginliğini ve önemli bir yazı dili olduğunu göstermektedir. Bunların başlıcaları; Kürtçe-Türkçe, Kürtçe-Fransızca, Kürtçe-İngilizce, Kürtçe- Almanca, Kürtçe-Arapça, Kürtçe-Farsça sözlüklerdir. Keza bütün bu dillerde açıklamalı Kürtçe alfabeler de yayınlanmıştır. Bu belgeler, Kürt dilinin özelliklerini gösterdiği gibi, bu dili kullanan Kürt halkının varlığını da kanıtlamaktadır.

13) Doğu bölgesinde, özellikle köylerde, arap harfleri ile Kürtçe ve Arapça din eğitimi yapan medrese ve benzeri kurumlarda, Kürt çocukları için hazırlanan Nubar a Bıçukan ve Necülenam isimli Kürtçe eserler, yaygın bir biçimde okutulmaktadır.

14) Erzurum ve Ankara Üniversiteleri, sosyoloji doktoru İsmail Beşikçi tarafından Kürt halkının sosyolojik, ekonomik ve etnik sorunlarını kapsayan 500 sayfalık "Doğu Anadolu'nun Düzeni" isimli bir eser hazırlanmış ve 1970'te İstanbul'da bastırılarak yayımlanmıştır. Bu eserde, Kürt halkının sosyal yapısı, tarihsel gelişim içinde takip ettiği değişim, günümüzdeki problemleri, Türklerin ve Kürtlerin ortak yaşamlarına ilişkin geniş bilgiler verilmektedir.

Yukarıdan beri saydığımız belge ve kaynakların, Türkiye'de Kürtlerin yaşadığını kanıtlamaya yeterli olduğu inancındayız. Bu bilgilere karşın, Türkiye'de Kürtlerin yaşadığı konusunda sayın iddia makamını ikna edememiş isek, konunun açıklığa kavuşması için yüksek mahkemece Kürtlerin yaşadığı Doğu ve Güneydoğu illerinde bir keşif yapılmasına karar verilmesini talep ediyoruz.

Kürt halkının varlığı, sosyolojik bir olaydır ve insan iradesinden bağımsızdır. Bu gerçek karşısında, Kürt halkından ve onun demokratik haklarından söz etmenin, milli birliği yokedeci ve zayıflatıcı nitelikte bir eylem olduğu iddia edilerek, ceza tehdidi altında tutulmasının politik nedenleri olduğu kesindir. Yargılama konusu olan davanın anlaşılabilmesi ve sağlıklı bir karara varılabilmesi için, bu politik nedenlerin açıklanmasında zorunluluk vardır;

Türkiye'de sosyal ve ekonomik hayata hakim olan güçler, toprak ağaları başta olmak üzere iç ve dış ticareti kontrol eden büyük tüccarlar, büyük işadamları ve sanayiciler ayrıcalıklı durumlarını sürdürmek için ırkçı ulus an-

layışını ideolojik bir araç olarak kullanmaktadırlar. Andığımız egemen çıkarcı sınıflar, ekonomik ve sosyal alanlarda güç kazanarak, ülkenin politik yaşamını denetlemeye başladıkları tarihten itibaren kurtuluş savaşının ideolojik dayanağını oluşturan halkçı-ulus anlayışı terkedilerek, ırkçı-ulus anlayışına geçilmiştir. Ulus kavramının özündeki bu değişiklik, siyasal iktidarın yapısındaki değişiklikle paralel bir gelişme göstermektedir. Gerçekten, 2. Dünya Savaşı yıllarında büyük ölçüde güçlenen hakim sınıflar koalisyonu, 1950 yılında Demokrat Parti aracılığıyla siyasal iktidarı ele geçirerek, ekonomik ve sosyal egemenliğini pekiştirdikten sonra, Kürt halkının varlığı inkar edilmiş ve ideolojik olarak da Kürtlere yönelik bir sindirme ve soyutlama savaşı başlatılmıştır. Bu ideolojik savaşta öncülük yapan Nihal Adsız, Necdet Sencer, İsmet Tümtürk, Alparslan Türkeş ve benzeri ırkçı ideologlar, Kürt halkının geriliğini, pisliğini, temel insan haklarına layık olmadıklarını çeşitli yazı ve makalelerde işlemişlerdir. Yazı dili olarak kullanılmasına ve geliştirilmesine olanak tanınmayan Kürt dilinin bağımsız bir dil niteliği taşımadığı, yazı dili olarak kullanılmasının mümkün olmadığı, aynı ideologlar tarafından sürekli bir biçimde propaganda edilmiştir. Kürtlere yönelik bu ideolojik savaşın bir ürünü olan pis Kürt, kuyruklu Kürt, ahmak Kürt yakıştırmaları yaygınlaştırılmış ve Kurtuluş Savaşı'nın Kardeşlik ideolojisi yerine Kürt düşmanlığı körüklenerek, halklar arasında düşmanlık yaratılmıştır. Yaratılan bu ortamda, sömürü düzenini sürdürmek ve Doğu'da yürütülen bölücü nitelikli ekonomik politikaları doğrulamak için, ırkçı-ulus ideolojisi, 1961 Anayasası ile ve toplum gerçeklerimizle bağdaşmadığı halde, ceza tehditleri altında topluma dayatılmıştır. Egemen sınıfların ırkçı-ulus ideolojisinin desteği ile yürütülen ekonomik ve sosyal politikalarla, zengini daha zengin ve fakiri daha fakir yaparak sosyal sınıflar arasında büyük bir uçurum yaratılmıştır. Öte yandan bölgelerarası dengesiz ekonomik gelişme de aynı politikanın bir başka ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin Batı bölgelerine oranla geri kalmışlığının ve resmi dilde "Mahrumiyet bölgesi" olarak anılmasının nedeni de bu sömürü politikasıdır.

Ülkenin ekonomik yaşamını özel sermayenin tercihlerine bırakan siyasal iktidarların uyguladıkları politikaların bir sonucu olarak, sermaye ile birlikte sanayi kuruluşları da batı illerinde toplanmıştır. Anayasamızın planlı kalkınmayı öngören emredici hükümlerine karşın devlet yatırımları da özel sektörün tercihlerine göre yapılmış ve Doğu bölgesi gittikçe fakirleşmiştir.

Son yıllarda, Doğu'da, toprak ağalarının makinalı tarıma geçmelerine bağlı olarak, kaderini toprağa bağlayan yüzbinlerce topraksız köylü ailesi büyük şe-

hirlere göç etmek zorunda kalmıştır. Doğu'da modern anlamda hiçbir sanayi kuruluşu bulunmadığı için, köyden şehire göçen nüfus kaçınılmaz olarak büyük bir işsizler ordusu yaratmıştır. Bu değişimin bir sonucu olarak Doğu'daki şehirleşme oranı, Batı illerinden çok yüksektir. Bazı illerde bu oran %80 - 85 'e kadar ulaşmaktadır. Bu yeni durum, Doğu'da sefaleti daha da arttırmış, işsizlik, açlık ve cehalet adeta bu bölgenin değişmez yazgısı haline gelmiştir.

Varlığı sömürüye dayanan egemen sınıflar için bu çarpık sosyo ekonomik politikaları meşrulaştırmak amacıyla şoven, ırkçı-ulus ideolojisini halk yığınlarına benimseterek yaygınlaştırmak, siyasal bir zorunluluk haline gelmişti. Bunun bir gereği olarak resmi dilde Kürt halkının varlığı inkar edilerek, Kürt dili ve kültürünün kullanılması ve geliştirilmesi yasaklanmıştır. Doğulu ve Batılı ağaların ittifakına dayanan sömürü düzenini ayakta tutmak ve fakir Kürt halkının ağalara bağımlılığını sürdürmek amacıyla devlet dairelerinde, jandarmada hatta adliyede Kürt asıllı yurttaşlar horlanmış, itilmiş ve kakılmışlardır. Sırtını siyasal iktidara dayayan Kürt kökenli toprak ağalarının neden olduğu asayişsizlik olaylarını gidermek için yapılan uygulamalarda da hep fakir Kürt köylüsü ezilmiştir. Toprak reformunun tavsatılmasında da aynı amaç güdülmüştür. Anayasal haklar, Doğu'da hiçbir zaman işlememiştir. Doğu'da yasaların uygulanması da Türkiye genelindeki uygulamadan farklı olmuştur. Suçlu yakalama ve silah arama bahanesiyle köylere baskınlar yapılması, halka dayak atılması, onur kırıcı davranışların sergilenmesi ve işkence yapılması artık Doğulu insanlar için doğal bir devlet uygulaması sayılmaktadır. Siyasal nüfuz sahibi toprak ağalarının, aracılık ettiği rüşvet olayları da halkı canından bezdirmiştir.

Son yıllarda silah ve kanun kaçağı arama bahanesiyle AP iktidarlarının Doğu illerinde giriştiği komando harekatı, bugüne kadar yapılan yasadışı uygulamaların en uç örneğini oluşturmaktadır. Bu uygulamalarda kasaba ve köylere baskınlar yapılmış, yurttaşlar, onur kırıcı işlemlere tabi tutulmuşlardır. Kasaba ve köylerin aniden kuşatılması, bazı yerlerde uçaksavar toplarıyla çevrilmesi, yurttaşların toplu olarak nezarete alınması, dövülmesi, fiziki işkencelere ve onur kırıcı muamelelere maruz bırakılması, kadınların bile tehdit ve tahkir edilmesi, normal bir silah ve kanun kaçağı arama kapsamına girecek uygulamalar değildir. Bu uygulamalarla, Anayasa'nın, kimseye eziyet ve işkence yapılamayacağını, insan onuru ile bağdaşmayan cezaların verilemeyeceğini emreden 14. maddesi ile kişi ve konut dokunulmazlığını güvence alltına alan 15. ve 16. maddeleri ihlal edilmiştir. Yine Anayasa'nın kamu düzeni ve milli güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunulamayacağı konusundaki 11. maddesi de çiğnenmiştir.

Türkiye'nin genelinde uygulanmayan bu çeşit silah ve kanun kaçağı arama yöntemlerinin yalnız Doğu ve Güneydoğu bölgesine reva görülmesi, siyasal iktidarların Doğulu vatandaşlarımızın şahsında hukuku çiğnediklerinin somut örnekleridir. Bu bölücü uygulamalar son sıkıyönetim döneminde daha da yoğunlaşmıştır.

Örneğin;

1) İstanbul'da kapitalist plak şirketleri, yüzbinlerce kürtçe plak doldurup piyasaya sürmek suretiyle büyük paralar kazanırken, bu plakları satın alarak kullanan Kürt asıllı yurttaşlarımız gözaltına alınmakta ve bunlar için kovuşturma açılmaktadır.

2) Gazinolarda genel arzu üzerine Kürtçe şarkı söyleyen ses sanatçıları, sahneden indirilerek, gözaltına alınmakta ve haklarında kovuşturma yapılmaktadır (Cumhuriyet, 29 Ağustos 1971).

3) Bölücülük isnadıyla gözaltına alınan, hatta tutuklanan kimi sanıklar, zaman zaman istihbarat örgütlerine götürülerek, yapılan suçlamalar doğrultusunda itiraflarda bulunmaları için işkence görmektedirler. Tutuklu bir kimsenin cezaevinden çıkarılarak başka bir yere götürülmesi ağır bir suçtur. Başka sıkıyönetim bölgelerinde başvurulmayan bu uygulama türü, yalnız doğu illerinde yapılmaktadır.

4) İstihbarat görevlilerinin verdiği dayanaksız bilgiler ve yaptıkları keyfi suçlamalar, sıkıyönetim savcılarınca geçerli ve doğru sayılarak bu iddialara kanıt bulmak için yalancı şahitler ve sahte tutanaklar sağlanmaktadır. Diğer sıkıyönetim bölgelerinde rastlanmayan bu uygulama, Kürt asıllı yurttaşlarımızı potansiyel suçlu olarak algılayan yaygın bir önyargıdan kaynaklanmaktadır.

Irkçı-ulus anlayışının bir gereği olan bu uygulamalar, aslında, sömürü düzeninin devamı ve çıkarcı sınıfların ekonomik ve siyasal egemenliklerini pekiştirmek için yapılmaktadır. Egemen sınıflar ve onların siyasal iktidarları, bu bölücü politikaların tehlikeli olduğunu bildikleri için, ezdikleri Kürt halkına hep kuşku ile bakmışlardır. Bu kuşkudan ötürü, Doğu'nun ekonomik, sosyal ve kültürel geriliğini gözkonusu eden ya da Kürt halkının anayasal demokratik haklarını dile getiren, yasadışı uygulamaları ve baskı politikalarını eleştiren Doğulu aydınları, bölücülük ve ayırımcılıkla suçlamaktadırlar. Egemen sınıflar, Kürtlerin nesnel varlığını inkar eden ırkçı-ulusçuluk anlayışı yanında, Kürt halkının ulusun ve ülkenin bütünlüğünü tehdit eden bir hareketin aracı olabileceği endişesiyle, Kürtlere ve özellikle Kürt aydınlarına akıl almaz baskılar yapmaktadırlar. Bu ikiyüzlü politika son bulmadan, ülkede huzurun sağlanması ve Türkiye'nin çağdaş demokratik bir ülke konumuna gelmesi mümkün değildir.

Toplumsal gerçeklere sırt çevirerek, baskı ve şiddet yöntemleriyle sosyal sorunların çözümü asla mümkün değildir. Polisiye tedbirler, kısa vadeli bir sessizlik sağlamanın ötesinde bir sonuç vermezler. Huzursuzluk ve bunalımlar, alttan alta devam eder. Devletin ve milletin bütünlüğü, ayırımcı uygulamalarla farklı etnik topluluklara yönelik baskı ve şiddet tedbirleri ile sağlanamaz. Tam tersine, bu yöntemlerle bütünlüğü tehdit eden, bölünmeye elverişli sosyopsikolojik bir ortam hazırlanmış olur. Çünkü yurttaşların devlete bağlılıkları ve vefa duygusu ancak eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve hakkaniyet ortamında oluşur ve gelişir. Baskı ve şiddet usulleri, ayırım gözeten haksız muameleler, ancak hınç ve direnç doğurur. Bu bakımdan Kürt halkına reva görülen ırkçı uygulamalar, baskı ve şiddet yöntemleri, komando baskınları, toplu tutuklamalar ve benzeri yasadışı uygulamalar, Anayasamızın devletin bütünlüğü hükmünü kapsayan 3. maddesine aykırıdır.

İddianamedeki suçlamalar, egemen sınıfların, Kürtleri inkar eden, ırkçı-ulus anlayışına dayandırılmıştır. Bağımsız yargı gücünün önemli bir ögesi olan savcılık kurumu, düşünceyi suç sayan politik davalarda, nesnellik ölçülerini bir yana bırakarak, suçlamalarını tarihin mahkum ettiği politik bir açıdan yapmaya kalkarsa, devletin temelini oluşturan hukukun üstünlüğü ilkesi ağır bir şekilde zedelenmiş olur. Bugün Türkiye'de egemen sınıfları temsil eden en güçlü organize siyasal parti, ırkçı-ulus anlayışını politikasının temeli yapan Adalet Partisi'dir. Bu davada AP yöneticileri, hakkımızda bir iddianame hazırlamak durumunda olsalardı bundan farklı bir suçlama getiremezlerdi. Sayın savcı hakim sınıfların paralelinde politika yapmaya bu derece özentili ise, kendilerine devlet görevini bırakarak, AP'ye girmesini tavsiye ederiz. O zaman, toplumun hakemliğinde, ulus kavramı üzerinde yapacağımız tartışmalarda kimin bölücü, ayırımcı ve maceracı olduğu ortaya çıkar.

Toplumun Tarihsel Gelişmesi ve 1961 Anayasası Açısından Türk Milliyetçiliği

Böyle bir davada sanıklara isnat olunan suç konusu düşünceler hakkında, ancak devletimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte, yakın mesai arkadaşlarının geliştirdikleri ve bugünkü Anayasamızın öngördüğü ulus anlayışı esas alınarak, sağlam bir yargıya varılabilir.

Anayasamız, ırk esasına dayandırılan ulus anlayışını kesinlikle reddetmektedir. Nitekim, 54. maddesinde Türklük için, Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmayı gerekli ve yeterli koşul saymaktadır. Böyle olunca da etnik farklılıkları belirtmeyi suç saymak, Anayasal anlayışla bağdaşmaz. Ana-

yasamızın 12. maddesi, "herkesin dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin kanun önünde eşitliği" ilkesini getirmiştir. Bunun anlamı şudur: Anayasa, Türk ulusunu oluşturan nüfus topluluğu için dil, ırk, din, mezhep ve benzeri farklılıkların olduğunu benimsemiş olup, bunlar arasında ayırım yapılmasını reddetmekte ve tümünün kanun önünde eşitliğini öngörmektedir. 13. maddede yabancıların durumunun ayrıca düzenlenmesinden, 12. madde hükmünün esas olarak vatandaşlar için konduğunu açıkca göstermektedir. Yine Anayasamızın 3. maddesinin 2. fıkrası, "resmi dil Türkçedir" hükmünü koymuştur. Buna göre, ancak resmi işlerde ve ilişkilerde Türk dilinin kullanılması zorunlu sayılmaktadır. Bunun dışında vatandaşlar, başka dilleri konuşup yazmakta hukuken serbesttirler. Esasen bu sorun, mahkemeler için yabancı bir konu değildir. Bununla ilişkili olarak çeşitli davalar açılmış, bu davalar vesilesiyle bilirkişi incelemeleri yaptırılmış ve sonuçta; bağımsız bir Kürt dilinin varolduğu ve bu dilin özgürce kullanılabileceği karara bağlanmıştır. Örneğin, Türkçe izahlı Kürt dili gramerinin yazarı Urfa Barosu avukatlarından Kemal Badıllı aleyhinde "milli duyguları yoketmek ve zayıflatmak maksadıyla propaganda yapmış" olmaktan Ankara Toplubasın Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava, aynı mahkemenin 15.6.1966 gün ve 1966/22 nolu kararı ile beraatle sonuçlanmış ve Yargıtay'dan geçerek, kaziyei muhkeme haline gelmiştir. Keza Mehmet Emin Bozarslan tarafından Kürtçe ve Türkçe olarak bastırılan, Kürt şairi Ahmedi Xane'nin yazdığı Mem-u-Zin isimli manzum eserden dolayı, çevirmen aleyhine İstanbul Toplubasın Asliye Ceza Mahkemesi'nde milli duyguları yoketmek ve zayıflatmak maksadıyla propaganda yapmış olmaktan dolayı açılan dava, mahkemenin 30.12.1970 gün ve 1970/273 sayılı kararıyla beraatle bitmiştir.

Anayasamızın 10. maddesinde yeralan "herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." hükmündeki "temel hak ve hürriyetler" arasında 12. maddede yazılı "dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep" hürriyetlerinin öncelikle yeraldığından şüphe yoktur. Zaten böyle olduğu içindir ki, Anayasanın 2. maddesinde devletimizin tarifi yapılırken; "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." denilmiştir.

Anayasamızın başlangıç kısmında yeralan Türk milliyetçiliği; ırkçılığı reddeden, vatanseverlik kavramı ile karşılıklı güven, saygı ve dayanışmayı esas alan bir temele dayandırılmıştır. Gerçekten, Anayasamızın başlangıç kısmında Türk milliyetçiliği bütün fertlerini, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün

halinde, milli şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen" bir anlayış olarak tarif edilmektedir. Açıktır ki, "kaderde, kavançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün" olabilmenin başlıca koşulu, yurttaşlara eşit işlem yapılması ve Anayasa'da tanınan temel hak ve özgürlüklerin herkese eşit olarak tanınması ve sağlanmasıdır. Anayasa'nın öngördüğü milliyetçilik anlayışı, ancak böyle bir tutumla gerçekleşebilir ve karşılıklı güvene, saygıya, sevgiye ve dayanışmaya dayalı sağlam, gerçek ve sarsılmaz bir birlik oluşabilir.

Anayasamızın ulus anlayışı, ülkemizdeki hukuk uygulamasında da ırkçılıktan uzak bir biçimde değerlendirilmiştir. Millet kavramıyla milli duygu kavramı üzerinde Yargıtay içtihatları şöyledir: "Millet, belirli bir ülkede yerleşmiş ve aynı hükümet otoritesine tabi tutulmuş insanlar topluluğudur." (1. C.D., 10.3 1967, 1961/449). "Milli duygu tabirinden maksat; vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak her türlü fikir ve hissi unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası, milli duyguyu teşkil eder" (4. C.D., 15.11.1968, 7095/6486).

Görüldüğü gibi Anayasamızın ulus anlayışında esas olan vatanseverliktir; yoksa, ulusun tek bir ırktan oluştuğunu öngören ırkçı-ulus anlayışı değildir. Anayasa dışı baskı ve yıldırma politikası, yurttaşlar arasında karşılıklı güven, sevgi ve saygı duygularını zayıflatır. Halklar arasında husumet ve nifak doğurur. Böyle olduğu için de Anayasa dışı baskılara karşı çıkmak, Anayasa'nın millet anlayışına göre davranmaktır. Diğer bir deyimle, Türk ve Kürt kardeşliğini savunarak, vatandaşlar arasında karşılıklı güven, sevgi ve saygıyı pekiştirmektedir.

Devletimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk de ırkçılığı reddetmekte ve ulusal bütünlüğü, halkların eşit haklı kardeşliği olarak değerlendirmektedir. Atatürk'ün ve yakın mesai arkadaşlarının bu anlayışını gösteren çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

İki Numaralı Amasya Protokolu

Sivas Kongresi'nden sonra seçilen "Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi", milletin iradesi ve bağımsızlık isteğine karşı çıkan Damat Ferit Hükümeti'ni tanımayarak, saraya ve Bab-ı Ali'ye karşı varlığını kanıtlamıştı. Bu direnme karşısında Damat Ferit Paşa Hükümeti, çekilmek zorunda kalmış ve yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulmuştu. Yeni hükümet, o zaman Sivas'ta bulunan Heyeti Temsiliye ile resmi yazışmalar yaparak ilişki kur-

duktan sonra, ayrıntılar üzerinde görüşerek, önemli sorunlara ilişkin prensip kararları almak için, Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı padişahın yaverlerinden Albay Naci Bey ile birlikte görevlendirmiştir. Bu heyetin Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal, Hüseyin Rauf ve Bekir Sami Beyler ile 20-23 Ekim 1919 günlerinde Amasya'da yaptıkları görüşmeler sonunda çeşitli sorunları kapsayan 5 protokol imzalanmıştır. Mustafa Kemal'in ve diğer Heyeti Temsiliye üyelerinin imzalarını taşıyan 2. protokolün birinci maddesi aynen şöyledir:

"Beyanname'nin birinci maddesinde devlet-i Osmaniye'nin tasavvur ve kabul edilen hududu, Türk ve Kürtlerle meskun olan araziyi ihtiva eylediği ve Kürtler camia-i Osmaniye'den ayrılması imkansızlığı izah edildikten sonra bu hududun en asgari bir talep olmak üzere temini istihsali lüzumu müştereken kabul edildi. Maahaza Kürtlerin serbesti-i inkişaflarını temin edecek vech ve surette hukuki ırkiye ve ictimaiyece mazharı musaadat olmaları dahi tervic ve ecanip tarafından Kürtlerin istiklal maksadı zahirisi altında yapılmakta olan tezviratın önüne geçilmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerce malum olması hususu tensib edildi."

Mustafa Kemal Tarafından Sivas Kongresi'nden Sonra 15 Eylül 1919 Günü Malatya Mutasarrıf Vekili Vasıtasıyla Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalar'a Çektiği Telgraflar

"Padişah ve millet hainlerinin iğfalatına kapılarak, maazallah beynelislam kan akıtılması ve bigünah zavallı Kürt kardeşlerimizden birçoğunun asakir-i şahane tarafından itlaf edilmesi gibi dünya ve ahirette pek elim bir akabetin mem-i hususü emrinde sebkat eden hiddematı vatanperveraneleri Sivas umumi kongre heyetince şayanı takdir ve şükran görülmüştür. Sizler gibi din ve namus sahibi büyükler oldukça Kürt ve Türk'ün yekdiğerinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam eyleyeceği ve makamı hilafet etrafında sarsılmaz bir vücut halinde dahil ve hariç düşmanlarımıza karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir."

—Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Görüldüğü gibi Atatürk, Kurtuluş Savaşı için Anadolu'ya geçtiği ilk günlerden itibaren kuracağı modern devletin ulus görüşünü saptamış, Türk ve Kürt kardeşliğine dayanan bu anlayışı, kendi imzasını taşıyan resmi yazılarla belgelemiştir.

Mustafa Kemal'in 1920 Mayıs'ında Millet Meclisi'nde Bir Müdahale Üzerine Yaptığı Konuşma

"Meclisi Ali'nizi teşkil eden zevat, yalnız Türk değildir. Yalnız Kürt, yalnız Arap, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep Anasırı İslamiye'dir. Samimi bir mecmuadır. Binanaleyh muhafaza ve müdafaasıyla iştigal ettiğimiz millet, bittabi bir unsurdan ibaret değildir. Muhtelif Anasırı İslamiye'den mürekkeptir. Bu mecmuayi teşkil eden her bir İslam unsur bizim kardeşimiz ve menfaatimiz tamamen müşterek olan vatandaşlarımızdır."

Mustafa Kemal'in 24 Nisan 1924 Tarihinde Millet Meclisi'ndeki Söylevi

Mütarekeden, Meclis'in açılmasına kadar geçen siyasi olaylar hakkındaki bu söylevi ile Atatürk, Misak-ı Milli sınırlarının nasıl saptandığını ve bu sınırlar içinde kimlerin bulunduğunu şu şekilde açıklamaktadır: "Baylar; bütün bu sınır, yalnız askerce düşüncelerle çizilmiş bir sınır değildir. Ulusal bir sınırdır bu. Ulusal bir sınır diye saptanmıştır. Bu sınırlar içinde sanılmasın ki, yalnız bir tek insan vardır. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden müslüman topluluklar vardır. İşte bu sınırlar, birbirine kaynaşmış olarak yaşayan, bütün amaçlarını tam anlamıyla birleştirmiş kardeş toplumların ulusal sınırıdır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın,

16/17 Ocak 1923 Tarihli İzmit Basın Toplantısındaki Açıklaması

"... başlıbaşına bir Kürtlük düşünmektense, bizim Teşkilatı Esasiye Kanunu gereğince zaten bir tür yerel özerklikler oluşacaktır. O halde hangi livanın halkı Kürt ise, onlar kendi kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken, onları da beraber ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman bundan kendilerine ait sorun yaratmaları daima mümkündür. Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Kürtlerin ve hem de Türklerin yetki sahibi vekillerinden oluşmuştur. Ve bu iki unsur, bütün çıkarlarını ve kaderlerini birleştirmişlerdir. Yani onlar bilirler ki, bu ortak bir şeydir. Ayrı bir sınır çizmeye kalkışmak doğru olmaz."

Bu basın toplantısından altı ay önce, Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nce "Kürdistan hakkında" düzenlenen bir talimatı, Büyük Millet Meclisi Reisi sıfatıyla El Cezire cephesi kumandanlığına yollar. Bu talimatta, "Kürtlerin oturduğu bölgelerde ise, hem iç siyasetimiz hem dış siyasetimiz açısından adım adım mahalli bir idare kurulmasını gerekli bulmaktayız" demektedir. Talimat, TBMM'nin 22 Temmuz 1922 günlü gizli oturumunda okunmuş ve Meclis tutanaklarına geçmiştir.

Bu iki belgenin ortaya koyduğu bir gerçek daha vardır; o da Mustafa Kemal'in öngördüğü ulus ve ulusal birlik anlayışı içinde Kürtlere özerklik tanınması da hedeflenmektedir.

Mustafa Kemal'in 1925'te Saltanatçı Bir Risaleye Karşı Yayınlattığı Risale

1925 yılında yeniden alevlenen hilafetle ilgili bir tartışma, Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal'in Kürtlere ilişkin değerlendirmesinde ne kadar gerçekçi olduğunu bir kere daha kanıtlamıştır. Mustafa Kemal, yurt gezisi için Ankara'dan ayrıldığı bir sırada hilafetçi bir risalenin hazırlanıp, geniş biçimde dağıtıldığı öğrenilmiştir. Şükrü Hoca tarafından hazırlanmış olan bu risalede, hilafet ile saltanatın birbirinden ayrılamayacağı ve dolayısıyla bu birlikteliğe dokunulmaması gerektiği savunulmuştur. Bu davranış Mustafa Kemal'de büyük bir tepki doğurmuştur. Bunun üzerine Mustafa Kemal, tanınmış hocalardan Antalya mebusu Hoca Rasih, Muş mebusu Hoca ve Hacı İlyas Sami, Siirt mebusu Hoca Halil Hulki efendilere "Hakimiyeti Milliye ve Hilafeti İslamiye" adlı bir karşı risale hazırlatmıştır. Mustafa Kemal'in emri ile yirmi bin adet bastırılarak dağıtılan bu broşürde, hilafet sorunu Mustafa Kemal'in düşünceleri doğrultusunda din ve hukuk açısından ele alınmaktadır. Atatürk'ün onayladığı bu risalenin önsözünde, Kürt ve Türk milletinden söz edilerek, Atatürkçü ulus anlayışına yeni bir boyut katılmıştır. Cümle aynen şöyledir: "Hakimiyeti milliyemiz şeri enverden, hakkı inkılaptan, hukuku tabiiye ve maslahattan doğmuş, kan dökülerek alınmış ve fisebibillah TÜRK ve KÜRT MİLLETİ mücahadesiyle iktisabı zafer ve galibiyet etmiştir. Hazamin fazlı Rabbi." (Ankara, Yenigün Matbaası, 1925, sayfa 3).

İsmet Paşa'nın Lozan Barış Konferansı'ndaki Konuşmaları

Devletimizin kurucularından bugünkü CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Ulus Gazetesi'nde yayımlanan anılarında, Lozan'da "Milli davalarımızı biz Türkler ve Kürtler diye savunduk." demektedir. Gerçekten İsmet İnönü, Lozan'da modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulus anlayışını açıklarken, her vesileyle Türk ve Kürt halkının kardeşliğinden sözetmektedir. "Anadolu'yu tanıyanlar bilirler ki, gerek töre, gerek gelenek ve görenek bakımından Kürtler hiçbir yönden Türklerden farklı değillerdir. Ayrı diller konuşmakla beraber bu iki halk, soy, inanç ve görenek bakımından tek bir bütün meydana getirmektedir." (SBF Yayınları, Lozan Konferansı, Prof. S. Meray, sayfa 344).

Ziya Gökalp'in Türklerle Kürtler Başlıklı Makalesi

Modern Türkiye'nin çeşitli toplumsal sorunlarını Atatürk'ün görüş ve düşünceleri açısından değerlendirerek, bunları bilimsel esaslar içinde açıklamakla görevli büyük düşünür Ziya Gökalp, KÜÇÜK MECMUA'da yayımladığı Türklerle Kürtler başlıklı makalesinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Türk ve Kürt kardeşliğine dayalı ulus anlayışına şu ifadelerle açıklık getirmektedir:

"Milli Misakımız, bize, etnografik bir hudut çiziyor. Bu hudut içine alınan yerler nereleridir? İki milletin yani Türklerle Kürtlerin sakin oldukları yerler. Milli programımız, yeni arazimizin haricinde nasıl bir Türk köyünün kalmasına rıza göstermiyorsa, hiçbir Kürt aşiretinin yahut köyünün buradaki Kürt milletinden ayrı düşmesine de razı olamaz. Bundan dolayıdır ki, Musulda, Bağdat'ta Kürtlerle yahut Türklerle meskun, ne kadar sancaklarla kazalar varsa, hepsini anavatana kavuşturmak vatani vazifelerimizin en mühimlerindendir. Bugün anavatandan uzak düşmüş bir Kürt-Irak'ı ile Türk-Irak'ı bunlar Anadolu içtimai uzviyetinin koparılması mümkün olmayan canlı uzuvlarıdır.

Milli Misakımızın Türklerle Kürtlere aynı kıymeti, aynı ehemmiyeti vermesi gösteriyor ki, bu iki millet arasındaki vefa bağları, sadakat rabıtaları her türlü tasavvurun fevkinde bir samimiliğe maliktir. Filhakika, Meşrutiyet'te devletimiz Kürtler yüzünden hiçbir rahatsızlığa uğramadı. Zira, aşiret kavgalarından zarar gören yalnız aşiretlerdir. Bu kavgalar zannolduğu gibi ne hükümete karşı isyan, ne de ahaliye karşı şekavet mahiyetinde değildir. Balkan Harbi gibi mütareke günleri gibi en felaketli zamanlarımızda bize dostluk elini uzatan bizimle samimi dert ortaklığı eden bu vefalı millet değil miydi? Bugünkü İstiklal Mücadelesi'ne her heyetiyle iştirak edip, Türklerle beraber `Hep yahut Hiç' diyen bu sadakatli millet değil midir? Türk nasıl olur da, bu kadar samimi bir kardeşin bu kadar hukukperver bir arkadaşın emsalsiz vafakarlıklarını, sayısız fedakarlıklarını unutabilir.".

"...tarihi misaller gösteriyor ki, Kürtler ve Türkler, muazzez vatanımızı düşmandan, mukaddes dinimizi fesattan esirgemek için birlikte cihada atılmış iki dost milletttir.

Türkler nasıl daima dini, ahlaki mefkureler için çalışmışlarsa, Kürtlerin de rehberleri her zaman iman ile vicdan olmuştur. Bu iki millet, bin seneden beri aynı toprakta aynı mefkureler için el ele vererek, mücahede eylemişlerdir. Bu hakikati kim inkar edebilir?

Hülasa, Kürtlerle Türkler bin senelik müşterek din, müşterek tarih, müşterek bir coğrafya neticesi olarak hem maddi hem de manevi bir surette bir-

leşmişlerdir. Bugün ise, müşterek düşmanlar, müşterek tehlikeler karşısında bulunuyorlar. Bu tehlikelerden ancak müşterek bir azim ile kurtulabilirler. O halde büyük bir kanaatle diyebiliriz ki, bu iki milletin birbirini sevmesi her iki taraf için hem dini, hem siyasi bir farizedir. Kürtleri sevmeyen Türk varsa, Türk değildir. Türkleri sevmeyen bir Kürt varsa Kürt değildir." (Ziya Gökalp, Küçük Mecmua, sayı 19, Haziran 1922).

Ziya Gökalp sağ olsaydı, sayın savcı onun da bu makalesinden ötürü, bizler gibi, TCK'nın 141/4 ve 142/3 maddelerinden tutuklanarak, yargılanmasını ve mahkum edilmesini isteyecekti.

Yukarıdan beri açıkladığımız bu belgeler göstermektedir ki, devletimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve mesai arkadaşları ile onların görüşlerini ideolojik bir planda yansıtan çağın bilim adamları, 1961 Anayasası'nın ulus anlayışına uygun halkçı bir ulus görüşünü savunmuşlardır. Kürt halkının varlığını kabul ederek, Kürt ve Türk kardeşliğine dayanan bir milli birlik anlayışını gerçekleştirmenin çabası içinde olmuşlardır.

Bugünkü çağdaş ulusların hepsi de çeşitli etnik gruplardan oluşan çok halklı uluslardır. Bu nedenle Türkiye'de Kürtlerle Türklerin eşit haklı kardeşçe birlikteliğine dayanan ulusal birlik anlayışı, evrensel ulus anlayışına da uygun düşmektedir. Ancak, İspanya, Güney Afrika, Rodezya ve benzeri faşist ülkelerde bunun dışına çıkılarak, ırkçı milliyetçilik anlayışı uygulanmaktadır.

Modern devletlerin tümünde milliyetçilik, halkların karşılıklı sevgi ve güven duygularıyla oluşmuş, kardeşçe birliğin tarih planındaki bir algılanmasıdır. Örneğin, İsviçre milleti, Fransızca, İtalyanca ve Almanca konuşan üç halkın kardeşçe birliğinden oluşmuştur. Keza, İngiliz ulusu da İngilizce, İskoçça ve Wales'çe (Galler dili) konuşan üç halktan oluşmaktadır. Belçika ulusu da iki ayrı dili de konuşan Valonlarla Flamanlardan oluşmuştur. Kanada ulusu, Fransızca ve İngilizce konuşan iki halkın oluşturduğu bir ulustur. Bu örnekleri daha da artırmak mümkündür.

Türkiye, insan hakları evrensel beyannamesine imza koymuş, insan haklarına dayalı sosyal ve demokratik bir devlet olarak çağımızın milliyetçilik anlayışına sırt çevirmek suretiyle Anayasa dışı, ırkçı bir millet görüşünün uygulayıcısı olmakta devam edemez. Irkçı-ulus anlayışının zorba metodlarla ve hafiyeci yöntemlere dayanan tuzaklarla yürütülmesinde ısrar edilmesi, hem milli birliğimiz için hem de devletimizin saygınlığı için son derece yanlış ve tehlikelidir. Bir seçenekler rejimi olan demokrasi, dayatmacı düşüncelerle bağdaşmaz.

Bizim savunduğumuz görüş; yıllardır Türkiye toplumuna dayatılan ırkçı-ulus düşüncesine karşı, Anayasaya ve toplumumuzun tarihsel gerçeklerine uygun bir alternatiftir. Büyümekte ve gelişmekte olan bir toplumda ortaya çıkan toplumsal sorunların bir tek açıdan değerlendirilmesini zorunlu kılan ve karşıt görüşlere olanak tanımayan davranışlar demokrasi dışı uygulamalardır. Bu tür davranışların geçerli olduğu ve herkesin aynı biçimde düşünmeye zorlandığı toplumlarda demokrasiden söz edilemez. Bizim savunduğumuz alternatif düşüncelerin ceza tehditleriyle yasaklanması sağlıklı bir yol değildir. Toplumların gelişme sürecinde eriştikleri düzeyin objektif kanunları pozitif hukuk kurallarından ve yasa hükümlerinden daha ağır basar. Toplumsal gelişmenin nesnel yasalarıyla , pozitif hukuk kuralları arasında bir uyumsuzluk olduğunda toplumsal gelişmede tıkanıklıklar olur ve toplumda bunalımlar başlar. Toplumsal sorunların biricik çözüm yolu, toplumun tarihsel gelişme doğrultusuna uygun gerçekçi önlemleri bulmak ve uygulamaktır. Gerçekten iktidar çevrelerinden gelen bütün baskılara karşın, toplum gerçeklerimizle bağdaşmayan ırkçı-millet anlayışına karşı gerçek bilim adamları ve akılcı davranan yazarlar, Kürt halkının nesnel varlığını kabul ederek, özgürce oluşan, eşit haklı, kardeşçe birliğe dayalı bir millet anlayışını savunmaktadırlar. Doğu sorunu, bugün çeşitli yönleriyle çözümlenmesi gereken ülkemizin son derece önemli sorunlarından biri olarak devam etmektedir. Bu öneminden ötürü üniversiteler, büyük sendikalar, ticaret ve sanayi odalarıyla, çeşitli meslek kuruluşları ve siyasi partiller, doğu sorununa ilişkin toplantılar, seminerler düzenlemekte, bildiriler yayınlamakta ve kararlar almaktadırlar. Sosyal baskıların etkisiyle büyük bir arayış başlamıştır. Fakat henüz sağlam ve geçerli bir çözüm şekli bulunamamıştır. Çıkar çevrelerine dayanan siyasal partiler, doğu sorununa sadece ekonomik bir sorun olarak bakmakta ve bölgenin geri kaldığını kabul ederek, ekonomik kalkınma projeleri önermektedirler. Doğu'nun geri kalması, bu partilerin bugüne kadar uyguladıkları sosyal ve ekonomik politikaların bir sonucu olduğuna göre, bunların getirdikleri çözüm önerileri geçerli olamaz. Zaten çözüm için getirdikleri öneriler de oy avcılığı amacına dayanan duygusal nitelikli öneriler olmaktan öteye gitmemiştir. Sorunun, bölgeler arası dengesiz gelişme biçiminde yansıyan sosyo-ekonomik yanıyla Türkiye'de ırkçı-ulus görüşü biçiminde yansıyan ideolojik yanlarının olduğunu ilk defa Türkiye İşçi Partisi ortaya atmış ve ancak.bu iki yönüyle ele alınarak çözümlenebileceğini göstermiştir. TİP'in ortaya koyduğu çözüm biçimi; bilim adamlarının görüşleriyle ve toplum gerçeklerimizle uyum içindedir. Bu nedenle de gerçekçidir. Örneğin; sosyolog İbrahim Yasa'nın "Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları" isimli kitabında Kürt Sorunu baş-

lığı altında sergilenen görüşler, TİP'in görüşleriyle benzerlik içindedir. "...bilindiği gibi imparatorlukta halifelik kurumunun en önemli rolü; müslüman halk arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasıydı." "Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da durum değişmiş, halifelik kurumu kaldırılmıştır. Yukarıda değindiğimiz gibi halifelik kurumunun müslüman halkı birleştirici ve bütünleyici rolü vardı. Cumhuriyetle birlikte halifelik kaldırıldığı zaman onun birleştirici ve bütünleştirici görevini yapacak yeni bir kuruma gereklilik doğmuştu. Yerine Türk ulusçuluğu kabul edildi. Fakat bu ulusçuluk, toplumsal temeller üzerine oturtulmadığı için, kısa zamanda ırkçı gelişmelerin önüne geçilemedi. İşte, Kürt'ü Türk gösterme çabaları bundan sonra başladı. Şu gerçek de açık bir biçimde ortaya çıkmıştır ki, artık bunu gizlemenin hiçbir olanağı kalmamıştır. Birden çok etnik grupların birarada yaşadığı bir ülkede insanları bütünleştirmek oldukça zor ve uzun zamana bağlı bir ülkü olabilmiştir. Öte yandan Doğu Anadolu'nun sosyo ekonomik koşullarını çok iyi bilmek ve değerlendirmek de ayrıca gereklidir. Daha önceki bölümlerde göstermeye çalıştığımız gibi, Doğu Anadolu'da aşiret düzenleri yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu düzenlerin feodal ekonomik yapılarla uyuşma halinde olduğu açık bir gerçektir".

"...Türkiye'deki merkezi otorite, yani siyasal iktidar feodal düzeni denetleyen ağalar ve aşiret reisleri şehirlerle sıkı bir biçimde işbirliği kurduklarından, bu düzende bir değişim olmamıştır. Fakat son zamanlarda oluşan birikimi olaylardan anlıyoruz ki, Doğu'nun egemen sınıfı, feodal sömürünün çok düşük bir sömürü olduğunu anlamış ve bunu arttırmanın yollarını aramaktadır. Feodal sömürüyü arttırmanın tek yolu, kapitalist ilişkilere geçişi sağlamaktır. Bunun gereği ise, yol, elektrik, baraj, su kanalları gibi altyapı kuruluşlarının yapılmasıdır. Bütün bunlar, çağdaş tarım araçlarının getireceği tekniklerle birlikte üretimde hızlı bir artış yaratmaktadır. Öte yandan makinalaşma ile birlikte büyük nüfus, tarım kesiminin dışında kalmakta ve şehirlere yayılmaktadır. Bu yayılma, yapmacık bir kentleşme yaratmakta, yeni ve çok yönlü insan ilişkilerine yol açmaktadır. Çünkü, kentlerdeki kalabalığı istihdam edebilecek sanayi olanakları yoktur. Bu durum, insan ilişkilerinde çok yönlü bir yapıyı oluştururken, kişiler ve gruplar arasındaki gerginlikleri de artırmakta, aşiret yapılarının parçalanmasında önemli roller oynamaktadır. Görüldüğü gibi bu sorun Doğu Anadolu toplumunun kendi yaşamı içinde ortaya çıkmakta, halk kitleleri tarafından da beslenmektedir. Şimdi sorunun bizce anlam taşıyan çözümlenmesinden ve çözüm yollarından sözetmek gerek. Sorun bir ırk ayırımı ya da etnik ayırımdan çok sınıfsal açıdan ele alınmalıdır. İleride de değinileceği gibi hiçbir ülkenin halkı yüzde yüz türdeş bir etnik gruptan oluşmamıştır. Ayrıca Anadolu gibi

toplumsal devinimlerin en çok olduğu bir ülkede arı ırk gibi bir kavramın anlamsızlığından sözetmek bile gereksizdir. Durum böyle olunca, hala bir çeşit feodal ya da yarı feodal ilişkiler içinde bulunan çağdışı bir yaşam sürdüren bu bölgenin sorumluluğu ancak ve ancak bundan çıkarı olanlarla ilgili bulunmaktadır."

"Şu halde temel sorun bölgenin ekonomik bakımdan kalkındırılması ve sağlanan birliğin öteki alanlarda da pekiştirilmesine olanak hazırlanmasıdır. Kürt sorunu ile bölgeler arası dengesizlik sorununun atbaşı gitmesi ve birlikte çözümlenmesi bizce tek yol olarak görülmektedir. Beklenen sonuç büyük çoğunluğun içinde bu grubun kaynaşmasıdır. Kaldı ki, sınırları içinde bütün insanların, bütün vatandaşların insanca, mutluluk içinde yaşadığı, ama kimi grupların kendi gelenek ve göreneklerince yaşamlarını sürdürdükleri bir Türkiye her bakımdan bugünkünden çok daha çağdaş bir ülke olabilir. Bu konuda Anayasa maddelerinin uygulanması, sorunların çoğunun olumlu yönde çözümlenmesini kolaylaştırır. Bu bakımdan Anayasa'nın 12 ve 14. maddeleri üzerinde özellikle durmalıyız. Bu maddeler, herkesi dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din mezhep ayırımı gözetmeksizin kanun önünde eşit saymaktadır. Hiçbir kişiye, aileye, gruba veya sınıfa ayrıcalık tanımamaktadır. Herkes, yaşama, özdeksel ve tinsel varlığını geliştirme haklarına ve kişi özgürlüklerine sahiptir. Hiç kimseye siyasal düşüncelerinden ötürü işkence yapılamaz." (Prof. İbrahim Yasa, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları, sayfa 147-177).

TİP'in 6 Temmuz 1970 günü Cumhurbaşkanı sayın Cevdet Sunay'a sunduğu, Doğu ve Güneydoğu illerimizde yürütülen yasadışı uygulamalarla ilgili muhtıra, aynı zamanda Doğu'nun ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarının çözümlemelerine de geniş ölçüde yer vermektedir. Bu görüşlerin bilim adamlarının düşünceleriyle gösterdiği paralelliği belirtmek bakımından muhtıranın bazı bölümlerinin buraya alınmasında yarar görülmüştür.

"Yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğinde dünya devletleri arasında ve devletler içinde barış ve sükunun temel şartlarından biri, milletlerin ve halkların eşitlik ve özgürlük içinde yaşayabilmelerinin sağlanmasıdır. Modern milletlerin büyük çoğunluğu, çeşitli halklardan, etnik gruplardan, dinsel topluluklardan meydana gelmektedir. Türkiye de böyledir. Bunlardan birinin diğerlerinin üzerine baskı yapması, imtiyazlı durumda olması hem devletin birliği ve bütünlüğünü zedeleyen sonuçlar doğurur hem de çağımızın insanlık, özgürlük ve eşitlik anlayışına, insan hakları beyannamesine aykırı düşer. Bizim Anayasamız da eşitlik, özgürlük ve kardeşçe yaşama şartları yaratacak hükümler getirmiştir. Anayasamız'ın 44. maddesi, devlete vatandaşlık bağlarıyla bağlı herkes Türktür'

der. Devlet açısından Türkün tarifinde `vatandaşlık bağı ile bağlı' olmaktan başka bir ölçü, sosyolojik ve ırki kıstaslar konmamıştır. Üçüncü maddesi Türkçe'nin resmi dil olduğunu belirtmekle yetinir. Bunun dışında herkes, bildiği dili konuşup,yazmakta serbesttir. Ayrıca, 12. maddesi dil, din, mezhep, ırk ayırımı (yani sosyolojik ve ırksal ayırımlar) gözetilmeksizin herkesin kanun önünde eşit olduğunu beyan eder. Yine Anayasamızın 129. maddesi, planlı kalkınmayı öngörür. Planlı kalkınma ise, bölgeler arası dengeli kalkınmayı da içerir. Anayasamızın bu hükümleri ışığında Doğu ve Güneydoğu illerindeki duruma bakıldığında, bölgenin iktisaden daha geri ve daha fakir bir durumda olduğu, bölge halkının Kürtçe konuşup yazma hak ve özgürlüğünün kısıtlandığı ve bu iller halkına başka bölgelerde uygulanmayan ve Anayasa hükümleriyle telifi mümkün olmayan usul ve muameleler uygulandığı görülür. Doğulu vatandaşların, Anayasal hak ve özgürlüklerin uygulanması, baskıların kalkması, bölgenin kalkındırılıp, refaha kavuşturulması istemleriyle hukuk dışı uygulamalardan şikayetlerini, devletin bütünlüğünü bölücü Kürtçülük hareketleri saymak yanlıştır ve hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmaz. Bu şikayet ve istekleri, bir objektiflik ve hakşinaslık görüşü içinde ve Anayasa'ya bağlı olarak haklı bulan ilericileri ve sosyalistleri de `bölücü' ve `dışarıya bağlı milfsitler' olarak nitelendirmek, temelinden yanlış bir düşünüş ve değerlendirmedir. Böyle bir zihniyetle yürütülecek bir iç politika, devletin birliği ve bütünlüğünü ve iç huzuru sağlama ve muhafaza etme şöyle dursun, tam tersi durumların meydana gelmesine yol açar. Birlik ve bütünlük eşit, adil ve özgür şartlar içinde gönüllerde köklendiği ölçüde sağlam temellere oturur. Baskı, şiddet usulleriyle, tefrik gözeten muameleler değil."

TİP, daha sonra, sorunun önemini ve Anayasa dışı baskı yöntemlerinin, özellikle komando harekatının devam ettirilmesi olayını gözönünde bulundurarak, dördüncü büyük kongresinde Doğu sorununa ilişkin bir karar tasarısını kabul etmiştir. Bu kararda Türkiye'nin Doğu'sunda Kürt halkının yaşadığı gerçeğine değinilmiş ve Anayasa dışı uygulamalar kınanarak, Parti'nin millet görüşü ortaya konmuştur. Kongre kararının bu bölümünde özetle şu görüşler yer almaktadır:

- Türkiye'nin Doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır.

- Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikası uygulanmaktadır.

- Doğu bölgesinin geriliğinde iktidarların güttükleri politikaların da payı vardır.

- Doğu sorunu, sadece bölgesel bir kalkınma sorunu değildir.

- Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirme mücadelesini TİP'in desteklemesi bir devrimci görevdir. Çünkü TİP, anti-demokratik, faşist, baskıcı ve şoven milliyetçi akımların amansız düşmanıdır.

- Kürtlerin bu demokratik mücadelesini, sosyalist devrim mücadelesiyle bütünleştirmek için, Kürt ve Türk sosyalistlerinin TİP içinde omuz omuza çalışmaları gerekir.

- TİP, ırkçı, şoven milliyetçi, burjuva ideolojisine karşı savaşacaktır.

TİP, Doğu sorununa va bu sorunun çözülmüne sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakar.

TİP'in, bu kararlar nedeniyle, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 89. maddesine ters düşerek, Anayasa Mahkemesi'nce kapatılmış olması; ortaya koyduğu gerçeklerin savunulmasında hukuki bir engel teşkil etmez. Çünkü, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 89. maddesi, "Türkiye'de milli ve dini farklılıklarla, kültür farklılığı bulunduğunu" açıklamayı siyasi partiler için yasaklamıştır. Anayasa'ya aykırı olan bu yasak, yalnız partiler için konulmuştur. Bunun çiğnenmesi halinde, bireysel suç oluşmaz, parti suçu oluşur. Ceza mevzuatımızda bu düşüncelerin savunulmasını yasaklayan hiçbir hüküm yoktur.

Yukarıdan beri yaptığımız açıklamalardan anlaşıldığı gibi, bizim Kürt sorununa ve genel olarak Türkiye'de ulus sorununa bakış açımız, demokratik düzenin icaplarına, Anayasa'ya, toplum gerçeklerimize ve tarihin akışına uygundur. Bu doğru düşüncenin yakın bir gelecekte toplumumuzda benimsenen yaygın bir genel görüş haline geleceğine ve Türkiyede Türk ve Kürt kardeşliğine dayanan millet anlayışının kök salıp, hayata geçeceğine yürekten inanıyoruz. Türkiye'nin parçalanarak, bir Kürt devletinin kurulmak istendiği suçlaması ise, çıkarcı çevrelerin ve onları temsil eden siyasal iktidarların art niyetli ve baskı rejimi özlemini yansıtan politikalarının bir ürünüdür. Türk ve Kürt halklarının bin yıllık beraberliği ve kader birliğinin ortaya koyduğu tarihsel gerçeklerle, Türk ulusunu oluşturan bu iki halkın birlikte yaşama özlemleri ve bugünkü uluslararası konjonktür karşısında, bağımsız bir Kürt devleti kurma düşüncesi ancak çıkarcı sınıfların bölücü politikalarından kaynaklanan hastalıklı bir kuruntu olabilir.

Böyle bir suçlamayı şiddetle ve nefretle reddederim. Yirmi yıllık politik hayatım açıktır ve ortadadır. Abdülhamit jurnallerine taş çıkaran ehliyetsiz ajanların bütün tertipleri dahil olmak üzere, yaşamım boyunca bir tek defa Kürt devleti fikrini ortaya attığım veya savunduğum iddiasına karine teşkil edecek ciddi

nitelikte bir tek kanıt gösterilemez. Zaten, iddianamede de bu hususta hiçbir kanıt yoktur. Bu suçlama, soyut bir iddia olarak ortaya atılmıştır. Bu dayanaksız suçlamanın sahipleri tarih önünde çıkarcı sınıfların sömürücü emellerine alet olan bölücü müfteriler olmaktan kurtulamayacaklardır.

Savunduğumuz düşünceler, bölücü olmak şöyle dursun; tam tersine milli birliği ve bütünlüğü kuvvetlendirici, vatanseverlik duygularını pekiştirici görüşlerdir. Düşünce ve eylemlerimin TCK'nın 141/4 ve 142/3 maddeleri içinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Çünkü bu maddeler, Türk ulusunu oluşturan ve fakat Türk ırkından olmayan etnik grupları ve halkları küçümseyen, horlayan ırkçı düşünceleri savunmak amacıyla milli birliği bozucu ve milli duyguları yokedici şoven milliyetçi, ırkçı ve Turan'cı akımlara karşı getirilmiştir. Gerçekten, ırkçılık yani ırk mülahazasıyla milli duyguları zayıflatıcı ve yokedici düşünceler, ancak, hakim sınıflardan kaynaklanan ideolojilerdir. Ezilen ve demokratik hakları kısıtlanan bir halkın şoven milliyetçi ve ırkçı akımlara destek olması, maddeten mümkün değildir. Ezilen bir halk, ancak eşitlik, özgürlük ve kardeşliğe dayanan, tam demokratik bir toplum özlemini yansıtan düşüncelere sahip çıkabilir. Nitekim, Muhtar Çağlayan, Türk Ceza Kanunu adlı kitabında, "ırkçılık, Turancılık" akımlarının önlenmesi gerektiğini söylemekte ve Türk ırkından olup, Türkiye dışında kalanların kurtarılması düşüncelerini, millet yapısında kan esası arayan milli birliği zayıflatıcı düşünceler saymaktadır. Keza Çağlayan, 141/4 ve 142/3 maddelerine ilişkin görüşlerini açıklarken, kanun koyucunun ırkçı cereyanları cezalandırmak için bu bendleri sevkettiğini ileri sürmüştür. (Muhtar Çağlayan, Türk Ceza Kanunu, sayfa 80-81). Ne acıdır ki, bugün Türkiye'de kan esasına dayalı, ırkçı ve şoven milliyetçi görüşlerin savunucuları, cezalandırılmak bir yana; büyük itibar görmekte ve düşüncelerini de serbestçe yaymaktadırlar.

Sonuç

Bütün bu açıklamalar göstermektedir ki; objektif sosyolojik bir gerçek olarak Türkiye'de Kürt halkının varlığından sözetmek, Kürt ve Türk halklarının eşit, özgür ve kardeşçe birliğine dayanan bir millet anlayışını savunmak, hiçbir biçimde suç sayılamaz ve sayılmamalıdır. Ceza Kanunu'nun birinci maddesi, "kanunsuz suç olmaz" ilkesini koymuştur. Keza, Anayasamızın 33. maddesinin ilk fıkrasında "Kimse, işlediği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilinden dolayı cezalandırılamaz" demektedir. Bu açık hükümlere rağmen, iddianamede "Doğu illerinde yaşayan bir kısım Türk yurttaşlarına Kürt niteliği vererek, ırk mülahazasıyla Türklük milli duygularını yoketmek ve zayıflatmak için propaganda yaptığım" iddia edilmekte ve cezalandırılmam istenmektedir.

Sayın savcı, Ceza Kanununun "Kanunsuz suç olmaz" temel ilkesini çiğnemek suretiyle cezalandırılmamızı sağlamak için, kanunsuz suç yaratma zorlaması içindedir.

Bu iddianame, Ankara Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi'nden görevsizlik kararıyla Diyarbakır-Siirt illeri sıkıyönetim savcılığına gönderilen dosyaya göre hazırlanmıştır. Özü itibariyle Ankara ikinci sorgu yargıçlığının son tahkikatın açılmasına ilişkin kararından bir farklılık göstermemektedir. Her iki iddianamede de, Ankara DDKO'da yaptığım iddia olunan bir konuşmada "ırk mülahazasıyla, milli duyguları yoketmek ve zayıflatmak için propaganda" yaptığım ve bu amaçlarla çalıştıkları öne sürülen DDKO yöneticilerine yol gösterdiğim suçlaması yapılmaktadır. Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'nın tutuklanmamdan itibaren geçen altı ay içinde ancak hazırladığı bugünkü iddianamenin Ankara ikinci sorgu yargıçlığının son tahkikatın açılmasına ilişkin kararıyla aynı nitelikte olmasının ortaya koyduğu önemli hukuki sonuçlar vardır. Bunları belirtmekte zorunluluk görmekteyiz:

1) Aynı iddialarla Ankara savcılığının istemi ve nöbetçi sulh ceza hakiminin gıyabi tutuklama kararıyla tutuklanmışken, beş gün sonra, itiraz üzerine, Ankara beşinci asliye ceza hakimliğince tahliye edildim. CMUK'un 303. maddesine göre, itiraz üzerine verilen kararın kesin olması gerekirken, suçun vasfında hiçbir değişiklik olmadığı halde, aynı delil ve isnatlarla (sahte ve asılsızlığı kanıtlanan ajan raporları hariç) Diyarbakır-Siirt illeri sıkıyönetim mahkemesinin 15.6.1971 tarihli kararıyla yeniden tutuklanmış bulunuyorum. Gözaltı süresi ile birlikte yedi aydır, özgürlüğümden yoksunum. Bir hukuk devletinin en belirgin niteliği, yargı birliği ve yargı gücünün devamlılığı ilkesidir. İtiraz üzerine tahliye edildiğim halde yeniden tutuklanmam, hukuk devleti kavramını zedelemiştir. Bir dosya üzerinde sivil yargı yolunun yaptığı hukuki tasarruflar, bu dosya askeri yargıya geçtiğinde yoksayılarak, usul kanununun yasakladığı tasarrufların yapılması kanunsuzdur. Bu nedenle, tahliye edildiğim bir davadan yeniden tutuklanmış olmam ve tutukluluk halimin bugüne kadar sürdürülmesi, hukuka ve kanuna aykırıdır.

2) Ankara DDKO'da yaptığım iddia olunan ve aslında varit olmayan bir konuşmadan dolayı hem milli duyguları zayıflatıcı propaganda yaptığım hem de aynı amacı taşıdıkları iddia olunan DDKO yöneticilerine yön verdiğim iddia edilmektedir. Varit olmayan bir tek konuşmayla TCK'nın 141/4 ve 142/3 fıkralarını ihlal ettiğim iddiasıyla cezalandırılmamın istenmesi, maksatlı bir zorlamadır. Bir tek konuşmayla ayrı nitelikte iki suç işlenemez. Böyle bir zorlama, hukukun temel ilkelerine aykırıdır. Bu konuşmayla TCK'nın ya 141/4 maddesini ya da 142/3 maddesini ihlal ettiğim iddia edilebilir.

3) İddianamede bütün DDKO'ların iki amaçlı bir faaliyet içinde oldukları öne sürülmektedir. Birincisi, tüzüklerinde öngörülen ve hukuk planında yürütülen açık amaçlı faaliyetler olarak nitelenmekte; diğeri de, hukuk dışı yollarla gerçekleştirilmek istenen bölücü amaçlı faaliyetlerdir. Bundan dolayı da Ankara DDKO yöneticilerine yön ve direktif verdiğim iddia olunarak, TCK'nın 141/4 maddesinin uygulanması istenmektedir.

Sayın savcı, haklarında kovuşturmaya geçilen sanıkların statülerinden ve iddianamenin tanzim şeklinden genel olarak DDKO'ların ve özel olarak da Ankara DDKO'nun gizli amaçlı örgütler olmadıkları kanısına vardığını ortaya koymaktadır. Şayet iddia makamı, DDKO'ların gizli amaçlı örgütler oldukları kanısına varmış olsaydı, DDKO'ların tüm yöneticileri hakkında TCK'nın 141/5 maddesi uyarınca kovuşturma açması gerekirdi. Bu kanıya varmadıklarından, DDKO'ların önemli bir bölümünün yöneticileri hakkında kovuşma açılmamıştır. O halde DDKO'ların gizli amaçlı örgütler olduğu hususundaki iddia, sırf bizleri birarada suçlayarak mahkeme huzuruna çıkarmak ve mümkün olduğu kadar tutukluluğumuzu uzatmak için hazırlanmış bir tertiptir.

İstem

Bugün bütün sosyal, ekonomik ve politik sorunlarda toplumun tarihsel gelişme yasalarını hiçe sayan ve her konuda kendi görüşlerinin doğruluğuna inanarak, bu görüşleri inatla ve zorla topluma empoze etmek isteyen ve ırkçı-ulus görüşüne de saplantı halinde bağlı bulunan bir anlayışın hakim olduğu bir ortamda yaşıyoruz. Böyle bir ortamda, demokrasi kurallarından bahsetmenin ve hukukun üstünlüğü ilkesine göndermeler yapmanın geçerli olmadığın biliyorum. Buna karşın, uğrunda yıllarca mücadele verdiğim hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalarak, mahkemenizden aşağıdaki istemlerde bulunmayı bir inanç borcu sayıyorum:

1) Yedi aydan beri tutukluyum. Sabit ikametgah sahibiyim, deliller tamamen toplandığına göre, bunlara olumsuz yönde etki yapmam sözkonusu değildir. Keza meslek sahibiyim ve tanınmış bir kimseyim. Kaçma ihtimalim sözkonusu değildir. Esasen hakkımdaki tutuklama kararı da kanuna aykırıdır. Tutukluluk halimin devamı için geçerli hiçbir sebep bulunmadığından tahliyeme karar verilmesini diliyorum.

2) Bizleri suçlamak için hukuk dışı yollardan sağlanan kişisel mektup, ses bantları, sahteliği kanıtlanan ajan raprları ve benzeri belgelerin geçersiz sayılarak, dosyadan çıkarılmalarına karar verilmesini arz ederim. Saygılarımla.

10.12.1971

Diyarbakır'da 12 Mart Rejiminin Hukuk Anlayışı

Askeri mahkemeye sunulan iddianemeye yanıt mahiyetindeki bu savunma metni, aynı zamanda bölgedeki sıkıyönetim rejiminin hukuk anlayışını da ortaya koymaktadır. Suçlamada kullanılan kanıtların hazırlanması ve değerlendirilmesi bu çarpık hukuk anlayışının göstergeleridir.

a) iddianamenin hazırlanması tutuklanmamdan sonra, yedi ay gibi çok uzun bir zaman almıştır. Bu gecikme, elde hiçbir kanıt yokken suçlu olduğum önyargısıyla aleyhimde kanıt bulma ya da kanıt oluşturma güçlüğünden kaynaklanmıştır.

b) İddianamenin dayandığı suçlayıcı kanıtların tümü doğruluğu kanıtlanamayan ajan raporları ile kapalı bir odada yapıldığı iddia olunan gizli bir konuşmanın, nasıl ve ne biçimde sağlandığı açıklanmayan, ses bantlarından oluşmaktadır.

c) Ayrıca, hukukun temel kurallarına aykırı olarak salt öznel yargılarla, DDKO'ların, ulusal birliği bozmayı amaçlayan Kürtçü faaliyetler için kurulmuş örgütler oldukları benimsenmiş ve değişik düşüncelerde oldukları kabul edilen kimselerle birlikte, bu örgütleri yönetmiş ve yönlendirmiş olduğum suçlamasıyla gizli örgüt suçu işlediğim iddia olunmuştur.

d) Bunlar yeterli görülmedikleri için, dava açıldıktan sonra oluşturulan sahte tutanaklar, yeni suç kanıtları olarak mahkemeye iletilmiştir.

e) Aynı amaçla sıkıyönetim savcılarının başkaları hakkında yaptıkları soruşturmalarda beni suçlayıcı tutanaklar düzenlenerek mahkemeye sunulmuştur.

f) Demokratik bir hukuk devletinde iddia makamı, bağımsız yargının bütünleyici bir ögesidir. Bu nedenle soruşturma yapmakla görevli savcılar sanıklara karşı olan kanıtlarla birlikte sanıklardan yana kanıtları da toplayarak objektif davranmak zorundadırlar. Oysa Diyarbakır'da sıkıyönetim askeri savcıları sanıklardan yana kanıt toplamayı düşünmedikleri gibi tam tersine sanıklara karşı sahte kanıt türetmişlerdir.

g) Sıkıyönetim savcıları, devletin üst katmanlarında geliştirilen düşünceleri, değişmez birer veri alarak bunlarla bağdaşmayan ya da bunlara alternatif olabilecek düşünceleri suç saymışlardır.

Kişi olarak uğradığım suçlamaların temelinde, Kürtlerin varlığını yadsıyan resmi devlet politikasına karşı, sosyolojik bir gerçeği, yani Türkiye'de Kürtlerin de yaşadığı gerçeğini açıklamış olmamdan duyulan rahatsızlık yatmaktadır.

Sanki ben ve benim gibi düşünenler, "maaşlı yurtseverlerin" korosuna katılarak, Kürt yok dersek, Kürtler yok olur ve Kürt sorunu da bitecekmiş gibi bir zihniyet egemendir bu çevrelerde. Bir toplumsal sorunu yok sayarak, üstünü örtmek ve başkalarının da ceza tehdidi altında bu soruna değinmelerini engellemek, ne demokrasiyle ne de hukuk devleti anlayışıyla bağdaşır. Bu tür politikalar, günümüz Türkiye'sinde ortaçağ zihniyetinin bir kalıntısı olarak sürdürülmektedir. Onyedinci yüzyılın başlarında "dünya evrenin merkezi değildir ve güneşin etrafında dönüyor" diyerek, çağının inançlarına ters düşen Galileo'nun (1564 - 1642) Engizisyon mahkemesinde yargılanarak, mahkum edilmesinin ve düşüncelerini bırakmaya zorlanmasının üzerinden neredeyse dörtyüz yıl geçmiştir. İnsanlık bilimde, teknolojide, yönetim sanatında ve hukuk anlayışında büyük yol almıştır. Akılla, bilimle ve toplumsal gerçeklerle bağdaşmayan davranışların yasadışı (gayri meşru) ve töretanımaz (gayri ahlaki) sayıldıkları bir çağda yaşıyoruz. Hala beğenilmeyen düşüncelerle çözüm önerilerinin suç sayılarak Ortaçağ'daki Engizisyon uygulaması gibi insanların işkence görmeleri, tutuklanmaları ve mahkum edilerek düşüncelerini bırakmaya zorlanmaları, insanlığın çok gerilerde bıraktığı çarpık bir hukuk anlayışıdır. Oysa Türkiye'de insanlar özellikle düşünen, çözümler üreten ilerici, demokrat ve yurtsever aydınlar, bugün hala 12 Mart'ta olduğu gibi düşüncelerinden dolayı ceza tehdidi altında yaşamaktadırlar.

Diyarbakır'da Bireye Karşı Devlet Düşüncesi

12 Mart döneminde yaşadığım acılı serüvenin özünde devlete ve bireye bakış açıları yatmaktadır. Yazgı gereği, devlet görevinde bulunanlar, özellikle sivil - asker yüksek bürokratlar, bir süreç içinde devletle özdeşleşmekte ve kendilerini devletin yerine koymaktadırlar. Bu nedenle de devleti diğer bir deyimle kendilerini ve makamlarını başka bireylere karşı korumayı asal bir görev saymaktadırlar. Bu görevin ölçüsü ve objektif sınırları yoktur. Devletle özdeşleşen bürokratın takdir yetkisi içindedir bu sınırlar. Örneğin, Başbakan Çiller'in 9 Ekim 1993 günlü Viyana Konferansı'ndan dönerken, Kürt sorununun çözümünde Bask Modelini tartışmaya değer bulduğunu açıklaması, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş ile Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in tepkilerini çektiği için, önerinin yadsınarak unutulmaya bırakılmasının nedeni olmuştur. Artık Kürtler için Bask modelinin tartışılması devlete karşı işlenen bir suç sayılmaktadır. Bu olayda görüldüğü gibi devleti koruma görevi, aslında devlet içinde üretilen düşünce ve projelerin savunulması biçiminde somutlaşmaktadır.

12 Mart'ta kişi olarak beni hedef alan uygulamalarda devlet görevi bu anlayış çerçevesinde yapılmıştır. Bu görevin yapılmasını gerektiren neden, Kürt sorununa ilişkin resmi devlet görüşüne aykırı düşünceler taşıdığım ve bunları açıkladığım için devleti zaafa uğrattığım inancıdır. Böyle bir tehlike karşısında devleti korumak için birey olarak benim etkisizleştirilmem ya da tasfiye edilerek feda edilmem meşru sayılmıştır. Sıkıyönetim askeri savcısının her türlü olanağı kullanarak, hazırladığı iddianame, bu görevin bir gereği olarak yapılmıştır. İddianamede devlete karşı işlediğim iddia olunan suç şu deyimlerle özetlenmektedir: "Sanık, Doğu illerinde yaşayan bir kısım Türk vatandaşlarına Kürt niteliğini vermek suretiyle milli duyguları yoketmeye ve zayıflatmaya matuf propaganda yapmak ve aynı amaçla örgütsel faaliyetlerde bulunma suçlarını işlediğinden Türk Ceza Kanunu'nun 141/4 ve 142/3 maddeleri uyarınca cezalandırılması gerekir".

12 Mart'ta yargılanarak mahkum edilmemde şöyle bir mantık işletilmiştir: "Türkiye'de Kürt yoktur, herkes Türktür". Oysa, Tarık Ziya Ekinci, Türkiye'nin doğusunda yaşayan Türk vatandaşlarına Kürt niteliği vermek suretiyle bölücü bir propaganda yapmış ve devleti zaafa uğratmıştır. İstihbarat örgütlerinin verdikleri bilgiler de bunu doğruladığından Ekinci'nin suçlu olduğu kesindir. Suçluluğunu kanıtlayacak sağlam kanıtlar olmasa bile, potansiyel suçlu olduğundan kuşku yoktur. Devletin yüksek yararları uğrunda etkisizleştirilmesi gerekir.

Etkisizleştirme süreci, sıkıyönetim komutanının verdiği startla bu mantık içinde başlatılmıştır. Bu sürecin işletilmesinde komutanın her aşamada etkili ve yönlendirici olduğu, oluşturulması istenen kanıtların hazırlanmasında görev alan yetkililerin konumu ile toplanan kanıtların niteliğinden anlaşılmaktadır.

I. Sıkıyönetim savcısının yalan olduğu kanıtlanan bir ifade tutanağını düzenlemesi, ancak bağlı olduğu sıkıyönetim komutanının emriyle mümkündür. Çünkü, bir hukuk adamının güvence almadan suç oluşturacak bir eylemin sorumluluğunu yüklenmesi düşünülemez.

II. Cezaevi görevlisi üsteğmenin, hakkımda aslı olmayan suçlayıcı bir tutanak düzenlemesi ancak, emrü-komuta zinciri içinde verilmiş bir görevin gereği olarak yapılabilir. Tanık üsteğmen, bu görevi bağlı olduğu albayın emri ile yaptığını açıkladığına göre, ilk emir, sıkıyönetim komutanlığı makamından çıkmıştır.

III. Bir yıl tutuklu kaldıktan sonra, bir ara kararla salıverilmemden rahatsızlık duyan sıkıyönetim komutanının duruşma hakimi Yarbay Hamdi Se-

vinç'i makamına çağırarak azarlaması onun devlete karşı suç işlediğim kanısı ile mahkum edilmem için düzenlenen tertiplerin yönlendiricisi olduğunun bir diğer dolaylı kanıtıdır.

IV. İki yıl süren yargılama boyunca, aleyhimdeki suç kanıtlarının hemen tümünün asılsız ve geçersiz olduklarını kanıtladığım halde, hukuken geçerli olmayan bir ses bandına dayanılarak TCK'nin 141/4 maddesinden üç yıl ağır hapis ve bir yıl genel gözetim cezası ile cezalandırıldım. Bu güdümlü karar, kendisini devleti korumakla görevli sayan bir devlet memurunun (sıkıyönetim komutanı) önceden suçlu saydığı bir bireyi "devletin yüksek çıkarı" yolunda feda etme eyleminin somut bir belgesidir.

V. Cezamın bitmesine az bir süre kaldığı halde, töreye aykırı olarak hükümle birlikte tutuklandım. Yargıtay'a başvurma hakkını elimden alan bu keyfi uygulamanın sıkıyönetim komutanının isteği ile yapıldığından kuşku yoktur.

Gerçekten gerekçeli kararın gecikmesi nedeni ile, dosya Yargıtay'a gitmeden infaz kanunu uyarınca cezamı çektiğim için salıverilmem gerekiyordu. Ancak, hükmü temyiz ettiğimizden Yargıtay'ın kararını beklemekten başka çözüm kalmamıştı. Ne var ki, dosyanın Yargıtay'da incelemeye alınması ve bir karara bağlanması aylar alacaktı. Elimizdeki tek seçenek, temyiz için yaptığımız başvuruyu geri alarak, kararı kesinleştirmekti. avukatımın tavsiyesine uyduım ve kararı kesinleştirerek, tahliye edildim. Yargıtay'dan geçmeden kesinleşen bu mahkumiyet kararı, genel af ile ortadan kaldırıldığı halde, 12 Eylül döneminde bir basın davası münasebetiyle MİT tarafından Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ne iletilmiş ve "Kürtçülük faaliyetlerinde bulunmayı bir alışkanlık haline getirdiğim" suçlaması ile yargı kararına gerekçe yapılarak, yeniden TCK'nın 142/3 maddesinden hüküm giymeme neden olmuştur.

Yaşadığım bu deney, sıkıyönetim mahkemesi kararının Yargıtay'dan geçirilmemiş olmasının demokrasi mücadelesi açısından bir zaaf olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü demokrasi mücadelesi, anlık değil yaşam boyu süren bir mücadeledir.

Demokrasi Mücadelesinden Ne Anlıyoruz?

Çağının gerisinde kalan bir toplumu çağdaşlaştırmanın yolu demokrasi mücadelesinden geçer. Çağdaş devlet normlarını yakalayabilmek için de demokrasi mücadelesinden başka yol yoktur.

Demokrasi sanıldığı gibi duragan bir rejim değildir. Daha önce de be-

lirttiğimiz gibi insanın ve emeğin özgürleşmesi doğrultusunda gelişerek ilerleyen bir süreçtir. Bu sürecin farklı aşamalarında değişik yönetim biçimleriyle karşılaşmak olasıdır. Sınıflı toplumlarda demokratik gelişmeyi sağlayan temel dinamik sınıflararası çelişkidir. Diğer bir deyimle demokrasi, tarihsel planda sınıf mücadelesinin bir ürünüdür. Ne var ki, demokratik gelişmeyi mekanik bir biçimde sınıf mücadelesine bağlamak, yetersiz hatta yanlış olur. Çünkü bu temel öge yanında demokratik gelişmeyi sağlayan son derece önemli, kimi zaman da belirleyici etkenlikte ikincil nitelikli ögeler de vardır. Bunlar, toplumdaki bilimsel ve teknolojik gelişme düzeyi ile eğitim düzeyi, kültür birikimi, yetişmiş insan sayısı ve bu alandaki deney birikimleridir. Deney birikimi olan ve demokrasi bilinci yüksek yetişmiş insan gücüne sahip toplumlarda sınıf mücadelesi yetersiz kalsa bile, demokratik gelişme süreci kesintiye uğramadan ilerler. Bu gözlemden kalkarak, demokrasi mücadelesini demokrasi karşıtı statükocu güçlerle, demokrasi yanlısı güçler arasındaki bir mücadele olarak tanımlamak daha gerçekçi olur.

Demokrasi karşıtı statükocu güçlerin dışında kalan bütün sınıf ve katmanların toplumun demokratikleşmesinde yararları vardır. Bu nedenle demokrasi mücadelesinin yaşamın her alanında verilmesi ve çok yönlü olması gerekir. Bu özelliği de demokrasi mücadelesini, sınıf mücadelesinin sınırları içinde kapalı tutmaya engeldir. Öte yandan demokrasi, insan toplumları varolduğu sürece ilerleyerek gelişen bir süreç olduğuna göre, sınıfsız toplumlarda da demokrasi mücadelesi vardır ve olacaktır. Bu da demokrasi mücadelesinin salt sınıf mücadelesine indirgenerek, tanımlanamayacağının bir diğer kanıtıdır.

Gerçekten sınıflararası çelişkinin son bulduğu sosyalist toplumlarda da ilerlemenin ve gelişmenin motor gücü yine demokrasi mücadelesidir. Demokrasi mücadelesinin otoriter yönetimlerle kesintiye uğradığı sosyalist ülkelerde, ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişme gerilemiş ve sosyal düzen bozularak rejim çökmüştür. Sınıfsız toplumlarda uzlaşır nitelikli çelişkilerin uzlaşmaz çelişkilere dönüşebildiği gerçeği bu toplumlarda da demokrasi mücadelesini gerekli ve zorunlu yapmaktadır. Bu çelişkiler tıpkı sınıflı toplumlarda olduğu gibi sosyalist toplumlarda da fren etkisi yapmış ve toplumsal gelişmeyi engellemiştir. Reel sosyalizmin çökmesinde belirleyici olan en belirgin etken, otoriter devlet uygulaması ile demokrasi mücadelesinin engellenmesi ve demokratik denetim yollarının tıkanmış olmasıdır.

Demokrasi mücadelesi, demokrasiden yana sınıf ve katmanların kendi ide-

olojileri doğrultusunda verdikleri çok yönlü bir mücadele olduğu için mutlaka örgütlü olması gerekir. Bireysel mücadeleler, kalıcı sonuç vermez. Bu nedenle demokrasi ile yönetilen toplumlar, örgütlü toplumlardır. Geleceğin sosyalist toplumları da, devlet erkini sınırlayarak devleti küçültmeyi öngören, demokrasiye açık ve örgütlü sivil toplum kurumlarından oluşan bir düzen oluşturmayı amaçlamak zorundadırlar.

Sıkıyönetim ve Hukuk

Bir hukuk devletinde sıkıyönetimin eylem ve tasarrufları siyasal iktidarların sorumluluğu altında ve hukuk içinde yürütülür. Oysa Türkiye'de sıkıyönetim komutanlarının geniş icra yetkileri olmasına karşın hiçbir sorumlulukları yoktur. Askeri hiyerarşi dışında herhangi bir denetime tabi değildirler. Diledikleri kararları almakta ve istedikleri tasarrufları yapmakta özgürdürler. Yargıya yön vermeyi ve istedikleri kararları aldırmayı bir hak saymaktadırlar. Siyasal iktidarlar, Türkiye'deki darbe geleneğinin verdiği çekingenlik içinde keyfi davranışları sınırlamak istemezler. Ya da buna cesaret edemezler. Halen yürürlükte olan 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu, komutanlara istedikleri kamu görevlisini gerekçe göstermeden devletin yararı(!) uğruna ömür boyu görevden alma hak ve yetkisini tanımıştır. 12 Eylül döneminde bu yetki yaygın biçimde kullanılmış, onbinlerce KİT çalışanı, binlerce devlet memuru, öğretmen ve yüzlerce üniversite öğretim üyesi açığa alınarak işsiz bırakılmışlardır.

Türkiye'de sıkıyönetim uygulamaları her zaman demokratik kazanımları yoketmiş ve demokrasi mücadelesini geriletmiştir. Ekonomik dengeleri çalışanların aleyhine bozmuş, sermayenin sömürü ve baskı gücünü artırarak egemenliğini pekiştirmiştir. Toplumda dayanışma, sevgi ve saygı duygusunu yoketmiş yerine korku duygusunu yerleştirmiştir. Görev ve sorumluluk duygusuna dayanan demokratik devlet geleneğini yıkmış yerine buyurgan devlet anlayışını getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çağdaşlaşması ve toplumun demokratikleşmesinin önündeki en büyük engellerden biri sıkıyönetim rejimleriyle buna meşruiyet sağlayan sıkıyönetim kanunudur. Türkiye çağdaş demokratik bir hukuk devleti olacaksa, öncelikle sıkıyönetim ilanına ilişkin anayasal koşullar en alt düzeye indirilerek daraltılmalı ve sıkıyönetim kanunu her yönüyle demokratikleştirilmelidir.

12 Martın İdeolojisi Ve Topluma Yüklediği Maliyet

27 Mayıs'tan sonra, 1961 Anayasası'nın sağladığı göreli demokratik ortamda ulusal bir özlem haline gelen Türkiye'yi Batı'nın ekonomik, sosyal ve kültürel düzeyine yükseltme idealini yaşama geçirmek için yeni arayışlar başlamıştı. Aydınların başını çektiği bu yeni hareket, dünyadaki siyasal konjonktüre uygun olarak daha çok sol bir nitelik göstermekteydi. Ne var ki, toplumda bu yeni hareketin üzerinde temellenebileceği yeterli bir birikim yoktu. Türkiye, bu tarihe kadar her türlü düşünceye kapalı tutulduğu için fikir yaşamı açısından çorak bir ülkeydi. Özellikle genç kuşaklar, tam bir fikir açlığı çekmekteydiler. Yıllardır uygulanan statükocu politikaların sonuçsuz kaldığını gören genç kadrolarda yeni bir arayış başlamıştı. O dönemde gelişme trendi sürekli bir yükselme gösteren sosyalist ülkelerle, bağımsızlıklarına yeni kavuşan sömürge ülkelerin kalkınma stratejileri ilgiyle izlenmekteyid. 27 Mayıs'tan önce Türkiye'de sola ve sosyalizme ilişkin kitaplar yasaktı. Ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yaşamına ilişkin özgün çalışmalar yoktu. Toplumun etnik, dinsel ve mezhepsel yapısına değin araştırma yapmak ve düşünce açıklamak tehlikeliydi. Sosyalist parti kurma girişimleri ağır mahkumiyetlerle sonuçlanmaktaydı. Adı solcuya çıkan herkes polis takibi altındaydı. İşte toplumumuz bu çorak ortamdan çıkarken, sol ve sosyalist kalkınma modelleri tartışmaya açılmıştı. Ancak, yılların ağır baskı koşullarından gelen öncü aydınların sosyalist kalkınma modeline ilişkin görüşleri yayma ve örgütleme konusunda iki temel kaygıları vardı. Birincisi meşruiyet sorunuydu; daha önceki başarısızlıklar ve yaşanan acı deneyler, kötü örnek oluşturmuştu. Bu nedenle yasallık sorunu herkes için büyük önem taşıyordu. İkincisi de yıllarca yasak bölgeye itilmiş düşüncelerin toplumda destek bulması ve örgütlenebilmesi konusundaki güçlüklerdi. Kısa zamanda gerçekleştirilecek bir kalkınma hamlesiyle sosyalizmin üstünlükleri kanıtlanmadan hareketin marjinalleşmesi kaçınılmaz görünüyordu.

Açıkça dile getirilmemekle birlikte, Türkiye'nin kalkınması konusunda geliştirilen farklı sosyalist stratejilerde bu kaygıları sezmek mümkündü. Daha gelişmenin ilk aşamasında sosyalist mücadele stratejisinde uzlaşmaz iki karşıt eğilim belirmişti. Bunlardan ilkini TİP temsil ediyordu. TİP, işçi ve emekçileri örgütleyerek, genel oya dayanan demokratik bir seçimle iktidara gelmeyi ve aynı yoldan ayrılmayı öngören bir strateji benimsemişti. Meşruiyetini, anayasal zeminde, diğer partilerle eşit koşullarda yarışma ilkesine dayandırmıştı. TİP'te yığınları koşullandıran olumsuz düşünce mirasının hareketi marjinalleştirme kay-

gısı yoktu. TİP, yıllardır devam eden burjuva iktidarlarının ciddi bir eleştirisi yanında, planlı kalkınmanın sağlayacağı ekonomik ve sosyal kazanımları açıklama ve yayma doğrultusundaki çalışmalarla yığınları etkileyerek, iktidara gelmenin mümkün olduğu inancındaydı. İktidar gecikse bile, çalışanların özlemlerine sahip çıkan ciddi bir muhalefet yaparak burjuvaziden ödünler koparmanın, demokratik hak ve özgürlükleri geliştirip, kurumlaşmanın ve bu yolla da marjinalleşme tehlikesini aşmanın olabilirliğine inanmıştı. TİP bu çerçevedeki mücadele stratejisini evrensel sosyalist ilkelere dayandırmış ve yaptığı çözümlemelerle Türkiye'de burjuva devriminin yapılmış olduğunu ve bu nedenle de sosyalizm için mücadelenin ön plana çıktığı saptamasını yapmıştı. Bu stratejiyi özetleyen "bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm" için mücadele formülü, TİP'i diğer sol hareketlerden ayıran bir slogan olarak kullanılmaktaydı.

TİP, bu düşünceleri yaşama geçirmek için Türkiye çapında işçi ve emekçileri örgütleyerek, ciddi bir toplumsal muhalefet odağı haline gelmişti. Çalışan yığınların özlemlerini dile getirerek ve Türkiye çapında yaygın bir toprak reformunun gerekliliğini savunarak, işçi ve köylü yığınlarının ilgisini çeken bir parti haline gelmişti. TİP'in, aydınların öncülük ettiği parti kurma geleneğine aykırı olarak oniki işçi-sendikacı tarafından kurulmuş olması da çalışanların partiye gösterdikleri ilginin bir diğer nedeniydi. Hareket, uzun erimli bir mücadeleyi öngörmekteydi. Sosyalizm perspektifine bağlı kalarak, bağımsızlık ve demokrasi mücadelesine öncelik vermişti. Örgütlü siyasal mücadele yanında partili ya da parti yandaşı bilim adamlarına Türkiye'ye ilişkin tarihsel, sosyal, politik ve ekonomik yönlerden inceleme ve araştırmalar yaptırılarak, siyasal mücadele için gerekli olan düşünsel bir altyapı oluşturma çabaları da ihmal edilmiyordu. Böylece TİP, 12 Eylül yaklaşırken kurumlaşma yolunda önemli adımlar atmıştı.

Türkiye için geliştirilen bir diğer sol kalkınma modeli de TİP karşıtı bir stratejiye dayanmaktaydı. Bunlar için de meşruiyet sorunu ile birlikte marjinalleşme tehlikesini aşma kaygıları önem taşıyordu. Bu karşıt hareketin öncüleri, özgün bir Türkiye çözümlemesiyle, değişik bir kalkınma modeli ve değişik bir mücadele stratejisi oluşturmuşlardı. Tanınmış sol eğilimli aydınların önemli bir bölümü bu hareketin içinde yer almıştı. Bunlara göre; Türkiye'de sanayi gelişmediği için sosyalist mücadelede öncülük yapacak niteliklere sahip ve yeterli nicelikte bir işçi sınıfı mevcut değildi. Köylülüğün ağır bastığı ve feodal değer yargılarının yaygın olduğu bir toplumsal yapı vardı Türkiye'de. İşçi sınıfının sayıca az ve bilinçlenmemiş olması yanında, emekçi halk yığınlarının da ters bir

yönde şartlanmış olduğunu iddia ediyorlardı. Böyle bir toplumda işçi sınıfı öncülüğündeki bir siyasal hareketin başarı şansının olmadığı ve marjinalleşmesinin kaçınılmaz olduğu ileri sürülüyordu.

Tarihsel nedenlerle Türkiye'de devrimci gücün sivil asker ara tabakalarda olduğunu iddia eden bu aydınlar, ara tabakaların iktidarında halk yararına reformların yapılarak, halkın desteğinin kazanılabileceği ve daha sonraki bir aşamada da sosyalizme geçilebileceği düşüncesine dayanan bir mücadele stratejisi geliştirmişlerdi. Türkiye'nin konumundaki kimi üçüncü dünya ülkelerinde uygulanmakta olan kapitalist olmayan ve fakat sosyalizme açık kalkınma modelleri, Türkiye için örnek olarak gösteriliyordu.

Bunlara göre, Türkiye'de jöntürklerden günümüze kadarki tarih kesitinde yer alan ilerici hareketlerin tümünde sivil asker ara tabakalar öncülük etmiş ve dayandıkları belirleyici güç de ordu olmuştur. Bugün de ordunun fiili katkısı olmadan ilerici hiçbir atılımın başarı şansının olmadığı savı öne sürülmekteydi. Kuşkusuz orduya ilişkin fiili öncülük iddiaları, örtülü biçimde dile getiriliyordu. Ancak, yapılan çalışmalar, yayınlanan yazılar ve oluşturulan ilişkilerden dolaylı olarak gerçek amaç anlaşılmaktaydı. Sivil asker ara tabakaların öncülüğündeki ordu ağırlıklı mücadele stratejisinin uygulanmasında ikili bir çalışma yürütülmekteydi. Bir yandan İstanbul Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde kurulan sosyalist kültür dernekleri aracılığıyla eğitim çalışmaları yapılıyordu. Sol eğilimli aydınların denetimindeki bu eğitim çalışmalarına özellikle sivil olarak katılan kimi aktif subaylarla, emekli subaylar ilgi göstermekteydiler.(*) Öte yandan devrimci sivil ve asker kadrolara yönelik yayın çalışmaları da ihmal edilmiyordu. Haftalık dergi ve gazete yayınlarıyla birlikte, kalkınma stratejilerini konu alan kitaplar da çıkarılıyordu. Türkiye'nin devletçi geleneğine dayanılarak geliştirilen bu kalkınma projeleri, Atatürk'çü düşüncelerle de desteklenerek, ordu çevreleri için çekici bir konuma getirilmişti. Böylece, hareketin meşruiyeti de sağlanmış oluyordu.

27 Mayıs karşıtı AP'nin körüklediği bir husumet ortamında ordu içinde 27 Mayıs'a sahip çıkan çeşitli cuntalar oluşmuştu. Bu cuntaların çoğunluğu geliştirilen sol düşüncelerin etkisi altındaydı. Bunlara göre "...27 Mayıs başarıya ulaşamamıştır. Çünkü fikri hazırlığı yoktu. O yüzden, bu kez darbeden sonra ye-

(x) Aynı dönemde Tarık Ziya Ekinci'nin başkanlığında ve TİP il yöneticilerinin de kurucu olarak katıldıkları Diyarbakır Sosyalist Kültür Derneği'nde ise, sadece TİP'liler ve TİP yandaşı aydınlar için eğitim yapılmaktaydı.

rine ne konacağının önceden düşünülmesi gerekiyordu. İşte devrimin bu teorik hazırlığı o günlerde Doğan Avcıoğlu'nun Devrim Gazetesi'nde yapılıyordu. İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Hasan Cemal, Uluç Gürkan gibi şöhretlerin çıkardığı gazete, ihtilalciler için bir ilgi odağıydı." (12 Mart, İhtilal'in Pençesinde Demokrasi, M. Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, Sayfa 174-175, 1994).

Doğan Avcıoğlu'nun aynı amaçla hazırladığı "Türkiye'nin Düzeni" adı kitap da cuntacıların büyük igisini çekmekteydi. Kara Kuvveteri plan ve prensipler başkanı Tümgeneral Celil Gürkan, bu kitap için şunları söylemektedir: "Silahlı kuvvetlerimizde Türkiye'nin Düzeni adlı kitap, o denli geniş ve yaygın bir ilgi çekmiş, elden ele dolaşan bir referans kitabı haline gelmişti ki, hiç unutmam bir konuşmamız sırasında Orgeneral Gürler bana `Celil, Türkiye'nin Düzeni kitabını okumayan subayı ben eksik görürüm' demişti" (age. s. 175).

"Devrim Gazetesi çevresinde oluşan bu hareketin askeri destekçisi 27 Mayıs'ın unutulmaz komutanı Madanoğlu'ydu. Kontenjan Senatörü olan Madanoğlu'nun adı, o günlerde bir sol cunta ile birlikte anılır olmuştu. `Madanoğlu Cuntası', o dönemin en iddialı gruplarından biriydi. Ancak, Cunta'ya sızan Mahir Kaynak adlı bir genç, bütün toplantıları ayrıntılarıyla MİT'e bildirince `Madanoğlu Cuntası' kısa zamanda çökertildi".

Ama asıl Türkiye'nin kaderini tayin eden cunta, MİT'in giremediği bir yerde Türk Silahlı Kuvvetleri içinde oluşmuştu. (age. s. 175-176). Önde gelen Gürler ve Batur'un cuntasının kendi karargahlarında kurulan alt kadrolar, teknik hazırlıklarını bitirmişlerdi. Hatta Batur'un subayları, müdahale sonrasının "Devrim Anayasası"nı bile hazırlamışlardı. Çalışmaları Batur'un genel sekreteri Tuğgeneral Aydın Kirişçioğlu koordine ediyor, bazı aydınlar ve hukukçular da destek sağlıyorlardı. Devrimden sonra yepyeni bir siyasal sistem kurulacaktı. (age s. 182).

Bu düzende devlet reisi: Orgeneral Faruk Gürler ve Başbakan da Muhsin Batur olacaktı. Bu cunta ülkenin kaderini tayin edecek olan en etkili ve en güçlü cuntaydı. (age. s. 183). Bu cunta tarafından 9 Mart 1971 akşamı hava kuvvetleri karargahında Gürler ve Batur'la birlikte Tümgeneral Celil Gürkan'ın da katıldığı bir "Darbe Zirvesi" düzenlenmiş ve tüm birliklerin katılacağı bir harekat için alarm verilmişti. Ancak, Genelkurmay Başkanı'nı tasfiye etmeyi başaramayacağını düşünen Gürler, son anda harekatı durdurmuş ve Tağmaç'ın çağırdığı genişletilmiş komuta konseyinin kararlarına göre hareket etmeyi yeğlemiştir. (age. s. 196-198).

9 Mart gecesi saat 23 sıralarında Nato'nun DEV-KUR planı uygulanmaya konmuş, sol bir cuntanın liderliğini yapan Gürler ve Batur, devrim planı hazırlayan emirlerindeki kadroları tasfiye ederek, 12 Mart'ta Tağmaç'la ortaklaşa sağ bir darbe gerçekleştirmişlerdir. (age. s. 215-217).

Gürler ve Batur'un içinde oldukları 12 Mart darbesi, ordu ile devrim yapmayı planlayan fakat bu iç gelişmelerden habersiz olan aydın kadrolarla kimi sol çevreler tarafından büyük bir çoşkuyla karşılanmıştı. Başta Devrim Gazetesi yazarları olmak üzere sol basın, DİSK ve DİSK'e bağlı sendikalarla TÜRK-İŞ, öğretmen dernekleri ve benzeri ilerici kuruluşlar 12 Mart'ı savunan yazılar yazmış ve açıklamalar yapmışlardır. Darbeciler arasında sol eğilimli cunta liderlerinin bulunmasıyla birlikte yayımlanan ilk muhtırada reform istemlerine yer verilmiş olması darbenin yönünü saptamak açısından sol eğilimli kuruluşlar için aldatıcı olmuştur.

Cumhurbaşkanı Sunay'ın da onayladığı bu muhtıra, başbakanlığa, Meclis ve Senato başkanlıklarına gönderilmiş ve 12 Mart 1971 günü saat 13.00'te Türkiye radyolarından tüm ülkeye duyurulmuştur. Muhtıranın metni şöyledir:

"1. Parlamento ve hükümet süregelen, tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu, anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk milletinin ve sinesinden çıkan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek, mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürk'çü bir görüşle ele alacak ve inkilap kanunlarını uygulayacak, kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruridir.

3. Bu husus, süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Tük Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize." Memduh Tağmaç - Faruk Gürler - Celal Eyiceoğlu - Muhsin Batur

TİP, kuruluşundan beri sivil asker ara tabakalara dayanan politikalarla devrim yapılamayacağını, askeri darbelerin işçi ve emekçi yığınlarına baskı ve yı-

kımdan başka bir şey getirmediğini savunarak, yönü ve niteliği ne olursa olsun, tepeden inme her türlü harekete karşı olduğunu ilan etmişti. Önceden belirlenen bu açık politikası nedeniyle TİP, aldatıcı görünümlere kanmamış, 12 Mart darbesine anında karşı çıkarak onu mahkum etmiştir.

TİP dışındaki sol örgütlerin 12 Mart hareketi ile başlattıkları flört uzun sürmedi. Her şey ortaya çıktı ve gerçekler kısa zamanda anlaşıldı. Cuntanın emrindeki Nihat Erim hükümeti, kurulduktan bir süre sonra sıkıyönetim ilan etti. Genelkurmay Başkanı Tağmaç, Kuvvet komutanlarını devreden çıkarmış ve yönetimi tek başına ele almıştı. Sıkıyönetim komutanları emirleri doğrudan Tağmaç'tan alıyorlardı. Hükümet işlevsizdi. Tağmaç'ın emriyle ilk ağızda DDKO'lar, DEV-GENÇ, Ülkü Ocakları olmak üzere çeşitli derneklerle kimi demokratik kitle örgütleri kapatıldı. Grev ve lokavt yasaklandı. İlk gün 12 Mart için olumlu yazı yazanlardan İlhan Selçuk ve Çetin Altan gözaltına alındılar (age. s. 224).

Tağmaç "sosyal uyanışın ekonomik kalkınmayı aştığı" düşüncesindeydi. Bu uyanışı engellemek için Anayasa'nın değiştirilmesi gerektiği kanısına varmıştı. Tağmaç ile aynı doğrultuda hareket eden Nihat Erim de "bu Anayasa lükstür" diyerek, Anayasa'nın değiştirilmesi konusundaki kararlılığını ortaya koymuştu. Cunta'nın ve hükümetin dayandığı Adalet Partisi Meclis Grubu ve onun genel başkanı Süleyman Demirel de aynı görüşteydiler. Demirel, çok önceden, 1961 Anayasası ile devleti yönetmenin mümkün olmadığını açıklamış ve bunu pek çok kez yinelemişti. Bu nedenle istediği Anayasa değişikliklerini Cunta Hükümeti'ne yaptırma fırsatını yakalamış olmaktan son derece kıvançlıydı. Kimi CHP'li bakanların girişimi ile İnönü'yü de Anayasa değişikliğine ikna etmek zor olmamıştı. Cuntayla parlamento arasındaki Anayasa karşıtı ittifak, meyvelerini süratle vermişti. Bir kaç ay içinde 1961 Anayasası'nın tam 40 maddesi budandı. İnsan haklarına, kişi özgürlüklerine, toplu sözleşme ve grev hakkına, üniversite ve TRT özerkliğine tam bir darbe vuruldu.

17 Mayıs 1971'de İsrail Başkonsolosu Elrom'un kaçırılmasından sonra, Sadi Koçaş'ın hükümet adına radyodan okuduğu bildiriyle sola karşı topyekun bir savaş başlatıldı. Bilidiri şöyleydi: "Konsolos hemen bırakılmazsa, örgütle uzak yakın ilişkisi bulunanlar, gençleri kışkırtanlar derhal gözaltına alınacak. Adam kaçıranlar ve onlara yataklık edenler, idamla yargılanacak. Elrom öldürülürse, bu kanun geçmişe dönük olarak da uygulanacak" (age. s. 226). Bu açıklamadan sonra Tağmaç'ın emriyle MİT Müsteşarı Fuat Doğu devreye girmiş ve el-

lerindeki listelere göre şüphelilerin tümünü tutuklatmak için valiler harekete geçirilerek, kırksekiz saat içinde binlerce kişi gözaltına alınmıştır. Mümtaz Soysal, Altan Öymen ve Doğan Avcıoğlu tutuklular arasındaydı. 1971 yaz sonuna doğru 10.000'i aşkın siyasi tutuklu, sanık sandalyesine oturtulmuştu. TİP ve TKP yöneticileri de bu sanıklar arasındaydılar. Doğu ve Güneydoğu illerinden de MİT'in şüpheli gördüğü yurtsever, demokrat ve ilerici insanlar, kafileler halinde Diyarbakır'a gönderiliyor ve gözaltına alınıyorlardı. Başta TİP il yöneticileri olmak üzere Diyarbakır TİP örgütünün etkin üyelerinin hemen tümü aynı biçimde gözaltına alınmışlardı. Gözaltına alınacakların adları Türkiye radyolarından günde üç kez okunarak, güvenlik kuvvetlerine toplamak ve yakalamak için hedef gösteriliyordu. Kimi sanıkların adları gözaltına alındıktan sonra da haftalarca yayımlanmaya devam ediyordu. Örneğin, ben ve kardeşlerim gözaltındayken, adlarımız bir ay süre ile aralıksız olarak Türkiye radyolarından yayımlanmıştır. Bununla iki amaç güdülüyordu. Bir yandan bu şahıslar kamuoyuna terör suçlusu olarak sunuluyor; öte yandan da sık sık yapılan baskın ve sorgulamalarla sanık yakınlarının huzursuz edilmeleri sağlanıyordu.

Genel Kurmay Başkanlığı'ndan sıkıyönetim komutanlıklarına gönderilen gizli bir yazıda, adam kaçırma, banka soyma ve benzeri eylemlerde TCK'nın 146. maddesinin uygulanması istenmiş ve bu istek, emir telakki edilerek yerine getirilmekteydi. Sıkıyönetim komutanları da askeri savcılara ve mahkeme başkanlarına direktifler vererek, MİT'in şüpheli gördüğü şahısların mutlaka cezalandırılmalarını istiyor ve bu istek yerine getiriliyordu. Artık muhtıranın gerekçesi olarak kullanılan reformlar unutulup gitmişti (age. s. 234).

12 Mart, sol darbe beklentisiyle sağ bir darbe olarak gerçekleştirilmiş ve Türkiye'de faşizan bir uygulama yapmıştır. Demokratik yaşam felce uğratılmış, toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamında onarılması güç büyük yıkımlara neden olmuştur. Giriştiği bu ekonomik, sosyal ve siyasal yıkım hareketiyle toplumun tümüne çok ağır bedeller ödetilmiştir. Bu yıkımı şöylece özetlemek mümkündür:

12 Mart'ta,

- Sosyalist, demokrat ve ilerici aydınlar gözaltına alınmış, tutuklanmış ağır işkencelerden geçirilerek kıyıma uğramışlardır.

- Yüzbinlerce kitap toplanarak, müsadere edilmmiş ve düşünce yaşamı yeniden çoraklaştırılmıştır.

- Okuma alışkanlığı olmayan toplumumuzda, kitap bulundurma korkusu yaratılarak, bilgisiz ve apolitik bir toplum oluşturma süreci başlatılmıştır.

- İşçi, memur ve diğer emekçilerin ekonomik ve demokratik mücadeleleri engellenmiş, ücretler geriletilmiş ve gelir dağılımı vahim şekilde bozulmuştur.

- Sendikal faaliyetler durdurulmuş, demokratik kitle örgütleri yasaklanmış, demokrasi mücadelesi geriletilmiştir.

- TİP kapatılmış, geniş emekçi yığınlarında başlayan bilinçlenme hareketi sekteye uğratılmış ve sosyalist birikim büyük ölçüde dağıtılmıştır.

- Tekelci sermayenin ekonomik ve sömürü gücü, en üst düzeye çıkarılmış ve oluşturduğu örgütlere (TÜSİAD, TİSK, Odalar Birliği, İSO vb) sağlanan olanaklarla toplum yaşamının her alanına müdahale edebilecek siyasal bir güç haline gelmesi gerçekleştirilmiştir.

- Kürt köylü yığınlarını hedef alan komando baskınları ve yığınsal saldırılarla, Kürt aydınlarına yönelik keyfi tutuklamalar baskı, işkence ve benzeri insan hakları ihlalleri çağdaşlaşma ve demokratikleşme doğrultusundaki her türlü toplumsal uzlaşma umudunu yoketmiştir.

- Cunta'nın ve Cunta adına görev yapanların karışmalarıyla sağlanan hukuk dışı mahkumiyet kararları, yargı bağımsızlığını zedelemiş ve yargıya olan güveni temelden yıkmıştır.

Yürütmeye bağlı yargı geleneği kurularak, hukuk devleti kavramı ortadan kaldırılmıştır.

- Milli Güvenlik Kurulu kararlarının hükümet için bağlayıcı hale getirilmesi, rejimin karakterini değiştirmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni militarist bir devle yapmıştır.

- "Devleti korumak için bireyi feda etme" anlayışına sahip bilgisiz ve eğitimsiz ajanların uydurma raporlarına itibar edilerek, insanların tutuklanması, yargılanması ve mahkum edilmesi geleneğinin kurulmasıyla da Türkiye aynı zamanda bir "polis devleti" konumuna getirilmiştir.

12 Mart Darbesinin Öğrettikleri

12 Mart olayı, her şeyden önce ara tabakalara dayanan devrimci stratejilerin, sosyolojik temelden yoksun ve devrimci niteliği olmayan hareketler olduğunu ortaya koymuştur. Bir toplumda, her türlü toplumsal gelişme ve değişimin gerçek

dinamikleri, temel toplumsal sınıflardır. Bunlardan bağımsız hiçbir hareketin kalıcı bir sonuç vermesi düşünülemez. Ara tabakalarla yapılması düşünülen bir hareket de mutlaka temel toplumsal sınıflardan birisiyle bağlantılı olmak, onun politik ve ideolojik yönlendiriciliği altında yürütülmesi gerekir. Diğer bir deyimle, her toplumsal olay, mutlaka temel toplumsal sınıflardan birinin damgasını taşır. Sınıflarüstü, sınıflardan bağımsız bir düşünce olamayacağı gibi, köklü bir eylem ya da toplumsal bir dönüşüm de gerçekleştirilemez.

Özellikle toplumsal sınıflardan bağımsız hareket etmeyi düşleyen aydınlar, çabuk sonuç almak isteyen aceleci kadrolardır. Temel toplumsal sınıflardan kaynaklanan ideolojileri, kendi istemleri doğrultusunda çarpıtarak, uygulayabileceklerini düşünürler. İyi niyetlerine karşın çoğu kez, yaptıkları girişimlerle beklemedikleri sonuçlarla karşılaşırlar. 12 Mart öncesi dönemde, ara tabakalara dayanan bir devrimci dönüşüm için ordudan yararlanmayı düşünen kadrolar, uzun çalışmalarına karşın tam tersi bir sonuçla karşılaşmışlardır. Çünkü, toplumda egemen olan ideoloji, bir burjuva ideolojisiydi. Burjuvazi her alanda örgütlü ve etkiliydi. İşçi sınıfı ideolojisi çok yavaş bir tempoyla yayıldığı için henüz yığınları kucaklayamamıştı. İşçi sınıfı ideolojisinin belirleyici bir etkinliğe kavuşması ancak uzun bir süreç sonunda gerçekleşebilir. Sabırsızlık ve acelecilik sosyalist birikimi yıktığı gibi aydın kadroların umutlarını da birlikte yıkmıştır. İşçi sınıfı ideolojisine dayanan hareketin yeniden toparlanması ve etkin bir toplumsal güç haline gelmesi olanaksız denecek ölçüde güçleşmiştir. Bu güçlük iki nedene dayanmaktadır: Birincisi gerçek bir tehlike geçirdiği inancına varan burjuvazinin, düzenini korumak için uzun vadeye yayılan ciddi önlemler almış olmasıdır. İkincisi de işçi sınıfı hareketinin bu yenilgiden sonra parçalanarak, belirleyici olma gücünü kaybetmesidir.

Üçüncü dünya ülkelerinde kapitalist olmayan gelişme yolu adıyla anılan stratejiler de temel toplumsal sınıflardan ve dünyadaki siyasal konjonktürden bağımsız hareketler değildir. Bu gelişme yoluna angaje olan hiçbir ülkede sosyalist bir düzene geçilmemiştir. Rejimlerinin adında sosyalist deyimi bulunan kimi az gelişmiş ülkeler bile dünya sosyalist sistemi ile ilişkilerini bir süre sonra koparmış ve kapitalist sisteme entegre olmuşlardır. Bu devletlerin bir süre için devletçi ekonomi modellerini uygulamaları, nesnel koşulların zorunlu bir sonucudur.

Yaşanan deneyler, bir toplumda sanayi devrimi tamamlanarak, güçlü bir işçi sınıfı oluşmadan ve ileri boyutlu çağdaş bir demokrasi özümsenerek yaşanmadan, salt iradeci yöntemlerle sosyalizmi kurmanın mümkün olmadığını ka-

nıtlamıştır. Marx'ın da öngördüğü gibi "bir toplumda üretim güçleri en üst düzeyde gelişmeden, egemen durumdaki üretim biçiminden yeni ve daha ileri bir üretım biçimine geçmek olanaksızdır". Bugüne kadarki deneylerde, hem ara tabakalara dayanan sözde devrimci hareketlerin hem de üretim güçleri yeterince gelişmeyen toplumlarda işçi sınıfı partilerinin yaptıkları siyasal devrimin sosyalist devrime dönüşmesi gerçekleşememiştir.

Cezayir Ulusal Kurtuluş Partisi'nin öncülüğündeki rejim, zorunlu olarak sanayide devletçi bir politika uygulamış ve yöneticileri sosyalizme giden bir yol izlediklerini iddia ettikleri halde, uzun bir süreç sonunda, sosyalist ülkelerle ve sosyalist ideolojiyle bağlarını koparmışlardır. Nasır yönetimindeki Mısır da Nasır'ın ölümünden sonra, aynı akıbete uğramıştır. Bağımsızlığına kavuşan Afrika ülkelerinin pek çoğu sosyalist hatta komünist partilerin öncülüğünde ulusal kurtuluş hareketlerini başarıya götürdükten sonra, zaman içinde objektif şartların belirleyici etkisi ile kapitalist sisteme entegre olmuşlardır. Dünyanın iki kampa bölündüğü soğuk savaş yıllarında, sosyalist sistemin öncülüğünü yapan Sovyetler Birliği, ulusal kurtuluş hareketlerini desteklemiş ve bağımsızlığını kazanan ülkeleri kendi safına çekmek için kapitalist olmayan gelişme yolu adıyla yeni bir kalkınma ve gelişme stratejisi ortaya atmıştır. Oysa yaşam, temel toplumsal sınıflardan bağımsız böyle bir yolun bulunmadığını göstermiştir. Henüz feodal ilişkiler içinde bulunan sömürge ya da yarı sömürge toplumlarda kurtuluştan sonra kapitalist ilişkileri yaşamadan sosyalizme geçilebileceği tezi de böylece iflas etmiştir.

Türkiye denemesi ise, ara tabakaların öncülüğündeki bir devrimin kapitalist olmayan bir gelişme yolunu açacağı beklentisine karşı, askeri bir faşizm getirmiştir.

Faşizm Nedir?

Klasik anlamda faşizm, gelişmiş ileri kapitalist ülkelerdeki modeliyle tanınmaktadır. Oysa, üçüncü dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye ve benzeri orta derecede gelişmiş ülkelerde de faşist uygulamalar vardır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde faşizm, finans kapitalin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık teröre dayalı bir diktatörlüğüdür. Genellikle bu ülkelerde faşizmin kurulması, egemen burjuvazinin olağan demokratik metodlarla iktidarını sürdürme gücünün azaldığı ya da ortadan kalktığı koşullarda gerçekleşmiştir. Bu ülkelerde faşizm, anti-komünist güçlerin başına geçer ve en büyük darbeyi işçi sınıfı partileriyle ilerici örgütlere indirir. Faşizmin vurucu

gücü, faşist demagojiyle aldatılan orta tabakalarla geniş işsiz yığınlarıdır. Faşizmin ideolojisi de akıldışılık, şovenizm, bilgisizliğin yaygınlaştırılması, ırkçılık ve insanlık dışı duyguların körüklenmesiyle oluşur. Tarihte bunun en canlı örnekleri, Hitler Almanyası'nda uygulanan Nasyonal Sosyalizm ile Mussolini İtalyası'ndaki faşist yönetimdir.

Bu klasik tarife göre, finans kapitalin güçsüz olduğu az gelişmiş toplumlarda, faşist bir yönetimin gerçekleşmesi ihtimal dışı kalmaktadır. Oysa, burjuvazinin yönetme yetisini kaybettiği her koşulda, toplumdaki demokratik gelişmeyi geriletmek ve yığınların taleplerini bastırmak için faşizme başvurulabilir. Örneğin Türkiye'de, iktidara aday güçlü bir işçi sınıfı partisi olmadığı halde, 12 Mart'ta yaratılan ekonomik krizler nedeniyle geniş halk yığınlarının beklentilerine yanıt veremez duruma gelen burjuvazi, toplumu yönetme yetisini kaybettiğinden kendisini toparlayarak yeniden dizginleri ele alabilmek için ordu devreye sokulmuş ve faşist bir yönetim kurulmuştur. Darbeden önce burjuvazi adına pek çok politikacı elaltından ordu komutanlarını yönetime el koymak için teşvik ettikleri bilinmektedir. Darbeden sonra oluşturulan hükümetler de, cuntanın denetiminde yürüttükleri ekonomik ve sosyal politikalarla, büyük burjuvazinin yararı doğrultusunda icraat yapmışlardır. Yukarıda da etraflıca değindiğimiz gibi, işçi ve emekçiler baskı altına alınmış, demokratik örgütler dağıtılmış ve toplum burjuvazinin istemleri doğrultusunda yeniden biçimlendirilmiştir.

Tüm bu uygulamalar, kuşkuya yer vermeyecek biçimde, 12 Mart darbesinin burjuvazi adına yapıldığını ve oluşturulan yönetimin de faşist bir iktidar olduğunu ortaya koymaktadır.

IV
12 EYLÜL REJİMİ VE KARŞILAŞTIĞIM TERTİPLER

12 Eylül Rejimi ve Karşılaştığım Tertipler

12 Eylül darbesi 12 Mart'ın eksiklerini tamamlamak ve sermayenin egemenliğini pekiştirmek için egemen burjuvazinin istemleri doğrultusunda yapılan bir askeri müdahaledir.

12 Eylül rejiminin devlette ve toplum düzeninde yaptığı köklü değişiklikler ve ülkeye dayattığı anti demokratik bir Anayasa ile Türkiye, uzun yıllara sirayet eden parlamenter görünümlü militarist bir yönetime mahkum edilmiştir.

Aşağıda 12 Eylül rejiminin niteliğini, açıklayacağımız ekonomik ve sosyal politikalarla birlikte burjuvazinin egemenliğini pekiştirmeye dönük baskı uygulamalarını sergileyerek, belirtmeye çalışacağız.

12 Eylül'e Nasıl Gelindi?

12 Mart'ta egemen burjuvazinin istemleri doğrultusunda yapılan düzenlemelerle 1961 Anayasası'ndaki geniş çaplı değişikliklere karşın Türkiye'de toplumsal gelişmeyi frenlemek mümkün olmamıştır. Bilgilenmeyi sağlayan iletişimdeki gelişmeye karşılık, sanayileşmede ve istihdam yaratmadaki yetersizlikle birlikte köyden şehre doğru akan büyük nüfusun yarattığı sosyal, eğitimsel ve siyasal sorunlar karşısında burjuva iktidarları toplumu yönetmede yeniden acz içine girmişlerdi. Yatırımların yetersiz, üretimin düşük olması, dış ödemeler açığı ile bütçe açıklarının katlanarak artması ekonomik yaşamı felce uğratmıştı. Günden güne artan işsizlik ve eğitim çağındaki gençlerin okumadan yoksun kalmaları, ekonomik bunalımı toplumsal bunalıma dönüştürmüştü. O günün meşhur deyimi ile "Türkiye 20 sente muhtaç" bir konuma gelmişti. Faşist hareketin askeri bir müdahaleyi ivedileştirmek için ülke sathında yay-

gınlaştırdığı terör olayları ve işlediği cinayetler Maraş, Çorum ve Malatya'da giriştiği soykırım eylemleriyle birlikte, kimi sol örgütlerin giriştiği karşı terör eylemleri Türkiye'yi tam bir kaos ortamına sürüklemişti.

1974'ten sonra iki kez iktidara gelen CHP, ülkenin demokratikleşmesini başaramadığı gibi, ekonomiyi de batırmış ve Türkiye'yi günlük akaryakıt ihtiyacını karşılayacak dövizi bulamaz duruma düşürmüştü. Sanayi durmuş, motorlu araçlar çalışamaz hale gelmişti. Tarım araçları çalıştırılamadığı için tarımsal etkinlikler de durmuştu. 1979'da yapılan senato kısmi ve milletvekili ara seçimlerinde CHP ağır bir yenilgiye uğramış ve tek bir üyelik kazanamamıştı. Bunun üzerine istifa eden Ecevit Hükümeti'nin yerine 1979'un sonuna doğru Süleyman Demirel tarafından bir azınlık hükümeti kuruldu. Süleyman Demirel, IMF ile anlaşarak, 24 Ocak kararları (1980) olarak anılan bir istikrar programını yürürlüğe koydu. O güne kadar onbeş Türk Lirası olan bir ABD doları doksan Liraya çıkarılarak, Türk Lirası altı kat devalüe edildi. Dışsatımı artırarak IMF, Dünya Bankası ve benzeri kuruluşlardan kredi sağlayabilmek için yapılan bu yüksek oranlı devalüasyonu, büyük bir zam furyası izledi. Bu ekonomik modelle toplum, birbirini izleyen sürekli bir devalüasyon ve zam sarmalına girmiş bulunuyordu. Bu modelin getirdiği ağır maliyetin yükü çalışanların omuzlarına yıkılmıştı. İşsizlik ve yoksulluk halk yığınlarını derinden saran bir afet haline gelmişti.

İstikrar tedbirleri sadece sürekli devalüasyon ve zamlardan ibaret değildi. Artan hayat pahalılığına karşın işçi ve memur ücretleri dondurulmuştu. Tarımda taban fiyat uygulaması askıya alınmıştı. Her türlü yatırım durdurulmuştu. Yeniden memur ve işçi alımı yasaklanmış, istihdam fazlası personel tasfiye edilmekteydi. Grev yasaklanacak, toplu pazarlık uygulaması askıya alınacaktı. Dışalım kısıtlanacak ve dışsatım teşvik edilecekti. Böyle bir ekonomik modelin seçime dayanan çok partili bir düzende sürdürülmesi mümkün değildi. Bu nedenle toplumu yönetmekte acz içine giren egemen burjuvazi, 24 Ocak kararlarını uygulayacak otoriter bir yönetimin arayışı içine girmişti. Türkiye'de askeri yönetimler sık sık başvurulan bir yönetim biçimi olduğundan 24 Ocak kararlarını uygulamak için orduyu göreve çağırma düşüncesi yoğunluk kazanmıştı.

"Büyük iş çevreleri de dahil ülkenin etkili çevrelerine göre 12 Mart rejimi yarım yamalak bir uygulama olarak kalmıştı." (Hasan Cemal, Tank Sesiyle Uyanmak, 1986, S. 75). Bu uygulamayı tamamlayacak yeni bir askeri darbe için etkin burjuva basını, siyasetçileri ve ileri gelen sanayiciler yoğun bir çaba içine

girmişlerdi. "Tercüman Gazetesi son bir yıl boyunca yeni bir ekonomik model oluşturularak, yeni bir anayasanın yapılmasını ve istikrarlı bir yönetimin kurulmasını bunalımdan çıkmanın zorunlu koşulu olarak savunmaktaydı." (age. s. 32-33). Basında askeri darbeye ortam hazırlamak için "... parlamenter düzenin laçkalığı üzerine sayfalar dolusu yorumlar yapılıyor ve sistemin felç olduğu anlatılıyordu." (age. s. 36). Türkiye'nin bunalımdan çıkması için "Halit Narin'ler toplu sözleşme düzeninin dört beş yıl süreyle rafa kaldırılmasını istiyorlardı." (age. s. 184). Can güvenliği kalmadığı için sokaktaki adam da bir darbe beklentisi içine girmişti.

ABD'nin, Ortadoğu ve Sovyet Bloku'na yönelik politikaları açısından Türkiye kilit bir ülkeydi. ABD, Türkiye'deki etkinliğini ve işbirliğini sürdürmeyi dış politikasının temeli yapmıştı. Bu nedenle Türkiye'deki istikrar arayışları ve rejim değişiklikleriyle çok yakından ilgileniyordu. Bu yakın ilgi nedeniyle ABD'nin 12 Eylül'de yönlendirici bir rol oynadığına değğin çeşitli haberler yayımlanıyor ve yorumlar yapılıyordu. Gerçekten başta ABD olmak üzere Türkiye'nin Batılı müttefikleri, otoriter ve istikrarlı bir yönetimi hem arzulamış hem de teşvik etmişlerdir. Askeri müdahaleden sonra, demokrasi söylemlerine karşın cunta yönetimine hoşgörülü davranmaları bunun sağlam bir kanıtıdır. Örneğin, koşullar oluştuğu halde Türkiye Avrupa Konseyi'nden çıkarılmamıştır. Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgal edilmesi ve İran'da Batı karşıtı bir rejimin kurulması bölgedeki dengeleri altüst etmişti. Bu durumda, Batı'da Türkiye'de farklı bir gelişmenin hoşgörü ile karşılanması olanaksızdı. ABD eski başkanlarından Jimmy Carter bu gerçeği şu sözlerle dile getirmiştir: "12 Eylül Harekatı'ndan önce Türkiye'nin durumu savunma açısından tehlike arzediyordu. Afganistan'ın işgal edilmesi ve İran Monarşisinin devrilmesinden sonra Türkiye'deki bu istikrar hareketi içimizi ferahlatmıştır." (Ufuk Güldemir, Cumhuriyet, 21. 7. 1985, S. 6).

Büyük basında, askeri müdahalayi yapan generallerden Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Tahsin Şahinkaya'nın darbeden bir gün önce Amerika'da görevli olarak bulunması darbe girişiminin ABD'nin onayı ile uygulandığına bir kanıt olarak gösterilmiştir.

İç ve dış koşulların bu ölçüde elverişli olduğu bir ortamda hazırlıklarını önceden tamamlayan cuntacı beş general, emru komuta zinciri içinde, silahlı kuvvetlerin tümünü arkalarına alarak, 12 Eylül 1980 günü bir darbe yapmışlardır. Bu müdahale 12 Mart'tan çok daha kapsamlı ve çok daha radikal olmuştur.

Yeni yönetim, Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren'in başkanlığında ve dört kuvvet komutanından oluşan Milli Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından temsil ediliyordu. Konsey'in bir numaralı bildirisinde askeri müdahalenin kapsamı şu sözlerle açıklanmıştır:

"Yüce Türk Milletine,

Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyetini kollama ve koruma görevini yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur...".

Daha sonra Konsey'in açıklanan yedi numaralı bildirisi ile de tüm siyasal partilerin faaliyetleri yasaklanmıştır.

12 Eylül Rejimi'nin İdeolojisi ve Topluma Yüklediği Maliyet

12 Eylül askeri rejimi, egemen burjuvazinin, bizzat yarattığı ekonomik ve toplumsal bunalımlardan ötürü olağan demokratik metodlarla toplumu yönetme yetisini kaybettiği için başvurmak zorunda kaldığı emperyalizme bağımlı, gerici, şoven ve açık teröre dayalı bir diktatörlüğüdür. Diğer bir deyimle, 12 Eylül yönetimi, faşist bir rejimdir. 12 Eylül'de MHP'nin sorumlu olduğu faşist eylemlerden yargılanan parti yetkililerinden Agah Oktay Güner, savunma sırasında "dünyada fikirleri iktidarda olduğu halde, kendileri zindanda olan başka bir siyasal kadro görülmemiştir" diyerek, 12 Eylül rejiminin faşist niteliğini anlamlı bir biçimde ortaya koymuştur.

Konsey iktidarının ideolojisini belirleyen asıl ölçüt, bu dönemde izlenen iç ve dış politikalarla uygulanan devlet terörü, yapılan insan hakları ihlalleri, baskılar ve işlenen cinayetlerdir. Rejimin faşist karakterini göstermek için somut bilgilere dayanan bu uygulamaları sergilemek en gerçekçi yoldur.

1. 12 Eylül yönetimi burjuvazinin ekonomik ve sosyal politikalarını olduğu gibi benimsemiş ve bunu zorba yöntemlerle uygulamıştır. MGK Başkanı Evren, 17 Eylül 1980 günlü basın toplantısında "Ekonomide 24 Ocak modelini, Anayasa, işçi-işveren ilişkileri, sendika grev ve toplusözleşme düzenine dönük konularda da Demirel'in düşüncelerini benimsediklerini, bir anlamda Demirel'siz bir Demirel programı uygulayacakları izlenimini vermiştir." (age. s.

54). Nazlı Ilıcak, Tercüman'da Demirel ve arkadaşlarının bu programla (Ulusu Hükümeti'nin programı) mutabakat halinde" olduklarını yazmıştır. (age. s. 32).

Devlet Planlama Teşkilatı eski başkanlarından Yıldırım Aktürk, 24 Ocak modelinin ancak otoriter bir yönetimle uygulanabileceğini vurgulamak için "24 Ocak + 12 Eylül formülü zorunluydu. Bu geçiş dönemi olmadan düzlüğe çıkılamazdı." demektedir (Yıldırım Aktürk, Milliyet, 28 Ocak 1986 S.4).

2. 24 Ocak modelini uygulayabilmenin zorunlu bir gereği olarak grev yasaklanmış Toplu pazarlık sistemi askıya alınarak yerine "hakem kurulu" uygulaması getirilmiştir.

3. İşveren kuruluşları (TÜSIAD, TOBB, İSO- TİSK vb.) dışında kalan parti, dernek, sendika ve tüm demokratik kitle örgütleri susturulmuştur. (a.g.e. S.84).

DİSK kapatılmış, DİSK'e bağlı sendikaların tüm yöneticileri tutuklanmıştır. 52 DİSK üyesi sendikacı, idamla yargılanmıştır.

-TÜRK-İŞ, Genel Sekreter Sadık Şide'nin Çalışma Bakanı olmasına onay vermek suretiyle cunta ile bütünleşmiş ve işçi haklarının kısıtlanmasına ilişkin Konsey kararlarını desteklemiştir.

4. 12 Eylül döneminde memur ve işçilerin ücretleri sürekli gerilemiştir. Memurlarda ücret kaybı % 53 olmuş, işçi ücretleri de 1963'teki ücret seviyesine gerilemiştir. (age. s. 457).

5. Kapatılan siyasi partilerden TİP ve TSİP yöneticileri ile TKP yöneticileri tutuklanarak, mahkum edilmişlerdir. Daha sonra MSP ve MHP yöneticileri de tutuklanarak yargılanmışlardır.

6. Barış Derneği yöneticileri tutuklanmış ve üç yıl süreyle tutuklu olarak yargılanmışlardır.

TÖB-DER yöneticileri tutuklanmış ve elli kişi mahkum edilmiştir.

7. Demokrasi ve insan haklarına bağlı yüzbinlerce sosyalist, ilerici ve demokrat gözaltına alınmış, işkence görmüş ya da tutuklanarak uzun süre yargılanmışlardır.

Darbe dönemindeki faşist uygulamaların ve insan hakları ihlallerinin kısa bilançosu şudur:

- 650.000 kişi gözaltına alındı.

- Açılan 210.000 davada 230.000 kişi yargılandı.

- 7000 kişi için idam cezası istendi.

- 517 kişiye idam cezası verildi.

- 14.000 kişi vatandaşlıktan çıkarıldı.

- 30.000 kişi siyasal sığınmacı olarak yurtdışına kaçtı.

- 300 kişi kuşkulu bir şekilde öldü.

- 171 kişinin işkenceden öldüğü belgelerle kanıtlandı.

- 388.000 kişiye pasaport verilmedi.

- 30.000 kişi sakıncalı olduğu için işten atıldı.

- 23.667 derneğin faaliyeti durdurıldu.

- Yargılanan gazetecilere toplam 3315 yıl 6 ay hapis cezası verildi.

- 300 gazeteci saldırıya uğradı. 3 gazeteci öldürüldü. 31 gazeteci cezaevinde yattı.

- 39 ton gazete, dergi ve kitap sakıncalı görüldüğü için imha edildi. (Deniz Teztel, Hülya Topçu. Cumhuriyet, 11 Eylül 1994, s. 4)

8. 12 Eylül'de, devletin hukuk düzeni altüst edilmiş ve yargı erkinin bağımsızlığı zedelenmiştir. Üç yıla kadar olan mahkumiyet kararlarında Yargıtay'a başvurma hakkı sınırlanmış ve vatandaşın yargı güvencesi yokedilmiştir.

9. Egemen burjuvazinin isteğine uygun olarak 12 Mart'ta yapılan değişikliklere karşın 1961 Anayasası mahkum edilmiş ve yerine demokrasi ile bağdaşmayan reaksiyoner bir Anayasa hazırlanarak, toplumа zorla dayatılmıştır. MGK Başkanı Evren, 15 Ekim 1980 günü Diyarbakır'da yaptığı konuşmada "...1961'de düzenlenen Anayasa, maalesef vücudumuza uymadı. O Anayasa dediğimiz elbise, bize bol geldi. 12 Mart'a geldik, düzeltilmeye çalışıldı fakat düzeltilemedi. Kötü niyetlere fırsat veren açık kapılar kapanmamıştı." diyerek iş çevrelerinin ve Demirel'in 1961 Anayasası'na yönelik eleştirilerini yinelemiş ve 1982 Anayasası'nın gerekçelerini sıralamıştır. (age. s. 96).

10. Üniversite özerkliğine son verilmiş, YÖK Yasası ile üniversiteler, ortaöğretim kurumlarına benzer bir çalışma düzenine sokulmuşlardır. Üniversite öğretim üyeleri denetim altına alınmış, bilimsel çalışma olanakları kısıtlanarak, düşünce ve bilim üretme özgürlükleri engellenmiştir.

11. Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu kapatılmış, malları ve kay-

nakları müsadere edilerek, genel idare içinde devlete bağlı enstitüler haline getirilmişlerdir. Dil ve Tarih konularındaki bağımsız ve özgür çalışma düzenine son verilmiştir.

12. Zorunlu din dersleri uygulaması ile laik eğitim sistemi temelinden yıkılmıştır. Üstelik tek bir mezhebin (Sünni Mezhebi) inançları ve ibadet usulleri başka dinden ve mezheplerden olan yurttaşlara zorla dayatılmıştır. Böylece insan haklarının temel ilkelerinden biri olan inanç özgürlüğü ortadan kaldırılmıştır.

13. Yeniden düzenlenen Siyasal Partiler Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu ile 1982 Anayasası'nın temel hükümlerini yaşama geçirecek benzer nitelikli bir dizi kanun çıkarılmış ve bunların aleyhine Anayasa Mahkemesi'nde dava açılamayacağı hükmü getirilerek, 12 Eylül rejiminin devamını sağlayacak yasal bir zemin hazırlanmıştır.

- 12 Eylül'ün siyasi partiler kanunu, partileşmeye bir dizi engel getirerek, özgürce siyaset yapmayı kısıtlamıştır. Bu kanun Türkiye'de ayrı bir etnik topluluğun somut varlığını ifade etmeyi yasaklamıştır. Ayrı dinlerin ve ayrı mezheplerin sorunlarını tartışarak çözümler önermeyi de partilerin kapatılma nedeni yapmıştır.

- Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, polis devleti imajını yaratan hükümler taşımaktadır. Bu da demokratik toplum düzeniyle bağdaşması mümkün olmayan bir kanundur.

- İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunları ile işçilerin özgürce örgütlenmesi kısıtlanmış ve sendikal etkinlikler sınırlanarak işçi haklarının savunulması güçleştirilmiştir. Bu nedenle sendikalı işçi sayısı giderek azalmış ve sendikalar etkisizleşmiştir.

14. 12 Eylül Anayasasıyla, Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay üyelerinin seçimi, yürütmenin tasarrufuna verilmiş, Savcılar ve Hakimler Yüksek Kurulu da Adalet Bakanlığı'na bağlanmıştır. Yüksek mahkemelerin seçimi ile savcı ve hakimlerin özlük işlerinin yürütmeye bağlanması, yargı bağımsızlığını temelinden yıkmıştır.

15. 1982 Anayasası ile oluşturulan bugünkü düzen, çok partili militarist ve otoriter bir rejimdir. Parlamentonun çalışır durumda olmasına ve beş yılda bir düzenli seçim yapılmasına karşın, seçilenlerin devletteki işlevi sembolik kal-

maktadır. Asıl yetki asker ağırlıklı Milli Güvenlik Kurulu'ndadır. Siyaset sosyolojisi açısından Türkiye'de bugün yürürlükte olan rejim, ancak parlamenter faşizm olarak adlandırılabilir.

16. 12 Eylül rejiminde kitap düşmanlığı en üst düzeye çıkarılmış, bu dönemde yüzbinlerce kitap yasaklanmış ve toplanarak imha edilmiştir. Yalnız Süleyman Ege'ye ait Bilim ve sosyalizm yayınlarından 133.607 kitabın, müsadere edilerek imha edildiği resmi belgelerle saptanmıştır.

17. 12 Eylül rejiminin diğer bir özelliği de ırkçı ve bölücü uygulamalardır. Bu dönemde onbinlerce Kürt aydın ve köylüsü gözaltına alınmış, tutuklanmış ve işkence görmüşlerdir. Bunların yüzlercesi işkenceler de can vermiştir.

- Kürt dili ve kültürü baskı altına alınmış, Kürtçe konuşmak, yazmak ve kültürel etkinliklerde bulunmak kanunla yasaklanmıştır.

18. 12 Eylül döneminde 1402 sayılı sıkıyönetim yasası, yeni eklemelerle ağırlaştırılmış ve bir nevi tasfiye kanunu haline getirilmiştir. Sıkıyönetim komutanları, bu kanuna dayanarak hiçbir gerekçe göstermeden yüzbinlerce KİT çalışanı, devlet memuru, öğretmen ve üniversite öğretim üyesini görevlerinden almış, yaşam boyu işsizliğe mahkum etmiştir.

12 Eylül iktidarı, toplumu yönetmede acz içine giren burjuvazi adına ve onun istemleri doğrultusunda zor kullanarak, yukarıda örneklerini verdiğimiz uygulamalarla toplumu yönetmiş ve belli bir disiplin içine sokmuştur. Çıkardığı anti demokratik Anayasa ve kurduğu rejimin temel yasalarıyla birlikte sadece iktidar döneminde değil, Türk toplumunun geleceğini de etki altına alan uzun süreli bir baskı rejimi oluşturmuştur. 1983'te yeniden çok partili düzene geçildiği günden bu bugüne kadar onbir yıl geçtiği halde 12 Eylül rejiminin getirdiği düzende hiçbir değişiklik yapılamamış ya da yapılmamıştır. Demokratikleşme söylemlerine karşın, bir.arpa boyu yol alınmamış olması egemen burjuvazinin, 12 Eylül Anayasası ile oluşturulan rejimden memnun olduğunu ve bunu değiştirmeyi istemediğini kanıtlamaktadır. Bu somut durum Türkiye'de geniş kapsamlı ve etkili bir demokrasi mücadelesini siyasal gündemin ilk maddesi haline getirmiştir. Demokrasi güçleri toparlanarak etkin bir siyasal güç haline gelmeden demokrasi karşıtı güçleri etkisizleştirmek ve Türkiye'de demokrasiyi kurmak mümkün olmayacaktır.

12 Eylül'de Yaşadıklarım

12 Eylül rejimi Türkiye genelinde yaptığı yıkımı, büyük oranda Doğu ve Güneydoğu illerinde de yapmıştır. Bu rejim altında baskı, terör, işkence ve çeşitli kanunsuzlukları bizzat yaşadım ve bir bölümüne de tanık oldum. Bu insanlık dışı uygulamaları somut olaylar içinde açıklayarak, 12 Eylül rejiminin gerçek karakterini belgelemeye çalışacağım.

Devletin Potansiyel Suçlu Saydığı Kürt Aydınlarının Toplanarak Gözaltına Alınması

12 Eylül 1980 günü sabahın erken saatlerinde sokaklarda devriye gezen askeri araçların alışılmıştan fazla olduğunu hissettiğimde, önemli bir gelişme olabileceği düşüncesiyle radyonun düğmesini çevirdim ve bir darbe yapıldığını anladım. Henüz Milli Güvenlik Konseyi'nin sık sık tekrarlanan bir numaralı bildirisini tümüyle dinlemeye vakit kalmadan kapımız çalındı. Açtığımda bir yedek subay asteğmen ve iki sivil polisle yüz yüze geldim. Daha sonra karşıda bir manga askerin mevzilendiğini gördüm. Ayrıca, evin etrafı sarılmış ve arkada bir askeri cemse bekliyordu. Ekibin başındaki görevli subay, "buyrun merkez komutanlığına kadar gideceğiz" diyerek, beni almak istediğini açıkladı. Bu tip çağrılara 12 Mart dönemimden alışkın olduğum için hemen bir küçük paket hazırlanmasını istedim. Komutan ve sivil polisler buna gerek olmadığını, sadece bir hüviyet tesbiti yapılarak bırakılacağımı bildirmelerine karşın, ben bu işin uzun süreceğini bildiğim için paketi almakta ısrar ettim. Zaruri ihtiyaçlarımı karşılayacak paketi aldıktan sonra, ekiple birlikte askeri araca bindirilerek merkez

komutanlığına götürüldüm. Beni aldıkları bir odada önceden gelen iki avukat ve bir öğretmen arkadaş vardı. Akşama doğru sayımız onu buldu. Neden, niçin getirildiğimizi öğrenmek mümkün değildi. İki gün masa başında oturarak ya da ayakta gezinerek uyumadan geçirdik. Israrla görüşmek istediğimiz komutan, üçüncü gün geldi ve bize şu açıklamayı yaptı: "Beyler biliyorsunuz Türkiye'de önemli değişiklikler olmuştur. Silahlı Kuvvetler iktidara el koymuştur. Memleketin içinde bulunduğu nazik durumu takdir edersiniz. Sizleri güvenlik altında tutuyoruz. Başka hiçbir amaç yoktur. Sizler için ne gibi bir işlem yapılacağı konusunda herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Biz yukarıdan gelecek emri bekliyoruz, siz de bekleyeceksiniz" dedi ve beklemekten başka çaremiz olmadığını bildirdi.

Darbenin ilk günü gözaltına alınışımızın ve neden gösterilmeden bekletilmemizin tek bir nedeni olabilirdi; bizler, devletin gözünde (MİT ve sıkıyönetim) potansiyel suçlu olan insanlardık. Devletin birliğini ve bütünlüğünü tehdit edecek düşüncelere sahiptik. Bu nedenle önceden tutuklanmamız, sonra da suç kanıtları bulunarak, mahkum edilmemiz gerekiyordu. Suç kanıtlarının bulunması ya da yaratılması bir zalmana bağlıydı. Bunun için de sorgusuz sualsiz merkez komutanlığında gözaltına alınmıştık. Bizim gibi gözaltına alınan pek çok insan daha vardı. Bunların değişik polis ya da jandarma karakollarında tutulduklarını sonradan biraya toplandığımızda öğrendik.

Merkez komutanlığındaki bu ilk gözaltı süresi üçüncü günü saat onyediye doğru son buldu. Buradan alınarak özel araçlarla askeri birliklerin orta yerinde hazırlanan büyük bir kışla binasına kapatıldık. O güne kadar toplanan bütün Kürt aydınları biraraya getirilmişti. Yataksız, yorgansız çıplak madeni karyolaların üzerinde kıvrılarak, soyunmadan yatıyorduk. İleri yaşıma karşın, bu ağır koşullar içinde otuzüç gün geçirdim. Gözaltına alınışım konusunda bana hiçbir açıklama yapılmadığı gibi herhangi bir soruşturma da yapılmadı. Konsey'in açıklamalarını dinlediğimiz için, gözaltı süresinin otuz gün olarak belirlendiğini öğrenmiştik. Bu nedenle güvenliğimizden sorumlu komutana bir dilekçeyle başvurdum ve gözaltı süresinin bittiğini ya salıverilmem ya da hakim huzuruna çıkarılarak tutuklanmam gerektiğini belirttim. Bu işlem yapılmadığı takdirde "hürriyeti tahdit" suçundan sorumlu duruma düşeceğini hatırlattım. Komutan, askeri savcılıkla temasa geçerek aynı gün akşama doğru beni hakim huzuruna çıkarmayı başardı. Burada ben gözaltındayken evimde ve işyerimde arama yapılarak, kimi kitap ve dergilerin alınmış olduğunu öğrendim. Mah-

kemede yasak yayın bulundurduğum ve bunları satarak komünizm propagandası yaptığım için, tutuklanma istemiyle mahkemeye gönderildiğimi öğrendim. Hangi yasak yayınları bulundurduğumu ve hangilerini satarak dağıttığımın kanıtlarını isteyince, yargıç şu yanıtı verdi: "Evinizde Yürüyüş Dergisi'nin birçok sayısından ikişer nüsha bulunmuştur. Bu dergilerde yayın yoluuyla komünizm propagandası yapıldığı saptanmıştır. Her sayıdan birden fazla bulundurduğunuza göre, bunları satarak ya da dağıtarak sizin de komünizm propagandası yaptığınız iddia edilmektedir." Bu açıklamadan sonra, otuzüç gün süreyle yapılan çalışmalara ve sarfedilen çabalara karşın aleyhimde ciddi bir kanıt bulamadıklarını ya da oluşturamadıklarını anlamıştım. Savcının ve komutanın tutuklama talebi dayanaksızdı. Gerçeği yansıtan şu savunmayı yaptım: "Ben TİP üyesiyim. Yürüyüş Dergisi, partili arkadaşlarımın çıkardığı bir dergidir ve sürekli izlerim. Bu benim hem hakkım hem de bir partili olarak görevimdir. Dergide komünizm propagandası yapılmış olması, beni bağlamaz. Dışarıda satıldığı sürece bunları alıp okumaktan beni kimse alıkoyamaz. Evimde bu derginin bazı sayılarından ikişer nüsha bulunmasına gelince; ben bu yayın organına aboneyim. Abone sayısı postadaki gecikmeler nedeniyle, dergi piyasaya çıktıktan iki ile üç gün sonra gelmekteydi. Satışa çıktığı anda gazete bayiinden bir tane alarak okumayı alışkanlık haline getirmiştim. Posta ile geleni de atmadığım için kimi sayılar ikileşmiştir."

Bu savunma karşısında yargıcın yapacağı hiçbir şey kalmamıştı. Adli müşavirliğe usulen haber vererek, beni serbest bırakmak zorundaydı. Nitekim öyle de yaptı ve ben tahliye edildim.

Polis Katili Suçlamasıyla İkinci Gözaltı Olayı

İlk gözaltı denemesinde yeterli kanıt sağlanamadığı için salıverilmem, devletin yüce yararları için beni mutlaka tasfiye etmeyi amaçlayan makamları büyük ölçüde rahatsız etmişti. Bir ay serbest kaldıktan sonra, tutuklanmam için ikinci bir denemeye girişildi. Birinci denemeden takriben bir ay sonra evimin etrafı yeniden bir askeri müfreze tarafından sarıldı. Evimde ve işyerimde yeniden arama yapılarak, pek çok kitap ve dergilerime elkonuldu. Ben de emniyetin birinci şube müdürlüğünde bir odada tek başıma gözaltına alındım. Neden ve niçin gözaltına alındığım konusunda hiçbir açıklama yapılmıyordu. Başımda nöbetçi bir sivil polisle iki gün iki gece gözetim altında kaldım. İkinci gün akşama doğru birinci şube müdürünün geldiğini öğrendim ve görüşmek istediğimi bildirdim. Müdür,

beni odasına aldı ve tehdit taşıyan bir ses tonuyla şunları söyledi: "Hakkınızda Ağrı emniyet müdürlüğünden gelen bir ihbar var. Biz bu ihbarı değerlendirmek ve gereğini yapmak zorundayız. İhbara göre siz, Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi (TKSP) yöneticilerindensiniz. Bu partinin askeri kanadının sorumlusu olarak görülüyorsunuz. Askeri kanadın savaş ekipleri sizin direktiflerinizle savaşmaktadırlar. Giriştikleri bir çatışmada bir polis öldürülmüş, ayrıca bir polisle militanlardan birisi yaralanmıştır. O yaralı militan, sizin evde barındırılmış ve bir ay süreyle özel bir bölmede tarafınızdan tedavi edilmiştir. Yönetici ve yönlendirici olarak bir Türk polisinin öldürülmesi olayına fiilen katılmış bulunuyorsunuz. Ayrıca, Anayasa düzenini yıkmayı amaçlayan silahlı bir terörist hareketin askeri kanadının yöneticisi olarak suçlanmaktasınız."

Bu açıklama beni şaşırtmıştı. Böyle bir tertiple karşı karşıya kalabileceğimi asla düşünmemiştim. Diyarbakır'da yıllardan beri serbest hekim olarak çalışıyordum. Yaşamımın hiçbir aşamasında yasadışı bir faaliyetim olmamıştı. Mesleki çalışmalarım gibi siyasal etkinliklerim de devlet yetkililerinin gözleri önünde cereyan ediyordu. Kamuoyunun yakından tanıdığı ve herşeyi açıkta olan bir insana böyle bir suçlamanın nasıl yapılabileceğinin yanıtını bulmakta zorluk çekiyordum. Beni suçlayan polis müdürü de bu gerçekleri biliyordu. Fakat, bağlı olduğu makamın yetkili şahsiyetleriyle birlikte devleti koruma gibi kutsal bir görev yapmaktaydı. "Devletin resmi düşünceleriyle bağdaşmayan görüşlere sahip bir insanın etkisizleştirilmesi için her türlü önlem alınmalıydı. Mantıklı ya da mantıksız suç kanıtları bulunarak, devleti kurtarmak için farklı düşünceler taşıyan bu birey tasfiye edilmeliydi. Bu inançla hiçbir dayanağı olmayan mantıksız bir suçlamayı sonuna kadar götürmek ve başarılabilirse bu potansiyel suçlu kişi mahkum edilmelidir." diye bir düşünceye sahip olduğu kesindi.

Bir an için bu senaryoyu gözlerimin önünden geçirdikten sonra, şube müdürüne dönerek şu savunmayı yaptım:

"Bana yönelttiğiniz suçlama asılsızdır. Sizler de bunun asılsız olduğunu çok iyi bilirsiniz. Beni de yakından tanıdığınızı sanıyorum. Yaşamımın her anı devletin ve güvenlik görevlilerinin gözleri önünde geçmiştir. Hiçbir gizlim ve saklım yoktur. 12 Mart döneminde de buna benzer suçlamalarla ve sahte kanıtlarla tutuklanarak, yargılanmış ve suçlamaların tümünden aklanmıştım. Yıllardır TİP saflarında verdiğim yasal politik mücadele bilinmektedir. Siyasal kişiliğim ve fikir formasyonum meçhulünüz değildir. Bildiğiniz gibi ben operatör değilim.

Otuz yıllık meslek yaşamımda hep iç hastalıkları uzmanı olarak çalıştım. Herhangi bir yaralıyı tedavi edecek araç ve gereçlere sahip değilim. İddia edildiği gibi silahla ağır biçimde yaralanmış bir yaralıyı tedavi ettirmek için evimde saklamışsam, mutlaka bir operatörün yardımına ihtiyacım olmuştur. İhbarı yapanlar hangi operatörle işbirliği yaptığımı belirtmelidirler. Böyle bir tanık çıkarsa suçlama gerçeklik kazanabilir. İhbar asılsızdır, hiçbir dayanağı yoktur. Sosyal konumum, mesleki durumum itibariyle bana isnat edilen suçu işlemem maddeten mümkün değildir. Soruşturmanın derinleştirilmesini ve mümkünse kefaletle serbest bırakılmamı istiyorum." dedim. "İhbar konusunda Ağrı emniyet müdürlüğünden ayrıntılı bilgi almak için kefaletle serbest bırakılabileceğimi; ancak, kendilerince muteber sayılan bir kefil göstermem gerektiğini" bildirdi. Diyarbakır'da tanıdığım onlarca avukat, doktor, mühendis, tüccar ismi vermeme karşın hiçbirini kefil olarak kabul edemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine Diyarbakır'da emniyet müdürlüğü görevinde bulunurken, emekliye ayrılarak avukatlık yapmakta olan bir arkadaşımı hatırladım ve onu kefil olarak kabul edip edemeyeceğini sordum. Bu şahsı güven verici bulmuş olmalı ki, yazılı kefaletini kabul edebileceğini bildirdi. Gözaltına alındığımdan itibaren nereye götürüldüğüm ve nerede tutulduğum ailem tarafından bilinmiyordu. Avukatlarımın başvuruları yanıtsız bırakılmıştı. Çevremden ve toplumdan soyutlandığıma göre bu kişiyi bulup getirtmek yeni bir sorun çıkarmıştı. Serbest olmadığıma ve kimseyle de bağlantı kuramadığıma göre bana kefil olacak kişiyi nasıl bulacaktım? Birinci şube müdürüne bu endişelerimi aktararak, yardımcı olmasını rica ettim. Önce reddettiği halde, sonra kabul ederek avukatıma telefon etti ve kefil olmasını istediği kişiyi bulup getirmesini söyledi. Bir süre sonra avukatım, kardeşim Tahsin Ekinci, yanında kefil olacak kişi ile birlikte gelerek kefalet belgesini düzenleyip görevlilere verdikten sonra salıverildim.

Canlı Hedefin Yakalanması ve Üçüncü Gözaltı Olayı

İkinci gözaltı denemesinin üzerinden uzun bir süre geçmeden bir kuşku üzerine üçüncü kez gözaltına alındım. Olay şöyle cereyan etti: Ankara'da tıp eğitimi yapmakta olan kızım, yılbaşı tatilinden yararlanarak, geçirdiğim acılı gözaltı olayları nedeniyle beni görmeye gelmişti. Kısa süreli ara tatilinin son günü de geri dönmesi gerekiyordu. Diyarbakır'da şiddetli bir kış yaşanıyordu. Hava muhalefeti nedeniyle uçak seferleri iptal edilmişti. Onu otobüsle göndermekten başka çaremiz kalmamıştı. Tanıdığım bir otobüs şirketine gittim ve görevliden

kızım için bilet istedim. Görevli, "hanımlar için özel koltukları bulunduğunu ve oraya erkek yolcu almadıklarını" bildirerek bana bir bilet verdi. "Eğer başka bir hanım yolcu çıkarsa, yanına verebileceğini, aksi halde çift koltukta tek başına yolculuk edebileceğini" bildirdi. Bu görüşmeler yapılırken, beni izleyen emniyet görevlisi, konuşmalarımıza tanık oluyor ve benim iki yer için bir bilet aldığımı, diğer koltuğa yoldan binip kaçacağımı düşünerek, durumu telsizle birinci şube müdürüne iletiyor. Bir pazar günü olduğu için müdür evinden verdiği direktifle, bir ekip gönderilerek derhal yakalanmamı ve gözaltına alınmamı emrediyor. Kızımı otobüs terminaline götürmek için hazırlık yaptığım bir sırada iki araç dolusu sivil polis evimize gelerek beni gözaltına alacaklarını ve kendileriyle birlikte çıkmamı istediler. Nedenini sorduğumda hiçbir gerekçe gösteremeyeceklerini, aldıkları emir gereği beni götüreceklerini bildirdiler. Çıktıktan iki gün sonra tekrar emniyet birinci şube müdürlüğünde gözaltına alınmıştım. Kapatıldığım yerde nöbetçi polislerin yaptıkları telsiz konuşmalarına kulak misafiri oluyordum. Bir ara birinci şube müdürü ile görüşme yapıldığı izlenimini aldım. Bu görüşmede şöyle bir bilgi aktarıldı: " Müdürüm, emrettiğiniz canlı hedef yakalandı. Elimizdedir. Şu anda gözetim altında bulunmaktadır.

Dikkatli davranmamız sayesinde otobüse binmeden yakalanmıştır." Bu konuşmayı dinleyince olayı kavradım; söz konusu olan bendim ve kaçacağım endişesiyle gözaltına alınmıştım. Hemen şu açıklamayı yaptım: "Sakın benim otobüsle bir yere gideceğimi düşünmüş olmayasınız? Buraya getiriliş amacım bu olmasın? Ben Diyarbakır'dan ayrılmayı düşünmedim. Kızım için bilet almıştım. Onu Ankara'ya gönderecektim. Tek bilet alınmıştır; bunu tahkik etmeniz mümkündür. Bir yanlışlık yapılıyor, düzeltilmesini diliyorum." dedim. Yeniden telsiz görüşmeleri başladı "Sayın Müdürüm, canlı hedefin getirilmiş olmasında bir yanlış değerlendirme sözkonusu olabilir. Kendisi kızı için tek bir bilet aldığını ve onu yolcu etmek için terminale gideceğini söylüyor, ne dersiniz?" Karşıdan gelen yanıt olumluydu: "Sizin de bu konuda kanaatiniz kesin ise bırakabilirsiniz..."

Canlı hedef, yani ben, bırakıldım. Kızımın Ankara'ya gideceğini ve onu yolcu lamak istediğimi bildirince, benimle birlikte terminale geldiler. Kızımı görüp, yolcu ettim. Terminalde yakalanmam için bütün otobüs seferlerinin durdurulduğunu, yolcuların saatlerce otobüslerde bekletildiğini ve herkesin bu beklemeden dolayı gergin ve sinirli olduğunu gördüm. Olayın bu şekilde cereyan etmesinden son derece üzüldüm. Düşünceleri nedeniyle devlet düşmanı sayılan

bir kimsenin izlenmesi ve gözaltına alınması için yüzlerce insanın yolundan alıkonulması, otobüslerin tarifeli seferlerinin bozulması elem verici bir olaydı.

Bütün bunlar, "devlet benim" diyenlerin devletin yüksek yararı uğruna yaptıkları, yaşanmış komik, komik olduğu kadar da trajik olaylardır.

Huzurda Gıyabi Tutuklama İçin Dördüncü Gözaltı Olayı

Üçüncü gözaltı olayının üzerinden onbeş gün geçmişti. Artık muayenehanemde normal mesai yapıyordum, ama ortamdaki gerginlik devam ediyordu. Sokaklarda ve caddelerde askerler devriye gezmekteydi. Her an bir tertiple karşılaşabileceğimi bekliyordum. Özellikle Ağrı'da polisle müsademeye giriştiği söylenen kişilerin tanıklık ettiği ya da ettirildiği olayın yeniden ortaya atılabileceği ihtimali aklımdan çıkmıyordu. Birden muayenehanemin önünde iki askeri cemse parketti ve içindekiler atlayarak güvenlik önlemi düzenine geçtiler. Bir üsteğmenle iki sivil ve iki silahlı asker yukarı çıkarak muayenehaneye güvenlik önlemleri alarak girdiler. Üsteğmen bekleme salonundaki hastaları dışarı çıkardı ve bana muayenehanede arama yapacağını duyurdu. Saatlerce süren bir aramadan sonra tutanak düzenlendi; alınan kitap ve dergiler tutanağa yazılarak bana imzalatıldı. Daha sonra da aynı ekiple bir cemseye bindirilerek eve götürüldüm. Evimizin etrafında da gerekli güvenlik önlemi alındı ve arama yapmak üzere eve girdik. Evdeki aramada da bir hayli kitap, dergi ve birikmiş yazılarım alınarak tutanağa geçirildi. Aramadan sonra birinci şubeye götürülerek gözaltına alındım. Bu işlemlerin neden, niçin yapıldığını ve hangi buyrukla gözaltına alındığımı öğrenmem mümkün olmadı. Bir kaç kez ilgililere sormama karşın hiç kimseden yanıt alamadım. Akşama doğru birinci şube müdürünün odasına çağrıldım. Müdür, hakkımda verilen bir gıyabi tutuklama kararı için gözaltına alındığımı ve şimdi de bu kararı vicahiye çevirmek için sıkıyönetim askeri mahkemesine götürüleceğimi bildirdi. Gıyabi tutuklama kararının hangi ilde ve hangi mahkeme tarafından alındığını öğrenmem mümkün olmadı. Akşam geç saatlerde sıkıyönetim askeri mahkemesinde beni beklemekte olan bir albay hakimin huzuruna çıkarıldım.

Hakim, kendilerine iletilen bir suç dosyasında, benim TKSP yöneticilerinden olduğum ve bu örgütün askeri kanadını yöneterek, terörist eylemleri yönlendirdiğim konusunda yeterli kanıt bulunduğu için hakkımda gıyabi tutuklama kararı verdiklerini ve bu kararı yüzüme karşı okuyarak vicahiye çevireceğini bildirdi. Bu açıklamayı hayretle karşıladım ve hakime şu yanıtı verdim: "Ben Di-

yarbakır'da ikametgahı olan meslek sahibi bir kimseyim. Muayenehanem, Diyarbakır'ın en işlek caddelerinden birindedir. Emniyet görevlileri adresimi ve yerimi bildikleri gibi, ikinci gözaltı olayından sonra da sürekli gözetim altında bulunmaktayım. Bana telefonla da ulaşılması mümkündür. Bu dosyayı incelemeye aldığınızda, gıyabi tutuklama kararı vermeden önce beni çağırıp, sorgumu yapmanız gerekirdi. Firari bir kişi gibi ifademi alma gereğini duymadan dosya üzerinde gıyabi tutuklama kararı vermiş olmanızı hukukla bağdaştıramıyorum. Amaç beni tutuklamaksa, sorgum yapıldıktan sonra da tutuklama kararı verilebilirdi. Işin aceleye getirilmiş olmasının adalete gölge düşüreceğini hatırlatmak istiyorum." Bu açıklamadan sonra yargıç, sinirlenerek kararının tartışma konusu yapılamayacağını, vicahiye çevirme işlemi bittikten sonra itiraz hakkının bulunduğunu bildirdi; kısa kararı okudu ve hüviyet tesbiti yaptıktan sonra beni cezaevine gönderdi.

Cezaevinde Kabul İşlemi

Cezaevine girdiğim anda hüviyet tesbiti yapıldı, üzerimdekiler alınarak tutanağa geçirildi. Daha sonra da hazır bulunan berbere saçlarım kestirildi ve nöbet bekleyen bir ekibe hamama götürülmem buyruğu verildi. Cezaevine girenlerden duymuştum; hamama gönderme deyimi ilk işkence uygulamasından geçirmek için kullanılmaktaydı. Bu emir beni çok sarsmıştı ama yapacak bir şey yoktu. Beş kişilik ekibin önünde karanlık bir koridordan geçirilerek, karanlık bir odaya alındım. Hiçbir şey seçmek mümkün değildi. Odaya girdiğim anda bir kaç yönden üzerime coplarla saldırıldı. Daha önce orada pusu kuran işkenceyle görevli erler, karanlığa uyum sağladıkları için ne yaptıklarını ve nasıl dayak atmaları lazım geldiğini çok iyi biliyorlardı. Cop, sopa ve tekmelerle süren onbeş, yirmi dakikalık dayak seansından sonra kanlar içinde yere yıkılmıştım. Bu kadarını yeterli bulmuş olacaklar ki, iki kişi koluma girerek beni sürüklemek suretiyle bir hücreye kapattılar. Hücrede benden önce gelmiş bir kaç kişi vardı. Bunlar hamamdan geçerek gelmiş olanlar değildi. Cezaevinde bazı haklar talep ettikleri ve yönetime karşı direnişe geçtikleri için hücre cezasına çarptırılmış gençlerdi. Bana gerekli yardımı ve ilgiyi gösterdiler, sakladıkları yiyeceklerden de ikram ettiler. Bu sıcak karşılama beni rahatlatmıştı.

Geleceğin nasıl olacağını ve beni nereye götüreceklerini bilmiyordum. Gençler, yeniden işkenceye götürüleceğimi ve daha sonra da bir koğuşa kapatılacağımı söylediler. Koğuşta daha önceden gelen bir çok tutukluyla birarada olacağımı ve orada nisbeten rahat etme olanağının bulunduğunu anlattılar. Ertesi

günü hücreleri denetlemekle görevli iki er, benimle görüşmeye geldiler. Askeri cezaevlerinde tutuklu bulunan kişilerin er muamelesi gördüklerini bildiğim için gelen kişileri ayakta ve esas duruşta karşıladım. Suçum, mesleğim ve yaşım hakkında bilgi aldıktan sonra, işkenceden geçip geçmediğimi sordular. Bir tutuklu olarak yükümlü olduğum görevleri eksiksiz biçimde yaptığıma göre, bana işkence yapılmasının hiçbir nedeni olamayacağını belirttim. Kendilerinin de, ruhsal bir dengesizlikleri bulunmadığına göre, bana zevk için dayak atabileceklerine ihtimal vermediğimi ifade ettim. Bu açıklamadan sonra "peki yerine oturabilirsin" diyerek, beni bırakıp gittiler. Cezaevi yönetiminde henüz kapsamlı işkence uygulaması sistemleştirilmemişti. Bu görüşmeden sonra ikinci kez dayak yemeden koğuşa gönderilebileceğim kanaatine vardım. Bir süre sonra da üç kişilik bir başka ekip beni üç ay kalacağım büyük bir koğuşa götürüp gardiyanlara teslim ettiler.

Cezaevi koğuşunda yaşam

Götürüldüğüm koğuş, cezaevinin marangoz atölyesi olarak hazırlanan büyük bir salondan ibaretti. İçinde tahtadan yapılmış, üç katlı ranzalar karşılıklı olarak dizilmişti. Koğuş mevcudu ogün benimle birlikte 163'ü bulmuştu. Tanıdık gençlerden ilgi gördüm, yatağım olmadığı için de, onlardan birinin yatağını paylaşmam gerektiğini öğrendim. Bu gençler arasında sonradan derin bir dostlukla bağlandığım Diyarbakır TÖB-DER Şube Yönetim Kurulu üyelerinden Vedat Aydın da bulunuyordu. Onunla aynı yatağı paylaşmayı kabul ettim. Koğuşta su yoktu. Tuvaletler su olmadığı için tıka basa doluyordu. Zaman zaman tankerlerle getirilen sulardan koğuşumuza düşen birkaç bidonla hem tuvaletler temizleniyor hem de bulaşıklar yıkanıyordu. Aynı sudan kişi başına üç günde bir surahi içme suyu veriliyodu. Her gün tıraş olmamız zorunluydu. İçmek için aldığımız suyun bir bölümünü de bu amaçla kullanıyorduk. Bu nedenle koğuşta susuzluk bir afet halini almıştı. Yaşayabilmek için su hırsızlığı yapmak meşruiyet kazanmıştı. Bu da sık sık tartışma ve sürtüşmelere neden oluyordu. Sabah kahvaltılarında verilen bir bardak çay da su ihtiyacını gidermek açısından önemli bir katkı sağlıyordu.

Susuzluğun had safhaya geldiği bir anda gençler, kalorifer radyatörlerinde birikmiş su olabileceğini düşünerek, radyatörlerin bağlantısını kopardılar ve çıkan kirli, çamurlu ve is kokan suları kovalara alarak, koğuş sakinlerine dağıttılar. İçilmesi mümkün olmayan bu suyu bile susuzluğun verdiği ızdırap karşısında herkes hiç bir şey düşünmeden seve seve içmişti.

Susuzluk karşısında başka yöntemler de deneniyordu. Örneğin bir gün bir kaç saatliğine şiddetli bir yağmur yağınca; gençler, koğuşun pencere demirlerine havlularını bağlayarak, yağmur suyunu toplamaya çalıştılar. On dakikada bir ıslanan havlu bir kaba sıkılarak çıkarılan su içmek için biriktiriliyordu. O gün de herkes susuzluğunu giderebilecek kadar su içme mutluluğuna kavuşmuştu.

Cezaevinde yemekler hem yetersiz hem de son derece sağlıksızdı. Genellikle menü bulgur, taşlı tane mercimek ve üzüm hoşafından oluşmaktaydı. Ekmek de çok kısıtlı veriliyordu. Askeri cezaevlerinde tutuklu kişilerin erler gibi iaşe edilmeleri yasal bir gerekliliktir. Bize gelen yemeklerin yetersiz olmasının, cezaevi kapasitesinin üstünde tutuklu barındırılmasından mı, yoksa yönetimin bir işkence yöntemi olarak kullanmasından mı kaynaklandığı konusunda kesin bilgi sahibi olamadım. Ancak cezaevindeki tutuklu sayısı düzenli şekilde üst makamlara bildirildiğinden bu sayılara uygun istihkak verildiği kesindi. Cezaevindeki görevli askerler de aynı karavanadan beslendiklerine göre, beslenme sorununun askeri levazımın kuralları içinde çözümlenmesi gerekliydi. Bu mantıktan kalkarak, cezaevi yönetiminin açlığı bir işkence yöntemi olarak kullandığı kanısına varmıştım. Yemek, iki kişinin ortaklaşa kullandığı tek kişilik bir tabldot tepsisinde ve yerde yeniyordu.

Yemekten sonra yere dökülen ekmek ufakları ve küçük artıkları koğuş nöbetçileri süpürerek topluyorlardı. Ancak bu işlem zaman aldığından kimi tutuklular artıklara basarak yerlerine ya da tuvalete gitmek zorunda kalabiliyordu. Yerdeki kırıntılara basılmış olması, kimi adli suçluları rahatsız ediyordu. Ekmek kırıntılarına basılmasını günah saydıkları için sert tepki gösteriyor ve bunu yapanları dinsizlikle suçluyorlardı. Bu tepki, adli tutuklularla politik tutuklular arasında sürtüşme yaratmak amacıyla koğuş gardiyanları tarafından yapılan kışkırtmalardan kaynaklanmaktaydı. Daha sonra kışkırtılan adli tutukluların asılsız ihbarlarda bulunduklarını ve pek çok kişinin işkenceye alınmalarına neden olduklarını da öğrenmiştik. Ramazan ayında bu sürtüşmeler daha da artmıştı. Gece yemeğe kalkanların gürültüsü ve namaz yerinin kirletilmesi yeni sürtüşmelere neden oluyordu. Bu da yöneticileri çok memnun etmişti.

Ramazan ayı benim için de sorunlar getirmişti. Gardiyanlar daha ilk gün, adli tutuklulardan oruç tutmadığımı öğrenmişlerdi. Bunu bir sorun yaptılar. Sık sık koğuşa geliyor ve ileri yaşıma karşın oruç tutmadığım için beni azarlıyor ve bana hakaretler yağdırarak orucun faziletleri üzerine nutuklar çekiyorlardı.

Oysa, bunların hiçbiri oruç tutmuyordu. Amaç, her fırsatı kullanarak bana hakaret etmek ve beni onur kırıcı duruma düşürmekti. Bu da yönetimin bilgisi ve direktifi altında yapılıyordu.

Koğuşlarda Dayak

Bizim koğuştan sorumlu asker gardiyanlar, çeşitli vesileler yaratarak, tutuklulara dayak atıyorlardı. Yoklamalarda yüksek sesle bağırmamış olmak dayak için sık sık başvurulan nedenlerden biriydi. Esas duruştaki bir eksiklik ya da yüksek sesle konuşma, mırıldanarak şarkı ve türkü söylemek de dayak nedeni oluyordu. İki kişi arasındaki tartışmaların espiyoncu adli mahkumlar tarafından gardiyanlara iletilmesi de dayak nedeniydi. Asıl rahatsız edici olan toplu dayaklardı. Koğuştaki insanlar, ya mesleklerine göre ya da geldikleri şehir ve kasabalara göre çağırılarak toplu halde işkenceye tabi tutuluyorlardı. En kalabalık grup öğretmenlerdi. Öğretmenler çıksın dendiğinde, 60 kadar tutuklu koğuşun ortasında ayakkabı ve çoraplarını çıkarıyor ve sırtüstü yatarak dayak vaziyetine geçiyorlardı. Geri kalan koğuş sakinleri de koğuşun bir köşesinde, son derece sıkışık bir konumda yüzleri duvara dönük olarak ayakta durmak suretiyle olup biteni izlemek zorundaydılar. Dayak atmakla görevli ekip, yere yatırılmış olan insanların ayak tabanlarına odun ve coplarla vuruyorlardı. Saatler süren dayak seansı boyunca işkence görenler acıdan bağırarak feryat ederken, diğerleri de bu haykırışları dinlemek zorundaydılar. Bu dayak seanslarını izlerken, acı içinde feryat eden insanların yardımına koşamamanın yarattığı büyük acıyı yaşayarak çektim. Bu acı fiziki işkence görenlerin çektikleri acılardan çok daha ağırdı. Başkalarının acı çekmesi karşısında hiçbir şey yapamamanın çaresizliğini yaşamaktan daha büyük bir işkence olabileceğini sanmıyorum. Neden ve niçin dayak yediklerini bilmediğimiz koğuş arkadaşlarımızın acı haykırışları içimize işliyor, duygularımızı altüst ediyor ve bize dayanılması güç anlar yaşatıyordu. Tanık olduğumuz böyle bir haksızlığa tepki gösterememenin, onu protesto edememenin güçsüzlüğü ve çaresizliği karşısında, ölüm, bir seçenek haline geliyordu. Bu koşullarda ölüm kutsallaşıyor ve intihar insani bir hak haline geliyor. Bu bir kaçış duygusudur. Volga mahkumlarının, kırbaç altında inleyen arkadaşlarının çektikleri acı karşısında, tepki gösterememenin çaresizliği içinde azgın sulara atlayarak toplu ihtiharı seçmeleri, böyle bir duygunun gereği olmalıdır. İnsani bir tepki gösterme olanağından yoksun kalmanın çaresizliğini yaşamış bir kişi olarak, aradan uzun yıllar geçtiği halde, hatırladıkça bu gün de acı çekiyor ve aynı duyguyu yaşıyorum.

Toplu dayaklar için bir diğer neden de sanıklar hakkında düzenlenen iddianamelerin dağıtılmasıydı. Özellikle örgütlü suç işlemekten sanık grupları, idddianameleri geldiğinde gece saat onikiden sonra toplu halde alınır, başka yere götürülürlerdi. Sabaha kadar işkence edildikten sonra iddianameleri tebliğ edilir, her tarafları kan ve ezik içinde ayakta duramaz vaziyette koğuşa geri getirilirlerdi. Bu iddianame tebliğ yöntemi hem sanıklara acı çektirmek hem de koğuştakilere bir gözdağı vermek için yapılıyordu. Sık sık yinelenen bu dayak ve işkence sseansları koğuşta bir ölüm sessizliği yaratmıştı. Insanlar, kendi aralarında fısıldaşarak bile konuşmak istemiyorlardı. Bu sessizlik korkudan çok, başkalarının ızdırabı karşısında çaresiz kalmanın yarattığı ruhsal bir tepkiydi.

Cezaevinde Askeri Eğitim

Cezaevi iç yönetmeliği hükümlerine göre tutuklu ve hükümlülerin günde en az iki kez havalandırılmaları gerekir. Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde havalandırma askeri eğitim biçiminde yapılıyordu. Bütün koğuş havalandırma alanında talim yürüyüşleri, marş söyleyerek koşma, ağır beden hareketleri biçiminde uygulanan askeri bir eğitim yapmak zorundaydı. Bu eğitim günde bir, bazan da iki kez yaptırılırdı. Eğitim çok ağırdı. Askerlik çağındaki gençlerin güçlükle yaptıkları bu eğitimi, ileri yaşlardaki tutukluların başarması olanaksızdı. O dönemde 56 yaşındaydım. Benim yaşımda başka tutuklu yoktu. Gençlerle aynı eğitimi yapmak zorunda kaldığım için sık sık soluksuz kalıyor ve yere düşüyordum. Bu da bir dayak nedeni oluyordu. Sonuçta cezaevi hekimine başvurarak, sağlık durumumun bu ağır eğitimi yapmaya elverişli olmadığını belgelemek istedim. Beni muayene eden genç hekim arkadaş, bizlere karşı şartlandırılmıştı. Hekim olduğumu bildiği halde yaşımı ve sağlık durumumu gözönüne alması gerekirken, herhangi bir işlem yapmadan beni tekrar koğuşa gönderdi. Sonradan öğrendiğime göre, bu genç meslektaşım, bana karşı şartlandırıldığı için, komünist ülkelerle işbirliği içinde olduğumu ve Bulgaristan'a TIR kamyonlarıyla çok büyük paralar aktardığımı iddia ederek aleyhimde propaganda yapıyormuş. Tıp eğitimi görmüş ve bilimsel düşünce yöntemini kazanmış olması gereken bir hekimin akıldışı bir safsatayı ciddiye alarak benim yurtdışına TIR'larla para kaçırdığıma inanması ve bana yönelik olumsuz bir tavır içine girmesi son derece düşündürücü ve hazin bir olaydır.

Cezaevinde Ziyaret

Haftada bir gün ziyaret hakkımız vardı. Ancak birinci dereceden akrabalarımız bizi ziyaret edebiliyorlardı. Bu nedenle sadece eşim, çocuklarım ve

kardeşlerim beni görmeye gelebiliyorlardı. Ziyaret günleri hem bizler hem de ziyaretçilerimiz için bir işkenceydi. Küçük gruplar halinde askeri yürüyüş düzeninde ziyaret mahalline gidilir, yüzler duvara dönük esas duruşta beklenilirdi. Sırası gelen çağırılır ve esas duruşta ziyaret kabinine girer, nöbetçi erin gözetimi altında ziyaretçisi ile görüşürdü. Bu görüşmelerde nöbetçiyi rahatsız edecek sözler sarfetmek tehlikeliydi; anında tokatla karşılanıyor ve daha sonra da koğuşta gerekli ceza veriliyordu. Örneğin bir gün beni ziyarete gelen avukat kardeşime koğuşta su bulunmadığını belirterek, başka bir koğuşa alınmamın mümkün olup olmadığını araştırmasını istemiştim. Koğuşta susuzluk çektiğimizi ifade etmem, ağır bir suçtu. Derhal ziyaretime son verildi, tekme tokat koğuşa götürüldüm, orada da payıma düşen cezayı çektim.

Ziyaretçilerimiz de, hal hatır sormadan öteye, herhangi bir şey söyleme hakkına sahip değillerdi. Onlar da gözetim altındaydı. Yanlış bir davranış onlar için de dayak cezasıyla ve görüşmenin kesilmesiyle sonuçlanıyordu. Ziyaretlerde Türkçe'den başka dilde konuşmak da yasaktı. Uzun yol katederek çocuklarını görmeye gelen yaşlı ana babalar ve nineler, Türkçe bilmedikleri için çocuklarıyla görüşemiyorlardı. Kürtçe konuşmaya teşebbüs edenler derhal tekme tokat görüşme mahallinden uzaklaştırılıyor ve içerdeki tutuklu da koğuşa götürülerek işkenceden geçiriliyordu. Diyarbakır Cezaevi'nde bulunan Kürt köylü gençlerinin bu insanlık dramı yıllarca sürüp gitti. Ancak sıkıyönetimin kalkmasından çok sonra dil bilen askerlerin gözetimi altında yakınlarıyla Kürtçe konuşma olanağına kavuştular.

Cezaevlerinde avukat ziyaretlerinin genel ziyaretlerden ayrı olarak ve daha rahat koşullarda yapılması bir kuraldır. Ancak Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde avukatların görüşmesi de çok ağır koşullara bağlanmıştı. Istanbul'dan beni görmeye gelen iki avukat kardeşimin ziyaretleri, büyük zahmetlerle ve acı içinde geçiyordu. Çoğu kez aşağılayıcı muamelelere de maruz kalıyorlardı. Ziyaret gününde, avukatlarımın geldiği anda çağırılmam gerekirken, çeşitli bahaneler uydurularak üç dört saat süren bir beklemeden sonra görüşmemize izin veriliyordu. Kardeşlerimin bekletildikleri koşullar çok ağırdı. Gelen giden görevlilerin akıl almaz sorularına yanıt vermek zorundaydılar. Özellikle "devlete karşı suç işleyen hainler(!)"in davalarını niçin aldıkları sorularına yanıt vermek onlariçin rahatsızlık vericiydi. Bütün bu ağır ve aşağılayıcı koşullara karşın kardeşlerim avukat sıfatıyla beni sık sık ziyaret etmeyi ihmal etmediler. Benim için önemli bir manevi destek olmakla beraber, ne gibi sıkıntılar çektiklerini bildiğim için bu

kadar sık gelmelerini istemiyordum. Ne var ki, onları engellemek mümkün değildi. Gördüğüm bu ilgi ve dayanışmadan ötürü avukatlarım ve kardeşlerim Tahsin Ekinci ile Yusuf Ekinci'ye her zaman şükran duydum ve duymaya devam edeceğim.

Bir Meslekdaş Ziyaretinin Neden Olduğu Olaylar

Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde işkenceden ya da açlık grevlerinden ötürü komaya giren tutukluları muayene ve tedavi etmek için askeri hastaneden sık sık uzman hekim çağırılırdı. Bir gün ağır işkenceden ötürü kırıkları ve iç kanaması olan komadaki bir hasta için askeri hastane operatörü Dr. Alpan Ustün, iç güvenlik amiri tarafından cezaevine çağırılıyor. Hastanın muayenesi ve bakımı yapıldıktan sonra arkadaşım ve meslekdaşım Dr. Alpan Üstün beni görmek ve hatırımı sormak için iç güvenlik amirinden çağırılmamı istemiş. Dr. Üstün'ün rütbece üstün olması ve cezaevi yöneticilerinin kendisine sık sık başvurma ihtiyacında olmaları nedeniyle bu isteğinin reddedilmesi mümkün olmamıştı. Çünkü cezaevi içinde çok sert bir disiplin uygulanmaktaydı. Bir tutuklunun koğuştan çıkarılarak özel bir ziyarete götürülmesi çok istisnai ve de ayrıcalıklı bir olaydı. Arkadaşımın askeri hekim olması, bana bu ayrıcalığı sağlamıştı. Çağırılarak alt kattaki holde iç güvenlik amirinin gözetimi altında huzura alındım. Dr. Alpan Üstün beni görmekten büyük bir memnunluk duymuştu. Çekingen ve uzak durmama karşın, bana sarılarak geçmiş olsun dileklerini belirtmekten çekinmedi. Sonra da tutuklanmamda önemli bir neden olmadığını ve kısa bir zamanda çıkabileceğimi ifade ederek beni teselli etti. Başkanı bulunduğum Tabip Odası çalışmaları ile meslekdaşlarımızın etkinlikleri konusunda bilgiler verdi ve dostlarımızı ilgilendiren konularda derin bir sohbete girişti. Konuşmanın uzun sürmesi beni çok rahatsız ediyordu. Bu konuşmanın bitmesini ve bir an evvel koğuşa dönmeyi istiyordum. Fakat arkadaşım sohbeti sürdürmekte direniyordu. Öte yandan iç güvenlik amiri de çok rahatsızdı. Konuşmayı kesip beni koğuşa göndermeyi arzu ettiği belliydi. Huzursuzluk içinde sağa sola yürümesi beni çok tedirgin ediyordu. Bu ziyaretin bana pahalıya malolacağını seziyordum. Nezaketsizlik olmasın diye de konuşmayı hemen kesemiyordum. Sonuçta bu işin bitirilmesi gerektiğine kanaat getirerek, ziyaretinden dolayı arkadaşıma teşekkür ettim ve ayrılmak için izin istedim. Ayrılıp koğuşa gittikten yarım saat sonra bir işkence timi içeri girdi: "Sen cezaevine bir binbaşıyı çağırarak bizi korkutmak mı istiyorsun? Senin de arkadaşın binbaşının da anasını avradını sikeriz. Biz kimseden korkmayız. Burann allahı biziz. O bin-

başı bir daha buraya gelirse seninle birlikte cenazesi çıkar." dedikten sonra, hakaretleri sürdürerek dayak faslına geçtiler.

İsteğim ve iradem dışında gerçekleştirilen bu meslektaş-ziyaretinden dolayı böyle bir hakarete maruz kalmayı onur kırıcı bulduğum için çok acı çektim. Kuşkusuz ziyaretin benim bilgim dışında gerçekleştiği iç güvenlik amiri tarafından biliniyordu. Ama bana dayak attırmak için bunun bir vesile olarak kullanılması son derece alçakça bir oyundu. Dr. Alpan Üstün'ün ziyaret isteminin nazikçe reddedilmesi mümkünken, ziyaretin yaptırılmasındaki bir diğer amaç da bana dayak attırarak beni onur kırıcı bir duruma sokmak olduğu anlaşılmaktaydı. İç güvenlik amiri bir taşla iki kuş vurmayı başarmıştı. Hem muhtaç olduğu askeri hekimi tatmin etmiş, hem de bana dayak atma isteğini gerçekleştirmişti.

Cezaevinde Hekimlik

Bulunduğum koğuştaki 160 kişinin çeşitli sorunları yanında zaman zaman sağlık sorunları da oluyordu. Cezaevi hekimliğine gitmek çok zordu. Önce gardiyanları ikna etmek ve onlardan izin almak gerekiyordu. Daha sonra da bunun cezaevi yönetimi tarafından onaylanması ve istek sahibinin sıraya alınması gerekiyordu. Bu nedenle cezaevinde doktora çıkmak on, onbeş gün bazan da bir ay beklemeyi gerektiriyordu. Bu nedenle acil ihtiyaçlar için arkadaşlara yardımcı oluyordum. Kimine reçete veriyor, kimine de tavsiyelerde bulunuyordum. Kuşkusuz bu benim hekim olmamdan dolayı yapmam gereken asgari bir görevdi. Ama cezaevinde yapmakla yükümlü olduğum başka bir hekimlik görevi vardı ki, o beni çok rahatsız ediyordu. Gardiyanlık yapmak ve nöbet tutmakla görevli bulunan er ve erbaşların sağlık sorunlarına ilişkin taleplerini yanıtlamak bana sorunlar çıkarıyordu. Reddetmek, bakmıyorum demek mümkün değildi. Amire karşı itaatsizlik olurdu. Sağlıkla ilgili sorunlarına, istekleri doğrultusunda yanıt vermek zorundaydım. Tansiyonlarını ölçüyor, kalplerini dinliyor, çeşitli şikayetleri için istedikleri açıklamaları yaparak tavsiyelerde bulunuyordum. Bu insanların çoğu huzursuzdu. Yaptıkları baskı ve işkencelerden dolayı korku içindeydiler. Bir nedamet duygusu beslediklerini sanmıyorum. Çünkü, işkence yapmayı sürekli bir uğraş haline getirmişlerdi ve bunu gaddarca yapıyorlardı. İnsana eziyet etmenin manevi bir rahatsızlığını duymuş olsalar, işkence yaparken bu kadar rahat olamazlardı. Duydukları huzursuzluğun tek nedeni korkuydu. Sanık yakınlarından ya da mensup oldukları örgütlerden gelecek bir saldırıdan çekiniyorlardı. Cezaevindeki davranışlarında da normal erlerden farklı bir işlem

görüyorlardı. Daha özgür davranabiliyorlardı. Izin saatlerinde dışarı çıkabiliyor, içki içebiliyor ve cezaevine içkili olarak gelebiliyorlardı. Gecenin herhangi bir saatinde beni kapıya çağırarak sağlık sorunlarını açıklıyor ve benden çare istiyorlardı. Ranzadan inerek kapıya gitmekte geçiktiğimde de ağır hakaret görüyordum.

Genellikle iki tür şikayetle karşılaşıyordum. Gelen erlerin çoğunluğu iç sıkıntısından ve soluk alma güçlüğünden şikayet ediyorlardı. Bir bölümü de el ve ayaklardaki travmalara bağlı ağrı ve şişliklerden şikayet ederek geliyordu. Sıkıntı ve soluk güçlüğünden gelenlerde organik bir belirti yoktu. Şikayetler tamamen psikolojikti. Teselli ediyor ve küçük dozda trankilizanlar vererek tedavi ediyordum. Ellerinde ve ayaklarında travma sonucu oluşan ağrı ve şişliklerden gelenlere de istirahat etmelerini, el ve ayaklarını bir süre için kullanmamalarını tavsiye ediyordum. Bu tavsiyelerim çok sert tepkilerle karşılanıyordu. "Elimi kullanmayacağım yani kimseye dayak atmayacağım mı demek istiyorsun? Ben senden ağrımı çok çabuk geçirecek ilaç istiyorum; sen de kurnazlık yapıp beni dayak atmaktan vazgeçirmek istiyorsun." diyor ve ağır hakaretlerde bulunuyorlardı. Herhalde insanlık tarihinde, akıl hastaları dışında, hekimine hakaret ederek ondan yardım isteyen insanlara ilişkin başka örnek gösterilemez.

Gestapo'nun Nazi kamplarındaki hekimlere diğer tutuklular gibi ağır işkenceler yaptıkları bilinmektedir. Ne var ki, hakaret ederek ve dayak atarak bu hekimlerden tıbbi yardım istediklerine ilişkin herhangi bir örnek yoktur. Yaşadığım bu olay, Türk faşizminin insanlıktan aldığı payın Alman faşizminin payından daha az olduğunun canlı bir kanıtıdır.

Cezaevinde Cam Bekçiliği ve Dayak

12 Eylül döneminde Diyarbakır Askeri Cezaevi'ndeki ilk tutukluluğum üç ay sürmüştü. Daha sonra açıklayacağım biçimde tahliye olmak için çeşitli girişimlerde bulunulmuş, dilekçeler verilmiş ve itirazlar yapılmıştı. Avukatım Tahsin Ekinci'nin Erzurum'a gidip gelmesinden sonra tahliye umudumuz artmıştı. Ancak savcılık soruşturması gizli olduğu için yapılan son başvuruların nasıl sonuçlandığı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değildik. Savcılığın kararını beklediğim günlerden birinde başlarında bir onbaşıyla on kişilik bir işkence timi koğuşa girdi. Tim başkanı koğuşun pencerelerinden karşı koğuşlara bakıldığını, bunun cezaevi iç yönetmeliğine aykırı oldduğunu bakanların şiddetle cezalandırılacağını söyledikten sonra, beni yanına çağırdı ve bana camdan bakanları saptayarak, isimlerini gardiyanlara iletmek için "Cam Bekçiliği" görevi

verdiğini duyurdu. Sağlık koşullarımın koğuştaki insanları tek tek izlememe imkan vermediğini ve bu nedenle verilen görevi yerine getiremeyeceğimi belirterek, bu görevden affedilmemi istedim. İtirazım kabul edilmedi; bunun bir emir olduğu ve mutlaka yapmam gerektiği bildirildi. Bunun üzerine, tim ayrıldıktan sonra arkadaşlarımdan hiç kimsenin camdan bakmamasını ve beni zor duruma sokmamalarını rica ettim. Konumum nedeniyle koğuştaki arkadaşların ricamı kabul ettiklerini biliyor ve camdan bakmamaya özen göstereceklerine inanıyordum. Bu nedenle bir sorun çıkabileceğine ihtimal vermiyordum. Buna karşın, aradan bir saat geçmeden aynı tim tekrar koğuşa girdi ve beni çağırarak camdan bakanların ismini vermemi istedi. Ben "Gittiğinizden beri hiç kimse camdan dışarı bakmadı, bu nedenle de herhangi bir isim tesbit etmiş değilim" dedim. Hışımla "Erlerimiz, sizin koğuştan karşı koğuşa bakanları görmüşler; sen yalan söylüyorsun ve suç işleyenleri koruyorsun." diyerek beni azarladı ve "Ben şimdi camdan bakanı bulurum ve senin de cezanı veririm." dedi. Daha sonra camdan bakanları gördüğünü söyleyen ere dönerek, "Camdan bakanı tarif et, yakalayalım" diye ekledi. Er, biraz tereddütlü bir ifadeyle camdan bakanın gözlüklü biri olduğunu söyledi. Koğuştaki gözlüklüler çağırıldı ve tek tek gözden geçirilerek bunlardan hangisinin olabileceği değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, rastgele biri yakalandı. Bütün koğuşu havalandırma alanına çıkardılar. Önce camdan baktığı varsayılan kişi ağır bir işkenceden geçirildi ve kanlar içinde yere serildi. Daha sonra görevini ihmal etmiş cam bekçisi sıfatıyla ben ortaya çıkarıldım ve aynı biçimde işkence gördüm. Kanlar içinde diğer arkadaşın yanına düştüm. Dayak görevi bitmişti. Arkadaşlarımız kollarımızdan tutarak bizi koğuşa doğru götürdüler. Merdivenleri çıkarken, müdüriyette görevli bir katip er yanıma yaklaştı ve kulağıma eğilerek tahliyemin geldiğini bildirdi.

Olay baştan sona bir tertipti. Amaç, cezaevinden çıkmadan önce bana son bir kez tekrar dayak atarak, aşağılamak ve işkence yapmaktı. Oyun tezgahlandığı gibi sonuçlandırılmıştı. Koğuşta camdan baktığı iddia edilen ve benimle birlikte işkence gören öğretmen arkadaş yanıma gelerek, dayak yememe neden olduğu için özür diledi. Oysa kendisi bu olaya neden olmamıştı. Sadece bana yöneltilen tertipte bir araç olarak kullanılmıştı. Özür dilemesi için bir neden yoktu.

Ne var ki, benim dayak yememden çok üzgündü. Onu teselli etmem gerekiyordu: "Biz faşizmin tutsaklarıyız. Hiçbir güvencemiz yoktur. Her an dayak yememiz, işkence görmemiz hatta tertipli bir cinayete kurban gitmemiz ihtimal dışı değildir. Bugünkü olay, iç güvenlik amirinin bize dayak attırmak için tez-

gahladığı bir oyundu. Benim 'cam bekçiliğine' atanmam da, senin camdan bakan gözlüklü kişi olarak seçilmen de önceden planlanmıştı. Hiçbirimiz suçlu değiliz, birbirimizden özür dilememizi gerektiren bir neden yoktur. Asıl suçlu faşizmdir ve onun uşaklarıdır." diyerek onu teselli ettim.

Üç Aylık Tutuklanmadan Sonra Gelen Tahliye Kararı

Daha önce, Ağrı'da yakalanan eylemci bir sanığın ifade tutanaklarında, bana yöneltilen gizli örgüt üyeliği ve terör eylemlerine karışmış olduğum suçlamasıyla tutuklandığımı açıklamıştım. Tutukluluğumun kaldırılması için yaptığımız başvurular hep reddedilmişti. Hazırlık soruşturması gizli olduğu için dosyayı inceleme imkanımız yoktu. Ancak, aldığımız özel bilgilerle, ifadesinde bana suç yükleyen sanığın Erzurum'da cezaevinde bulunduğunu ve bir terör olayına karıştığı gerekçesiyle yargılandığını öğrenmiştik. Dosyanın dava açılacak aşamaya geldiğini tahmin ediyorduk. Ne varki, henüz iddianame hazırlanmamıştı. Avukatım Tahsin Ekinci'nin Erzurum'a giderek bu şahısla görüşmesi ve durumu açıklığa kavuşturması gerekiyordu. Öyle de yaptı. Erzurum'a gittiğinde, ifade tutanağında adı geçen Halil Aksoy ismindeki tutuklu sanıkla cezaevinde görüşmüş, Tarık Ziya Ekinci'yi tanıyıp tanımadığını ve yaptığı suçlamanın nedenini sorduğunda; "Ben kardeşimle birlikte tutuklandım. Ağır işkenceler gördük. Kardeşim öldü. Ben de ölecek bir durumu gelmiştim. Bana yöneltilen her türlü suçlamaları kabul edeceğimi ve getirecekleri tutanakları imzalamaya hazır olduğumu açıklayarak işkenceden kurtuldum. Kardeşinizi tanımam, mensup olduğum siyasi hareketle de hiçbir ilgisi yoktur. Beni götürüp, evinde tedavi ettiği iddiası da yalandır. Bu gerçeği her yerde anlatmaya hazırım." yanıtını vermiş. Bu açıklamadan sonra avukatım, mahkemede aynı ifadeyi tekrarlayacaksa, bir dilekçe vererek kendisini hakim huzuruna çıkarabileceğini belirtiyor. Yanıt olumlu olmuş. Sanık Halil Aksoy, bu açıklamasını mahkemede de yinelemiş ve bana yönelik suçlamaların tümünü reddetmiştir. Erzurum Sıkıyönetim Mahkemesi'nde saptanan bu ifade, Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'na geldikten hemen sonra, hakkımdaki tutukluluk kararının kaldırılması girişimi başlatılmış ve tahliyem gerçekleşmiştir.

Cezaevinden Çıkış

Bir tutuklunun Diyarbakır Askeri Cezaevinden çıkması, salt mahkemelerin verdikleri tahliye kararlarına bağlı değildi. Savcılığın, sıkıyönetim adli müşavirliğinin ve cezaevi idaresinin de onay vermeleri gerekiyordu. Tahliye kararından sonra, tutukluların, cezaevinden çıkmaları için en az yedi gün, bazan da

üç ay kadar süren bir bekleme dönemi geçirmeleri zorunluydu. Özellikle avukatı olmayan köylü sanıklar, en çok bekletilenlerdi.

Hakkımdaki tutukluluk kararının kaldırılmasından sonra savcılığın ve adli müşavirliğin onay vermelerine karşın,. cezaevinden çıkmam için avukatım Yücel Önen'in üç gün süreyle sıkıyönetim komutanlığına ve cezaevi müdürlüğüne sayısız başvuruda bulunması gerekmişti. Ancak üç gün süren bir hukuk savaşından sonra bırakılmam mümkün oldu. Tahliye kararından üç gün sonra cezaevinden çıkabilmem büyük bir başarıydı. Bu demokratik zaferi kazanan da, sıkıyönetim komutanlığı ile cezaevi müdürlüğü arasında üç gün bıkmadan mekik dokuyan avukatım ve arkadaşım Yücel Önen olmuştur. İki yıl önce kaybettiğimiz bu değerli Partili dostumuzun demokrasi mücadelesindeki başarılı hizmetlerini kutluyor ve onu saygıyla anıyorum.

Tahliye edilen bir sanık hakkında başka illerde gözaltına alma ya da tutuklama kararı olup olmadığını arştırma görevi savcının ve sıkıyönetim adli müşavirlerinin görevidir. Onların yaptığı araştırmadan sonra tahliye için bir engel yoksa, cezaevi müdürlüğünün sanığı derhal bırakması gerekir. Oysa Diyarbakır'da cezaevi yöneticilerinin özellikle iç güvenlik amirinin tamamen keyfi tutumları yüzünden sanıkların tahliyelerinin geciktirilmesi bir alışkanlık haline getirilmişti. Hakkında tahliye kararı çıkan ve tutukluluk halinin devamı için başka bir neden bulunmayan bir kimsenin tahliye kararı geldiği anda, cezaevinden çıkarılması kanuni bir zorunluluktur. Bunun geciktirilmesi özgürlüğü tahdit suçu oluşturur. 12 Eylül döneminde hukuk devleti anlayışı tamamen terkedildiği için kanunlara saygılı davranma gereği duyulmuyordu. Her tarafta hüküm süren keyfilik, cezaevinde de egemendi.

Avukatımın kazandığı bu hukuk zaferinden sonra cezaevi yönetimi beni çıkarmak zorunda kaldığı için üçüncü günü çıkış içinhazırlık emri aldım. Eşyalarımı toplayıp yorgan kılıfının içine doldurdum ve omuzlayarak iki erin arasında çıkış yerine gittim. Çıkış yerinde iç güvenlik amiri, yardımcıları ve bir manga silahlı askerle beni bekliyordu. Üstüm arandı, eşyalarım tek tek gözden geçirildi ve bana iade edildi. Çıkış için gerekli belgeler düzenlenerek bana imzalatıldıktan sonra iç güvenlik amirinin uzun bir diskurunu dinledim. İç güvenlik amiri, yaşım ve sağlık sorunlarım nedeniyle cezaevinden sağ çıkamayacağıma inandığını belirtiyordu. Kefeni yırtmış olmamdan dolayı çok üzgündü. Devlete karşı ağır suç işlemiş olmama karşın yasaların boşluğundan yararlanarak tahliye edildiğimi iddia ediyordu. Bu ülkenin tüm olanaklarından yararlanarak top-

lumda önemli bir yere geldiğim halde devlete karşı "hıyanet suçu" işlemiş olmamın hoşgörüyle karşılanmasının mümkün olmadığını belirtiyordu. Sonuç olarak, tekrar cezaevine düşmemek için dikkat etmemi tavsiye ediyor ve ikinci gelişimde sağ çıkamayacağımı hatırımda tutmamı istiyordu. Hiçbir şey söylemeden iç güvenlik amirini esas duruşta dinledim ve çıkış emrini bekledim. Sonunda insafa gelerek "çıkarabilirsiniz" dedi.

Diyarbakır'da cezaevi kapısından çıkmak, her zaman tutukluluktan kurtulma anlamına gelmiyordu. Genellikle kapıda minibüs tipi polis otosu içinde pusuda bekleyen polisler, cezaevinden çıkan kişiyi yakalayarak tekrar gözaltına alıyorlardı. Buldukları ya da sağladıkları kanıtlara göre de sanık ya gözaltından bırakılıyor ya da tekrar cezaevine gönderiliyordu. Bu uygulamaları duyduğum için beni böyle bir akıbetin beklediği endişesi içindeydim. Etrafıma bakınarak çıktım köşe başlarında bekleyen bir araba olup olmadığını dikkatle gözden geçirdim hiç kimse yoktu. Özgürlüğüme kavuşabileceğim inancı iyice pekişmişti. Sırtımda hurçum şehre doğru yola koyuldum. Şehir çok uzaktı. Yoldan geçen araç da yoktu. Şehre kadar yürümeyi de göze alamıyordum. Ama çaresizdim; bir araç bulurum umuduyla yola devam ettim. Bir süre sonra yan sokakların birinden bir at arabası ana yola çıktı. Hemen yanına koştum ve arabacıya kim olduğumu, nereden geldiğimi ve nereye gideceğimi anlatarak, yardımını istedim. Arabacı beni gıyaben tanıyormuş, memnunlukla arabasına aldı ve şehre kadar götürdü. Kimsenin beklemediği bir anda ve evdekilerin hayret dolu bakışları karşısında eve dönmüştüm.

Beşinci Gözaltı Olayı ve İkinci Tutuklanma

Cezaevinden çıktıktan sonra yeniden normal hayata dönmüş ve muayenehanemde çalışmaya başlamıştım. Geçmiş olsun dileğinde bulunmak için gelen dostları karşılıyor ve işlerimi sürdürüyordum. Yeni bir tertiple karşılaşabileceğim olasılığını pek aklımdan geçirmiyordum. Yapılması gereken her şeyi yaptıklarını ve beni mahkum etmek için ciddi kanıt bulmalarının mümkün olmadığını sanıyordum. Bu duygular içinde önemli derecede rahatlamış ve normal yaşama uyum sağlamıştım. Tabip Odası'ndaki görevimi de başka bir arkadaşa bırakmış ve sıkıyönetimi rahatsız edecek etkinliklerimin tümünü en alt düzeye indirmiştim. Meğer yanılıyormuşum. "Su uyur düşman uyumaz" deyiminin gerçekci bir özdeyiş olduğunu anlayacaktım. Çünkü aradan bir ay geçmeden, muayenehanem, bir üstteğmenin yönetimindeki sivil polislerle iki cemse

dolusu asker tarafından yeniden abluka altına alındı. Muayenehaneye giren üsteğmen ve sivil polisler, beni gözaltına alacaklarını duyurarak arama yapmaya giriştiler. Eskiden tek tek elden geçirilmiş ve alınmamış kitaplar, dergiler, yazılı belgeler yeniden elden geçirildi ve bir bölümüne el konuldu. Daha sonra da hep birlikte tekrar eve gittik. Eşim, benimle birlikte arama yapmaya gelen asker ve polisleri görünce kızgınlıkla bağırmaya başladı: "Yeter artık evimizde kitap bırakmadınız. Bu kaçıncı kezdir arama yapıyorsunuz. Daha önceki kitaplarımızdan hiçbirini geri almadık. Sıkıyönetim altında olduğumuzu da biliyoruz. Yeni kitap almadığımıza göre, neyi alıp götüreceksiniz?" Ben, "bu arkadaşlar daha önce arama yapmaya gelenler değildir. Bunlar, aldıkları emirleri yerine getirmeye çalışan görevli memurlardır. Onlara kızmaya hakkımız yoktur. Asıl kızılması gerekenler, gözaltına alma, arama yapma emrini veren üst makamdaki kişilerdir. Biz onları muaheze edeceğiz ve onları suçlayacağız. Eğer Türkiye'de kanun hakimiyeti varsa, yapılan haksızlıklar cezasız kalmayacaktır. Biz de günü geldiğinde hakkımızı sonuna kadar arayacağız." diyerek onu teselli etmeye çalıştım. Böylece bir olaya meydan vermeden evdeki aramayı da bitirdikten sonra birinci şubede beşinci kez gözaltına alındım.

Olayın mahiyetini öğrenmem yine mümkün olmadı. Hiç kimseden bilgi alamıyordum. Kimseyle de görüştürülmüyordum. Beni aramaya gelenler, nereye gittiğimi ve nerede tutulduğumu öğrenemiyorlardı. Akşama doğru yanıma Diyarbakır'ın tanınmış avukatlarından biri daha getirildi. O da gözaltına alınmıştı ve geliş nedeni hakkında hiçbir bilgiye sahip değildi. Kapalı odada karşılıklı olarak durumlarımızı gözden geçirmeye ve muhtemel sorunları değerlendirmeye çalıştık. Ama hiçbir sonuca varamadık; bu gözaltı kararlarının mahiyetini de açıklayamadık. Geç vakit bizi birinci şube müdürünün huzuruna çıkardılar. Müdür, Sıkıyönetim komutanlığının emirleriyle gözaltına alınmış bulunuyorsunuz. Gözaltına alınma nedeniniz hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Bu konuda yapabileceğimiz bir açıklama yoktur. Komutanlıktan gelecek emre göre hareket edeceğiz." dedi ve beklememizi tavsiye etti. Bir süre sonra gelen emir uyarınca sıkıyönetim komutan yardımcısının makamına götürülmek üzere yola çıkarıldık. Arama tutanakları birinci şube müdürü tarafından komutana götürüldü; biz de kapıda polis nezaretinde bekletildik. Uzun süren bir beklemeden sonra müdür çıktı ve bize askeri birlikler içindeki özel bir karargahda gözaltına alınacağımızı bildirdi. Polis aracıyla şehrin dışındaki bir askeri kışlada geniş bir alana yayılan birliklerin orta yerinde hazırlanan özel bir yerde gözaltına alınmak üzere görevli birimin sorumlularına teslim edildik. Ge-

rekli aramalar yapıldıktan ve belgeler hazırlanarak imzalandıktan sonra gözaltı koğuşuna kapatıldık. Çift katlı ranzalardan oluşan yüz yataklı büyük bir asker koğuşuydu götürüldüğümüz yer. Bina iki bölümden oluşuyordu. Bu iki bölümden birinde gözaltına alınan insanlar kalıyor; öbürü de yemekhane olarak kullanılıyordu. Koğuşta Güneydoğu il ve ilçeleriyle köylerinden toplanmış yüzlerce insan vardı. İçlerinde tanıdığımız kimseler de bulunuyordu. Yerleşmemiz için bize yardım ettiler. Her birimize birer yatak verildi. Böylece bir ay devam edecek beşinci gözaltı serüvenim de başlamış oldu.

Burada bulunan insanların çoğu bizim gibi niçin getirildiklerini bilmiyorlardı. İçlerinde çeşitli olaylara karışmış ve suçüstü yakalanmış olanlar da vardı. Bunlar, gözaltına alınış nedenleri hakkında bilgi sahibiydiler. Geri kalanların da gözaltna alınış nedeni, sorgulama aşamasından sonra ortaya çıkıyordu. Sorgulama yerinin aynı zamanda bir işkenceevi olduğu söylentileri yaygındı. Bir kaç kez gözaltına alınmış ve sorgudan geçmiş insanların verdikleri bilgiler çok korkunçtu. Ama ne dereceye kadar doğru olduğu konusunda kesin bilgiye sahip değildik. Söylentilerle huzursuz olacağımız yerde günümüzü beklemenin ve sorgulama evini bizzat görmenin daha doğru olacağını düşünüyorduk.

Milli Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı bir geçici yasa uyarınca gözaltı süresi doksan güne çıkarılmıştı. Sanıklar, genellikle otuzuncu gün sorguya götürülmekteydi. Kimileri de üç ay dolduktan sonra sorgulamaya gidiyordu. Bazen üç ayı bitiren sanıklar, sorgulamaya götürülmeden serbest bırakılıyordu. Bunlar genellikle sıkıyönetim tebliğlerine aykırı hareket eden ya da küçük kavgalara karışan insanlardı. Siyasal suç işledikleri iddiasıyla yakalananlar ise, mutlaka sorgulamadan geçiriliyordu.

Son kez yaşadığım bu gözaltı serüveni çok sıkıntılı geçmedi. Havalandırma saatinde kısa süreli askeri bir eğitim yaptırılıyordu. Eğitimi yaptıran askerler, sağlık durumumdan endişe ettikleri için bana karşı müsamahalı davranıyorlardı. Koğuş içi yaşam da fazla sıkıcı değildi. Gençlerle satranç oynayarak, siyasal konularda sohbetler yaparak vakit geçiriyorduk.

Gözaltından sorgulamaya götürülenler ya orada bırakılıyor ya da mahkemeye sevkediliyorlardı. Mahkemeye gidenlerden tutuklananlar da cezaevine gönderiliyordu. Gözaltında eşyaları kalanlar varsa, bunları sonradan aldırıyorlardı. Bu nedenle sorgulama yeri ya da işkenceevi hakkında sağlıklı bir bilgi akışı olmuyordu.

Nihayet bir ay sonra bir polis timi, beni ve avukat arkadaşımı sorgulamaya

götürmek için almaya geldi. Koğuşun kapısında bir sivil görevli özel bir bandajla gözlerimizi bağladıktan sonra bizi arabaya doğru sürükledi. Arabanın içinde başımız eğilerek oturtulduk, etrafımıza bakma teşebbüsünde bulunmadan ve kımıldamadan başımızı hep eğik tutmamız buyruğunu aldıktan sonra yola koyulduk. Araba sürekli yön değiştirerek ilerliyordu. Nereye götürüldüğümüzü saptamak mümkün değildi. Bir süre sonra bir yerde durduk ve bir binadan içeri doğru sokulduk. Daha girişte "Vay Tarık Ziya Ekinci geldi!.. Gel bakalım ulan eşşoğlueşşek, seni bekliyorduk." naraları arasında bir kaç yönden gelen tokat ve cop darbeleri altında gözlerimiz kapalı bir yerlere doğru sürüklendik. Bir merdivenden çıkarılarak başka bir bölüme götürüldüğümüz izlenimini almıştım. Bir salonda oturtulduk, ayakta duran görevli birisi bana nutuk çekmeye başladı: "Ulan Tarık Ziya! Burada yüz kadar sanık var. Bunların tümü senin piçlerindir. Kimin ifadesini alıyorsak, hep senin adını veriyorlar. Hepsi de 'biz komünizmi ondan öğrendik, o bizi bu yollara yöneltti' diyorlar."

Daha sonra "Sen buraya niçin geldiğini biliyor musun?" sorusunu sordu; "bilmiyorum komutanım" yanıtını verdim. Bilirsin, bilirsin! Bak burada Abbas isminde bir öğretmen var. Sen onunla birlikte gizli bir örgüt içinde çalışmışsın. Buraya getiriliş nedenin bu örgütte yaptığınız yasadışı çalışmalardır. "Yeni bir tertiple karşı karşıya olduğumu anlamıştım. Bu kez, Parti içi çalışmalardan dolayı suçlanıyordum. Bunun için de tanıklık yapmaya zorladıkları yeni bir şahıs bulmuşlardır. "Ben Abbas öğretmen diye birini tanımıyorum ve gizli hiçbir çalışma da yapmadım." diye duraksamadan yanıt verdim. Sürekli konuşan kişi, "Parti'deki eğitim çalışmalarını anlat da öğrenelim bakalım. Abbas'la birlikte nasıl bir eğitim programı uyguluyordunuz?". Biz, Türkiye İşçi Partisi'nin programı doğrultusunda eğitim yapıyorduk. Demokrasinin sağlıklı biçimde yerleşmesi ve işlemesi için çalışıyorduk. Yasadışı hiçbir eylemimiz olmadı, bunun aksini de kimse kanıtlayamaz." dedim. Görevli şahıs fena halde kızmıştı. "Sen demokrasi palavrasını göreceksin. Terörist piç yetiştirirsin, inzibat erleri ve polis öldürtürsün, sonra da ben demokrasi mücadelesi verdim dersin; yaptıkların yanına kalmayacaktır, bu kez elimizden kurtulamayacaksın." dedi ve kafama vurarak; beni tahta bir bankın üzerine oturttu. Yanımda aynı sıra üzerine oturmuş insanlar vardı. Gözlerim bağlı olduğu için yanımdakilerin kim olduğunu öğrenmem mümkün olmadı. Burası sorgulama için getirilenlerin bekleme yeriydi. İnsanlar, birer ikişer alınıp, başka yerlere götürülüyordu. Bitişik odalardan acı bağırmalar ve inlemeler işitiyorduk. Büyük bir olasılıkla işkenceden geçirilen insanların çığlıklarıydı duyduklarımız. En az onlar kadar acı çekiyorduk. Hava çok

sıcaktı ve etrafta uçuşan sinekler yüzümüze gözümüze konarak, bizi çok rahatsız ediyordu. Kımıldamadan oturmak zorunda olduğumuz için sinekleri bile kovamıyorduk. Gayri ihtiyari el sallayarak sinek kovanlar, coplarla saldırıya uğruyorlardı. Bu koşullar içinde zamanı tüketmek mümkün değildi, saatler geçmiyordu. Özellikle gece çok korkunçtu. Uyumak imkansızdı. Yan yana oturan insanlar, gece arka arkaya oturtuluyor ve herkes başını arkasındakinin göğsüne dayayarak uyumaya çalışıyordu.

Gözlerimizin sürekli bağlı olmasının yarattığı psikolojik sorunlar yaşanıyordu. İnsanlar, uykuyla uyanıklık arasında bunalımlar geçiriyor ve sayıklıyorlardı. Bu da bir saldırı ve dayak nedeni oluyordu. Örneğin bir gün şöyle bir konuşmaya tanık oldum: Yanımda oturan bir gencin, gündüz otururken "E bacım hoşgeldin. Nasılsın iyi misin? Ne zaman geldin, bana ne getirdin bakalım? Anam nasıl, küçük kardeşimiz nasıl, biraz anlat bakalım." diye konuştu. Ortada ne bacı vardı ne kendisiyle konuşan başka bir kimse. Başucunda beliren nöbetçi, kendisine coplarla saldırdı ve ona "Delirdin mi ulan sen! Sorgulamada olduğunu bilmiyor musun? Burada ne ana var ne bacı. Bir daha konuşursan seni de bacını da bellerim!" dedi. Böyle bir olayı ben de yaşadım. Bu, uzun süre gözlerin bağlı kalmasının ve uykusuzluğun yarattığı bir hallüsinasyondu. Bunlar hem görsel hem de işitsel sanılardı. Bu yere alındığımın beşinci gününde, ruhsal ve fiziksel bitkinlik içindeydim. Gündüzdü, başımızdaki görevlinin "yurtseverlik!" nutuklarını dinliyorduk. O anda gözlerimin önünde büyük bir bahçe ve ağaçlıklı bir alan belirdi. Bahçenin içinde dostlarım, arkadaşlarım dolaşıyor ve beni yanlarına çağırıyorlardı.

Yanlarına giderek onlarla konuşmaya başladım. Birden başucumda duran nöbetçinin küfrünü işittim ve kafama cop darbesini yiyince ayıldım. Sorgulamada olduğumu farkederek, kımıldamadan bekleme düzenine geçtim. Gece bu sanılar daha da ağırlaşıyor. Hiç kımıldamaması gereken insanlar, sanki evlerindeymişler gibi kalkıp, yürümeye başlıyorlar. Nöbetçinin çınlayan sesiyle kendilerine geliyor ve yerlerine dönüyorlar. Böyle bir olayı bir gece ben de yaşamıştım. Yerimden kalkmış, işe gitmek için hazırlık yapıyordum. Birden nöbetçinin "Nereye ulan!" diye çınlayan sesini duyunca, kendisine "Sen kimsin, evimde ne arıyorsun?" diyerek karşılık verdim. Bir kaç cop darbesi yedikten sonra yerime oturtuldum. Bu bir rüya değildi. Olup biteni bilinçle algılıyordum. Nöbetçinin uyarısına da bilinçle yanıt veriyordum. Ömrümde hiçbir epilepsi nöbeti geçirmiş değilim. Bu olayı uykusuzluğun ve ağır koşulların etkisi altında

oluşan bir petit mal" nöbeti olarak değerlendiremiyorum. Daha sonra aynı tezgahtan geçen başka insanlarda da benzeri sorunların yaşandığını öğrendim. Bu olayları, daha çok, uzun süre gözlerin kapalı kalması ile ruhsal ve fiziksel yorgunluğun neden olduğu, zaman ve mekanı belirleme duygusunun bozulması sonucu oluşan, geçici hallüsinasyonlar olarak kabul ediyorum.

Yemek sorunu da başlı başına bir işkenceydi. Aşağılamak ve hakaret etmek için gelen çeşitli yemekler, birbirine katılarak, önümüze sürülürdü. Örneğin, mercimek, üzüm hoşafı ve bulguru karıştırarak yedirirlerdi. Gözlerimizi açamazdık. Sadece bir gözümüzün bandajını alttan yemeği görebilecek biçimde hafifçe aralayarak yemek yiyorduk. Elimizdeki kaşığı rastgele kullanıyorduk. Karışmış yemekleri yemek mümkün değildi. Geri çekildiğimiz anda da yemek boykotu yapıyoruz diye hakaret görüyor, dayak yiyorduk. Önümüze konan tabağı, iğrenerek de olsa, bitirmek zorundaydık. Bu, o güne kadar yapılan işkencelerin en ağırıydı. Yemeği reddetmek imkanına sahip olmadığımız gibi, çıkarmamız da mümkün değildi. Böyle bir davranışın cezasının çok ağır olacağını tahmin ediyorduk. Bu nedenle bütün iğrençliğine rağmen, bu aşağılanmaya boyun eğmek zorundaydık.

Tuvalet sorunu da başlı başına bir işkenceydi. Emirle tuvalete gidiyorduk. Verilen süre çok sınırlıydı. Komut uyarınca en geç beş dakika içinde ihtiyaçlarımızı görüp çıkmak zorundaydık. Geciktiğimiz anda kapı tekmeyle açılıyor ve zorla dışarı alınıyorduk. Çoğu kez ihtiyaçlarımızı gidermeden çıkmak zorundaydık.

Bu işkence yedi gün sürdü. Ama başkalarının kırk gün bu ağır koşullar içinde bekletildiğini duymuştuk. Doğrusu insan organizmasının bu kadar uzun bir zaman bu ağır işkence koşullarına dayanabileceğine ihtimal vermiyordum. Ama yaşayanları gördükten sonra, bunun da mümkün olduğunu anladım. Benim dayanma gücüm, yedinci günü tükenmişti. Bir kaç gün daha dayanabileceğime ihtimal vermiyordum. Anlaşılan bizi yönetenler de bunu anlamış olacaklar ki, yedinci günü beni sorguya götürdüler. Sorguda yine gözlerim bağlıydı. Üç kişiden oluştuğunu tahmin ettiğim sorgu heyeti beni oturttu ve sorgulamaya geçildi. Önce bir açıklama yapıldı ve benden hiçbir şeyi saklamadan açıkca anlatmam istendi. Yapılan suçlama şuydu: Bekleme yerinde sözü edilen Abbas ismindeki öğretmen, daha önce gözaltına alınmış ve yapılan sorgulamasında şu ifadeyi vermişti: "Ben Türkiye İşçi Partisi'nin kayıtlı olmayan bir yandaşıyım. Parti'nin tüm çalışmalarına katıldım ve verilen görevleri de yaptım. Asıl görevim eğitim vermekti. Parti içi eğitim çalışmalarının sorumlusu Tarık Ziya Ekinci'ydi. Onun

başkanlığında benim de dahil olduğum üç kişilik bir ekip oluşturulmuştu. Düzenli şekilde güvendiğimiz parti üyelerine Marksist-Leninist eğitim yapıyorduk. Bu çalışmamız, Parti'nin yasal çalışmaları dışında gizli olarak yapılan bir çalışmaydı. Yani biz Parti içinde gizli bir örgüt oluşturmuştuk." Bu ifade okunduktan sonra bana, her şeyin ortada olduğu, bu kez kurtulmamın mümkün olmadığı bildirilerek, savunma çabası içine girmeden, her şeyi itiraf etmem istendi. Şu yanıtı verdim: "Ben, sözünü ettiğiniz Abbas ismindeki öğretmeni tanımıyorum. Öğretmen devlet memurudur. Parti üyeliği yapamaz ve partide herhangi bir sorumluluk alamaz. Böyle bir insanı yanıma alarak, ortak bir eğitim çalışması yaptığım iddiası asılsızdır. Kaldı ki, yapılan suçlama da son derece belirsizdir. Marksist-Leninist eğitim yapmakla ne kastedildiği anlaşılmamaktadır. Parti'de haftalık üye toplantılarında ülkenin çeşitli sorunları konusunda açıklamalar yaptım. Parti programı doğrultusunda eğitici bilgiler verdiğim de olmuştur. Ülkenin sanayileşmesi, bağımsızlık, toprak reformu ve benzeri konularda söylediklerimin, Marks'ın ve Lenin'in söylediklerileyle aynı paralelde olması da doğaldır. Örneğin, Marks, feodal bir kalıntı olan büyük toprak mülkiyeti, toprak reformu yapılarak parçalanmadan kalkınmanın mümkün olmadığını söyledi diye, benim de aynı şeyi tekrarlamam suç teşkil eden Marksist bir eğitim olarak gösterilemez. Marks, kadın haklarından bahsetti diye kadın haklarını savunmak, bir suç oluşturmaz. Yasalarımızda da Marks'ın söylediklerini yinelemenin suç olduğunu gösteren hiçbir madde yoktur. "Kanunsuz suç olmaz" ilkesi açısından bana yöneltilen suçlama dayanaksız ve anlamsızdır." Bu savunmadan sonra sorgumu yapmakla görevli olan yetkili, ağır bir yenilgiye uğramıştı. Benim için artık kurtulma umudu olmadığını söyleyen bu kişi, her şeyi kaybettiği duygusuna kapılarak, ağır hakaretlerle beni huzurundan kovdu ve sorguyu bir gün sonraya erteledi. Başkalarının maruz kaldığı elektrikli işkence aletleriyle ya da falakaya alınarak işkence görmedim. Çünkü senaryoyu onlar kurmuştu, beni suçlayan öğretmen Abbas'ın ifadesini de onlar almıştı. Sordukları sorulara da hiçbir kaçamak yapmadan açıkça yanıt vermiştim. Zaten Parti çalışmalarımız yasaldı ve herkes rahatça izleyebiliyordu. Bizi izleyenlerden tanımadığımız insanlar arasında istihbarat örgütünden insanların da bulunduğundan kuşku yoktur. Sorgulama yapmakla görevli kişinin beni suçlamak için düzenlediği tutanak, anlamsızdı. Bilgisiz ve yeteneksiz insanların tertip yapmak amacıyla suç yaratma girişiminde bulunmalarının fiyaskoyla bitmesi kaçınılmazdı.

Sorgulamanın birinci perdesi kapandıktan sonra, uykusuz bir gece geçirmek

için tekrar bekleme odasına döndüm. Ertesi günü yeniden sorgulamaya alındım. Bu kez, öğretmen Abbas'la ilgili suçlamalar bir kenara bırakılmıştı. Parti adına yaptığım televizyon konuşmasından cümleler alınmış ve bunların suç oluşturduğu savıyla benden açıklama yapmam isteniyordu. Yaptığım seçim konuşmasında, 12 Mart döneminin başbakanlarından Ferit Melen'in icraatını eleştirmiş ve Doğulu olduğu halde Kürt kökenli vatandaşlara baskı ve işkence yaptırdığını belirtmiştim. Bir başbakan için nasıl böyle bir suçlamada bulunabileceğimi ve hakaret oluşturacak sözler söyleyebileceğimi sordular. Bir siyasi parti sözcüsü olarak, siyasal iktidarı ve onun başbakanını eleştirmenin benim hem hakkım hem de görevim olduğunu belirttim. Ancak, iktidarları eleştirerek, kamuoyu desteğinin sağlanabileceğini ve iktidara gelinebileceğini anlattım. Daha sonra da konuşmamda geçen "Kürtler daha çok sömürülüyor" cümlesi "Kürtler sömürgedir" biçimine sokularak bölücülük yaptığım iddia edildi ve buna nasıl yanıt vereceğim soruldu. Sömürü ile sömürgenin aynı şey olmadığını; sömürünün ekonomik, sömürgenin de daha çok politik bir deyim olduğunu açıklayınca cehaletin verdiği kompleksle yeni bir kızgınlık ve saldırganlık nöbetiyle karşılaştım. Seçim münasebetiyle yaptığım konuşma metninden çıkarılan ipe sapa gelmez suçlayıcı cümlelerin hepsine yanıt verdikten sonra, hazırlanan tutanak bana okutulmadan imzalatıldı.

Sorgulama bittikten sonra görevli kişi bana Türkiye'den çıkmamı önerdi. Diyarbakır'da bulunuşumdan herkesin rahatsız olduğunu, ne yapıp edip buradan uzaklaşmamın hayrıma olacağını, aksi halde hayatımın tehlikede olduğunu belirtti. Yurtdışına çıkmam için her türlü kolaylığın gösterileceğini, Doğubeyazıt Kapısı'na talimat verildiğini ve sıkıntı çekmeden yurtdışına çıkabileceğimi anlattı. Yasalara bağlı bir vatandaş olarak ülkemden ayrılmayı düşünmediğimi ve beni buna zorlayan hiçbir neden bulunmadığını belirterek, öneriyi reddettim.

Aynı gün vakit geciktiği için öğretmen Abbas'la birlikte ilk gittiğimiz gözaltı koğuşuna götürüldük. Ayrı ayrı yerlere kapatıldık. Ertesi gün gerekli işlem yapılmak üzere askeri savcılığa çıkarıldık. Önce öğretmen Abbas'ın hazırlık soruşturması yapıldı. Uzun bir beklemeden sonra Abbas çıktı ve ben içeri alındım. Savcı, gösterdiği bütün çabalara karşın, Abbas'ı konuşturamadığını ve ağzından tek bir kelime alamadığını söyledi. Sorgulama aşamasındaki ifademde her türlü suçlamayı reddettiğim halde, Abbas'ın suskunluğu nedeniyle bana yüklenen suçu işlediğimi kabul ederek, hakkımda tutuklama talebinde bulunacağını ifade etti.

Bunun bir haksızlık olduğunu, Abbas'ı tanımadığımı, gördüğü işkenceden

dolayı depresyon geçirdiğini ve konuşma yetisini kaybettiğini belirttim. Hakkımdaki suçlamanın da bir polis tertibi olduğunu anlatarak, tahliyemi istedim. Savcı, "Sükut ikrardandır" diyerek, Abbas'ın konuşmamasını bir itiraf olarak kabul etmek zorunda olduğunu ve bu nedenle de tutuklanmamı isteyeceğinde ısrar etti. Ben, irade dışı nedenlerle de insanların konuşma yetisini kaybedebileceğini ve bunun pek çok örneği bulunduğunu anlattım. Mesleğim itibariyle kimi örnekler verdim. Örneğin, sağ yanına inme gelen hastaların konuşma yetisini kaybettiklerini, ağır bunalım geçiren ve depresyona giren insanların da konuşamaz duruma geldiklerini belirttim. Ama savcıyı ikna edemedim. İkimizi de tutuklama istemiyle mahkemeye gönderdi. Abbas yine konuşmuyordu. Hakimin kendisini oturtarak çay ikram etmesine ve dostça bir söyleşide bulunmasına karşın, onu konuşturması mümkün olmadı. Sıram geldiğinde, bana "atf-ı cürum"da bulunan bu kişinin tam bir depresyon içine girdiğini ve konuşma yetisini kaybettiğini belirttim. Kendisini tanımadığımı ve suçlamayı kabul etmediğimi ifade ederek, tahliyemi istedim. Hakim anlayışlı bir insandı. Hukuk açısından yapacağı hiçbir şey yoktu. Beni tahliye etmesi yasal bir zorunluluktu. Bizi dışarı çıkarttı ve uzun bir bekleme döneminden sonra, içeri aldı ve şu kararı açıkladı: "Öğretmen Abbas'ı itiraflarını geri almadığı için tutukladım. Sizi de hakkınızdaki suçlamalar kanıtlanmadığı için tahliye ediyorum." dedi ve sıkıyönetim adli müşavirliğine telefon ederek, kararını bildirdi. Sıkıyönetim komutanlığı hakimin tahliye kararına karşın, benim gözaltında tutulmamı istediği için tekrar gözaltı yerine götürüldüm. Ertesi gün, komutanın en yakın askeri mahkemeye yaptığı itiraz üzerine tahliye edilmişken tutuklandım. Bir gün sonra da Abbas'la birlikte cezaevine gönderildik.

Cezaevine girdiğimizde, ilk tutuklamada yaşadığım olayları yeniden bir bir yaşadım. Hamamda iyice ıslatıldıktan sonra hücreye götürülürken, bölümün sorumlusu tarafından tekrar işkenceden geçirildim. Yaşım, mesleğim ve siyasi geçmişim hakkında bilgi aldı ve ağır hakaretler yağdırarak, beni dövmeye başladı. Tekme, tokat ve coplarla yoruluncaya kadar dövdükten sonra yanında tuttuğu kurt köpeğini üzerime saldırttı. Köpek talimliydi, ısırmadan başımın hizasına kadar zıplıyor, yüzümü ve başımı pençeleyerek, her tarafımı salyalar içinde bırakıyordu. Olay son derecede ürkütücüydü. Savunma çabalarıma ve yardım isteme feryatlarıma karşın, görevlinin gözleri önünde bu köpekli işkence seansı yarım saat sürdü. Yere yıkıldım, bir süre de yerde sürdürüldü, bu işkence seansı. Daha sonra da boş bir hücreye kapatıldım. Ertesi gün on kişiyle birlikte 1.5 x 2 m. boyutunda bir hücreye taşındık.

Hücrenin ön tarafı demir parmaklıklarla koridordan ayrılmıştı. Zaman zaman görevli gardiyanlar geliyor ve bize ayakta ya da yatarak dayak vaziyeti almamızı emrediyorlardı. Ayakta dayak vaziyeti, üçer kişilik gruplar halinde ellerimizi parmaklıklardan uzatarak copla vurulmasına uygun şekilde tutmaktı. Yatarak dayak vaziyeti de ayakkabılarımızı ve çoraplarımızı çıkardıktan sonra sırtüstü yatarak, ayaklarımızı aynı şekilde uzatmaktı. Bu dayak seansları günde bir kaç kez yinelenirdi. Öyle ki, el ve ayaklarımızı kullanamaz duruma gelmiştik. Hücrede tuvalet açıktaydı ve su yoktu. Görevli tutukluların taşıdıkları az miktardaki suyla ihtiyaçlarımızı karşılamak zorundaydık. Yemek de çok yetersizdi. On kişi tek bir tabldot tepsisindeki yemekle yetinmek zorundaydık.

Hücrede ne kadar kalacağımızı iç güvenlik amirinin açıklamasıyla öğrenmiştik. Önümüze üç metin konmuştu. Birinde Türklük andı, ikincisinde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve üçüncüsünde de İstiklal Marşı tüm olarak yazılıydı. Hücreden çıkabilmek için hepimizin bu metinleri ezberlememiz gerekiyordu. Komutan ezberletmeyi denetleme görevini de bana yükledi. Ne var ki, arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu köylüydü ve Türkçe bilmiyorlardı. Öğretmen Abbas da çevresiyle ilgisizdi ve konuşmuyordu. Ne köylülere ne de Abbas'a bu metinleri ezberletmem mümkün değildi. Esas duruşta iç güvenlik amirine öğretmen Abbas'ın konuşma yetisini kaybettiğini ve ona bu metinleri öğretmenin mümkün olmadığını söyleyerek, görevden bağışlanmamı istedim. "Ben onu konuşturmasını bilirim" diye Abbas'ı hücreden çıkardı ve özel işkence odasına gönderdi. Bir saat sonra Abbas döndüğünde kanlar içinde, bitkin ve ayakta duramaz hale gelmişti. Ama yine de konuşmuyordu. Bu manzarayı gördükten sonra Abbas'ın durumunu açıkladığım için büyük üzüntü duydum.

Hücrede onbeş gün kaldık. Düzenli şekilde, ayakta ve yatarak dayak seanslarını yaşadık. İnsanüstü bir gayretle elimizdeki metinleri ezberlemeye çalışıyorduk. Köylü arkadaşlar benim hakaret görmeme meydan vermemek için ellerinden gelen çabayı gösterdiler. Atatürk'ün gençliğe hitabesini ve İstiklal Marşı'nı öğrenmeleri mümkün değildi. Ancak Türklük andını öğrenmişlerdi. Sınav günü önce ben İstiklal Marşı'nı eksiksiz okudum, daha sonra da köylü arkadaşlar Türklük andını kendi üsluplarına göre okudular. Öğretmen Abbas da Türklük andının ilk üç cümlesini zorlukla okudu. Bundan daha fazlasını yapmamız mümkün değildi. İç güvenlik amiri, durumumuzu kavramıştı. Elimizden gelen herşeyi yaptığımıza inandığı için koğuşlara gönderilmemiz buyruğunu verdi. Her birimiz ayrı koğuşlara gönderildik. Ben ilk tutuklamada kaldığım ko-

ğuşa gönderildim. Komutanın değer verdiği bazı gardiyanların, doktor olduğumdan ötürü, beni kendi koğuşlarına almak için yaptıkları girişim, sonuçsuz kalmıştı. Eski koğuşum cezaevinin en kalabalık ve yaşam koşulları en zor olan koğuşlardan biri olduğu için, burada bana eski sıkıntıların yeniden yaşatılmak istendiği anlaşılıyordu.

Koğuşa gönderileceğimiz sırada bizimkiyle aynı katta bulunan köşedeki bir hücreden feryat sesleri gelmeye başladı. Oradakilerin tümü köylüydü. Söylediklerini anlamak güçtü; yalnız Komutanım öldü! Komutanım öldü! sözleri net olarak seçiliyordu. Bu bağırışmalardan yarım saat önce, bir işkence timi bu hücreye girmiş, uzun bir süre işkence yapmıştı, Bağırmaların devam etmesi üzerine, hücre sorumlusu küfürler yağdırarak o hücreye girdi ve bir süre sonra sesler kesildi. Daha sonra da bir üsteğmenin gözetiminde beş kişilik bir ekip çağırıldı. Bunlar bizim önümüzden geçerek en sondaki hücreye gittiler ve öldü denen kişinin ellerinden ayaklarından tutmak suretiyle karga tulumba önümüzden geçirip götürdüler. Götürülen kişi soluk almıyordu. Kafası yana düşmüştü. Her haliyle öldüğü belliydi. Boş bir odaya aldıktan sonra doktor arama girişimi başladı. Önümüzden geçerken komutan yanındaki gardiyana "Burada bir doktor var, onu çağırıp muayene ettirelim." dediğinde gardiyanın olumsuz yanıtıyla karşılaşmıştı. "Olur mu komutanım, bizim kendi doktorumuz var. Neden bir devlet hainine muayene ettirelim? Yarın başımıza işler çıkarabilir." Böylece, götürülen kişiyi muayene ederek, ölüm tanısını kesinleştiremedim. Ama bu zayıf ve çelimsiz köylünün ağır bir işkenceden sonra öldüğüne ve götürülüp, isimsiz bir mezara gömüldüğüne kesin olarak inanıyorum.

Cezaevi Koğuşunda Yaşam

İkinci kez tutuklanmamda gittiğim eski koğuşta yaşam pek değişmemişti. Tutukluların büyük çoğunluğu eskilerden oluşuyordu. Daha önce beraber olduğum arkadaşların yanına gittim ve yine onlarla birlikte kaldım. Bu kez, eski işkence seanslarıyla birlikte sık sık arama yapılıyordu. Aramalarda bir ekip koğuşta yatakları ve eşyaları hallaç pamuğu gibi atarak incelerken, bir diğeri de havalandırma alanında çırılçıplak soydurulan tutukluların giyim eşyaları üzerinde arama yapıyordu. Amaç, bir suç aleti bulmaktan çok tutukluları aşağılamak ve onur kırıcı bir duruma düşürmekti. Beslenme, temizlik ve tuvalet sorunları eskisi gibiydi. İşkence seansları çok daha profesyonelce yürütülüyordu. Eski uygulamalardan farklı olarak bu kez, marşlarla yurtseverlik eğitimi yapılıyordu. Yazılarak bize dağıtıları ve bestesi bir kez açıklanan on kadar marşı belirtilen

süre içinde öğrenip, tekrarlamamız gerekiyordu. Harbiye Marşı, İzmir Marşı, Kıbrıs Marşı, Akdeniz Marşı ve Çanakkale Marşı bunlardan hatırladıklarımdır. Herkesin verilen bu marşları güftesi ve bestesiyle tam olarak öğrenmesi mümkün değildi. Eğitim düzeyi ve işitme organının algılama yetileri farklıydı. Bu nedenle özellikle köylü arkadaşlarımız, çok sıkıntı çekiyorlardı. Belirtilen günde verilen marşı istendiği biçimde okuyamayanlar, işkenceden geçiriliyordu. İlk tutuklamada yaratılan işkence bahanelerine bir de bu eklenmişti. Artık koğuşta işkence seansının olmadığı gün yoktu. Günlerimiz acı çekerek ve gergin bekleyişler içinde geçiyordu.

Cezaevinde Yurtseverlik Eğitimi

Cezaevinde tutuklulara sözde yurtseverlik öğretiliyordu. İçi boşaltılmış, bu biçimsel yurtseverliğin ölçüsü; Türklük andı ile Istiklal Marşı'nın okunması ve sözünü ettiğim askeri marşların ezberlenerek tekrarlanmasıydı. Bunları becerenler, yurtsever sayılıyor ve takdir ediliyorlardı; beceremeyenler de devlet haini muamelesi görüyordu. Onların gözünde Türkçe bilmemek ve eğitimsiz olmak bir mazeret sayılmıyordu. Çünkü, Türk olmanın birinci koşulu Türklük andı ile Istiklal Marşı'nı tam olarak bilmekti. Bunları bilmeyen ve öğrenmeyenlerin Türkiye'de yeri yoktu.

Bu çağdışı yurtseverlik anlayışıyla Türkiye'de birliğin ve bütünlüğün sağlanabileceği düşüncesi, en büyük mantıksızlıktır. Yurtseverlik, insan sevgisiyle, eşitlik, kardeşlik, adalet ve ırkçılığın reddi gibi temel insani değerlerin yaşama geçirilmesi ve insan haklarının eksiksiz biçimde uygulanarak, ülkenin kalkınması yolunda inançlı bir çaba gösterme bilincidir. Ancak, bu duyguların yaygınlaştırılmasıyla vatandaşlarda üstün bir yurtseverlik bilinci oluşturulabilir. Bir marşı ezberledi diye bir insana yurtsever demek, öğrenemedi diye de vatan haini damgasını basmak, ancak faşizme özgü hastalıklı bir yurtseverlik anlayışı olabilir. Böyle bir anlayışa yurtseverlik nitelemesi yapılacak yerde, faşist itaat duygusu nitelemesini yapmak daha uygun olur kanısındayım.

İddianamenin Tebliği ve Yargılama

Son kez, üç ay tutuklu kaldıktan sonra savcılığın hakkımda düzenlediği bir ididdaname aldım. İddianamede üç ayrı eylemden suçlanıyordum. Benimkisi örgüt mensuplarının, toplu iddianamelerinden farklı olduğu için özel tebliğ seansından geçmedim. İddianamem bana koğuşta tebliğ edildi. Yirmi gün sonra da mahkemeye çıkarılacağımı öğrendim. İddianamede yer alan üç ayrı suç sırasıyla şöyleydi:

1. İlk kez tutuklanmama neden olan TKSP üyeliği ile terörist bir örgütü yönetme suçlaması;

2. Öğretmen Abbas ile birlikte TİP içinde özel eğitim veren gizli bir örgüt oluşturma suçlaması;

3. Ilk defa karşılaştığım üçüncü suçlama da, öldürmeyle biten bir terör olayında sanık olarak yakalanan bir TİKKO üyesinin sorgulama sırasında "Bana komünistliği öğreten ve silahlı mücadeleye katılmama öncülük eden Tarık Ziya Ekinci'dir. Ilk komünist bilinci ondan aldım. Ne acıdır ki, ben cezaevinde çile doldururken o şimdi evinin balkonunda oturmuş viski içmektedir." diyerek, yaptığı suçlamadır.

Iddianamedeki bu suçlamalar okunduktan sonra, yargıç, bunlara karşı ne diyeceğimi sordu. Bana yöneltilen bu suçlamaların tümünün bir polis tertibi olduğunu belirttim ve 12 Eylül darbesinden sonra yaşadığım olayları bir bir sıralayarak tertiplerin içyüzünü anlattım: "Birinci olayda TKSP yöneticisi olduğum ve bir terör olayına karıştığım suçlamasından üç ay yattıktan sonra bu suçlamayı yaptığı iddia olunan kişinin Erzurum'da sıkıyönetim askeri mahkemesinde verdiği yeminli ifadeden sonra suçlamanın bir tertip olduğu anlaşılmış ve tahliye edilmiştim. Buna karşın, savcılık suçlamayı iddianameye almakta bir sakınca görmemiştir. İkinci olay da, yakalanarak uzun süre işkence gören ve konuşma yetisini kaybeden bir sanığın poliste alınan ifadesindeki bir suçlamadan oluşmaktadır. Gerek gözaltında gerekse mahkemedeki ilk sorgulamamda sanık öğretmen Abbas'ı tanımadığımı, yaptığı suçlamanın polisiye bir tertip olduğunu belirtmiştim. Abbas'ın konuşma yetisini kaybetmiş olması nedeniyle bu gerçeği kanıtlamam mümkün olmadı. Halen tutuklu olmamın da nedeni budur. Bana atfı cürumda bulunan sanık öğretmen Abbas'ın bir psikiyatri uzmanına muayene ettirilmesini ve yargılamanın gelecek rapora göre sürdürülmesini diliyorum. Ayrıca, sanık Abbas'ın müşahade altında kalacağı süre içinde cezaevinde tutularak mağdur edilmemem için tahliyeme karar verilmesini talep ediyorum" dedim ve ekledim. "Üçüncü suçlamaya gelince; bunun da aynı nitelikli bir tertip olduğu, alınan ifadenin yazılış biçiminden açıkca anlaşılmaktadır. Bu ifadede, bana yöneltilmiş açık bir suçlama yoktur. Sadece beni izleyerek ve konuşmalarımı dinleyerek, komünist bilince vardığını iddia eden bir yakınma söz konusudur. Bu açıklamayı yapan kişiyi tanımam ve adını da duymadım. Bu zatın mahkemeye çağırılarak dinlenmesi halinde, beni tanımadığını ve tutanakta geçen beyanların kendisine ait olmadığını itiraf edeceğine inanıyorum. Bu ifadenin suç oluş-

turmadığı keyfiyetinin göz önünde bulundurularak, tahliyeme karar verilmesini ve duruşmadan vareste tutulmamı talep ediyorum." Yaptığım bu savunmayı dinleyen heyet, kısa bir görüşme yaptıktan sonra, bana suç yönelten şahısların mahkemece dinlenmelerine ve benim de tahliye edilerek duruşmadan vareste tutulmama karar verdi

Mahkemenin tahliye kararından sonra, cezaevinden çıkmam için avukatlarımın, daha önce olduğu gibi, günlerce süren bir hukuk savaşımı vermeleri gerekmişti. Sonuçta, yedi gün sonra, rekor sayılabilecek bir süre içinde cezaevinden çıkmama izin verildi. Aynı koğuşta birlikte kaldığım arkadaşlarım bir daha tutuklanmamak için gerekli her türlü önlemi almamı tavsiye ettiler. Vedat Aydın daha da ileri gitti. "Bir daha buraya düştüğün takdirde seni yanımıza almayacağız" tehdidini savurarak beni uyanık davranmaya davet etti. Cezaevinden çıkmak için çıkış işleminin yapıldığı bölüme götürüldüğümde, beni, iç güvenlik amirinin başkanlığında, güvenlikle görevli subaylardan oluşan bir heyet bekliyordu. Gerekli yazışma ve aramalar yapıldıktan sonra iç güvenlik amiri, bana dönerek şu konuşmayı yaptı: "Askeri cezaevinde ikinci kez, üç ay süreyle tutuklu kaldın. Bu süre içinde daha önceki tutuklamada da beklediğimiz gibi sağ çıkmayacağını umuyorduk. Bu sonuca varmak için çok fazla gayret sarfettiğimizi söyleyemem. Yaşın ve sağlık durumun bakımından bu sonucun doğal biçimde gerçekleşeceğini bekliyorduk. Ne yazık ki, beklentimiz gerçekleşmedi. Sana son kez söylüyorum; bir daha buraya gelirsen, seni sağ çıkartmayacağım. Bu arkadaşlar da şahittir. `Anam avradım olsun' bu sözümü yerine getireceğim." diyerek beni açıkça tehdit etti. Sonra da çıkmama izin verdi. Tahliye olan diğer tutuklular gibi çıkışta işkence görmedim. Bu bir ayrıcalıktı. Avukatlarım ve yakınlarım beni almak için kapıda bekliyorlardı. Herhalde dayaktan geçmiş ve kanlar içinde avukatların huzuruna çıkmamı uygun görmemişlerdi.

Cezaevinden çıktıktan sonra, maruz kaldığım bu tertiplerin devam edeceği ve yeniden tutuklanacağım endişesi bende iyice yer etmişti. Nasıl bir karar vereceğimi kestiremiyordum. Ama bu tertiplerden kurtulmak için önlem almam gerektiğini de biliyordum. Kesin karar vermeden önce, hem zaman kazanmak hem de korkup kaçmadığımı göstermek için bir süre çalışmaya devam ettim. Eskiden olduğu gibi muayenehaneme gidiyor ve hastalarıma hizmet veriyordum. Bir hafta sonra yakından tanıdığım iki arkadaşım tarafından ziyaret edildim. Bunlardan biri resmi görevi olan bir hekim, diğeri de bir matbaacıydı. Bana karşı özel sempatileri olan bu arkadaşların, öteden beri MIT'le bağlantıları olduğu söylentileri

yaygındı. O günkü ziyaretlerini bana geçmiş olsun dileğinde bulunmak için yaptıklarını sanmıştım. Oysa arkadaşlar kısa bir hatır sorma söyleşisinden sonra, bana, "Senden rica ediyoruz, buradan uzaklaş. Diyarbakır'da kalman senin için çok tehlikelidir. Ne yapıp edip bir an evvel buradan ayrılmalısın." uyarısında bulundular. Bu uyarı üzerine "Benim Diyarbakır'dan ayrılmam gerektiğini hatırlatmanızın nedenini anlayamadım, bir yerden size bir uyarı mı geldi, yoksa kendiliğinizden dostça bir hatırlatma mı yapıyorsunuz?" diye sordum. Arkadaşlarım, "Bize bu konuda bir şey sormamalısın. Senden ricamız, ne yapıp edip buradan ayrılmandır, başka bir açıklama yapacak durumda değiliz." diyerek beni yanıtladılar.

Artık Diyarbakır'dan ayrılmamın kaçınılmaz olduğunu anlamıştım. Eşimle ve kardeşlerimle de aldığım uyarıları bir bir gözden geçirdik. Önce, sorgulama mahallinde gözlerim bağlı olarak ifademi alan yetkililerin Türkiye'yi terketmem gerektiği aksi halde hayatımın tehlikede olduğu uyarısını almıştım. İkincisi cezaevinden çıkarken iç güvenlik amirinin yeminli tehdidiydi. Bir daha cezaevine dönersem, katledileceğimi kesin bir dille bildirmişti. Üçüncüsü de, son olarak beni ziyarete gelen arkadaşlarımın gizemli uyarısıydı. Anlaşılan, devleti korumakla görevli oldukları inancındaki yetki sahipleri, benim fiziki varlığımdan rahatsız oluyorlardı. Diyarbakır ve çevresindeki demokratik gelişmelerden beni sorumlu tutuyorlardı. Benim uzaklaştırılmamla her şeyi kontrol altına alabileceklerini ve demokratik gelişmeyi engelleyebileceklerine inanmışlardı. Onun için ne pahasına olursa olsun, benim Diyarbakır'dan hatta Türkiye'den uzaklaştırılmamı bir saplantı haline getirmişlerdi. Bunu başaramadıkları takdirde öldürülmem planlanmıştı. Tüm bu konuları etraflıca gözden geçirdikten sonra Diyarbakır'dan ayrılarak ailece Ankara'ya taşınmaya karar verdik.

Ankara'da Gelişen Olaylar

Ankara'ya yerleştikten sonra tertiplerin son bulacağını düşünmüştüm. Temelli yerleşme hazırlıklarına başladım. Muayenehane için kullanacağım evi tahliye ettirdim ve iş yerimi düzenlemeye giriştim. Bir ay kadar sorunsuz yaşadık. Diyarbakır'daki davalardan vareste tutulmuştum ve yeni bir tertip beklemiyordum. Ancak, Ankara'da 1979'dan beri devam eden ve sıkıyönetim askeri mahkemesine intikal eden aleyhimdeki bir basın davasının yargılaması henüz bitmemişti. Yargılama konusu yapılan yazıda suç ögesi yoktu. Üstelik, zaman aşımı içine girmişti. Bu nedenle mahkumiyetle bitebileceğine ihtimal vermiyordum. Ne var ki, umduğumuz çıkmadı. Dava mahkumiyetle sonuçlandı.

Insan ilişkileri açısından kimi sorunlara açıklık getirdiği için bu davanın bağımsız olarak irdelenmesinde yarar görüyorum.

12 Eylül'de Bir Mahkumiyet Kararı

Diyarbakır'da yapılan çeşitli tertiplere ve kurulan tuzaklara karşın, hakkımda bir mahkumiyet kararı verilmesi gerçekleştirilememişti. Ancak, alışılmışın dışında bir yöntemle, 1978'de yayımlanan eski bir yazımın alıntılanarak yeniden yayınlanması üzerine açılan bir basın davası, Ankara sıkıyönetim mahkemesinde mahkumiyetle sonuçlandırıldı.

Bu mahkumiyete neden olan "Doğu'da Burjuva Bölücülüğüne Karşı Savaş" başlıklı yazının kısa özeti şöyledir:

"Ecevit'in Başbakan ve Kenan Evren'in de Genelkurmay Başkanı olduğu 1978 yılında Hakkari'nin Yüksekova yöresinde, uçakların da katıldığı Çalışlar-78 adıyla anılan bir jandarma tatbikatı yapıldı. Bölgedeki aşiretlerin çağrılı olduğu, halka ve basına açık olarak yapılan bu tatbikatta `beş yüz nüfuslu bir yerleşim biriminin, üç yüz saniye içinde imha edilerek etkisizleştirilmesinin' amaçlandığı basına sızdırılan haberlerden anlaşılmaktaydı. Yöre halkının kıyafetlerini taşıyan, günlük uğraş içindeki silahlı temsili düşman kuvvetlerinin denetlediği beş yüz nüfuslu bu yerleşim bölgesi, önce uçaklarla bombalanmış, sonra da jandarma komandolarının saldırısıyla tamamen imha edilmişti. Yapılan resmi açıklamada temsili düşman kuvvetlerinin üç yüz saniye içinde yokedildiği ve tatbikatın başarıyla sonuçlandığı bildirilmişti.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de muhtemel dış düşmanlara karşı, savunma amaçlı tatbikatların yapılması doğaldır. Ne var ki, dünyanın hiçbir yerinde ve tarihin hiçbir döneminde Hakkari'de yapıldığı gibi vatandaşların bir bölümü iç düşman sayılarak, onlara karşı askeri tatbikat yapıldığı görülmemiştir. Bu uygulama, Doğu ve Güneydoğu'da yaşayan Kürt asıllı yurttaşlarımızın, ülkenin bütünlüğüne karşı bölücü emeller taşıdıklarını varsayan bir anlayışın dışa vurumudur. Tatbikatın yöre aşiretlerine izletilmesi de son derece anlamlıdır.

Hazırlanan senaryo ve uygulama biçimi, tatbikatın iki amacı olduğunu ortaya koymaktadır. Birincisi, Kürt asıllı yurttaşlarımızı iç düşman olarak tanıtmak ve toplumu bu doğrultuda koşullandırmaktır. İkincisi de, Kürtler'e gözdağı vermek suretiyle onları baskı ve tehdit altında tutarak, her türlü demokratik taleplerini bastırmaktır.

Hukuka bağlı hiçbir demokratik ülkede vatandaşlar arasında ırk, dil, din ve kültür ayrımı yapılarak bir bölümünün düşman ilan edildiği ve toplumun karşıt kamplara bölündüğü görülmemiştir. Irk ayırımı nedeniyle iç düşman muamelesi gören vatandaşların baskı altında tutularak demokratik hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması suretiyle birlik ve bütünlüğün sağlanabileceği düşüncesi, akıl dışıdır ve sağduyuyla bağdaşmaz. Ancak, insan haklarına, eşitlik, kardeşlik, adalet, dayanışma, ırkçılığın reddi ve benzeri temel insani değerlere bağlı demokratik bir düzen içinde, hukuk devleti kuralları işletilerek birlik ve bütünlük sağlanabilir. Baskıya, red ve inkara dayanan politikalarla sadece husumet ve düşmanlık yaratılır."

Yürüyüş Dergisi'nin 26 Eylül 1978 gün ve 118. sayısında bu çerçeve içinde yayınlattığım bir eleştiri yazısı, 1979 yılında Ankara'da, salt ilan için çıkarılan, YENİGÜN adlı bir gazetede alıntılanarak, yeniden yayınlanmıştır. Bilgim dışında yapılan bu alıntının yayımlanması üzerine aleyhime açılan basın davası, sıkıyönetim mahkemesine gönderildi. Yenigün gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürü Yalçın Uçar da aynı davada sanık olarak bulunuyordu. Akciğer kanserinden rahatsızdı. Günleri sayılıydı. Buna karşın, savunmasında, o tarihte yurtdışında olduğu için yazıyı kendisinin yayınlamadığını iddia etmiş ve pasaportunu göstererek, sorumluluktan kurtulmuştu. Gerçekten de yazıyı alıntılayarak yayımlatan, gazetenin sahibi Kemal Bayram Çukurkavaklı'ydı. Onun tanıklığı ile sorunun çözümleneceğine inanmıştım. Bu nedenle de savunmada yanlış bir yol seçmiştik. Suç konusu yazının özüne girmeden usule dayanan biçimsel bir savunma stratejisi izledik. Avukatlarım da davanın sonuna kadar aynı doğrultuda hareket ettiler. Kemal Bayram Çukurkavaklı, TİP yandaşı solcu bir aydın olarak tanınıyordu. Gerçeği söyleyeceğinden emindim. Tanık olarak dinlenirse, söz konusu alıntının bilgim dışında yayımlandığını açıklayacağından kuşku duymuyordum. Oysa Çukurkavaklı, çok usta bir manevrayla, kendisinin gazetenin sahibi olduğunu, gazetede çıkan yazılarla ilgilenmediğini ve suç konusu yazının gazeteye nasıl girdiğini bilmediğini açıklayan bir savunmayla işin içinden çıkmayı başarmıştı. Yazı işleri sorumlu müdürüyle, gazetenin patronu sorumluluktan kurtulmuşlardı. Ortada tek sorumlu ben kalmıştım. Yazının içeriği konusunda bir tartışma açmayı gereksiz bulduğumdan, yazıda bölücülük suçu işlendiğine ilişkin savcılık iddiasını dolaylı olarak benimsemiş oluyordum. 12 Mart döneminde, Yargıtay'dan geçmeden kesinleşen, hakkımdaki bir mahkumiyet kararı da MİT tarafından dosyaya konulduğu için mahkeme, bölücü faaliyetlerde bulunmayı alışkanlık haline getiren bir kişi olduğuma ve dava ko-

nusu yazıyı bilerek Yenigün gazetesinde yayımlattığıma ve yayın yoluyla bölücülük suçu işlediğime kanaat getirmek suretiyle onsekiz ay hapis cezasıyla cezalandırılmama karar verdi. MGK'nın kabul ettiği yeni bir yasa uyarınca üç yıla kadar olan mahkumiyetler, Yargıtay denetimi dışında kaldığından hakkımdaki karar hükümle birlikte kesinleşmişti. Ancak hemen tutuklanmamıştım ve karar, infaz savcılığına gönderilmişti.

Bu yargılamadan çıkarılacak önemli dersler vardır

Kemal Bayram Çukurkavaklı, TİP yandaşı ve sosyalist bir kişi olarak biliniyordu. Sosyalist ülkelerin diplomatik temsilcileriyle iyi ilişkiler içinde olduğu söylenmekteydi. Bu ülkelerin hemen tümüne konuk gazeteci olarak çağırılmış ve ağırlanmıştı. Bu gezilerini kitaplaştırarak, önemli kazançlar sağlamıştı. Böyle bir kişinin dürüst davranacağını ve sosyalist dayanışmanın gereğini yaparak, masumiyetime tanıklık edeceğini sanmanın gafletine düşmüştüm. Yazı işleri sorumlu müdürü Yalçın Uçar'ın da sosyalist olduğu ve gazete sahibinin referansıyla Bulgaristan'da tedavi gördüğü söylendiği için onun da dürüst davranacağını bekliyordum. Üstelik, akciğer kanseri olduğu için bir kaç aylık ömrü kaldığım düşünerek, gerçeği söylemekten çekinmeyeceğini umuyordum. Nitekim bu talihsiz kişinin yaşamı yargılama bitmeden son bulmuştu.

Somut bilgilere sahip olmamakla birlikte, sol kamuoyunda saygınlığı olan bu insanların, nesnel olarak, beni mahkum etttirmek için polisle işbirliği yaptıkları sonucuna varmanın haksız bir yargı olduğu iddia edilemez. Bugün yaşamda olmayan bu iki insanın dürüst bir tanıklık yapacakları yerde, dolaylı biçimde beni suçlu konuma düşürmeleri, bu yargının yadsınması güç sağlam bir kanıtıdır. Öte yandan bir yıl önce yayınlanmış ve güncelliği olmayan bir yazıyı yeniden yayınlatmanın iyi niyetle bağdaştırılması kolay değildir. Yazı bulmakta güçlük çektikleri için, gazetenin boş sütunlarını doldurmak amacıyla dergideki yazıyı alıntıladıkları konusunda mahkeme dışı özel savunmalarına gelince, bunu da geçerli saymak safdillik olur kanısındayım.

Beni mahkum ettirmeyi bir amaç haline getiren "kutsal devlet savunucularının" bu insanlardan yararlanmış oldukları ihtimal dışı değildir.

Henüz devlet birey ilişkilerinin rasyonallik kazanmadığı ve devletin bir amaç haline getirildiği Türkiye gibi bir ülkede, insan hakları ve demokrasi için savaşım veren genç kuşakların, herkese karşı ve her konuda uyanık davranmaları için, yaşadığım bu somut olayın uyarıcı bir ders olmasını diliyorum.

Yurtdışına Kaçış ve Siyasal Sığınmacılık Yaşamı

Ankara sıkıyönetim mahkemesinin verdiği bu hukuk dışı mahkumiyet kararından sonra, gazetelerde, Türkiye İşçi Partisi kurucuları ve yöneticileri aleyhine İstanbul sıkıyönetim savcılığı tarafından bir iddianame hazırlandığı ve belirlenen sanıkların polisçe arandıklarına ilişkin haberler çıktı. Gazete haberlerinde isimleri çıkan sanıklar arasında ben de vardım. İddianamenin özetinde otuz yıla kadar mahkumiyetimiz isteniyordu. Anlaşılan, aylardan beri yapılan tertiplere ve zorlanarak sağlanan mahkumiyet kararına karşın, devlet kurtarıcılarının benden vazgeçmeye niyetleri yoktu. Tertipler sürdürülecekti; ya benim uzun süreli bir mahkumiyetim sağlanacak ya da koşullar denk getirilirse, fizik olarak ortadan kaldırılacaktım.

Gelişmeleri yakından izleyerek, kesin bir karara varmak için Ankara'da gizlenmeye başladım. Koşullar çok ağırdı. Sık sık toplu aramalar yapılıyordu. Misafir olduğum insanların, belli etmeseler de, huzursuz oldukları anlaşılıyordu. Dolaştığım evlerin tümünde hep aynı izlenimi aldım. Bu koşullarda uzun süre saklanmamn mümkün olmadığını anlamıştım. Zaten kesinleşen ilk mahkumiyet nedeniyle infaz için arama başlatılmıştı. İstanbul sıkıyönetim savcılığının arama emri de çıkarılınca başka bir çözüm bulmam gerekiyordu. Sonuçta, bir tercih yapmakla karşı karşıya kaldım: Ya ölümü de göze alarak gidip teslim olmak ya da yurtdışına çıkarak, koşullar düzelinceye kadar bir sürgün yaşamına katlanmak gerekiyordu. Kardeşlerimle ve eşimle görüştükten sonra yurtdışına çıkmaya karar verdim. Bu kararın bana çok pahalıya malolacağından endişe ediyordum. İzlendiğim için sınırdan geçerken kimvurduya gidebilirdim. Korktuğum gibi olmadı. Edirne'den Meriç Nehri üzerindeki bir sınır kapısından elimi kolumu sallayarak geçmeyi başardım. Önceden sınır kapısındaki görevliler görülmüş ve gerekli ödemeler yapılmıştı. Yurtdışına çıkma tahditlerine karşın, hiçbir engelle karşılaşmadan karşı tarafa geçtim.

Hakkımda bir mahkumiyet ve bir de arama kararı varken, Ankara'dan İstanbul'a ve oradan da Edirne'ye kadar rahat bir yolculuk yapmam ve bir gümrük kapısından hiçbir engelle karşılaşmadan çıkabilmem, düz mantıkla açıklanması güç bir olaydır. Gümrükteki görevlilerin parasal açıdan tatmin edilmiş olmalarının, olayı açıklamaya yeterli olmadığı kanısındayım. Benim yurtdışına çıkmam, yönetimce planlanmıştı. Ölüm tehdidi altında tutulmam ve çeşitli yollardan kaçmak için teşvik edilmem, bu planın bir gereğiydi. Kaçmadığım takdirde de planın ikinci bölümü uygulanacaktı. Benim öldürülmek korkusu ile yurt-

dışına çıkış kararı almam, yöneticilerin de risk alarak tasfiye etme zorunda kalmamak için beni yurtdışına çıkarma istekleri denk düşüyordu. Bu nedenle herhangi bir engelle karşılaşmadan kolayca çıkabildim. Aksi halde, çıkmam imkansızdı.

12 Eylül döneminde yurtdışına çıkan siyaset adamlarının büyük çoğunluğu örgütsel kararlara uygun olarak ve örgütlerinin sağladığı yollardan çıkmışlardı. Bunlar, yurtdışında demokrasi mücadelesini sürdürebilecekleri ve Türkiye'deki demokratik gelişmeye katkı yapabileceklerine inanmaktaydılar. Oysa benim çıkma kararım tamamen bireysel bir karardı. Yurtdışında demokrasi mücadelesi verilebileceğine inanmıyordum. Bu mücadelenin, koşullar ne kadar ağır olursa olsun, yurtiçinde ve demokratik güçlerin derlenip toparlanarak verilmesi gerektiğine inanmıştım. Bu nedenle de yurtdışında herhangi bir politik etkinlikte bulunmadım. Zaman zaman Türkiye'de çıkan kimi dergilere demokrasinin güncel sorunlarına ilişkin yazılar göndererek, uzaktan da olsa, ülkedeki demokratik gelişmeye omuz vermeye çalıştım. Yurtdışında önemli bir politik etkinliğim olmadığı için yazmaya değer bir olay yaşamadım. Ancak, insan ilişkileri ve devrimci dayanışmanın gerekleri açısından kimi gözlemlerimi yazmakta yarar görüyorum. Yeniden biçimlenecek geleceğin bağımsız sosyalist hareketinde, geçmişe ait kimi olumsuz değer yargılarını aşmak için bu gözlemlerin değerlendirilmesinde yarar vardır.

Avrupa'ya geçtikten sonra Paris'e yerleştim. Daha önceki yıllardan edindiğim bazı olanaklardan yararlanarak, sıkıntısız bir sığınmacılık dönemi yaşayacağıma inanıyordum. Barınacak bir yer ve geçimimi sağlayacak bir iş bulmak için ilk başvurduğum yer Fransız Komünist Partisi Genel Merkezi oldu. Mensup olduğum siyasi partinin tanındığını ve siyasal kişiliğim nedeniyle de ilgi göreceğimi umuyordum. Parti merkezinde Türkiye sorumlusu bir kişiyle görüştürüldüm. Türkiye İşçi Partisi'ni ve kendimi tanıttım. Olayların zorlamasıyla Fransa'ya gelmek zorunda kaldığımı anlatarak, konut ve iş bulmada bana yardımcı olmalarını istedim. Karşılama kibarca olmuştu; gerekli girişimlerde bulunmak için iki gün sonra tekrar uğramamı istediler.

Henüz Paris'e geldiğimin ikinci günüydü. Bu görüşmeden bir kaç saat sonra otelden telefonla arandığımı öğrendim. Beni tanıyanlardan hiç kimse Paris'te olduğumu bilmiyordu. Bu aramayı hayretle karşıladım. Telefondaki kişi, eski TİP'li olduğunu ve Paris'te yaşadığını bildirdi ve geçmiş olsun dileklerini açıklayarak beni teselli etti. Paris'e geldiğimi ve telefonumu nereden öğrendiğini sor-

duğumda da, bugün uğradığım yerden kendisine bildirildiğini söyledi. Iki gün sonraki randevuya gittiğimde de, bu zat, Parti görevlisinin yanında beni beklemekteydi. Hal hatır sorulduktan sonra daha önce başlattıkları görüşmeye devam ettiler. Türkiye'nin ve dünyanın sorunları tartışıldı ve Paris'teki Türk topluluğunun hedeflediği etkinlikler konusu görüşüldükten sonra da Parti görevlisi izin isteyerek ayrıldı. Benim geliş nedenim hakkında hiçbir açıklama yapılmadı. Bana destek olup olmayacakları konusunda da hiçbir bilgi verilmedi. Hiçbir sonuç almadan Parti'deki Türk arkadaşla birlikte ayrıldık. Yolda "FKP'den bana ev ve iş bulmaları için yardım istemiştim, bu konuda hiçbir şey söylenmedi, bunu nasıl yorumluyorsunuz?" diye sorduğumda, Türk arkadaşım "Parti'nin olanakları yoktur. Türkiye'den pek çok siyasi göçmen gelmiş, bunların pek azına lojman verilebildi. Onun için size lojman verebileceklerini sanmıyorum." dedi.

Bu arkadaşın, TKP'nin Fransa sorumlusu olduğunu öğrendim. Fransa'ya gelen Türkiyeli siyasal göçmenlerin taleplerinin ancak onun vereceği referansla karşılanabileceğini anladım. Avrupa'da, TKP mensupları bulundukları ülkelerde o ülkenin komünist partilerinin olanaklarını kendi denetimleri altına almışlardı. Başka hiç kimsenin bu olanaklardan yararlanmasına izin vermiyorlardı. Yıllardan beri yurtdışında çalıştıkları için bulundukları ülkelerde komünist partilerin desteğini de alarak, sürgünde güçlü ve etkin bir örgüt oluşturmuşlardı. Sosyalist ülkelerden de geniş maddi destek sağladıkları söyleniyordu. Türkiye'den gelen sosyalist, demokrat ve ilerici vatandaşlarına destek olmak ya da bir dayanışma göstermek gibi düşünceleri yoktu. Sosyalist dayanışma, sadece TKP üyeleri için geçerliydi. Başkalarının bireysel çabalarla sağladıkları olanakları da engelleyerek, her şeyi kendi tekellerine almak, bir parti görevi olarak benimsenmişti. "Tek ülkede tek parti" şiarını her yerde savunuyorlardı. Demokrasi mücadelesinin, geniş bir cephe hareketi olduğunu ve demokrasi güçlerinin bir bütün olarak algılanması gerektiği düşüncesinden uzak bulunuyorlardı.

Bireyler ve örgütlerle ilişkide Parti yararı ön planda tutuluyordu. Sosyalist dayanışma bilincine olan inancım yıkılmıştı. Artık FKP'den herhangi bir yardım görebilme umudu yoktu. Oysa, Paris şehrini çevreleyen Centure Rouge içindeki çeşitli illerin kapsadıkları yerleşim bölgelerinde yerel yönetimler, FKP'nin elindeydi. Buralardaki toplu konutlarda istedikleri kimseye konut verme imkanları vardı. Bu imkan TKP'nin denetimine verildiği için onların dışında hiç kimsenin bundan yararlanması mümkün değildi. Başka bir yoldan destek sağlamak gerekiyordu.

Yıllarca önce yüksek eğitim görmek için Fransa'ya giden ve oraya yerleşen Diyarbakır'lı bir hemşehrimden yardım istedim. Daha sonra Paris Kürt Enstitüsü'nü kuran bu arkadaşın aracılığıyla, yine Kürt kökenli ressam Remzi Raşa'nın kayınpederinin yanında misafir edildim. Ev sahibi Mr. Carnaut, tek başına büyük bir evede oturuyordu, maddi sorunları yoktu. Beni misafir etmekten memnundu. Dört yıl süreyle birlikte oturduk. Yine Paris Kürt Enstitüsü'nün Başkanı Kendal Nezan aracılığıyla bir üniversite hastanesinin acil bakım ünitesinde mesleğimle ilgili bir iş buldum. Böylece, sorunlarım büyük ölçüde çözülmüştü.

Aradan yıllar geçti, Paris'teki devrimci, sosyalist ve komünist kişilerden Türk arkadaşlar edindim. Bloklar arası yumuşama süreci hızla gelişiyordu. TİP ile TKP de başlattıkları birlik sürecini bir hayli geliştirmişlerdi. Artık yeni bir çağa giriyorduk. Fakat bu yeni çağın özellikleri henüz netleşmemişti. TİP'in TKP ile bütünleşme çabası Türkiye'de başlatılan 'Tek Parti Tek Cephe' politikasının gereklerini aşan bir ihtiyacın zorlaması altında gelişiyordu. TKP henüz birlik ihtiyacını hissetmemişti. Sosyalist sistemdeki sarsıntının içyüzü yeterince bilinmiyordu. Krizin ucu kendilerine dokunmamıştı. Tekleşme sürecinin ancak biat biçiminde gerçekleşmesi gerektiğine inanıyorlardı. Bu nedenle başka hareketleri soyutlama politikası ustalıklı bir biçimde sürdürülüyordu. Örneğin, FKP'nin Paris'te düzenlediği kadın sorunlarına ilişkin bir konferansa TİP Genel Başkanı Behice Boran'ı konuşmacı olarak çağrılması, TKP çevrelerinde bir rahatsızlık yaratmıştı. Boran, çağrıya olumlu yanıt vermiş konferansın yeri, günü ve saatinin bildirilmesini istemişti. Cevabi yazıyı FKP Merkezi'ne götürmüş ve cevabının benim vasıtamla gönderilmesini istemiştim. Sayısız kez arayıp sormama karşın, hiçbir zaman bu yazının yanıtını alamadık. Konferans yapıldığı halde, Boran konferansa katılamadı. Kendisine de herhangi bir açıklama yapılmadı. Boran'ın FKP ile ilişki kurmasının ve bu çevrede tanınmasının istenmediği anlaşılmaktaydı. Yapılan çağrının iptal edilmeden yoksayılması, TKP yetkililerinin girişimiyle sağlandığı kesindi.

TİP'in TKP ile birleşme süreci, önce, beş devrimci örgütün işbirliği hareketiyle başlatıldı. TKP'nin o güne kadar yürüttüğü soyutlama çabasına karşın TİP, varlığını korumayı başarmıştı. Ancak, gerek sosyalist ülkeler nezdinde, gerekse Batılı ülkelerin komünist partileri nezdinde itibar gören tek parti, TKP'ydi. TİP'in çeşitli ülkelerdeki partiler nezdinde yaptığı girişimler, hep sonuçsuz kalıyordu. Her yerden TKP ile birleşme ya da açıkça TKP'ye katılma tavsiyesi yapılıyordu. TİP'in legal koşullarda Türkiye'de sahip olduğu prestij, Avrupa ko-

şullarında yok denecek kadar sönüktü. TİP'in bir yan kuruluşu olarak çalışan Almanya'daki Demokrasi İçin Birlik örgütü, Parti'nin yurtdışındaki tek siyasal platformu ve kısıtlı bir para kaynağıydı. Bu koşullarda TİP, TKP ile yarışmak bir yana varlığını bile sürdürmekte güçlük çekiyordu. TİP için tek bir seçenek kalmıştı: TKP ile birleşmek! Ancak, başta Boran olmak üzere TİP yöneticileri, TKP'ye katılma biçimindeki bir birliği asla kabul etmek istemiyorlardı. Birliğin, iki eşit partinin birleşmesi biçiminde gerçekleşmesini istiyorlar ve bunun için çaba harcıyorlardı. Bu amacın gerçekleşmesi ancak, sosyalist sistemdeki köklü değişim sürecinin başlamasıyla mümkün oldu. Gorbaçov, sosyalist ve komünist partiler arasındaki ilişkilere yeni bir yön verdi. Enternasyonalist dayanışmayı, her partinin kendi ülkesinde güçlenerek kendi halkıyla bütünleşmesi biçiminde yorumladı. Üçüncü dünya ülkelerinin marjinal partilerine maddi destek sağlayarak, varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmanın enternasyonalist bir dayanışma olarak algılanamayacağını açıkladı. Bütün yardımlar kesildi. Sosyalist Blok'u oluşturan ülkelerin partileri de aynı yolu izlediler.

TKP, bütün imkanlarını kaybetmişti. TKP'nin Sesi radyosunun faaliyetlerine son verilmişti. Aylıklı profesyonel kadroların görevleri son bulmuştu. TKP de diğer hareketler gibi kendi yağıyla kavrulmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştı. Bu konjonktürel gelişme Parti'de büyük bir sarsıntı yarattı. Artık, tekleşmenin TKP'de gerçekleşmesi gerektiği tezi, geçerliliğini yitirmişti. Bu gelişmeleri TKP'nin üst yönetimindeki kadrolar önceden öğrendikleri için, TİP'in, birlik için eşit iki partinin birleşmesi tezinde uzlaşılabileceği havasını estirmeğe başlamışlardı. Böylece, yıllarca süren birlik girişimi, dünyadaki bu konjonktürel değişikliğe bağlı olarak gerçekleşme olanağını bulmuştu. TİP yöneticileri, henüz açığa çıkmayan sosyalist sistemdeki çözülme sürecine bağlı politik değişikliğin nedenini algılayamadıkları için bu yakınlaşmayı görüşmeci ekibin bir başarısı olarak görüyorlardı. Bu nedenle kimi TİP yöneticisinin, TKP'nin olanaklarından sağlanacak payı kendi tekellerinde tutmak için önlemler geliştirdikleri dikkatlerden kaçmıyordu. Bu yeni koşullarda uzun sürmeyen görüşmeler sonunda beklenen birlik kararı alındı ve *Türkiye Birleşik Komünist Partisi* kuruldu. TBKP'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra her şeyin bittiği, paylaşılacak bir kaynak kalmadığı ve itici önlemlerin anlamsız olduğu ortaya çıkmıştı.

Gorbaçov'un öncülüğünde sosyalist sistemde başlayan değişme sürecinin, yöneticiler katında TKP'ye yansıdığı dönemde artık eski itici ve soyutlayıcı ça-

balar gittikçe tavsamaktaydı. İnsan ilişkileri ideolojik şartlanmadan bağımsızlaşmış daha dostça bir nitelik kazanmıştı. Aynı ülkenin devrimci yurttaşları olmanın karşılıklı sevecenliği ön plana çıkmıştı. Ortak çalışmalar, çeşitli konularda yapılan ortak etkinlikler, TKP'nin elinde kalan olanakların başkalarına da açılması gereğini zorluyordu. Ben de dostum Carnaut'un evinde 4,5 yıl kaldıktan sonra TKP'li bir dostumun aracılığıyla bulduğum bağımsız bir eve taşınabildim. 2,5 yıl da bu evde Türkiye'deki gelişmeleri bekleyerek geçirdim. 1987 yılında TBKP Genel Başkanı Nihat Sargın ile Genel Sekreter Haydar Kutlu (Nabi Yağcı), Türkiye'ye dönme kararı aldılar. Artık, yurtdışında verecek bir mücadelenin ortamı yoktu ve anlamı da kalmamıştı. Türkiye'de demokrasi mücadelesine katılmak ve her iki partinin tüm kadrolarını bu alanda seferber etmek gerekiyordu. Türkiye'ye geldiklerinde, Ankara'da ikisi de tutuklandı. Tutuklu kaldıkları sürece cezaevinde gösterdikleri kararlılık ve yürüttükleri demokrasi mücadelesi, TBKP'lilerin ve diğer demokrasi güçlerinin dayanışmasını da sağlayarak, Türkiye'de demokrasi hareketine önemli bir ivme kazandırdı. Avrupa'daki kadrolar da Batı demokratik güçlerini harekete geçirerek, bu mücadeleye destek sağladılar. Sonuçta, her ikisi de tahliye edildi ve Türk Ceza kanunu'ndaki işçi sınıfının siyasal mücadelesini yasaklayan 141. - 142. maddeler kaldırıldı.

Henüz TBKP yöneticilerinin cezaevindeki mücadelesi devam ederken, 1989 Haziran ayında yedi yıllık sürgün yaşamımı noktalayarak, ben de Türkiye'ye döndüm. Yeşilköy Havaalanı'na iner inmez tutuklandım ve Ankara sıkıyönetim mahkemesinin verdiği mahkumiyet kararından kalan cezamı çekmek için Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderildim. Ayrıca, Parti davasından da tutuklu olarak yargılanıyordum. Dosya, sivil yargıya intikal etmişti. İlk duruşmada TİP davasından tahliye edildim. İkinci duruşmada da aynı dosyada benim gibi sanık olarak bulunan ve yargılanmayan Zeki Kılıç, Yalçın Cerit ve Hanefi Vatansever ile birlikte beraat ettik. Ilk mahkumiyetimden kalan dört aylık cezamı çektikten sonra meşruten tahliye edildim.

V
12 EYLÜL SONRASI TÜRKİYE DÜZENİ

12 Eylül Sonrası Türkiye Düzeni

12 Eylül rejimi, ABD'nin yönlendiriciliğinde Türkiye'de ekonomik, sosyal ve siyasal yapıyı alt üst etmiş ve yerleşmiş değer yargılarını yıkmıştır. 12 Eylül sonrası düzen, demokratik birikimin tasfiye edildiği bir düzendir. Anti demokratizmin bir rövanşıdır. Tarihsel planda bir karşı devrim hareketidir.

12 Eylül sonrası bugünkü düzende yaşamın her alanında köklü bir başkalaşma olmuştur. Ne var ki, bu değişimin yönü ileriye değil, geriye dönüktür. Asıl önemlisi toplumsal gelişmenin temel dinamiklerinin yıkılmış olmasıdır. Bu temel dinamiklerin, oluşması ve toplumun yeniden ilerleme sürecine girerek doğal gelişme temposuna kavuşması uzun bir zaman alacaktır.

Toplumların doğal gelişmesini sağlayan motor güç, temel toplumsal sınıfların tarih planındaki demokratik mücadelesidir. Toplumsal gelişmenin yönü, kapsamı ve ilerleme hızı bu sınıfların örgütlü gücüne, mücadele geleneklerine, ülkedeki demokratik birikime ve dünya koşullarına bağlıdır. 12 Mart rejimi, Türkiye'de hem fiili hem de ideolojik saldırılarla toplumsal ilerlemenin dinamiklerini bozarak, toplumu tek yönlü bir düşünceye ve bu doğrultudaki ters bir değişime mahkum etmiştir. 1982 Anayasası, bu yeni düzenin hukuk çerçevesini; kutsallaştırılan piyasa ekonomisi, globalleşme ve özelleştirme de ekonomik politikasını oluşturmaktadır. Türkiye'de bugün başka bir görüşün, başka bir düşüncenin örgütlü mücadele yolu kapalıdır. Siyasal yaşamda ön plandaki partilerin tümü, bu yeni düzenin görüş ve düşünceleriyle yeniden biçimlenmişlerdir. Çok partili, biçimsel demokratik görünüme karşın, devlet ideolojisine dayanan otoriter bir düzen oluşmuştur. Bu nitelikleriyle 12 Eylül sonrası düzen, parlamenter bir otoritarizmdir.

Bu yeni düzenin oluşmasında iç nedenlerle birlikte dünyadaki değişikliklerin de büyük etkisi olmuştur.

12 Eylül rejiminin topluma dayattığı baskıcı anayasa ile birlikte, tüm demokratik güçlerin etkisizleştirilmesi ve tasfiye edilmesi konusunda yapılan uygulamalar, başarılı olmuş ve demokratik güçler darmadağınık edilmişlerdir. İşçi sınıfının devrimci sendikal örgütü DISK kapatılmış, yöneticileri uzun süre tutuklu kalmış ve mallarına el konulmuştur. Daha sonra yeniden örgütlenme olanağı çıkınca, derlenip toparlanması, etkin bir güç haline gelmesi mümkün olmamıştır. Bugün DİSK, belirleyici gücü olmayan etkisiz bir sendika konumuna düşmüştür. Türk-İş 12 Eylül rejimiyle işbirliğine girmiş, antidemokratik uygulamalara aracı olmuştur. İşçi sınıfının ekonomik ve demokratik kazanımlarının geriletilmesinde payına düşen görevi eksiksiz biçimde yapmıştır. Bugün çalışan kesimin sendikalaşmada ilgisiz kalmasının başlıca nedeni, 12 Eylül rejiminin uyguladığı baskıcı politikalarla, Türk-İş'in bu dönemde işçi sınıfına düşman bir tavır içine girmiş olmasıdır. Bu nedenle de sendikal örgütler bugün hem ekonomik hem demokratik mücadeledeki işlevlerini yitirmişlerdir.

Demokrasi mücadelesinin başını çeken sosyalist hareket de içten yediği ağır darbelerle birlikte, dünyadaki konjonktürel değişiklik nedeniyle büyük bir zaaf içine girmiştir. Reel sosyalizmin yıkılmasından sonra yetmiş yıllık sosyalist deneyimin hem teori hem de uygulama bakımından yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. 12 Eylül öncesinde Türkiye'de sosyalist mücadeleyi yürüten kadrolar, bugün iki önemli gruba ayrılmışlardır. Bir bölümü Marksizm'in Leninist versiyonuna bağlı kalarak, sosyalist uygulamaya ilişkin ilkeleri olduğu gibi uygulamakta direnmektedirler. Bunlara göre sosyalist sistemin yıkılmasının nedeni, Sovyetler Birliği ile yandaşı ülkelerde, Leninizm'in dışına çıkılarak, temel sosyalist ilkelere aykırı bir uygulama yapılmış olmasıdır. Bunlar, sosyalist ülkelerin dağılmış olmasını, sosyalizmin teorisinde ve bu teorinin yaşama geçirilmesinin sağlam ve bilimsel bir yöntemi olan Leninizm'de aramayı bir sapma olarak görmektedirler. Böyle bir değerlendirmeyi de burjuva ideolojisine dönüş saymakta ve ustalıklı bir biçimde yürütülen sosyalizm düşmanlığı olarak algılamaktadırlar. Bu nedenle de Marksizm'e ve Leninizm'e daha sıkı sarılarak, Marksist Leninist ilkeleri ödünsüz bir biçimde savunmak gerektiğini belirtmektedirler. Yürüttükleri siyasal mücadele de, sosyalist sistemin dağılmasından önceki anlayış içinde ve eski yöntemlerle sürdürülmektedir. Diyalektik düşüncenin her şeyin değiştiği ve hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı

ilkesini unutarak, sosyalist sistemin yıkılmasına karşın, daha önce yaşanan deneyleri yeniden yaşamaya çalışmaktadırlar. Dünyanın yaşadığı bu önemli deneyi her yönüyle irdeleyerek gelecek için yeni dersler çıkarmak ve insanlığın umudu olan sosyalizmi, yeniden yığınların çekim merkezi haline getirmek gibi bir endişeleri yoktur. Bu nedenle de bireysel tutkularla bir kaç partiye bölünmüş olan eski Leninist hareket, marjinalleşmiş ve politik yaşamda belirleyici bir güç olmaktan çıkmıştır.

Dünyadaki değişimden dersler çıkararak yeni bir sosyalist mücadele stratejisi oluşturmaya çalışan kadrolarda da henüz bir berraklık oluşmamıştır. İç tartışma bütün ağırlığıyla devam etmektedir. Sosyal demokrasiyle, sosyalist hareket arasındaki farklılığı canlı tutmak ve bunu sürdürmek için sarfedilen çabalar, uygulamadaki tıkanıklığın başlıca nedeni olarak görülmektedir.

Dağılan sosyalist devletlerde de kapitalizmi savunan partiler yanında, eski komünistler de yeni bir anlayışla yeniden örgütlü bir mücadele içine girmişlerdir. Eski sosyalist ülkelerin birçoğunda yenileşmiş eski komünist kadrolar, ya iktidarı almışlar ya da iktidara aday bir güç haline gelmişlerdir. Bu kadroları burjuvazinin ve emperyalizmin işbirlikçileri olarak görmenin nesnel hiçbir dayanağı yoktur. Geçmişte önemli teorik kazanımları olan ve devlet yönetiminden gelen deneyimlere sahip bu kadroları ve geliştirdikleri siyasal hareketi ciddiye almak ve bunlardan yararlanmak gerektiği kanısındayım.

Yenileşme eğiliminde olan Türkiyeli Marksistlerin iç sorunlarını aşmada, bunlarla birlikte Batı'daki komünist partilerin deneyelerinden de yararlanmaları mümkündür. İtalyan Komünist Partisi'nin, demokratik sol parti adı altında bir kitle partisine dönüşmüş olması, onun geleneksel sosyal demokrat partilerle özdeşleşmesi sonucunu doğurmamıştır. Toplumda komünist hareketin sahip olduğu saygınlığı olduğu gibi korumaktadır. Fransız Komünist Partisi'nin adı korunmakla birlikte, Parti'nin temel stratejisinde önemli değişiklikler yapılmıştır. İşçi sınıfı diktatörlüğü ilkesine son verilmiş, parti içi demokrasiye işlerlik kazandırılmıştır. Demokratik yoldan, seçimle ve parlamenter sistem içinde iktidara gelmeyi temel bir ilke olarak benimsemişlerdir. Komünist partilerin kestirme yoldan siyasal devrimle iktidara gelmeleri ve bunu sosyalist devrime dönüştürme düşüncesi, bir yanılgı olarak değerlendirilmiş ve tamamen bırakılmıştır. Batı Avrupa komünistleri, sosyalizmin inşasında tek parti diktatörlüğüne dayanan düşüncelerin de yanlış olduğunu belirtmekte ve geleceğin sosyalist toplumlarının da çok partili olması gerektiğini savunmaktadırlar. Çok

partili sosyalist bir düzenin ancak, uygulamada farklı yorumlara sahip sosyalist partilerin örgütlü mücadelesi biçiminde gerçekleşebileceği öngörülmektedir.

Dünyada yaşanan bu önemli deneylerden yararlanmadan çağdaş anlamda sosyalist bir hareketin yaratılması mümkün değildir. Türkiye'de yenilenmeye açık kadroların, sosyal demokratlarla özdeşleşme endişesinden kaynaklanan kararsızlıkları nedeniyle etkili bir yeni hareket yaratılamamıştır. Bu harekette de, Leninizme ve Leninist parti anlayışına ödünsüz biçimde bağlı olanlarla, yenilenmeyi farklı boyutlarda görenler arasındaki çelişki, etkili bir örgüt oluşturmaya engel olmuştur. Bugünkü aşamada Leninist parti geleneğine bağlı kadrolar, hareket içinde egemen bir konuma gelmişlerdir. Artık yenilenme anlayışı, bunların da gündeminden çıkmıştır. Sonuç olarak, her iki eğilim de yığınların desteğinden yoksun kaldıkları için, siyasal yaşamda belirleyici bir güç olamamışlardır.

Demokratik gelişmenin ve toplumsal ilerlemenin en önemli dinamiği olan işçi sınıfının sendikal ve siyasal hareketinin işlevsiz kalması, toplumu, gerici güçlerin denetimi altına sokmuştur.

Sosyal demokrasi hareketi de demokratik hak ve özgürlüklerin savunuculuğunu bırakmış ve sol değerlerden uzaklaşmıştır. Tarihsel gelişme açısından da Türkiye'de işçi ve emekçi sınıflara dayanan bir sosyal demokrasi hareketi yaşanmamıştır. Çok partili yaşama geçtikten sonra burjuvazinin yeni has partisi karşısında aynı değerleri savunarak sonuç almanın mümkün olmadığını uzun bir süreç içinde algılayan CHP, TİP'in kurulmasından sonra kendisine yeni bir siyasal alan belirleme zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle de ortanın solu düşüncesine dayanan yeni bir açılım içine girmiştir. Kadrolarda önemli bir değişiklik yapılmadan bazı düşüncelerin ön plana çıkarılması ile eşrafa dayanan büyük bir siyasal hareketin sosyal demokrat bir çizgiye gelmesi olanaksızdı. 12 Eylül rejimi, CHP'deki bu olumlu gelişmeyi de yıkmak suretiyle sosyal demokrasi yolundaki ilerlemeyi durdurmuş ve hareketi dağıtmıştır. Topluma dayatılan yeni değerlerle bu harekette de bir ayrışma olmuştur. Bülent Ecevit'in başını çektiği hareket, 12 Eylül rejiminin ırkçı, milliyetçi anlayışını sosyal demokrasiye katarak, yeni bir sentez biçiminde ortaya çıkmıştır. Demokratik sol adını haksız olarak kullanan bu hareketin yöneticileri, ideolojilerini ulusalcı solculuk olarak adlandırmaktadırlar. Evrensel deyimlerle açıklandığında; ulusalcı solculuk, nasyonal sosyalizm çağrışımı yapmaktadır. Parti adına yapılan çeşitli açıklamalarda, ulusalcılığın ırkçı boyutlara vardırıldığı dikkat çek-

mektedir. Başta düşünce özgürlüğü olmak üzere diğer demokratik hak ve özgürlükleri savunma konusunda da son derece ilgisiz ve duyarsız davranmaktadırlar. Türkiye'de düşünce suçlarının olmadığını savunmayı bir parti politikası haline getirmişlerdir.

SHP'nin ideolojik yaklaşımları da sosyal demokrasinin evrensel düşüncelerinden çok uzaktır. Yöneticiler arasında sosyal demokrasiye içtenlikle inananlar ve bunu parti saflarına taşımak isteyenler vardır. Ne var ki, bunlar partinin politikasını saptamada belirleyici olmaktan uzaktırlar. Parti tabanı, demokrasi ve insan hakları konusunda oldukça duyarlıdır. Yönetimdeki kararsızlık taban hareketinin gerçek bir sosyal demokrasiye dönüşmesine engel olmaktadır. 12 Eylül rejiminin ideolojisini ve ikiyüzlü politikasını en iyi biçimde temsil eden Süleyman Demirel ve yandaşlarının çizdikleri rotada politika yapan SHP yöneticileri giderek bu partiyi 12 Eylül rejiminin istediği bir konuma getirmişlerdir. Bugün iktidar ortağı olarak demokrasi söylemiyle yığınları aldatırken, aynı zamanda insan hakları ihlallerinin, baskıcı ve otoriter bir siyasetin sürdürülmesine de yardımcı olmaktadırlar.

ANAP, 12 Eylül rejimini sürdürme misyonu ile kurulmuş bir partidir. İktidarı boyunca 12 Eylül rejimini kalıcı hale getirmek için ekonomik, sosyal ve politik alanlarda gerekli tüm önlemleri almıştır. DYP, geçmişten gelen DP ve AP'nin politikalarının sürdürücüsü olarak politik yaşama katılmıştır. Askeri müdahalelere karşı olan tutumuyla demokrasiden yana olduğu izlenimini vermeye çalışmaktadır. Oysa, 12 Eylül rejiminin anayasasını tümüyle benimsemiştir. Yığınların demokrasi özlemini etkisizleştirecek ustalıklı bir politika izlemektedir. Söylemde demokrasiden ve insan haklarından yana görünmek ama uygulamada her türlü demokratik hak ve özgürlüğü yokedecek önlemleri geliştirmek, bu politikanın özünü oluşturmaktadır. Milliyetçi ve ırkçı duyguları kışkırtmak suretiyle demokratik istemlerin bastırılması, DYP'nin öncülük ettiği bugünkü rejimin temel politikası haline getirilmiştir. MHP de bu yeni düzenle bütünleşmiş ve yeni düzenin temel ögelerinden biri haline gelmiştir. Geçmişte bu parti kadrolarının işlediği cinayetler, topluma unutturulmakta ve MHP yepyeni bir partiymiş gibi öne çıkarılmaktadır. Siyasal yaşamın önde gelen pertileriyle her alanda işbirliği yapabilmekte ve onlardan destek sağlayabilmektedir. Basının ve diğer kitle iletişim araçlarının yaygın desteğini alarak rejimin vazgeçilmez bir partisi haline getirilmiştir. Bir bakıma MHP, 12 Eylül sonrası yeni düzenle özdeşleşmiştir. Bu özdeşleşmede diğer partilerle yarış halindedir. Çoğu kez kendi

görüşlerini egemen kılmada başarılı olmaktadır. Devlet içinde kadrolaşmakta, gençlik arasında ve çeşitli meslek örgütlerinde etkin olma yolunda önemli mesafeler almıştır.

Refah Partisi'ne gelince, O da, dinsel motiflere ağırlık veren milliyetçi bir partidir. Dinsel içerikli yaklaşımlarla, sosyal adalet ve dürüstlük temalarını kullanarak yığınların ekonomik ve demokratik taleplerini bastırmakta son derece başarılı olmuştur. Düzene ve düzen partilerine karşı görünmekle birlikte 12 Eylül sonrası yeni düzenin has bir partisidir.

İki yüzlü ve çelişkili davranışlar bu partide de siyasal etkinliklerin özünü oluşturmaktadır. Politikaları tümüyle yalan ve aldatmaca üzerine kurulmuştur. İşçi sınıfının ekonomik ve politik örgütlenmesine düşmandırlar. Demokratik hak ve özgürlüklere karşı son derece ilgisizdirler. Düşünce suçlarına ilgisiz kalmakta sadece inanç özgürlüğünü savunmaktadırlar. Tüm bu özellikleriyle RP, 12 Eylül sonrası yeni düzenin en büyük dayanağını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'de yaşanan köklü değişiklik, tarihsel gelişmeye ters bir doğrultudadır. Çok partili görünüm altında şoven milliyetçi, baskıcı ve otoriter bir rejim kurulmuştur. Bu rejimin ideolojisi, yığınların depolitizasyonuna dönük demokrasi söylemleriyle yürütülen bir hipokrizidir. Hipokrizi, yaşamın her alanında egemendir:

- Ekonomik alanda rantiyecilik, köşedönmecilik, kamu mallarını yağmalama, hayali ihracat ve benzeri yöntemlerle üretmeden kazanmanın adı, özel teşebbüsçü kalkınma modeli olarak sunulmaktadır.

- Türkiye ekonomisinin belkemiğini oluşturan KİT'ler, siyasal iktidarların yandaşlarına peşkeş çekilerek ve arpalık gibi kullanılarak, iflasın eşiğine getirilmiş, sonra da ekonomiye yük ve kalkınmaya engel oldukları gerekçesiyle tasfiye edilmek istenmektedir. Bu yıkım özelleştirme adı altında ekonomik kalkınmanın bir koşulu olarak topluma dayatılmaktadır.

- Toplumsal bir afet haline gelen yokluk, fukaralık ve işsizlik karşısında, şoven milliyetçi ve ırkçı kışkırtmalara dayanan çarpık bir yurtseverlik anlayışı geliştirilmiştir.

- Dış Türkler edebiyatı ve Kürt düşmanlığına dayanan çağdışı ırkçı milliyetçilik, bir devlet ideolojisi haline gelmiştir. Buna karşılık ülkedeki çeşitli etnik toplulukların, özellikle Kürtlerin kültürel talepleri, anayasal bir tanıma gönderme yapılarak, "vatandaşlar arasında ırk, dil, din ve kültür ayırımı yapılamaz"

savı ile reddedilmektedir.

- Türkiye'de, diğer dinler dışlanarak, din işlerinin salt sünniliğe dayanan bir devlet örgütüyle yönetilmesine, din adamlarının devlet okullarında yetiştirilmesine ve din eğitiminin zorunlu bir ders olarak okutulmasına karşın, Türkiye için laik devlet tanımının yapılmasında hiçbir sakınca görülmemektedir.

- Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, Helsinki Sonuç Belgesini, AGİK sürecindeki Paris Şartı, Moskova Andlaşması, Viyana Deklerasyonu ve benzeri uluslararası belgelerin imzacısı olarak, aynı demokratik değerleri paylaşan Batı ülkelerinin oluşturdukları Avrupa Konseyi, AGİK, ILO, OECD, NATO, Avrupa Parlamentosu Karma Parlamento Komisyonu (KPK) ve benzeri kuruluşlarda temsil edilmektedir. Bu ülkelerle birlikte insan haklarına saygılı, demokratik bir düzen kurmayı taahhüt ettiği halde, insan hakları ihlallerine yaygın olarak başvurulan otoriter ve baskıcı bir yönetimi sürdürmekte hiçbir sakınca görmemektedir.

- Rejimin temelini oluşturan 1982 Anayasası da hem demokratik hem de otoriter hükümleri birlikte barındıran çelişkili bir Anayasa'dır. Temel doğrultusu otoritarizmdir. Demokratik hak ve özgürlüklere ilişkin maddeleri, rejimin otoriter özünü gizlemek için temel metne monte edilmiş izlenimini vermektedir. Bu Anayasa'nın asıl niteliğini belirleyen içerdiği otoriter hükümlerdir.

12 Eylül sonrası Türkiye düzenini daha yakından tanıyabilmek için, rejimin hukuk çerçevesini oluşturan 1982 Anayasasını ve bundan kaynaklanan uygulamaları daha yakından incelemekte yarar vardır.

1982 Anayasası

1982 Anayasası, 12 Eylül sonrası düzenin özelliklerini yansıtan temel bir belgedir. Bu anayasa, 12 Eylül darbesini yapan MGK üyesi beş generalin isteğine göre hazırlanmış, onların düşünce ve inançlarını yansıtmaktadır. Hazırlanmasında ulusal mutabakat aranmamıştır. Bu nedenle 1982 Anayasası, ulusal iradeyi değil, beş generalin iradesini temsil etmektedir.

Bir toplumu oluşturan sınıf ve katmanların temsilciliklerini yapan tüm siyasal partilerin özgür tartışmaları sonunda varılacak mutabakatlarla, hazırlanacak ortak bir belge, onların aracılığıyla halka benimsetilerek onaylandıktan sonra gerçek anlamda bir anayasa olabilir. Oysa, 12 Eylül rejiminin anayasası ulusal iradeyi temsil etmeyen, danışma meclisi tarafından hazırlanmış ve MGK tarafından onaylanarak genel oya sunulmuştur. Halk oylamasında %90 evet oyu ile benimsenmiş olması, toplumun ortak iradesinin bir ürünü olduğu anlamına gelmez. Çünkü bu anayasa, siyasal partilerin kapatıldığı ve her türlü siyasal faaliyetin yasaklandığı bir ortamda halk oyuna sunulmuştur. Hazırlanan taslağın siyasal partiler tarafından irdelenmesi ve olumlu ya da olumsuz yanlarının sergilenerek, kamuoyunun bilgilendirilmesine olanak verilmemiştir. Öte yandan Konsey üyeleri, il il dolaşmış ve terör umacısı ile halkı korkutarak, anayasa lehine propaganda yaptıkları halde anayasa aleyhine söz söylenmesini yasaklamışlardır. Aynı zamanda başta güvenlik görevlileri olmak üzere tüm devlet memurları, genel oya sunulan taslağa evet oyu verilmesini sağlamak için görevlendirilmişlerdir.

12 Eylül rejiminin ağır baskı koşulları altında bunalan halk yığınları, bu yönetimden bir an evvel kurtulmayı istiyordu. Bu nedenle de sivil yönetime geç-

meyi geciktirecek her türlü önlem ve önerinin karşısındaydı. Bu gerçeği çok iyi kavrayan darbeci generaller, anayasa reddedilirse, bir yenisinin yapılmayacağını ve ülkeyi 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun hükümlerine göre yönetmeye devam edeceklerini açıklayarak, halkı, anayasa taslağına evet oyu vermeye mecbur bırakmışlardır.

Halkın hiçbir katkısı ve katılımı olmadan hazırlanan ve tanımasına da olanak verilmeden silah zoruyla onaylatılan bir anayasa ile toplumu yönetmek mümkün değildir. Bu anayasa, devlet görevlerinin yürütülmesinde ve günlük toplumsal s - runların çözümünde de yetersiz kalmaktadır. Ülkenin uzun vadeli ekonomik, sosyal ve siyasal ihtiyaçlarına yanıt vermekten uzaktır. Bu özellikleriyle toplumsal gelişmeye engel oluşturan bir anayasadır.

1982 anayasası, yaşamın her alanını en ince ayrıntılarına kadar düzenleyen kapsamlı bir belgedir. Toplumu bir askeri kışla gibi algılayan bir yaklaşımın ürünüdür. Askeri bir talimname gibi hazırlanmıştır. Başlıca özellikleri şu başlıklarla özetlenebilir:

12 Eylül Anayasası,

- Devleti kutsal bir varlık olarak niteleyen, bireyi de devletin emrinde ve hizmetinde gören bir anlayışla hazırlanmıştır.

- Bir bütün olarak devleti, bireye karşı korumayı amaçlayan bir içerik taşımaktadır.

- Insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasına engeldir.

- Toplumsal ilerlemeye ve demokratik gelişmeye kapalıdır.

- Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlamıştır.

- Bireyin, sivil örgütlerin ve siyasal partilerin düşünce açısından, resmi devlet ideolojisine göre biçimlenmesini zorunlu kılan bir içeriğe sahiptir.

- Bir hipokrizi örneğidir. Çağdaş devlet normlarına göre düzenlenen kimi maddeleri de kutsal devletin yararı, ulusun tekliği ve ülkenin bölünmezliği gibi soyut kavramlara göndermeler yapılarak işlemez hale getirilmiştir.

Bu anayasanın reaksiyoner ve otoriter nitelikleriyle ikiyüzlü yapısını sergilemek için, toplum yaşamına yön veren bazı maddelerini karşılaştırmalı olarak açıklamakta yarar vardır.

BAŞLANGIÇ: 176. maddeye göre metne dahil olan başlangıç kısmı, bu

anayasayı meşrulaştırmak için, öne sürülen, şoven milliyetçi nitelikte soyut gerekçelerden oluşmuştur. Daha ilk tümcesinde Türk devletinin kutsallığından sözedilmekte ve anayasanın, milli iradeyi temsil ettiği iddia edilen Danışma Meclisi'nce hazırlanarak Türk milleti tarafından kabul ve tasvip edildiği ileri sürülmektedir. Bir zorlamayı açığa vuran bu değinme biçimi bile, tek başına, 12 Eylül Anayasası'nın çağdışılığını ve meşrulaştırma çabalarının asılsızlığını ortaya koymaya yeterlidir.

Devletin Bütünlüğü, Resmi Dili, Bayrağı, Milli Marşı ve Başkenti

MADDE: 3 - Anayasa'nın 3. maddesi, çağdaş, çok kültürlü devlet anlayışıyla bağdaşmayan bir maddedir. İç barışın sağlanmasına ve toplumsal gelişmeye engel bir içerik taşımaktadır.

Bu madde hükümlerinin değiştirilemeyeceğini ve değiştirilmesinin de teklif edilemeyeceğini öngören 4. maddesi de aynı nedenlerle anti demokratiktir. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Başkanı Martinez de bu maddenin anti demokratik niteliğine işaret etmiş ve mutlaka kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği

MADDE:12 - Bireyin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen bu maddenin, öngördüğü hakların tümü, Anayasa'nın 13. ve 14. maddeleriyle getirilen sınırlamalarla kullanılamaz duruma sokulmuştur.

Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı

MADDE:17 - Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi varlığını güvence altına alan bu madde, 3. fıkrasında da "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." hükmünü getirmiştir.

Uygulamaya bakıldığında, bu madde tam bir hipokrizi örneğidir. Türkiye'ye çağdaş bir devlet görünümü vermek için düzenlenmiştir. Oysa, Türkiye'de devletin yüksek yararları için eziyet, işkence ve kanunsuz infazların yapılması, yaygın bir devlet politikası olarak uygulanmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu adına yapılan incelemelerde, güvenlik teşkilatlarında çeşitli işkence araç ve gereçlerini içeren özel işkenee bölümlerinin bulunduğu gözlemlenmiş ve Türkiye'de işkencenin bir devlet politikası olduğu saptanmıştır.

Özellikle CMUK'un kapsamı dışında tutulan siyasal nitelikli suçlarda, sanıkların gözaltına alınmalarıyla sorgulamalarındaki mutlak gizlilik yöntemi ve

sanık yakınlarına bilgi verilmemesine ilişkin uygulamalar, 17. maddenin öngördüğü kişinin güvenlik içinde yaşama hak ve özgürlüğünü ortadan kaldırmaktadır. Bu uygulama nedeniyle bireyin hiçbir güvencesi yoktur.

Özel Hayatın Gizliliği

MADDE:20 - Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağını ve bunların korunacağını güvence altına alan bu maddenin 1. fıkrası, aynı maddenin 2. fıkrasıyla işlemez konuma getirilmiş ve göstermelik bir maddde haline sokulmuştur. Uygulamada mahkeme kararı istenmesi bir istisnadır. Genellikle, yetkili merciin (polisin) verdiği emirle hem kişinin üstü hem de konutu aranabilmektedir. Bu yetkinin kullanılması, bazen de kanunsuz infazlarla sonuçlanmaktadır.

Din ve Vicdan Hürriyeti

MADDE:24 - Bu madde, din eğitim ve öğretiminin devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağını; din kültürü ve ahlak öğretiminin ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında okutulacağını ifade ederek, Anayasa'nın 2. maddesindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir devlet olduğu hükmünü ortadan kaldırmaktadır.

Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti

MADDE:26 - Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini düzenleyen bu madde ile tanınan hak ve özgürlükler, yine bu maddenin 2. ve 3. fıkralarındaki sınırlamalarla, tamamen kullanılamaz hale getirilmiştir.

Basın Araçlarının Korunması

MADDE:30 - Bu maddenin basın araçlarının korunmasını güvence altına alan hükmü, belirsizlik taşıyan "Cumhuriyet'in temel ilkeleri ve milli güvenlik aleyhindeki..." düşünce suçlarından mahkum olma hali hariç tutulmak suretiyle fiilen ortadan kaldırılmış bulunmaktadır.

Dernek Kurma Hürriyeti

MADDE:33 - Bu maddenin 1. fıkrasındaki "Herkes önceden izin almaksızın dernek kurmak hakkına sahiptir." hükmü, 4. fıkradaki "Dernekler, 13. maddedeki genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi; siyasi amaç güdemezler, siyasal faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremez ve onlara destek olamazlar, sendikalarla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler." yasaklayıcı hükümlerle fiilen işlemez duruma getirilmiştir. Bu yasaklayıcı hükümler de-

mokrasinin temel güvencesi olan sivil toplum örgütlenmesini de önleyerek, Türkiye'nin demokratikleşmesini de engellemektedir.

Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı

MADDE:34 - Bu maddenin, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkını düzenleyen 1. fıkrasıyla sağlanan güvence, 3. ve 4. fıkralarındaki yasaklarla ortadan kaldırılmış ve bu haklar fiilen kullanılamaz hale getirilmiştir.

Kanuni Hakim Güvencesi

MADDE:37 - "Hiçkimse, kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz." hükmü ile kanuni hakim güvencesi getiren bu madde, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşunu ve işleyişlerini öngören 143. ve sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görev ve yetkilerini düzenleyen 145. maddelerle büyük ölçüde işlemez hale getirilmiştir.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı Ve Ödevi

MADDE:42 - Eğitim ve öğrenim hakkına ilişkin bu madde, bilime dayanan özgür bir eğitim ve öğrenim yerine devlet ideolojisine bağlı bir eğitim ve öğrenimi zorunlu kılan, dayatmacı bir düzenlemedir.

Aynı maddenin 9. fıkrasıyla getirilen "Türkçe'den başka hiçbir dil eğitim ve öğrenim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez." hükmü, insan haklarına ve Türkiye'nin imzaladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırıdır. Bu madde, yürürlükte kaldığı sürece Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir devlet olduğu savı, tartışmalı kalmakta devam edecektir.

Toprak Mülkiyeti

MADDE:44 - Toprak mülkiyetini düzenleyen bu madde, "Topraksız veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi (...) sonucunu doğuramaz." hükmü ile büyük toprak mülkiyetine bağlı toplumsal ilişkilerin ilerlemeyi ve demokratik gelişmeyi engellediği gerçeğini gözardı etmiştir.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu'da feodal değer yargılarının sürüp gitmesinde belirleyici olan toprak mülkiyeti, köklü bir reformla sınırlanmadan, bireylerin özgür üreticiler olarak demokratik yaşama katılmaları olanaksızdır. Eğer Türkiye'de bütün boyutlarıyla çağdaş bir demokratik düzen kurulacaksa, kısa bir süre için üretim düşse bile toprak reformunu öngören köklü bir düzenleme zorunludur.

Kamulaştırma

MADDE:46 - Devletin ve kamu tüzel kişilerinin kamulaştırma yetkisini düzenleyen bu maddenin işletilmesinde, birey hakları açısından yasal bir güvence sağlanmadığı için uygulamada vatandaşların hak kaybına neden olmakta ve bazan da büyük sosyal yıkımlara yol açmaktadır. Kamu yararının gerektirdiği hallerde, yargı denetimine bağlı olma koşulu ile kamulaştırmanın demokratik bir işlevi vardır. Ne var ki, Türkiye'de kamulaştırma yetkisi, ekonomik ve siyasal güç odaklarının yararına işlemektedir. Devletin müşfik bir baba gibi davrandığı yanılgısından ötürü hukuksal bir güvenceyle dengelenmemiştir. Örneğin karayollarının kamulaştırdığı tarla ve arsaların yıllarca ödenmeyen bedelleri enflasyon karşısında eridiği halde, vatandaşların feryatları yanıtsız kalmakta ve alacakları ödenmemektedir. Belediyelerin park, çocuk bahçesi, yol ve benzeri amaçlarla kamulaştırdıkları kimi arsaların, bir süre sonra büyük inşaat şirketlerine peşkeş çekildiğine ilişkin örnekler az değildir. Süreci tersine işletecek yasal işlemlerin pahalı ve bıktırıcı olması nedeniyle, çoğu kez mülkiyet hakkı, adalet duygusunu incitecek biçimde el değiştirmektedir.

Güvenlik nedeniyle evlerin yakılarak, köylerin boşaltılması uygulamasında ise, tam bir hukuksuzluk egemendir. Hiçbir bedel ödenmeden yüzlerce ailenin evleri yakılıp yıkılmakta ve köyler zorla boşaltılmaktadır. Bu köylülerin başvuracakları hiçbir merci olmadığı gibi, kaybolan hakları için de herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Son bir yıl içinde Güneydoğu'da 1600 köy yakılarak boşaltılmıştır. Yüzbinlerce insan evsiz, yurtsuz ve işsiz bırakılarak, büyük şehirlerin varoşlarında sefaletin kucağına itilmişlerdir. Yargı güvencesi dışındaki bu dolaylı kamulaştırma, toplumsal yıkıma neden olan bir devlet terörü haline gelmiştir.

Anayasa'nın kamulaştırma ile ilgili bu maddesi, "Hangi nedenlerle olursa olsun vatandaşın taşınır ya da taşınmaz mallarının açık ya da dolaylı biçimdeki zoralımı halinde, karşılığının rayiç bedel üzerinden ödeneceği" hükmünü içeren ek bir fıkrayla dengelenmelidir. Aksi halde köy yakma olaylarında gördüğümüz büyük toplumsal yıkımların önlenmesi olanaksızdır.

Sendika Kurma Hakkı

MADDE:51 - Sendika kurma hakkını düzenleyen bu madde, işçi ve işveren kuruluşları arasında demokratik yöntemlerle düzenlenmesi gereken, kimi koşulları dayatan bir içerik taşımaktadır. Örneğin, herhangi bir işyerinde çalışabilmenin, işçi sendikasına üye olma ya da olmama koşuluna bağlanması,

işçi ve işveren arasında çözümlenmesi gereken bir sorundur. Bunun bir anayasa hükmü ile yasaklanması, sendikal özgürlükle bağdaşmayan antidemokratik bir düzenlemedir. Öte yandan sendika yöneticisi olmak için en az on yıl bilfiil işçi olarak çalışmış olma koşulu da sendikalı işçilerin seçme ve seçilme haklarına getirilmiş anti demokratik bir sınırlamadır.

Sendikal Faaliyet

MADDE:52 - Sendikal faaliyetleri sınırlayan bu madde, tümüyle anti demokratik ve toplumsal gelişmeyi engelleyen bir içerik taşımaktadır. Sendikalar, "Siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar; derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler." hükmü ile işçi sınıfı tümüyle siyasal yaşamın dışında bırakılmıştır. Bu madde, ülkenin kaderiyle birlikte, işçi sınıfının yaşama hakkını da sermaye sınıfının insafına bırakmıştır. Sermaye sınıfını siyasal yaşamı yönlendiren tek güç haline getiren bu madde, aynı zamanda demokrasi güçlerinin başını çeken işçi ve emekçilere siyaset yasağı koyarak hem toplumun demokratikleşmesine hem de toplumsal ilerlemeye ambargo koymuş bulunmaktadır.

Grev Hakkı ve Lokavt

MADDE:54 - Grev ve lokavt hakkını düzenleyen bu madde, grevle lokavtı eşdeğerli görmekte ve bu hakların kullanılması konusunda getirilen yasakları da eşit olarak belirlemiş bulunmaktadır. Oysa grev, sermayenin üstün gücü karşısında işçilerin yaşamlarını sürdürebilmek için sahip oldukları tek araçtır. Bu niteliği ile yaşamsal bir haktır. Buna karşılık lokavt, sermayenin elinde, ezme, sindirme ve sömürüye boyun eğdirmedeki üstün gücüne ek bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle lokavt bir hak sayılamaz. Lokavtın anayasal bir hak olarak benimsenmesi ve grev hakkı ile eşdeğer tutulması, sermayenin egemenliğini karşı konulmaz bir düzeye çıkarmıştır.

Aynı maddenin grevin yasaklandığı ya da ertelendiği hallerde uyuşmazlığın yüksek hakem kurulunca çözüleceğini öngören hükmü de işçi haklarının belirlenmesini, sermayenin denetimindeki bir kurula vermiş olması nedeniyle anti demokratiktir. Siyasi amaçlı grev, dayanışma grevi, genel grev, işi yavaşlatma, verimi düşürme ve benzeri direnişleri yasaklayan 7. fıkrası da anti demokratiktir. İşçi sınıfının ekonomik, sosyal ve politik haklarını almak için sahibolduğu tek mücadele aracı olan grev hakkını kullanılmaz hale getiren bu sınırlamalar, sadece işçi haklarının bir gaspı olarak kalmamakta, aynı zamanda toplumun geleceğini de sermaye sınıfının ipoteği altına sokmaktadır.

Türk Vatandaşlığı

MADDE:66 - Vatandaşlığı tanımlamak amacıyla düzenlenen bu madde, "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür." fomülasyonu ile vatandaşlık yerine Türklüğü tanımlamaktadır. Oysa Türklük, ırksal bir deyimdir. Sosyolojik olarak sadece Türk ırkına sahip olanlara yada sadece Türk ırkından olanlara Türk denilir. Türkiye dışında da Türkler yaşamaktadır ve bunlar Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşları değildir. Bunun tersi de doğrudur. Türkiye'de yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes Türk ırkından değildir.

"Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı olan herkesin, ırksal ve etnik özelliklerine bakılmaksızın Türk tabir edildiği" yorumu ise, tam bir ikiyüzlülüktür. Gerçekte, sadece etnik kimliğini reddederek, Türk olmayı benimseyen bireyler Türk sayılmakta ve vatandaşlık haklarını özgürce kullanabilmektedirler. Etnik kimliklerine sahip çıkan ve bu kimliğin tanınmasını isteyen bireyler ise, sürekli toplum dışına itilmekte ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedirler. Bu maddeye dayanan yasal düzenlemelerle Türk dili ve kültürü dışında başka bir dilin ve kültürün geliştirilmesine olanak tanınmamaktadır.

Milli Eğitim programları da Türk ırkını ve Türklüğü yüceltici esaslar içinde düzenlenerek uygulanmaktadır. Devletin, başka ülkelerin vatandaşları olan dış Türklere yönelik politikaları da ırkçı niteliktedir. Kıbrıs, Bulgaristan, Batı Trakya, Irak, Kafkasya, Ortaasya ve Kırım'da yaşayan Türklere yönelik politikalar bu türdendir. Bu yaklaşım biçimi bunların insan haklarına saygılı bir yaşam sürdürmelerini sağlama amacını aşan bir içerik taşımaktadır. Dil ve kültürlerini özgürce geliştirme hakları yanında politik amaçlı talepleri de desteklenmekte, hatta özendirilmektedir. Oysa, Türkiye'de yaşayan fakat Türk olmayan gerçek vatandaşların her türlü etnik, dilsel ve kültürel hakları reddedilerek, homojen bir ulus- devlet oluşturma politikası izlenmektedir. Ne var ki, çağımızda artık ulus-devlet politikası geçerliliğini yitirmiştir. Çağdışı ve anti demokratik bir ideoloji sayılmaktadır ulus-devlet ideolojisi. Günümüzün ulus gerçeği çok etnili ve çok kültürlü bir toplum anlayışıyla özdeşleşmiştir. Çok kültürlülük, demokrasinin ve toplumsal ilerlemenin olmazsa olmaz bir koşulu haline gelmiştir. Bir ulusu oluşturan farklı etnik toplulukların dil ve kültürlerini özgürce geliştirmelerine olanak sağlayacak bir hukuk düzeninin kurulması ve işletilmesi temel insan haklarından sayılmaktadır. Değişik yorumlarla özünü örtbas etme çabaları, bu maddenin, insan hakları, demokrasi ve toplumsal gelişmenin ge-

rekleriyle bağdaşmayan şoven Türk milliyetçiliğinin ve dayatmacı bir ulus-devlet politikasının hukuksal dayanağı olarak kullanıldığı gerçeğini gizleyemez.

Parti Kurma Partilere Girme ve Partilerden Çıkma

MADDE: 68 - Siyasi parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma sorunlarını düzenleyen bu madde,Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürlerin geliştirilmesini öngören siyasal partileri yasakladığı gibi sınıf esasına göre parti kurmayı da yasaklamaktadır. Bu nedenle antidemokratiktir. Demokratik gelişmeye engeldir. Bu nitelikleriyle de temel insan haklarıyla bağdaşmayan bir maddedir.

Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar

MADDE: 69 - Bu madde 14. maddeyle bağlantılı olarak sınıf partileri ile değişik dil, din ve kültürlerin korunmasını amaçlayan partilerin kurulmasını yasaklamaktadır. Ayrıca siyasal partilerin dernekler, sendikalar, vakıflar ve meslek kuruluşlarıyla işbirliği içinde bulunamayacaklarını hükme bağlamıştır. Çok etnili ve çok kültürlü bir toplumda değişik kültürlerin korunmasına olanak vermeyen bu düzenleme, demokrasiyle ve temel insan haklarıyla bağdaşmaz. Bu maddenin, demokrasinin olmazsa olmaz ögeleri olan sivil toplum örgütlerinin siyasal partilerle bağ kurmalarını yasaklayan hükmü de antidemokratiktir.

Bu hükümleriyle 69. madde Türkiye'de demokratikleşmenin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Hangi nedenlerle olursa olsun, toplumda dayanak bulan bir siyasal partinin kapatılması düşüncesi demokrasiyle bağdaşmayan çağdışı bir yaklaşımdır. Çağdaş devlet hukukunda partilerin kapatılmasına ilişkin bir düzenleme yoktur. Bu nedenle parti kapatılması düşüncesi hukuk dışı sayılmaktadır.

Milletvekili Seçilme Yeterliliği

MADDE: 76 - Milletvekili seçilme yeterliliğini düzenleyen bu maddenin, devlete karşı işlenen suçlar kategorisinde görülen düşünce suçlarından hüküm giyenlerin, affa uğramış olsalar bile, milletvekili seçilemeyeceklerine ilişkin hükmü antidemokratiktir. Toplumsal gelişmeyi önleyici bir düzenlemedir. Düşünce suçları, toplumsal gelişmeye göre değişen siyasal konjonktüre bağlı suçlardır. Bugün suç sayılan bir düşüncenin, gelecekte meşruiyet kazanması, hatta iktidar olması olasılığı her zaman vardır. Bu nedenle ideolojik suçlardan hüküm giyen insanların seçilme haklarının yaşam boyu engellenmesi bir anayasa hükmü olarak düzenlenemez ve korunamaz.

Üyeliğin Düşmesi

MADDE: 84 - TBMM üyeliğinin düşmesi sorununu düzenleyen bu maddenin, Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla kapatılan partilerin üyesi olan milletvekillerinin üyeliklerinin sona ereceğini belirleyen hükmü hem evrensel hukuk kurallarına hem insan haklarına hem de demokrasi düşüncesine aykırıdır. Bu maddenin bir anayasa maddesi olarak korunması Türkiye'nin demokratik bir hukuk devleti olduğu savını tartışma konusu yapmaktadır.

Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi Verme

MADDE: 91 - TBMM'nin bakanlar kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesini düzenleyen bu maddenin, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde temel hakların, kişi hak ve ödevleriyle siyasi hak ve ödevlerin kanun hükmünde kararnamelerle sınırlanabileceğine ilişkin hükmü hukuka aykırı ve antidemokratiktir. Totaliter rejim heveslilerini teşvik eden bir hükümdür.

Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

MADDE:104 - Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini düzenleyen bu maddenin "c" bendi yargı ile ilgili görevleri kapsamaktadır. Bu hüküm gereğince Cumhurbaşkanı "Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilini, Askeri Yargıtay üyelerini, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini" seçmektedir. Oysa, hukuka bağlı demokratik bir devlette kuvvetler ayırımı esastır. Cumhurbaşkanı yürütmenin başıdır. Yargının yürütmeden bağımsız olabilmesi ancak hakim ve savcıların atanmaları, özlük haklarının düzenlenmesi ve seçimle gelinecek yerler için yapılacak seçimlerin yürütmenin dışında, yargının içinden çıkan özerk kurum ve kuruluşlar eliyle gerçekleştirilmesine bağlıdır. Başka türlü yargının bağımsız bir devlet erki olarak örgütlenmesi olanaksızdır. 1982'den başlayarak bugüne kadar Cumhurbaşkanları tarafından yüksek mahkemelerin üyelikleri için yapılan seçimlerde, hukuk bilgisi, yargı deneyi, genel kültür ve demokratik hukuk devleti idealine bağlılık gibi evrensel ölçütler yerine ideolojik tercihlere göre davranılmıştır. Bu nedenle üyelerini cumhurbaşkanlarının seçtikleri yüksek mahkemeler giderek demokratikleşmeyi ve toplumsal gelişmeyi frenleyen tutucu ve gerici bir konuma gelmişlerdir. Bu mahkemelerin yargıçları, Anayasa maddelerine ve uyguladıkları yasalara yeni yorumlar getirerek demokratik gelişmeye katkı yapacakları yerde, şoven milliyetçi ve gerici yorumlarla Türkiye'nin demokrasi dışı bir görünüm almasına ve çağdaş de-

mokratik devletler topluluğundan soyutlanmasına neden olmuşlardır. Örneğin, hiçbir çağdaş demokratik hukuk devletinde siyasal parti kapatılması uygulamasının olmamasına karşın, Türkiye'de son beş yıl içinde altı siyasal parti kapatılmıştır. Avrupa Konseyi Divanı'na intikal eden parti kapatma davalarının Türkiye aleyhinde sonuçlanacak bir mecraya girmesi üzüntü vericidir. Parti kapatma davalarının Türkiye aleyhine sonuçlanması Anayasa Mahkemesi ve Türkiye için onur verici olmayacaktır. Yargıtay'ın düşünce açıklamasını suç sayan kararlarının, Avrupa Konseyi Divanı'nda yargılanmasından sonra çıkacak sonuç da yargı sistemimizi onurlandırıcı nitelikte olmayacaktır. Yaşanan bu somut olaylar, yargının yürütmeden tam bağımsız olmasını sağlayacak anayasal değişikliklerin yapılmasını, Türkiyenin demokratik bir hukuk devleti olma yolunda atılması gereken zorunlu bir adım olduğunu ortaya koymaktadır.

Milli Güvenlik Kurulu

MADDE:118 - Milli Güvenlik Kurulu'nun kuruluş ve işleyişini düzenleyen bu madde, Türkiye'de rejimin niteliğini tartışma konusu yapan antidemokratik bir içerik taşımaktadır. Hiçbir demokratik hukuk devletinde yürütmeye ve parlamentoya direktif verme yetkisine sahip ve çoğunluğu ordu temsilcilerinden oluşan Milli Güvenlik Kurulu gibi bir üst devlet organı yoktur. Türkiye'de MGK, işlevi ve sahip olduğu yetkiler açısından devlet hiyerarşisinde en yüksek bir kurumdur. Yetkilerine ilişkin Anayasa maddesi şöyledir: "Milli Güvenlik Kurulu; Devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tesbiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, Ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulu'nca öncelikle dikkate alınır."

MGK'ya Anayasa ile tanınan bu kapsamlı yetkiler, devletin iç ve dış siyasetine giren bütün konuları kapsamaktadır. Bu açıdan, devleti fiilen yöneten MGK'dir. Ordunun ağırlıklı biçimde söz sahibi olduğu bir siyasal rejim, "militarizm" olarak adlandırılır. Bu nedenle Türkiye'de halen yürürlükte olan düzen, Anayasa hukuku açısından militarist bir rejimdir. Türkiye'deki rejimin tartışma konusu olmaktan çıkması ve demokratik bir nitelik kazanmasının önkoşulu, MGK'nın kaldırılarak bir anayasal kurum olmaktan çıkarılmasıdır. Bugünkü yapı devam ettiği sürece Türkiye'nin uluslararası toplulukta demokratik bir ülke olarak itibar görmesi beklenemez.

Yargı Yolu

MADDE:125 - İdarenin her türlü eylem ve işlemlerinin yargı denetimini düzenleyen bir maddedir.

Hukuka bağlı demokratik toplumlarda, yargı tam bağımsızdır. Yürütmenin her türlü eylem ve işlemi de yargı denetimi altındadır. Oysa, bu maddenin ilk fıkrasıyla tanınan yargının kapsamlı denetim yetkisine karşın, 2. ve 7. fıkralarında belirtilen kimi idari tasarruflar, yargı denetimi dışında bırakılmıştır. Örneğin, askeri şura kararları idari bir tasarruf olduğu halde yargı denetimi dışında tutulmuştur. Keza sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimlerinde milli güvenlik, kamu düzeni ve genel sağlık nedenleriyle yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin kanunla sınırlanabileceği hükmü getirilmiştir. Anayasanın bu hükmüne dayanılarak 1402 sayılı sıkıyönetim kanunu ile getirilen sınırlamalar, bu rejimlerin keyfi bir yönetim biçimi almalarına neden olmuştur. Sıkıyönetim komutanlarının, gerekçe göstermeden binlerce insanı ömür boyu kamu görevinden uzaklaştırma sonucunu doğuran kararları aleyhine yürütmenin durdurulması istemiyle dava açılamamıştır.

Hukuka bağlı demokratik devletlerde sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimleri seyrek olarak başvurulan yargı denetimindeki geçici uygulamalardır. Hiçbir zaman hukuk dışı keyfi uygulamaların aracı olarak kullanılmazlar. Demokratik hukuk devleti olmanın evrensel normları vardır. Bunlara aykırı düzenlemelerle çağdaş bir hukuk devleti oluşturmak mümkün değildir. Türkiye keyfi uygulamalara olanak veren ve hukuk devleti normlarıyla bağdaşmayan bu anayasa ile demokratik bir hukuk devleti olma savını sürdüremez.

Mahalli İdareler

MADDE:127 - Yerel yönetimlere ilişkin olarak düzenlenen bu madde, varolan yapıyı sürdürmek amacıyla hazırlanmıştır. Yerel yönetimleri merkezi idarenin vesayeti altında tutmaktadır. Aynı maddenin, merkezi hükümete, belediye başkanlarını görevden alma yetkisini tanıyan hükmü bu bağımlılığı daha da artırmaktadır. Anayasa'daki bu düzenleme, yerel yönetimlerin, toplumun demokratikleşmesindeki rolüne işlerlik kazandıracak bir içerikten yoksundur. Oysa, değişen dünyada ve değişen Türkiye'de toplumsal gelişmenin önünü açacak önlemlerin alınması ve düzenlemelerin yapılması sağgörülü devlet anlayışının bir gereğidir. Türkiye'de demokratikleşmeye katkı yaparak toplumsal gelişmeyi hızlandırmak için Anayasa'nın bu madddesi, yerel yönetimlere geniş bir özerklik sağlayacak ve yargı denetimi dışında her türlü vesayetten kurtulmasını gerçekleştirecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekir.

Yükseköğretim Kurumları

MADDE:130 - Yükseköğretim kurumlarının kuruluşu, üst organlarının seçimi ve çalışma esaslarını belirleyen bu madde, yükseköğretim kurumlarını merkezi idareye bağlı, özerkliği olmayan ortaöğretim kurumları düzeyine indirgemiştir.

Öğretim üyelerinin atanmaları ve özlük haklarının düzenlenmesi, yürütme içinde yer alan Yükseköğretim kurulu'nca yapılmaktadır. Bilimsel çalışma alanları "devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhindeki faaliyetler"i yasaklayan soyut bir çerçeveyle sınırlanmıştır. Bu ve bunu izleyen anayasa maddeleri çerçevesinde hazırlanan kanunlar, öğretim üyelerine siyasal partilere katılma ve siyaset yapma yasağı getirmiştir. Oysa, üniversiteler ve öğretim üyeleri kendi alanlarında toplumun siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamını ilgilendiren konularda öncülük yapmaları gereken bilimsel, düşünsel ve teknik birikimlere sahiptirler. Toplumu bu birikimden yoksun bırakan sınırlamalar sosyal ve demokratik gelişmeyi de olumsuz yönde etkiler.

Türkiye'nin çağdaş, demokratik bir hukuk devleti olmasını sağlayacak atılımların gerçekleşebilmesi için tüm yükseköğretim kurumlarının idari, mali ve bilimsel açılardan mutlak bir özerkliğe kavuşmalarını sağlayacak yeni hukuksal bir düzenlemenin yapılması zorunludur.

Yükseköğretim Üst Kuruluşları

MADDE:131 - Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun görev ve yetkileriyle kuruluş esaslarını düzenleyen bir maddedir. Bu madde YÖK'ün, üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genel Kurmay Başkanlığı'nca seçilerek Cumhurbaşkanı tarafından atanan ve Cumhurbaşkanı'nın resen seçtiği üyelerden kurulacağını öngörmektedir.

Kuruluş biçimi açısından YÖK, merkezi idareye bağlıdır ve onun denetimi altındadır. YÖK, üniversiteler üzerindeki mutlak egemenliği, atama ve özlük işlerindeki sınırsız yetkileri nedeniyle üniversiteleri merkezi idare adına vesayet altında tutan bir kurum olarak işlev görmektedir. Üniversitelerin bilimsel, mali ve idari açılardan özerklik kazanarak, bilim üreten çağdaş yükseköğretim kurumları haline gelmelerinin ilk koşulu YÖK'ün ortadan kaldırılmasıdır.

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları

MADDE:135 - Bu madde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının

görev ve yetkileriyle , örgütlenme biçimlerini ve etkinlik alanlarını belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Hukuka bağlı demokratik toplumlarda meslek kuruluşları, demokrasinin temel güvencesi olarak işlev gören sivil toplum kurumlarından sayılırlar. Bu nedenle temsil ettikleri mesleki topluluğun genel eğilimi doğrultusunda siyasal ve sosyal yaşama aktif biçimde katılmaları zorunlu bir gerekliliktir. Kendilerine yakın gördükleri dernek ve siyasal partilerle işbirliği yaparak, her türlü etkinliğe katılmaları demokrasinin bir güvencesidir. Ne var ki, bu maddenin, meslek kuruluşlarının yetki ve sorumlulukları ile tabi oldukları yaptırımları düzenleyen fıkraları onları merkezi idarenin vesayeti altına sokmuştur. Özgürce çalışma olanağından yoksun bırakmıştır. Bu hükümler şöyledir: "Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.

Siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluş organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirttiği merciin istemi üzerine, mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir

Türk devletinin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun korunması ve devletin Anayasa'da belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülki amiri bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilir."

Görüldüğü gibi Anayasa'nın bu açık hükmü meslek kuruluşlarını, mesleki nitelikli dar bir etkinlik alanına hapsetmiş, herhangi bir sosyal ya da politik etkinliğe katılmalarını yasaklamış bulunmaktadır. Daha da ötesi, "Devletin Anayasa'da belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetler" gibi soyut ve belirsiz kavramlara dayanılarak bu kuruluşların yönetim organları idare amirleri tarafından görevden uzaklaştırılabilmektedirler. Yetkileri aşırı derecede sınırlandırılmış, görevden uzaklaştırma ve ceza tehdidi altında çalışma zorunda bırakılan meslek kuruluşlarının sivil toplum görevi yapmaları ve toplumun demokratikleşmesine katkıda bulunmaları olanaksızdır.

Meslek kuruluşlarının demokrasiye ve toplumsal gelişmeye katkı sağlayacak bir işlevsellik kazanabilmeleri için Anayasa'nın ve ilgili yasaların sınırlayıcı baskılarından kurtularak özerkleşmeleri zorunludur. Bunun ilk adımı da Anayasa'daki meslek kuruluşları ile ilgili düzenlemenin ortadan kaldırılmasıdır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri

MADDE:143 - Bu madde, devlete karşı işlenen ve tanımı itibariyle genelde soyut nitelikteki suçlara bakmakla görevlendirilen Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM)'nin görev ve yetkilerini düzenlemektedir.

Bu mahkemeler, evrensel hukukun tabii hakim kavramına ters düşen, yargı yetkisine sahip olağanüstü merci işlevi görmektedirler. Kuruluşları, görev ve işlevleri Anayasa'nın 37. maddesine aykırıdır. Bu mahkemelere toplumun düşünce yaşamını ve demokratik gelişmesini tehdit altında tutan bir işlev verilmiştir. Düşün, sanat ve bilimin gelişmesine engel oluşturan demokratik ve toplumsal ilerlemeyi frenleyen bu mahkemelerin mutlaka kaldırılması gerekir.

Askeri Yargı

MADDE:145 Askeri yargının kuruluş ve işleyişini düzenleyen bu madde, ayrıca asker olmayan kişilerin de hangi koşullarda askeri mahkemelerde yargılanacağını belirlemektedir.

Türkiye'de asker olmayan kişilerin askeri mahkemelerde yargılanması, yaygın bir uygulamadır. Toplumda korku ve terör yaymak amacıyla kullanıldığı için rejimin militarist karakterini pekiştirmektedir. Bu nedenle asker olmayan kişilerin askeri mahkemelerde yargılanması geleneğine son verecek bir düzenlemenin yapılması, toplumun demokratikleşmesinin bir koşulu haline gelmiştir.

Anayasa Mahkemesi Kuruluşu

MADDE:146 Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşuna ilişkin esasları belirleyen bu madde, evrensel hukukun yargı bağımsızlığı ilkesine aykırı bir içerik taşımaktadır. Anayasa Mahkemesi üyelerinin yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesinde ideolojik tercihlerin belirleyici olması nedeniyle bu madde, toplumun demokratikleşmesi ve ilerlemesi kaygılarını taşımayan tutucu ve gerici heyetlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Yüksek mahkemenin, Anayasa maddelerine evrensel hukuk açısından yorumlar getirmesi gerekirken, tam tersine toplumsal gelişmeyle bağdaşmayan tutucu yorumlarla antidemokratik kararlar alınmakta ve Türkiye'nin uluslararası kuruluşlarda kınanmasına neden olmaktadır.

Çağdaş demokratik bir hukuk devletinde Anayasa Mahkemesi gerekli bir kuruluştur. Ancak, yürütmeden bağımsız bir hale getirilmesi ve üyelerinin bağımsız biçimde oluşan üst yargı organlarının genel kurullarında yapılacak seçimlerle belirlenmesi olumsuzlukların aşılmasında bir güvence sağlayabilir.

Anayasa Mahkemesi'nin Görev ve Yetkileri

MADDE:148 - Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerini düzenleyen bu maddede "...Olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesi'nde dava açılamaz." hükmüne de yer verilmiştir. Bu hüküm, hukuk içinde yürütülmesi gereken sıkıyönetim ve olağanüstü hal uygulamalarının keyfi yönetimlere dönüşmesine olanak verdiği için antidemokratiktir.

Denetimsiz ve keyfi olarak yürütülen bir sıkıyönetim ya da olağanüstü hal uygulaması, kaçınılmaz olarak toplumdaki demokratik birikimi yokeder ve toplumsal gelişmeyi de olumsuz yönde etkiler. Militarist devlet anlayışının bir ürünü olan bu hükmün mutlaka kaldırılması gerekir.

Yargıtay

MADDE:154 - Yargıtay'ın görev ve yetkileriyle, üyelerinin seçimine ilişkin hükümleri düzenleyen bir maddedir. Yargıtay üyelerinin seçimine ilişkin hükümler, demokratik bir hukuk devletinde bulunması zorunlu olan yargının bağımsızlığı ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Yargıtay üyelerinin seçimine ilişkin Anayasa hükmü şöyledir: "Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı, hakim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir." Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu, Adalet Bakanı, Adalet Bakanlığı Müsteşarı ile Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının gösterdikleri adaylar arasından Cumhurbaşkanı'nın seçtiği üyelerden oluşmaktadır. Böyle bir kurulun merkezi idareye bağımlı ve ideolojik tercihlerinin de yargının bağımsızlığı kaygısından öncelikli olması kaçınılmazdır.

Türkiye'de 12 Eylül sonrası düzende, özellikle 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra, Yargıtay'ın tutucu bir nitelik almasında ve kimi Yargıtay kararlarının evrensel hukuk kurallarıyla bağdaşmayan nitelikte olması üyelerinin ideolojik eğilimlerinin hukuk kurallarına ağır basmasından kaynaklanmaktadır.

Yargı erkinin tam bağımsız olması, her kademedeki hakim ve savcıların, yürütmenin dışında, salt meslek mensupları arasından seçilen üyelerden oluşacak Yüksek Hakimler Kurulu tarafından, önceden belirlenen kurallar içinde, atanma, seçilme ve yükselmelerinin sağlanması ve özlük haklarının düzenlenmesiyle gerçekleştirilebilir.

Danıştay

MADDE: 155 - Danıştay'ın görev ve yetkileriyle, üyelerinin seçimine ilişkin hükümleri düzenleyen bir maddedir. Bu maddenin üye seçimlerine ilişkin hükmü, yargı bağımsızlığıyla bağdaşır nitelikte değildir.

Danıştay üyelerinin Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile Cumhurbaşkanı tarafından seçilmeleri uygulamasına son verilerek, bağımsız ve özerk bir Hakimler ve Savcılar Yüksek kurulu tarafından seçilmeleri sağlandığı takdirde Danıştay'ın bağımsız bir yargı organı haline gelmesi gerçekleştirilebilir.

Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu

MADDE: 159 - Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşturulmasına ilişkin esasları, Kurul'un görev ve yetkilerini düzenleyen bir maddedir. Bu maddede, kurulun oluşturulması için belirlenen esaslar yargı bağımsızlığına aykırıdır. Bu esaslara göre oluşturulan kurulun yürütmeye bağımlı olması ve siyasal iktidarların ideolojik tercihlerine göre görev yapması kaçınılmazdır.

Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yürütmeye bağımlı olması, zincirleme olarak yargı organlarını da bağımlı bir duruma sokmaktadır. Daha önceki maddelerde de belirttiğimiz gibi yargının tam bağımsız olması için, öncelikle Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun özerk ve bağımsız bir kurum haline getirilmesi gerekir.

12 Eylül Rejiminin Aklanması

GEÇİCİ MADDE: 15 - Bu madde iki bölümden oluşmuştur. Birincisi, 12 Eylül rejimini yürüten sorumlu ve görevlilerin hiçbir eylem ve icraatlarından dolayı sorumlu tutulamayacaklarına ilişkin hükümleri düzenlemiştir. İkincisi de, 12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak TBMM'nin başkanlık divanını oluşturuncaya kadar geçen dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve yapılan tasarrufların Anayasa'ya aykırılıklarının iddia edilemeyeceğini öngören bir düzenlemedir.

İlgili bölümlerde açıklandığı gibi 12 Eylül rejimi, faşist bir rejimdir. Toplumun sosyal, politik ve ekonomik dengelerini altüst etmiş ve ülkede toplumsal bir deprem yaratmıştır. Toplumun ilerici, demokrat dinamik unsurları tutuklanmış, işkence görmüş, katledilmiş ya da yurtdışına kaçmay zorlanmışlardır. Bu dönemde demokratik güçler darmadağın edilmiştir. Demokrasi süreci tersine çevrilmiş ve toplumsal ilerleme engellenmiştir. 1982 Anayasası ile de bu çağdışı rejime süreklilik kazandırılmıştır.

60 milyon nüfuslu bir toplumu yıllarca baskı altında inleten, gelişme ve ilerleme umutlarını yıkan, üstelik geleceğini de ipotek altına sokarak karartan bir rejimin sorumluları, işledikleri cinayetlerin ve yaptıkları kötülüklerin hesabını vermezlerse, toplumun derlenip toparlanması, kaybettiği hak ve özgürlükleri geri alma mücadelesine katılması ve gelişme sürecini yakalaması olanaksızdır. Eğer Türkiye'de demokratik bir hukuk devleti kurmanın azim ve kararlılığı mevcutsa, 12 Eylül'ün sorumluları mutlaka yargı önüne çıkartılmalı ve hesap vermeleri sağlanmalıdır.

12 Eylül rejiminin sorumluları kurdukları faşist düzeni sürekli kılmak için 1982 Anayasası ile yetinmemişlerdir. Aynı zamanda Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Siyasal Partiler Kanunu, YÖK ve TRT Kanunları gibi, rejimin temel dayanaklarını oluşturan 60 kadar kanun ve kararnameyi de geçici 15. madde ile topluma dayatmışlardır. Anayasa'ya aykırılıklarının iddia edilmesi yasaklanan bu kanunlar, 1982 Anayasası ile bütünleştirilerek, faşist rejim aşılmaz v dokunulmaz yapılmış ve ona süreklilik kazandırılmıştır.

1982 Anayasası'nın toptan kaldırılarak, yeni bir Anayasa yapılması için gerekli toplumsal mutabakat sağlanıncaya kadar atılması gereken ilk adımlardan biri, geçici 15. maddenin yürürlükten kaldırılarak 12 Eylül rejiminin sorumluları için yargı yolu açılmalı ve dayatılan antidemokratik kanunların dokunulmazlıklarına son verilmelidir.

VI
12 EYLÜL SONRASI SİYASAL İKTİDARLAR

12 Eylül Sonrası Düzende Siyasal İktidarlar

12 Eylül sonrasında çok partili yönetime geçiş 1983 milletvekilleri genel seçimiyle başlamıştır. Bu seçimlerden önce kurulan siyasal partilerin kurucu heyetleriyle ilk genel yönetim kurulları 12 Eylül rejiminin tek hakimi beş generalin oluşturduğu milli güvenlik konseyinin denetiminden geçmiş, sadece konseyin izin verdiği kişilerin kurucu ve yönetici olmalarına izin verilmiştir. Kurulmalarına izni verilen partilerin gösterdikleri adaylar da konseyin denetimine sunulmuş, sadece onaylanan kişilere adaylık izni verilmiştir. Veto edilenler, hem parti yönetiminden uzaklaştırılmış hem de aday olmaları engellenmiştir. Partilerin aday gösterme süresinin dolmasına kadar bir kaç kez kurucuları ve adayları veto edilen partiler, bu sürenin bitiminde seçime girememişlerdir.

Siyasal partilerin kurulmaları ve seçime girebilmeleriyle adaylarına uygunluk vizesi verme hakkının MGK'nın tekelinde olmasından ötürü, sadece 12 Eylül ideolojisine bağlı partilerin kurulması gerçekleştirilmiş ve bu nitelikteki adayların 1983 seçimlerine katılmalarına olanak verilmiştir.

Milli Güvenlik Konseyi, Başbakan Bülent Ulusu'nun başkanlığında kendi has partisini kurdurmak istemiş, ancak Ulusu öneriyi kabul etmeyince, bu parti, emekli Orgeneral Turgut Sunalp'ın liderliğinde ve Milli Demokratik Parti adıyla kurulmuştur. MDP'nin karşısında soldaki oyları kanalize edecek görünürde sol eğilimli ama özünde 12 Eylül rejimine bağlı ikinci bir partiye ihtiyaç duyulmuş ve başbakanlık eski müsteşarı Necdet Calp liderliğinde Halkçı Parti adıyla ikinci bir parti kurdurulmuştur. Amaç, ABD benzeri, iki partiye dayanan ve 12 Eylül ideolojisiyle, onun Anayasası'na bağlı kalıcı bir rejim oluşturmaktı. Ne var ki, partiler kanununun verdiği olanaktan yararlanan başka siyasetçiler de parti kurma girişiminde bulundular.

Bu süreçte Demirel'in el altından kurdurttuğu ve yönlendirdiği Büyük Türkiye Partisi kapatılmış ve yerine Doğru Yol Partisi kurulmuştur. Bu parti, kurucuları büyük çoğunlukla MGK tarafından bir kaç kez veto edildikleri için kuruluşunu tamamlayamamış ve seçime girememiştir. MGK'dan bağımsız olarak kurulan bir diğer parti de Sosyal Demokrat Parti'dir. Bu parti, seçme ve seçilme yasağı olmayan CHP'liler tarafından kurulmuş daha sonra da Konsey nezdinde meşruluk kazanmak için başına Erdal İnönü getirilmiştir. Gösterilen büyük özene karşın SODEP'in de kurucuları bir kaç kez veto edilmiş ve belirlenen süre içinde kuruluşunu tamamlayamadığı için seçimlere girmesi engellenmiştir. Partileşme sürecinde Milli Güvenlik Konseyi'nin oluşturduğu Bülent Ulusu hükümetinde başbakan yardımcılığı görevine getirilen, 24 Ocak kararlarının mimarı ve 12 Eylül rejiminin sadık adamlarından Turgut Özal da hükümetteki görevinden istifa ederek, Konsey'den bağımsız üçüncü partiyi kurmuştur. Konsey, iki partili rejim anlayışına ters düşmekle birlikte Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi'ni, DYP ve SODEP gibi engellememiştir. ANAP'ın Konsey tarafından kabul görmesinin nedenlerinden biri Turgut Özal'ın 12 Eylül rejimine ve ideolojisine olan bağlılığıdır. Asıl belirleyici olan ikinci neden de, Turgut Özal'ın Amerikalı dostlarının Konsey Başkanı Kenan Evren'e ANAP'ın korunması konusundaki tavsiyeleridir. Basında yer alan haberlere göre ABD dışişleri bakanı George Bush'un ve daha sonra da eski bakan Henri Kissinger'in Evren'e, Özal'ın partisine hoşgörü göstermesi için talepte bulundukları anlaşılmaktadır. Böylece Konsey'in öngördüğü iki parti yerine üç partinin 1982 milletvekili genel seçimlerine katılmasına olanak sağlanmıştır.

Konsey, desteklediği iki partiden MDP'nin iktidar partisi, HP'nin ana muhalefet partisi olacağını ve ANAP'ın da parlamentoda temsil edilen küçük bir üçüncü parti olarak kalacağını öngörmüştü. Bu projenin içinde halk yoktu. Halkın iradesi hesaba katılmamıştı. Konsey'in öngördüğü iktidar ve muhalefet partilerinin, tıpkı 1982 Anayasası'nın halk tarafından onaylandığı gibi onaylanacağı bekleniyordu. Oysa, koşullar çok farklıydı. Anayasa oylamasında halk için başka alternatif yoktu. Buna karşılık gizli oy açık tasnifle yapılacak genel seçimlerde, halkın MGK'yı protesto etmek için onun tuttuğu partileri reddedeceği düşünülmemişti. Seçim kampanyasının sonuna doğru Konsey'den bağımsız olduğu sanılan ANAP'ın halktan büyük ilgi gördüğü anlaşılınca, Kenan Evren, bu partiye oy verilmemesi için çağrıda bulunmuşsa da başarılı olamamıştır. Tam tersine bu müdahale, geri tepmiş ve halkın ANAP'a yönelik desteği daha da artmıştır. MDP, kendisini iktidara mahkum bir parti olarak ilan ettiği halde, se-

çimden büyük bir yenilgiyle çıkmış ve ancak mecliste üçüncü parti olabilmiştir. 1983 milletvekilleri seçimi, MGK ve ona yakın çevreler için bir düş kırıklığı olmuştur. Aslında büyük ölçüde duygusal olan bu düş kırıklığı gereksizdi. Çünkü, seçime girmelerine izin verilen partilerin yönetici kadroları yanında milletvekili adayları da Konsey'in süzgecinden geçmiş ve rejimin has adamları olduklarına ilişkin olur alınmıştı. Bu üç partiden hangi parti iktidara gelirse gelsin, belirlenen kadrolar 12 Eylül rejiminin savunucuları ve izleyicileri olacaktı. Nitekim, ANAP, sekiz yıllık iktidarı boyunca 12 Eylül rejiminin MDP'den daha tutarlı ve daha bilinçli bir savunucusu olduğunu kanıtlamıştır. Büyük oranda asker kökenli bürokratlardan oluşan MDP'nin, 12 Eylül ideolojisini yaşama geçirmede ANAP kadar tutarlı ve kararlı olması olanaksızdı. Temel toplumsal sınıflardan bağımsız konumdaki bürokratların, sermaye sınıfının ve emperyalizmin yararı doğrultusunda sürekliliği olan tutarlı bir politika izlemeleri mümkün değildir. Bu nedenle ANAP'ın iktidara gelmesi hem sermaye çevreleri hem de emperyalist batı ülkeleri tarafından büyük kabul görmüştür.

12 Eylül Sonrası Düzende ANAP İktidarı

ANAP'ın yöneticileri, milletvekilleri ve örgüt kadroları bir bütün olarak 12 Eylül sonrası düzenin en iyi temsilcisi olmuşlardır. Özellikle sekiz yıllık iktidarı boyunca ANAP'ın izlediği ekonomik ve sosyal politikalarla uyguladığı dış politikalar, 12 Eylül ideolojisinin yeni dönemdeki bir uygulaması olmuştur. ANAP'ın lideri Turgut Özal, altı yıl başbakan ve üç yıl da cumhurbaşkanı olarak yaptığı icraatla, devlet yapısını, ekonomiyi ve sosyal hayatı altüst edecek girişimlerle Türkiye'yi ABD ve batı emperyalizminin isteği doğrultusunda yeniden biçimlendirmiştir.

Turgut Özal, neoemperyalist politikaları benimsetmek için, ideolojik bir kampanya başlatmış, iş dünyası ile medyanın etkin sözcülerinin desteğini de sağlayarak, bu doğrultuda güçlü bir kamuoyu oluşturmuştur. Medyanın önde gelen sözcüleri, yıllarca Turgut Özal'ı ve ANAP iktidarını ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamda köklü değişimler yapan ve devrim niteliğindeki atılımların öncüsü olarak takdim etmişlerdir. Bu yoğun ideolojik saldırı altında toplum adeta ipnotize olmuş ve Turgut Özal, yığınların gözünde kurtarıcı bir mesih haline getirilmiştir. Oysa, Turgut Özal, 12 Eylül rejimini parlamenter bir görünüm altında kalıcı yapmak için, düşünsel bir altyapı hazırlamış ve bunu sosyal ve ekonomik önlemlerle bütünleştirerek, bugünkü parlamenter görünümlü totaliter düzenin

oluşmasını sağlamıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, 12 Eylül sonrası bu yeni düzen, Türk - İslam sentezine dayanan çok partili otoriter bir rejimdir. Bu rejimde devlet kutsal bir varlık olarak sayılmaktadır. Devlet birey ilişkilerinde de belirleyici olan devletin çıkarlarıdır. Her konuda devletin çıkarları ön planda tutulur. Bu düzenin devlet felsefesinde "devlet birey için değil, birey devlet için vardır" düşüncesi egemendir. Özgürlükler doğal bir hak değil, devletçe verilen bir lütuf olarak benimsenmektedir.

Turgut Özal, başbakanlık görevini üstlendiği andan itibaren ANAP adına geliştirdiği ekonomik ve sosyal politikalarla izlediği dış politikanın temel ilkeleri şu şekilde özetlenebilir:

Özal'ın Ekonomik Politikaları ve Bunların Düşünsel Dayanakları

ANAP iktidarında liberal bir ekonomi politikası savunulmuştur. Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisiyle entegre edilmesi doğrultusunda her türlü önlem alınmış ve Türkiye bir ithalat cennetine dönüştürülmüştür.

Liberal ekonominin bir gereği olarak devletin ekonomiden çekilmesi ve ülke ekonomisinin iç ve dış girişimcilere bırakılması düşüncesi, bir devlet politikası olarak topluma dayatılmıştır. Bu politikanın doğal bir sonucu olarak ANAP iktidarında;

a. Türkiye ekonomisinin belkemiğini oluşturan KİT'ler mirasyedi zihniyetiyle parti kadrolarına peşkeş çekilmiş, bunların teknolojik yenilenmesine ilişkin yatırımlar durdurulmuş ve sürekli borçlanarak, ekonomiye yük oluşturacak bir sürece sokulmuşlardır. İç ve dış sermayenin ihtiyaçlarına yanıt veren sınırlı sayıdaki KİT'lerin dışında kalan büyük çoğunluk, kısa zamanda verimliliklerini yitirmiş ve zarar eden kuruluşlar haline getirilmişlerdir. Personel ve diğer cari masraflarını karşılamak için borçlanmak zorunda bırakılan KİT'ler borçlanma, faiz ve borç ödeme kısır döngüsü içine girmiş ve iflasın eşiğine getirilmişlerdir. Örneğin, "Beş yüz büyük firma kapsamına giren, KİT'lerin satış karlılığı 1985 yılında %10,8 iken, bu oran 1986'da %8,4'e, 1987'de %7,1'e, 1988'de %6,3'e, 1989'da %4,4'e ve 1990 yılında da %1 düzeyine düşmüştür. 1991'de ve onu takip eden yıllarda bu durum daha da kötüye gitmiş, satış karlılığı zarara dönüşmüştür. (DYP-SHP ortak hükümet protokolu, 19 Kasım 1991, ek-2, s. 43-44)

b. Ikınci aşamada da ANAP'ın öncülüğünde KİT'lerin tasfiyesi için ideolojik bir saldırı kampanyası başlatılmıştır. Ekonomik sıkıntıların, enflasyonun ve yönetimdeki bunalımların başlıca nedeni olarak KİT'ler gösterilmiş ve KİT'lerden kurtulmadan toplumun düze çıkmasının mümkün olmadığı düşüncesi yaygınlaştırılmıştır.

KİT'lerin içine itildiği ekonomik darboğazın yarattığı sorunlar, ideolojik açıdan iki yönde kullanılmıştır. Bir yandan toplumun düze çıkması ve ekonomik sorunların aşılması için KİT'lerin mutlaka tasfiye edilmesi gerektiği konusunda kamuoyu oluşturulmuştur. Öte yandan KİT'ler örnek gösterilerek, toplum adına yapılan devlet yatırımlarının verimli olmadığı ve bu yatırımlarda sosyal maliyetlerin çok yüksek olduğu, ekonomiye gereksiz yük bindirdikleri iddiasıyla, kalkınmak için özel teşebbüse dayanan bir ekonomi politikasını izlemenin tek geçerli yol olduğunu topluma dayatmışlardır. Bugün artık KİT'leri savunmak ve toplumsal mülkiyete dayanan bir kalkınma modeli üzerinde düşünce üretmek, vatan hainliği ile eşanlamlı bir konuma getirilmiştir. Bu ideolojik saldırının başarılı olmasında basının etkin kalemlerinin, özellikle daha önce sol eğilimlere sahip olduğu halde neoliberal bir politikaya angaje olan yazarların büyük etkisi olmuştur. Oysa bir işletmenin verimliliğiyle mülkiyet biçimi arasında hiçbir ilişki olmadığı bilimsel araştırmalarla sabit olmuştur. (Şükran Ketenci, Cumhuriyet, 20.2.1994, s.7)

c. KİT'lerin reorganizasyonu ve teknolojik yenilenmesi için esirgenen devlet kaynakları, bireylere ve özel sektöre cömertçe akıtılmış ve Türkiye'de bir ekonomik yağma dönemi başlatılmıştır. Birey eliyle kalkınmayı öngören bu ekonomik felsefenin bir gereği olarak, bireyin zenginleşmesi için bütün kapılar sonuna kadar açılmıştır.

- Türk parası, konvertibl yapılmış, enflasyona dayanan bir ekonomi politikası izlenerek, kur farklarından sermaye sahiplerine kaynak aktarılmasının koşulları hazırlanmıştır.

- Dışsatımı teşvik adı altında "hayali ihracat" yaygınlaştırılmış ve ihracatçılık deneyi olmayan pek çok kimseye teşvik yoluyla kaynak aktarılmıştır.

- Devlet bankalarından sağlanan karşılıksız kredilerin geri ödenmemesi müsamaha görmüş ve bu yoldan ANAP'a yakın bir çok kişi zengin edilmiştir.

- Rüşvet, doğal bir uygulama haline gelmiş, memur maaşlarının yetersiz kalması şikayetleri karşısında Başbakan Turgut Özal, "Benim memurum işini bilir" açıklamasıyla rüşvetçiliği teşvik etmiştir.

Devlet kaynaklarının ve banka kredilerinin kullanılmasında yetkili kişilerle, karşılıksız kredi alanlar arasında, komisyonculuk uygulaması yaygınlaştırılmış ve buna meşruluk kazandırılmıştır.

- Kamu arsalarına el konularak ya da bunlar ucuza kapatılarak, toprak rantı ile zenginleşmenin yolu açılmıştır.

- Devlet ihalelerinde pazarlık usulü getirilmiş ve devlet eliyle bireyin zenginleştirilmesi için yeni bir uygulama başlatılmıştır.

- Devlet adına yapılan dış alımlarda özel aracılara büyük komisyonlar ödenmesi, bireylerin devlet eliyle zenginleştirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılmıştır.

- Süreklilik kazanan enflasyonun baskısı altındaki bütçenin açıklarını kapatmak için, yüksek faizlerle iç borçlanma yolunun kullanılması, özel bankalara ve büyük sermaye sahiplerine rant yoluyla kaynak aktarılmasında etkili bir yol olarak kullanılmış ve kullanılması sürdürülmektedir.

d. Bu yöntemlerle Türkiye ekonomisinde hiçbir değer yaratmadan ticarete ve rant sağlamaya dayanan etkinlikler ön plana çıkmış ve sanayi yatırımları tamamen durmuştur.

e. Mal ve değer üretmeyen faiz ve rant ekonomisinin belirleyici konuma gelmesi nedeniyle kişi başına ulusal gelir düşmüş ve Türkiye fakirleşme sürecine girmiştir. Kişi başına düşen yıllık ulusal gelir 2993 dolardan, 1994'te 2202 dolara düşmüştür (Ali Rıza Kardüz, Sabah Gazetesi, 20.10.1994 s.8). Türkiye, kişi başına ulusal gelir sıralamasında 56. sıraya gerilemiştir. Gelir dağılımı vahim şekilde bozulmuştur. Ülke nüfusunun tepedeki %20'si, milli gelirin %55'ini alırken; en alttaki %20 ise, sadece %5'ini almaktadır. En üst kesitte fert başına düşen milli gelir 7 - 8 bin dolar iken, alt %10'luk kesitte bu miktar 200 - 250 dolara düşmektedir. (Yavuz Donat, Milliyet, 18.3.1993, s. 2-16).

Özal döneminde fiyatlar 33 kat, dolar da 40 kat artmışken, asgari ücret sadece 25 kat, memur aylıkları ise, 13,5 kat artmıştır. Ücretlilerin ve çiftçilerin ulusal gelirden aldıkları pay, %25'ten %15'in altına inmiştir. Buna karşılık sermaye gelirlerinin payı %70'in üstüne çıkmıştır (A. Taner Kışlalı, Cumhuriyet, 21.4.1993, s.4).

Gelir dağılımı bakımından yapılan dünya sıralamasında Türkiye, 170 ülke içinde 163. sıraya inmiştir.

Bu dönemde bölgeler arası gelir dağılımındaki uçurum da hızla büyümüştür.

1975'te Hakkari'nin ortalama geliri İstanbul'a nazaran %19 iken, 1985'te %9'a gerilemiştir. Diğer bir deyimle, aradaki fark 1/5'ten, 1/10'a çıkmıştır. Oysa, Avrupa Birliği ülkelerinde bölgeler arası gelir farkı 1/3 oranından fazla değildir (Mustafa Sönmez, Doğu Anadolu'nun Hikayesi, s. 216).

f. Özal ekonomisi sayesinde işyerlerinin kapanması ve işçi çıkarılması süreklilik kazanan bir tasarruf yöntemi haline geldiğinden, işsizlik durmadan artmaktadır. Bugün Türkiye'deki işsizlik oranı aktif nüfusun %20'sine ulaşmıştır.

Mal üretmeyen, ticaret, rant ve faize dayanan Özal ekonomisinin neden olduğu gelir dağılımındaki adaletsizlik ve artan işsizlik nedeniyle Türkiye ekonomik gelişme açısından 56. sırada iken, insani kalkınma açısından 71. sırada yer almaktadır.

İnsani kalkınma normları "ortalama yaşam süresi, okur yazarlık oranı, ortalama okula gitme süresi, sağlık göstergeleri ve eğitim göstergeleri"nden oluştuğuna göre, Türkiye'nin bu açıdan geri bir konuma düşmesi Özal ekonomisi sayesinde küçük bir mutlu azınlığın zenginleşmesi pahasına sefaletin yaygınlaştığı anlamına gelmektedir.

g. Özal döneminde KİT'lerin tasfiye sürecine sokulması ve temel sanayi yatırımlarının dışlanmasından sonra dünya ekonomisiyle bütünleşmek için Türkiye'de yeni bir ekonomik düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemede Türkiye ekonomisi, döviz sağlamaya yönelik turizm, tekstil sanayi, narenciye ve sebze üretimiyle, konserve sanayiine ağırlık veren bir alana sıkıştırılmıştır.

Turizm yatırımları teşvik edilmiş, tekstil ürünleri, sebze ve meyve ile konserve ürünlerinin dışsatımı desteklenmiştir. Dışsatımın sağladıklarına ek olarak Yurtdışında çalışan işçilerin getirdikleri dövizle birlikte, ülkenin borç ödeme kapasitesi yükseltilmiş ve Türkiye, uluslararası mali kuruluşların çekici bulduğu dış borçla yaşayan bir ülke konumuna getirilmiştir.

1980 yılında Türkiye'nin dış borcu 15,8 milyar dolar iken, 1990 yılında, Özal'ın ekonomiye yön verdiği on yıl içinde, 49 milyara çıkmıştır. Aynı ekonomik politikanın sürdürülmesi nedeniyle, bugünkü dış borç toplamı 70 milyar dolara yükselmiştir.

Dış borç, ülkenin kalkınmasını sağlamak için sanayileşmede ve önemli altyapı hizmetlerinin görülmesinde kullanılmak koşuluyla yararlıdır. Ancak, günlük ekonomik sorunları aşmak ve tüketimi karşılamak için kullanıldığı takdirde ekonomiyi yıkıma götürür. Tüketime yönelik bir borçlanma, ülkeyi borç

taksidi, faiz ödeme ve yeniden borçlanma sarmalına sokmak suretiyle ekonomiyi engelleyen bir fren haline gelir.

IMF uzmanlarından, hazine dış borç sorumlusu Gazi Erçel'in yaptığı bir araştırmada, Özal'ın iktidar döneminde on yıl süreyle alınan 33,2 milyar dolar dış borcun kullanılmasına ilişkin bir döküm yapılmıştır. Bu inceleme ANAP iktidarının ekonomik felsefesini belirleyen önemli ipuçları verdiği için sonuçlarını buraya almakta yarar vardır.

- Kur farkı nedeniyle artan borç miktarı	7,9 milyar dolar
- Bu süre içinde OECD, IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşların dış borçlarla ilgili düzenlemeleri nedeniyle ortaya çıkan ek borç	4,1 milyar dolar
- Başka ülkelere açılan kredi	2,1 milyar dolar
- Döviz rezervlerine ayrılan miktar	8,6 milyar dolar
- On yıllık ödemeler dengesi açıklarının kapatılması için kullanılan miktar	7,1 milyar dolar
- Diğer kullanımlar	3,2 milyar dolar
Toplam	33,0 milyar dolar

Gazi Erçel, bu araştırmada şu sonuca varmaktadır: "On yılda alınan 33 milyar dolar dış borcun 4/5'ü çarçur olmuş, havaya gitmiştir." Bu sonuç şu biçimde de ifade edilebilir: Özal döneminde on yıl boyunca alınan dış borç, Türkiye ekonomisine hiçbir katkı yapmamıştır. Buna karşılık ülkeyi dış borç batağına atarak, borç taksitleriyle borç faizlerini ödemeye ve cari harcamalar için yeniden borçlanmaya zorunlu bir duruma sokmuştur. Bugün gelinen noktada Ülke kaynaklarının cari harcamalara ayrılması, borç taksitleriyle, borç faizleri için de yeniden borçlanmaya dayanan bir ekonomik politika ile Türkiye'nin kalkınmasının mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır. Ne var ki, Özal'ın palazlandırdığı iş çevreleriyle, bunların yandaşları gazeteci, yazar ve diğer medya mensupları, borçlanarak tüketmeyi öngören çarpık bir ekonomiyi, ekonomik bir devrim olarak sunmaya çalışmışlar ve bu çabalarında da büyük bir başarı göstermişlerdir.

Özal dönemi, bir ekonomik yükselme ve refah dönemi olarak tanıtılmış ve

halk yığınları da buna inandırılmıştır. Oysa, bugün olduğu gibi Özal sonrası iktidarların tümü onun açtığı yoldan yürümüş ve aynı ekonomik politikayı izlemişlerdir. Bugün ekonominin içine girmiş olduğu bunalımın sorumlusu sadece son iki üç yılın ekonomik politikaları değil, bizzat Turgut Özal'ın saptayarak uyguladığı ve bugün de sürdürülen borçlanmaya dayanan tüketim ekonomisidir. İlk yıllarda sağlanan büyük borçlarla liberalizm adına ithal edilen çok çeşitli tüketim malları ve bu mallarla doldurulan mağazalar, gelir dağılımındaki bozukluğun artmasına karşın, bir zenginlik belirtisi olarak gösterilebilmiştir. 12 Eylül öncesi dönemde izlenen kontrollü sabit kur politikasına bağlı olarak, dışalımın sınırlı tutulması nedeniyle, kimi malların yokluğu yaşanmıştır. Özal döneminde, dışalımın liberalleşmesi nedeniyle, geniş yığınların alım gücü dışında kalan mallar bol bol ithal edilmiş ve bunların yokluğu çekilmemiştir. Bu aldatıcı görünümden yararlanan Özal yandaşları "Özal döneminde yoklar kalmamış ve yoklar yokolmuştur." söylemiyle, Türkiye'yi batağa sürükleyen bu çarpık ekonomik düzeni savunarak yığınları aldatabilmişlerdir. Ne var ki bugün, Türkiye'nin borçlanma olanakları kalmamıştır. Artık borç alarak tüketmek ve ekonominin çarklarını döndürmek mümkün değildir. Özal'ın 24 Ocak Kararlarıyla başlattığı ve on yıl süreyle bizzat başında bulunduğu on beş yıllık politikanın sonu gelmiştir. Türkiye, kendi yağı ile kavrulma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Buna karşın, ekonomik yaşamı yeniden düzenleyerek, bir atılım yapma yolunda hiçbir çaba gösterilmemektedir. Yaşanan bunalımın yükü, çalışanların omuzlarına yıkılmıştır. Enflasyon azgınlaşmış, işsizlik alabildiğine artmış ve gelir dağılımındaki adaletsizlik doruğa çıkmıştır. Buna karşın, hala, rant ekonomisinden medet umulmaktadır.

h. Özal döneminde devlet hacamalarının bir bölümünü denetim dışında tutmak için, bütçe dışı fon uygulaması getirilmiştir. Sayıları dahi kesin olarak bilinmeyen pek çok fon oluşturulmuş ve bu fonlarda toplanan kaynakların kullanılması, siyasal iktidarın keyfi tasarrufuna bırakılmıştır. Kamu ekonomisinin şeffaf olması ilkesine aykırı olan bu uygulamayla, kamu harcamalarının önemli bir bölümü denetim dışı bırakılmıştır.

Bütçe dışı fon sistemi, demokrasi dışı bir uygulamadır. Bu fonların bütçe içine alınarak, mali disiplin içine sokulması ve Sayıştay'ın denetimine tabi tutulması, ekonomik yaşamın ve devletin demokratikleşmesinin önemli bir koşulu haline gelmiştir.

i. Özal ekonomisinin düşünsel temeli, Freidman'cılıktır. Üretmeden kazanmayı teşvik eden monetarizmdir. Madam Teacher'in sosyal güvenliği dışlayan yeni liberalizmidir.

Milton Freidman, ekonomik faaliyetlerin değişiminde yatırımların değil, para arzının belirleyici olduğunu iddia etmiş ve ekonomik genişlemede her türlü devlet müdahalesini reddetmiştir. Devletin üstlendiği sosyal hizmetlerin de özelleştirilmesini ve devletin öncülük ettiği her türlü sosyal dayanışmaya son verilmesini önermiştir. Adeta, kapitalizmin ilk gelişme yıllarına özgü `vahşi kapitalizm'in, yeniden canlandırılmasını, kalkınmanın ve ekonomik genişlemenin zorunlu bir koşulu olarak sunmaya çalışmıştır. Devleti her türlü ekonomik faaliyetin dışına çıkarmak için, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesini tavsiye etmiştir.

Ekonomik gelişmenin sanayi ötesi aşamasına gelen ABD, Fransa, Ingiltere, Almanya ve Japonya gibi ülkelerdeki uluslararası tekellerin ihtiyaç duydukları düzenlemelerin yapılmasında ve globalleşme adı altında yeni pazarların açılmasında, bu ekonomik politikalar bir süre için olumlu sonuçlar vermiştir. Ne var ki, belli bir süreç sonunda Freidman'ın sosyal devlet kavramını dışlayan ekonomik politikaları gelişmeyi engelleyen bir fren haline gelmiştir. Bu nedenle Teacherizm sekiz yıl sonunda iflas etmiş ve Teacher iktidardan düşmüştür. ABD'de de Reagan'ın izlediği Freidman'cı ekonomi, gelişmeyi sağlayan bir kaç yılın ardından ikinci iktidar döneminde iflas etmiştir. Bugün kamu kuruluşlarını tasfiye etmeye yönelik politikalar, yavaş yavaş bırakılmakta; bunların ıslah edilerek korunması ve sosyal devlet politikasının canlandırılması görüşü, yeniden gündeme gelmiş bulunmaktadır. Devletin üstlendiği sosyal güvenlik hizmetleri, sadece İngiltere'de büyük ölçüde geriletilmiş ve bu hizmetlerin de özel sektöre geçmesini sağlayıcı politikalar geliştirilmiştir. Diğer gelişmiş batı ülkelerinde sosyal devlet kavramında hiçbir değişiklik olmamıştır.

Özal'ın gelişmiş sanayi ülkelerinde uygulanan bu ekonomik politikayı Türkiye'de uygulamaya kalkışması, hem kendisi hem de ülkemiz için büyük bir talihsizlik olmuştur. Çünkü Türkiye, Freidman'cılığın bir süre başarılı olduğu gelişmiş sanayi ülkelerinden çok farklı bir sosyo- ekonomik özellíğe sahiptir. Türkiye, henüz sanayileşmesini tamamlayamamış, orta gelişmişlikte bir ülkedir. Türkiye ekonomisini gelişmiş batı ülkelerinin ekonomileriyle bütünleştirmek için, ona turizm, tekstil ve gıda sanayii alanlarında sınırlı bir rol

yükleyerek gelişmesini ve kalkınmasını frenlemek, büyük haksızlık olmuştur. Türkiye'de Freidman'cılık, ilk yıllarda ithalata dayanan tüketimin pompalanmasıyla yapay bir gelişmişlik göstermesine karşın, başından beri kalkınmayı engellemiş ve ekonomiyi adım adım felakete götürmüştür.

Sonuç olarak 12 Eylül sonrası düzeni biçimlendiren ve bu düzene damgasını vuran Turgut Özal'ın, ANAP adına belirleyip yaşama geçirdiği ekonomik politikalar, Türkiye ekonomisini temelden yıkmış, kalkınma sürecini geriletmiş ve Türkiye'yi turizme, tarıma ve tarım ürünleri sanayiine bağımlı geri bir ülke konumuna getirmiştir.

Özal'ın Sosyal Politikaları

Özal ve ANAP iktidarı, sürekli biçimde liberalizmi, bireyciliği ve pazar ekonomisini savunmuşlardır. Liberalizmin bir bütün olduğunu, ekonomik alandaki serbestliğin, düşünce, örgütlenme ve sosyal yaşamda da uygulanması gerektiğini hiçbir zaman benimsemek istememişlerdir. Oysa, liberalizmin geliştiği ülkelerde, ekonomik alandaki liberalizm, aynı zamanda sosyal, politik ve felsefi alanların tümünü kapsayacak bir biçimde uygulanmıştır. Kapitalist gelişme, sosyal ve kültürel gelişmeyle paralel bir seyir izlemiştir. Bilimin ve felsefenin gelişmesi, ekonomik gelişmeyi etkilediği gibi, ekonomik gelişme de bilimin ve kültürün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Özal'ın liberalizmi, tek boyutlu bir liberalizmdir. Özal döneminde düşün ve kültür yaşamını baskı altında tutan bir sosyal politika izlenmiştir. Ekonomik yönden bütünleşmeye çalıştığı gelişmiş batı ülkeleriyle olan ilişkilerinde, içte ve dışta farklı sosyal politikalar izlemiştir. Ekonomik partönerlerine düşünsel alanda da liberal olduğunu göstermek için, batıdaki sosyal ve politik kurumların tümüne katılmış ve liberal düşüncenin ürünü olan uluslararası belgelerin tümünü imzalamıştır. Örneğin, Avrupa Konseyi Divanı'na Bireysel Başvuru Hakkı'nı tanıyan belgeyi imzalamış, Avrupa Birliği'ne tam üye olmak için başvuruda bulunmuştur. Paris Şartı'na Cumhurbaşkanı sıfatıyla, başbakanla birlikte imza koymuştur. Özal döneminde AGİK sürecindeki bütün toplantılarda Türkiye temsil edilmiş ve alınan kararlara imza konmuştur. Tüm bu belgelerle Türkiye, temel insan haklarına, demokratik hak ve özgürlüklerin tümüne sonuna kadar saygılı olacağını taahhüt etmiştir. Oysa, aynı Özal, bu belgeler yokmuşcasına Türkiye'de bir baskı rejimi kurmuştur. İşkence, baskı, zulüm ve yargısız infaz, bir devlet politikası olarak yürütülmüştür. İnsan hakları ihlalleri, batı kamuoyunda, rahatsızlık yaratacak boyutlara ulaşmıştır.

12 Eylül generallerinin yaptığı 1982 Anayasasını, demokrasiye ve çağdaş devlet anlayışına tümüyle kapalı olmasına karşın, sonuna kadar savunmuş ve bu anayasada hiçbir değişiklik yapmaya yanaşmamıştır. Çağdaş liberalizme bağlılığın ilk koşulu, insan haklarına saygılı, demokratik bir hukuk devletinin oluşturulmasıdır. Özal, kendine göre ekonoik liberalizmi savunurken, siyasal liberalizmi oluşturmak için gerekli anayasal düzenlemeyi yapmamıştır. Oysa, 1983 seçimlerinde ve onu izleyen 1987 seçimlerinde de sağladığı meclis çoğunluğu anayasa değişikliği yapmaya elverişliydi.

Özal, 12 Eylül ideolojisinin öngördüğü çok partili parlamenter bir otoritarizmin savunucusu ve kurucusu olmuştur. Bu eğilimini her fırsatta ortaya koymaktan çekinmemiştir.

- Turgut Özal, 12 Eylül darbesini ve bu darbeyi yapan generallerin oluşturduğu faşist iktidarı sonuna kadar savunmuştur. Bütün siyasal partiler kapatılarak, sivil politik kadrolar tasfiye edilirken, Özal, 12 Eylül generallerinin kurduğu ilk hükümette başbakan yardımcılığını kabul ederek, rejimin ekonomik politikasını belirlemiş ve yürütmüştür.

- Turgut Özal, 12 Eylül rejiminin siyasi parti liderleri ve yönetici kadroları için getirdiği on yıllık siyaset yapma yasağını savunmuş ve bu konuda oluşan kamuoyuna karşın, yasağın kalkmasına engel olmaya çalışmıştır.

- Türkiye'ye dönen TBKP liderlerini tutuklatmış, TCK'nın 141., 142. maddelerini yıllarca kaldırmaya yanaşmamıştır. Ancak, TBKP liderlerinin tutuklu kaldığı dönemde yurtiçinde ve yurtdışında yürütülen kampanyalar karşısında çaresiz kalarak, bu maddeleri kaldırmış, fakat ülkenin düşünce yaşamını daha kapsamlı biçimde tehdit altında tutan 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nı getirmiştir. Bu yasanın uygulamaya konulduğu tarihten itibaren geçen dört yıl içinde, yüzlerce bilim adamı, sendikacı, sanatçı, yazar ve politikacı düşüncelerinden ötürü hüküm giymişlerdir. Sınırları belli olmayan, soyut ifadelerle düzenlenmiş bulunan ve her türlü düşünceyi suç sayabilecek nitelikteki bu yasa, ülkenin düşün ve kültür yaşamını sürekli bir tehdit altında bulundurmaktadır.

- Özal'ın kurduğu 12 Eylül sonrası çok partili otoriter rejimin temel ideolojisi, Türk - İslam sentezidir. Irkçı nitelikli milliyetçilik, Özal döneminde alabildiğine körüklenmiştir. Dış Türkler edebiyatı ve soydaş haklarının savunulması düşüncesine dayanan ırkçı politikalar, bu dönemin ürünleridir. Başka ülkelerin vatandaşları olan Türklerin, politik taleplerinin yükseltilmesine

öncülük edilmiş ve bu ülkelerde huzur bozucu olayların yaşanmasına neden olunmuştur. Buna karşılık, Türkiye'deki Kürtlerin demokratik istemleri silahla bastırılmıştır.

Özal'ın Türk İslam sentezinin, islami boyutu da anti- demokratik uygulamaların bir aracı olmuştur. Laiklik yok sayılmış, tarikatların özgürce örgütlenmesine olanak verilmiş, gelişmeleri ve çalışmaları için devletçe her türlü destek sağlanmıştır. Eğitim çağındaki çocukların, tarikatların kurdukları yurtlarda eğitilmesine olanak yaratılmış ve yüksek eğitim kurumlarında tarikatlardan ideolojik eğitim alan öğrencilere yetişme ve kadrolaşma imkanı sağlanmıştır. Bugün emniyet teşkilatında, idarede, adliyede ve yüksek öğretim kurumlarında şeriat ideolojisine bağlı kadrolar giderek egemen olmaktadır. Bu gelişmenin önünü açan ve bu kadrolaşmaya olanak sağlayan bizzat Turgut Özal ve onun yönettiği ANAP iktidarıdır.

- 12 Eylül döneminde çıkarılan İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Grev ve Lokavt Kanunu ile çalışma yaşamına ilişkin diğer mevzuat olduğu gibi korunmuş, işçiler lehine hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Sendikalar üzerindeki baskılar arttırılmış ve sendikalar güçsüzleştirilmiştir. Sendikalı işçi sayısı giderek azalmıştır. Işçilerin sigorta kapsamına alınması konusundaki mevzuatın uygulanması tavsatılmış ve işçilerin güvenliği, işverenin lütfuna bırakılmıştır. Bu nedenle de oransal olarak sigortalı sayısı giderek düşmüştür. İLO sözleşmesinin onaylanmasına ilişkin yasa, Türkiye'nin taahhütte bulunmasına karşın Özal tarafından veto edilmiştir.

- Turgut Özal, angaje olduğu Freidman'cılığın bir gereği olarak, sosyal güvenlik sistemine karşı çıkmış ve sosyal güvenliğin özel sektör eliyle yürütülmesini savunmuştur. Koşullar elvermediği ve kamuoyu desteğini sağlayamadığı için, sosyal güvenlik kuruluşlarını tasfiye edememiştir.

- Türkiye'de bir gelenek haline gelen sağlık hizmetlerinin devlet eliyle yürütülmesi politikasına karşı çıkmış, devlet hastanelerinin özelleştrilimesini savunmuştur. Bu konuda başlatılan kampanya ile güçlü bir kamuoyu sağlanamadığı için, hastaneler tesfiye edilememiştir. Ancak, her köşede bir özel hastane açılması için devlet olanaklarıyla teşvik sistemi uygulanmış ve özel hastaneler yaygınlaştırılmıştır. Geniş halk yığınlarının ödeme gücü dışında kalan yüksek ücretlerle hizmet veren bu kuruluşlar, küçük bir azınlığın hizmetinde çalışmaktadır.

- Özal döneminde kültür yaşamı gerilemiştir. Bütçeden kültüre ayrılan pay,

sınırlı tutulmuştur. Bu amaçla ayrılan kaynaklar, büyük basın tekellerine aktarılmış ve bunların, 12 Eylül ideolojisinin yaygınlaştırılmasına, parlamenter görünümlü totalitarizmin savunulmasına ve Türk-İslam sentezi düşüncesinin bir devlet ideolojisi olarak topluma benimsetilmesine destek vermeleri sağlanmıştır. Genel kültüre katkı yapacak yayın hayatı sürekli ihmal edilmiş, kitap düşmanlığı bir devlet politikası olarak sürdürülmüştür. Kültür ve eğitim kurumlarına daha çok Türk- İslam sentezi ideolojisine dayanan kitaplar tavsiye edilmiş ve bu kitapların yayımlanmasına maddi destek verilerek, kültür yaşamı bu ideolojinin kalıpları içine hapsedilmiştir. Kültür alanında izlenen bu olumsuz politikanın bir sonucu olarak Türkiye'de okuma oranı gerilemiştir.

1965'te 5680 çeşit kitap yayımlanmış ve okur oranı %27 iken, 1980'de kitap sayısı 5240'a düşmüş ve okur oranı da %5,7'ye inmiştir. 1990'da sırasıyla kitap çeşidi 6000 olmuş ve okur oranı da %2,5'a kadar gerilemiştir. (Yavuz Donat, Milliyet Gazetisi, 5.06.1993, S. 9)

- DYP - SHP ortak hükümetinin, Adalet Bakanı Seyfi Oktay'ın gayretleriyle çıkardığı CMUK, Özal tarafından veto edilerek TBMM'ye geri gönderilmiştir. Bu kararı fırsat bilen meclisteki gerici ittifak tarafından, düşünce suçundan kovuşturmaya maruz kalanlar, CMUK'un kapsamı dışına çıkarılmış ve vatandaşlar arasında eşitsizlik yaratan çifte standartlı bir uygulama başlatılmıştır.

- Turgut Özal'ın, Cumhurbaşkanı sıfatıyla yüksek yargı organlarının seçiminde, hukuka bağlılık, bilgi, deney birikimi, dürüstlük, laiklik ve çağdaş demokrasinin değerlerini özümsemiş olmak gibi kriterleri ölçü alacak yerde, adayların ideolojik eğilimlerine göre tercihler yapması, bu organları evrensel değerlerle bağdaşmayan Türk-İslam sentezi ideolojisine bağlı kurumlar haline getirmiştir. Bundan ötürü, çoğu kez, yüksek yargı organlarından çıkan kararlar, evrensel hukuka ve toplumsal gelişmeye katkı sağlayacak düzeyin gerisinde kalmaktadır. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Divanı'na yapılan başvuruların kabul görmesi ve bu kurumdan Türkiye aleyhine kararlar çıkması, Özal'ın neden olduğu sağlıksız yapılanmanın ürünleridir.

- Turgut Özal, Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) üyelerinin ve üniversite rektörlerinin seçiminde de bilimsel yetenek, bilgi, deney birikimi, dürüstlük, yöneticilikte ehliyet, hukuka ve demokrasiye bağlılık gibi niteliklere önem vermemiş, tercihlerini adayların ideolojik eğilimlerine göre kullanmıştır. Bu nedenle üniversiteler, çoğunlukla gerici kadroların denetimine girmiştir. Bu kurumlarda bilim yerine akılcılıkla bağdaşmayan düşünceler üretilmekte ve top-

lumu çağın gerisine sürükleyecek kuşaklar yetiştirilmektedir. Türkiye'nin geleceğini karartan bu olumsuz gelişmenin baş sorumlusu, bilim üretmesi gereken üniversiteleri, bilim dışı ideolojik eğitim veren kurumlar haline getirmek gayreti içindeki kadroları seçen Turgut Özal'dır.

Turgut Özal'ın Kürt Politikası

Turgut Özal'ın, önce başbakan sonra da cumhurbaşkanı olarak devlet politikasına yön verdiği yıllarda, Kürt sorununa gösterdiği yaklaşımda ve bu sorun için ortaya attığı çözüm önerilerinde belirleyici olan Türk - İslam sentezi olmuştur. Soruna demokrasi ve insan hakları açısından yaklaşılmamış ve bu yönden hiçbir iyileştirme yapılmamıştır. Bu dönemde Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerinde, Kürt sorunundan kaynaklanan insan hakları ihlalleri ile anti-demokratik uygulamalardan dolayı ortaya çıkan rahatsızlıkları aşmak için iki yüzlü bir politika izlenmiştir. Turgut Özal, Irak Kürt liderleriyle geliştirdiği demokratik ilişkilerle birlikte, Kürt sorununun çözümü için düşünce üretilmesine özgürlük tanıyan açıklamalar yaparak, soruna demokratik bir çözüm bulma çabası içinde olduğu izlenimini yaratmıştır. Öte yandan aynı Özal, Kürt sorununa ilişkin olarak düşünce üreten aydınları tutuklatarak mahkum ettirmiş ve çözümü şiddette arayan uygulamalarla demokratik barışçı çözüm yollarını tıkamıştır.

- 3713 Sayılı Terörle Mücadele Yasası'nı çıkaran ve Kürt sorunu konusunda düşünce üreten aydınları cezaevlerine kapatan Özal'dır.

- Köy koruculuğu sistemini benimseyen ve korucularla halkı karşı karşıya getirmek suretiyle devlet terörünü kurumlaştıran Özal'dır.

- Olağanüstü Hal Uygulaması'nı ve bunun getirdiği baskı yönetimini, Kürtler için sürekli bir yaşam biçimi haline getiren Özal'dır.

- Doğu ve Güneydoğu'da tıkanan demokratik kanalları açmak için gerekli ekonomik, sosyal ve kültürel iyileştirmeler yapmaya yanaşmadığı halde, Kürt sorununun demokratik çözümüne ilişkin açıklamalarla kamuoyunu oyalamaya çalışan Özal olmuştur.

- Zorunlu göç yoluyla Doğu ve Güneydoğu köylerini boşaltmak ve daha sonra da bu köylere Türk kökenli göçmenleri yerleştirmek suretiyle, Kürt sorununu kökünden çözme düşüncesinin mimarı Özal'dır. Gerçekten Turgut Özal, "Batı illerinde yerleşen Kürtlerle hiçbir sorunumuz yoktur. Sorun, sadece Doğu ve Güneydoğu'da yaşayan Kürtlerledir. Bunların da Batı illerine göç etmelerini

sağlayarak, Kürt sorunu kökten çözülebilir. Bunun için, gerekirse aile başına 1-2 milyon lira parasal yardım sağlanarak, batıya göçmeleri özendirilmelidir." demek suretiyle bugün uygulanmakta olan köy boşaltma politikasının düşünsel temellerini ortaya koymuştur. (Cumhuriyet Gazetesi, 17.11.1992, s.4 ve Milliyet Gazetesi, 17.11.1992, s.9).

Turgut Özal, bu ikiyüzlü politika ile hem Batılı yönetici dostlarını kendi kamuoyları önünde rahatlatmış, hem de Türkiye demokratik kamuoyunu, özellikle Kürt demokratlarını oyalamayı başarmıştır. Aynı zamanda Kürt sorununu demokratik yoldan çözebilecek tek demokrat lider olduğu izlenimini yaratmıştır. Bu imajın oluşmasında Turgut Özal'ı "vizyon sahibi, demokrat ve sorunların üzerine kararlılıkla giden, cesur bir lider" olarak tanıtan yandaşı yazarlar ve medya sözcülerinin de büyük katkısı olmuştur. Bugün, Doğu ve Güneydoğu'da artan şiddet ve baskı karşısında köylü, kentli, aydın ya da emekçi tüm Kürtler Özal'ı özlemle anmakta ve Özal sağ olsaydı halka bu acıları çektirmeyeceğini iddia etmektedirler. Bu büyük bir yanılgıdır. Bu yanılgı, toplumsal ve politik sorunlara yüzeysel bir yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Unutmamak gerekir ki, bir siyasal liderin toplumsal sorunlara yaklaşımı onun temel ideolojisiyle sıkı bir bağ içindedir. Sermaye sınıfının yararları doğrultusunda ırkçı, şoven milliyetçi ve anti-laik politikalar izleyen bir kimseden demokratik ve insan haklarına saygılı çözümler üretmesini beklemek olanaksızdır. Demokrasi bir bütündür. Gerçek bir demokrat, yaşamın her alanında demokratik çözümlerden yanadır. Kimi zaman demokrat ve kimi zaman da baskıcı politikalar izlemesi mümkün değildir. Turgut Özal gibi Türk -İslam sentezine bağlı, anti-laik, ırkçı, emeğe ve emekçilere düşman bir kimsenin Kürt sorununu demokrasi içinde, insan hak ve özgürlüklerine saygılı bir anlayışla çözebileceği düşüncesi, toplumbilim kurallarıyla bağdaşmayan bir değerlendirmedir.

Bireylerden medet uman, soyut düşsel politikalarla demokrasiyi kazanmak olanaksızdır. Kürt aydınlarınca yapılacak şey, demokrasi güçleriyle ortak bir mücadeleye katılarak, Türkiye'de demokrasiyi bir bütün olarak kazanmaktır. Mucize yaratacak lider beklentisiyle ne Kürt sorunu çözülür ne de Türkiye'de demokrasi kurulur.

Turgut Özal'ın Belirlediği ANAP'ın Demokrasi Anlayışı

Turgut Özal, yaşamı boyunca büyük sermayenin sözcülüğünü yapmıştır. İş hayatında, MESS'in temsilcisi olarak, planlama müsteşarı, başbakanlık müs-

teşarı ve benzeri üst düzey bürokratı olarak, başbakan yardımcısı, başbakan ve cumhurbaşkanı olarak hep büyük sermayeden yana politikalar izlemiştir. Iktidar yıllarında "Ben zenginleri severim." sözü ile gerçek düşüncelerini büyük bir açıklıkla ortaya koymaktan çekinmemiştir. Türkiye'de insan hakları ihlallerini sorun yapmamış ve bunları önlemek için hiçbir önlem alma girişiminde bulunmamıştır. Onun iktidarı döneminde, sorgulamada işkence, gözaltında kuşkulu ölüm olayları, yargısız infaz ve benzeri insan hakları ihlalleri, doruğa çıkmıştır. Özal dönemi, insan hakları ihlelleri açısından 12 Eylül rejiminin sivil bir devamı olarak ün yapmıştır. Özal, insan haklarına yaklaşımda, düşünce açıklama ve düşünceyi örgütleme özgürlükleri konusunda, 12 Eylül generalleriyle aynı düşünceyi paylaşmıştır.

Milli Güvenlik Konseyi'nin egemen olduğu dönemde, Türkiye'de insan hakları ihlallerinden, özellikle aydınların düşüncelerinden dolayı ceza görmelerinden şikayetçi olan Batılı politikacılara Kenan Evren şu yanıtı vermekteydi: "Türkiye'de düşüncelerinden dolayı cezaevinde yatan tek bir kişi yoktur. Cezaevlerindeki hükümlülerin tümü terör suçu işlemişlerdir. Sorgulamada işkence ve ölüm, bireysel olaylardır. Bunların devlet politikasıyla bir ilgisi yoktur. İşkence yaptıkları saptanan güvenlik görevlileri hakkında derhal kovuşturma açılmakta ve suçu sabit olanlar cezalandırılmaktadır." Oysa, 12 Eylül döneminde her gün yüzlerce insan işkence görüyor, sakat kalıyor ve gözaltında ölüyorlardı. Binlerce aydın, işçi ve sendikacı da düşüncelerinden dolayı TKC'nın 141, 142. maddelerinden tutuklu veya hükümlü olarak cezaevlerini doldurıyorlardı. Buna karşın, Evren, Türkiye'de işkence olmadığını ve düşüncelerinden dolayı kimsenin cezaevinde bulunmadığını iddia edebiliyordu.

1983'ten sonra tek başına iktidara gelen ANAP döneminde de insan hakları ihlalleri, işkencede ölüm ve yargısız infaz olayları eksik olmamıştır. Keza, düşüncelerinden dolayı TCK'nın 141, 142. maddelerinden hüküm giyen aydın, sendikacı ve işçilerin cezaevi serüvenleri de 12 Eylül dönemindeki gibi devam etmiştir. Bu dönemde de Türkiye'ye gelen Batılı politikacılarla, insan hakları sözcülerinin anti-demokratik uygulamalarla, düşünce suçları konusunda yaptıkları eleştiriler, Özal'ın aynı nitelikli yanıtlarıyla karşılanmıştır. Özal da Evren gibi pek çok kez "Türkiye'de işkence yoktur. Cezaevlerinde de düşünce suçlusu hiçbir tutuklu ve hükümlü mevcut değildir. Tutuklu ve hükümlülerin tümü terör suçlularıdır." yanıtını vermiştir.

Özal'ın insan hakları ihlalleriyle ve düşünce suçları konusundaki yak-

laşımlarının 12 Eylül rejiminin sorumlusu Evren'inkiyle özdeş olması bir rastlantı değildir. Çünkü Özal da Evren gibi demokrasiyi, insan haklarını ve düşünce özgürlüğünü sadece sermaye sınıfına özgü haklar olarak algılamaktadır. Özal için sadece sermaye sınıfına ve onun ideolojik tercihlerine uygun düşen düşünceler özgür olmalıdır. Bunların karşısındakiler de suç sayılmalıdır.

Bu inancından ötürü Turgut Özal, yaşamı boyunca her türlü sol düşünceye karşı olmuştur. Siyasetinin en büyük dayanağı da komünizm düşmanlığıdır. Sovyet sistemi yıkılıncaya kadar geçen son bir kaç yıl içinde Özal, iç ve dış politikasını komünizm düşmanlığı üzerine temellendirmiş, 12 Eylül rejiminin Mc. Charhtyst terörünü aynı tempoyla sürdürmüştür.

- Özal, iktidarda bulunduğu sekiz yıl boyunca parlamentoda büyük çoğunluğa sahip olduğu halde, demokratikleşme yolunda hiçbir adım atmamıştır.

12 Eylül rejiminin işçi sınıfına dayattığı sınırlı sendikal hak ve özgürlükleri genişletmemiştir. Grev hakkı sınırlı tutulmuş, genel grev ve dayanışma grevlerine ilişkin yasaklar sürdürülmüştür. Iktidarının ikinci döneminde TCK'nın 141, 142 ve 163. maddelerini kaldırmakla birlikte, düşünce açıklama ve düşünceyi örgütleme özgürlüklerini Terörle Mücadele Yasası'yla yeniden baskı altına almıştır.

- Komünist parti kurma yasağını sürdürmüş ve Türkiye'nin komünist partisi olmayan tek, çok partili ülke olarak kalma konumu korumuştur.

- Kürtlerin kendilerini ifade etme ve örgütlenme özgürlüklerinin önündeki engelleri sürdürmüştür.

Türkiye'de düşünce açıklanmasının suç sayılması bu dönemde kurumlaştırılmıştır.

- Irkçılık ve şoven milliyetçilik, yükselen değerler haline getirilmiştir.

- 1402'liklerin görevlerine dönmeleri ve özlük haklarının iadesi için hiçbir önlem alınmamış ve yasal düzenleme yapılmamıştır.

- Devlet görevinde çalışanlar için, 12 Eylül döneminde başlatılan, cehennem azabı niteliğindeki güvenlik soruşturması uygulaması, sürdürülmüştür.

- İLO sözleşmesine karşın, memurlara toplu sözleşmeli ve grevli sendika hakkının tanınması gereğine uyulmamış, 12 Eylül düzeninin memur rejimi devam ettirilmiştir.

- 12 Eylül rejiminin demokratik örgütlenmeyi olanaksız yapan ve varolan örgütleri de polis baskısı altına sokan Dernekler Kanunu'nda hiçbir iyileştirme yapmamıştır.

Yurtdışı gezilerinde 12 Eylül rejiminin demokrat ve ilerici aydınlar için getirdiği yurtdışına çıkma yasağının kaldırılması konusundaki büyük mücadelelere karşın, bu süreç çok yavaş işletilmiştir. Bu hakkın sınırsız biçimde kullanılması, sadece iş adamlarına ve sermaye sınıfının temsilcilerine tanınmıştır.
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını düzenleyen 12 Eylül yasası, olduğu gibi korunmuş ve bu hakkın kullanılmasına ilişkin fiili engel sürdürülmüştür.

- Çağdaş demokrasinin temel özelliği çoğulcu ve katılımcı olmasıdır. Demokrasiyi yaşama geçirmede ilk kural da yönetime katılmanın koşullarını hazırlamak ve çoğulculuğu yansıtacak önlemleri almaktır. 12 Eylül döneminde demokrasinin çoğulculuk ve katılımcılık ilkesi işletilmemiştir. Halkı politikadan uzaklaştırmak için her türlü önlem alınmış ve yığınların depolitize edilmesi sağlanmıştır. Demokrasiye geçmenin ilk koşulu, depolitizasyon engelini aşmak ve halk yığınlarını yeniden politikaya ısındırmaktır. Oysa, Turgut Özal ve ANAP iktidarı, bu konuda hiçbir önlem almamış ve katılımcılığı teşvik edecek düzenlemeler getirmemiştir. Özellikle bütün sınıf ve katmanların kendi ideolojileri doğrultusunda örgütlenerek, siyasal yaşama özgürce katılmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmamış ve 12 Eylül rejiminin yasakları olduğu gibi sürdürülmüştür. Tam tersine, 1987'de yürürlükteki seçim kanununu değiştirilmek suretiyle, düşük oranlı oylarla mecliste büyük çoğunluğu sağlayacak düzenlemeler yapılmış; katılım etkisizleştirilmiş ve katılımcılık geriletmiştir.

- Demokratikleşmenin sağlıklı bir biçimde işleyebilmesinin temel koşulu, örgütlü toplumdur. Toplumun örgütlülüğü; aynı zamanda demokrasinin bir güvencesidir. Bunun gerçekleşebilmesi için örgütlenme girişimlerinin önünün açılması ve örgütlenmelerin teşvik edilmesi gerekir. Oysa, Turgut Özal ve temsil ettiği ANAP iktidarı, 12 Eylül rejiminin yığınları politikadan uzaklaştıran ve örgütlenmelerini engelleyen yasal düzenlemeleri korumuş ve fiili engelleri de sürdürmüştür.

Turgut Özal'ın Öncülük Ettiği ANAP'ın Dış Politikası

Turgut Özal'ın öncülük ettiği ve ANAP iktidarının izlediği dış politikanın iki temel dayanağı vardır: Birincisi, Türkiye'nin emperyalist Batı'yla bütünleşmesini

sağlayacak neoliberal ekonomik politikadır. Diğer bir deyimle, globalleşmedir. Türkiye ekonomisinin Batı ekonomisiyle bütünleşmesini sağlamak için Batı ülkelerinin izledikleri politikalarla uyumlu bir dış politika izlemenin zorunlu olduğu yadsınamaz. Bu nedenle ANAP iktidarı, Özal'ın saptadığı ilkelere uygun olarak, başta ABD olmak üzere Batı'nın izlediği dış politikanın takipçisi olmuştur. İkincisi de, Türkiye'de siyasal ve toplumsal yaşamı belirleyen resmi devlet ideolojisinin dayattığı dış politika tercihleridir. 12 Eylül sonrasında belirginlik kazanan devlet ideolojisi, Türk -İslam sentezi düşüncesidir. ANAP iktidarı, Batı ile bütünleşmenin bir gereği olan globalleşme ile ters düşmemek koşuluyla dış politika tercihlerinde Türk - İslam sentezine uygun bir strateji izlemiştir.

- Rusya'da Sovyet Sosyalist Sisteminin dağılmasından sonra, Kafkaslarda oluşan bağımsız cumhuriyetlerle, Orta Asya Türki cumhuriyetlerine karşı ANAP'ın izlediği dış politika, Türk - İslam sentezinin dış Türklere yönelik düşüncelerine uygun biçimde yürütülmüştür.

a. Azerbaycan'la ilişkilerde şoven Türk milliyetçiliğine vurgu yapılmış, halk cephesi hareketi ve bu hareketin lideri Ebülfeyz Elçibey desteklenmiş, Karabağ ihtilafında barışçı bir yaklaşım yerine Azeriler kışkırtılarak Ermeni - Azeri ihtilafı körüklenmiştir. ANAP'ın ırkçı Türk milliyetçiliğini ön plana çıkaran Azerbaycan politikası, Rusya'da endişe yaratmış ve Rusların müdahalesiyle Elçibey tasfiye edilmiştir.

b. Orta Asya Türkiye cumhuriyetlerle olan ilişkilerde de ırkçı Türk milliyetçiliğine ağırlık verilmiş, yapılan yardımlar, karşılıklı ziyaretler, hep ırkçı bir temele dayandırılmıştır. ABD ve diğer Batı ülkelerine verilen mesajlarda da Azerbaycan ve Türki cumhuriyetlerde yatırım yapmaları ve ekonomik etkinliklerde bulunmaları için Türkiye'nin ortam hazırladığı düşüncesi işlenmiştir. Böylece, Türkiye'nin emperyalist Batı ile bütünleşme politikası ve Türk - İslam sentezinin ırkçı dış politikası arasında bir uyum sağlanmıştır.

- ANAP iktidarının ilk yıllarında dış Türkleri korumaya ve savunmaya yönelik politikalar, ırkçı ve saldırgan bir boyut kazanmıştır. Örneğin, Bulgaristan'da Türklere yönelik asimilasyoncu baskı politikasına karşı yürütülen protesto hareketi, insan hakları ihlallerine karşı çıkma girişiminin sınırlarını aşmış, ABD emperyalizminin sosyalist sisteme yönelik saldırı politikasının bir aracı haline getirilmiştir. Yıllarca sürdürülen bu kampanya sonunda beş yüz bin Türk kökenli Bulgar vatandaşının Türkiye'ye göç ettirilmesi olayı ya-

şanmıştır. Bu yığınsal göç, hem göçmenlere hem de Türkiye'ye zor anlar yaşatmıştır. Türkiye, bu büyük göç dalgasını masedememenin sıkıntısıyla karşı karşıya kalınca, sınırları kapatma kararı almış ve kışkırttığı göçmenleri yüzüstü bırakmıştır.

- ANAP iktidarının Batı Trakya Türkleri'ne yönelik politikasında da şoven milliyetçilik belirleyici bir öge olmuştur. Batı Trakya Türkleri'nin ekonomik ve kültürel sorunlarına barışçı yollardan çözüm bulunacak yerde, ırkçı ve milliyetçi kışkırtmalara öncülük edilerek bu insanların yaşadıkları ülkede huzursuz olmalarına ve Türk - Yunan ilişkilerinin de gerginleşmesine neden olunmuştur.

- Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle gelişen olaylarda da Özal, saldırgan bir politika izlemiş ve Türkiye'nin müttefikler safında Körfez Savaşı'na katılmasını savunmuştur. Bu konudaki ısrarlarına karşın, Silahlı Kuvvetleri ikna edemediği için, Türkiye fiilen savaşa katılamamıştır. Ancak Özal, savaştan sonraki "ganimeti" kaçırmamak için "bir koyup, beş almak" düşüncesinden hareketle, ABD'nin başını çektiği müttefik devletler cephesini etkin biçimde desteklemiştir. Ne var ki, yaptığı bütün fedakarlıklara karşın, savaş sonunda yarar sağlamak bir yana, Yumurtalık boru hattının kapatılması ve ambargodan ötürü, Irak'la yapılan ticaretin kesintiye uğraması nedeniyle Türkiye, yılda ortalama dört milyon Dolar zarara uğramıştır. Bu zarar bugün de devam etmektedir.

- Özal ve ANAP iktidarı, Körfez Savaşı'ndan sonra, Irak'ın Kürtlere yönelik imha hareketi sırasında, sınırı aşarak Türkiye'ye kaçan yüzbinlerce Kürt mülteciyi kabul etmek istememiş, ancak, ABD'nin ve Birleşmiş Milletler örgütünün istekleri ve maddi destek sözleri üzerine sınırları açmak zorunda kalmıştır.

Saddam Hükümeti'nin Kürtleri hedef alan jenosit girişiminden sonra, müttefiklerin Irak silahlı kuvvetlerine 36. paralelin yukarısına çıkma yasağı koyması üzerine ortaya çıkan yeni koşullarda Turgut Özal, Irak Kürtlerinin siyasal örgütlenmesine karşı çıkmıştır. Özal, müttefiklerin öncülüğünde Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulacağı endişesiyle, Iran ve Suriye ile işbirliği yapmış ve böyle bir devletin kurulmasına karşı çıkarak, Irak'ın toprak bütünlüğünü savunmuştur. Bu bağlamda Irak Kürtleri, Iraklı şiiler ve Saddam karşıtı arapların oluşturdukları cephede yeralan Irak'lı Türkmenleri de kışkırtarak, bağımsız hareket etmeye teşvik etmiştir.

Başka bir ülkenin iç işlerine müdahale anlamına gelen bu girişimler, Özal'ın izlediği dış politikanın saldırgan karakterini gösteren aydınlatıcı örneklerdir. Özal ve ANAP iktidarı, Kıbrıs uyuşmazlığında da BM'nin çözüm önerileriyle

uyum kuramamış ve uluslararası topluluğun barışçı çözüm istekleriyle ters düşmüştür. Görüşmelerden beklediği sonucu alamayınca, Kuzey Kıbrıs'ta yüz otuz bin nüfuslu Türk topluluğu için, bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin oluşturulmasına öncülük etmiştir. Türkiye dışında başka hiçbir devletin KKTC'yi tanımaması; bu politikanın uluslararası topluluk tarafından onanmadığının somut bir göstergesidir.

Özal'ın önderliğindeki ANAP iktidarının, eski Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Boşnak, Sırp ve Hırvatlar arasında çıkan uzlaşmazlığın ilk aşamasında, Bosna-Hersek'in üniter yapısı üzerinde direnen Bosnalı yöneticilere destek vermesi, barışçı uzlaşma yollarının tıkanmasına neden olmuştur. Bosnalı müslümanların Sırp vahşeti altında yaşadıkları bugünkü kanlı dramın nedenleri arasında Özal'ın, kışkırtıcı politikasının önemli bir yeri vardır. Uyuşmazlığın ilk günlerinde Bosnalı yöneticilerin, üniter devlet tezinden vazgeçirilerek, Bosna - Hersek'te üç etnik topluluğun eşit haklı federatif bir yapı içinde birarada yaşamaları ilkesini benimsemeleri sağlanabilseydi, olaylar, bugünkü noktaya gelmezdi.

Tüm bu örnekler, Özal'ın ırkçı ve saldırgan bir dış politika izlediğinin somut kanıtlarıdır. Türkiye, Özal'ın öncülük ettiği sekiz yıllık ANAP iktidarında izlenen, içteki insan haklarına aykırı anti-demokratik ve dıştaki barışçı olmayan politikalar nedeniyle uluslararası toplulukta soyutlanmış bir konuma girmiştir. Özal'ın geliştirdiği, aslında 12 Eylül rejiminin bir devamı olan bu çağdışı politikalar, bir devlet ideolojisi olarak benimsenen Türk İslam sentezi düşüncesinin ürünleridir. İktidardaki partiler değiştiği halde, bir devlet dayatması olduğu için bugün de aynı politikalar izlenmektedir.

12 Eylül Sonrası Düzende Süleyman Demirel'in Öncülük Ettiği DYP'nin Muhalefet Politikası

Muhalefet Yıllarında Hukuk Düzeni ve Toplumsal Sorunlara Yaklaşım

Süleyman Demirel'in 12 Eylül sonrasında, siyaset sahnesinde aktif olarak ve açıktan rol alması, 1982 Anayasası'nın eski siyasetçilere siyaset yapma yasağı getiren geçici dördüncü maddesinin kaldırılmasına ilişkin kampanya ile baş-

lamıştır. Daha önce el altından yönlendirdiği Büyük Türkiye Partisi ve ondan sonra da Doğru Yol Partisi ile sürdürdüğü örtülü ilişki, bu kampanya sırasında açık bir politik mücadele biçimini almıştır.

1987 milletvekili genel seçimlerinden önce, eski politikacıların siyaset yapma yasağının kaldırılması, basında ve kamuoyunda giderek yükselen bir destek sağlamıştı. Kamuoyunun bu yönde gelişen istemlerini ve baskılarını gözardı etmek olanaksızdı. Başbakan ve ANAP lideri Turgut Özal, siyaset yasağının kaldırılmasına karşıydı. Özal, bu yasağı TBMM'de kaldıracak çoğunluğa sahip olduğu halde, sorunu parlamentoda çözmeye yanaşmamış, halkoylamasıyla sonuçlandırmayı yeğlemiştir. Bu amaçla Anayasa'nın değiştirilmesini öngören 175. maddeyi değiştirerek, salt çoğunlukla benimsenen bir Anayasa değişikliğinin halkoyuna sunulabilmesi ilkesini getirmiştir. Bu değişiklikten yararlanarak, siyaset yasağına son verilmesi için geçici dördüncü maddenin kaldırılmasına ilişkin yasa teklifini halkoyuna sunmuştur. Yüksek Seçim Kurulu'nun denetiminde yapılan halkoylaması için, önce bir kampanya başlatılmıştır. Bu kampanya boyunca Turgut Özal ve ANAP yöneticileri, siyaset yasağının sürdürülmesini; Demirel ile DYP kadroları, Erdal Inönü ile SHP kadroları ve diğer yasaklılar da yasağın kaldırılmasını savunmuşlardır. Sonuçta; az bir farkla siyaset yasağının kaldırılması benimsenmiş ve Anayasa değişikliği yürürlüğe girmiştir. Başta Süleyman Demirel olmak üzere, Adalet Partisi'yle CHP yönetici ve milletvekilleri, yeğledikleri parti saflarında aktif olarak yeniden politika yapma imkanına kavuşmuşlardır.

1987 seçimlerine girerken, Özal, seçim kanununu değiştirmiş, seçim bölgelerini ANAP'ın lehine yeniden düzenlemiş, ulusal ve bölgesel barajlarla, oyların çoğunluğuna dayanmadan, güçlü biçimde iktidar olmanın koşullarını hazırlamıştır. Bu kanunla propaganda usul ve biçimleri de değiştirilerek, muhalif partilerin propaganda yapma olanakları sınırlanmış, eşitlik ilkesi çiğnenerek, seçime katılan partiler arasında ayrıcalık yapılmıştır. Ayrıca, önseçim yapma zorunluluğunu kaldırarak, aday tesbitinde parti liderini tek seçici konumuna getirmiştir. Süleyman Demirel, bu seçimlere DYP Genel Başkanı olarak katılmış ve seçim kampanyasının stratejisini demokrasi, insan hakları ve egemenliğin ulusa ait olduğu temaları üzerine kurmuştur. Seçime katılan partilerden sadece üçü; ANAP, SHP ve DYP Meclis'e girebilmişlerdir. MGK'nın oluşturduğu MDP seçimden çok önce dağılmış ve Halkçı Parti de SODEP'le birleşerek, SHP'ye dönüşmüştür. Böylece, 12 Eylül rejiminden icazet alan üç partiden sadece ANAP

kalmış ve bu parti, 1987 seçimlerinde yeniden iktidara gelmiştir. ANAP, seçimlerde toplam oyların üçte birinin biraz üstünde oy aldığı halde, hileli seçim kanunundan yararlanarak, %50'yi aşan bir çoğunlukla parlamentoya girmiştir. SHP, ikinci parti olarak ana muhalefet görevini üstlenmiş ve DYP de üçüncü parti olmuştur.

Süleyman Demirel, DYP lideri olarak parlamentoya girdikten sonra, meclis içinde ve dışında Turgut Özal'ı ve ANAP iktidarını hedef alan amansız bir muhalefet başlatmıştır. Demirel'in muhalefeti, gayrimeşru kazançlar, Özal ailesinin sağladığı haksız servet, hayali ihracat, kredi yolsuzlukları ve benzeri ekonomik yaşama ilişkin eleştirilerle, gelir dağılımındaki adaletsizlik, insan hakları ihlalleri, anti-demokratik uygulamalar ve benzeri sosyal konularda yoğunlaştırılmıştır. Demirel, ayrıca, siyasal iktidarın kaynağını da irdeleyerek, ulusun egemenliğine dayanmayan cunta yönetimlerini ve askeri müdahaleleri, ödünsüz bir şekilde eleştirmek suretiyle demokrat bir politikacı kişiliği sergilemiştir.

Özal'ın, toplum çoğunluğunun desteğini almadan, mecliste çoğunluğu sağlamasını, ulusal iradeyi saptırma biçiminde yorumlamış, daha sonra bu çoğunluğa dayanarak kendisini Cumhurbaşkanı seçtirmesini devlet başkanlığı makamını bir gasp olarak nitelemiştir. Demirel, Turgut Özal'ı ve onun liderliğindeki ANAP iktidarını eleştirirken, meşruiyetini tartışma konusu yapmış, anti-demokratik uygulamalarla insan hakları ihlallerini de aralıksız biçimde sergilemiştir. 1991'de yapılan seçim kampanyasına kadar sürdürülen bu eleştirilerde Demirel'in kullandığı ve 1991 seçimlerinden sonra da büyük ölçüde, DYP-SHP ortak hükümet protokolünde yer alan başlıca temalar şunlardır:

- Türkiye, Batılı anlamda özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasiye layıktır. Demokrasiyle yönetilen Batı ülkelerinde ne gibi haklar mevcutsa, DYP iktidarında aynı haklar sağlanacak ve yaşama geçirilecektir.

- DYP iktidarında, millet iradesinin mutlak üstünlüğü ve egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu ilkesi, siyasetimizin hareket noktası olacaktır.

- Türkiye'de sivil toplumun gelişmesini amaçlayan katılımcı ve tam demokratik bir anayasal düzen kurulacaktır. Türk toplumuna dayatılan ve dokuz yıl gibi kısa bir süre içinde yaşlanmış ve ülke ihtiyaçlarının gerisinde kalmış 1982 Anayasası, mutlaka değiştirilecektir. Yeni anayasa, hukukun üstünlüğünü vazgeçilmez ilke sayan, tam demokratik ve çoğulcu sistemi öngören, çağdaş bir anayasa olacaktır.

- Türkiye'nin ihtiyacı olan anayasanın, siyasi partiler başta olmak üzere, ülkedeki ilgili tüm kuruluşların ve halkımızın uzlaşması sonucu oluşmasına çaba gösterilecektir.

1982 Anayasası'nda düzenlendiği biçimiyle cumhurbaşkanlığı bir kurum olarak demokrasinin gerekleriyle bağdaşmadığından, cumhurbaşkanlığının seçim yönteminden başlayarak, görev ve yetkileriyle tarafsızlığının sağlanması konuları, öncelikle ele alınacak; cumhurbaşkanlığı kurumu, parlamenter sistemin gerekleriyle uyumlu bir konuma kavuşturulacaktır.

12 Eylül'de oluşan MGK ile bu dönemin diğer yönetim yetkililerini her türlü cezai, mali veya hukuki sorumluluğun dışında tutan Anayasa'nın geçici on beşinci maddesini yürürlükten kaldırmak için TBMM'de gerekli çoğunluğu bulma çalışmaları sürdürülecektir.

-Paris Şartı ve bunu önceleyen bütün belgelerde yer alan insan haklarına ilişkin temel ilkeler, devletimizin ve toplumumuzun tüm katmanları için vazgeçilmez ön şartlar ve yaşamsal veriler olarak benimsenecek ve bunlar Türk demokrasisinin ayrılmaz ögeleri sayılacaktır. Türkiye'de insan hakları uygulamaları, ülkemizin uluslararası taahhütleri ve Batı ile bütünleşme yolundaki iradesiyle uyumlu hale getirilecektir.

- 12 Eylül hukukunun kalıntıları olan yasal düzenlemeleri, uygulamaları ve kısıtlamaları hızla yürürlükten kaldırarak, her alanda tam demokratik bir siyasal ortam yaratılacaktır.

- Çağdaş bir toplumun temelini oluşturan inanç, düşünce, anlatım özgürlüklerinin kullanılmasına yönelik engeller kaldırılacak ve bu alandaki kısıtlamalara son verilecektir.

- İşsizlik sigortası sistemi tesis edilecek ve aşamalı olarak uygulamasına geçilecektir.

- Kamu görevlilerine grevli, toplu sözleşmeli sendikal hak ve özgürlüklerini tanınması için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu hak ve özgürlüklerin anayasal güvenceye kavuşturulması için de gerekli girişimler başlatılacaktır.

- Her türlü yolsuzluk iltimas ve rüşvetle mücadele edilecek, dürüst ve saydam bir yönetim oluşturularak, toplumda genel bir güven ortamı sağlanacaktır.

Üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik tanınarak, YÖK sistemi kaldırılacak, yüksek öğretim kurumlarının kendi içlerinden seçtikleri organlar eliyle yönetilmesi sağlanacaktır.

- Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi gerçek anlamda sağlanacak, tabii hakim ilkesi tüm yargıya egemen olacaktır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yargı bağımsızlığı ilkesine göre yeniden düzenlenecektir.

- 12 Eylül hukukunun önemli ürünleri olan siyasi partiler ve seçim yasaları da yeni baştan ele alınacak, siyasi partilerin özgürce çalışmaları sağlanacak ve seçim sistemi adil bir yapıya kavuşturulacaktır.

- Polis Görev ve Yetki Yasaları demokratikleştirilecek, polisin kişi hak ve özgürlüklerine ilişkin eğitimi sağlanacak ve yetkileri yeniden düzenlenecektir. Karakollar, korkulan yer olmaktan çıkarılacak, şeffaflaştırılacaktır.

- Ceza ve Usul yasalarında yapılacak değişikliklerle, tutuklanan veya yakalanan kişiye avukatını hazır bulundurmadan ifade vermeyi reddetme hakkı tanınacaktır.

- Sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimlerinin hukuk içi rejimler olmaları nedeniyle, bunlara ilişkin yasalar, hukuk devleti ilkesi ve hukukun üstünlüğüyle temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamayacağı evrensel kuralı ışığında gözden geçirilerek, yeniden düzenlenecektir.

- Toplantı ve gösteri yürüyüşü ve dernek kurma haklarının vatandaşlar tarafından kullanılabilmesini rahatlatacak yasal değişiklikler gerçekleştirilecektir.

- Terörle Mücadele Yasası, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamaz ilkesi ışığında yeniden ele alınacaktır.

- 1402 Sayılı Yasa ile yargı kararı olmaksızın görevine son verilen kamu görevlilerinin görevlerine dönmesi sağlanacaktır.

- Meslek kuruluşları üzerindeki baskılar kaldırılacaktır.

- Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirlenen demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun yasal düzenlemeler gerçekleştirilecek, herkesin gerçekleri öğrenme ve bilgi edinme hakkına sahip olduğu anlayışı çerçevesinde basına gerekli güvenceler sağlanacaktır.

DYP'nin Muhalefet Yıllarındaki Ekonomik Temel Yaklaşımları

Demirel, muhalefet yılları boyunca ANAP'ın izlediği köşedönmeci ve enflasyona dayanan ekonomik politikaları, sürekli biçimde eleştirmiş ve enflasyonun vatandaşa yüklenen haksız bir vergi olduğunu savunmuştur.

Ekonomiyi düzeltmek ve halkı enflasyondan kurtarmak için savunduğu ve daha sonra da DYP-SHP ortak protokolünde yer alan başlıca düşünce ve öneriler şunlardır:

- Halkın en kısa sürede enflasyondan kurtulması için, ekonominin ve finans biliminin gerektirdiği bütün araçlar kullanılarak, geçim sıkıntısına son verilecektir.

- Denk bütçe amaç olarak benimsenecek, devletin bütün hesapları bir çatı altında toplanacak ve fonlar genel bütçeye katılarak, TBMM'nin denetimi altına sokulacaktır.

- Kamu harcamaları, ciddi bir denetim ve disiplin altına alınacak ve israf dönemine son verilecektir.

Az kazanandan az, çok kazanandan çok vergi alınmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

- Dışa açık pazar ekonomisinin kuralları içinde sosyal devlet politikası uygulanacaktır.

- Gelir dağılımındaki adaletsizliğe son vermek ve refahı tabana yaymak için gerekli her türlü mali, ekonomik ve sosyal araçlar birarada kullanılarak amaca ulaşılacaktır.

- Sendikal hakların İLO standartlarına uygun bir çerçevede kurumlaşması sağlanacak, işçi ve işveren ilişkileri sosyal barışı güçlendirici yönde düzenlenecektir.

- Asgari ücret, aşamalı olarak vergi dışı bırakılacaktır.

- Tüketiciyi her türlü sömürüye karşı korumak için gerekli sosyal ve ekonomik önlemler alınacak ve yasal düzenlemeler yapılacaktır.

- Her türlü yolsuzluk iltimas ve rüşvetle mücadele edilecek ve bu amaca uygun dürüst ve saydam bir yönetim gerçekleştirilecektir.

- KİT'lerin ekonomimizde önemli bir yeri vardır. Beş yüz büyük sanayi kuruluşundan özel sektöre dahil olanlar, satış gelirinin %26'sı oranında katma değer yaratırken, kamu kuruluşları ise satış gelirinin %32'si kadar katma değer yaratmışlardır. Bu nedenle KİT reformunun hedefi, KİT'lerin halka hizmet etmesi ve ülke kalkınmasını sağlayacak doğrultuda olmasına özen gösterilecektir.

Bu amaçla KİT'ler, politik ve bürokratik müdahalenin dışına çıkarılacak ve profesyonel bir yönetime kavuşturularak, özerkleştirileceklerdir.

- 1980'li yıllarda Türkiye'de sanayileşme stratejisinden vazgeçilerek, sanayi politikası ana eksen olmaktan çıkarılmış ve ticaret ağırlıklı politikalara öncelik verilmiştir. Sanayileşmeden vazgeçerek, krizi aşar. hiçbir ülke yoktur. Türkiye de sanayileşerek krizi aşacaktır.

- Avrupa Topluluğu ile bütünleşmenin sağlanması da ancak yeni bir atılım stratejisiyle gerçekleştirilebilir.

DYP'nin Muhalefet Yıllarında Kürt Sorununa Yaklaşımı

Demirel'in muhalefet yıllarında Kürt sorunundaki yaklaşımı, demokratik bir içerik taşımaktadır. Bu sorunun ancak demokratik hukuk devleti kuralları içinde çözülebileceği inancı egemendir Demirel'de. Demirel, muhalefet yılları boyunca, ANAP'ın şiddet politikasını eleştirmekte ve insan haklarına aykırı bulmaktadır. Çeşitli nedenlerle açıkladığı ve daha sonra DYP-SHP ortaklık protokolünde yer alan bu konudaki düşüncelerini şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:

- Güneydoğu sorununun çözülmesi ancak demokratik bir hukuk devleti içinde mümkündür.

- Türkiye Cumhuriyeti, üniter bir devlettir. Devletimizin kuruluşunda ulusumuzun cumhuriyetimizi ve demokrasimizi benimseme, sürdürme ve geliştirmede rıza birliği vardır. Bu rıza birliği sorunun çözümünü kolaylaştıracak en önemli unsurdur.

- Çağımızda silahla, şiddetle, terör yoluyla hak elde etme dönemi kapanmıştır. Günümüz koşullarında, hakların elde edilmesi ve yaşatılması için ortak barışçıl kurallar ve kurumlar oluşturulmuştur. AGİK süreci ve Paris Şartı, ülkeler ve halklar için küresel düzenlemeler, haklar ve özgürlükler getirmiştir. Bu kurallar, sözleşmelerin imzacı tarafı olan Türkiye için de uygulanması gereken zorunlu kurallardır.

- Yurttaşlarımız arasında kültür, düşünce, inanç, din ve köken farkları olması doğaldır. Bunlar başka ülkeler için de geçerlidir. Böylesine çeşitlemeler; demokratik ve üniter devlet için zaaf değildir. Bir üniter yapı içinde çeşitli etnik, kültürel ve dile ilişkin kimlik özellikleri özgürce ifade edilebilir, özenle korunabilir ve rahatça geliştirilebilir. Bu, ulus ve devlet birliğinin gücünü azaltmaz, aksine pekiştirir.

Herkesin kendi ana dilini, kültürünü, tarihini folklorunu, dini inançlarını araştırması, koruması ve geliştirmesi temel insan hak ve özgürlükleri kapsamı

içindedir.

Güneydoğu sorunu, tüm bu hakların yasalar çerçevesinde sağlanması suretiyle çözülecektir.

- Bölgenin kalkınması, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, bozulan dengelerin düzeltilmesi, haksızlıkların önlenmesi bu alandaki politikalarımızda belirleyici bir yaklaşım olacaktır.

- Doğu ve Güneydoğu için genel ve bölge kalkınma planları çerçevesinde özel "Bölgesel Kalkınma Planı" hazırlanarak, uygulamaya geçilecektir.

- 1980 öncesinde başlatılan ve ANAP döneminde durdurulmuş olan tesis ve fabrikaların yeniden canlandırılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Bölgesel kalkınma planı, yalnız özel sektöre yönelik teşviklerle sınırlı kalmayacak, kamu kesimi de öncü ve girişimci olarak bölgenin ekonomik ve toplumsal sorunlarının çözümünde gerekli katkıları yapacaktır.

- Doğu ve Güneydoğu'da uzun dönemli önlemler alınmakla birlikte tehlikeli boyutlara ulaşan işsizlik sorununa da kısa dönemde "Özel İstihdam Projeleri" yardımıyla çözüm bulunacaktır.

Süleyman Demirel'in Öncülük Ettiği DYP'nin Muhalefet Yıllarındaki Dış Politika Yaklaşımları

Süleyman Demirel, muhalefet yıllarında, özünde barışçı bir dış politika yaklaşımı sergilemiştir. Turancı ve şoven milliyetçi eğilimlerini saklı tutmuş ve soğuk savaş yıllarındaki anti-komünist düşüncelerini ön plana çıkarmamıştır.

TCK'nın 141-142. maddelerinin kaldırılarak, komünistlere ve komünist partisine özgürlük tanınması konusunda kendisinden destek isteyen TBKP yöneticilerini kabul etmiş ve istemlerini dinleyerek eski bağnaz eğilimlerinden vazgeçtiği izlenimini vermeye çalışmıştır. Ancak, kendine özgü politik bir ifadeyle TCK'nın 141-142. maddelerinin kaldırılmasına ve komünist partisine özgürlük verilmesine karşı olduğunu dolaylı yoldan belirtmeyi ihmal etmemiştir. Gerçekten Demirel, TBKP'lilerle yaptığı bu görüşmede her türlü demokratik hak ve özgürlükten yana olduğunu belirtmekle birlikte, TCK'nın 141-142. maddelerinin kaldırılması ve komünist partisine özgürlük tanınması konusunda halk oylamasına başvurulmasını ve bu oylamanın sonucuna göre yasal düzenleme yapılmasını tavsiye etmiştir. Demirel, Türkiye'de devletin öncülük ettiği ve yıllarca yoğun biçimde sürdürülen anti-komünist propagandalarla sağlanan komünist düşmanlığının köklü biçimde yerleştiği bir toplumda; tüm siyasal partilerin karşıt

bir kampanyayla katılacakları bir halk oylamasında olumlu bir sonuç alınamayacağını bildiği için, gelen heyetin istemlerine bu öneriyle yanıt vermiştir. Böylece Demirel, hem demokrat lider imajini korumayı hem de Türkiye'de komünist partisinin yasaklı kalmasını sağlamayı başarmış oluyordu. Ne yazık ki, TBKP yöneticileri, bu taktiği kavrayamamış ve Demirel'in tuzağına düşerek TCK'nın 141-142. maddelerinin kaldırılarak, komünist partisine özgürlük tanınması konusunda halk oylaması yapılması önerisini savunmuşlardır. Bereket versin, Batılı dostlarının baskısından kurtulamayan Özal, TCK'nın 141, 142 ve 163. maddelerini kaldırmak zorunda kalmış ve komünist sol, halk oylaması yapturarak, bir açmaza girmekten kurtulmuştur.

Demirel iktidara gelinceye kadar iç politikada olduğu gibi dış politikada da demokrat bir lider imajını korumaya çalışmış 1980 öncesi, sosyalist sisteme olan düşmanlığıyla, ırkçı ve Turancı düşüncelerini gizli tutmayı başarmıştır. Dış politikaya ilişkin açıklamalarında, dış Türkler edebiyatı ve komünizm düşmanlığı belirleyici olmaktan çıkarılmış, karşılıklı yarar ilişkilerine dayanan, barışçı bir tutum sergilenmiştir. Muhalefet yıllarında dış politikaya ilişkin olarak geliştirdiği düşünceler, daha sonra DYP-SHP ortaklık protokolüne de yansımıştır. Demirel'in bu döneme ilişkin dış politika yaklaşımlarını şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:

- Kişilikli, tutarlı ve bilinçli bir dış politikanın izlenmesi temel bir hedef olarak benimsenecektir. Dış politikada evrensel değerlere bağlı kalınarak, karşılıklı yarara dayalı ilişkiler içinde, barışçı bir politika izlenecektir.

- Uluslararası topluluğun saygın bir üyesi olmak ve çağın değişimlerinin getirdiği ekonomik yapılanmalarla yeni güvenlik sistemlerinde yer almak, dış politikamızın hedefleri olacaktır.

- Kıbrıs sorununun, iki toplum arasındaki görüşmelerle ve adada iki eşit toplumun varlığını kabul eden ve siyasi eşitlik çerçevesinde iki topluma eşit haklar ve güvenceler veren federatif bir devlet yapısı içinde çözülebileceğine inanıyoruz.

- Demirel, muhalefet yıllarında dış Türkler'e ilişkin düşüncelerini açıklamakta ihtiyatlı davranmış, sadece Batı Trakya Türklerinin savunulmasını görev olarak benimsediklerini ifade etmiştir. Bu açıklamanın diğer dış Türkleri de kapsadığı, iktidarda izledikleri politikalarla açıklık kazanmıştır.

- Komşumuz Yunanistan'la mevcut anlaşmazlıkların samimi bir diyalog için-

de ve karşılıklı bir mütabakatla çözülebileceğine inanıyoruz. Sorunları çözmek için bu amaca uygun politikalar geliştirilecektir.

- Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üye olarak girmesi için gerekli her türlü çaba gösterilecektir.

- Türkiye'nin ABD ile dostluğuna ve onunla yakın siyasi, ekonomik ve ticari işbirliğine özel bir önem verilecek ve ABD ile iyi ilişkilerin sürdürülmesine özen gösterilecektir.

- Rusya ile her alanda iyi komşuluk ilişkileri geliştirilmesine çaba gösterilecektir.

- İslam Konferansı üyesi ülkeler ve diğer müslüman ülkelerle olan ilişkilerin geliştirilmesine özen gösterilecektir. (DYP ile SHP Arasında Imzalanan Ortak Hükümet Protokolü ve Ekleri adlı belgeden özetlenmiştir. s. 3-60).

12 Eylül Sonrası Düzende Erdal Inönü'nün Başkanlığındaki SHP'nin Muhalefet Politikası

1987 seçimlerinden sonra oluşan parlamentoda SHP, ana muhalefet partisi olarak görev almıştır. ANAP iktidarına yönelik muhalefet görevini eksiksiz biçimde yerine getirmiştir.

SHP lideri Erdal Inönü, muhalefet yıllarında, ANAP lideri Özal'dan ve DYP lideri Demirel'den farklı bir liderlik anlayışı sergilemiştir. Diğerlerinin aksine, parti politikasını tek başına belirlemeye yanaşmamış ve SHP'yi bir lider partisi yapmamıştır. SHP'nin saptadığı politikalar, daha çok kolektif yönetim anlayışına göre parti merkez organlarının ortak kararlarıyla oluşturulmuştur. Partinin Sosyalist Enternasyonal'e üye olarak katılması sağlanmış, Sosyalist Enternasyonal'in politik tercihleri ve aldığı kararlar, parti politikasına yansıtılmıştır.

SHP, ANAP iktidarında toplumu rahatsız eden gayrimeşru kazançları, kredi yolsuzluklarıyla hayali ihracat oyunlarını ve Özal ailesinin yasa dışı yollarla sağladığı servet söylentilerini, ödünsüz bir biçimde eleştirmiştir.

SHP, ayrıca, enflasyonist politikaların sürdürülmesini, ekonominin işçi ve memurlara getirdiği yükün neden olduğu toplumsal rahatsızlıklarla, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri, işsizliği ve antidemokratik uygulamalar ile insan hakları ihlallerine ilişkin konularda yoğun eleştiriler yapmıştır.

SHP Grubu, bütçe konuşmalarında ülkenin demokratikleşmesi, Gü-

neydoğu'da yürütülen baskı ve şiddet politikasına son verilmesi, anti demokratik yasaların kaldırılması ve Kürt sorununun demokratik yoldan çözümüne ilişkin önerilerde bulunmayı da ihmal etmemiştir. Ayrıca, ANAP'ın, seçim kanunundaki anti demokratik değişikliklerle sağladığı ve toplum çoğunluğuna dayanmayan meclis çoğunluğunu hukuk dışı bir çoğunluk olarak değerlendirmiş ve Özal'ın bu çoğunluğa dayanarak Cumhurbaşkanı seçilmesini de gayri meşru saymıştır.

SHP, ANAP'ın muhalefeti etkisizleştirme siyasetine karşı, Özal'ın, önce başbakan olarak, sonra da cumhurbaşkanı olarak muhatap alınmaması ve çağrılarının yanıtsız bırakılması suretiyle pasif direnişe geçmiştir.

SHP'nin yürüttüğü bu etkili muhalefet, özellikle demokrasi ve insan hakları konusunda yaptığı uyarılar ve gösterdiği çözüm önerileri, toplumda olumlu tepkiler yaratmış ve partinin halk desteğini yükseltmiştir.

ANAP'ın çıkardığı anti demokratik kanun ve kararnameler aleyhinde Anayasa Mahkemesi'nde açılan davaların iptalle sonuçlanması da aydın kamuoyunda SHP'ye puan kazandırmıştır.

ANAP'ın uyguladığı yağma ekonomisine ve baskı politikasına yönelttiği eleştirilerle, güçlü bir kamuoyu desteği sağlayan SHP, 1989 yerel seçimlerinde büyük bir başarı sağlayarak, birinci parti konumuna yükselmiş ve belediye başkanlıklarını büyük bir çoğunlukla kazanmıştır. İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Diyarbakır ve benzeri büyük illerin belediye başkanlıkları da SHP'ye geçmiştir. Belediyelerde ve yerel meclislerde iktidar olan SHP, ANAP'ın TBMM'deki iktidarını sarsmaya başlayan yegane politik güç konumuna gelmiştir. Ne var ki, yerel seçimlerde iş başına gelen kadrolar, başarılı olamamış ve SHP'nin parlamento içi muhalefette sağladığı prestiji kısa zamanda geriletmişlerdir. Buna karşın SHP Meclis Grubu, başlattığı muhalefeti 1991 seçimlerine kadar etkin biçimde sürdürmüştür.

SHP'nin muhalefet yıllarında ANAP iktidarına yönelik olarak yaptığı eleştirilerle, rejimin iyileştirilmesi doğrultusundaki önerileri, büyük çoğunlukla DYP-SHP ortak hükümet protokolünde yer almıştır. Bu büyük bir başarıdır. Ancak, bu protokolün iktidarda yaşama geçirilmemiş olması hem Türkiye hem de SHP için giderilmesi mümkün olmayan kayıplara neden olmuştur.

Muhalefet Yıllarında SHP'nin, Hukuk Düzenine ve Toplumsal Sorunlara Yaklaşımı

SHP'nin ortak protokolde yer alan muhalefet yıllarındaki hukuk düzeni ve toplumsal sorunlara ilişkin düşünce ve Önerileri Şunlardır:

1982 Anayasası, çoğulcu, katılımcı, çağdaş bir demokrasiyi gerçekleştirmeye elverişli değildir. Mutlaka değiştirilmesi gerekir.

- Türk toplumuna dayanılan ve ülkenin ihtiyaçlarına yanıt vermekten uzak kalan bu Anayasa'nın yerine, hukukun üstünlüğünü temel ilke sayan, tam demokratik, çoğulcu ve katılımcı sistemi öngören, çağdaş bir anayasa yapılması için çaba gösterilecektir.

- Böyle bir anayasanın, mutlaka, siyasal partiler başta olmak üzere, ülkedeki kuruluşların ve halkın tümünün uzlaşmasıyla gerçekleştirilmesine özen gösterilecektir.

1982 Anayasası'nda öngörülen cumhurbaşkanlığı kurumu, cumhurbaşkanlığının seçim yöntemi başta olmak üzere, tarafsızlığının korunmasıyla, görev ve yetkilerine ilişkin konular, parlamenter sistemin gerekleriyle uygun bir konuma getirilecektir.

- 12 Eylül'de oluşan MGK ile bu dönemin diğer yönetim yetkililerini, her türlü cezai, mali veya hukuki sorumluluğun dışında tutan Anayasa'nın geçici 15. maddesinin yürürlükten kaldırılması için çaba gösterilecektir.

- Helsinki Sonuç Belgesi ve buna bağlı süreçte imzalanan belgelerle, Paris Şartı'nda yer alan insan haklarına ilişkin temel ilkeler, devleti ve toplumu bağlayan ön şartlardır. Tüm bu hakların yaşama geçirilmesi, demokratikleşmenin olmazsa olmaz koşulu olarak benimsenecektir.

- Türkiye'de insan hakları uygulamaları, Türkiye'nin taahhütleri ve Batıyla bütünleşme isteklerinin gerekleriyle uyumlu hale getirilecektir.

- 12 Eylül hukukunun kalıntıları olan yasal düzenlemeler, uygulamalar ve kısıtlamalar yürürlükten kaldırılcak ve yaşamın her alanını kapsayan, demokratik bir ortam yaratılacaktır.

- Çağdaş bir toplumun temelini oluşturan inanç, düşünce ve anlatım özgürlüklerinin kullanılmasını yasaklayan engeller kaldırılacak ve bu alandaki kısıtlamalara son verilecektir.

- YÖK sistemi kaldırılacak, üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik ta-

nınarak, yüksek öğretim kurumlarının kendi içlerinden seçtikleri organlar eliyle yönetilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

- Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesini engelleyen yasal düzenlemeler kaldırılacak ve tabi hakim ilkesi, eksiksiz biçimde işletilecektir. Bu amaçları gerçekleştirmek için Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, yargı bağımsızlığı ilkesine göre yeniden düzenlenecektir.

- 12 Eylül rejiminin bir dayatması olan siyasi partiler kanunuyla, seçim kanunu, yeni baştan düzenlenecek ve siyasal partilerin özgürce çalışmaları sağlanacak ve adil bir seçim sistemi getirilecektir.

- Yine 12 Eylül rejiminin bir dayatması olan polis görev ve yetki yasaları demokratikleştirilecek, polisin insan hakları ve özgürlüklerine ilişkin eğitimi sağlanacak, görev ve yetkileri yeniden düzenlenecektir.

- Ceza ve usul yasaları değiştirilecek, yakalanan kişiye avukatını hazır bulundurma ve ifade vermeyi reddetme hakkı tanınacaktır.

- Hukuk içi rejimler olması gereken sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimlerini düzenleyen bugünkü anti demokratik yasalar, hukuk devleti ilkesi ve hukukun üstünlüğüyle temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamayacağı evrensel kuralı ışığında gözden geçirilerek, yeniden düzenlenecektir.

- Toplantı ve gösteri yürüyüşü ve dernekler kanunu gözden geçirilecek ve bu hakların özgürce kullanılmasını sağlayacak yeni düzenlemeler yapılacaktır.

- Terörle Mücadele Yasası'nın düşünce, anlatım ve benzeri temel hak ve özgürlüklerle bağdaşmayan hükümleri kaldırılacak ve yasaya salt terörle mücadele amacına yönelik bir içerik kazandırılacaktır.

1402 Sayılı yasa ile, yargı kararı olmaksızın görevlerine son verilen kamu görevlilerinin görevlerine dönmeleri sağlanacaktır.

Meslek kuruluşları üzerindeki baskılar kaldırılacak ve çoğulcu demokrasinin gereklerine uygun bir çalışma düzenenine kavuşmaları sağlanacaktır.

- Herkesin gerçekleri öğrenme ve bilgi edinme hakkına sahip olduğu evrensel kuralına uygun olarak, basına gerekli güvenceler getirilecektir.

SHP'nin Muhalefet Yıllarındaki Ekonomik Temel Yaklaşımları

SHP yöneticileri, muhalefet yılları boyunca, ANAP'ın izlediği yağmacı, köşe

dönmeci, adam kayırmacı, enflasyonist politikasını ve KİT'lerin parti kadrolarına peşkeş çekilerek kendi kaderine terkedilmek suretiyle borç ve zarar batağına sokulmasını ve kamu ekonomisinin yıkıma sürüklenmesini sürekli biçimde eleştirmişlerdir.

SHP'nin ekonomiye yönelik başlıca eleştiri ve önerileri şunlardır:

- KİT'lerin ekonomiye büyük katkısı olduğu belirtilmiş ve tasfiye edilmeleri düşüncesinin terkedilerek, bunların teknolojik ve yönetsel açıdan iyileştirilmesi suretiyle ülke kalkınmasında hizmet vermelerinin sağlanması istenmiştir.

- Sürekli enflasyona dayanan bir mali politikanın, halka dolaylı yoldan ekonomik bir yük bindirdiği ve büyük sermaye sahiplerine de haksız kazanç sağladığı, eleştiri konusu yapılmış ve enflasyona son verilmesi istenmiştir.

- Gelir dağılımındaki adaletsizliğin önemli toplumsal sorunlara neden olduğu ve bu olumsuz gidişin aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal gelişmesine de frenleyici bir etki yaptığı vurgulanmış ve gelir dağılımının düzeltilmesi için önlemler alınması istenmiştir.

- ANAP iktidarının açık bütçe politikası eleştirilmiş, denk bütçenin amaç olarak benimsenmesi savunulmuştur. Ayrıca, devletin bütün hesaplarının bir çatı altında toplanması gereği belirtilmiş ve denetim dışı bırakılan fonların bütçeye katılarak, TBMM'nin denetimi altına sokulması istenmiştir.

- Devlet giderlerinin sağlam vergilerle karşılanması için köklü bir vergi reformu yapılması ve etkin bir vergi denetim mekanizması kurularak, vergi kaçırma eylemine son verilmesi önerilmiştir.

Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin denetim altına alınarak, vergilendirilmesi, az kazanandan az, çok kazanandan çok vergi alınmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılması istenmiştir.

- Gelir dağılımının düzeltilmesi ve refahın tabana yayılması için gerekli mali, ekonomik ve sosyal araçların birarada kullanılmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılması önerilmiştir.

- Asgari ücretin vergi dışı bırakılması, sosyal adaletin ve adil bir vergi politikasının gereği olarak savunulmuştur.

- Tüketicinin her türlü sömürüye karşı korunması için gerekli sosyal ve ekonomik önlemlerin alınmasıyla birlikte, zorunlu yasal düzenlemelerin yapılması, ertelenemez bir görev olarak tanıtılmıştır.

- Her türlü yolsuzluk, iltimas, adam kayırma ve rüşvetle mücadele edilmesi ve bu amaca yönelik dürüst ve saydam bir yönetimin gerçekleştirilmesi talep edilmiştir.

- 1980'li yıllarda sanayileşme stratejisinden vazgeçilerek, ticaret ağırlıklı politikalara öncelik verilmesi eleştiri konusu yapılmış ve kalkınmanın sanayileşme ile mümkün olduğu belirtilerek, Türkiye'nin de ekonomik krizi ancak sanayileşmeyle aşabileceği savunulmuştur.

- Türkiye'nin AT ile bütünleşmesi için her türlü önlemin alınması ve gerekli girişimlerin sürdürülmesi talep edilmiş, bütünleşmenin de ancak yeni bir sanayi atılımı stratejisiyle gerçekleşebileceği öne sürülmüştür.

- Sendikaların örgütlenmeleri ve özgürce çalışmaları konusundaki sınırlayıcı engellerin kaldırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması istenmiş ve sendikaların İLO normlarına kavuşturulması talep edilmiştir. Ayrıca, işçi sınıfına siyasal grev ve genel grev haklarının tanınması istenmiştir.

- Kamu görevlilerinin grevli ve toplu sözleşmeli sendikal haklara kavuşması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasının İLO sözleşmesi uyarınca yerine getirilmesi gereken zorunlu bir devlet taahhüdü olduğu ifade edilmiştir.

- İşsizlik sigortası sisteminin kurulması ve bunun geri kalmış bölgelerden başlanmak suretiyle aşamalı olarak tüm ülkede uygulamaya konulması istenmiştir.

SHP'nin Muhalefet Yıllarında Kürt Sorununa Yaklaşımı

SHP, Kürt sorununa demokrasi açısından yaklaşmış ve bu sorunun ancak demokratik hukuk devleti kuralları içinde çözülebileceğini ifade etmiştir. ANAP iktidarının şiddet politikasını eleştirmiş ve soruna demokratik bir çözüm bulmalarını önermiştir.

SHP, Kürt sorununa ilişkin incelemeler yaptırmış, sorunun ekonomik, sosyal ve politik boyutlarını irdeleyen ve köklü çözüm önerilerini de birlikte getiren raporlar hazırlatmıştır. Buna karşın partinin demokratik yaklaşımlarıyla bağdaşmayan kimi çelişkili kararların alındığı da dikkatten kaçmamaktadır. Örneğin, Kürt sorununun demokratik çözümüne ilişkin olarak 1989'da Paris'te düzenlenen uluslararası bir konferansa çağrılı olarak katılan altı milletvekili, partiden ihraç edilebilmiştir. Genel Başkan Erdal İnönü'nün otorite gösterisinden kaynaklanan bu karar, SHP içinde ve Türkiye siyasal yaşamında önemli de-

ğişikliklere neden olmuştur. İhraç kararına tepki gösteren bazı milletvekillerinin de partiden istifa ederek, ihraç edilenlere katılmalarından sonra Halkın Emek Partisi (HEP) adında bağımsız bir parti kurulmuştur. SHP'nin anti demokratik ihraç kararına bir tepki hareketi olarak oluşan HEP, Kürt sorununun demokratik çözümüne ağırlık veren bir parti olmuş ve etkinliklerini bu alanda yoğunlaştırmıştır. Partiden ihraç edilen milletvekillerinin kurdukları HEP'in adayları, 1991 seçimlerinde SHP üyesi olarak aday gösterilmişlerdir. Önce ağır suç işledikleri iddiasıyla Parti'den atılan insanların, sonra da yirmiye yakın arkadaşlarıyla birlikte Parti'ye kaydedilerek milletvekili adayı gösterilmeleri, siyasal çevrelerde açıklanması güç bir çelişki olarak değerlendirilmiştir. Kürt sorununa ilişkin sağlıklı teorik çözümlemeler yapan ve tutarlı çözüm önerileri getiren bir partinin, kısa zamanda bu ölçüde çelişkili kararlar alması ancak lider kaprisiyle açıklanabilecek bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilir.

Bu çelişkili olay dışında SHP'nin muhalefet döneminde Kürt sorununa yaklaşımı genelde olumlu bir çizgi izlemiştir. SHP bu konuda insan hak ve özgürlükleriyle demokrasinin evrensel kurallarına ve toplum gerçeklerine uygun çözümler önermiştir.

1991 seçimlerinden önce SHP Merkez Yürütme Kurulu'nun yayınladığı "Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakış ve Çözüm Önerileri" başlıklı metin, Parti'nin Kürt sorununa ilişkin gerçekçi tespitleri ve sağlıklı çözüm önerilerini içermektedir. SHP'nin Kürt politikasını özetleyen bu tespitlerle, çözüm önerilerinin başlıcaları şunlardır.

Temel Tespitler

- Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölümlerinde yaşayan yurttaşların ağırlıklı bir bölümü etnik açıdan Kürt kökenlidir.

- Özellikle ekonomik ve son yıllarda siyasal nedenlerle de yöreden Batı, Orta ve Güney Anadolu Bölgeleri'ne yoğun göç olayı yaşanmaktadır.

- Ülkenin bu coğrafyasında yaşanan olayların ayrılıkçı etnik grupların silahlı mücadelesi yanında; iktidarın yanlış tespitlerinden, politikalarından ve uygulanmalarından da kaynaklandığı yadsınamaz bir gerçektir.

- Türkiye Cumhuriyeti, Kurtuluş Savaşı sürecinde Anadolu'da yaşayan ve değişik etnik kökenden gelen herkesin ortak katkısı ve eşit ağırlığıyla kurulmuştur. Bu zengin mozaiğin unsurlarından birini ya da birkaçını yok sayan anlayış ve politikalar kabul edilemez.

- Türkiye Cumhuriyeti'nin bir siyasal bilinç cumhuriyeti olduğu inkarına dayalı, tek bir ırkı ön plana çıkaran, çareyi ırksal anlayışta bulan, herhangi bir etnik karakterden ve mezhep anlayışından mucize bekleyen tahlil, ideoloji ve politikalar çağdaş olmadıkları gibi, çözüm de getiremezler.

- Bölgede yaşanılan sorunlara demokrasi içinde çözüm arama yerine, olağanüstü kurallar sürekli artırılmış, konunun sosyolojik, kültürel, ekonomik boyutları hep ihmal edilmiştir.

Anadil yasağı, on iki yıldır süren sıkıyönetim ve olağanüstü yöntemler ile insan hakları sorunları ve işsizlik, derin toplumsal bunalımlara yol açmıştır.

- Demokrasinin doğal gereksinimi olan düzenlemeleri, bir lütuf, bir özveri ve bir zamanlama şeklinde görme anlayışı yanlıştır. Anadil yasağı ile ilgili düzenlemeyi "taviz", "zamanlama", "teslimiyet" mantıklarıyla reddeden düşünceyi benimsemek mümkün değildir.

- Demokrasi ve insan haklarına saygı ile hukuk devleti kurallarına uygun davranışlar, ayak bağı değil, sorunların çözümünde en sağlam dayanaklardır.

- Hak arama kanallarının sonuna kadar açılması, halk desteği için önemli bir etkendir. Yasa dışı eylemlerle mücadele ederken, suçsuz insanların baskı görmesi, hiçbir şekilde kabul edilemez.

- SHP, siyasal tercihini ulusal bütünlük olarak belirlemiştir. Bütün sorunların ulusal bütünlüğü koruyarak ve üniter devlet yapısı içinde çözülebileceği inancındadır. Ulusal sınırlar içinde yaşayan insanların farklı etnik kökenden gelmeleri, farklı kültürel, mezhepsel, dinsel özellikler taşımaları, birarada yaşamaya engel değildir.

- Ulusal sınırlar içinde yaşayan insanlarımızın, dil, din, mezhep ve etnik farklılıkları ortadan kaldırma girişimleri, bir devlet politikası olamaz. Bu farklılıkları ortadan kaldıracak zora dayalı, baskıya dayalı; bir etnik yapının, biir mezhebin, bir dinsel inancın çıkarına dayalı politikaları uygulamaya koyma girişimleri, ülke bütünlüğüne yönelik derin bunalımların ortaya çıkmasına yol açacaktır.

- Toplumdaki farklılıkların herhangi birisi üzerine devlet politikası oturtulamaz.

SHP'nin politikasında devlet;

* Toplumdaki etnik farklılaşmayla ve mezhep farklılıklarıyla ilgilenmez, bu farklılıklarda taraf tutmaz.

* Bütün yurttaşları cumhuriyetin eşit haklı üyesi olarak görür.

* Toplumun çağdaş değerler sistemine ulaşması için genel siyasal düzenlemeleri yapar.

- Ulusal bütünlük içinde, dar, sığ, geçmişin olumsuz değerlerine sahip anlayışları terkederek, etnik ayrımcılık amacına dönük düzenlemelere, ideolojilere karşı durarak, ortak insanlığa giden yolu, toplum olarak, demokrasi ve özgürlük içinde bulacağız.

- Doğu ve Güneydoğu Anadolu sorunu da, Kürt sorunu da Türkiye'nin demokratikleşme ve demokratik haklar sorunuyla içiçedir.

- SHP'nin diğer önemli bir siyasal tercihi de yurttaşlık kavramının ön plana çıkarılmasıdır. Yurttaşlık, bütünleştirici, birleştirici ortak bir özelliği vurgulayan, çağdaş bir kavramdır. Bu kavramın yaygınlaştırılarak toplumun tümüne benimsetilmesi, demokratik bir görevdir.

- Bölgenin ekonomik ve toplumsal geriliğini gidermeye dönük politikalar, devlet eliyle uygulanmaya konulacaktır.

Doğu ve Güneydoğu için özel "Bölgesel Kalkınma Planı" genel ekonomik politikalar çerçevesinde hazırlanarak, uygulamaya geçilecektir.

Bölgesel Kalkınma Planı, özel sektöre dönük teşviklerle de desteklenecektir.

- Eğitim kuruluşları, bölgenin sanayileşmesi ve modern tarımsal etkinliklere geçmesi için ihtiyaç duyulan kaliteli iş gücünün yetiştirilmesine cevap verecek kapasiteye ve niteliğe kavuşturulacaktır.

- Bölge Valiliği uygulamasına son verilecektir.

- Olağanüstü Hal Kanunu'ndaki temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan, demokrasiye, uluslararası anlaşmalara ve evrensel hukuk ilkelerine aykırı olan bütün düzenlemeler kaldırılacak ve idarenin yargıya müdahalesi, sansür, sürgün, zorla yerleşim yerlerinin boşaltılması ile yurttaşları rahatsız eden ve demokratik yaşamla bağdaşmyan uygulamalara son verilecektir.

- Kürt kimliğini kabul ederek, kendine Kürt kökenliyim diyen yurttaşlara, bu kişiliklerini hayatın her alanında istedikleri gibi ve özgürce belirtme hakkına sahip olmaları sağlanacaktır.

Yurttaşların anadillerinde serbestçe konuşabilmeleri, yazabilmeleri, öğrenebilmeleri, öğretebilmeleri, bu dillerde değişik kültür etkinliğinde bu-

lunmaları güvence altına alınacaktır. Anadil yasağının kalkmasıyla anadillerin yurttaşların yaşamında özgürce kullanılması ve bu dillerle yayın yapılması olanağı sağlanmış olacaktır.

- Toplumdaki değişik kültür ve dillerin topluma, tarihe ve kültüre saygı anlayışı içerisinde akademik bir çalışma olarak araştırılması devlet eliyle düzenlenecek, bu amaçla araştırma birimleri, enstitüler kurulacaktır.

- Bölgede güvenliği sağlamak için güvenlik örgütlerinde fiilen görev alacak kadroların esas çekirdeği profesyonel elemanlardan oluşacak, güvenlik önlemleri, gerekli etnik ihtiyaçların karşılanması yoluyla düzenlenecektir.

- Köy koruculuğu uygulamasına son verilecektir.

Terörle mücadelede en değerli destek halk desteğidir. Güvenlik önlemlerinin uygulanmasında insan unsuru sürekli ön planda tutulacak, bölge insanının diline, kültürüne, vatandaşlık haklarına saygı anlayışı egemen kılınacaktır.

- Zora dayalı, istihbarat elemanı görevlendirilmelerine son verilecektir. (SHP'nin Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakışı ve Çözüm Önerileri, MYK Kararı, Temmuz 1991 s. 28-46'dan özetlenerek alınmıştır.)

SHP'nin Muhalefet Yıllarındaki Dış Politika Yaklaşımları

SHP, 1980 öncesi CHP'nin bir devamıdır. Demokrasiye istekli, demokratik hak ve özgürlüklere karşı duyarlı bir tabana sahiptir. İçinde sosyal demokrasiyi özümsemiş kadrolar vardır. Sosyalist Enternasyonal'in üyesi olmakla beraber, sosyal demokrasinin evrensel değerlerini tüm olarak temsil ettiği iddia edilemez. Kaldı ki, tarihsel açıdan izlediği gelişme sosyal demokrat bir çizgide olmamıştır. Eşrafa dayanan CHP'nin çokpartili döneme geçtikten sonra siyaset sahnesine çıkan burjuva partileriyle aynı platformda mücadele etmesi mümkün olmadığı için, farklı bir toplumsal tabana doğru açılması ve yeni bir hüviyet kazanması kaçınılmaz olmuştur. Özellikle 1960'lardan sonra, TİP'in ortaya çıkması ve Marksizme dayalı sol bir politika izlemesi CHP'yi büsbütün açmaza sokmuştur. Bu koşullarda CHP, zorunlu olarak orta-sol politikayı benimsediğini ilan etmiş ve diğer hareketlerden bağımsız bir parti konumuna gelmişti. Burjuvaziyle ve eşrafla olan ilişkileri devam ettiği için, CHP hep ikircikli bir politika izlemiştir. 12 Eylül'den sonra, önce iki parti halinde kurulan sonra da tek partiye dönüşen eski CHP topluluğu, SHP'de de aynı politikayı sürdürmüşlerdir.

SHP, İşçi sınıfına dayanan Batı tipi sosyal demokrat partilerden farklı olarak; egemen sınıfların demokrasiye yakın bir siyasal partisi gibi örgütlenmekle birlikte, liberal burjuva partilerinden de bazı farklılıklar göstermiştir. SHP, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı yürüten kadroların, düşünce mirasına sahiptir. Soğuk Savaş dönemindeki üçüncü dünya ülkelerinin bağımsızlıkçı ideolojilerine ve dış politika tercihlerine yakın bir politik çizgi izlemektedir. Batı'daki siyasal partiler yelpazesinde SHP'nin yer alacağı özgün bir alan yoktur. Ancak, sosyal demokrat partilerin son yıllarda büyük değişiklikler göstermeleri ve farklı politikalara yönelmeleri nedeniyle, bunların oluşturduğu bugünkü Sosyalist Enternasyonal'de SHP'ye de yer açılmıştır. Ve böylece SHP, Sosyalist Enternasyonal'in üyesi olabilmiştir. Bu tarihsel gelişme çizgisi nedeniyle, SHP, içte olduğu gibi dış politikada da demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine saygılı ve çağdaş demokratik gelişmelere açık bir politika izlemek zorunda kalmıştır. Parti kadrolarının ikircikli olması, emperyalizmin ve burjuva partilerinin Türkiye'deki belirleyici etkileri nedeniyle, SHP, sık sık birbiriyle çelişen politikalar izlemektedir.

Genel olarak barışçı bir dış politika izlemekte, emperyalizmin Türkiye ve dünyadaki baskı ve sömürü politikalarına karşı duyarlı davranmaktadır. Ancak, SHP, başta ABD olmak üzere emperyalist Batı ülkeleriyle her türlü ekonomik ve sosyal ilişkileri modernleşme ve çağdaşlaşma anlayışı içinde eksiksiz biçimde sürdürmeyi de ihmal etmemektedir. Batı ile bütünleşmeyi, özellikle AT'ye katılmayı temel bir politika olarak benimsemiştir.

Üçüncü dünya ülkelerinin bağımsız dış politikasına sempati besledikleri halde, onlarla aynı doğrultuda bulunmamaya özen göstermektedir.

SHP, Irkçı, Turancı ve şoven milliyetçi politikaları anakronik bulmakla birlikte, dış Türklere yönelik soydaş haklarını koruma politikası adı altında yürütülen ırkçı politikalara karşı sağlıklı bir politikaya sahip değildir. Bu nedenle, Türk-İslam sentezine bağlı partilerin geliştirdiği ırkçı politikaların dolaylı bir savunucusu konumuna gelmiştir. Örneğin, Erdal Inönü, SHP Genel Başkanı sıfatıyla, 1993'de MHP'nin öncülüğünde, Antalya'da düzenlenen ırkçı `Türk Dünyası Konferansı'na katılmakta bir sakınca görmemiş ve diğer liderlerle birlikte `Efsanevi Örs'e çekiç sallamıştır.

Kıbrıs sorununda Türk-İslam sentezini benimseyen partilerin izlediği politikaya karşı SHP'nin bağımsız bir politikası yoktur. Eski CHP genel başkanı sıfatıyla, Ecevit'in geliştirdiği ve bugün de sürdürdüğü Kıbrıs politikasını, SHP de

olduğu gibi benimsemiş bulunmaktadır. Bu nedenle SHP yöneticileri, Sosyalist Enternasyonal toplantılarında ve diğer sosyal demokrat partilerle yapılan ikili görüşmelerde, Kıbrıs konusunda sağlıklı bir tutum sergilemekte zorluk çekmektedir.

Muhalefet yıllarında dış politika konularındaki düşünce ve önerileri özet olarak DYP-SHP Ortak Hükümet Protokolü'nde yer almıştır. Bunların başlıcaları şunlardır:

- SHP, Türkiye'nin, dış politikada evrensel değerleri savunan, barışçı tutumunu sürdürecek ve dış ilişkilerin karşılıklı yarara dayalı olduğu bilinciyle hareket edecektir.

- Uluslararası topluluğun saygın bir üyesi olmak ve çağımız değişimlerinin getirdiği gelişmeler sonucu doğacak ekonomik yapılaşmalarla, yeni kurulacak güvenlik sistemlerinde yer almak SHP'nin dış politikasının öncelikli hedefleridir.

- Kıbrıs sorununun iki toplum arasındaki görüşmelerle ve Ada'da iki eşit toplumun varlığını kabul eden ve siyasal eşitlik çerçevesinde eşit haklar ve güvenceler veren bir federatif devlet yapısı içinde çözülebileceğine inanıyoruz.

- Ege sorunu da dahil, aramızdaki tüm ikili sorunları Yunanistan hükümetiyle samimi bir diyalog içinde çözmeye kararlıyız.

- Batı Avrupa ile her yapıdaki yakın ilişkiyi ve işbirliğini samimiyetle karşılıyoruz. Türkiye'nin AT üyeliğinin gerçekleşmesi için de her türlü çabayı göstereceğiz.

- ABD ile dostluğa, siyasi, ekonomik ve ticari işbirliğine özel bir önem vermekteyiz. Bu ülkeyle Türkiye'nin karşılıklı çıkarları çerçevesinde en iyi ilişkileri sürdürmeye kararlıyız.

- Rusya ile her alanda iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmeye devam edeceğiz.

- Üyesi bulunduğumuz İslam Konferansı ülkeleri başta olmak üzere, diğer müslüman ülkelerle olan ilişkilerimizi özenle geliştireceğiz.

12 Eylül Sonrası Düzende DYP - SHP Ortak Hükümetinin Politikaları

1987 seçimlerinden hemen sonra, ANAP iktidarı gerileme sürecine girmiş ve Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığına seçilerek, genel başkanlıktan ve başbakanlıktan ayrılmasıyla birlikte bu süreç hızlanarak, çöküş eğilimine dönüşmüştür. Özellikle Özal'ın Cumhurbaşkanı olarak, eskisi gibi hem partiyi hem de hükümeti yönetmeye devam etmesi, buna bir de rejim sorununu eklemiştir.

SHP ile DYP, kamuoyunun ve medyanın da desteğini alarak ANAP iktidarına karşı etkin bir muhalefet kampanyası yürütmüşlerdir. ANAP'a yönelik bu etkin muhalefet kampanyasına partideki iç çekişmeler ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın neden olduğu rejim sorunu da eklenince 1991 milletvekili genel seçimlerinde ANAP iktidarı son bulmuştur.

1991 milletvekili genel seçimlerinde DYP, çoğunluk partisi olmayı başarmakla birlikte, tek başına iktidar olamamıştır. Seçim sonrası meclis kompozisyonunda DYP birinci, ANAP ikinci ve SHP de üçüncü parti olmuşlardır. Refah Partisi'nin MHP ile yaptığı seçim ittifakı, bu iki partinin de mecliste temsil edilmelerinin gerçekleşmesine olanak sağlamıştır.

DYP, ANAP'la aynı toplumsal tabanı paylaştığı ve Demirel'in, Turgut Özal'ın bireysel politikasıyla, ANAP iktidarını hedef alan sert bir muhalefet kampanyası yürütmüş olması nedeniyle, ANAP'la ortak bir hükümet oluşturması söz konusu olamazdı. Bunu ancak SHP ile gerçekleştirebilirdi.

Demirel'in SHP ile ortaklık kurmasının bir diğer nedeni de seçim kampanyası boyunca, kamuoyunda, özellikle aydın kesimde yarattığı demokrat lider imajını koruma gereğiydi. Gerçekten Demirel, muhalefet yıllarında olduğu gibi, 1991 seçim kampanyasında da her türlü demokratik hak ve özgürlüğü tanıyan ve demokrasiyi bir bütün olarak gerçekleştirmeyi amaçlayan, kararlı bir lider imajı yaratmıştır. Yaptığı taahhütler, kullandığı sloganlar ve yaptığı benzetmeler son derece etkili olmuştur. Demirel'in siyasetten uzak kaldığı on yıl içinde yetişen genç kuşakların yanında, onu yakından tanıyan ve kendisine karşı demokratik haklar için yıllarca mücadele eden yıllanmış politikacılar bile bu değişimden etkilenmiş ve onun çağdaş anlamda demokrat bir lider niteliği kazandığına inanmışlardı. Demirel, seçim kampanyası boyunca yığınlara seslenirken;

- "Konuşan bir Türkiye istiyoruz!"

- "Yasaksız bir Türkiye istiyoruz!"

- "Batı ülkelerinde demokrasi ve insan hakları adına ne gibi hak ve özgürlükler varsa, Türkiye'de de olacaktır!"

- "Düşünce özgürlüğünü istiyor musunuz? Düşün arkama!"

- "Örgütlenme özgürlüğü mü istiyorsunuz? Düşün arkama!"

- "YÖK'ten şikayet edenler ve üniversite özerkliği isteyenler, düşsün arkama!"

- Demirel, "Haksız kazanç, hayali ihracat, kredi soygunu, köşedönmecilik, görevi kötüye kullanma ile ahlaksal çöküntüden şikayet edenler ve devleti korrupsiyondan kurtarmak isteyenler, DYP'yi tek başına iktidara getirmelidirler. Bizi iktidara getirmeden şikayetlerinizin son bulması ve Türkiye'nin çürümüşlükten kurtulması, mümkün değildir."

- Demirel kendisini ziyaret eden Avrupa'lı parlamenter heyetlerle, gazetecilere "Bizi unutmayın. Bizim yasaklanmamız bir demokrasi karasıdır. Eğer sesinizi çıkartmazsanız, bu ayıba siz de katılmış olursunuz" diyordu. (M. Ali Birand, Sabah, 18.12.1994. s. 20).

Oysa aynı Demirel bugün demokratik haklar için savaşım verenlerin haklarını savunan Avrupa'lı heyetlere iç işlerimize karışmaya hakkınız yoktur yanıtını verebilmektedir.

1989 yerel seçimlerinde büyük çoğunlukla iktidara gelen SHP, yerel yönetimlerdeki iktidarlarında başarılı olamamış, büyük belediyelerde yolsuzluk, görevi kötüye kullanma, belediye kaynaklarının parti örgütlerine ve partililere peşkeş çekildiğine ilişkin söylentilerden dolayı, kamuoyunda bu partiye karşı genel bir tepki oluşmuştu.

Seçimlerden önce, eşitliği, adaleti, özgürlüğü savunan, demokrasi ve insan hakları şampiyonluğu yapan SHP'nin de sosyal demokrat bir parti olarak yerel yönetimlerde ANAP benzeri bir yolsuzluk batağına saplanması, Süleyman Demirel'i ve DYP'yi 1991 seçimlerinin tek favorisi yapmıştı. Bu elverişli koşullarda DYP'nin çok büyük bir başarı göstermesi gerekirken, tek başına iktidar olacak bir çoğunluğu sağlayamamış olması, Demirel'in 1980 öncesi icraatının halk yığınlarında bıraktığı olumsuz etkilerin bir sonucudur. Bu sonuç, yıllarca denenmiş bir liderin birden bire değişmeyeceği inancından kaynaklanan toplumsal sağduyunun, seçim sandığındaki yansımasıdır. Somut koşullar, tek başına belirleyici olsaydı, DYP'nin ezici bir çoğunlukla iktidara gelmesi önlenemezdi.

Kimi aydınların geniş halk yığınlarının bilinçsizce oy kullandıkları iddiası, 1991 seçimlerinde sandığa yansıyan bu toplumsal sağduyu karşısında bir kez daha yalanlanmıştır. Türkiye'de toplumsal sağduyunun ya da ortak toplumsal bilincin şaşırtıcı sonuçlarına ilişkin başka örnekler de yaşanmıştır. Örneğin 1982 Anayasası'nın halkoylaması, demokrat aydınların beklentisinin aksine, %90'ı aşan bir 'evet' oyu ile sonuçlanmıştır. Cuntacı generaller, bu sonucu 12 Eylül rejiminin halk tarafından onaylandığı anlamında değerlendirmiş ve bundan büyük memnunluk duymuşlardır. Oysa bu sonuç, 12 Eylül rejimi generallerinin bir an evvel çekip gitmelerini sağlamak için kerhen verilmiş bir onaydır. Toplumsal sağduyunun güçlü bir ifadesidir. Çünkü, 1982 Anayasası reddedilmiş olsaydı, MGK yönetimi daha yıllarca iktidarda kalacaktı. Bu rejimden bir an evvel kurtulmak isteyen halk, beğenmediği halde 1982 Anayasası'na büyük bir çoğunlukla evet demek zorunda kalmıştır.

1983 milletvekili genel seçimlerinde de toplumsal sağduyu devreye girmiş ve beklenmeyen bir sonuç ortaya çıkmıştır. MGK'nın oluşturduğu ve icazet verdiği iki partiden birinin iktidara gelmesi, diğerinin de ana muhalefet partisi olarak Meclis'te temsil edilmesi için hazırlıklar yapılmışken, biçimsel olarak izin verilen ve iktidara gelmesine ihtimal verilmeyen ANAP'ın, büyük bir çoğunlukla seçimi kazanması, toplumsal ortak bilincin sandığa yansıyan bir diğer ifadesidir. En uygun koşullarda seçime giren ve iktidara gelmesi kesin olarak beklenen DYP'nin, ancak bir ortaklık hükümeti kurmasına elverişli zayıf bir çoğunluk sağlayabilmesi olayı da, Demirel'in geçmişi hakkındaki yargıya ilişkin toplumsal sağduyunun aynı türdeki bir başka ifadesidir.

Demirel'in 1980 Öncesinde Kalmış Sanılan Gerçek Politik Kişiliği

Demirel'in asıl politik kişiliği 1980 öncesi yıllarda izlediği politikalarda belirginleşmiştir.

Gerçekten 1963'ten itibaren 12 Eylül 1980 darbesine kadar geçen uzunca bir dönemde Demirel, başbakan yardımcısı, başbakan ve ana muhalefet partisi lideri olarak Türkiye siyasal yaşamında, rejim açısından belirleyici olan önemli bir rol oynamıştır. Demirel, siyasal yaşamı boyunca, sermaye sınıfı adına politika yapmıştır. Demokrasi anlayışı, sermayenin özgürlüğü ile sınırlı kalmıştır. Politik yaşamının her döneminde işçi sınıfının siyasal hareketine karşı düşmanca bir politika izlemiştir. Başına geçtiği Adalet Partisi, kuruluşundan itibaren TİP düşmanlığı yapmış ve TİP'e yönelik saldırıların örgütleyicisi olmuştur. Bursa'da düzenlenen TİP toplantısı, Adalet Partisi milletvekillerinin Demirel'in onayıyla düzenlediği bir saldırıyla dağıtılmış, Parti Genel Sekreteri Cemal Hakkı Selek başta olmak üzere toplantıya katılan MYK üyeleriyle, izleyicilerin bir bölümü ağır şekilde yaralanmışlardır. Akhisar'da TİP'in düzenlediği tütün mitingi, AP'nin kamyonlarla taşıdığı içirilerek serhoş edilmiş kişilerden oluşan bir kalabalık tarafından basılmış ve cana kasteden saldırılar yapılmıştır. Polisin müdahale etmediği bu saldırıda, parti yöneticileri yaşamlarını güçlükle kurtarmışlardır. TİP meclise girdikten sonra da Süleyman Demirel, Başbakan sıfatıyla, hiçbir hukuki dayanağı olmadığı halde, TİP Meclis Grubu Üyesi Urfa Milletvekili Behice Boran'ın mazbatasına itiraz ederek, TİP'in varlığına karşı duyduğu kini ve düşmanlığı sergilemeyi bir görev bilmiştir. Demirel'in bilgisi altında Parti yöneticilerinin önceden hazırladıkları bir plan uyarınca kışkırtılan AP milletvekilleri, Meclis içinde TİP milletvekillerine saldırtılmış ve TİP'liler ağır şekilde yaralanmışlardır.

İşçi sınıfının, sınıf ve kitle sendikacılığı yapan tek sendikal örgütü olan DİSK'in, tasfiye sürecine sokularak kapatılması için, AP tarafından yasal düzenlemeler yapılmıştır. İşçilerin 15-16 Haziran olayları ile gösterdikleri büyük tepki üzerine, Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği bu yasanın yerine, aynı doğrultuda yeni bir yasa düzenlenememiştir.

Demirel, 1980 öncesinde, sürekli biçimde 1961 Anayasası'ndan şikayet etmiş ve "Bu Anayasa ile Türkiye'yi idare etmek mümkün değildir." demiştir. 12 Mart darbesiyle birlikte ortaya çıkan fırsatı ustaca değerlendirmiş ve darbeci generallerle işbirliği yaparak, 1961 Anayasası'nın temel demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili maddelerini bu hakları kısıtlayıcı doğrultuda değiştirmiştir.

Demirel, örgütlü faşist militanların sokak ortasında demokrat ve ilerici gençleri katletmelerine seyirci kalmış, "Bana sağcı gençlik suç işliyor dedirtemezsiniz." diyerek, bu cinayetleri dolaylı biçimde desteklemiştir.

Irkçı, faşist örgütlere hoşgörülü davranarak, Kahramanmaraş, Malatya ve Çorum'da yüzlerce alevi vatandaşın faşist saldırılarla öldürülmelerine ortam hazırlamıştır.

Demirel, faşist MHP'nin maddi ve manevi destekçisi olmuş, işledikleri cinayetleri himaye etmiştir.

Demirel'in iktidar yıllarında düşünce ve örgütlenme hakları baskı altında tutulmuş ve düşüncenin açıklanmasına özgürlük tanınmamıştır. TCK'nın 141 ve 142. maddeleri sürekli biçimde işletilmiş, binlerce sol eğilimli politikacı, sanatçı, yazar, demokrat ve ilerici aydınlarla, işçi ve sendikacılar tutuklanarak mahkum edilmişlerdir. 141 ve 142. maddelerin kaldırılması istemleri hep reddedilmiştir.

Demirel dünya işlerinin akılcılıkla yönetilmesi ve inancın vicdanlarda saklı tutulması anlamına gelen gerçek laikliği reddeder. Laikliği, devletin sünni mezhebine dayalı dini kurumları yönetmesini, din adamlarını yetiştirmesini ve dinsel eğitimi üstlendiği bir uygulama olarak benimsemektedir. Ayrıca dine dayalı örgütlenmelerin devlet tarafından desteklenmesini de laikliğin bir gereği saymaktadır.

Demirel'in iktidar yıllarında laiklik ilkesi, sürekli biçimde zedelenmiş ve laik devlet anlayışı, adım adım geriletilmiştir. İmam hatip okulları klasik liselerin yanında ortaöğretimin temel eğitim kurumları haline getirilmiş ve kuran kursları en ücra köylere kadar yaygınlaştırılmıştır. Tarikatlar yeniden örgütlenmiş ve bunlar kırsal bölgelerdeki etkinliklerinden yararlanarak, sağcı siyasal partilerle işbirliği yapmak suretiyle, devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmuşlardır.

Demirel, ideolojik planda kendisine en büyük rakip olarak gördüğü TİP'in, parlamentoya girmesini engellemek için izlediği saldırı ve baskı politikası yanında, seçim kanununu da değiştirmek suretiyle, milli bakiye sistemini kaldırmış ve TİP'i etkisizleştirerek, parlamento dışında bırakmayı başarmıştır.

İşçi ve emekçi sınıfların temsilcisi sol partileri bulunmayan bir rejimin, demokrasi ile bağdaşmadığını çok iyi bildiği halde, solu tasfiye ederek sermaye sınıfını temsil eden partilere dayalı demokrasi dışı bir rejimi oluşturma çabalarını ısrarla sürdürmüştür. TİP'ten sonra, orta sol bir politika izleyen CHP'yi de meşruiyet dışında göstermek suretiyle etkisizleştirmeye çalışmıştır. AP'nin meclis içinde ve dışında kullandığı "Ortanın solu Moskova yolu" sloganı, CHP'yi yı-

ğınların gözünde meşruiyet dışında bir partiymiş gibi göstermek amacıyla ortaya atılmıştır.

1968'de Taksim'de demokratik haklar için yapılan bir mitingin AP'nin kışkırttığı fanatik bir grup tarafından basılması, iki kişinin katledilmesi ve pek çok insanın yaralanmasıyla sonuçlanmıştır. Süleyman Demirel'in başbakanlığı döneminde planlanan bu saldırı olayı, iktidarın himayesini görmüş ve saldırganlar yakalanmamıştır.

Demirel, MHP ve MSP ile oluşturduğu birinci ve ikinci Milliyetçi Cephe hükümetleriyle, faşizmin ve dinsel gericiliğin devlet içinde örgütlenmesine olanak sağlamıştır. Milliyetçi Cephe politikalarıyla da, ülkeyi bir baştan bir başa kana bulayan faşist saldırılara güçlü bir destek ve manevi bir ortam hazırlamıştır.

Demirel, dış politikada ABD'ye bağımlı kalmış ve soğuk savaş kışkırtıcılığından medet uman bir politika izlemiştir. İçte izlenen komünizm düşmanlığı, dış politikada Sovyet düşmanlığı şeklinde sürdürülmüştür.

Onun iktidar yıllarında bağımsızlığına yeni kavuşan ülkelerle, bloklar dışı yaklaşımları olan üçüncü dünya ülkelerine karşı, mesafeli bir politika izlenmiştir.

1980 öncesi dönemde kemikleşen siyasal düşünceleri açısından Demirel, demokrasiyi salt iktidarların seçimle oluşması ve seçimle değişmesi biçiminde tek boyutlu bir olgu olarak değerlendirmiştir. Demirel, demokrasinin yaşamın her alanını kapsayan, insan haklarına saygılı, çoğulcu, katılımcı, her türlü düşünceye açık, değişen ve gelişen bir süreç olduğu gerçeğini hiçbir zaman kavrayamamıştır. 1961 Anayasası'nın kuvvetler ayırımı ilkesinden ve yargı erkini yeterince denetleyememekten büyük rahatsızlık duymuştur. Başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere Danıştay'ın ve diğer yüksek yargı organlarının kararlarını sürekli eleştirmiştir.

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne saygılı olmayı hiçbir zaman içine sindirememiştir. Düşüncelerini açıklayan aydın ve sanatçıların tutuklanmalarından hiçbir rahatsızlık duymamış ve muhalefet yıllarında bile, onlara karşı en küçük bir dayanışma jesti göstermemiştir.

Demirel, çoğulculuğu, sermaye sınıfını temsil eden ve devlet ideolojisine bağlı partilerin iktidar mücadelesi biçiminde algılamaktadır. Bütün sınıf ve katmanların örgütlü olarak demokratik yaşama katılmalarını sağlayacak örgütlü bir toplum perspektifine sahip değildir. Bu nedenle, örgütlenme özgürlüğüne karşı olmuş ve ortak hükümet programındaki taahhütlerini yerine getirmek için hiçbir girişimde bulunmamıştır.

Demirel, 12 Mart 1970 ve 12 Eylül 1980 askeri darbeleri ile iki kez iktidardan uzaklaştırılmıştır. Bu nedenle askeri müdahalelere ve seçimle oluşmayan iktidarlara karşı her zaman eleştirel bir tavır içinde olmuştur. Gerek 12 Mart, gerekse 12 Eylül askeri rejimlerinden sonra, yeniden çok partili ve seçimli sisteme dönüşte, ulusal iradeyi temsil etmeyen ara rejimleri sert biçimde eleştirmiştir.

Askeri darbeleri iç güvenlik ve terörle mücadele nedenlerine bağlayan iddiaları reddetmiş ve kendi iktidarında güvenlik güçleriyle askeri otoriteye her türlü olanağı tanıdığını açıklayarak, darbelerin gerekçesine karşı çıkmıştır.

Demirel, askeri darbeye yönelik eleştirilerinde, bozulan ekonomik dengeleri düzeltmek, terörü etkisizleştirmek ve iç güvenlik sorunlarını çözmek için otoriter bir yönetime geçmenin koşulları oluştuğunda, bunu askeri otoriteyle birlikte yapmayı meşru görebileceğini örtülü biçimde ifade ederek demokrasiye ilişkin sahte inancını açığa vurmuştur. Demirel, kendisini dışlayan askeri darbelere karşı olmakla birlikte, başında bulunacağı asker-sivil ortaklığa dayalı bir darbeyi hiçbir zaman reddetmemiştir. Nitekim, 1991 seçimlerinden kısa bir süre sonra böyle bir girişimin öncülüğünü yaptığı gözden kaçmamıştır. Sivil-asker ortaklığına dayalı bugünkü otoriter rejimin mimarı Demirel'dir.

Demirel için devlet, her zaman kutsal bir varlık olmuştur. Bireyi ve toplumu devletin hizmetinde gören bir anlayışa sahiptir. Kutsal devletin yararı ve çıkarları söz konusu olduğunda bireyin hatta kimi toplulukların feda edilmesini meşru sayan bir anlayışa sahiptir. Çağdaş demokrasiyi özümseyememiştir; demokrasiye ilişkin söylemlerinde içtenlikli değildir.

Demirel, milliyetçiliği, çok kültürlü ve çok etnili bir toplumda, bir toplumsal kohezyon ögesi olarak değil, tek bir ırka dayalı bir ulus devleti oluşturmanın ideolojik aracı olarak görmektedir.

Siyasal yaşamı boyunca, demokrasiye ilişkin yaklaşımlarında çifte standart kullanmıştır. Muhalefette yaman bir demokrasi savunucusu olmuş, iktidarda da demokratik hak ve özgürlüklerin karşısında durmuştur. 12 Mart 1970 rejiminden sonra olduğu gibi, 12 Eylül rejiminden sonra da tam bir demokrasi havarisi kesilmiş ve ara rejimleri aşmada toplumdan büyük destek görmüştür. Özellikle 12 Eylül sonrası dönemde yaşanan ara rejime ve ANAP iktidarına karşı yürüttüğü demokrasi mücadelesi çok başarılı olmuş, ancak, 12 Mart döneminden farklı olarak bu kez, halkın ihtiyatlı bir desteğini sağlayabilmiştir.

1991 Seçimlerinde Demirel'in Demokrasi Anlayışının Açığa Çıktığı İlk Olay : Milletvekili Adaylarının Saptanması

Demirel, Turgut Özal'ın aday tesbitinde parti genel başkanlarının isterlerse tek seçici olabileceklerine ilişkin düzenlemesinden yararlanarak, 1991 seçimlerinde DYP milletvekili adaylarını tek başına belirlemiştir. Aday listelerinde ön sıralarda yer alan ve seçilme şansı yüksek olan adayların siyasal eğilimleri, Demirel'in iktidara geldiğinde nasıl bir politika izleyeceğinin sağlam bir göstergesi olmuştur. Demirel'in on yıllık muhalefeti boyunca yürüttüğü demokrasi mücadelesini gölgeleyen ve gelecekteki DYP iktidarının gerçek niteliğini ortaya koyan bu liste, geniş halk yığınlarının hatta aydın çoğunluğunun dikkatini çekmediği için DYP, seçim kampanyasında umut olmakta devam etmiştir. Demokrasi anlayışı daha geri bir çizgide olduğu için ANAP yöneticileri, DYP adaylarının niteliklerini açıklayarak, Demirel'in demokrasi karşıtı niyetlerini teşhir edemezlerdi. SHP de ANAP karşıtı politikasında Demirel'in yedeğine girdiği için DYP ile sürtüşmeyi göze alamamıştı. Böylece Demirel, demokrasi düşmanı bir ekiple demokrasi savunuculuğunu yapma hünerini göstermiş ve istediği sonucu almıştı. Daha sonra da bu ekibe dayanarak ortaklık kurduğu SHP'nin demokratikleşme konusundaki istemlerini gruptan geçirmenin mümkün olmadığı gerekçesiyle sürekli biçimde ertelemiştir. Oysa, grubu oluşturan milletvekillerini aday olarak gösteren ve onları seçtiren Demirel'in bizzat kendisidir. Bu insanlarla demokratik hak ve özgürlükleri geliştirmenin ve yaşama geçirmenin mümkün olmadığını bilerek bu oyunu oynadığına göre Demirel'in demokrasiyi kurmaya ve geliştirmeye hiç de niyeti olmadığı açıkca anlaşılmaktadır.

Demirel, ortak hükümetin başbakanı olarak, göreve geldiği andan itibaren, hemen her alanda çifte standartlı bir politika izlemiş ve demokrasiden yana imajını koruyarak, anti-demokratik uygulamaları sürdürmeyi, hatta bunları yaygınlaştırmayı başarmıştır. Bunun çarpıcı bir örneğini, SHP İstanbul milletvekili Ercan Karakaş'ın 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak tanınması için hazırladığı kanun teklifi ile ilgili yazışmalarda ve Meclis'in İçişleri Komisyonundaki DYP'lilerin kimi muhalif milletvekilleri ile işbirliği yaparak aldıkları red kararına, somut olarak görmek mümkündür. Anılan kanun teklifi, komisyonda görüşülürken, hükümetin görüşünü almak için yapılan başvuruya Başbakan Demirel şu yanıtı vermiştir:

"Hükümetimiz, demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla yerleştirmeye, insan haklarını uluslararası sözleşmelerdeki içeriğiyle geçerli kılmaya çalışmaktadır. Bu nedenle BM'ye üye ülkelerin çoğunluğu tarafından kutlanan 1 Mayıs'ın işçiler arasında sosyal dayanışma sağlanabilmesi için 'Emekçiler Bayramı' adıyla tatil günü ilan edilmesinin emekçilerin bu günü bayram olarak kullanmalarının hükümetimizce uygun görüldüğünü bilgilerinize arzederim." (Yalçın Doğan, Milliyet Gazetesi, 12. 3. 1993, s. 13).

Demirel'in bu uygun mütalaasına karşın, kanun teklifi DYP'li komisyon üyelerinin oylarıyla reddedilmiştir. Demirel'in DYP Genel Başkanı sıfatıyla tek seçici olarak parlamentoya taşıdığı milletvekillerinin, onun iradesine karşı çıkarak hükümetin benimsediği bir kanun teklifini reddetmeleri, eşyanın doğasına aykırıdır. Kanun teklifinin reddi konusunda Demirel ile komisyon üyesi DYP milletvekilleri arasında örtülü bir görüş birliğinin olduğu kesindir. Aksi halde Demirel, müdahale ederek, kanun teklifinin önce komisyondan sonra da Meclis'ten geçmesini sağlayabilir ve kanunlaşmasını gerçekleştirebilirdi.

Bu olay tek başına bile Demirel'in muhalefet yıllarında savunduğu demokrasiyi yaşama geçirmede ne derece 'içtenlikli' olduğunu göstermeye yeterlidir.

Demirel'in asıl meziyeti, siyasal yaşamına yön veren demokrasi ve insan hakları karşıtı temel dünya görüşünü gizlemekteki üstün becerisidir. Çifte standartlı politikalarla, hiçbir zaman uygulamaya sokmadığı söylemlerle gerçek niyetini gizlemekte son derece mahirdir. Yığınların demokrasi beklentisini söylemlerle tatmin etmesini bilen bir liderdir. Statükocudur ve her türlü değişime karşıdır. Buna karşın, toplumsal yaşamın doğal akışı içinde oluşan küçük çaplı değişiklikleri büyük atılımlar ve köklü dönüşümlermiş gibi göstermekte çok başarılıdır.

Siyasal yaşamı boyunca özlediği hukuksal düzen 1982 Anayasası ile buna bağlı düzenlemelerin oluşturduğu bugünkü rejimdir. Kendi iradesi dışında oluşan bu rejimi hem eleştirmekte hem de kılına dokunmadan özenle sürdürmektedir.

DYP - SHP Ortak Hükümetinin Kurulması

1991 seçimlerinden sonra çoğunluk lideri olarak hükümeti kurmakla görevlendirilen Demirel, SHP ile ortak bir hükümet kurmakta istekli olmuş ve bunun gerçekleşmesi için hiçbir engel çıkarmamış, tam tersine her türlü ko-

laylığı göstermiştir. Demirel, demokrasiye bağlılığının ve demokartikleşme sözünün bir güvencesi olarak, özgürlük ve demokrasi taahhütlerini içeren ortaklık protokolünü onaylamış ve SHP ile ortaklık kurmuştur. Ama deneyimli bir başbakan olarak SHP engelini kolayca aşmak suretiyle istediği icraatı yapabileceğini çok iyi biliyordu. Gerçekten yığınların demokrasi isteğine bir güvence vermek için hükümete giren SHP, süratle "devlet çıkarı" politikasını benimsemiş ve Demirel'in yörüngesine girmiştir. Böylece ortaklık protokolünde verilen sözler ve yapılan taahhütler, devletin çıkarı öne sürülerek, kolayca ertelenebilmiştir.

İnsan Haklarına İlişkin Uygulamalar

Her iki partinin gerek muhalefette verdikleri sözler ve gerekse DYP - SHP ortaklık protokolünde yaptıkları taahhütler, tamamen unutulmuş ve yapılan her uygulamada devletin yüksek çıkarları ön planda tutulmuştur.

a. İktidarın ilk aylarından itibaren, düşünce ve anlatım özgürlüğünü demokratik toplumun temeli olarak benimseyen ve kısıtlanmasını kabul edilemez sayan ortak hükümet protokolüne karşın, üç yıllık ortak iktidar döneminde düşünce açıklayan aydın, sanatçı ve yazarlara yönelik kovuşturmalar yoğunlaştırılmış ve mahkumiyet kararları katlanarak artmıştır. TBMM Adalet Komisyonu Başkanı Ali Yalçın Öğütcan'ın yaptığı açıklamaya göre son iki yılda 3713 sayılı terörle mücadele Kanunu'nun 8/1 maddesinden, salt düşüncelerini açıklayan aydınlar hakkında açılan dava sayısı 1650'dir ve bu davalardan yargılanan sanık sayısı da 5000'e ulaşmıştır. (Ali Yalçın Öğütcan, 3.12.1994 günlü Siyaset Meydanı'nda yaptığı açıklama). Hükümet düşünceyi suç sayan yasa maddelerinin ayıklanacağı taahhüdünü tamamen unutmuştur. SHP kanadından kimi milletvekilinin düşünce ve anlatım özgürlüğünü savunan bireysel çıkışları da görünümü kurtarmaya yetmemiştir.

b. Laik devlet anlayışına yönelik saldırılar bu dönemde de sürdürülmüştür. İnanç özgürlüğü, çoğunluktaki inanç sahiplerinin değişik inanç gruplarına ve ateistlere yönelik saldırı ve baskı özgürlüğüne dönüşmüştür.

Sivas'ta toplumun öncü dinamiklerinden otuz yedi laik, sanatçı, yazar ve düşün adamı Cumhurbaşkanı Demirel'in ve ortak hükümetin, önlem niteliğindeki polis müdahalesini engelleyen tutumları nedeniyle, güvenlik güçlerinin pasif koruyuculuğu altında yakılarak katledilmişlerdir.

Demokratikleşme paketi içinde yer alan terörle mücadele kanun tasarısına karşı, gerici çevrelerden gelen baskıları hafifletmek için Başbakan Çiller, tarikat şeyhleriyle konutta özel görüşme yaparak, destek isteyecek kadar devletin la-

iklik ilkesi bir kenara itilmiştir. Başbakan Yardımcısı SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın da aynı çevrelerin sözcülüğünü yapan köşe yazarlarıyla görüşmekte bir sakınca görmemiştir. (Hikmet Çetinkaya, Cumhuriyet,. 13. 12.1994. s.5)

c. Polisteki baskı, işkence, kötü muameleler devam etmektedir. Göstermelik olarak çıkarılan CMUK, sadece adli suç sanıklarına uygulanmış, siyasal suçlardan yakalanan sanıkların baskı, işkence ve gözaltında ölüm şikayetleri azalmamıştır. İşkence mağdurlarının Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptıkları başvurular, eksilmemiş, artmıştır. Şeffaf karakol vaatleri bir aldatmaca olarak kalmıştır.

d. Örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılmamıştır. Çok sesli, sivil toplum kurumlarına dayanan örgütlü toplum özlemini gerçekleştirme konusundaki vaatler unutulmuş, ilgili mevzuatta hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Örgütlenmeyi fiilen olanaksız hale getiren polisiye baskılar, bugün de devam etmektedir.

e. Gazeteci ve yazarların ceza tehditi altında bulunması, yayın organlarına yönelik toplatma kararları ve uygulanan ağır para cezaları, muhalif basın organlarını çalışamaz bir duruma sokmuştur. Basın Konseyi tarafından hazırlanan "1994 yılında Türk Basını" adlı değerlendirmede 56 gazetecinin tutuklandığı, 57 gazetecinin gözaltına alındığı, 38 gazete ve derginin kapatıldığı, 10 gazete veya derginin bombalandığı, 172 gazete ve dergi için toplatma kararı verdiği açıklanmaktadır. (Cumhuriyet, 5.01.1995, s.6). DYP - SHP ortak hükümetinin öncülüğünde sadece resmi ideolojiyi savunan tek sesli bir basın yaratılmıştır. Resmi ideolojiyle bağdaşmayan kitapların yayımlanması ağır hapis ve yüksek para cezaları nedeniyle imkansızlaşmıştır. Hapis cezalarıyla birlikte, astronomik rakamlara ulaşan para cezalarına çarptırılan pek çok yayınevi, iflas ettirilmiştir.

f. Memurlara da diğer çalışanlar gibi, ILO sözleşmelerine göre grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı tanınacağına ilişkin taahhütler, unutulmuş görünmektedir. SHP'li çalışma bakanlarının çabalarıyla hazırlanan tasarılar, DYP'nin yönetici kadrosuyla grup arasındaki danışıklı ihtilaf nedeniyle Anayasa Komisyonu'ndan geçirilememiştir. Usulüne göre kabul edilen uluslararası sözleşmeleri kanun kuvvetinde belgeler olarak tanımlayan Anayasa'nın 90. maddesine karşın, grevli, toplu sözleşmeli memur sendikalarının kurulmasını öngören kanun tasarısı, komisyondaki DYP'liler tarafından Anayasa'ya aykırı görülerek reddedilmiştir.

g. İş kanunu ile sendikalar kanununda taahhüt edilen ve işçilerin beklentisi olan değişikliklerin hiçbiri yapılmamıştır.

h. DYP ve SHP'nin muhalefet yıllarında verdikleri sözlere ve ortaklık protokolündeki taahhütlere karşın toplumdaki en büyük şikayet konularından biri olan 12 Eylül hukukunda hiçbir değişiklik yapılmamış, demokrasi ve insan haklarıyla bağdaşmayan bu çarpık hukuk düzeni, olduğu gibi devam ettirilmektedir.

- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Dernekler Kanunu, Siyasal Partiler Kanunu, Seçim Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu,Olağanüstü mahkeme niteliğindeki DGM'ler Kanunu ve bu mahkemelerin hakim ve savcılarının yetkileriyle özlük haklarını düzenleyen yasalar, olduğu gibi korunmuştur.

- Yargı bağımsızlığı ilkesiyle bağdaşmayan Hakimler ve Savcılar Kanunu değiştirilmemiştir.

- Toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeyen, gelişmeye ve demokratikleşmeye kapalı 1982 Anayasası'nda taahhüt edilen değişikliklerin yapılması için parlamento içi bir mutabakatın sağlanması konusunda yapılması gereken öncülük görevi yerine getirilmemiş ve Türkiye'yi çağın gerisinde bırakan 12 Eylül düzeni sürdürülmüştür.

- YÖK'ün kaldırılacağı ve yüksek öğretim kurumlarının kendi içlerinden seçtikleri organlar eliyle yönetilmesinin sağlanacağına ilişkin taahhütler unutulmuş ve YÖK sistemi devam ettirilmektedir.

- Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hal yasalarında hukuk devleti ilkesi ve hukukun üstünlüğüyle temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamayacağı kuralı ışığında yapılacağı taahhüt edilen değişiklikler yapılmamıştır. Üstelik bu baskı rejimi yasalarının uygulanması acımasız bir biçimde sürdürülmektedir.

Sonuç olarak DYP - SHP ortak hükümeti, işbaşına geldiği Kasım 1991 tarihinden bugüne kadar geçen üç yıl içinde, ne hukuk düzeni açısından ne de uygulamadaki demokratikleşme açısından eskiye nazaran hiçbir düzeltme yapmamıştır. DYP SHP ortak hükümeti 12 Eylül sonrası düzenin ideolojik tercihlerini ve değer yargılarını olduğu gibi korumuş ve bu düzene özgü çok partili otoriter baskı rejimini de sürdürmektedir. Bugünkü rejim, demokratik bir lider imajıyla ortaya çıkan ve bu imajı korumaya çalışan Demirel'in izlediği, çifte standartlı politikaların bir uygulamasıdır.

DYP - SHP Ortak Hükümeti'nin Temsil Ettiği Otoriter Baskı Rejiminin Uygulanması

Bu dönemde baskı, zulüm, işkence, faaili meçhul cinayet, köy ve kasabaların yakılarak boşaltılması gibi olayları, 12 Eylül rejimi ile onu izleyen ANAP iktidarı dönemine nazaran daha büyük oranlarda yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir.

a. Son iki yılda işkence ve insan hakları ihlalleri sonucunda, tam 3840 kişi yaşamını yitirmiştir. Oysa, 12 Eylül döneminde sorgulamada kuşkulu biçimde ölen 300 ve işkencede ölenler de 17 kişidir. (Yalçın Doğan, Milliyet Gazetesi, 11. 12. 1994. s. 15)

b. Lice, Kulp, Dargeçit, Şırnak Merkez, Silopi, Cizre, Ovacık, Hozat ilçe ve köylerinde ağır silahlarla ve lav makinalarıyla yakılarak yıkılan konutlar, oturulamaz ve kullanılamaz hale getirilmiştir. İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya'nın yazılı soru önergesine verdiği resmi yanıtta son iki yılda yakılarak oturulamaz hale getirildikten sonra boşaltılan köy sayısının 2115 olduğu açıklanmaktadır. (Cumhuriyet, 9. 12. 1994. s.5)

c. Ortak hükümet döneminde, sadece 1992 ve 1993 yıllarında işlenen faili meçhul cinayet sayısı 1272'dir. 1994 yılında da bu sayı artarak devam etmektedir. Oysa, 12 Eylül döneminde faili meçhul cinayet sayısı 34, 1990'da 44 ve 1991'de de 68'dir. (TBMM Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu Başkanı'nın basına açıklaması. Milliyet Gazetesi, 14. 5. 1994. s. 1-16).

d. Bu dönemde siyasal cinayetler, milletvekillerine kadar uzanmıştır. Örneğin, 4.9.1993 tarihinde günün en işlek saatlerinde Batman'da görev gezisinde bulunan Mardin milletvekili Mehmet Sincar öldürülmüş ve Batman milletvekili Nizamettin Toğuç da ağır şekilde yaralanmıştır. Görgü tanıklarının verdiği bilgi ve eşkal tarifine karşın, bu saldırının failleri bulunamamış ya da bulunmamıştır.

e. Rejim muhaliflerinin tutuklanarak susturulması ve muhalif gazetelerin büroları bombalanarak saf dışı bırakılması girişimleri, DYP - SHP ortak iktidarının akıl dışı ve çılgınca bir marifetidir. Bu uygulama Türkiye siyasal tarihine kara bir leke olarak geçecektir.

Rejim muhalifi DEP'in Genel Merkezi bu dönemde bombalanmış ve failler bulunamamıştır. DEP Genel Sekreteri Murat Bozlak, evinde silahlı saldırıya uğramış ve saldırıdan ağır yara alarak kurtulmuştur. DEP'in birçok il ve ilçe yö-

neticisi silahlı saldırılarla öldürülmüş, failleri bulunamadığı ya da bulunmadığı için bunlar faili meçhul cinayetler olarak örtbas edilmiştir. DEP kapatılmış ve dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekilleri, düşüncelerini açıklamaktan dolayı yargılanarak, 3.5 - 15 yıl arasında değişen ağır cezalarla cezalandırılmışlardır.

DYP - SHP Ortak İktidarında Yürütmenin Yasama ve Yargıyı Denetleme Girişimi

Bu dönemde kuvvetler ayırımı ilkesi bir kenara itilmiş, yürütme, hem yargıya hem de yasamaya egemen olmuştur. Örneğin, TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Sabri Yavuz ile tüm partilere mensup komisyon üyesi 20 milletvekili 8.12.1994 günü Meclis Başkanı Cindoruk'u ziyaretlerinde "Tunceli'nin yakılan köylerinde inceleme yapma konusundaki görevimizi yerine getiremiyoruz. Yakılan köyleri inceleyemedik. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yaklaşık iki aydır haber bekliyoruz ama güvenlik nedeniyle inceleme yapmamız sakıncalı bulunuyor.' diyerek, istifa edeceklerini açıklamışlardır. Cindoruk'un sorunlarıyla ilgileneceği sözünü vermesi üzerine DYP'den dokuz, ANAP'tan altı, SHP ve RP'den ikişer ve bir de bağımsız üyeden oluşan yirmi milletvekili istifalarını şimdilik dondurmuşlalardı." (Sabah Gazetesi, 10.12.1994, s. 32). Bu olay, rejimin niteliğini tartışma konusu yapan, yürütmenin, yasama organının denetleme görevini engelleme girişimidir. Yürütmenin yasamaya egemen olduğu bir toplumda ne kuvvetler ayırımından ne de demokrasiden söz edilebilir.

Bu dönemde yürütmenin yargı erkini denetim altına aldığına ilişkin olaylar da yaşanmıştır. Örneğin, 1991 - 1993 yıllarında Diyarbakır'da tutuklu bulunan eski PKK'li itirafçı Alaattin Kanat'ın on bir kez cezaevinden çıkarıldığı ve her seferinde de kamuoyunda önemli yankılar yaratan cinayetlere karıştığı JITEM elemanlarından emekli binbaşı A. Cem Ersever'in açıklamalarından anlaşılmaktadır. Kimi faili meçhul cinayetlere karıştığı söylenen Alaattin Kanat hakkında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın isteği üzerine gönderilen Adalet Bakanlığı 1 Nolu E tipi kapalı tutukevi müdürlüğünün 4 Ağustos 1993 gün ve 1993/953 sayılı resmi yazısında şu bilgiler yer almaktadır. "Mustafa oğlu, 1964 doğumlu, Alaattin Kanat'ın cezaevimiz tutuklusu iken, 1.7.1993 günü tahliye edildiği ve güvenlik güçlerine yardımcı olmak amacıyla defalarca Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kararı ile dışarıya çıkarıldığı anlaşılmakla, çıkış ve dönüş tarihleri aşağıya çıkarılmıştır.

Çıkış Tarihi	Dönüş Tarihi
24.7.1991	7.8.1991
13.2.1992	24.2.1992
9.3.1992	23.3.1992
24.4.1992	5.5.1992
25.5.1992	29.5.1992
4.8.1992	14.8.1992
17.8.1992	19.10.1992
31.12.1992	11.1.1993
9.2.1993	26.2.19
26.2.1993	10.3.1993
10.3.1993	18.5.1993

(Cumhuriyet, 22.5.1994 s. 1-17)

Yargı erkinin güvencesinde bulunan bir tutuklunun defalarca cezaevinden çıkarılarak, yürütme adına görev yapan bir güvenlik birimine teslim edilmesi ve bu tutuklunun çeşitli cinayet olaylarının öznesi olarak kullanılması, yargının yürütmeye bağımlı bir konuma getirildiğinin açık bir kanıtıdır. Gerçekten, Diyarbakır'da silahlı bir saldırı sonucu katledilen yazar Musa Anter'in öldürüldüğü 20.9.1992, Elazığ İHD Şube Başkanı Avukat Mehmet Can ile Doktor Metin Kaya'nın öldürüldükleri 21.2.1993 ve Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'ın Batman'da öldürüldüğü 4.9.1993 günleri, eski PKK'lı itirafçı Alaattin Kanat'ın cezaevi dışında bulunduğu, yukarıdaki resmi yazıya bağlı listeden anlaşılmaktadır. Bu belge, istihbaratçı A. Cem Ersever'in, tutuklu Alaaddin Kanat'ın cezaevinden çıkarılarak kimi faili meçhul cinayetlerde kullanıldığına ilişkin açıklamasının somut bir kanıtıdır.

Yürütmenin hem yasamayı hem de yargıyı egemenliği altına aldığını kanıtlayan bu olaylar, demokratik bir toplumda rejim bunalımı yaratacak nitelikte vahim olaylardır. Oysa, ne Cumhurbaşkanı Demirel, ne Meclis Başkanı Cindoruk, ne Başbakan Tansu Çiller, ne de SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı olan önce İnönü, sonra da Murat Karayalçın, bu olaylardan herhangi bir rahatsızlık duymadıkları gibi devleti ve demokratik düzeni tenzih edecek bir önlem alma girişiminde bulunmamışlardır. Ortak hükümet protokolünde "Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi gerçek anlamda sağlanacak 'Tabii Hakim' ilkesi tüm yargıya egemen olacaktır. Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu, yargı ba-

ğımsızlığı ilkesine göre yeniden düzenlenecektir." taahhüdünde bulunan Demirel ve İnönü, bu alanda hiçbir düzeltme girişiminde bulunmamışlardır. Daha sonra Cumhurbaşkanlığına seçilen Demirel, yüksek yargı organlarına üye seçerken, devlet ideolojisi konumuna getirilen Türk - İslam sentezine bağlı kişileri seçmek suretiyle, yargıyı, yürütmeyi temsil eden DYP - SHP iktidarının denetimine sokmuş ve büsbütün bağımlı hale getirmiştir. Bugün Türkiye'de yargının bağımsızlığı gerçekle ilgisi bulunmayan, söylemde kalan bir iddiadır.

Uygulamada Yargı Siyasal İktidarın Denetimindedir.

DEP milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasında Başbakan Çiller'in "PKK'yı Meclis'ten atacağız." diyerek yaptığı açıklamalar, tüm devlet kurumlarını etki altına alan bir direktif olmuştur. Dokunulmazlıkları kaldırılan DEP'liler, DGM Başsavcısı'nın emriyle Meclis kararından önce parlamentoyu saran güvenlik mensupları tarafından gözaltına alınmışlardır. Başbakan'ın talimatına uygun olarak, milletvekilleri, PKK yöneticisi ve işbirlikçisi olarak yargılanmış ve mahkum edilmişlerdir.

Tüm bu somut gerçeklere karşın, başta Cumhurbaşkanı Demirel olmak üzere, kimi devlet yetkilileri, Türkiye Cumhuriyeti devletinin bir hukuk devleti ve yargının da bağımsız olduğunu iddia ederek, anılan hukuk dışı karar ve tasarrufları savunabilmektedirler. Demokrasiyle bağdaşmayan kimi devlet tasarruflarına Batı'dan yöneltilen dostça eleştirilere, Türkiye'de tepki gösterilmesi ve bunların savunulabilmesi, akıl almaz bir aymazlıktır.

Sayın Demirel, "Türkiye bir hukuk devletidir. İcranın her türlü işlerini denetleyen yüksek yargı organları vardır. Devletin bağımsız mahkemeleri vardır. Bazı milletvekillerinin dokunulmazlıkları, TBMM'nin hür iradesiyle kaldırılmıştır. Kimse kaldırın diye zorlamamıştır. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen partiyi kapatmıştır. Kimse bu partiyi kapatın demem iştir. Cumhuriyet Savcısı, suç sayılan şeyleri alıp hakimin önüne götürmüştür. Mahkeme, bunların ifadesini almış, düşünmüş taşınmış, tetkik etmiş ve kendi hür iradesiyle bir karar vermiştir. İçerde ve dışarda kimse feryat etmesin; Türkiye'de hukuk vardır. Hakimin verdiği karar, bir kısım insanların içine sinmese de verilmiş bir karardır." diyerek, Batılı devletlerin eleştirilerini yanıtlamaktadır. (Sabah Gazetesi, 10.12.1994. s.33).

Demirel, yürütmenin yargıyı egemenliği altında tuttuğunu, yargıçların atama ve seçimlerinde yürütmeye bağlı olduklarını ve Türkiye'de gerçek anlamda bir yargı bağımsızlığının bulunmadığını yakından bilen bir siyaset adamıdır. Ni-

tekim, imzaladığı ortak hükümet protokolünde değindiği bu gerçeği şu cümlelerle ifade etmektedir: "Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi gerçek anlamda sağlanacak, 'Tabii Hakim' ilkesi tüm yargıya egemen olacaktır. Hakimler ve savcılar yüksek kurulu, yargı bağımsızlığı ilkesine göre yeniden düzenlenecektir."

Sayın Demirel'in siyasal partilerin, özellikle DEP'in kapatılmasının ve DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılarak mahkum edilmelerinin siyasal bir tasarruf olduğunu çok iyi bildiği halde, bu konuya ilişkin iç ve dış kaynaklı eleştirilere, Türkiye'de yargının bağımsız olduğu savıyla karşı çıkması inandırıcı olmamıştır. Çünkü, Türkiye, Batı'nın çeşitli demokratik ve hümaniter kurumlarında temsil edilmektedir. Ayrıca, iletişim teknolojisinin sağladığı olanaklarla Batı'lı ülkeler, Türkiye'nin siyasal, sosyal ve hukuksal yaşamına ilişkin her türlü gelişmeyi, en ince ayrıntılarına kadar anında öğrenebilmektedirler. Hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı gibi Türkiye'de varolmayan kimi kavramların arkasına gizlenerek savunmada bulunmak, hiç kimseyi inandırmaz ve inandırmamıştır. Kaldı ki, Türkiye, Paris Şartı, Moskova Anlaşması ve Viyana Deklerasyonu ve Azınlık Hakları Antlaşması gibi belgelerin imzacısıdır. Evrensel hukuk kurallarıyla ve çağdaş demokrasi normlarıyla bağdaşmayan mevzuatını değiştirerek, evrensel hukuka uygun hale getireceğini taahhüt etmiştir. "Herkesi kör, alemi sersem" sayarak, politika yapmak mümkün olmadığı gibi, bu mantıkla Türkiye'yi yönetmek de mümkün değildir.

Başbakan Çiller de tıpkı Demirel gibi, DEP'in kapatılması ve DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması konusunda DYP Meclis Grubu'nda verdiği direktifleri unutarak, dış tepkiler karşısında neden olduğu olumsuzlukları, yargı bağımsızlığıyla gizlemeye çalışmıştır.

Demokratikleşme iddiasıyla iktidara gelen DYP - SHP hükümeti, tüm bu uygulamalarla, tam tersine, Türkiye'yi demokrasi dışı bir alana sürüklemiş ve yürütmeye bağlı bir kanun devleti konumuna getirmiştir.

Yürütmenin yargı görevini üstlendiğine ilişkin en belirgin örnek, Özgür Ülke Gazetesi'ne yönelik suçlamalardan sonra yapılan infazlardır. MGK'nın 30 Kasım 1994 tarihli toplantısında Özgür Ülke Gazetesi'nin yayınlarından duyulan rahatsızlık dile getirilmiş ve Batı'da bu tür yayınlara kesinlikle izin verilmediği belirtilerek, müdahale edilmesi istenmiştir. Başbakan Tansu Çiller, toplantıdan hemen sonra, aynı gün ve 02438 sayılı çok gizli damgasını taşıyan bir genelgeyle, Özgür Ülke'nin susturulmasını istemiştir. Çiller, bu genelgede aynen şunları dile getirmiştir:

1. Başta "Özgür Ülke" olmak üzere, bölücü ve yıkıcı örgütlere destek verecek şekilde yayın yapan yayın organlarının faaliyetleri son günlerde, Devletin bekası ve manevi değerlerine açıkça saldırı şekline dönüşmüştür.

2. Demokratik ve Laik bir Hukuk Devleti olan TÜRKİYE'nin hür basın anlayışı konusundaki engin hoş görüsünün son günlerde, adı geçen yayın organlarınca büyük ölçüde istismar edildiği, yasaların çiğnendiği ve terör örgütünün adeta yasal bir kuruluş durumuna sokulmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir. Bu durum, sağduyulu ve vatansever yurttaşlarımızı ve Türk kamuoyunu son derece rahatsız eder boyutlara ulaşmıştır.

3. Vatanın ve Milletin bölünmez bütünlüğüne yönelik bu önemli tehdidin bertaraf edilmesi maksadıyla, Adalet Bakanlığınca;

a. Bu tip yayın yapan organların tesbiti ve yayınlarının takip edilmesi,

b. Bu kadar suç duyurusu olmasına rağmen hukuken etkili bir şey yapılamamasının nedenlerinin belirlenerek, giderici önlemlerin alınması,

c. Devletin bekasına yönelik açıkça bölücülük yapan ve terör örgütlerine destek veren bu tür yayın organları ile etkin mücadele edecek yöntemlerin tespit edilmesi maksadıyla derhal bir çalışma yapılarak belirlenen yöntemlerin kısa sürede yürürlüğe konması için gereğinin yapılmasını rica ederim.

Prof. Dr. Tansu Çiller
Başbakan

DAĞITIM

Gereği: Bilgi

Adalet Bakanlığına İçişleri Bakanlığına Dışişleri Bakanlığına MGK Genel Sekreterliğine Başbakan Askeri Danışmanlığına Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Gn. Md.lüğüne

GİZLİ

(Özgür Ülke, 19.12.1994, s.1)

Bu genelgede yer alan "Bu kadar suç duyurusu olmasına rağmen, hukuken etkili bir şey yapılamamasının nedenlerinin belirlenerek, giderici önlemlerin alınması" ifadesi ile, yargının yetersiz kaldığına işaret edilmekte ve sonraki paragrafta da "Terör örgütlerine destek veren bu tür yayın organlarıyla etkin mücadele edecek yöntemlerin tespit edilmesi (....) belirlenen yöntemlerin kısa sü-

rede yürürlüğe konulması istenmektedir. Bu genelgeden üç gün sonra 3.12.1994 günü gece sabaha karşı saat 02.00'de Özgür Ülke Gazetesi'nin Kadırga'daki merkezi bombalanarak berhava edilmiş, bina ve basım tekniği ile ilgili her türlü araç ve gereç kullanılamaz hale getirilmiştir. Bu saldırıda bir kişi ölmüş ve on yedi kişi yaralanmıştır. Aynı gece Özgür Ülke'nin Cağaloğlu'ndaki İstanbul bürosu ile Ankara bürosu da aynı saatlerde bombalanmıştır. Adana bürosundaki bomba ise, patlamadan bulunmuş ve etkisiz hale getirilmiştir.

Gazete'nin belirttiği gibi "faili belli" olan bu olayda hiç kimse yakalanmamış ve olay faili meçhul olarak kapatılmıştır.

Başbakan'ın, yargının yetersiz kaldığı beyanı ile etkin mücadele yönteminin tespit edilerek kısa sürede yürürlüğe konulması istemi; açıkça verilen bir hükmün infaz buyruğudur.

Bu buyruğu alan devletle bağlantılı gizli örgüt ya da örgütler, harekete geçmiş, hem Özgür Ülke Gazetesi'ni havaya uçurmuş hem de cinayet işlemişlerdir. Bu olayda da yürütme, yargı görevini yüklenmiş, önce mahkumiyet kararı vermiş ve sonra da bu kararı infaz etmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu Başkanı Sadık Avundukoğlu, "İstihbarat birimlerindeki yetersizlik, faili meçhul cinayetlerin çözümünü engelliyor. İstihbarat birimleri, kimliği belirsiz katillerle ilgili bilgi toplamada yetersiz kalıyor. Dışişleri Bakanlığı ve DGM savcıları, istenen bilgilerin toplanması için komisyona yardım etmeyi bile kabul etmiyorlar." diyor. Komisyon üyesi Eyüp Aşık da; "Biz etkili ve yetkili olamıyoruz. Bazan İçişleri müdahale edip, bize bilgi verilmesini engelledi. MİT'ten, askerden hiç bilgi gelmedi. Hiçbir cinayeti çözemedik ve bundan sonra da çözemeyiz." diyor ve ekliyor: "Bu cinayetlerin önemli bir bölümü karanlık, fazla üstüne gitsem ben de hedef olurum." (Ercüment İşleyen, Milliyet Gazetesi, 19.12.1994, s. 14). Bu açıklamalar, yürütmenin yasama organını baskı altında tuttuğunu ve denetleme görevini yapmasına engel olduğunu kanıtlayan başka örneklerdir.

Yukarıdan beri gösterilen örnekler, Türkiye'de, yürütmenin ya doğrudan ya da kendisine bağlı çeşitli kurumlar (Güvenlik ve İstihbarat örgütleriyle, Ordu ve DGM savcılıkları) aracılığıyla hem bağımsız yargıyı, hem de yasama organını etkisi altına aldığını, görevlerini yapmaya engel olduğunu, kimi zaman da bu organların yetkilerini kullandığını gösteren canlı kanıtlardır. Bu gerçeklerin yaşandığı bir ülkede, yargı bağımsızlığından, hukukun üstünlüğünden ve yasama organının ulusal iradenin tek temsilcisi olduğundan söz etmek geçerli olamaz. Bu

koşullarda dost devletlerin, insan hakları ihlalleri karşısında yaptıkları eleştirilere, yargının bağımsızlığı iddiasıyla yanıt vermek, elbette inandırıcı olamaz. Demirel'in bu doğrultuda yaptığı açıklamalara karşın, dış ülkelerden gelen uyarıların devam etmesine sinirlenmeye hakkı yoktur. Dünyanın gözleri önünde geçen olayları örtbas etmeye kimsenin gücü yetmez. Türkiye, ya demokratik bir devlet olma iddiasından vazgeçerek, açık bir totaliter devlet hüviyetine bürünecek ya da imzaladığı uluslararası belgelere uygun, çağdaş demokratik bir devlet niteliğini kazanmak için gerekli anayasal ve yasal düzenlemeleri yapacaktır.

DYP - SHP Ortak Hükümetinin Ekonomi Politikası

1991 milletvekili genel seçimleri öncesinde yürütülen seçim kampanyası boyunca Demirel, enflasyondan şikayet etmiş ve artan hayat pahalılığının halkın belini büktüğü savını ileri sürmüştür. DYP, iktidara gelirse, beş yüz gün içinde enflasyonu %10'lara indireceğini vaad etmiştir. SHP de ANAP'ın köşedönmeci, vurguncu ve enflasyonist politikasını ağır biçimde eleştirmiş ve iktidara geldiklerinde hayat pahalılığı ile mücadele edeceklerini ve en kısa zamanda enflasyonu makul bir seviyeye indireceklerini taahhüt etmiştir.

DYP - SHP ortak hükümetinin kurulmasından sonra, toplumda, demokrasi beklentisi ile birlikte, ekonomik beklentilere de çözüm bulunacağı konusunda yaygın bir kanı oluşmuştu. Hükümete geniş bir toplumsal destek verilmişti. Halk, enflasyonu geriletmek için getirilecek her türlü önlemi desteklemeye hazırdı. En acı ekonomik reçetelerin bile uygulanması, hoşgörüyle karşılanacak ve ekonomik programın başarısı için toplumun tüm kesimleri gerekli özveriyi gösterecekti. Ne var ki, önce Demirel'in sonra da Çiller'in başbakanlığındaki DYP - SHP ortak hükümeti, Türkiye siyasal yaşamında hiçbir iktidara nasip olmayan bu büyük toplumsal desteği değerlendirememiş ve bunu gerektiği gibi kullanamamıştır.

Demirel, Özal dönemini eleştirmekle birlikte onun ekonomik ve sosyal politikalarını hiçbir değişiklik yapmadan, olduğu gibi uygulamayı sürdürmüştür. Özal'ın ekonomik devrim olarak topluma dayattığı ihracatı teşvik uygulamalarını ve sürekli devalüasyon anlamına gelen Türk parasının konvertibl olma özelliğini de korumuştur.

DYP - SHP iktidarı, sanayileşmeyi ekonominin ana ekseni olmaktan çıkaran Özal'ın sanayi politikasını benimsemiş ve ticaret ağırlıklı ekonomik politikaları izlemiştir. Bu dönemde de döviz kazancına yönelik turizm yatırımları, tekstil sa-

nayi ile tarım ürünlerinin işlenerek ihracını öngören tüketim sanayiine ağırlık verilmiştir.

Emekçi yığınlardan kaynak transfer etmek suretiyle, sermaye birikiminde etkili bir araç olarak kullanılan enflasyonu gerileterek, yığınları rahatlatacak hiçbir önlem alınmamıştır. Beş yüz gün sonunda, verilen sözün aksine, enflasyonda bir düşme yerine yükselme eğilimi başlamıştır. ANAP iktidarında iflasın eşiğine gelen ekonomi, DYP - SHP iktidarında hiçbir önlem alınmadığı için daha da bozulmuş ve süratle yıkıma doğru ilerlemiştir. Nihayet Çiller'in beceriksizce uyguladığı Özal ekonomisi, DYP - SHP iktidarının elinde, 1993'ün sonunda karaya oturmuş ve Türkiye içinden çıkılmaz bir ekonomik ve sosyal bunalıma girmiştir.

DYP - SHP ortak hükümetinde, ANAP'ın angaje olduğu enflasyonist ekonomik politikasıyla birlikte, köşe dönmeci, vurguncu ve devlet kaynaklarına el konularak servet yapma uygulamaları da aynı biçimde sürdürülmüştür. Özetle, Demirel ve İnönü muhalefet yıllarında acımasız biçimde eleştirdikleri ANAP'ın uyguladığı vahşi kapitalizme sahip çıkmışlardır.

- Ellerindeki devlet imkanlarını parti örgütlerine ve yandaşlarına çıkar sağlamak için kullanmışlardır. ANAP dönemindeki nüfuz ticareti ve dost kayırmaları, DYP ve SHP'lilerin nüfuz ticaretine dönüştürülmüştür. İstanbul Belediyesi'nde patlak veren ve SHP üst yöneticilerini de içine alan İSKİ skandalı, bu nüfuz ticaretinin canlı bir örneğidir. Kamuoyunu aylarca meşgul eden, çok yönlü ve çok boyutlu bu suistimal olayı, devleti yöneten siyasal kadrolara karşı büyük tepkilere neden olmuştur. Siyasetin bir çıkar aracı olarak kullanıldığı düşüncesi yaygınlaşmış ve toplumda siyasal partilere dönük bir güven bunalımı oluşmuştur. Bu olayın tepkileri henüz dinmemişken, bu kez Süleyman Demirel'in karıştığı İLKSAN skandalı patlak vermiştir. Demirel, kendisini destekleyen bir gazete sahibine ihtiyacı olan büyük bir meblağın aktarılması için hazineden İLKSAN'a yapılan yardım, hileli bir arsa satışında, anılan gazeteciye karşılıksız bir komisyon ücreti olarak aktarılmıştır. Bu olay, basında ve kamuoyunda günlerce tartışılmış ve tıpkı İSKİ skandalı gibi büyük bir tepki yaratmıştır. Yükselen bu toplumsal tepki karşısında Demirel, "Verdimse verdim, ne olacak?" diyerek, sorumluluğu ve toplumsal husumeti üstlenmiş ve oyunun diğer aktörlerini temize çıkarmıştır. Bu da İSKİ skandalı gibi, siyasete ve siyasetçilere karşı oluşan güven sarsıcı birikimin bir başka nedenidir.

İşbaşına geldiğinde büyük umutlar yaratan DYP - SHP ortak hükümetinin de ANAP hükümetleri gibi kirli işlere bulaşması ve iktidar ortaklarına ilişkin su-

istimal söylentileri, umut kırıcı olmuştur. Demirel'in yakınlarının nüfuz ticareti yaparak, büyük servetlere konduklarına ilişkin söylentilerle, Başbakan Çiller'in eşiyle birlikte iktidar olanaklarını kullanarak, büyük servet yaptıklarına ilişkin söylentiler, toplumdaki güven bunalımını ve umutsuzluğu doruğa çıkarmıştır.

- Bu dönemde enflasyon hızlanarak artmış ve 1994 sonunda yıllık enflasyon %146.9'a ulaşmıştır.

- Gelir dağılımı, vahim biçimde bozulmuş, memur ve emeklilerin enflasyon karşısındaki fakirleşme oranı, 1994 yılında %42 olmuştur.

- Çiftçinin ve köylünün eline geçen ürün fiyatları da 1994 yılında %11.9 oranında gerilemiştir.

- Bu dönemde yatırımlar durdurulmuş, yol, hastane, okul, adalet ve içme suyu konularında yetersiz olan hizmetler, büsbütün gerilemiştir.

Geniş yığınların yaşam standardının ağır şekilde bozulmasına karşılık, Dolar'a ve Mark'a yatırım yapan sermaye sahiplerinin rant gelirleri artmış, yıllık kazançları %32,1'e çıkmıştır. (Ali Rıza Kardüz, Sabah, 9.12.1994, s.11).

ANAP dönemine bakarak, bu dönemde işsizlik daha da artmış, 1993'te 1.530.000 olan işsiz sayısı, 1994'te 2.139.000'e yükselmiştir. Diğer bir deyimle, %7.6 olan işsizlik oranı, %10.5'e çıkmıştır.

- 1990'dan 1994'e kadar geçen beş yılda memur aylığı net %20 oranında gerilerken, işçi ücretleri de net %23.4 oranında gerilemiştir. 1994'te ortalama fiyat artış oranı %150'ye ulaşmıştır. Özetle, DYP - SHP ortak hükümetinde yoksulluk katlanarak artmıştır. (Yalçın Doğan, Milliyet, 20.12.1994, s.15).

- Duran yatırımlarla birlikte ekonomi de gerilemiş ve 1994 yılında ülke ekonomisi, %3.8 oranında küçülmüştür. 1994 yılında sanayileşme hedefi %5.4 iken, tam tersine bir gelişme olmuş ve sanayi %1.9 oranında gerilemiştir. (Ali Rıza Kardüz, Sabah, 20.10.1994, s.8).

- Özal döneminde başlatılan KİT düşmanlığı, bu dönemde de sürdürülmüş ve KİT'ler kendi kaderlerine terkedilmiştir. Bu kuruluşların teknolojik yenilenmesi ve iyileştirilmeleri için hiçbir adım atılmamıştır. Borç ve faiz batağına saplanan KİT'ler, ödeme güçlüğü çektiklerinden, bunların personel ücretleri devlet bütçesine ayda 4.5 trilyon ek bir yük bindirmiştir. Bu da KİT'leri tasfiye etmenin ve özelleştirmenin bir gerekçesi olarak kullanılmıştır.

- Özal'ın izinden giden DYP - SHP ortak hükümeti de, KİT'lerin tasfiyesini ideolojik bir sorun haline getirmiş, ekonominin düze çıkması ve toplumun bunalımdan kurtulması için, özelleştirmeyi zorunlu bir koşul olarak savunmuştur.

KİT'lerin tasfiyesi için hazırlanan kanun hükmündeki kararnamelerin dayandığı yasa, Anayasa Mahkemesi'nde iptal edildiği halde, hükümet yılmamış ve bazı değişikliklerle hazırlanan özelleştirme temel yasası, Meclis'ten geçirilerek, yürürlüğe konulmuştur. 1995 ve 1996 yılları, KİT'lerin yerli ve yabancı sermaye sahiplerine peşkeş çekileceği yıllar olacaktır.

70 yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca, ulusça yapılan tasarruflarla kurulan KİT'ler, bu yasayla özel şahıslara devredilecek, bir bölümü kapatılarak arsaları kullanılırken, bir bölümü de modernleştirilmek suretiyle devlet tekeli yerine özel tekeller konumuna getirilerek işletileceklerdir.

Demir-Çelik, Petro-Kimya, Alüminyum, Kömür İşletmeleri ve benzeri stratejik nitelikli KİT'ler, ürünlerinin daha ucuza ithal edilebileceği gerekçesiyle, tamamen kapatılacaklardır. Türkiye'de, toplumun 70 yıllık tasarrufuyla kurulan büyük ölçekli temel sanayi kuruluşlarını satın alarak, reorganize etmek suretiyle ülke sanayiine kazandıracak büyüklükte özel sermaye yoktur. Ucuz ithal imkanı varken, yabancı sermayenin gelip bu kuruluşları satın alarak canlandırması da beklenemez. Uluslararası tekeller, bu ürünler için Türkiye'nin bir pazar olarak kalmasını tercih edeceklerdir. Özellikle, Demir-Çelik, Petro-Kimya, Bakır, Alüminyum, Kömür İşletmeleri ve benzeri büyük sanayi kompleksi konumundaki KİT'lerin, kapatılarak tasfiye edilmesi, ülke sanayiine vurulan ağır bir darbe olacaktır. Türkiye'de uzun yıllar sanayileşmenin motor gücü olarak işlev yapan bu kuruluşlar, hem kamuya ait ikinci sektör KİT'lerin (tüketim sanayii kuruluşları) hem de aynı nitelikli özel sektör sanayiinin kurulmasında öncülük etmiş ve bunlara ara mallar sağlamıştır. Özel sektöre düşük fiyatlı ara mal ve hizmetler ile kalifiye eleman sağlayarak, sermaye birikimine yardımcı olmuş ve bu sektörün gelişmesine katkı yapmıştır. KİT'lerin özelleştirilerek tasfiyesinden sonra, özel sektöre sağlanan bu ara mallardan yoksun kalacak pek çok küçük ya da orta ölçekli özel firma, kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Bir süre için yüksek fiyatlarla ithal edecekleri ara mallarla varlıklarını sürdürebilseler bile, bunlar, gümrük birliğinden sonra yabancı ürünlerle rekabet edemeyecek ve tedrici biçimde tasfiye olacaklardır. Her iki durumda da sanayi ara malları üreten KİT'lerin tasfiyesi, Türkiye sanayiini çökme ve dağılma sürecine sokacaktır.

Özal'ın öncülük ettiği, ANAP iktidarında yıllarca sürdürülen bir kampanya ile oluşturulan KİT düşmanlığına karşın, o dönemde istenen tasfiye yapılamamış, ancak, DYP - SHP iktidarında çıkarılan özelleştirme temel yasasıyla, bu meşum görev yerine getirilebilmiştir.

Türkiye gibi bir ülkede Kamu İktisadi Teşekküllerinin tasfiye edilerek, dev-

letin ekonomik yaşamın dışına çıkarılması ve toplumun tümüyle serbest pazar ekonomisinin kurallarına göre yönetilmesi, toplumsal açıdan iki önemli sakıncayı da birlikte getirecektir. Türkiye'de devletin öncülük ettiği sanayileşme politikasında da kapitalist kurallar işletilmiş, sermayenin ve yatırımların kutuplaşmasına bağlı olarak yatırımlar daha çok gelişmiş batı illerinde yapılmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesi geri kalmış ve bu bölgede yaratılan kaynaklar, batı illerinde toplanmıştır. Devletin ekonomik yaşamın dışına çıkması halinde bu kutuplaşma daha da artacak ve doğu bölgesi ekonomik bakımdan gerileyerek, tam bir sefalet bölgesi haline gelecektir. Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi olmak üzere, Türkiye'nin geri kalmış yörelerinin kalkınabilmesi, ancak, bölgesel kalkınma planlarına dayanan devlet yatırımlarıyla mümkündür. DYP - SHP ortak hükümetinin, devleti ekonominin dışına çıkaran özelleştirme politikasıyla, doğu, ebediyen bir mahrumiyet bölgesi olarak kalacaktır.

Devletin ekonomik yaşamdan uzaklaştırılmasıyla ortaya çıkacak ikinci önemli sakınca da kamusal nitelikli hizmetleri yapmanın imkansız hale gelmesidir. Nitekim, özelleştirmeyle birlikte başlatılan ekonomik liberalleşme politikasını savunanlar, sağlık ve eğitim hizmetlerinin de özelleştirilmesini istemektedirler. Böyle bir gelişme, Türkiye gibi az gelişmiş bir ülkede, geniş köylü, işçi ve emekçi yığınların eğitim ve sağlık hizmetlerinden büsbütün yoksun kalmalarına neden olacak ve bu hizmetler sadece sınırlı sayıdaki varlıklı ailelerin tekeline girecektir.

Bir toplumda çalışanların eğitimsiz kalması ve sağlık hizmetlerinden yoksun bırakılması, aynı zamanda ekonomik kalkınmayı da engeller. Bu nedenle, Türkiye'de devleti ekonomik yaşamdan uzaklaştıran DYP - SHP ortak hükümetinin bugünkü neo-liberal ekonomik politikası, Türkiye'nin kalkınmasını engelleyen ve geleceğini karartan tehlikeli sonuçlar doğuracaktır.

- DYP - SHP iktidarında ekonomiyi yıkıma götüren bir diğer önemli neden de Doğu ve Güneydoğu'da sürdürülen bugünkü iç savaştır. Nitekim, bir katrilyon üç yüz otuz altı trilyon olan 1995 bütçesinden dört yüz kırk altı trilyon Türk lirası bu savaşın finansmanı için ayrılmıştır. Bütçenin üçte birini oluşturan böyle büyük bir meblağın savaş harcamalarına ayrılması, bir türlü denetlenemeyen enflasyonun, fakirleşmenin ve ekonomik yıkımın başlıca nedenidir. Toplumda iç barışı sağlayamadığı için ekonomiyi yıkıma götüren ve bu politikasında ısrar eden bir iktidar, halkın gözünde meşruiyetini koruyamaz. Bu nedenle ülkenin sürüklendiği bu bataktan kurtulması için DYP - SHP ortak iktidarının iç barışı sağlama yolunda ciddi ve olumlu adımlar atması, toplumumuzun ertelenemez bir beklentisi haline gelmiştir.

DYP - SHP Ortak İktidarında Dış Politika Yaklaşımları

DYP - SHP iktidarı, 12 Eylül sonrası düzenin belirleyici düşünce sistemi olan Türk - Islam sentezi ideolojisine öncelik vermiştir. Milliyetçilik, siyasal iktidarın geliştirdiği politikalarda belirleyici bir değer olarak ön planda yer almıştır. Dış politikanın oluşturulmasında da Türk - Islam sentezi ideolojisi ile şoven Türk milliyetçiliği belirleyici olmuştur. Demirel, başbakanlığı döneminde, Adriyatik'ten Çin Denizi'ne kadar uzanan bir Türk dünyasından ve bu yeni dünyanın bütünleşmesinden oluşacak büyük bir ekonomik ve siyasal güçten, abartılı bir öfori ile söz ederek, bölge ve dünya barışını tehdit eden kuşkuların doğmasına neden olmuştur.

23 Mart 1993 tarihinde Antalya'da, Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin de çağırılı oldukları Birinci Türk Kurultayı düzenlenmiştir. Türk ırkçılığını parti ideolojisi olarak benimseyen MHP'nin lideri Alparslan Türkeş'in organize ettiği bu Kurultay, Başbakan Demirel'in buyruğu ile devlet tarafından finanse edilmiştir. Kurultay'a Cumhurbaşkanı Özal, Başbakan Demirel ve Başbakan Yardımcısı İnönü ile MHP Genel Başkanı Türkeş, Türkiye Türkleri'nin liderleri olarak katılmışlardır. Hilal içinde uluyan kurt simgesinin süslediği toplantı mekanında, katılmacı liderler, Türk ırkçılığını çağrıştıran örs üzerinde demir dövme simgesel eylemini, büyük bir huşu ile yerine getirmişlerdir. 21 Ekim 1994 günü İzmir'de aynı ırkçı simgeler altında ikinci bir Türk Kurultayı toplanmıştır. Kurultay'ın açılış konuşmasını, Cumhurbaşkanı Demirel yapmıştır.

Demirel'in başbakan olarak her fırsatta Adriyatik'ten Çin Denizi'ne kadar yayılan Türk dünyasına vurgu yapması ve ırkçı emelleri canlandıran kışkırtıcı Türk kurultayları düzenlemesi, başta Rusya Federasyonu olmak üzere, bir çok ülkede ve Batı basınında barışı tehdit eden bir eğilim olarak değerlendirilmiştir. Rusya, her iki kurultaydan sonra diplomatik yollardan rahatsızlığını belirterek, uyarılarda bulunmak zorunda kalmıştır. Batı'da da etkili basın organlarında Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nu farklı bir düzeyde yeniden kurma hevesine kapıldığı endişeleri açıklanmıştır. Örneğin, Paris'te yayımlanan haftalık Le Point Dergisi, Başbakan Demirel'in "Adriyatik kıyılarından Çin Seddi'ne kadar yayılan bölgede bir Türk dünyasının varlığını kimse inkar edemez." sözüne yer verdiği "Türkiye- Osmanlı Rüyasının Dönüşü" başlıklı yazıda Türkiye'de "İmparatorluğun Çöküşünden Üç Çeyrek Yüzyıl Sonra Osmanlı Ruhunu Canlandırmaya Yönelik Sesler Yükseliyor." yargısını içeren yazı bu kuşkuları dile getiren önemli bir belgedir. (Le Point, 30 Ocak - 5 Şubat 1993 tarihli sayı).

Türkiye'de öteden beri kullanılan soydaşlık kavramı, DYP-SHP iktidarında

Bosna-Hersek olaylarıyla birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Eskiden sadece başka ülkelerin vatandaşları olan müslüman Türkler için kullanılan bu deyim, Yugoslavya'daki iç savaşın başlamasından sonra Slav ırkından olan müslüman Boşnaklar için de kullanılmaya başlanmıştır. Başka müslüman halklar için kullanılmayan bu deyimin Boşnaklar için kullanılmasının nedeni, Türkiye'de vatandaş konumuna sahip dört milyon Boşnak'ın bulunması ve bunların önemli bir bölümünün üst düzey devlet bürokrasisiyle ekonominin kilit yerlerinde görevli bulunmalarıdır. Türk vatandaşı Boşnakların devletteki etkin konumlarından dolayı, Sırp-Boşnak savaşında Türkiye, Boşnakların yanında etkili biçimde yer alan tek ülke olmuştur. Devletin öncülük ettiği bu destek sayesinde Türkiye toplumunun tümü Boşnakların çektiği acıları içinde duymakta ve bu iğrenç savaşı lanetlemektedir. Türkiye'nin bir bütün olarak Bosna halkını desteklemesi ve bu savaşa ilgisiz kalan Batılı devletlere nefret duyması, haklı ve insani bir tepkidir. Ancak, Güneydoğu'da on yıldır sürüp giden bugünkü iç savaşta, devletin ve medyanın koşullandırmasıyla Türkiye'nin öz vatandaşları olan Kürt köylü ve emekçi halkının çektiği acılar karşısında toplumun ilgisiz ve duyarsız bir konuma getirilmiş olması, Boşnaklara yönelik yüce duyguları insani özünden soyutlayan hazin bir tecellidir. İdeolojik amaçlı, küçük hesaplarla Türkiye'yi insani tepkiler yönünden çifte standartlı bir toplum konumuna getirmenin ahlaki açıdan olduğu kadar tarihsel açıdan da vebali büyüktür. Toplumun insani duygularında şizofrenik bir bölünmeye neden olan başta iktidar sorumluları olmak üzere Türkiye'nin tüm politik önderleri ile medyanın etkin şahsiyetlerini tarih mutlaka yargılayacak ve mahkum edecektir.

DYP SHP iktidarında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan bağımsız Türk devletleriyle kurulmak istenen ilişkiler, eşit devletler arasında oluşturulan ekonomik, ticari, kültürel ve dostluk ilişkilerinin sınırlarını aşan bir nitelik taşımaktadır. Bu ülkelerle ortak bir dil, ortak bir kültür ve 900 yıl öncesinin esatiri bilgilerine dayanan ortak bir tarih oluşturma girişimleri, dış dünyada büyük bir Türk imparatorluğu kurma özleminin dışa vuran belirtileri olarak algılanmıştır. Özellikle Rusya Federasyonu, Türkiye'nin Orta Asya Türk devletlerine dönük politikasını, yayılmacı emellerin bir ifadesi olarak değerlendirmiş ve bundan duyduğu rahatsızlığı diplomatik kanallardan açıklamıştır.

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri de Türkiye'nin öncülük ettiği bu gelişmelerden rahatsız olduklarını ima eden davranışlar içine girince, cumhurbaşkanı ve siyasal iktidar, yayılmacı emellerini gizlemek zorunda kalmışlardır. Nitekim, Demirel, son bir yıldan beri "Adriyatik'ten Çin Denizi'ne

uzanan Türk dünyası" söylemini kullanmaktan vazgeçmiştir. Bununla birlikte sayın Demirel büyük Türk imparatorluğu düşünü, başka söylemlerle açığa vurmaktadır. Örneğin, 1 Eylül 1994 günü TBMM'nin açılışı münasebetiyle yaptığı konuşmada (Kafkasya'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bölge, Türkiye için ortak bir dil ve kültür kuşağıdır. Türkiye, bu bölgede yer alan tarihi, kültürel, kardeşlik bağlarına sahip olduğu, bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş ülkelerle karşılıklı özlemlere cevap verecek bir işbirliği süreci başlatmıştır.) diyerek, ulusal bir talep haline getirilen büyük Türk dünyasını (imparatorluğunu) kurma özlemini yinelemeyi ihmal etmemiştir. Ancak, bu kez, kuşkulara meydan vermemek için, gerçek amacını gizlemeye özen göstermiştir. Anılan açış konuşmasında olası kuşkuları bertaraf etmek için şunları söylemektedir: "Burada belirtmek isterim ki, Türkiye, Avrasya Bölgesi'nde hiçbir ülkeyle nüfuz tesis etme rekabeti içinde değildir. Bu bağlamda, Rusya Federasyonu ile ilişkilerimize değinmek istiyorum; biz, Rusya'yı Avrasya'nın dünya ile bütünleşmesinde birlikte çalışacağımız bir ortak olarak görüyoruz." (TBMM, Tutanak Müdürlüğü, Birleşim: 1, 1.9.1994, Grup Cengiz, s. 10/3).

Süleyman Demirel'in açıklamalarında somutlaşan ve DYP - SHP ortak hükümetinin benimsediği dış politika, izlenen iç politikayla çelişmektedir. Diğer bir deyimle, DYP - SHP ortak hükümeti, iç ve dış politikada farklı standartlar kullanarak, Türkiye'yi çifte standartlı bir devlet konumuna getirmişlerdir. Bu da uluslararası toplulukta Türkiye'nin güvenirliliğini ve saygınlığını zedeleyen gelişmelere neden olmuştur.

DYP - SHP ortak hükümeti, tarihsel ve politik miras dolayısıyla, Orta Asya, Balkanlar, Orta Doğu ve Akdeniz Bölgesi'nde ortaya çıkan bütün etnik - ulusal ihtilaflarda ilgili ülkelerde etnik ve kültürel bir çoğulculuğu savunmaktadır. Örneğin, Demirel ve DYP - SHP ortak hükümeti, Kıbrıs'ta etnik Türk ve etnik Grek kimliklerinin siyasal olarak tanındığı "iki bölgeli ve iki toplumlu federasyon" tezini savunmaktadırlar. Yunanistan'da, Batı Trakya'da yaşayan Türklerin, Türk kimliği ile Yunanistan toplumsal ve politik yaşamına katılmalarını ve kültür haklarını desteklemektedir. Irak'ta Arap, Kürt, Türkmen, Süryani ve benzeri bütün halkların hak eşitliğinden yanadır.

Sayın Demirel, Ukrayna ziyaretinde Tatar Türkleri ile özel olarak ilgilenmiş ve Sovyetler Birliği döneminde sürgün edilen Tatarların Kırım'a dönerek, etnik ve kültürel haklarına kavuşmalarını memnuniyetle karşıladığını beyan etmiş ve Türkiye'nin bunlara insani yardımda bulunacağını taahhüt etmiştir. "Kırım Ta-

tarlarının kahraman lideri Mustafa Cemiloğlu'nu takdirle selamladığını" ifade etmiştir. (TBMM Tutanak Müdürlüğü, Birleşim 1, 01.09.1994, Grup Alaaddin, s.18/2).

Sayın Demirel, Moldavya'yı ziyaretinde, Hristiyan Gagoğuz Türkleri'yle de yakından ilgilenmiş ve bu halkın Türklüklerini koruyabilmiş olmalarından övgüyle sözetmiştir. TBMM'yi açış konuşmasında "Avrupa ortasında, 16. asırdan beri Türklüklerini ve Türkçelerini muhafaza edebilmiş bu 152.000 Gagoğuz, Moldavya halkındandır. Türkiye'ye karşı büyük bir hayranlık, sevgi ve muhabbet duymaktadırlar. Konrad şehrinde kurulmaya başlanmış olan üniversiteleri, gerçek bir Türk üniversitesidir. Her türlü ilgiye layıktır. Moldavya devletinin kendilerine gösterdikleri anlayışı, takdirle karşılıyorum.

Kırım ve Gagoğuz olayını huzurunuza getirmemin sebebi, büyük devlet olarak Türkiye'nin tarihten devraldığı birtakım büyük meselelere bigane kalmayacağı düşünülmektedir (alkışlar). Türkiye'nin gündeminde gerek Kırım Tatarlarının ve gerekse Gagoğuzların Allah'tan sonra dünyada güvenebilecekleri, dayanabilecekleri tek yer Türkiye'dir (alkışlar). Binanaleyh böyle bir şeyden memnuniyet duyduğumu huzurunuzda ifade etmek istiyorum." (TBMM Tutanak Müdürlüğü, Birleşim:1, 01.09.1994, Grup: Alaaddin, s. 19/3)

DYP - SHP ortak hükümeti, Rusya Federasyonu'ndan ayrılarak, bağımsız bir devlet olduğunu iddia eden Çeçenya'daki Dudayef rejimine de sempatiyle bakmaktadır.

Türkiye'den giden yüzlerce Çeçen kökenli Türk vatandaşının, TCK'nın 128. maddesine karşın, Çeçenya sayaşına gönüllü olarak katılmalarına, göz yumulmuştur.

Bosna - Hersek'te de müslüman Boşnakların, bağımsız bir Boşnak devleti kurmalarını arzulamakta, bu mümkün olmazsa, Sırbistanla gerçek bir federasyon oluşturmasını savunmaktadırlar.

Türkiye'nin tarihsel ve politik bağları bulunan halkların yaşadıkları ülkelerde, çok etnili ve çok kültürlü bir toplum düzenini savunması, çağın gereklerine uygun, demokratik ve barışçı bir politikadır. Son derece olumludur. Oysa, Türkiye'de çağın gerisinde kalan ulus - devlet ideolojisi, ısrarlı bir biçimde sürdürülmekte ve tarihsel bir zorunluluk olan çok etnili, çok kültürlü bir ulus anlayışının yaşama geçirilmesi talepleri şiddetle reddedilmektedir. Bu öneriler, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü"ne karşı ağır bir suç sayılmakta ve bu suçu işleyenler de, yapılan öneriye göre, beş yıldan başlayan ve TCK'nın 125. maddesinde öngörülen ölüm cezasına kadar uzanan ağır cezalarla cezalandırılmaktadırlar.

Bu bir çifte standarttır. Türkiye'nin dış Türklere dönük taleplerinin ilgi görmesini ve ciddiye alınmasını engelleyen, devletin saygınlığını ve güvenilirliğini zedeleyen olumsuz bir politik yaklaşım biçimidir.

Bu çifte standartlı politika, akılcılıkla bağdaşmayan, Türk - İslam sentezi ideolojisinin bir ürünüdür. Türkiye, bu politikayı bir an evvel bırakmak zorundadır. Çağın gereği olan çok etnili ve çok kültürlü toplum düzenini dışta savunduğu gibi, içte de yaşama geçirmelidir. Böyle bir uygulama, hem Türkiye'nin demokratikleşmesinin, hem de saygın, tutarlı ve güvenilir bir devlet olmasının, olmazsa olmaz koşuludur.

Demirel'in esaslarını belirlediği, DYP - SHP ortak hükümetinin izlediği dış politikanın temel ekseni, ABD'nin dış politika tercihleriyle aynı doğrultudadır. Bu politikanın yürütülmesi görevi, SHP'li sosyal demokrat bakanın omuzlarına yüklenmiştir. SHP'li bakan, ne sosyal demokrasinin evrensel kurallarına ne de ortaklık protokolünün ilkelerine bakmadan, Demirel'in önce başbakan, sonra da cumhurbaşkanı olarak, MGK'da oluşturduğu dış politika kararlarını bir memur sadakatıyla uygulamıştır. Dışişleri bakanının Demirel'e bağlılığı ve onun saptadığı politikaları titizlikle uygulaması, hükümetin bağımsızlığını tartışma konusu yapan bir görünüm sergilediği için, Başbakan Çiller'i bile rahatsız etmiştir. Bu nedenle sayın Çiller, SHP genel başkanından bu sadık memurun değiştirilmesini talep etmek zorunda kalmıştır.

Demirel'in saptadığı, ABD ile uyum içindeki politikalar, dış Türklerin sorunlarını ön planda tutan milliyetçi ve yayılmacı bir nitelikte olduğu için SHP'li bakan da aynı doğrultuda hareket etmiştir. Bu politikanın doğal bir sonucu olarak Türkiye, Türklerin yaşadığı ülkelerde çok etnili ve çok kültürlü bir politikanın savunucusu iken, kendi topraklarında farklı kültürlerin yaşatılması taleplerini reddeden, çifte standartlı bir devlet konumuna getirilmiştir. İşin en acı tarafı da Türkiye'deki en büyük etnik topluluğu oluşturan Kürtlerin kültürel talepleri, demokratik bir hak olduğu için, Batılı ülkeler tarafından savunulurken, bu taleplere karşı çıkma görevinin, çifte standartlı olma ayıbına aldırmadan, Kürt kökenli dışişleri bakanı tarafından yerine getirilmiş olmasıdır.

DYP - SHP ortak hükümetinin, SHP'li bir bakan tarafından yürütülen emperyalizme bağımlı, ırkçı ve yayılmacı dış politikası, Türkiye'de hem demokratik gelişmeyi hem de sosyal demokrasi hareketini, büyük oranda zaafa uğratmıştır.

DYP - SHP Ortak İktidarında Kürt Sorununa Yaklaşım

Toplumdaki coşkulu bir beklentiyle iş başına gelen koalisyon hükümeti, Türkiye'nin en önemli sorunu olan Kürt sorununu da çözeceğine ilişkin büyük bir umut yaratmıştı. Özellikle, Doğu ve Güneydoğu bölgesinde halk bu hükümetin kuruluşunu bir bayram havası içinde karşılamıştı. SHP'nin DEP ile işbirliği yapması ve Kürt sorununun çözümüne ağırlık veren bir ekibi parlamentoya taşıması, barış ve kardeşlik ortamının kurulmasını bekleyen yığınların beslediği çözüm umudunu doruğa çıkarmıştı. Ortaklık hükümetinin kurulmasından hemen sonra, Başbakan Demirel ve yardımcısı Erdal İnönü, kimi kabine üyeleriyle birlikte bir Güneydoğu gezisine çıktılar. Bu gezinin ilk durağı olan Diyarbakır'da, Başbakan Demirel, coşkulu bir kalabalığa hitaben yaptığı konuşmada "Kürt realitesini tanıyoruz." diyerek, tarihi bir açıklamada bulundu. Kuşkusuz bu açıklama, tarihi bir önem taşıyordu. Çünkü o güne kadar "Türkiye'de Kürt yoktur; herkes Türktür." düşüncesi geçerliydi. Resmi tarihçiler de Kürtler'in Orta Asya'dan göç eden bir Türk boyu olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlardı. Gerçi Demirel'in bu açıklamasından önce, Turgut Özal Başbakan ve Cumhurbaşkanı olarak, Kürt deyimini kullanmış, hatta annesinin de Kürt kökenli olduğunu açıklamıştı. Ayrıca bu dönemde, Irak Kürt liderlerinden Mesut Barzani'yle, Celal Talabani Türkiye'ye davet edilmiş ve kendileriyle devlet adına görüşmeler yapılmıştı. Fakat, böyle bir açık bildirimle "Türkiye'de Kürt realitesinin" tanındığı ifade edilmemişti. Bu nedenle Demirel'in devlet adına "Kürt realitesini tanıyoruz." biçimindeki beyanı, tarihi portesi olan bir açıklamadır. Bu açıklama, aynı zamanda, Türkiye'nin yetmiş yıldır uyguladığı, ulus - devlet ideolojisinden vazgeçerek, çok etnili, çağdaş bir devlet oluşturmaya karar verdiği anlamına da gelmektedir. Demirel'in "Kürt realitesini tanıyoruz." biçimindeki açıklaması, hem ortaklık protokolünün ilkelerine hem de SHP'nin Güneydoğu raporunda benimsenen düşüncelere uygun düşmekteydi. Bu açıklama, Türkiye kamuoyunda büyük bir memnunluk ve sevinç yaratmıştı. Herkes bunun içinin doldurulacağını ve Kürt realitesini tanımanın gereklerinin yapılacağını bekliyordu. Yazılı basında bu doğrultuda gönendirici yazılar yayınlanıyor ve öneriler tartışılıyordu. Kurulmasına öncülük ettiğim "Kürt Aydın İnisiyatifi" topluluğu, bu beklentinin bir tercümanı olarak Kürt realitesini tanımanın yasal ve pratik gerekleri konusunda bir sempozyum düzenledi. Sempozyuma çağırılı bilim adamları ile siyasetçiler, konuya ilişkin düşüncelerini açıklayarak, sorunun açıklık kazanmasına yardımcı oldular.

Ne var ki Demirel, bu açıklamayı yaptığına pişman olmuşcasına, Kürt realitesi deyimini bir daha ağzına almadı ve sorunu unutulmaya bıraktı. Kürt söz-

cüğü yeniden siyasal jargondan çıkarıldı. Artık ne bir hükümet üyesi ne de bir devlet yetkilisi tarafından Kürt sözcüğü kullanılmadı ve yanlışlıkla da telaffuz edilmedi. 1992 Nevroz Bayramı dolayısıyla, Cizre, Nusaybin, Dargeçit, Kulp ve benzeri ilçe merkezlerinde yapılan şenlikler, güvenlik güçleri tarafından kanunsuz gösteri sayılarak, topluluklar üzerine ateş açıldı ve onlarca masum vatandaş katledildi. Demokratik bir hakkın kullanılması karşısında gösterilen bu sert tepki nedeniyle, SHP saflarında parlamentoya giren Kürt milletvekilleri, SHP'den ayrılmış ve hükümete verdikleri destek son bulmuştur. Bu olaydan sonra Demirel'in başbakanlık ettiği koalisyon hükümeti, Kürt sorununun çözümünde her türlü demokratik açılımı reddetmiş ve sorunu orduya havale ederek, silahlı mücadele yöntemini tek çözüm yolu olarak benimsemiştir. Artık, teröre karşı silahlı mücadeleyle birlikte, Kürtlere kimi demokratik hakların tanınmasını öngören ikili politika, tamamen bırakılmış oluyordu. Silahlı mücadele Genel Kurmay Başkanı Doğan Güreş'in deyimiyle "topyekun bir savaş" biçimine dönüştürülmüştü. Yaşamın her alanını kapsayan bu "topyekun savaş"ta, birbiriyle bağlantılı dört ayrı yöntem kullanılmaktadır.

1. Olağanüstü hal ve mücavir bölgelerde silahlı kuvvetlerin yürüttükleri silahlı mücadele;

2. Terör örgütünün barınma olanaklarını ortadan kaldırmak için kimi köy ve kasabaların yakılarak ya da ağır silahlarla yıkılarak oturulmaz hale getirilmek suretiyle, bu yerleşim birimlerinde yaşayan insanların göçe zorlanması;

İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, ANAP İstanbul milletvekili Halit Dumankaya'nın yazılı soru önergesini yanıtlarken, "30 Kasım 1991 tarihinden bu yana Süleyman Demirel ve Tansu Çiller başkanlığında kurulan DYP - SHP koalisyon hükümetleri döneminde 2115 köyün boşaltıldığını" açıklamıştır. (Cumhuriyet, 9.12.1994, s.4)

3. Kürt sorununa ilişkin tartışmaların yasaklanması;

Kürt sorununun demokratik çözümüne ilişkin düşünce açıklanması ve öneriler getirilmesi, yoğun biçimde adli kovuşturma konusu yapılmış ve düşüncelerini açıklayan aydınlar, şiddetle cezalandırılmışlardır. 3713 sayılı TMY'nın 8/1 maddesi, hiçbir yoruma tabi tutulmadan amansız bir şekilde işletilmiş ve üç yıl içinde bu konuda düşünce açıklayan aydınlar için açılan davalarda sanık sayısı beş bine ulaşmıştır. Bunlardan yüzlercesi yargılama sonunda hüküm giymiş ve cezaevlerine kapatılmışlardır.

4. Faili meçhul cinayetlerle Kürt aydın ve işadamlarının tasfiyesi;

Kürt sorununun çözümü için uygulanan "topyekun savaş"ta başvurulan bir diğer yöntem de İspanya'da ETA militanlarına karşı GAL örgütünün kullandığı bireysel terör yöntemidir. Türkiye'de "faili meçhul cinayet" olarak anılan silahlı bireysel terör yöntemiyle binlerce Kürt aydın ve işadamı öldürülmüştür.

GAL'in işlediği cinayet sayısı otuzla sınırlı kaldığı halde, Türkiye'de aynı yöntemle işlenen faili meçhul cinayetler bir soykırıma dönüşmüştür. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde 1995 yılına 10031 faili meçhul dosya ile girildiği DGM Başsavcısı, Bekir Selçuk'un basın açıklamasından anlaşılmaktadır. (Nizamettin Kaplan, Cumhuriyet, 12.1.1995, s.5)

GAL'in işlediği cinayetler nedeniyle, İspanya'da siyasal iktidar, ağır biçimde eleştirilmekte ve Başbakan Felipe Gonzales'in, doğrudan sorumlu tutularak, istifa etmesi istenmektedir. Yayın hayatına başladığı tarihten itibaren İspanya Sosyalist İşçi Partisi'ni destekleyen El Pais gazetesi, demokrasi, insan hakları ve hukuk devletine bağlılığı nedeniyle, Başbakan Felipe Gonzales'ten desteğini çekmiş, ona ve hükümetine karşı amansız bir muhalefet kampanyası başlatmıştır. El Pais, GAL cinayetlerinden bizzat başbakanı sorumlu tutmakta ve derhal istifasını istemektedir. (Milliyet Gazetesi, 18.1.1995, s.20)

Türkiye'de yıllardır sürdürülen, özellikle DYP - SHP iktidarında, büyük bir ivme kazanan "faili meçhul cinayetler" karşısında, ana muhalefet partisi başta olmak üzere, muhalefetin tümü ve basın tam bir suskunluk içindedir. Sürüp giden bu cinayetler karşısındaki sessizlik ve aldırmazlık, Türkiye'de siyasal partilerin ve basının özgür olduklarını tartışma konusu yapmakta ve bugünkü siyasal düzenin demokrasi dışı güdümlü bir rejim olduğu kanısını yaygınlaştırmaktadır.

Demokrasi ve insan haklarının savunuculuğunu ve bu hakları güvence altına almayı bir varlık nedeni olarak benimseyen Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin bu cinayetlerin sorumlusu konumunda olması, Türkiye demokrasi hareketi açısından büyük bir talihsizliktir. Türkiye'nin ikinci büyük talihsizliği de, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konusunda hiçbir duyarlılık taşımayan, ANAP gibi bir partinin ana muhalefet partisi görevine gelmiş olmasıdır. Demokrasiyle yönetilen bütün ülkelerde, ana muhalefet partileri, demokratik hukuk devletini, insan hak ve özgürlüklerini ve her türlü bireysel haklarla hukukun üstünlüğünü korumanın bir güvencesidir. Dünyada, iktidara aday bir ana muhalefet partisinin, temel işlevlerini yoksayarak, devletin hukuk düzenini kökünden yıkan bu tür cinayetler karşısında sessiz ye ilgisiz kaldığına ilişkin hiçbir örnek gösterilemez.

Aynı genel aldırmazlığı ve ilgisizliği, DYP - SHP ortak hükümetinin sorumlu

olduğu köy yakma ve köy boşaltma olaylarında da görmekteyiz. Tarihsel gelişmenin bugünkü aşamasında, sosyal demokrat olabilmenin en belirgin özelliği, dünyanın neresinde, hangi ırk ve hangi cinsten olursa olsun, insan haklarının ihlali karşısında duyarlı davranabilmektir. Çoğulcu ve katılımcı çağdaş demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, eşitlik ve özgürlüğü savunmaktır. Keyfi yönetime, ırkçılığa, etnik ve dinsel ayrımcılığa karşı çıkmaktır. Oysa Türkiye'de sosyal demokrat bir parti olduğunu savlayan SHP, kanunsuz infazların, faili meçhul cinayetlerin, köy yakmalarının ve köyleri boşaltarak, insanları evsiz, barınaksız ve her türlü dayanaktan yoksun bırakmak suretiyle, büyük şehir varoşlarında sokağa atmanın sorumluluğunu taşımaktadır. Hukuk düzeninin bekçiliğini yapmakla görevli muhalefet partileri de bu kanunsuzluklar ve hak ihlalleri karşısında varlık nedenlerini inkar edercesine, sessiz ve ilgisiz kalmakta hiçbir sakınca görmemektedirler.

Kamuoyu adına denetim görevi yapan ve ulusal erkin dördüncü gücünü oluşturan basının da bu vahim insan hakları ihlalleri karşısında, sessiz ve ilgisiz kalması, Türkiye siyasal yaşamı açısından üçüncü büyük talihsizliktir. Binlerce masum insanın faili meçhul cinayetlere kurban gittiği, köylerin yakılıp yıkıldığı ve Kürt olmaktan başka hiçbir günahı olmyan kadın, erkek, yaşlı ve çocuk milyonlarca köylünün, yardım almalarına bile izin vermeden, aç, çıplak ve barınaksız bırakılmaları karşısında, toplumun duyarsız, sessiz ve tepkisiz kalması, koşullandırmaya bağlı, toplumsal psikopatalojiyi ilgilendiren bir olaydır. Türkiye toplumunun bu ölçüde duyarsız hale gelmesinin temelinde, devletin çıkarları uğruna bireyi ve toplumu feda etmeyi meşru sayan, çağdışı bir devlet anlayışı yatmaktadır. Bu hastalıklı yapının oluşmasında devleti yönetme görevini üstlenen siyasal iktidarlarla, topluma yön veren siyasal partiler, yazılı basın ve medyanın sorumlu yöneticileridir. Kutsal devlet ideolojisiyle koşullandırılmış bir toplumda, demokrasiyi kurmak ve yaşatmak, son derece güçtür. Bu toplumsal koşullanmanın sorumlusu olan siyasal partiler ve basın, kaş yapalım derken, göz çıkarmakta ve kendi varlık nedenlerini tehlikeye atmaktadırlar. Unutmamak gerekir ki, çok partili demokratik bir yaşam ancak, özgür bir toplumda gerçekleşebilir. Özgür bir basın da ancak demokratik bir toplumda yaşamını sürdürebilir. Kürt sorununun çözümünde hukuk devleti düzenini yıkan bugünkü baskı ve şiddet politikasının öncüsü Demirel, buna neden olarak Türkiye'nin bölünme tehlikesini göstermektedir. Faili meçhul cinayetler konusunda, kendisini ziyaret eden Çağdaş Gazeteciler Derneği yöneticileriyle yaptığı görüşmede, ge-

rekçelerini şu biçimde açıklamaktadır: Türkiye'nin korkuları var, tarihten devraldığı sorunları var. Ve Türkiye'nin yıkılma korkusu. 'Uçurumun kenarına geldik, aman yıkılıyoruz!' Bu korku, Halaskar Zabitan Beyannamesi'nden beri geliyor. Bu müdahalelerin hepsinde 'Uçurumun kenarına geldik!' korkusu vardır. Bugün Türkiye'nin sorunu var. Türkiye'nin sorunu, bölünme sorunudur." (Mustafa Ekmekçi, Cumhuriyet, 4.12.1994, s.12).

Sayın Demirel, kendi yarattığı bölünme psikozunu hem hükümete, hem MGK'ya, hem Meclis'teki muhalefet partilerine ve hem de toplumun bütününe yayarak, Türkiye'yi toplumsal bir paranoya içine sokmuştur. Türkiye bugün bu toplumsal paranoyanın acısını çekmektedir. Yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal bunalımların başlıca nedeni, Demirel'in, DYP - SHP iktidarıyla birlikte yarattığı bölünme psikozundan kaynaklanan akıldışı politikalardır.

Bölünme korkusundan kaynaklanan şiddet politikasıyla, Türklerle Kürtler arasında düşmanlıklar yaratılmış, birlik duygusu zayıflatılmış ve bölücülüğü önleyeceğiz derken, bölücülük yapılmıştır. Ankara SBF öğretim üyelerinden değerli bilim adamı Baskın Oran, bu akıl dışı siyasetin olası sonuçları hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "Kanlı terörü yokedeceğiz derken, Kürtlerle Türkler arasında onulmaz yaralar açıyoruz. PKK gelip, yardım almasın diye köyleri devlet tarafından yakılan fukara insanlar, sersefil vaziyette yollara dökülüyorlar. Yerleşmek istedikleri Batı kentlerinde kendilerine Kürt diye iş verilmiyor. Kışlaşlanıyorlar. Cenaze töreni oluyor, Ankara'nın Necatibey caddesine Doğu ve Güneydoğu'lular sokulmuyor. Salın, ülkeyi böldürmeyeceğiz derken, fena halde bölüyor, bağımsızlık isteyen küçük grubu gittikçe haklı çıkarıyor olmayalım? Ama bu arada PKK'nın kanlı eylemleri büyük kentleri bile sarıyor." (Baskın Oran, Yaşar Kemal Ne Diyor?, Aydınlık, 14.01.1995, s.395, s.11).

DYP - SHP ortak iktidarı, Kürt sorununun çözümünde bölünme psikozundan kaynaklanan politikasının bir gereği olarak, bütçenin üçte birini Güneydoğu'daki savaş harcamalarına ayırmak zorunda kalmıştır. Bugün yaşanan enflasyonun %150'ye ulaşmasında ve ekonominin % 4-5 oranında küçülmesinde belirleyici olan nedenlerden biri, bu şiddet politikasıdır. Türkiye, Demirel'in MGK'da saptadığı ve DYP - SHP ortak hükümetinin uyguladığı bu şiddet politikasından bir an evvel kurtulmak zorundadır. Aksi halde, hem ülkenin birliğini, hem de toplumun psikolojik, ekonomik ve sosyal yaşamını altüst eden bugünkü kriz ortamından kurtulmak olanaksızdır.

Faili Meçhul Cinayetler Nedir?

Türkiye'deki hukuk düzenini altüst ederek, devletin meşruiyetini tartışma konusu yapan faili meçhul cinayetler, bir rejim sorunu yarattığı için, bu konunun, ayrı bir bölüm halinde ve yakından incelenmesinde yarar vardır. Faili meçhul cinayet deyimi, DYP-SHP koalisyonu işbaşına geldikten bir süre sonra yaygınlaşarak, siyaset diline girmiş bir deyimdir. Bu deyim, bireysel nedenlerle işlenen ve faili bulunmayan adi cinayet vakalarında kullanılmadığı gibi, terör örgütlerinin üstlendikleri ve fakat faili yakalanamayan cinayetler için de kullanılmamaktadır. Çünkü, bu tür cinayetlerin failleri, sürekli arandığı için dosyaları hiçbir zaman kapatılmaz. Failleri er ya da geç bulunur ve yakalanırlar. Örneğin, 12 Eylül öncesinde işlenen pek çok cinayetin failleri, 12 Eylül döneminde bulunmuş ve yakalanmışlardır. Sadece, devletin içine yuvalanmış kimi örgütler tarafından işlenen cinayetler, bugüne kadar gizli kalmış ve gizli kalmakta devam edecektir. 1977'de Taksim'deki 1 Mayıs Mitingi'nde 34 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan katliam, bu nitelikli bir toplu cinayettir. Olay, devletin içindeki kimi örgütlerle bağlantılı olduğu için, failleri bugüne kadar gizli kalmış ve sonsuza dek de gizli kalacaktır. Sanık diye yakalanan bir kaç masum vatandaş, beraat ettikten sonra da olay kapatılmıştır.

Günümüzde çok sık kullanılan "faili meçhul cinayet" deyimi, yalnız, failleri bilindiği halde açıklanmasında sakınca görülen cinayetler için kullanılmaktadır. Bu nedenle, bu tip cinayetleri çözmekle görevli güvenlik ekipleri, kısa bir soruşturmadan sonra olayın içyüzünü öğrenmekte ve soruşturmaya son vermektedirler.

Bundan sonra da olay, "faili meçhul bir cinayet" olarak örtbas edilmektedir. Son bir kaç yıldan beri, önce Güneydoğu'da başlayan, Kürt iş adamı, esnaf ve aydınlarını hedef alan faili meçhul cinayetler, tırmandırılarak, sürdürülmektedir. 1991 yılının Temmuz ayında, Diyarbakır'daki evinden sorgulanmak için alınarak götürülen HEP İl Başkanı Vedat Aydın'ın öldürülmesi olayı, faili meçhul cinayetler serisinin en önemli ilklerinden biridir. Eşinin ve yakınlarının verdikleri ayrıntılı eşkal tarifine karşın, onu götürüp katleden sivil görevliler, hiçbir zaman bulunamamış ve olay, faili meçhul olarak kapatılmıştır. Bu ilk olay, kamuoyunda büyük bir tepkiyle karşılandığı halde, faili meçhul cinayetlerin sayısı çoğaldıkça, ilgisizlik artmış ve bugün tam bir toplumsal duyarsızlığa dönüşmüştür.

Faili meçhul cinayetler, önce Güneydoğu'da, Diyarbakır ve Batman merkez ilçeleriyle, Silvan, Nusaybin, Kızıltepe ve Cizre ilçelerinde başlatılmış, daha

sonra da Doğu ve Güneydoğu'nun diğer illeriyle, İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi büyük illere intikal ettirilmiştir. TBMM, Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun Milliyet gaetesinin 14.05.1994 günlü sayısında yayımlanan verilerine göre saptanan faili meçhul cinayet sayısının 1796 olduğu bildirilmektedir. Aynı kaynağa göre, 1990 yılındaki bu tür cinayet sayısı 44 iken, 1991'de 68 olmuş ve 1992'de de birden bire 732'ye çıkmıştır. 1993'te işlenen faili meçhul cinayet sayısı ise, 540 olarak saptanmıştır.

Aynı kaynağa göre, faili meçhul cinayetlerin iller bazında dağılımında da, bu cinayetlerin büyük çoğunluğunun Doğu ve Güneydoğu'da işlendiği anlaşılmaktadır.

- Diyarbakır : 325 faili meçhul cinayetle başta yer almaktadır.
- Batman : 304 ikinci,
- Mardin : 243 üçüncü,
- Şırnak : 167 dördüncü,
- Bitlis 159 beşinci,
- Elazığ : 48 altıncı,
- Tunceli 45 yedinci,
- Muş : 39 sekizinci,
- Iğdır : 35 dokuzuncu,
- Ağrı : 34 onuncu sırada,
- Bingöl : 31 onbirinci sırada,
- Malatya : 27 onikinci sırada,
- Şanlıurfa : 18 onüçüncü sırada,
- Siirt : 13 ondördüncü sırada yer almaktadırlar.

Toplam 1.488

Geri kalanlardan 203'ü İstanbul'da olmak üzere diğer illere dağılan faili meçhul cinayetlerin toplam sayısı sadece 308'dir. Bunların arasında listeye alınmayan sınırlı sayıdaki faili meçhul cinayetlerle başka Doğu ve Güneydoğu illeri de yer almaktadır.

Bu dağılımın ortaya koyduğu gerçek şudur: Faili meçhul cinayetler, öncelikli

olarak Doğu ve Güneydoğu illerinde işlenmektedir. İkinci planda da, Kürt kökenli aydın ve iş adamlarının, yeğleyerek yerleştikleri İstanbul, Ankara, Adana, Bursa ve İzmir gibi, sanayi merkezi, büyük illerde işlendiği dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak, faili meçhul cinayetlerin, Kürt aydın, iş adamı, sendikacı ve esnafını hedef alan toplu bir kıyım olduğunu söylemek mümkündür.

Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun açıkladığı bilgiler, son derece önemli bir başka gerçeği de ortaya koymaktadır. Bu da, faili meçhul cinayetlerin, siyasal iktidarlarla olan bağlantısıdır. Gerçekten, 1990 ve 1991 yıllarında çekingen bir biçimde işlenen bu tür cinayetler, DYP ve SHP ortak iktidarlarıyla birlikte, birden bire hız kazanmış ve 1992'de yıllık bilanço 732'ye çıkmıştır. Bu hız, 1993 ve 1994 yıllarında da kesilmeden devam etmiştir. 1994'te bu uygulama, ayrıca büyük şehirlerde yaşayan Kürtleri de kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Bu yaygınlaşmadan DYP - SHP ortak hükümetinin başbakanı Süleyman Demirel'in, 12 Eylül darbesinin mağduru olarak, seçim kampanyası boyunca yaptığı savunmanın doğrulanması bağlamında aldığı bir kararla ilgili olduğu izlenimi çıkmaktadır. Bilindiği gibi, Demirel iktidarının terörle mücadeledeki başarısızlığı, 12 Eylül darbesinin gerekçesi olarak kullanılmıştır. Demirel, güvenlik güçlerine her türlü desteği verdiği halde, terörün durdurulmamış olmasına karşın, darbeden hemen sonra terörün durdurulmasını, sürekli eleştiri konusu yapmıştır. Seçim kampanyası boyunca, terörle mücadele söz konusu olduğunda, hukuk içinde ya da 'hukuk dışında' her türlü desteği verdiğini ve vereceğini ilan etmiştir. Bu yükümlenmeye bağlı kalarak, iktidara gelir gelmez, kısa bir ısınma döneminden sonra, Kürt sorununun çözümünde şiddeti baz alan her türlü yöntemin kullanılmasına yeşil ışık yaktığı ve bu genel izin çerçevesinde, faili meçhul cinayetlerin de bir güvenlik yöntemi olarak devreye sokulduğu anlaşılmaktadır. Bu cinayetlerin, devletin içinde yuvalanmış kimi gizli örgütlerce planlanarak işlendiğini gösteren somut kanıtlara Demirel; "Devlet cinayet işlemez!" tekerlemesiyle karşı çıkmaktadır. Onun politikasını sürdüren bugünkü ardılları da, ayyuka çıkan köy yakma olaylarında, benzer bir sloganaya sarılmışlardır: "Devlet köy yakmaz!". Oysa, güvenlik kuvvetlerinin köy yakma operasyonları, bütün dünyanın gözleri önünde cereyan etmiştir.

Faili meçhul cinayet sorununu, gerçek boyutlarıyla algılayabilmek için, çoğunluğu DYP - SHP iktidarında işlenen ve kamuoyunda büyük yankılar yapan, kimi önemli cinayetlerden bir kaç örnek vermekte yarar vardır.

1. Vedat Aydın Cinayeti

Vedat Aydın, Diyarbakır'lı, lise tarih öğretmeni bir aydındı. 12 Eylül'de, öğretmenlikten uzaklaştırılmıştı. 1991 yılında aktif politikaya atılmış, Diyarbakır HEP il başkanı olarak görev yapmaktaydı.

Gündüz, faili meçhul başka bir cinayet olayında, maktulün cenazesi başında yaptığı bir konuşma nedeniyle tartıştığı, gece evine gelen ve şahsen tanıdığı sivil güvenlik mensupları tarafından sorgusu yapılmak üzere götürülmüş ve 15 Temmuz 1991 günü Diyarbakır - Maden yolunun 60. kilometresinde çok ağır işkenceden geçirilmiş cesedi bulunmuştur.

Vedat Aydın, götürülürken, eşine, kendisini almaya gelenleri tanıdığını ve bunların güvenlik görevlileri olduklarını söyleyerek evden çıkmıştır. Eşinin verdiği eşkal tarifine karşın, katiller hiçbir zaman bulunmamış ve bu alçakca cinayet, faili meçhul olarak örtbas edilmiştir.

2. İsmail Hakkı Kocakaya Cinayeti

İsmail Hakkı Kocakaya, Lice'nin Derhust köyünden, aydın bir emekli işçiydi. 12 Eylül öncesinde TİP Diyarbakır İl Sekreteri olarak aktif politika yapmaktaydı.

23.11.1991 günü, Diyarbakır sanayi çarşısında, oğlu Üzeyir Kocakaya ile birlikte bulunduğu bir sırada, yöreye 21 EC 589 ve 21 EF 916 plakalı arabalarla gelen sivil güvenlik ekipleri tarafından alınmış ve sorgulanmak üzere götürüldükten dört gün sonra, Siverek yolunun 65. kilometresinde kurşunlanmış cesedi bulunmuştur. Yakınlarının savcılığa yaptıkları başvuruda, onu götüren ekipteki görevlilerin detaylı eşkal tarifleri ve kullandıkları arabaların plaka numaraları verildiği halde, katiller yakalanmamıştır. Diyarbakır emniyet müdürü, anılan plakaların kendilerine ait olduğunu kabul etmekle birlikte, bunların taklit edilerek kullanılmış olduğunu iddia etmek pervasızlığını göstermekten çekinmemiştir. Sonuçta, İsmail Hakkı Kocakaya cinayeti de benzerleri gibi faili meçhul cinayetler serisine eklenmiştir.

3. Gazeteci - Yazar Musa Anter Cinayeti

Musa Anter, Nusaybin'in Akarsu Nahiyesi'ne bağlı Mağara köyünden tanınmış bir Kürt aydınıydı. Yaşamını, Türkiye'nin demokratikleşmesi ve Kürtlerin, Türklerle eşit haklara kavuşmasını gerçekleştirme mücadelesine adamıştı.

1992 yılının Eylül ayında Diyarbakır'da yapılan "Karpuz Fastivali"ne belediye başkanının çağrılısı olarak katılmak için gitmişti. Belediyenin misafiri sıfatıyla, Demir Otel'de kalıyordu. 20.9.1992 günü aldığı bir telefonda, kendisinden, Diyarbakır'da bulunan Nusaybin'li komşu köylüler arasındaki

anlaşmazlığı çözmek için arabuluculuk yapması istenmiş ve ilgili bir kişinin kendisini almaya geleceği bildirilmiştir. Aynı gün, Nusaybin yöresinin Kurmança şivesiyle konuşan bir Kürt genci tarafından otelden alınmış ve bir taksiyle Seyrantepe mevkiindeki gecekondu bölgesine götürülmüştür. Arabadan inip, ara sokaklardan birine saptıklarında, önden giden mihmandar, beş metre kadar uzaklaşmış ve ani bir dönüşle, Musa Anter'e ve yanındaki arkadaşına ateş etmiştir. Musa Anter, olay yerinde yaşamını yitirirken, arkadaşı da ağır biçimde yaralanarak, hastaneye kaldırılmıştır. Olay yerine süratle gelen basın mensuplarının kaçan sanığı izleme girişimleri, güvenlik mensupları tarafından engellendiği için cinayetin faillerini belirlemek mümkün olmamıştır.

Eski JİTEM görevlisi emekli binbaşı Ahmet Cem Ersever'in açıklamalarında, Musa Anter cinayetinin itirafçı Alaattin Kanat tarafından planlandığı belirtilmesine karşın, Diyarbakır E tipi cezaevinde tutuklu bulunan bu kişinin, aynı tarihte dışarıya çıkarıldığı saptandığı halde ifadesine başvurulmamıştır. Musa Anter'le birlikte uğradığı saldırıdan yaralı olarak kurtulan arkadaşının verdiği bilgilere ve katile ilişkin eşkal tarifine karşın, katil yakalanmamış ve Musa Anter cinayeti de faili meçhul olarak kapatılmıştır.

4. Elazığ İHD Başkanı Av. Metin Can ile

İHD Üyesi Dr. Hasan Kaya Cinayetleri

Elazığ İHD yöneticileri, Av. Metin Can ile Dr. Hasan Kaya 21 Şubat 1993 gecesi evlerinden alınarak götürülmüş ve üç gün sonra Elazığ - Tunceli yolu üzerinde, elleri arkalarından bağlı olarak kurşunlanmış cesetleri bulunmuştur. Jandarma eski istihbarat görevlisi Binbaşı Ahmet Cem Ersever, bu olayda da kullanılan, istihbaratla bağlantılı, itirafçı katillerin isim ve adreslerini açıkladığı halde, bu kişiler sorgulanmamış ve ikili cinayetin aydınlanması için ciddi bir çaba gösterilmemiştir.

Maktül yakınlarının, basının desteğini de alarak gösterdikleri üstün çabalara ve yaptıkları sayısız başvurulara karşın, katiller bulunamamış ya da bulunmak istenmemiş ve bu iki cinayet de faili meçhul cinayetler serisine katılmıştır.

5. Mardin Milletvekili Mehmet Sincar Cinayeti

Mardin Milletvekili Mehmet Sincar, 4.9.1993 günü arkadaşlarıyla birlikte, Batman'da inceleme gezisindeyken, uğradıkları bir silahlı saldırıda öldürülmüş ve yanındaki Batman milletvekili Nizamettin Toğuç da ağır biçimde yaralanmıştır.

Silahlı saldırı, güpegündüz, çarşı ortasında işlendiği halde, cinayeti çözmek

için ciddi bir çaba gösterilmemiştir. İstihbarat görevlisi Binbaşı Cem Ersever, isim vererek saldırıyı planlayanı açıkladığı halde, adı geçen şahıs sorgulanmamıştır. DEP genel merkezinden, görgü tanıklarına dayanılarak yapılan ihbarlar da değerlendirilmemiştir. Sonuçta, Mardin milletvekili Mehmet Sincar'ın öldürülmesi olayı da faili meçhul bir cinayet olarak kapatılmıştır.

6. Ankara - Altındağ Nüfus Müdürü Mecit Baskın Cinayeti

Aslen Hakkari'li ve Kürt kökenli olan, Ankara-Altındağ İlçesi Nüfus Müdürü Mecit Baskın, 29 Eylül 1993 günü, gece saat 24 sıralarında yolu kesilerek kaçırılmış ve dört gün sonra Konya yolu üzerinde Gölbaşı mevkiinde kurşunlanmış cesedi bulunmuştur.

Hükümet merkezinde görevli bir devlet memurunu kaçırıp öldürenler bulunmamış ve olay faili meçhul bir cinayet olarak örtbas edilmiştir.

7. Avukat Şevket Epözdemir Cinayeti

Şevket Epözdemir, Tatvan'lı, Kürt asıllı bir avukattı. Tatvan'da serbest avukat olarak çalışmaktaydı. Güvenlik güçlerinin yasa dışı uygulamalarına karşı çıkan ve haksızlığa uğrayan hemşehrilerinin haklarını koruduğu için sevilen ve sayılan bir şahsiyetti.

25 Kasım 1993 günü, akşam saat 20.00 sıralarında, özel arabasıyla, yazıhanesinden beş yüz metre mesafedeki evine giderken, yolu kesilerek kaçırılmış ve ertesi günü Tatvan - Muş karayolu üzerinde, Norşin tahtalı köprüsü civarında, kurşunlanmış cesedi bulunmuştur. Yakınlarının yetkili makamlara yaptıkları sayısız başvurulara karşın, katilleri bulunamamış ya da bulunmak istenmemiş ve olay faili meçhul bir cinayet olarak kapatılmıştır.

8. İşadamı Behçet Cantürk Cinayeti

Behçet Cantürk, Lice'li, Kürt asıllı, tanınmış bir işadamıydı. Özgür Gündem gazetesinin kurucusu ve patronuydu. 14 Ocak 1994 günü akşamüstü saat 18.00 sıralarında, yazıhanesinden çıkıp, beş yüz metre mesafedeki evine özel zırhlı arabasıyla giderken, günün en işlek saatlerinde, Caddebostan sahil yolunda önü kesilerek kaçırılmış ve ertesi günü şoförüyle birlikte Sapanca yakınlarında E5 karayolu kenarında kurşunlanmış cesetleri bulunmuştur.

Katillerin bulunması için yakınlarının yaptıkları başvurular, sonuçsuz kalmış ve bu iki cinayet de faili meçhul olarak kapatılmıştır.

9. Avukat Murat Bozlak'a Yönelik Cinayete Tam Teşebbüs Olayı

Murat Bozlak, Kürt asıllı bir avukattır. Olay tarihinde DEP genel sekreteriydi. Halen HADEP genel başkanlığı yapmaktadır. 6 Şubat 1994 günü, Ankara'da, gece geç saatlerde evine gelen yabancı üç kişinin silahlı saldırısına hedef olmuştur. Saldırganlar, kendisine bir kaç el ateş ettikten sonra kaçmışlardır. Ağır biçimde yaralanan Murat Bozlak, şans eseri ölümden kurtulmuştur. Saldırganları yakından gören Murat Bozlak, eşi ve çocuklarının yaptıkları eşkal tarifine ve verdikleri detaylı bilgilere karşın, faillerden hiçbiri bulunamamış ya da bulunmak istenmemiştir. Sonuçta bu saldırı da faili meçhul bir cinayet girişimi olarak örtbas edilmiştir.

10. Avukat Yusuf Ekinci Cinayeti

Sevgili kardeşim Yusuf Ekinci, Lice'li ve Kürt kökenliydi. Ankara Barosu'nun tanınmış avukatlarındandı. Hukuk bilgisi ve meslekteki başarısı yönünden, Yargıtay üyelerinin de dahil olduğu Ankara yargıçlarıyla meslektaşları arasında saygın bir yer edinmişti. 24 Şubat 1994 günü saat 18.00 sıralarında özel arabasıyla Oran Sitesi'ndeki evine giderken, katil ya da katillerce kaçırılmış ve ertesi günü Konya yolu üzerinde Gölbaşı mevkiinde kurşunlanmış cesedi bulunmuştur.

Kardeşim Yusuf Ekinci, politikayla ilgilenmeyen, salt mesleği ile uğraşan bir kişiydi. Hiç kimseyle itilafı yoktu. Mesleki etkinlikleri de tazminat davalarıyla sınırlı olduğundan, bu nedene bağlı bir husumetten ötürü öldürülmüş olması da ihtimal dışıdır. Onu tanımadığı katillerin hedefi yapan tek özelliği, Lice'li Kürt kökenli tanınmış bir aydın olmasıydı. Kardeşim Yusuf Ekinci, sözde "devleti koruma görevi" üstlenen, "Türk İntikam Tugayı", "Kontrgerilla" ya da "Türk gladyösü" olarak adlandırılan devletin içinde yuvalanmış gizli örgütlerden birinin Kürt aydınları arasında korku ve panik yaratmak için seçerek öldürdüğü bir kurban oldu.

Katillerin bulunması için, başta cumhurbaşkanlığı ve İçişleri bakanlığı olmak üzere, yetkili mercilerin tümüne yaptığımız başvurular, bugüne kadar yanıtsız kalmıştır.

Bir yıldan beri failleri bulunmayan ya da bulunmak istenmeyen kardeşim Yusuf Ekinci cinayeti de faili meçhul olarak kapatılmıştır.

11. Lice'li İşadamı Feyzi Arslan ve Şoförü Şahin Arslan Cinayetleri

Feyzi Arslan, İstanbul'da yerleşik, Lice'li, Kürt asıllı, tanınmış bir işadamıydı. İstanbul'da otelcilik ve oto galerisi işletmeciliğinde önemli bir isim haline gelmişti. 26 Mart 1994 günü, güpegündüz Fatih Şehremini'ndeki bir kahveden, otomatik silahlı, çelik yelekli ve sivil polis olduklarını beyan eden dört kişi tarafından şoförüyle gözaltına alınmış ve bir gün sonra, Hendek'te TEM otoyolu kenarında, kur-

şunlanmış cesetleri bulunmuştur. Görgü tanıklarının verdikleri detaylı bilgilere ve yaptıkları eşkal tarifine karşın, cinayete ilişkin ciddi bir soruşturma yapılmamış ve katiller yakalanmamıştır. Sonuçta bu iki cinayet de faili meçhul cinayetler arasına katılarak örtbas edilmiştir.

12. Sendikacı Necati Aydın ve İki Arkadaşının Cinayetleri

Tüm Sağlık Sen eski başkanı Necati Aydın, Kürt asıllı, bilinçli ve aydın bir sendikacıydı. Eşi Süheyla Aydın, iş arkadaşları Silvan'lı Abdülkerim ve Mehmet Ay ile birlikte, öldürülmelerinden bir süre önce DGM Başsavcılığı tarafından gözaltına alınmış ve serbest bırakılmışlardır. Serbest kaldıktan bir gün sonra, 9 Nisan 1994 günü, akşam saatlerinde Necati Aydın ve arkadaşları, Silvan'lı Abdülkerim ve Mehmet Ay'ın Diyarbakır - Bitlis yolunun Bismil yol ayrımı kavşağında, elleri arkadan bağlı kurşunlanmış cesetleri bulunmuştur.

Maktül Necati Aydın'ın eşi Süheyla Aydın, eşinin öldürülmesinden sonra, basına yaptığı açıklamada gözaltında sorgusunu yapan güvenlik görevlisinin bir ara öfkelenerek, kendisine;; "Kocan Necati Aydın, yargıdan kurtulsa bile bizden kurtulamaz. O da Lice'li Avukat Yusuf Ekinci gibi öldürülecek ve cenazesi yola atılacaktır." dediğini bildirmiştir. Bu açık itiraf, Necati Aydın ve arkadaşları gibi sevgili kardeşim Av. Yusuf Ekinci'nin de, devletle bağlantılı kimi gizli odakların işledikleri bir cinayete kurban gittiğinin sağlam kanıtıdır.

Süheyla Aydın'ın basına yansıyan bu açıklamasına karşın, ne Yusuf Ekinci'nin ne de Necati Aydın ve arkadaşlarının öldürülmelerinde, cinayetleri çözmekle görevli ekipler, bu tanığın ve andığı güvenlik görevlisinin ifadelerine başvurmamışlardır. Sonuçta, bu cinayetler de kardeşim Yusuf Ekinci'nin öldürülme olayı gibi, faili meçhul cinayetler kategorisine sokularak, örtbas edilmişlerdir.

13. Mehmet Seyid Avşar Cinayeti

Mehmet Seyid Avşar, Bismil'li, Kürt asıllı bir tüccardı. Diyarbakır'da, babası ve iki kardeşiyle birlikte tarımsal gübre ve ilaç ticareti yapmaktaydı. 12 Nisan 1994 günü, çalışmakta olduğu işyerine gelen beş köy korucusu tarafından jandarma merkez komutanlığına götürülmek istenmiştir. Polis gelmeden götürülmesine izin vermeyen kardeşlerinin ısrarı üzerine, korucular, kullandıkları 21 AF 989 nolu güvenlik aracından telsizle polis gönderilmesini istemişlerdir. Gelen iki sivil görevli, hüviyet göstererek, Mehmet Seyid Avşar'ı korucularla birlikte il jandarma merkez komutanlığına götürmüşlerdir. Avşarlar, kardeşlerinin görevli ekiple birlikte merkez komutanlığından içeri girdiğini görmüş ve şahsen tanıdıkları köy korucularının isim ve adreslerini de öğrenerek, geri dönmüşlerdir. Baba Süleyman Avşar, oğlundan haber alamayınca, Cumhurbaşkanlığına, Başbakanlığa ve İçişleri Bakanlığı'na baş-

vurulda bulunarak, oğlunun bulunması ve akibeti hakkında bilgi verilmesini istemiştir. Cumhurbaşkanı ,İçişleri Bakanı ve Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri, oğlunun mutlaka bulunup kendisine teslim edileceğini bildirdikleri halde, kaçırıldıktan 21 gün sonra, Mehmet Seyid Avşar'ın Diyarbakır'a bağlı bir köy yolunda işkence edilerek kurşunlanmış cesedi bulunmuştur. (Cumhuriyet, 10.05.1994, s.4).

14. Sağlık Bakanlığı Müfettişi Namık Erdoğan Cinayeti

Namık Erdoğan, Hakkari'li, Kürt kökenli bir yüksek bürokratti. Sağlık Bakanlığı'nda teftiş kurulu başkan yardımcısı olarak görev yapmaktaydı. Bakanlıktaki büyük yolsuzluk dosyaları üzerinde soruşturma yapmakla görevlendirilmişti. 9 Mayıs 1994 günü, akşam saat 20 dolaylarında, Ankara İktisatçılar Lokali'nden ayrılıp, özel arabasıyla evine giderken, kaçırılmış ve iki gün sonra Kırıkkale yakınlarında Kızılırmak kenarında, kurşunlanmış cesedi bulunmuştur.

Cinayette kullanılan silahın güvenlik güçlerine ait ithal malı bir silah olduğu saptanmıştır. Ailesinin verdiği bilgiye göre, bakanlıkta örgütlü bulunan ülkücülerin, karıştıkları önemli yolsuzluk dosyalarının soruşturmasını üstlenmiş bulunmaktaydı. Bu dosyalarla ilgili tehditler aldığı bilinmektedir. Yakınları tarafından, devletle bağlantılı gizli örgütlerin denetlediği, ülkücü mafya mensuplarınca kaçırılarak, öldürüldüğü iddia edilmektedir. (Milliyet gazetesi, 23.5.1994, s.13).

15. Esnaftan Mahmut Önen Cinayeti

Mahmut Önen, Diyarbakır Urfakapı semtinde ticaret yapan Kürt kökenli bir esnaftır. 25.5.1994 günü, işyerinde çalışırken, tanımadığı iki kişinin saldırısına uğrayarak yaşamını yitirmiştir. Cinayetten sonra kaçan saldırganlar, Mahmut Önen'in yakınlarından Süleyman, Ahmet ve İbrahim Önen tarafından izlenerek yakalanmış ve öldürülmüşlerdir. (Sabah gazetesi, 26.5.1994, s.19).

İlk cinayeti işleyen ve daha sonra da öldürülen Hanefi Akboğa ile İbrahim Halil Sarkaç'ın Hizbullahçı oldukları öğrenilmiştir. Önceden planlanan bir cinayeti işlemekle görevlendirilen bu Hizbullah militanlarını yakalayıp öldürenler, güvenlik güçleri tarafından anında bulunmuş ve yakalanarak adalete teslim edilmişlerdir.

Bu olay çok anlamlıdır. Yöredeki genel kanıya göre, Hizbullahçılar kaçıp kurtulabilselerdi, yerel güvenlik güçleri tarafından yakalanmayacak ve Mahmut Önen'in öldürülmesi olayı da faili meçhul bir cinayet olarak kalacaktı. Bu, aynı zamanda güvenlik güçlerinin önceden planlanmış cinayetlerin üzerine gitmediğini ve bunların faili meçhul kalmasına gözyumduğunu, buna karşılık beklemedikleri, plan dışı cinayetleri ise, çözmekte çok başarılı olduklarını kanıtlayan çarpıcı bir örnektir.

16. DEP Şanlıurfa İl Başkanı Muhsin Melik ve Şoförü Mehmet Ayyıldız Cinayetleri

Muhsin Melik, Urfa'lı, Kürt kökenli bir aydındı. Köy Hizmetleri'nde görev yapmış, eski bir bürokrattı. 1991 seçimlerinde, SHP listesinden birinci sırada yer alan milletvekili adayı idi. Seçimi az bir farkla kaybetmişti. DEP il başkanlığı, daha sonra da HADEP merkez yöneticiliği yapmaktaydı. 2.6.1994 günü, özel şoförü Mehmet Ayyıldız yönetimindeki özel arabasıyla, iş yerine giderken, maskeli, silahlı, dört kişinin saldırısına uğramış ve şoförüyle birlikte öldürülmüşlerdir. Muhsin Melik, öldürülmeden önce, resmi plakalı arabalarla, sivil güvenlik görevlileri tarafından günlerce izlenmiş, izlediği yol ve bulunduğu yerler hakkında ayrıntılı bilgiler toplanmıştır. Saldırıya uğradıktan sonra verdiği ifadede katillerin daha önce kendisini izleyen kişiler olduklarını açıklamıştır. Güpegündüz işlenen bu cinayette de, görgü tanıklarının verdikleri ayrıntılı bilgilere ve yaptıkları eşkal tariflerine karşın, katiller bulunmamış ve bu iki öldürme olayı da faili meçhul olarak örtbas edilmiştir.

17. Kürt Asıllı İşadamları, Savaş Buldan, Hacı Karay ve Adnan Yıldırım Cinayetleri

Savaş Buldan, İstanbul'da yerleşik, Yüksekova'lı, Kürt asıllı, tanınmış bir işadamıydı. Hacı Karay da, İstanbul'da yerleşik, Hakkari'li, Kürt asıllı bir işadamıydı. Keza, Adnan Yıldırım da, onlar gibi İstanbul'da yerleşik, saygın bir işadamıydı. Aslen Lice'li ve Kürt kökenliydi. Çeşitli alanlarda iş ortaklıkları olan bu şahıslar, aynı zamanda yakın arkadaşlık ilişkileri içindeydiler. Bu üç arkadaş, 3.6.1994 günü sabah saat 05.00 sıralarında, Yeşilyurt'taki Çınar Oteli'nin oyun klubünden çıkarken, beklemekte olan bir güvenlik ekibi tarafından gözaltına alınmışlardır. İki gün sonra Bolu Yığılca İlçesi'nin Mele Çayı kıyısında üçünün de kurşunlanmış cesetleri bulunmuştur. Basının ve kamuoyunun gösterdiği yakın ilgiye ve akrabalarının ısrarlı takiplerine karşın, bu cinayetler hakkında herhangi bir ipucu bulunmamış ve üçü de faili meçhul olarak kapatılmıştır.

18. Avukat Medet Serhat Cinayeti

Medet Serhat, Iğdır'lı, Kürt kökenli bir aydındı. İstanbul Barosu'nun tanınmış avukatlarındandı. 1994 yılında yapılan İstanbul Baro seçimlerinde, Çağdaş Avukatlar Grubunun adayı olarak, yönetim kurulu üyeliğini çok az bir farkla kaybetmişti. İlerici ve demokrat niteliğiyle Türkiye demokrasi mücadelesinde önde gelen şahsiyetlerden biriydi. 49'lar davasının sanıklarındandı. Barış Derneği'nin kurucu ve yöneticilerindendi. Barış Derneği davasından yargılanmış ve beraat etmişti. Kürt sorununda, barışçı ve demokratik çözümden yanaydı. 13 Kasım 1994 günü, gece saat

01.00'de, özel arabasıyla evine giderken, pusuya düşürülerek, uzun menzilli silahlarla taranmış, kendisiyle, şoförü İsmail Karaalioğlu, olay yerinde katledilmiş ve eşi Dr. Yurdanur Serhat da ağır şekilde yaralanmıştır.

Avukat Medet Serhat'ın hiç kimseyle kişisel itilafı yoktu. Mesleki nedenlere bağlı bir husumetten ötürü öldürülmüş olması da ihtimal dışıdır. Onu, tanımadığı katillerin hedefi yapan tek özelliği, tanınmış, demokrat bir Kürt aydını olmasıydı.

Avukat Medet Serhat'ın öldürülmesi olayı, DYP - SHP ortak iktidarında, üç yıldan beri tırmandırılarak sürdürülen, Kürt aydın ve işadamlarına yönelik faili meçhul cinayetlerden biridir. Bu da, benzerleri gibi, Kürt aydınları arasında korku ve dehşet yaratarak, onları depolitize etmek suretiyle, pasifleştirmek amacıyla işlenmiş bir cinayettir. Sonuçta, bu da diğerleri gibi faili meçhul bir cinayet olarak örtbas edilecektir.

19. Ayhan Uzala Olayı (Cinayete varmayan, faili meçhul bir olay)

Ayhan Uzalan, Diyarbakır doğumlu, Kürt asıllı, aydın bir işçidir. 1986 yılında yurtdışına çıkmış, 1993 yılının Şubat ayına kadar Hollanda'da yabancı işçi olarak çalışmış ve Hollanda vatandaşlığına geçmiştir. Çifte uyrukludur.

29 Kasım 1994 günü, İstanbul-Kadıköy, 1. sokaktaki evinden çıkarken, cadde ortasında, güpegündüz, 7-8 kişi tarafından yakalanarak, etkisizleştirilmiş ve gözleri bağlandıktan sonra, bir arabayla kaçırılmıştır. yirmi gün süreyle sorgulandıktan sonra, öldürülmek için götürüldüğü İzmit civarındaki bir ormanda, gözleri bağlı olarak silah şakırtıları altında bir süre infaz edilmeyi beklerken, sesler kesilmiş ve öldürülmekten kurtulmuştur. Uzun süren maceralı bir yolculuktan sonra evine dönmüştür. Kaçırıldığını izleyen günlerde ailesinin başvuruları üzerine Hollanda hükümeti Türkiye nezdinde girişimlerde bulunmuş ve sağ olarak bırakılmasını istemiştir. Öldürülmesinin uluslararası bir sorun yaratacağı düşüncesiyle, ölüm emrinin infaz edilmesinden vazgeçildiği anlaşılmaktadır. (Oral Çalışlar, Cumhuriyet, 25.12.1994, s.7)

Bu önemli kaçırma olayının canlı tanığı olan Ayhan Uzalan'ın basına yansıyan açıklamaları, ihbar sayılarak olayın açıklığa kavuşturulması ve devletin faili meçhul cinayetlere ilişkin suçlamalardan kurtulması için bir fırsat olmuştur. Ne yazık ki, bu yolda herhangi bir girişim yapılmamış ve yetkililer topluma meydan okurcasına devletin suçlanmasını dolaylı biçimde benimsemişlerdir.

20. Avukat Faik Candan Cinayeti

Faik Candan, Ankara Barosu'nun tanınmış avukatlarından, Kürt kökenli bir aydındı. Aynı zamanda Çağdaş Avukatlar Derneği'nin de üyesiydi. HEP Ankara il başkanlığı yapmış, ilerici ve demokrat nitelikleriyle tanınan bir şahsiyetti.

Askerliğini Güneydoğu'da, sıcak çatışmaların olduğu bir bölgede yapmış ve tanık olduğu keyfi öldürme olaylarını basına yansıtma yürekliliğini göstererek, kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştı.

2 Aralık 1994 günü, saat 14.00 sıralarında bürosundan çıkarak, bankaya giderken, cadde ortasında kaçırılmış ve 14 Aralık 1994 günü Bala ilçesi yakınlarında boş bir arazide kurşunlanmış cesedi bulunmuştur. Yapılan ilk incelemelerden sonra, maktülün cesedinin bulunmasından üç gün önce öldürülmüş olabileceği açıklanmıştır. Güpegündüz cadde ortasında kaçırılan Avukat Faik Candan'ın öldürülmeden önce, dokuz gün süreyle gözaltında tutularak sorgulandığı ve daha sonra da öldürülmesine karar verilerek, infaz edildiği anlaşılmaktadır.

Faik Candan, hiç kimseyle ihtilafı olmayan, üstelik herkesin yardımına koşan, genç ve dinamik bir hukukçuydu. Bireysel bir cinayete hedef olması için hiçbir neden yoktur. Askerlik döneminde tanık olduğu yasadışı olayları ve yargısız infazları basına açıklaması, kimi güvenlik yetkililerini rahatsız ettiği biliniyordu. Bu nedenle "devletin yüksek çıkarları için" devletin içine yuvalanmış kimi karanlık güçler tarafından katledildiği düşüncesi, yaygın bir kanıdır. Cinayetin oluş biçimi ve hedef alınan kişinin özelliklerinden ötürü, Avukat Faik Candan cinayeti de Kürt aydın ve işadamlarına yönelik seri cinayetlerin son halkalarından birisidir. Bunun da diğerleri gibi, faili meçhul bir cinayet olarak örtbas edileceği kesindir.

Seçtiğimiz Faili Meçhul Cinayet Örneklerinin Ortaya Koyduğu Gerçekler

DYP - SHP ortak iktidarında, tırmandırılarak yaygınlaştırılan birlerce faili meçhul cinayetten sadece kamuoyunda iz bırakan ve bu tür öldürme olaylarının nedenleriyle, failleri hakkında aydınlatıcı bilgiler içeren bir kaç örnek sunmuş bulunuyorum. Bu örneklerin incelenmesinden önemli bazı gerçekler ortaya çıkmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır:

Faili meçhul cinayetler, yalnız Kürt aydın, işadamı, esnaf ve sendikacıları hedef alan bir eylem türüdür.

Faili meçhul cinayetler, önceleri yalnız Doğu ve Güneydoğu illerinde işlendiği halde, 1994'ten itibaren Kürtler'in yoğun olarak yaşadıkları İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve benzeri büyük illerdeki Kürt aydın ve işadamlarını kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmıştır.

Nitekim verdiğimiz örneklerden, 1994 yılındaki öldürme eylemlerinin büyük çoğunluğu, İstanbul ve Ankara'da yerleşik Kürt aydın ve işadamlarını hedef alan cinayetlerdir.

Kürt aydın ve işadamlarına yönelik cinayetler, izlenmemektedir.

Bu örneklerin ortaya koyduğu bir diğer gerçek de, Kürt aydın ve işadamlarına yönelik faili meçhul cinayetlerin bir bölümünde, önemli ipuçları bulunmasına karşın, olayların üstüne gidilmediği için faillerinin bulunamadığı ve süratle örtbas edilerek, unutulmaya bırakılmış olduklarıdır. Oysa, güvenlik güçleri, son derece karmaşık ve ustaca işlenmiş adi cinayet olaylarıyla, örgütlü ve planlı terör eylemlerini çözmekte büyük başarı göstermektedir. Aşağıda sıraladığımız bir kaç örnek, engellenmedikleri takdirde, güvenlik güçlerinin adi ve örgütlü cinayet olaylarını çözmekte son derece başarılı olduklarını kanıtlamaya yeterlidir.

- 10.7.1993 günü gurbetçi üç kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan gizemli Gebze otoyol cinayeti, ciddi ve ısrarlı bir araştırmayla on bir ay sonra çözülmüş ve katiller yakalanarak, adalete teslim edilmişlerdir.

- PKK militanlarının, Tuzla tren istasyonundaki çöp bidonlarına koydukları bombalarla gerçekleştirdikleri Tuzla toplukırımı, güvenlik güçlerinin özenli çalışmalarıyla yedi gün içinde aydınlatılmış ve faillerinin tümü yakalanarak, adalete teslim edilmişlerdir. Bu, polisin sağladığı uluslararası standartta büyük bir başarıdır.

- 16.1.1994 günü, parçalanmış cesedi otoyolda bulunan Avukat Nilüfer Şatana'nın öldürülmesi eyleminde, hiçbir ipucu yokken, cinayet olayı on gün içinde çözülmüş ve katil sanığı yakalanarak, adalete teslim edilmiştir.

- 9.6.1994 günü, Of'lu İsmail lakabıyla tanınan yeraltı dünyasının tanınmış isimlerinden İsmail Hakkı Başaran'ın, Kadıköy'de, iz bırakmadan ve kanıtsız olarak öldürülmesi olayı, tüm karmaşıklığına karşın, bir hafta içinde çözülmüş ve katil sanığı yakalanmıştır.

- 26.6.1994 günü, Kadıköy'deki Pyramit eğlence merkeziyle, Fenerbahçe orduevi civarındaki çöp bidonlarına bomba koyarak, iki polisin ölümüne neden olan, PKK'lı militanların gerçekleştirdikleri eylemler, bir ay içinde çözülmüş ve yakalanan sanıklar, adalete teslim edilmişlerdir.

- 2.7.1994 günü, DSP'nin Fatih mitingi öncesinde, PKK militanlarının miting alanına gizlice koydukları bombaların patlamasıyla gerçekleştirilen kanlı eylemin sanıkları olan yedi kişilik ekip, beş gün içinde yakalanmış ve kanıtlarıyla birlikte, savcılığa gönderilmiştir.

- 3.8.1994 günü, arabasına aldığı kişilerce, kanıt bırakmadan boğularak öldürülen, Cumhurbaşkanlığı Flarmoni Orkestrası sanatçısı Erdim Sertoğlu cinayeti, olaydan elli beş gün sonra çözülmüş ve sanıklar yakalanmışlardır.

29.9.1994 günü Ankara'da Adalet Eski Bakanı Avukat Mehmet Topaç'ı ya-

zıhanesinde, iz bırakmadan susturucu takılmış bir silahla katleden Dev Sol militanları ve gözcüleri, beş gün içinde yakalanarak, suç kanıtlarıyla birlikte adalete teslim edilmişlerdir.

- 28.10.1994 günü, Trakya Üniversitesi öğretim görevlisi Nagehan Polat'ın gizemli bir şekilde ve iz bırakmadan öldürülmesi olayı, tüm karmaşıklığına ve kanıt yokluğuna karşın, beş gün içinde çözülmüş ve sanık yakalanarak, tutuklanmıştır.

- 15.12.1994 günü, tabip binbaşı, Fuat Çik'i Elazığ'daki muayenehanesinde tam bir gizlilik içinde ve iz bırakmadan katleden THKP-C militanları, güvenlik güçlerinin etkili bir çalışması sonunda, bir ay içinde yakalanmış ve adalete teslim edilmişlerdir.

- 1.1.1995 günü, gece saat 03.00 sıralarında, yolcusu oldukları Metro otobüsünü, İstanbul - Ankara otoyolu Hereke Tüneli civarında durdurduktan sonra, içindeki yolcuları tarayıp, bombalayarak, iki kişinin ölümüne ve yirmi beş kişinin yaralanmasına neden olan üç PKK militanı, olaydan sonra kayıplara karıştıkları halde, üç gün içinde yakalanmış ve adalete teslim edilmişlerdir.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu ve benzeri örnekler, cinayetleri çözmekle görevli güvenlik güçleri, engellenmedikleri ve yetkiyle çalışabildikleri takdirde çözemeyecekleri hiçbir cinayetin olmadığını kanıtlamaktadır. Ankara DGM savcılarından Ülkü Coşkun'un da söylediği gibi, *"Devlet isterse ve ilgili organlarına kesin talimat verirse, bu cinayetler kesinlikle aydınlanır. Gidin devlete, polislere talimat vermesini sağlayın ya da polisleri bana bağlasınlar, cinayetleri hemen aydınlatayım."* (Melih Aşık, Milliyet, 24.01.95, s.13)

Faili meçhul cinayetlerle,
faili henüz yakalanamayan cinayetler, aynı şey değildir.

Kamuoyunun aşırı duyarlılık gösterdiği ve toplumda büyük tepkilere yol açan Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun ve Uğur Mumcu cinayetleri de faili meçhul cinayetler olarak adlandırılmaktadır. Ancak, bu cinayetler, güvenlik güçleri tarafından sürekli biçimde izlendiklerinden, bunların katilleri ve bağlı oldukları terör örgütleri hakkında önemli bilgiler sağlanmıştır. Katillerin henüz yakalanmamış olması, bu eylemlerin faili meçhul olarak anılmaları için yeterli bir neden değildir. Nitekim, İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir, 24.1.1995 günü, ATV'de saat 19.00 haberlerinde canlı yayın konuğu olarak yaptığı açıklamada, Çetin Emeç cinayetinden sanık üç kişinin tutuklu bulunduğunu, Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Turan Dursun ve Uğur Mumcu cinayetlerinin de yabancı bir ülkeyle bağlantılı, islami bir terör örgütüne mensup kişiler olduklarının bilindiğini ifade etmiştir.

Katilleri henüz yakalanamayan ideolojik amaçlı cinayetlerin faili meçhul olarak gösterilmesindeki asıl amaç, Kürt kökenli aydın ve işadamlarına yönelik öldürme

olaylarını da aynı kategoride göstererek, kuşkuları devletle bağlantılı gizli örgütlerden uzaklaştırmak içindir. Bu özenli davranışa karşın, kimi resmi açıklamalarda, aradaki ayırımı yakalamak mümkündür. Örneğin, Uğur Mumcu cinayeti dolayısıyla, dönemin başbakanı Süleyman Demirel, 24 Ocak 1993 günü, yaptığı açıklamada, bu yazarımızın öldürülmesinden duyduğu üzüntüyü belirttikten sonra, "Üç faili meçhul cinayet kalmıştır. Bunların da failleri ortaya çıkarılacaktır." demektedir. (Milliyet, 25.1.1993, s.11)

Mumcu cinayeti, henüz çok yeni olduğu için, Sayın Demirel, bu açıklamasında yalnız Muammer Aksoy, Bahriye Üçok ve Çetin Emeç cinayetlerini faili meçhul saymaktadır. Oysa, o dönemde Güneydoğu'da işlenmiş faili meçhul cinayet sayısı binleri aşmış bulunuyordu. Sayın Başbakan, failleri bulunamayan binlerce cinayetten sadece üçünü faili meçhul olarak gösterdiğine göre, diğerlerinin, devletçe faili meçhul sayılmadıkları anlamına gelmektedir.

Sayın Demirel'in bu açıklaması, Kürt aydın ve işadamlarına yönelik cinayetlerin, "topyekün savaş" çerçevesinde, devlet içindeki kimi karanlık güçler tarafından gerçekleştirilmiş olduğu olasılığına güç katmaktadır.

Faili meçhul cinayetler,

PKK ile Hizbullahçılar arasındaki bir hesaplaşma mıdır?

Faili meçhul cinayet deyiminin, sadece failleri himaye gören ve bir sır olarak saklanan cinayetler için kullanılmaktadır. Gerçek anlamda faili meçhul cinayetler, bu türden olanlardır. Bu cinayetler, genellikle, kimi gizli kaynaklardan basına sızdırılan bilgilerle, ya PKK ve Hizbullahçılar arasındaki bir hesaplaşma ya da mafya içi bir çatışma gibi gösterilerek, kamuoyunun duyarlılık alanı dışına çıkarılmak suretiyle örtbas edilmektedirler. Örneğin, Güneydoğu'da özellikle Batman ve Diyarbakır'da işlenen faili meçhul cinayetler, kamuoyuna PKK ve Hizbullahçılar arasındaki bir hesaplaşmaymış gibi sunulmuş ve toplumun duyarlılık alanı dışına çıkarılarak, kolayca kapatılabilmiştir. Böylece bu dosyalar, artık bir daha açılmamak üzere, kolayca faili meçhul cinayetler arşivine kaldırılabilmektedir. Oysa, Hizbullah örgütünün himaye gördüğü ve militanlarının kimi gizli örgütler tarafından eğitildikleri ve daha sonra da taşaron tetikçiler olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Hizbullah militanlarının tanımadıkları insanları kolayca öldürebilmeleri, hiç bir zaman yakalanmayacakları güvencesine sahip olmalarından ileri geldiği açıktır. Güneydoğu'da herkesin yakından bildiği bu gerçek, resmi makamlarca da doğrulanmaktadır. Örneğin, TBMM Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu üyelerinin, Batman'daki incelemelerinde vilayette yaptıkları görüşmede, Emniyet Müdürü Öztürk Şimşek, "Ne yazık ki, Hizbullah örgütü mensupları bir dönem askerlerden yardım

gördüler. Buradaki askeri birliklerde silahlı eğitim yaptılar. Lojistik destek gördüler..." açıklamasını yapmaktadır. Şimşek'in bu açıklamasını Vali Vekili Mustafa Ali Örnek de onaylıyor. Kars milletvekili Atilla Hun, duyduklarını teyid ettirmek için yine soruyor: "Yani şimdi siz, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni yıkıp, yerine şeriat devletini kurmak için çalışan ve bu amaçla cinayet işleyen yasadışı Hizbullah örgütü mensuplarının Türk Silahlı Kuvvetlerinin belli bir kesiminden yardım gördüğünü mü söylemek istiyorsunuz?"

Emniyet müdürü Şimşek, "Evet, öyle demek istedim." yanıtını vererek, sözlerini sürdürüyor: "Bir ihbar aldık bu konuda. Araştırdık, maalesef doğru çıktı. Hizbullahçılar, belli bir dönem ordudan yardım görmüşler. Ama şimdi o durum ortadan kalktı." (Evren Değer, Faili Meçhul Cinayetler, 3D Dergisi, Ocak 1975, Yıl.1, sayı.4, s.37)

Faili meçhul cinayetler, mafya içi bir hesaplaşma mıdır?

Kamuoyunun ilgilendiği ve yakınları tarafından izlenen, Hizbullah'a bağlanması olanaksız cinayetler de, aynı gizli kaynakların sızdırdıkları asılsız haberlerle, mafya içi bir hesaplaşma olarak gösterilmekte ve toplumun duyarlılık alanı dışına çıkarılmaktadır. Örneğin, İsmail Hakkı Kocakaya cinayeti, bu şekilde kapatılmıştır. Eldeki somut bilgilere dayanarak, 2.12.1991 tarihinde, Başbakan Süleyman Demirel'e yaptığım başvuruda "Lice'nin Dibek Köyü halkından, münfesih Türkiye İşçi Partisi Diyarbakır eski il sekreteri arkadaşım İsmail Hakkı Kocakaya, 23.11.1991 günü resmi plakalı iki arabayla gelen sivil görevliler tarafından Diyarbakır Sanayi Çarşısı'ndan alınmış ve dört gün sonra, Siverek yolunun 65. kilometresinde kurşunlanmış cesedi bulunmuştur.

Görgü tanıklarının beyanına göre, İsmail Hakkı Kocakaya'yı götürenler, resmi güvenlik görevlileridir. Yörede cinayetin devlet adına işlendiği kuşkusu yaygındır. Devleti cinayet işleyen bir kurum olma vebalinden tenzih ederek, güvenilirliğini sağlama görevi, size mevdudur.

Olayın örtbas edilmesine ve faili meçhul cinayetler serisine eklenmesine meydan verilmemesi için gereken her türlü tedbiri almanızı ve bu vahşi cinayetin faillerinin yakalanarak adalete teslim edilmesini diliyor ve bekliyorum." isteminde bulundum.

Yaptığım bu başvuruya, Emniyet Genel Müdürlüğü kanalıyla gönderilen yanıtta, İsmail Hakkı Kocakaya'nın uyuşturucu ticaretiyle ilgili bir iç hesaplaşma sonunda öldürülmüş olabileceği bildirilmiştir. Maktül'ün oğlu ve sanayi çarşısı esnafının görgüye dayanan tanıklıklarına ve olayda kullanılan arabaların Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne ait olduklarının belirlenmiş olmasına karşın, soruşturma yapılmadan başbakan adına böyle bir yanıtın gönderilmiş olması, son derece hazindir. Bu, aynı

zamanda İsmail Hakkı Kocakaya cinayetinin faillerini gizleme ve olayı örtbas etme çabasıdır. Katillerin bilindiğinin dolaylı bir itirafıdır. Nitekim, güçlü kanıtlara karşın, aradan üç yıl geçtiği halde, bu cinayete ilişkin hiçbir açıklama yapılmamış ve olay, kapatılmıştır.

İşadamı Behçet Cantürk, Özgür Gündem Gazetesi'nin sahibi ve parasal destekçisi olduğu için ortadan kaldırıldığı halde, gazete okurlarının ve Kürt kamuoyunun gösterdikleri yığınsal tepkileri bastırmak amacıyla cinayetin bir mafya içi hesaplaşması olduğu yalan haberi sızdırılmış ve bu haber, güdümlü basın tarafından kamuoyuna yayılmıştır. Böylece, devlete yönelik tepki bastırılmış ve olay da kamuoyunun duyarlılık alanı dışına çıkarılmıştır.

Behçet Cantürk'ten kırk gün sonra ve benzer koşullarda öldürülen sevgili kardeşim Yusuf Ekinci'nin cinayeti de aynı yöntemle örtbas edilmiştir. Bu olay nedeniyle, basına ve televizyona yaptığım açıklamalarda, devletin içindeki gizli örgütleri suçlamış ve devletin töhmet altında olduğunu belirtmiştim. Yetkili makamlara yaptığımız başvurularda da kardeşimizin katili ya da katilleri bulunmadığı takdirde, devletin meşruluğunun tartışma konusu olmaktan kurtulamayacağını bildirmiştik. Bu suçlamalar karşısında, aynı gizli odaklar, basına, Yusuf Ekinci'nin, bir mafya babası olarak da bilinen işadamı Behçet Cantürk'ün avukatı olduğu için öldürülmüş olabileceği haberini sızdırmışlardır. Bununla, sevgili kardeşimin de mafya içi bir hesaplaşmaya kurban gittiği çağrışımı yapılmıştır. Güdümlü basın, bu çağrışıma dört elle sarılmış ve Yusuf Ekinci'nin mafya avukatı olduğu için öldürüldüğü haberini yayarak, olayı kamuoyunun duyarlılık alanı dışına çıkartmıştır. Tezgahlanan bu alçakca oyundan sonra, katillerin bulunması için yaptığımız tüm başvurular, yanıtsız bırakılmış ve basın da çığlıklarımıza ilgisiz kalmıştır. Böylece, sevgili kardeşimizin öldürülmesi olayı da diğerleri gibi faili meçhul bir cinayet olarak örtbas edilmiş ve dosyası arşive kaldırılmıştır.

13.11.1994 günü, pusuya düşürülerek, kahpece katledilen Av. Medet Serhat için de aynı oyun tezgahlanmıştır. İstanbul Barosu'nun bu cinayet için gösterdiği sert tepki ve giriştiği yığınsal protesto eylemleriyle, kamuoyunda oluşturduğu duyarlılık karşısında aynı yönteme başvurulmuş ve Medet Serhat'ın başta Behçet Cantürk olmak üzere bir çok mafya babasının avukatı olduğu haberi, basına sızdırılarak, yayın yaptırılmıştır. Sonuçta, bu da faili meçhul cinayetler arasına katılarak örtbas edilecektir.

Başta kardeşim Yusuf Ekinci olmak üzere, faili meçhul cinayetlere kurban giden Kürt kökenli avukat ve işadamlarının öldürülmelerini mafya içi bir hesaplaşma olarak gösteren yakıştırmalar, asılsız bir yalan ve sahtekarca bir safsatadır. Her şeyden

önce, devletin güvenlik güçleri rakip mafya grupları hakkında sağlam bilgilere sahiptir. Bir işadamının ya da bir avukatın hangi dava nedeniyle ve kimler tarafından hasım olarak bellendiği bilinir. Bu olayların mafya içi bir hesaplaşma olduğunu basına sızdıranlar, eğer iddia doğruysa, cinayetleri işleyen rakip grupları da yakından tanımaktadırlar. Bu takdirde cinayete azmettiren rakip çetelerin ve tetikçilerin de açıklanması gerekir. Aksi halde, bu haberi sızdıran görevliler, cinayetleri işleyen çetelerle işbirliği içinde oldukları suçlamasından kurtulamazlar.

Mafya içi hesaplaşmalarda rakip grupların birbirlerinin avukatlarını hedef aldıklarına ilişkin hiçbir örnek yoktur. Kaldı ki, adı mafya babasına çıkan kişilerin Türk avukatları da vardır; neden yalnız Kürt kökenli olanlarının hedef seçildiklerinin açıklanması olanaksızdır. Örneğin, bir mafya babası olarak tanıtılan işadamı Behçet Cantürk'ün avukatları arasında Prof. Uğur Alacakaptan ile Av. Cevdet Yardım gibi tanınmış şahsiyetler de bulunmaktadır. Bunlara yönelik herhangi bir tehdit gelmediği halde, Yusuf Ekinci ile Medet Serhat'ın, Behçet Cantürk'ün avukatları oldukları için öldürüldükleri iddiası dayanaksız kalmakta ve bunun kamuoyunu kandırmaya dönük bir yalan olduğunu kanıtlamaktadır.

Rakip mafya grupları birbirlerini çok iyi tanıdıkları için, iç hesaplaşma amacıyla, hiçbir kanıt bırakmadan ustaca işlenen cinayetler bile kısa zamanda çözülmektedir. Bu cinayetlerin ya karşılığı verilmekte ya da failleri adalete intikal ettirilmektedir. Kaldı ki, mafya içi hesaplaşmalarda rakipler kıstırılarak öldürülür; kaçırılan kişilerin bir kaç saat ya da bir kaç gün sorgulandıktan sonra öldürüldüklerine ilişkin hiçbir örnek yoktur. Dahası var, mafya içi hesaplaşma türünden işlenen hiçbir cinayet bugüne kadar gizli kalmamıştır. Kürt aydın ve işadamlarını öldürdükten sonra basına sızdırdıkları haberlerle bu cinayetleri mafya içi bir hesaplaşma olarak gösterenler ve bunlara alet olanlar, kendileriyle birlikte devleti de bir bataga sürüklemektedirler. Bu tertiplerle, Türkiye'yi uluslararası topluluktan soyutlatarak, itibarsız bir aşiret devleti konumuna düşürmektedirler.

Salt Kürt oldukları için öldürülen bu suçsuz insanların katilleriyle, onları koruyanlar, bir de, aslı olmayan haberler yayarak bu insanların onurlu geçmişlerini ve anılarını kirletmeye çalışmaktadırlar. Tarihin, hiç bir dönemde tanıklık etmediği bu kirli oyunları tezgahlayanlarla, onları koruyanların işledikleri bu suçlar, bir insanlık suçudur. Türkiye'nin, insanlığını yitirmiş bu ruh hastalarından ve onları koruyan örgütlerden bir an evvel kurtulması, devletin saygınlık kazanmasının ve uluslararası toplulukta saygı görmesinin bir koşulu haline gelmiştir. Aksi halde, bu kirli oyunlara ilgisiz ve sessiz kalan yetkililer, işlenen suçların fer-i faili ve tarih önünde de devlet haini olmaktan kurtulamazlar.

Faili meçhul cinayetlerde değişik infaz timleri kullanılmaktadır.

Faili meçhul cinayetler için verdiğimiz örnekler, bir merkezden yönlendirilen bu cinayetlerde, değişik infaz timlerinin kullanıldığını ortaya koymaktadır. Örnek gösterilen olaylarda, olayın yerine ve hedef alınan kişiye göre dört ayrı infaz timinin kullanıldığı gözlemlenmektedir.

I. Bizzat sivil güvenlik timlerinin gerçekleştirdikleri öldürme olayları: Görgü tanıklarının verdikleri bilgilere ve toplanan kanıtlara göre, Vedat Aydın, İsmail Hakkı Kocakaya, Behçet Cantürk, Yusuf Ekinci ve Feyzi Arslan cinayetlerinin sivil güvenlik timleri tarafından işlendiği anlaşılmaktadır.

II. PKK itirafçılarına işletilen cinayetler: Yazar Musa Anter, Elazığ İHD Başkanı Av. Metin Can ve İHD Üyesi Dr. Hasan Kaya ile Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'a yönelik cinayetlerin, PKK itirafçıları tarafından yerine getirildiği anlaşılmaktadır.

Eski istihbaratçılardan binbaşı A. Cem Ersever'in verdiği bilgilere göre, uzun yıllar PKK saflarında çalıştıktan sonra ayrılıp güvenlik kuvvetlerine sığınan eski militanlar, samimiyetlerini kanıtlamak için hem örgütün eylemleri ve lojistik kaynakları hakkında bilgi vermek, hem de güvenlik güçlerinin planladıkları kimi cinayetleri infaz etmekle yükümlü tutulmaktadırlar. Aksi halde, Terörle Mücadele Kanunu'nun itirafçılar için öngördüğü cezaların indirilmesi ya da ortadan kaldırılması hükümlerinden yararlanmaları olanaksızdır.

Ali Pınar kod adlı bir itirafçının Nokta dergisine yaptığı açıklamada itirafçı eylemlerinin gizli kalmasının nedenini belirtirken şöyle demektedir: "... Çünkü onlar cezaevinde yatarken çıkar, eylemlerini yapar ve cezaevine dönerler."

JİTEM eski elemanlarından A. Cem Ersever tarafından faili meçhul cinayetlerin planlayıcısı olarak tanıtılan Alaaddin Kanat adlı itirafçının, Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu bulunduğu 1991 - 1993 yılları arasında toplam on bir kez cezaevi dışına çıkarıldığı ve her seferinde de önemli cinayetlerin işlendiği anlaşılmaktadır. Elazığ İHD Şube Başkanı Av. Metin Can ile üye Dr. Hasan Kaya'nın öldürüldükleri 21.2.1993 günü, yazar Musa Anter'in öldürüldüğü 20.9.1992 günü ve Mardin milletvekili Mehmet Sincar'ın öldürüldüğü 4.9.1993 günü Alaattin Kanat'ın cezaevi dışında olduğunun belgelenmesine ve binbaşı A. Cem Ersever'in açıklamalarına karşın bu kişinin ne sanık ne de tanık olarak sorgusu yapılmamıştır.

İtirafçı Ali Pınar kod adlı kişinin basına yaptığı açıklamada faili meçhul cinayetlerin planlayıcısı ve tetikçisi olarak şu isimler sayılmaktadır:

Alaattin Kanat	*Cinayet planlayıcısı*
İbrahim Babat	*Planlayıcı ve tetikçi*

Ali Pınar	*Planlayıcı ve tetikçi*
Ali Timurtaş	*Tetikçi*
Kemal Ennik	*Tetikçi*
İrfan Beyaz	*Tetikçi*
Ali Ozansoy	*Tetikçi*
Abdülkerim Altuğ	*Tetikçi*
İtirafçı Abdülkadir	*Tetikçi*
İtirafçı Şaban	*Tetikçi*
İtirafçı Murat	*Tetikçi*
İtirafçı Adem	*Tetikçi*

(Cumhuriyet, Evren Değer, 22.5.1994, s.1-17)

III. Hizbullahçılara işletilen cinayetler: Diyarbakır Merkez, Silvan, Batman, Nusaybin, Cizre, Kızıltepe ve benzeri ilçelerde işlenen faili meçhul cinayetlerin önemli bir bölümü kimi güvenlik birimlerinin koruyuculuğu altında Hizbullahçılar tarafından işlenmiştir. Güpegündüz, cadde ortasında işlenen yüzlerce cinayetin görgü tanıklarının verdikleri eşkal tarifine karşın, failleri yakalanamamış ve bunların tümü faili meçhul olarak örtbas edilmişlerdir.

Hizbullahçılar, infazlarına karar verilen tanımadıkları şahıslara iki yöntemle saldırmaktadırlar. Ya kurbanlarına arkadan yaklaşmak suretiyle başlarına tek bir kurşun sıkarak ya da keskin bir satırla boyunlarından vurarak, öldürme emrini infaz etmektedirler. Genellikle, yöredeki güvenlik güçlerinin hoşgörüsünden yararlanarak kaçmakta ve izlerini kaybettirmektedirler. Cinayet yerinde halkın yakalayıp, güvenlik güçlerine teslim ettiklerinin de bir süre sonra serbest bırakıldıkları söylenmektedir.

6.2.1993 tarihli Cumhuriyet gazetesinin 1-19 sayfalarında yer alan "Hizbullaha göz yumuldu." başlıklı haber yazıda, "devletin Güneydoğu bölgesinde PKK ile mücadelede yardımcı olması için Hizbullah'ın palazlanmasına göz yumulduğu iddia ediliyor." denilmektedir. Bir sonraki paragrafta da "Devletin güvenlik güçlerinin 1987'den sonraki dönemde başta Batman ve Silvan'da, bölgede Hizbullah olarak adlandırılan örgütün bulunduğu, hatta Hizbullah'ın militanlarının polis tarafından eğitildiği ileri sürülüyor." açıklaması yer almaktadır.

Uluslararası Af Örgütü tarafından TBMM Başkanlığı'na sunulan bir yazıda da ... "Güvenlik kuvvetlerinin öldürülen kişilerin yerlerini saptayarak ve katillerin kaçmasını sağlayarak, Hizbullah'la gizli işbirliği yapmakta olabildiğine ilişkin işaretler

bulunmaktadır." ifadesine yer verilmekte ve daha sonra da "Uluslararası Af Örgütü'nün hükümetin dikkatine sunduğu dosyalardan hiçbirinde cinayetleri işleyenlerin yakalanmadığı ve sorgulanmadığı" belirtilmektedir. (Cumhuriyet, 12.9.1992, s.9)

Bölge halkı, bu cinayetlerin kontrgerilla tarafından planlanarak, Hizbullahçılar tarafından infaz edildiğini belirtmek için bu eylemlere tetikçi olarak kanlanlara Hizbu-Kontra adı verilmektedir.

Hizbullah liderlerinin, kendi militanlarına güvenlik güçlerinden destek gördükleri için devlete karşı herhangi bir eylemde bulunmamaları konusunda direktif vermeleri de son derece anlamlıdır. Bunlar, güvenlik güçlerinin yardımıyla militanlarını yetiştirmek ve onların korunması altında gelişip, güçlenebilmek için devlet hesabına eylem yapmayı ve cinayet işlemeyi taktik bir sorun olarak görmektedirler. Aynı şekilde bölgede görevli kimi güvenlik örgütleri de Hizbullah'ın yarattığı terörle Kürt sorununu çözmek için bu örgütle işbirliği yapmayı taktik bir sorun olarak kullanmaktadırlar. İlerde Güneydoğu bölgesinin terör korkusuyla boşaltılarak, Kürt sorunu tümüyle çözüldükten sonra, Hizbullah'ın kolayca tasfiye edilebileceği sanılmaktadır. Oysa, son yıllarda Hizbullah militanlarının yabancı bir devlet adına işledikleri cinayetler, toplumda büyük yaralar yaratmış ve devleti de önemli ölçüde rahatsız edecek boyutlara ulaşmıştır. Daha şimdiden bu yanlış politikanın tehlikeli sonuçları ortaya çıkmış bulunmaktadır. Zaman içinde bu tehlikenin denetlenemez boyutlara ulaşacağı kuşkusuzdur.

IV. Köy korucularına işletilen cinayetler: Faili meçhul cinayetlerin bir bölümü de köy korucularına işletilmektedir. Köy korucuları tarafından Diyarbakır'daki işyerinden alınan ve daha sonra da öldürülen Mehmet Seyid Avşar cinayeti, bu türden bir cinayettir. Köy korucularının köylerde işledikleri cinayetlerin ve yaptıkları kanunsuzlukların haddi hesabı yoktur. Bunlar görev icabı işledikleri cinayetlerle birlikte, gasp olaylarına karışmakta ve kişisel cinayetler de işlemektedirler.

Doğu ve Güneydoğu'da güvenlik güçlerine bağlı olarak çalışan ve sayıları 60.000'i bulan köy korucuları, bölgenin sosyo-ekonomik yapısının bir ürünüdür. Feodal ilişkilerin egemen olduğu bu bölgede, aşiretler arası ihtilaflardan kaynaklanan saflaşmalar nedeniyle, aşiretlerin bir bölümü egemenlik alanlarını genişletmek, hasımlarını altetmek ve etkinliklerini artırmak için köy koruculuğunu benimsemişlerdir. İhtilaflı oldukları köylüleri gözaltına alarak sorgulamak, işkence yapmak, köy boşaltmak, boşaltılan köylerdeki taşınır malları gaspetmek ve sahipsiz kalan tarım alanlarını yakınlarına peşkeş çekmek, bunların himaye gören kanunsuz eylemleridir.

V. Ülkücü mafya eliyle işlenen cinayetler: Devlete bağlı gizli örgütlerin planladıkları Kürt aydın ve işadamlarına yönelik cinayetlerin bir bölümü de MHP yandaşı ülkücü mafya tarafından işlenmektedir.

Güvenlik güçlerinin himayesi altında çalışan ülkücü mafya militanları, onlarla her alanda dayanışma ve işbirliği içindedirler. Planlı cinayetleri infaz ederken, 'Kutsal Devlete' hizmet ettikleri inancındadırlar. Bunun karşılığında da işledikleri kişisel cinayetler ve yasadışı eylemler, güvenlik güçleri tarafından himaye görmekte ve örtbas edilmektedir.

Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı Namık Erdoğan'ın, bu işbirliğinin sağladığı olanaklardan yararlanan ülkücü mafya tarafından öldürüldüğü, ailesi ve yakınları tarafından ileri sürülmüştür.

Güneydoğu'da görev yapan özel tim mensuplarının büyük çoğunluğu da ülkücü kökenlidir. Bunlar, güvenlik görevi yanında, MHP'nin bölgede örgütlenmesine de destek olmaktadırlar.

Özel timin, köy korucularıyla ast üst ilişkileri vardır. Bölgedeki açık ya da gizli her türlü eylemi ortaklaşa yapmaktadırlar. Bu içiçelik nedeniyle, Doğu ve Güneydoğu'daki faili meçhul cinayetlerde ülkücü militanların aktif biçimde rol aldıkları kanısı yaygındır.

Büyükşehirlerde ise, ülkücü mafya ile ilişkileri yürüten, kontrgerilla örgütüdür. Bu işbirliği de diğeri gibi karşılıklı çıkar ilişkisi üzerine kurulmuştur. Ülkücü mafyanın yasadışı eylemleri, kontrgerilla tarafından himaye edilirken, onlar da kontrgerillanın Kürt aydın ve işadamlarını hedef aldıkları planlı cinayetlerde tetikçilik yapmaktadırlar.

Güneydoğu'da, özel tim, köy korucuları ve ülkücü mafya işbirliğiyle yürütülen eylemler, yaygınlıkları nedeniyle kamuoyunda yakından bilinmektedir. Oysa, büyük şehirlerdeki kontrgerilla ve ülkücü mafya işbirliği henüz yeterince açıklık kazanmamıştır.

Faili Meçhul Cinayetlerin Amacı ve Nedenleri

Bu örneklerden anlaşıldığına göre, faili meçhul cinayetler devlet adına ve devletin yüksek yararı için işlenmektedir. Bu olaylar, yönetici katmanların devlete bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısı, devleti kutsal bir varlık olarak gören ve onun yüksek çıkarları için bireyin feda edilmesini meşru sayan geri toplumlara özgü bir anlayışı simgelemektedir. Oysa çağdaş devletlerde her

şey hukuk içinde yapılır. Hukuk dışı hiçbir eylem meşru sayılmaz. Bu nedenle de çağdaş demokratik bir hukuk devletinde faili meçhul cinayet kavramı yoktur. Çünkü, bir hukuk devletinde, devletin varlık nedeni ve temel görevi, vatandaşların can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Bir cinayet işlenmişse, faili kim ve nedeni ne olursa olsun devletin görevi, olayı aydınlatmak ve katilleri yakalayarak, adalete teslim etmektir. Faili bulunmayan cinayetlerin işlendiği bir toplumda, devletin meşruluğu kalmaz ve varlık nedeni ortadan kalkar. Hukuka ve adalete duyulan güven yıkılır, bireysel hak arama girişimleri meşruiyet kazanır. Anarşi başlar ve devlet yıkılır. Bu nedenle bütün çağdaş toplumlarda hukuka bağlılık, devlet olmanın olmazsa olmaz bir koşulu sayılmaktadır. Hukuk dışı eylem ve tasarrufların yaygınlaştığı bir toplumda, baskıya dayalı bir düzen kurulsa bile, bunu sağlayan otorite; uluslararası toplulukta devlet olarak benimsenmez ve saygı görmez.

DYP-SHP Ortak Hükümetinde Devlet Kavramı

Türkiye'de tarihten gelen bir geleneğe uygun olarak, bugünkü iktidar da devleti kutsal bir varlık saymaktadır. Toplumdan bağımsız ve onun üstünde görülen bu kutsal varlığın yabancılara olduğu kadar, bireylere ve topluma karşı korunması da devleti temsil edenlerin üstlenmesi gereken bir görev olarak benimsenmiştir. Devletin kutsal bir varlık olarak benimsenmiş olması nedeniyle, devleti koruma görevinin yerine getirilmesinde vatandaşların tek tek ya da toplu olarak öldürülmeleri, hukuk dışı olsa da meşru sayılan bir gelenek haline gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda şehzadelerin, vezirlerin, şeyh-ülislamların ve benzeri yüksek bürokratların "devletin yüksek yararları" adına katledilmeleri, bir imparatorluk geleneğidir. Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesi'nde devleti ve devlet düzenini korumak için, padişahların kendi öz kardeşlerini öldürmeleri meşru bir hak sayılmıştır. Osmanlı devlet düzeninde egemenlik Allaha izafe edildiğinden, padişahlar Allah'ın yeryüzündeki vekili olarak görev yapmışlardır. Bu nedenle de devletin yararı uğruna yapılan eylemler ve işlenen cinayetler, Allah'ı temsilen yapıldığı için kutsal ve meşru sayılmıştır. Osmanlı devlet adamlarından Halet Efendi'nin (1760 - 1823), güvenliği sağlamak ve devleti korumak için taşıdığı düşünceleri, Tarih-i Cevdet şu ifadelerle açıklamaktadır: "Gerek İstanbul'da gerek taşralarda insanın değeri yok idi. Adam öldürmek ile piliç kesmek bir gibiydi. Hatta bir aralık İstanbul'da hükümete karşı uydurma söz

çoğalmakla önünü almak için Meclis-i Vükela'da bir çare arandığı sırada Halet Efendi, yeterli bir önlem olmak üzere: 'Şimdi Okçular Başı'ndaki berberin başı kesilsin, başkalarına korku gelir ve uydurma dedikoduların arkası alınır.'demiş. Oradakilerden biri: 'Aman o benim berberimdir'deyince, Halet Efendi şöyle konuşmuş:'İlle o olsun demek değil, öte yandaki berberin boynu vurulsun, maksat elde edilir...'" Türkiye'de bugün de devlet adamlarımızın düşüncesi değişmemiştir. Aynı geleneği sürdürmektedirler. Örneğin, Ankara DGM başsavcısı "Devlete başkaldıran kişi kim olursa olsun, yakalayıp asacaksın. Atatürk ve Yavuz Sultan Selim de vaktiyle böyle yapmıştı." diyebilmektedir. (Güngör Mengi, Sabah Gazetesi, 23.1.1995, s.3)

Devleti kutsal sayan bu geleneğin, egemenliğin kaynağını ulusal iradeye bağlayan cumhuriyetin kuruluşundan sonra da sürdürülmesi, Türkiye'nin demokratikleşme ve çağdaşlaşma çabalarının önündeki en büyük engellerden biridir. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, padişahlığın tasfiyesi ve daha sonra da hilafetin kaldırılması, iç dinamiklere bağlı toplumsal gelişmenin ürünü olmadıkları için, egemenlik hakkının Allah'a ait olduğu inancından kaynaklanan kutsal devlet anlayışı, egemenliğin ulusa geçmiş olmasına karşın değişmemiştir. Yukarıdan yapılan devrimlerle, egemenliğin ulusa ait bir hak olduğu düşüncesi, toplumca özümsenememiş ve sağlam bir toplumsal değer yargısına dönüşememiştir. Bu nedenle de hem devlet erkini kullananların hem de geniş halk yığınlarının gözünde devletin kutsal bir varlık olduğu düşüncesi, bugün de sürmektedir. Nitekim, 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümünde yer alan "Ebedi Türk Vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk devletinin varlığına karşı, cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada;..." ifadesiyle, devletin kutsal bir varlık olduğu tescil edilmektedir.

Devleti halk yığınlarından bağımsız, toplumsal bir güç haline getiren yabancılaşma olgusu, devlet erkinin kullanılmasına açık ya da dolaylı biçimde katılan kadrolara da onu koruma ve kollama görevi yüklemektedir. Son tahlilde, devleti koruma görevi, devlet erkini kullanan kişi ve organların devlet gücüne dayanarak yaptıkları bir hizmet türüdür.

Kutsal devlet anlayışında, devletin görevi ve sorumluluğu yoktur. Söz konusu olan onun kutsal varlığının sürdürülmesidir. Bu nedenle de devletin bekası için bireylerin ve toplumun ancak ona karşı görevleri ve sorumlulukları vardır. Bu anlayışın egemen olduğu bugünkü Türkiye'de de bireyin devlete karşı hak-

ları değil, sadece görevleri vardır. Devlete olumsuz bir bakış ya da eleştirel bir yaklaşım, kutsal devlete yönelik bir hıyanet sayılmaktadır. Çağdaş, demokratik Batı ülkelerinde ise, devlet-halk karşıtlığına neden olan tarihsel yabancılaşma, tümden kalkmamış olmakla birlikte, belli bir gerileme sürecine girmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak, devlet-birey karşıtlığında sorunlar hukuk içinde çözülür. Hukukun yetmediği koşullarda bireyin özgürlüğünün kısıtlanması ya da fizik olarak ortadan kaldırılması düşüncesi, hiç kimsenin aklından geçmeyen, ahlak dışı ve hukuk dışı bir eğilim sayılmaktadır. Buna cüret edenler, toplumun tümünü karşılarında bulurlar.

Türkiye'de hukuk devleti geleneği yerleşmediği için, hukukun kapsamadığı soyut suçlar, öznel yargılarla çözülmektedir. Kutsal devletin çıkarlarına ters düştüğü sanılan düşünce ve eylemler, kendilerine devlet gözüyle bakan ve onun adına eyleme geçme hakkına sahip olduklarını düşünen görevlilerin öznel değerlendirmeleriyle cezalandırılabilmektedir. Bunlar, bireylerin beğenmedikleri düşünce eleştiri ve eylemleri karşısında, devletin çıkarına ters düştüğü ya da onun bekasını tehdit ettiği öznel yargısına vardıklarında, kendilerinde bu insanları devlet düşmanı olarak damgalama hak ve yetkisini görmektedirler. Bunların izlenmesi, fişlenmesi, görevden alınması ya da öldürülerek tasfiye edilmeleri bir devlet görevi sayılmaktadır.

Türkiye gibi, bireyi devletin hizmetinde ve emrinde gören kutsal devlet ideolojisinin egemen olduğu bir toplumda, devlet düşmanı olarak damgalanmak için, ona karşı işlenmiş bir suçtan mahkum olmak gerekmez. Kendilerini devleti korumakla görevli sayan kişi ya da organların kuşku duymaları yeterlidir. Hakkında devlet düşmanı olduğu yargısına varılan kişinin etkisizleştirilmesi, diğer bir deyimle ortadan kaldırılması, bunlar için meşru sayılmaktadır. Örneğin, Tunceli'de herkesin gözleri önünde, güvenlik güçleri tarafından yüzlerce köy yakıldı. Başta başbakan olmak üzere bir çok devlet yetkilisi, "Devlet köy yakmaz!" yargısıyla bu gerçeği yalanladılar. Artık güvenlik güçlerinin köy yaktıklarını söylemek, bir tür devlet düşmanlığıydı. Nitekim, Hozat ilçesine bağlı Bilekli köyü muhtarı Müslüm Kavut ve aynı köyden Aslan Yıldız, Ankara'ya kadar gelerek, basında ve televizyonda, köylerinin güvenlik güçleri tarafından yakıldığına tanıklık ettikleri için ortadan kaybolmuş ve 7.11.1994 günü bir tarlada kurşunlanmış cesetleri bulunmuştur.

Güvenlik güçlerinin köy yakma eylemlerine aynı biçimde tanıklık yapan on beş köylünün de ortadan kayboldukları söylenmektedir. (Milliyet, 8.11.1994,

s.23) Bu olay, "Devlet benim!" diyenlerin, devlet adına yapılan hukuk dışı bir eylemin açıklanmasını bile ihanet saydıklarını ve bu suçu işleyenleri ölümle cezalandırdıklarını gösteren çarpıcı bir örnektir.

Kutsal devleti bireye karşı korumakla görevli kişilerin, ihmalkar davranışları ya da devlet sırrını saklamadaki başarısızlıkları da devlete karşı ihanet sayılmaktadır. Örneğin, Jandarma eski istihbarat görevlisi A. Cem Ersever, devlet sırrı sayılan faili meçhul cinayetleri açıkladığı için, iki arkadaşıyla birlikte öldürülmüş ve 1.11.1993 günü Ankara yakınlarında kurşunlanmış cesetleri bulunmuştur.

Dünyanın iki kutuplu olduğu dönemde NATO üyesi ülkelerde, devlet içinde, komünizme karşı rejimi korumakla görevli gizli örgütler oluşturulmuştur. Ancak bu örgütlere cinayet işleme olanağı tanınmamıştı. 1990 yılında önce İtalya'da patlak veren Gladio skandalıyla açığa çıkan bu gizli örgüt, daha sonra diğer ülkelerde de birbirini izleyen toplumsal sarsıntılarla ortaya çıkarılmış ve tasfiye edilmişlerdir. Ne var ki, bir NATO üyesi olan Türkiye'de varlığı çok ciddi iddialarla seslendirilen Türk Gladiosu'nun açığa çıkarılması, kutsal devletin yüksek çıkarları uğruna engellenmiştir. "Bu örgütün Türkiye'deki eşdeğerinin Özel Harp Dairesi (Özel Kuvvetler Komutanlığı) olduğu ileri sürüldü. Resmi görüş ile çelişen vatandaşları yoketmek amacıyla kurulduğu anlatıldı (...). Ancak, Meclis'in bu konuda harekete geçmesi sağlanamadı. Türkiye Büyük Millet Meclisi sindi kaldı. Yasama gibi yargı da sessizliğini korudu. İtalya'da olayı savcı Feliçe Casson ortaya çıkarmış, sonunda da devletin içindeki gizili örgütün arkasında olduğu anlaşılan Cumhurbaşkanı Cossiga'yı istifa ettirmişti. Bizde ise, yargı da, yasama gibi 'tavana bakmayı' yeğledi. Halbuki, egemenliğin ulusun olduğu bir ülkede, kolayından geçiştirilemeyecek somut deliller var.

Bunlardan biri, Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından yayınlandığı belirtilen 'Sahra Talimatnamesi 31-15'tir. Resmi talimatnamede, kontrgerilla savaş yönetimini uygulayan 'Özel Harp Dairesi'nin görevleri şöyle belirleniyor: Adam öldürme, bombalama, silahlı soygunculuk, işkence, kötürüm bırakma, adam kaçırmak suretiyle tedhiş ve olayları tahrik, misilleme ve rehinelerin alıkonması, kundakçılık, sabotaj, propaganda ve yalan haber yayma, zorbalık, şantaj.' Ve talimatnamenin 9. maddesi aynen şöyle: Gayrinizami kuvvetin yeraltı unsurları, kaide olarak kanuni statüye sahip değildir.' Türkiye Büyük Millet Meclisi ile yönetilen, hukuka bağlı bir ülkede kanuni statüye dahil edilmeyen gizli çetelerin bulunması ve bunun resmi dökümanlarla açıklanması, çağdaş devlet normlarıyla

bağdaştırılması mümkün olmayan bir olgudur." (Mehmet Altan, Sabah Gazetesi, 26.4.92, s.16)

Türkiye'de, devleti korumakla görevli kadroların suç oluşturan eylemleri dolayısıyla korunmaları, saklanmaları ve başları derde girdiğinde de her türlü olanağın kullanılarak aklanmalarının sağlanması görevini de devlet üstlenmiştir. Öncelikle bunların korunması için yasal güvenceler getirilmiştir. Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu, Memurin Muhakemat Kanunu ve benzerleri suç işleyen görevlileri aklamak için çeşitli hükümlerle donatılmışlardır. Bu yasalar, gizlenmeyen suçlarda, özellikle işkence ve yargısız infaz eylemlerinde devreye sokularak, suçlular kurtarılmaktadır. Devlet adına cinayet işleyen katilleri kurtarma çabalarına ilişkin, kamuoyunun yakından bildiği iki olayı örnek olarak göstermekte, konuya açıklık getirmek bakımından yarar vardır: 1982 yılında İstanbul'da gözaltına alınan TKP politbüro üyesi ve İstanbul sorumlusu Mustafa Hayrullahoğlu, sorgulanırken, işkence altında öldürüldü. Onu yakalayan ve sorgulayan güvenlik görevlileri yıllarca yargılandıktan sonra 'efrada kötü muamele' yapma fiilinden küçük bir ceza aldılar. Bu da tecil edildi ve katiller hiçbir şey olmamışcasına başka insanları öldürmek için görevlerine devam ettiler.

İkincisi de 1991 yılında Bingöl'de gözaltına alınarak katledilen öğretmen Sıddık Bilgin olayıdır. Bu olayda da görgü tanıklarının tanıklığına dayanan güçlü kanıtlara karşın, katiller yıllarca yargılandıktan sonra, beraat ettirilmişlerdir.

Devlet adına işlenen binlerce cinayete karşın, aleyhteki güçlü kanıtlar nedeniyle, yargıç huzuruna çıkan katillerin sayısı son derece sınırlıdır. Bunlar da, genellikle koruyucu yasaların sağladıkları olanaklarla aklanarak kurtulmaktadırlar.

Devlet topluma hizmet etmekle görevli bir kuruluştur. Bu işlevini yerine getirmek için, toplum tarafından sağlanan maddi ve manevi üstün bir güçle donatılmıştır. Birey, bu üstün güç karşısında son derece acizdir. Bireyin böyle bir güçle, hukuk dışında mücadele etmesi, maddeten olanaksızdır. Özellikle, örgütlü cinayet şebekesini açığa çıkarmak ve himaye gören suç faillerini yakalatmak, bireyin gücünü aşan bir olaydır. Ancak, öldürülen kişinin yakınları tarafından, olasılıklara bağlı nesnel değerlendirmelerle, cinayetin kaynağı hakkında kesin bir yargıya varılabilir. Kuşkusuz, somut kanıtlardan yoksun böyle bir değerlendirme karşısında, vicdanen ve ahlaken cinayetten sorumlu tutulan or-

ganların kendilerini temize çıkarmak için "Devlet suç işlemez. Devlet suç işliyor diyenler, devlet düşmanlarıdır." savunmasıyla baskın çıkmaktadırlar. Vicdani kanaate dayanan bir hükümle bu savunmayı boşa çıkarmak, bireyler için olanaksızdır. Bu nedenle, devlet adına işlenen cinayetler, kolayca faili meçhul olarak örtbas edilebilmektedirler.

Sonuç olarak, bireyin yaşama hakkını güvence altında bulundurmakla görevli bulunan devletin, sahip olduğu üstün güçle bireyi yoketmeye karar vermesi halinde, onun kurtulması mümkün değildir. Keza devlet adına işlenen bir cinayetin de aydınlatılması olanaksızdır.

Bir cinayetin, kimi gizli örgütler tarafından, devlet adına işlendiği yargısına varmak için, olasılıklara bağlı nesnel bir değerlendirme konusunda, kardeşim Yusuf Ekinci'nin öldürülmesi olayını örnek gösterebiliriz:

Sevgili kardeşim Yusuf Ekinci'nin yaşam biçimi, insan ilişkileri, mesleki etkinlikleri ve politik eğilimlerini bütünüyle gözden geçirdik. Başta biz yakınları olmak üzere tüm dostlarının ve arkadaşlarının bilgilerine başvurduk. Sonuçta, kardeşimizi hedef alan cinayetin bireysel nedenlere dayanan adi bir cinayet olmadığı konusunda kesin bir karara vardık. Yusuf Ekinci'yi tanıyan herkes bu karara oybirliğiyle katılmaktadır. Kardeşimizin Kürt kökenli bir aydın olması, cinayetin Kürt aydın ve işadamlarını hedef alan faili meçhul nitelikli seri cinayetlerin işlendiği bir ortamda ve benzer biçimde işlenmiş olmasını gözönüne alarak, onun da, diğerleri gibi, devlet içinde yuvalanmış gizli bir örgüt tarafından öldürüldüğü kanısına varmış bulunuyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanı Demirel, devleti ve dolayısıyla kendi kişiliğini korumak amacıyla, "Devlet cinayet işlemez!" özdeyişini her gün tekrarlasa da, kardeşim Yusuf Ekinci'nin devletin içindeki bir gizli örgüt tarafından öldürüldüğüne ilişkin yargımızı değiştiremez. Devleti, hükümeti ve dolayısıyla bizzat kendi kişiliğini bu ve benzeri faili meçhul cinayetlerin sorumlusu olma şaibesinden kurtarmanın tek bir yolu vardır: O da, başta Yusuf Ekinci cinayeti olmak üzere, tüm faili meçhul cinayetlerin aydınlatılarak, faillerinin yakalanması ve kanıtlarıyla birlikte adaletin önüne çıkarılmasıdır. Aksi halde Türkiye'de devlet ve devlet yetkisini kullanan şahsiyetlerin tümü, bu şaibeden kurtulamazlar.

DYP - SHP Ortak Hükümetinin Oluşturulmasıyla Türkiye Demokrasi Hareketine Vurulan Darbe ve Bu Hareketi Tasfiye Girişimi

Demirel'in öncülük ettiği DYP - SHP ortak hükümetinin oluşturulmasındaki asıl amaç, Türkiye'deki demokrasi sürecini askıya alarak, uzun süreli bir kesintiye uğratmak olmuştur. Yapılan şey, 12 Eylül'ün başaramadığı bir planı, parlamenter kurallar içinde ve ılımlı yöntemlerle gerçekleştirme girişimidir.

12 Eylül'de demokratik süreç geçici olarak durdurulmuştu. Ancak, ağır baskı koşullarına karşın, demokrasi savaşımı durdurulamamıştı. Bu dönemde de bütün baskılara karşın, aydınların öncülük ettiği demokrasi hareketi güçlü bir potansiyel olarak mevzilerini korumuştur. Baskı ve tehdit altında bile, cuntaya karşı gerekli demokratik tepki gösterilmiştir. Aziz Nesin ve arkadaşlarının öncülük ettikleri "Aydınlar Dilekçesi" girişimi, bu bağlamda anılması gereken tarihsel öneme haiz bir demokratik çıkıştır. Darbeci generallerin partiler rejimine dönerek, geri adım atmalarında, başta demokrat aydınlar olmak üzere, demokrasi güçlerinin önemli katkıları olmuştur.

12 Eylül'de cepheler belliydi. Demokrasiyi kesintiye uğratan güçlerle, demokrasi güçleri karşı karşıya mevzilenmişlerdi. Demokrasi güçlerinin kararlılığı, elverişli dünya konjonktürüyle biraraya gelince Türkiye, 12 Eylül rejimini aşmayı başarmıştır. Oysa Demirel'in yumuşak bir yaklaşımla oluşturduğu DYP - SHP ortaklık hükümeti, demokratikleşmeyi sağlamak ve 12 Eylül'ün tüm kalıntılarını tasfiye etmek için kurulduğu halde, zaman içinde demokratik güçleri dağıtarak, demokrasi sürecini askıya almak, hatta bu süreci olabildiğince geriletme işlevini üstlenmiştir.

DYP'nin sosyal demokrat bir partiyle ortaklık kurması, geniş halk yığınları için büyük bir umut olmuştu. Ortaklık protokolünde taahhüt edilen demokratik hak ve özgürlüklerin yaşama geçirileceği, 12 Eylül rejiminin baskı yasalarının kaldırılacağı, insan haklarına saygılı, çoğulcu, katılımcı demokratik bir hukuk devletinin bütün icaplarıyla kurulup, işletilebileceği beklentisi yaygındı. Güneydoğu'da sürüp giden savaşın sona erdirileceği, Kürt sorununa insan hakları çerçevesinde ve demokrasi içinde çözüm bulunacağı umudu yeşermişti. Toplumda, baskının, zulmün, işkencenin, yargısız infazların ve faili meçhul cinayetlerin son bulacağına ilişkin kesin bir inanç oluşmuştu. Bozulan ekonomik dengelerin ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin düzeltileceği, gaspedilen sosyal hakların geri verileceği kanısı yerleşmişti. Tüm bu beklentilerin en büyük

dayanağı da iktidar ortağı olan Sosyal Demokrat Halkçı Parti'ydi. Oysa olaylar umulduğu gibi gelişmedi. Koalisyon hükümetinin başbakan yardımcısı ve SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, Demirel'in devlet politikasına süratle uyum sağladı. Onun, MGK'da onaylatarak, devlet politikası haline getirdiği gerici düşünce ve önerilerinin tümünü benimsedi ve bunları SHP'li bakanlarla birlikte, SHP'nin yönetici kadrolarına ve giderek partinin tümüne onaylatmayı da başardı. Artık sosyal demokrat hareket "kutsal devlet"in yüksek çıkarlarına endeksli bir politikanın takipçisi haline gelmişti. Sosyal demokrasinin evrensel nitelikli, barışçı politikası terkedilmiş, toplumsal sorunların çözümünde şiddete dayalı çözümler öne çıkarılmıştı. Demokrasinin geliştirilmesi, hukuk devleti kurallarının işletilmesi, insan haklarının yaşama geçirilmesi ve benzeri görevler, terör örgütünün ortadan kaldırılmasından sonraya ertelenmişti. Böylece devletin yüksek çıkarları uğruna, sosyal demokrasi düşüncesi feda ediliyordu. Parti kadroları da bu fedakarlığın gerekliliğine inandırılmıştı. SHP'nin bu büyük fedakarlığına karşın, DYP'nin şahinleri, ırkçı, milliyetçi ve anti-laik politikalarından hiçbir ödün vermediler. Şoven milliyetçiliği ve anti-laik düşünceleri, devlet ideolojisi haline getirdiler. SHP de, devletin çıkarları uğruna bu politikaların sessiz takipçisi oldu. SHP kadroları, iktidar nimetlerinden de yararlandırılarak, sosyal demokrasi düşüncesini geriletme ve etkisizleştirme süreci hızlandırıldı. İl ve ilçe kademelerindeki demokrat kadrolar, müteahhitlerle ve çeşitli menfaat gruplarıyla yer değiştirdiler. Böylece SHP, Demirel'in sadık izleyicisi ve geliştirdiği politikaların içtenlikli bir uygulayıcısı konumuna getirilmiş oluyordu. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün, devlet adına, angaje olduğu bu teslimiyet politikası, nihayet Demirel'i cumhurbaşkanlığı makamına kadar çıkardı. Partiye, devleti koruma işlevini benimsettikten sonra, İnönü'nün görevi sona ermişti. Demirel'in, Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte o da, genel başkanlık görevinden ayrılma kararı aldı. İnönü, görevinden ayrılırken, sosyal demokrasinin tasfiye sürecini sürdürecek kadroların işbaşına gelmesini sağlamayı da ihmal etmedi. Genel başkan ve başbakan yardımcısı sıfatıyla, bütün olanaklarını kullanarak başlattığı tasfiye sürecini sürdürecek yeni bir genel başkan seçtirmeyi başardı. Murat Karayalçın, bu görevi yetkinlikle üstlendi ve başarıyla sürdürdü. Bugün artık sosyal demokrasi hareketinden arta kalan sadece bir isimdir.

SHP'nin demokrasiye gönül veren ve sosyal demokrasi ilkelerini hayata geçirmek isteyen dinamik kadroları, parti dışına savrulmuşlardır. Partide artık, demokrasiden, insan haklarından, eşitlikten, adaletten ve sosyal hukuk devletinden söz eden pek fazla kimse kalmamıştır.

Bugün SHP'nin iktidar sorumluluğu altında köyler yakılmakta, yerleşim bi-

rimleri yerle bir edilerek, insanlar yokluk ve çaresizlik içinde sokağa atılmaktadırlar. Toplumun kanayan yarası olan işkence uygulamaları sürmekte, yargısız infazlar yapılmakta ve her gün onlarca faili meçhul cinayet işlenmektedir. Rüşvet, görevi kötüye kullanma, yasadışı yollarla devlet kaynaklarına el koyarak servet edinme ve partili yandaşları kayırma girişimleri, SHP'liler için de yadırganmayan doğal bir uygulama haline gelmiştir.

Türkiye demokrasi hareketinin en güçlü örgütü olan SHP, üç yıl içinde, temel ideolojisini ve insan hakları konusundaki duyarlılığını, barışçı ve hümanist değerlere bağlılığını kaybetmiştir. Bu olumsuz gelişme, sadece SHP'nin etkisizleşmesiyle kalmamış, aynı zamanda Türkiye demokrasi hareketini de ağır biçimde zaafa uğratmıştır.

Türkiye'de 1839'dan beri devam eden demokratikleşme hareketi, zaman zaman kesintiye uğramakla birlikte, gelişen ve ilerleyen bir süreç olma özelliğini kaybetmemiştir. Demokrasinin kesintiye uğradığı dönemlerde bile demokrasi güçleri, varlıklarını korumuş ve etkinliklerini zayıf da olsa sürdürmüşlerdir. Oysa, DYP - SHP ortak hükümetinin kurulmasından sonra başlayan çökme süreci, hızlı bir gelişme göstererek, demokrasi güçlerinin dağılmasına neden olmuştur.

Demokrasi güçlerinin dağılmasında, kamuoyunda hala sosyal demokrasi hareketinin bir kanadı olarak bilinen Demokratik Sol Parti'nin de önemli bir katkısı vardır. Ecevit sendromuna yakalanan bugünkü DSP, çağdaş demokratik normların dışına düşen bir akımı temsil etmektedir. Bu parti, sosyal demokrasinin ayırdedici özelliği olan, demokrasiye, insan haklarına ve düşünce özgürlüğüne karşı görüşlere sahip bir siyasal harekettir. Bugün Türkiye'nin bir ayıbı haline gelen aydın düşmanlığı ve aydınların düşüncelerinden ötürü mahkum edilerek, cezaevlerine kapatılmaları, başta Sayın Ecevit olmak üzere, DSP yöneticilerinin ilgi alanı dışında kalan bir olaydır. DSP lideri Ecevit'te aydın düşmanlığı, düşünce özgürlüğünün reddedilmesi anlayışına dönüşmüştür. Ecevit ve DSP kadroları, demokrat ve ilerici aydın olmayı sembolize eden temel insani değerlerin tümüne karşıdırlar. Buna karşılık, çağdışı gerici değerleri ön plana çıkarmışlardır. Şoven milliyetçilik, bu hareketin temel ideolojisi haline gelmiştir. Refah Partisi'nden ayrılığını vurgulamak için de "dincilik yerine, dindarlığı" savunduklarını ileri sürmektedirler.

Ecevit, geçmişte liderliğini yaptığı, sosyal demokrasiye dönüşen, orta sol hareketin oylarını kanalize edebilmek için, demokrasi düşmanlığı ve şoven mil-

liyetçiliğe dayanan temel politikasına "sol" sıfatını eklemek suretiyle, örgütlenmesini sürdürmektedir. Ecevit, sol etiketi kullanarak, henüz ideolojik bir berraklığa kavuşamayan kariyer peşindeki kimi aydınları da saflarına kazanabileceğini düşünmektedir.

Ecevit'in düşüncelerini ve saptadığı politik çizginin içyüzünü kavrayan gerçek aydınlar da az değildir. Bunlar, şimdilik etkili olmasalar bile, zaman içinde Ecevit'in gerçek hüviyetini açığa çıkarmada başarılı olacaklarında kuşku yoktur.

Savundukları düşünceler ve ortaya attığı öneriler açısından Ecevit'in izlediği politika, tam anlamıyla bir sağ politikadır; sol'la uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Buna karşın, Erdal İnönü ve Murat Karayalçın'ın dağıttıkları SHP'den kaçan demokrat ve solcu unsurlar, sol etiketini taşıdığı için DSP'ye yönelmekte ve bilinçsizce yeni bir tuzağa düşmektedirler.

12 Eylül'ün başlattığı demokrasiyi tasfiye ve demokrasi güçlerini dağıtma hareketi, Demirel ve İnönü'nün ortak politikasıyla amacına ulaşmış ve örgütsüz kalan unsurlar, sol sandıkları gerçek bir sağ partiye katılmışlardır. Böylece, aslında sağ bir parti olan DSP, sağın bir alternatifiymiş gibi ön plana çıkarılmıştır.

Objektif olarak, Türkiye demokrasi güçlerine kurulan bu üçlü kumpasla, Türkiye demokrasi hareketi, uzun yıllar belini doğrultamayacak biçimde ağır bir darbe yemiştir. SHP içindeki bilinçli sosyal demokrat aydınlara gelince; onlar da, partinin aldığı ağır darbelerden şaşkın ve çaresiz bir duruma düşmüşlerdir. Yeni ve zinde bir sosyal demokrasi hareketini örgütleme gücünü kaybetmişlerdir. İktidar ortağı ya da ana muhalefet partisi olarak işlev yapan güçlü bir partide olmanın konforuna alışan ve bunun güvencesi altında çalışan bu zevattan, yeni bir harekete öncülük etmeleri beklenemez.

Türkiye demokrasi güçlerinin önemli bir ögesi olan Marksist sol da 12 Eylül'de ağır bir darbe yemiş, hareketin lider kadroları tutuklanmış, işkence görmüş ya da yurtdışına kaçarak yıllarca sürgün yaşamışlardır. Bu nedenle örgütsel etkinlikleri önemli ölçüde azalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan düşünsel karmaşa ve oluşan belirsizlik ortamı da, Türkiye'deki Marksist hareketin gerilemesinde ek bir etken olmuştur. Bugün artık Marksist örgütler de Türkiye demokrasi hareketine öncülük edecek ve onu yığınsal bir güç haline getirecek etkinliğe sahip değildirler. Yeniden kurulan partiler, marjinal gruplar olarak kalmaktan öteye gidememişlerdir.

Türkiye'de bugün meydan, demokrasi karşıtı güçlere kalmıştır. Basın ve medya da bu yeni duruma uyum sağlayarak, demokrasi düşmanı faşist hareketleri meşrulaştırmakta ve bu kadroları, demokratik yaşamın güvencesi olarak halk yığınlarına sunmaktadırlar.

Bugüne kadar demokrasi karşıtı güçlerden bağımsız olarak gelişen Türkiye demokrasi hareketi tamamen tasfiye olduğu için, sermaye sınıfı bu alana talip olmuş ve kendi denetimi altında kontrollü bir demokrasi hareketini örgütlemeye girişmiştir. Sermayenin oluşturduğu, sözde, liberal bir burjuva hareketi, Türkiye demokrasi güçlerinin işlevini üstlenmek iddiasındadır. Oysa Türkiye'de iç dinamiklerle oluşan bir kapitalistleşme hareketi yaşanmamıştır. Bu nedenle de, Batı'daki aydınlanma süreci içinde oluşan devrimci bir burjuva sınıfı çıkmamış ve bir burjuva demokratik birikimi de oluşmamıştır.

Bu nesnel nedenlerden ötürü Türkiye'de, liberal burjuvaziye dayanan bir demokrasi hareketinin örgütlenmesi ve bu hareketin öncülüğünde çağdaş, demokratik bir hukuk devletinin kurulması beklenemez. Bu iddialarla ortaya çıkan Yeni Demokrasi Hareketi, demokrasiyi ancak sermaye sınıfının istemleriyle sınırlı bir çerçevede tutmak zorundadır. Demokrasiyi boyutlandırmak ve çağdaş normlara ulaştırmak gibi bir işlevin üstesinden gelmesi mümkün değildir. YDH, daha şimdiden Türkiye demokrasi mücadelesinin uzun yıllar militanlığını yapan sınanmış sendikacılarla demokrat aydınları saflarına almayı reddederek, gerçek hüviyetini ortaya koymuştur.

Demirel, İnönü ve Ecevit üçlüsünün objektif olarak kurdukları ortaklaşa bir kumpasla, Türkiye demokrasi hareketi uzunca bir dönem için etkisizleşmiş ve tasfiye sürecine girmiştir. Bilinçli kadroların olup biteni algılayarak, derlenip toparlanmaları, özellikle Ecevit sendromunu ve YDH vitrinini aşmaları çok zaman alacaktır. Bu süre içinde de demokrat aydınlar, sanatçılar, bilim adamları, bilinçli işçi ve sendikacılar büyük acılar çekeceklerdir.

VII
12 EYLÜL SONRASI DÖNEMDE, DEVLET VE BEN BAĞLAMINDA YAŞADIĞIM OLAYLAR

12 Eylül Sonrası Dönemde Devlet ve Ben Bağlamında Yaşadığım Olaylar

12 Eylül sonrası dönemde sıkıyönetimin kalkması ile birlikte, demokrasi mücadelesine kaldığımız yerden devam etmek için yedi yıl süre ile yaşamak zorunda kaldığım Paris'ten 1989 yılında Türkiye'ye dönme kararı aldım. Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra, eski mücadele biçimini sürdürmenin olanaksız olduğunu anladım. Dünyada ve Türkiye'de oluşan köklü değişiklikler karşısında yeni yöntemler geliştirmek ve yeni araçlar bulmak gerekiyordu. Eski arkadaşlarım, çoğunlukla, eski çizgi üzerinde mücadele etmeye kararlı görünüyorlardı. Bunun için yeni bir sosyalist partinin örgütlenmesi girişimleri başlatıldı. Ortak bir strateji oluşturmak için çeşitli örgütlerin aylarca devam eden Kuruçeşme tartışmalarından sonra, sadece eski TİP, TSİP ve TKP'liler, ortak bir görüşe gelmiş ve birlikte yeni bir sosyalist partiyi örgütlemenin mümkün olduğu görüşüne varmışlardı. Sadun Aren ve arkadaşlarının öncülük ettiği girişim komitesi, dünyadaki değişimi ve yeni gelişmeleri hesaba katarak, yeni bir parti modeli ve bu modele uygun bir program hazırladılar. Leninist parti anlayışını dışlayan bu yeni model, eklektik bir yapı sergilemekteydi. İdeolojik saflığı, parti hareketinin olmazsa olmaz koşulu sayan eski anlayış terkedilmiş, yerine farklı ideolojik eğilimlerin bir arada bulunmasına olanak veren yeni bir anlayış benimsenmişti. Bu model, iç tartışmalara neden olmuş ve Leninist parti anlayışına bağlı üyelerin tepkisine yol açarak, girişimden ayrılmaları sonucunu doğurmuştu. Sosyalist Birlik Partisi kurulduktan sonra da partinin programı ve genel politik doğrultusu konusundaki tartışmalar bitmemişti. Bu iç tartışmalar sonunda kendilerine yenilikçi diyen grup da hareketi terkedince, parti yeni ittifaklar kurmuş ve klasik işçi sınıfı partisi çizgisine dönüş yaparak, bugünkü yapısına kavuşmuştur.

12 Eylül sonrası yeni koşullarda eski mücadele biçimini yinelemenin gerçekçi olmadığı açıktı. Ne var ki, yıllarını sosyalist mücadeleye adamış arkadaşların, nostaljik beklentilerini aşarak, onlarla birlikte hareket etmenin koşulları da yoktu. Bu nedenle eski parti modelinde ısrar edenlerin dışında kalanlar, kendi eğilimlerine göre yeni arayışlara girdiler. Ben de ilk günden beri eski modelin bugünkü koşullarda geçerli olmadığı düşüncesiyle TİP'i ya da TİP benzeri bir partiyi yeniden oluşturma girişimlerinin dışında kaldım. Bana göre Sovyet sistemi Leninist model geçerliliğini yitirmişti. Somut dünya koşullarıyla, Türkiye koşullarının dayattığı ilerici çalışma biçimi; çağdaş, katılımcı, çoğulcu ve evrensel hukuka bağlı bir demokrasiyi kazanma mücadelesi olmalıdır. Demokrasiyi kazanmadan sosyalizm için mücadelenin hiç bir şansı olmadığı düşüncesine vardım. Sosyalizmi kurma amacıyla yola çıkan örgütlerin marjinal hareketler olarak kalmaları kaçınılmazdı. Oysa, devletin kutsal çıkarları için yapılan insan hakları ihlalleri, işlenen cinayetler karşısında halk yığınlarının beklentilerine yanıt verecek nitelikte, güçlü, etkin ve belirleyici özelliği olan yığınsal bir harekete ihtiyaç vardı. Sosyalizm perspektifine bağlı bir mücadele biçiminin marjinal kalabileceği olasılığından ötürü, bu görevlerin üstesinden gelmesi beklenemezdi. Halkın acil beklentilerini yaşama geçirecek yığınsal bir hareket, ancak, ileri boyutlu bir demokrasi programı etrafında, bir bütün olarak Türkiye demokrasi güçlerinin örgütlü birliğini sağlamak suretiyle gerçekleştirilebilirdi.

Türkiye'de demokrasinin en kararlı savunucuları olan toplumsal güçler şunlardır:

- İşçi sınıfı hareketi
- Kürt demokratik hareketi
- Marksist kökenli politikacılar
- Sosyal demokrat aydınlar
- Demokrat aydınlar
- Demokrasiye bağlı liberal işadamları
- Demokratik kadın hareketleri
- Çevreciler
- Demokratik gençlik hareketleri

Tüm bu güçleri birleştiren bir hareketi örgütlemek için büyük çaba harcadım.

Pek çok girişimlerde bulundum. Maalesef beklediğim sonucu alamadım. Bunun başlıca nedeni, demokrasiye gönülden bağlı öncü kadroların, eski alışkanlıklarını sürdürme kararlılığı olmuştur. Bu insanlar, genellikle eski deneylerini yeniden yaşamak istiyorlardı.

Demokratikleşmenin dayatan bir ihtiyaç haline gelmesi ve insanların sağlıklı bir örgütlenmeye zorlanması için zaman gerekiyordu. Bu nedenle şimdilik, demokrasi mücadelesinde, hiç de makbul olmayan, bireysel mücadele yönteminde karar kılmak zorunda kaldım. Böyle bir mücadele biçiminin hem yetersiz hem verimsiz hem de riskli olması kaçınılmazdır. Örgütlü mücadele perspektifini gözden kaçırmadan, genel demokrasi mücadelesine katkı yapacak bir çalışma biçimi, ancak, demokratik platformlara katılarak, konuşmalar yapmak ve olanaklar çıktığı takdirde basın yoluyla düşünce açıklamakla sınırlıdır. Antidemokratik uygulamalara tepki göstermek, bu uygulamaları sergileyerek, bunlara karşı protesto eylemlerine katılmak da aynı amaçlı çalışmalardır.

Türkiye'ye döndükten sonra, demokrasi için örgütlü bir mücadelenin koşullarını oluşturmaya çalışırken, aynı zamanda bireysel mücadele olanaklarını da kullanmaya özen gösterdim. Bunlardan ötürü kutsal devlet adına karşılaştığım kovuşturma olaylarıyla, uğradığım saldırıları ve bana çektirilen kardeş acısını beş ayrı başlık altında sunmaya çalışacağım:

I. 12 Eylül Sonrasının İlk Bölücülük Davası:

Yedi yıllık siyasal sığınmacılık dönemini tamamlayarak, Türkiye'ye ayak bastığım anda tutuklandığım için, ülke sorunlarını cezaevinde izlemeye koyuldum. Cezaevinde günlük ve haftalık basın organlarını izlemek, haber ve yorumları en ince detaylarına kadar incelemek için koşullar elverişliydi. Ayrıca, politik tutuklularla bir arada bulunduğum için 12 Eylül sonrası dönemin sorunlarını, olayların içinde yaşayan canlı tanıklardan dinleyerek, ülkenin genel havasını solumak mümkündü.

Güneydoğu'da beş yıldan beri sürüp giden savaş çok can alıyordu. Bu bölgenin insanları, korku ve dehşet içinde yaşıyorlardı. Diyarbakır ve çevresinden beni ziyarete gelen yakınlarının taşıdıkları haberler, hiç de iç açıcı değildi. Bunlar karamsarlık yaratan ürkütücü haberlerdi. Cezaevinde elim kolum bağlı, hiç bir şey yapamamanın çaresizliğini yaşıyordum. Bu olumsuz gelişmeler karşısında, demokratik bir tepkiyi örgütleme olanağından yoksun olduğum için acı çe-

kiyordum. Basının demokrat köşe yazarlarını, siyasal iktidarı, halk yığınlarına acı çektiren savaşa son vermesi için, uyarmalarını hatırlatmanın bir görev olduğu düşüncesine kapılmıştım. Savaşın acımasız koşullarında yaşayan yakınlarımın çektikleri acıları öğrenmenin hüzün verici duyarlılığı içindeydim. Cezaevi koşullarının ağırlaştırdığı bu duyarlılığın etkisiyle biraz naifçe bir yaklaşım içinde gündelik basının tanınmış demokrat yazarlarına bir mektup yazarak, görevlerini hatırlatmaya karar verdim. Oysa bu insanlar, olayları yakından izleyen ve Türkiye'nin sorunlarını derinlemesine bilen kişilerdi. Benim yazdıklarımdan etkilenerek, harekete geçeceklerini beklemek, gerçekten bir naiflikti.

Bu kararımı uygulamak için yirmiye yakın demokrat bildiğim köşe yazarına, aşağıdaki yazıyı avukatlarım aracılığıyla gizlice gönderdim. Güneydoğu'da sürüp giden savaşta halkın çektiği acıları dile getirmelerini ve savaşın bir an evvel bitirilmesi için iktidarı uyarmalarını diledim. Tek bir kişi bile bu konuya ilgi göstermedi. Önerdiğim doğrultuda tek bir yazı bile yayınlanmadı. Böylece, en demokrat geçinen yazarlarımızın da Kürt sorununun çözümünde askeri yöntemin dışında başka bir yol düşünmediklerini, kendi deneyimimle öğrenmiş oldum.

Cezaevinden çıktıktan sonra bu yazıyı, kimi partili arkadaşlarımın on beş günde bir çıkardıkları Adımlar dergisinin 14-27 Ocak 1990 gün ve 27. sayısında yayımlattım. Daha sonra DGM'de dava konusu olan bu yazıyı ve buna ilişkin iddianameyi olduğu gibi aktaracağım.

DOĞU'DAKİ SAVAŞ BİTMELİ, KÜRTLER DE KORKUSUZ VE İNSANCA YAŞAMA HAKKINA KAVUŞMALIDIR*

Doğu'da yıllardır ilan edilmemiş bir iç savaş sürüyor. Bu savaşta her gün en az on ila yirmi insan ölmektedir. Her gün bir çok ev yıkılmakta, insanlar yerlerinden yurtlarından koparılarak, sürgüne zorlanmaktadır. Yine her gün köyler boşaltılmakta, mezralar yıkılmakta, haritadan silinmektedirler.

Öldürülenler, Türk ya da Kürt, bizim evlatlarımız, evsiz yurtsuz kalanlar, yadellerde acı çekenler de bizim kardeşlerimiz, öz yurttaşlarımızdır.

Bu pis savaşın yaptığı asıl büyük yıkım, Doğu'daki milyonlarca insanımızın ruhsal yaşamındaki yıkıntı ve çöküntüdür. Doğu'da herkes sürekli bir korku için-

---

(*) Bu yazı 17 Ekim 1989 günü, Sağmacılar Cezaevi'de yazılmıştır.

dedir. Nereden, hangi yönden ve ne zaman geleceği belli olmayan ölüm korkusu... Yakalanıp, işkence görme korkusu, sürülme ve bölge dışına çıkarılma korkusu, evinin yıkılıp yağmalanması, köyünün haritadan silinmesi, evsiz, yurtsuz ve işsiz kalma korkusu sarmıştır herkesi. Herkes yarın ne olacağını bilememenin tedirginliği içindedir Doğu'da.

Bu acımasız savaşta cephe yoktur. Ezilen, herkesin suçlu saydığı, ortada kalan vatandaşlardır. Bu vatandaşlarımız hiç bir hak beklemeden baskıya boyun eğmeye zorunlu bir topluluk olarak algılanırlar.

Doğu'da aşiretler, köy koruculuğu adı altında silahlandırılmıştır. Aşiretler arası karşıtlıktan ötürü silahlanmayı reddedenler, devlet düşmanı sayılmakta ve düşmanca muamele görmektedirler. Korucu olmak istemeyen bireyler de potansiyel suçlu sayılır. Sürekli gözaltındadırlar.

Potansiyel suçluları, suçüstü yakalamak için PKK militanları kılığına giren bazı güvenlik elemanları, gece köyleri basmakta, yiyecek ve savaş malzemesiyle birlikte, güvenlik kuvvetleri hakkında bilgi verilmesini istemektedirler. Bu istekleri reddedenlere baskı yapılmakta, hatta silahlı tehdit ve saldırılar yöneltilmektedir. Olumlu yanıt verenlerse, ertesi günü, PKK ile işbirliği yaptıkları gerekçesiyle gözaltına alınmakta, işkence görmekte ve tutuklanmaktadırlar.

Devletçe silahlandırılan aşiretlerle, köy koruculari da hasım aşiretlere ve kişilere karşı saldırılar düzenlemekte, kız kaçırmakta, cinayet işlemekte, talan ve yağmacılık yapmaktadırlar. Resmi güvenlik görevlilerine yardım edenler de PKK tarafından cezalandırılmaktadır. Her hal ve koşulda ezilen, işkence gören, hapsedilen, evi ve köyü yakılan, yağma edilen ve öldürülen fukara Kürt köylüsüdür.

Mağduru yalnız Kürt köylüleri olan bu pis savaşın yeneni yenileni belli değildir. Daha yıllarca da belli olmayacaktır. Sonu gelmeyen bir savaşta güvenlik güçlerinin üstün gelme, yenme ve muzaffer olma istekleri, ister istemez daha da radikal yolların denenmesini gündeme sokacaktır. Bu da savaşın daha da tırmandırılması, halkın daha da ezilmesi, acı çekmesi, sefil ve perişan olması demektir. Daha şimdiden bazı yetkililer, "Bölge'de ot bitmesini bile engelleyen ve yaşamı toptan yokedecek yöntemler kullanılarak, savaşın so nuçlandırılabileceğini"anıştıran açıklamalar yapmaktadırlar. Her gün sayıları otuzu kırka bulan köylülerin PKK yanlısı olarak televizyonda teşhir edilmeleri, savaşın daha radikal yöntemlerle tırmandırılabilmesi için bir kamuoyu hazırlama çabası olarak görülmektedir. Yeni tırmanışlar olmadan, daha yığınsal kırımlar yaşanmadan bu pis savaş durdurulmalıdır. Bu pis savaşın derhal durdurulması çabası, bir insanlık ve yurtseverlik görevidir.

Ne yazık ki, bu savaş karşısında genel bir duyarsızlık ve ilgisizlik egemendir Türkiye'de. Siyasal iktidar çok rahattır. Hiç bir tepki görmeden, rahatça tırmardırarak sürdürebilmektedir bu savaşı. Parlamento olup bitenlere ilgisiz, siyasal partiler duyarsızdır. Kamuoyu habersiz ve basın suskundur bu büyük insanlık dramı karşısında. Bu dram, ülke dışında geçiyormuş gibi, bir duyarsızlık ve tepkisizlik sarmıştır insanlarımızı.

Savaşın tırmanarak sürdürülmesinde adeta gizli bir ulusal konsensus oluşmuştur. Hiç kimse bu sessizliği yırtmak, bu pis savaşı bitirmek, Kürtler'in dramına son vermek için harekete geçmiyor ya da geçmek istemiyor.

Korkusuz yaşama hakkı, her insan için temel bir haktır. Bu hak, yaşama hakkı kadar kutsaldır. Vatandaşlarına korkusuz yaşama koşullarını sağlayamayan bir devlet, devlet olma sıfatını kullanamaz.

Milyonlarca insanın sürekli korku içinde yaşadığı bir ülkede, bu drama seyirci kalan, ister yazar, ister sanatçı, ister bilimadamı ya da politikacı ve devlet adamı olsun, hiç kimse onurlu, aydın sıfatına layık değildir.

Doğu'daki savaşı tırmandırmak, yapılan baskıları ve girişilen toplu kıyım eylemlerini haklı göstermek için başvurulan bir diğer yöntem de, Bölge'deki olayların nedenlerini, dış düşmanların kışkırtma ve tehditlerine bağlama girişimleridir. Basında her gün yeni bir mevhum dış düşman yaratılmaktadır.

Yakalanan, öldürülen, katledilen, sürülen, evleri ve köyleri yıkılan ve yağmalanan insanlar da dış düşmanlarla işbirliği yapan ajanlar olarak gösterilmektedir.

Doğu'da hüküm süren keyfi yönetimden, baskılardan, haksız ve adaletsiz uygulamalardan söz eden yoktur. Kürtler'in varlığını inkar eden, onların en küçük demokratik hak istemlerini bile en sert baskılarla karşılayan, Doğu'yu bir mahrumiyet bölgesi konumuna getiren süreklilik kazanmış ırkçı ve bölücü uygulamaları ve bunlara yasallık sağlayan resmi politikaları suçlayan hiç kimse yoktur.

Resmi görüşü yayan TRT ile aynı görüşteki büyük basının elbirliği ile oluşturdukları kamuoyunda yerleşmiş inanca göre, "Doğu'daki olaylar, dış düşmanların tezgahladıkları ve içteki vatan hainlerinin uyguladıkları emperyalist oyunlardır. Amaç, devletimizi zayıflatarak, ödünler koparmaktır."

Türkiye'yi ekonomisi, iç ve dış politikasıyla bir bütün olarak denetleyen emperyalist devletlerin neden böyle bir oyuna başvurma ihtiyacını duyduklarını açıklamanın güçlüğü bir yana, içsel dayanağı olmayan bir toplumsal sorunun nasıl yoktan varedildiğini iddia etmenin de hiç bir mantığı yoktur. Tarih bize

göstermektedir ki, içset nedenlerden kaynaklanmayan hiç bir toplumsal sorun, dış kışkırtmalarla yaratılamaz. Her toplumsal sorunun nedeni içseldir ve bu sorunlar, her zaman iç çelişkilerden kaynaklanırlar.

Bugün Türkiye'de şiddet olayları biçiminde uç veren Kürt ulusal sorunu da 65 yıldır uygulanan inkarcı, ırkçı, baskıya dayanan, asimilasyoncu, çağdışı, antidemokratik politikalarla, Kürtler'in demokratik istemleri arasındaki uzlaşmaz çelişkiden çıkmıştır. Diğer bir deyimle, Doğu'daki olaylar ülkedeki çağdışı yönetimle, toplumsal gerçekler arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın bir ürünüdür.

Bu sorun baskı ve şiddetle çözülemez, çıkış nedeni politik olduğu için çözümü de politik olacaktır.

Şiddet olaylarına varan bu çelişki, insan haklarına dayalı, çağdaş demokrasi kuralları içinde Kürtler'in ve Türkler'in eşit haklı kardeşçe birliğini öngören yeni bir ulus ve ulusal birlik politikasıyla ortadan kaldırılabilir.

1925 Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılmasından sonra, Türkiye'de zora dayalı, inkarcı ve asimilasyoncu bir ulusal birlik politikası uygulanmaya konmuştur. Buna göre Türkiye'de yaşayan herkes Türk'tür. Diğer bir deyimle Türkiye'de yalnız Türkler yaşamaktadır. Oysa, Osmanlı dönemi de dahil Türkiye'de Türklerle Kürtler her zaman birlikte yaşamışlar ve tarihi birlikte yapmışlardır. Ulusal Kurtuluş Savaşı da bu iki halkın ortak eseridir.

Osmanlı feodal düzeninde Kürt beylikleri, görece bir özerkliğe sahip olmuş, tımar, zaamet uygulamasının dışında kalmışlardır. Ayrıca, kültürel haklarını özgürce kullanmışlardır. Günümüze kadar gelen Kürt kültür ve yazınsal sanat mirası, bu dönemin Kürt medreselerinde yetişen, Kürt ulemasının ürünleridir.

1919 Mondros bırakışmasından 1920 yılına kadar Osmanlı devleti topraklarında hiç bir devlet otoritesi kalmamışken, İstanbul'da etkinlik gösteren ve Doğu illerinde de görece örgütlü Kürt Teali Cemiyeti, bağdaşık devletlerin, özellikle İngiltere'nin tam desteğine sahip olduğu halde, bir Kürt devleti kurma girişimlerinde başarılı olamamıştır. İngiliz binbaşısı Noel'in eşliğinde bir Doğu gezisi yapan Cemiyet sorumlusu, Kürt aşiretlerinin desteğini sağlayamamıştır. (Atatürk, Söylev ve Demeçler, Cilt 1)

Kürt aşiretleri, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından itibaren yaptığı çalışmaların ve giriştiği savaşımların destekçisi olmuşlardır. Erzurum Kongresi, büyük ölçüde Kürt aşiretlerinin destek ve katılımıyla gerçekleşmiştir. Kürtler, Kurtuluş Savaşı'na da katılmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda etkin rol oynamışlardır. İlk BMM'de Kürtler'in temsilcileri şeyhler ve aşiret reisleri, kendi Kürt kimlikleri ve kıyafetleriyle yer almışlardır.

Kurtuluş Savaşı'nda Kürtler'in Türkler'le birlik içinde kalarak ve birlikte savaşım vermelerinde belirleyici neden bu dönemde izlenen gerçekçi ulusal birlik politikasıdır. Gerçekten, Kurtuluş Savaşı'nın her aşamasında ve BMM hükümetleri altında Kürtler'in ulusal haklarına saygılı bir politika izlenmiştir.

1919'da Sivas Kongresi'nden sonra Ali Rıza Paşa hükümetiyle Mustafa Kemal başkanlığındaki, heyeti temsiliye adına görevli kurulun yaptıkları görüşmelerin ardından, yayımlanan Amasya Protokolü'nde Türkiye'de Türkler'in ve Kürtler'in birlikte yaşadıkları ve Kürtler'in tüm ulusal haklarına her zaman olduğu gibi saygı gösterileceği belirtilmiş ve Kürtler'i kışkırtma amacına yönelik dış kaynaklı girişimlerin kardeş Kürt halkı tarafından itibar görmeyeceği vurgulanmıştır.

Yine 1920'de, ırkçı eğilimli bir milletvekilinin ilk büyük millet meclisinde yaptığı, yüce meclisin yalnız Türk milletvekillerinden oluştuğunu çağrıştıran bir konuşmasına karşı, gösterilen şiddetli tepkiler üzerine, Meclis Başkanı Mustafa Kemal'in verdiği şu mealdeki yatıştırıcı yanıt: "Efendiler! Yüce Meclisinizi oluşturan muhterem üyeler, yalnız Türklerin, yalnız Kürtlerin, yalnız Arap, Laz ve Çerkezlerin temsilcilerinden ibaret değildir. BBM tüm bu unsurların ayrı ayrı temsilcilerinin birlikte oluşturdukları bir yüce kuruldur." Kurtuluş Savaşı döneminde egemen olan ulus ve ulusal birlik politikalarının, ırkçılığı reddeden, ulusal topluluklara saygılı bir anlayışa dayandığını açıkça göstermektedir.

Bugün her fırsatta ırkçı ulus anlayışına bir dayanak olarak gösterilen Lozan Konferansı'nda Türk delegasyonunun savunduğu tezlerde de, iddiaların tam aksine Türk ve Kürt kardeşliğine dayalı, anti rasist ve demokratik bir ulus ve ulusal birlik anlayışı dile getirilmiştir.

Lozan Konferansı'nda baş delege İsmet İnönü, Kürtler'i temsilen konferansa katılan Diyarbakır Mebusu Hamit Zülfü Bey'in de desteğini alarak, Kürtler'in, Türkler'le birlikte Türkiye Cumhuriyeti devletinin asal bir üyesi olduğunu ve iki halkın tarihten gelen kardeşçe birliğini savunmuştur. Kürt beylerinin, şeyh ve aşiret reislerinin çoğunlukla benimsedikleri bu tez, konferansa gönderilen dayanışma telgraflarıyla da desteklenmiştir. Nitekim, Kürtler'in dil, kültür, sanat ve benzeri tüm ulusal demokratik haklarını eksiksiz bir biçimde kullanabileceklerini taahhüt eden Lozan Anlaşması'nın 38 ve 39. maddeleri bu demokratik ulus anlayışının bir ürünü olarak anlaşmaya girmiştir.

Lozan Konferansı'nın ardından, yönetimin üst kademelerinde, Doğu'daki aşiretlerin görece özerkliğine karşı, ırkçı düşüncelerin yönlendirdiği ve giderek artan bir tahammülsüzlüğün ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. Bu özerkliği kır-

mak için, silah toplanması, firari ve kaçakçıların izlenmesi görünümü altında Doğulu şeyhlere, bey ve aşiret reislerine karşı şiddetli bir baskı kampanyası başlatılmıştır. Daha radikal girişimler için merkezden yönlendirilen kışkırtmalarla bu baskıların sert tepkilere ve ayaklanmalara varmasına özen gösterilmiştir.

1925 Şeyh Sait ayaklanması, iktidardaki ırkçı kanadın, bilinçli kışkırtmalarla neden olduğu bir ayaklanmadır. Amaç, Kürt sorununu kökten tasfiye etmektir. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra girişilen büyük kitlesel kıyım ve kitlesel sürgünlerle birlikte, Kürt diline ve kültürüne karşı yasaklayıcı sert önlemler alınması bu amacı açıkça ortaya koymaktadır. Ayaklanmanın İngilizler tarafından kışkırtılarak desteklendiğine ilişkin, ama hiç bir zaman kanıtlanamayan, resmi savlar da bu amacı doğrulayan bir diğer kanıttır.

Doğu ayaklanmasının ardından, girişilen insanlık dışı uygulamaları, baskı ve cinayetleri Doğu'daki feodal düzeni tasfiye amacına bağlayan savlar da gerçek dışıdır. Feodaliteyi aşarak, daha ileri bir düzen kurmanın demokratik içerikli tek yolu, köklü ve yaygın bir toprak reformudur. Oysa, Doğu'da hiç bir zaman toprak reformu yapılmamıştır.

Bugünkü ırkçı, inkarcı ve asimilasyoncu ulus ve ulusal birlik politikası, temelleri 65 yıl önce atılmış olan ve Kürt sorununu zorba yöntemlerle tasfiye ederek, ırk esasına dayalı bir ulus yaratma düşüncesine dayanmaktadır.

Doğu'yu ekonomik, sosyal ve kültürel bakımlardan tam bir yokluğa ve geriliğe mahkum eden bu politika, aynı zamanda Türkiye demokrasi yaşamı üzerinde de bir tehdit aracı olarak işletilmiştir.

Türkiye toplumuna zorla dayatılan ve tartışması bile yasaklanmış, bu çağ dışı politika, Doğu'daki şiddet olaylarının ve bugünkü iç savaşın tek nedenidir. Bugün yaşanan olaylar, bu çağdışı ulusal birlik politikasının iflas ettiğini göstermektedir. Bu, birliğin değil, bölünmenin ve düşmanlığın aracı olmuştur. Türk halkı ile Kürt halkını birbirine düşman konumlara getirmiştir.

Bugünkü olayları, dış kışkırtma ve emperyalist oyunlarla bağlantılı gösteren savların amacı ise, yürürlükteki çağdışı ırkçı ulusal birlik politikasını tartışma dışı tutmaktır.

Kendilerini emperyalist kışkırtma teorilerine kaptıran kimi demokrat yazarlar da bilmeden bu oyunlara araç olmaktadırlar.

Doğu'da yaşanan bugünkü acımasız iç savaşı sürdürmek isteyen militarist iç çevreler, tıpkı 1925 ayaklanmasının ardından yapıldığı gibi, Kürt sorununu kök-

ten çözmek istemektedirler. Konuya ilgisiz kalan kamuoyu da adım adım bu çözüm için hazırlanmaktadır. Bu amaçla, Kürt sorununun çözümünde silahlı savaş, tek yol olarak mutlaklaştırılmıştır. Barışçıl politik çözüm yollarının tartışılması da yasaklanmıştır. Oysa, Doğu'daki şiddet olaylarının son bulması, milyonlarca yurttaşımızı ölüm tehdidi altında ve sürekli bir korku içinde yaşatan bu pis savaşın politik yoldan sona erdirilmesi olanaklıdır.

Gerçek çözüme giden yol, demokraside ve Kürt sorununun bütün boyutlarıyla tartışılmasına olanak veren demokratik bir tartışma ortamının yaratılmasındadır.

Savaşın son bulması ve gönülden gelen kalıcı bir ulusal birlik için ivedilikle uygulanması gereken somut demokratik politik programın ana hatları şöylece özetlenebilir:

1. Öncelikle, Türkiye'de Kürt halkının varlığı resmen tanınmalıdır. Sosyolojik bir gerçeği yoksayan politikaları, zorla ve baskıyla sürdürme düşüncesi çağdışıdır. Birlik yerine düşmanlık yaratır. Özellikle, insan haklarına dayalı, çağdaş, katılımcı bir demokrasi anlayışının yaygınlaştığı ve kitle iletişim araçlarının dünya insanlarını bir aile bireylerinin iç içeliği düzeyinde yakınlaştırdığı bugünkü dünyada bu çağdışı inkarcı politikaların sürdürülmesi olanaksızdır.

2. Kürtler'in kendi dillerini özgürce kullanmalarını, Kürtçe her türlü yayının kısıntısız yapılabilmesini, Kürt kültür ve sanatının geliştirilmesini sağlayacak demokratik bir ortamın oluşturulması, yerine getirilmesi gereken ikinci koşuldur.

3. Üçüncü olarak, Kürtler'e yönelik ayırımcı politikalar bırakılmalı ve önyargılar silinmelidir. Kürtler'i potansiyel iç düşman sayan düşünce ve uygulamalar son bulmalıdır.

Kürtler'i de Türkler gibi Türkiye toplumunun asal ögesi sayan yeni politikalar geliştirilmelidir.

4. Dördüncü olarak, geniş köylü yığınlarının demokratik yaşama özgürce katılmalarını sağlayacak yeni bir düzen oluşturulmalıdır. Bu amaçla demokratik yaşamın önündeki en büyük engellerden biri olan bugünkü feodal ilişkilerin dayandığı toprak mülkiyeti, köklü bir toprak ve tarım reformuyla değiştirilmelidir.

Reformların gecikmesindeki sakıncalar gözönüne alınarak, girişimin modern araçlarla ve ivedilikle sonuçlandırılması zorunlu bir koşuldur.

5. Irkçı, şoven milliyetçi politikalar bırakılmalı, Türklerle Kürtlerin eşit

haklı ve özgürce oluşan kardeşçe birliğine dayalı yeni bir ulus ve ulusal birlik politikası geliştirilmelidir.

Bu, gerçek ve kalıcı bir ulusal birlik için tek yoldur.

6. Bu temel politikalara koşut olarak, Doğu'da olağanüstü hal durumuna son verilmeli, ve köy koruculuğu uygulaması kaldırılarak, savaş haline derhal son verilmelidir.

Kürt sorununun çözümü, Türkiye'de demokrasinin de olmazsa olmaz bir ön koşuludur.

Kürtlere yönelik inkarcı ve baskıcı politikalar sürdürüldükçe,Türkiye'de demokrasi olmaz ve hiç bir aydın, hiç bir sanatçı, hiç bir bilim adamı özgürüm diyemez.

Kürt sorununun çözümü, Kürt halkının özgürlük ve insanca yaşama sorunu olduğu kadar, Türk halkının da özgürlük, demokrasi ve çağdaşlaşma sorunudur. Onun için, Kürt sorununu Türkler ve Kürtler omuz omuza birlikte çözecek, eşit haklı, gönülden gelen, kardeşçe bir ulusal birliği birlikte kuracak ve yaşatacaklardır.

Türkiye'nin demokratikleşmesi amacına yönelik bu metin, ulus ve ulusal sorunlara, çağdaş demokrasinin kazanımlarına uygun çoğulcu bir bakış açısı getirmektedir. Türkiye demokrasi hareketine bir katkıdır. Buna karşın, bu yazıdan ötürü, faşist İtalya'dan alınma TCK'nın ırkçı nitelikli 142/3-6 maddesi uyarınca aleyhime ilk basın davası açıldı. Yazının yayımlandığı derginin genel yayın yönetmeni Hüseyin Çakır'ın da 5680 sayılı kanunun 16/1-2 maddesi delaletiyle aynı maddeden yargılanmasına karar verildi.

Hazırlanan iddianamede, metinden alınan bazı ibret verici tümceler gerekçe gösterilerek, bize suç yüklenmekte ve hakkımızda dava açılmış bulunmaktadır. 22.01.1990 gün ve hazırlık, No: 1990/63, Esas No: 1990/49 ve İddia No: 1990/41 sayılı iddianamede bana yüklenen suç, şu ifadelerle anlatılmaktadır:

Toplatılmasına karar verilen Adımlar isimli gazetenin 14-27 Ocak 1990 ayına ait 27. sayısında, Doktor Tarık Ziya Ekinci adındaki şahıs tarafından yazılan ve gazetenin 14. sayfasında yer alan 'Doğu'aki Savaş Bitmeli' başlıklı yazıda, 'Kürtler de korkusuz ve insanca yaşama hakkına kavuşmalı', 'öncelikle Türkiye'de Kürtlerin varlığı resmen tanınmalıdır', 'Kürtlerin kendi dillerini özgürce kullanmaları, Kürtçe her türlü yayının kısıntısız yapılabilmesi...', '... Kürt-

leri potansiyel iç düşman sayan düşünce ve uygulamalar son bulmalıdır.', Türk ve Kürt demokratlar!'şeklindeki anlatımlarla Doğu bölgesinde yaşayan ve Kürt denilen bir kısım vatandaşlarımızın ayrı bir ulus, ayrı bir halk oldukları ve kendilerine mahsus dillerinin ve kültürlerinin bulunduğu ileri sürülerek, ırk düşüncesi güdüldüğü ve milli duyguları yoketmek maksat ve gayesinin takip edildiği anlaşılmış bulunduğundan, duruşmanın 5680 sayılı kanunun 39 ve 2845 sayılı kanunun 20. maddesi hükümleri uyarınca yapılarak, sanığın hareketine uyan 5680 sayılı kanunun 16/1-2 maddesi delaletiyle TCK'nın 142/3-6, 36. maddeleri gereğince cezalandırılmasına karar verilmesi iddia olunur. 22.1.1990"

Demokrasiyle yönetildiği ve evrensel hukuk kurallarına bağlı olduğu varsayılan bir ülkede, bu gerekçelerle dava açılmış olması son derece düşündürücüdür. Yazıdan seçilen ve suç unsuru oluşturduğu ileri sürülen tümceler, Türkiye'de Kürtlerin varlığını açıklayan deyimlerden oluşmuştur. Diğer bir deyimle, sosyolojik bir gerçeğin yinelenmesi suç sayılmıştır. Kürtlerin varlığı insan iradesinden bağımsız objektif bir gerçektir. Böyle bir gerçeğin yinelenmesi, tarihin hiç bir döneminde suç sayılmamıştır.

21. yüzyıla girerken, Avrupa Konseyi AGİK ve benzeri uluslararası demokratik kuruluşlarda temsil edilen bir ülkede somut sosyolojik bir gerçeğin ifade edilmesinin suç sayılarak, adli kovuşturma konusu yapılması, akıl ve mantık dışı bir olay olmakla birlikte, Türkiye'nin çağdaş devlet olma iddiasını da temelden yıkmaktadır. Sorun, sadece yürürlükteki yasaların kimi düşüncelerin açıklanmasını suç saymaktan ibaret değildir. Asıl sorun, yargı erkinin önemli bir ögesi olan savcılık makamından böyle bir iddianın çıkmış olmasıdır. Kamu adına dava açmakla yetkili olan bir makamın, her deyimin altında suç arayarak, bunu, suçlu yaratma amacı için kullanması, yalnız adalet sistemini değil, aynı zamanda devletin de saygınlığını ve güvenilirliğini bozar ve onu zaafa uğratır.

Savcılık sadece bir suçlama makamı değildir. Özellikle düşünce suçlarını kovuşturmakla görevli savcılar, inceledikleri metinleri, tarihsel gelişme açısından da değerlendirmek ve sanıkların lehine olabilecek kanıtları da toplamakla yükümlüdürler. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi, topluma, adalet kavramına ve devlete olan saygının bir gereğidir. Kaldı ki, demokrasi mücadelesi, sadece gözü pek bir kaç aydının sorunu değildir. Tüm toplumun sorunudur. Demokrasi, ancak, toplumun tümünün onu kazanma mücadelesine gönülden katılmasıyla gerçekleştirilebilir. Yargı erkini kullananlar da savcı olsun, yargıç olsun, bu ülkenin insanlarıdırlar. Toplumun demokratik gelişmesine katkıda bulunmak, on-

ların da görevidir. "Irk mülahazasıyla milli duyguları zayıflatma" isnadı yapılırken, dava konusu olan yazı, çağdaş ulus ve ulusçuluk kavramlarıyla, demokratik bir toplumun değer yargıları açısından incelenmelidir.

Ancak, bu ölçülere ters düşen düşünce ve öneriler hakkında dava açılması, yürürlükteki yasalar açısından, haklılık kazanabilir. Yasa maddelerinin sözcüklerine bakılarak, içinde Kürt deyimi geçen her yazı aleyhine dava açmak, toplumun adalete olan güvenini sarsacağı ve devletin saygınlığını da zedeleyeceği gerçeğini hiç bir zaman unutmamak gerekir.

Hukukla bağdaşmayan bu iddianameyle açılan dava, uzun süren bir yargılama sonunda beraatle sonuçlanmış ve sanıklar aklanmışlardır. Böylece, Türkiye'de Kürtler'in yaşadığı gerçeği de mahkeme kararıyla tescil edilmiş oluyordu.

Doğu'daki Savaşa Son Çağrısı

Yargılama konusu yapılan bu yazı esas alınarak, savaşın son bulması için hazırlanan kısa bir metin, aydınların imzasına açıldı. İlk etapta tanınmış Türk ve Kürt aydınlarından kırk beş kişinin imzaladığı bu çağrı metni, Sokak dergisinin 28 Ocak 1990 günlü 4. sayısının 6-7. sayfalarında yer aldı. Metin aynen şöyleydi:

Doğu'da ilan edilmemiş bir savaş var. Milyonlarca Kürt yaşamından ve yarınından emin değildir. Sürülmek, evini, yurdunu kaybetmek, tutuklanmak, işkenceye uğramak ve öldürülmek korkusu içindedir. Bölgede olağanüstü hal uygulanıyor. İzmir'de, Antalya'da, Trabzon'da ve Ankara'da uygulanan yasalar, Doğu'da geçerli değil. Bölge halkı, insan haklarından, anayasal ve demokratik hak ve özgürlüklerden yoksun bırakılmış, yaşam hakkı bile tehdit altındadır.

Köyler boşaltılıyor ve yıkılıyor. İnsanlar öldürülüyor. Kürtler'in anadilleriyle konuşmaları ve yazmaları yasak, türkülerini dinlemeleri bile yasak.

Halk aç ve işsizdir. Gençler, öğretim olanaklarından yoksun ve geleceklerinden endişelidirler. Batı Anadolu'ya güvenlik güçlerinin baskısı, can güvenliği ve işsizlikten kaynaklanan kitlesel zorunlu göç, bütün hızıyla devam ediyor. Bu, hem yerlerinden, yurtlarından kopan Kürtler için hem de Batı Anadolu'daki halk için önemli sorunlar yaratıyor.

Batı'daki bazı illerde kişi başına düşen milli gelir, 3000 doları aşarken, Doğu'daki çoğu illerde 200 dolar civarındadır. Aradaki uçurum, gittikçe de bü-

yüyor. Bölgeye gerekli yatırım yapılmamış ve yapılmıyor da. Bölge halkı açısından ne zaman ve nasıl sonuç vereceği belli olmayan GAP projesi ile kamuoyu aldatılıyor.

Kürt sorununun bugünkü duruma gelmesinin nedeni, yıllardır uygulanan ırkçı, şoven, milliyetçi politikalardır.

Çözülmsüz bırakılan, tartışılması bile yasaklanan Kürt sorunu ve bu soruna bağlı bugünkü savaş sürdürüldükçe, Türkiye'de demokrasi olmaz. Demokrasiye giden yolun açılması, bu savaşın bitmesine ve Kürt sorununun demokratik ve barışçı çözümüne bağlıdır. Bu çözüm, insan haklarına, eşitlik adalet gibi hukukun temel ilkelerine, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Helsinki Sonuç Belgesi gibi, Türkiye'nin de imzaladığı ve bu nedenle uymak ve uygulamak zorunda bulunduğu uluslararası sözleşmelerin hükümlerine uygun olmak zorundadır.

Bunun için olağanüstü hal ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ile halkı birbirine düşüren koruculuk kaldırılmalı, Kürtçe'ye ve Kürt sorununun serbestçe tartışılmasına, düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen yasaklara son verilmeli. Bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını sağlayacak, tarım ve toprak reformuyla sanayileşmeye dayalı bir bölgesel plan hazırlanıp hemen uygulanmalıdır.

Çoğulcu ve katılımcı demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla uygulanması ve halkın kendisiyle ilgili kararlara ve bu kararların uygulanmasına katılması ve denetleyebilmesi için gerekli hukuksal ve yönetsel düzenlemeler yapılmalıdır.

Milyonlarca Kürdün daha fazla acı çekmemesi ve giderek bütün Türkiye'nin bir savaş alanı ve yangın yeri haline gelmemesi için, DOĞU'DAKİ SAVAŞA SON VERİLSİN.

(İmzalar:T. Ağaoğlu, Ö. Ağın, A. Aka, İ. Aksoy, Y. Aldoğan, Ç. Anadol, M. Anter, M. A. Aslan, S. Atabek, S. Aren, M. A. Aybar, A. Behramoğlu, İ. Beşikçi, S. Bucak, U. Coşkun, O. Çalışlar, Z. Dicleli, T. Z. Ekinci, M. Erdost, M. A. Eren, Ş. Erik, A. H. Fırat, Ü. Fırat, G. Gürsoy, S. Hilav, K. Işıkdaş, B. İleri, R. N. İleri, Y. Kemal, C. Küçükbüce, E. Kürkçü, A. Nesin, A. Z. Okçuoğlu, M. Özdamar, B. Pirhasan, A. Sağ, E. G. Sandalcı, Y. Selek, M. Serhat, K. Somer, H. Soygazi, E. G. Tolon, N. Tüç, A. Türk, A. Yılmaz).

Bu metin aleyhinde de DGM savcılığı tarafından kovuşturma başlatıldı. Dergi sorumluları, savcılığı çağırılarak, ifadeleri alındı ve imzacılar da tek tek aranmaya başlandı. Sınırlı sayıdaki bir kaç imzacının ifadesi alındıktan sonra, soruşturmaya son verildi. Anlaşılan, böyle bir girişimin ciddiyetsizliği kanısına varılmış ve takipsizlik kararı verilmiştir. Bu kovuşturma sürdürülür ve yargılama aşamasına kadar getirilmiş olsaydı, Türkiye'de savcılık kurumu, öznelliği ağır basan keyfi kararlarla, dava açma suçlamasından kurtulamazdı. Bu da yargının ve devletin saygınlığı için büyük darbe olurdu.

II. 12 Eylül Sonrasının İkinci Bölücülük Davası:

İstanbul'da yayımlanmakta olan haftalık Yeni Ülke gazetesinde yazı yazmam istendi. Bir süre bu gazetinin ikinci sayfasında yer alan "Memleket Yazıları" köşesinde haftalık yazılar yazdım. Gazetenin 9.12.1990 tarihli sayısında çıkan "Çifte Standartlı Devlet Olmaz" başlıklı aşağıdaki yazı, DGM savcılığı tarafından kovuşturma konusu yapıldı. Yazıyı ve buna ilişkin iddianameyi olduğu gibi aktarıyorum:

ÇİFTE STANDARTLI DEVLET OLMAZ

Çağdaş devlet tek standartlıdır. İçte ayrı dışta ayrı politikalar izlenmesi, devlet olmanın ciddiyetiyle bağdaşmaz. Bu nedenle politik, sosyal ve ekonomik kararlarında çifte standart kullanan bir devletin güven vermesi ve saygı görmesi olanaksızdır. Oysa, ANAP iktidarı, bugünkü Türkiye'yi çifte standartlı bir devlet konumuna düşürmüştür. Bundan ötürü, Türkiye'nin güvenilirliği zedelenmiştir. Devlet adamlarımızın sözleri ve açıklamaları da dış dünyada ihtiyatla karşılanmaktadır.

'Türkiye'de işkence yoktur' diyenler, Uluslararası Af Örgütü'nün yerinde yaptığı incelemelerle ve mahkemelere intikal ederek, karara bağlanan somut olaylarla yalanlanmaktadır.

Başbakan dahil, Türkiye'de Kürt yoktur, herkes Türk'tür diyenler, Türkiye'de milyonlarca insanın anadilinin Kürt'çe olduğunu açıklayan DİE'nin yayınları ile, Kürt dili, edebiyatı, kültürü, tarihi ve Kürtler'in demografik dağılımı üzerine incelemeler yapan Batı'lı bilim adamlarının açıklamalarıyla yalanlanmaktadır.

'Türkiye'de düşünce suçlusu yoktur; adli mahkumların dışında kalanların tümü, terör suçlularıdır' diyen devlet ve hükümet yetkilileri, cezaevlerini dolduran, TCK'nın 141., 142. ve benzeri maddelerinden hükümlü, düşünce adamı, gazeteci, yazar, politikacı ve aydınların somut varlığıyla yalanlanmaktadır.

'Türkiye'de NATO'ya bağlı, CIA'nın yönettiği bir Süper NATO örgütü olmadığı gibi, kontrgerilla faaliyetleriyle suç işleyen bir devlet örgütü de yoktur' diyerek açıklamlaar yapan devlet ve hükümet yetkilileri, eski bir başbakanın verdiği somut bilgilerle ve bizzat kontgerilla üslerinde işkenceden geçen kişilerin tanıklıklarıyla yalanlanmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini, Helsinki Nihai Senedi ile AGİK'in Paris Şartı'nı imzalayan Türkiye Cumhuriyeti devleti, insan haklarına ve adalete saygıda, barışı ve demokrasiyi kurmada, ırk ayrımını reddetmede, düşünce, anlatım, inanç ve örgütlenme özgürlüklerini sağlamada Avrupa normlarına bağlı kalacağını, ulusal ve dinsel topluluklar arasında ayırım yapmayacağını taahhüt etmesine karşın, Türkiye'de insan hakları hala pervasızca çiğnenmekte, insanlar, düşünce ve inançlarından ötürü cezalandırılmakta, Kürtler'e karşı asimilasyoncu baskılar en kaba biçimiyle sürdürülmektedir.

Lozan Konferansı, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı başta olmak üzere çeşitli uluslararası belge ve antlaşmalarla, Türkiye'nin ülkedeki etnik özelliklere saygılı olacağı, farklı dil ve kültürlerin geliştirilmesine olanak sağlayacağı taahhüt edilmiştir. Son olarak, bizzat başbakan Yıldırım Akbulut'un katıldığı Arnavutluk'taki Balkan Ülkeleri Ortak Toplantısı'nın sonuç belgesinde de aynı taahhüt yinelenmiştir. Devletin yüklendiği bu açık taahhütlere karşın, Türkiye'de hala Kürtçe konuşmak yasaktır. Kürtçe okumak, yazmak ve yayın yapmak ağır cezalık bir suçtur.

İnsan haklarıyla bağdaşmayan bu uygulamaların kaba bir örneği, Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile Başbakan Yıldırım Akbulut'un, Paris Şartı'nı imza törenine katıldıkları bir sırada yaşanmıştır. Gerçekten, bu döneme rastlayan İnsan Hakları Derneği'nin yıllık kongresinde, insan haklarına ilişkin düşüncelerini ana dili olan Kürtçeyle anlatmak isteyen delege, Vedat Aydın ve bu konuşmayı Kürtçe bilmeyen çoğunluğa tercüme ederek, aktarmak isteyen Av. Ahmet Zeki Okçuoğlu, birer cani gibi yakalanarak, gözaltına alınmış ve sonra da tutuklanarak cezaevine kapatılmışlardır.

Türkiye'de çifte standartlı uygulamalar salt siyasi özgürlüklerle sınırlı değildir. Bu uygulamalar, devlet yaşamının her alanına girmiştir. Çifte standartlılık, adeta devletin ayırıcı bir niteliği haline getirilmiştir. Çalışma hayatına, laikliğe ilişkin uygulamalarda, temel ekonomik tercihlerle, kalkınmaya dönük yatırımlarda, idari tasarruflarda, bölgeler, sınıflar ve toplumsal katmanlar arasında ayırım yapan farklı ölçütler kullanılması bir alışkanlık haline gelmiştir.

Türkiye'yi yönetenler, uluslararası toplantılarda, demokrasiye ve insan hak-

larına saygılı olacaklarını taahhüt ederken, ülkede yapılan her türlü kanunsuzluğu, adaletsizliği ve insan hakları ihlallerini gizleyebileceklerini sanmaktadırlar. Oysa, iletim ve iletişimin büyük hız kazandığı bir dünyada yaşıyoruz. Batı kamuoyu, Türkiye'de olup bitenleri tüm ayrıntılarıyla ve anında öğrenmektedir. Artık hiç bir şeyi gizlemek mümkün değildir.

Türkiye'yi yönetenlerin, insan haklarına saygıda, adalete ve demokrasiye bağlılıkta büyük mesafeler alındığına ilişkin tafralarını hiç kimse ciddiye almamaktadır. Türkiye'deki çifte standartlı uygulamaları bilmeyen ve ayıplamayan yoktur. Hemen her gün bu iki yüzlü uygulamalardan örnekler sergilenmekte ve bunların eleştirisi yapılmaktadır. Nitekim, Paris Şartı'nın henüz mürekkebi bile kurumadan, Uluslararası Af Örgütü, dünya televizyonlarında yayına soktuğu 'Unutulan Mahkumlar' adlı yapıtı ile Türkiye'de tutuklu ve mahkumların kişiliklerinde yapılan adaletsizlikleri, insan hakları ihlallerini ve devlet terörü örneklerini sergileyerek, izlenen iki yüzlü politikayı, açık seçik bir biçimde ortaya koymaktadır.

Dış politika sorunlarını, iç politikadan ayıran, ekonomik sorunları sosyal sorunlarla ilgisiz gösteren, insan haklarıyla, toplumun güvenliği ve devletin bekaası kavramlarını karşı karşıya getiren, ülkenin jeopolitik konumunu antidemokratizmin gerekçesi olarak kullanan çağdışı bir devlet anlayışıyla Türkiye'nin çifte standartlı bir devlet olmaktan kurtulması olanaksızdır.

Bu ayıptan kurtulmanın biricik yolu, her alanda açıklığa dayanan ileri boyutlu çağdaş bir demokrasidir. Böylesine kapsamlı bir demokrasinin kazanılması için Türk, Kürt tüm damokrasi güçlerinin birlikteliği ve ortak mücadelesi vazgeçilmez bir koşul haline gelmiştir.

Bu yazı hakkında İstanbul DGM savcılığının hazırladığı 21.2.1991 gün ve hazırlık 1990/1011, Esas:1991/117 ve İddia: 1991/100 No'lu iddianamede, bana yönelik suçlama şu tümcelerle ifade edilmektedir: "Söz konusu yayının ikinci sahifesinde MEMLEKET YAZILARI köşesinde sanıklardan Tarık Ziya Ekinci tarafından kaleme alınan ÇİFTE STANDARTLI DEVLET OLMAZ başlıklı yazıda: 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini, Helsinki Nihai Senedi ile AGİK'in Paris Şartı'nı imzalayan Türkiye Cumhuriyeti devleti, insan haklarına ve adalete saygıda, barışı ve demokrasiyi kurmada, ırk ayrımını reddetmede, düşünce, anlatım, inanç ve örgütlenme özgürlüklerini sağlamada, Avrupa normlarına bağlı kalacağını, ulusal ve dinsel topluluklar arasında ayrım yapmayacağını taahhüt etmesine karşın, Türkiye'de hala insan hakları pervasızca çiğnenmekte, insanlar

düşünce ve inançlarından ötürü cezalandırılmakta, Kürtler'e karşı ırkçı, asimilasyoncu baskılar en kaba biçimiyle sürdürülmektedir.' Sözlerine yer verilmek suretiyle yurdun bir bölümü Kürdistan olarak nitelendirilerek, ayırıcı bir tavır sergilenmiş, ayrıca bu şekilde isim verilen bölgede oturan vatandaşlarımıza karşı ırkçı, asimilasyoncu ve kaba baskıların uygulandığı vurgulanarak, milli duyguları ırk mülahazasıyla zayıflatıcı mahiyette propaganda yapılmıştır.

Sanığın(ların), mahkememizde 5680 sayılı kanunun 39., 2845 sayılı kanunun 20. maddeleri uyarınca duruşmasının(larının) yapılarak, fiillerine uyan ve yukarıda gösterilen kanunlar ve ilgili maddeleri (142/3-6, 31, 33) uyarınca, tecziyesine karar verilmesi, kamu adına iddia olunur, 21.2.1991.

Bu iddianame, büyük bir zorlamanın ürünüdür. Yazıda, yürürlükteki yasalar açısından bile buç oluşturacak en küçük bir ifade kullanılmamıştır. Kürtler kelimesi, tahrif edilerek 'Kürdistan' şeklinde gösterilmiştir. Kaldı ki, Kürdistan sözcüğü de tarihsel olarak oluşan, coğrafi bir deyimdir. Osmanlı döneminin bütün belgelerinde Kürdistan sözcüğü kullanıldığı gibi, bu deyim bugün de Doğu ve Güneydoğu'ya ilişkin metinlerde ve gazete haberlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Basında her gün Kürtler'le ilgili haberler çıkmakta, yazılar ve incelemeler yayımlanmakta, siyasal parti toplantılarında ve hükümet adına yapılan açıklamalarda sık sık Kürtler'den söz edilirken, benim yazdığım bir eleştiri yazısında Kürt sözcüğünün kullanılmış olması nedeniyle kovuşturma açılması ve hakkımda 7.5 yıldan başlayan ağır bir ceza yaptırımı istenmesi, hak ve adalet kavramlarıyla bağdaşmadığı gibi, akıl ve mantıkla da bağdaştırılamaz.

Uzun deneyimlerden geçmiş, İstanbul DGM savcılığı görevine getirilen bir hukuk adamının, bu ölçüde hukuka aykırı, akıl ve mantıkla bağdaşmayan bir yaklaşımla, Kürt deyiminin kullanılmış olmasını suç sayarak dava açmış olmasının nedenlerini sorgulamak gerekir. Bu girişimin, bir sayın savcının bireysel inisiyatifiyle açıklanması mümkün değildir. Çünkü, iddianameyi hazırlayan sayın savcı da her hukuk adamı gibi, mesleğine ve kişiliğine saygılıdır. Mesleki saygınlığını kolay kolay rencide edecek bir davranış içine girmesi düşünülemez. O halde, bu olayda bir başka bir boyut aramak gerekir. Savcılık Adalet Bakanlığına bağlı bir memuriyettir. Bu makamın, çeşitli odaklardan kaynaklanan uyarılarla harekete geçirilmesi mümkündür. Bu odakların gerçek amacı, önce beni bölücülükle suçlayarak, yargıç karşısına çıkarmak, sonra da hakkımdaki, eski düzmece mahkumiyet kararlarını kanıt göstererek, daha önce

de yapıldığı gibi, "Kürtçülüğü meslek haline getirdiğim" gerekçesiyle beni mahkum ettirmektir. Bunu başaramazlarsa, huzursuzluk yaratarak beni demokrasi mücadelesinden koparmaya çalışmak olduğu anlaşılmaktadır. Yapılmak istenen şey, "Ya tutarsa" misali çocukça bir oyundur. Yaşamının tümünü demokrasi mücadelesine adayan bir kimsenin, küçük oyunlarla bu mücadeleden koparılabileceği düşüncesi, ham bir hayaldir.

"Devlet benim!" diyenler, kendi öznel yargılarıyla devleti koruma ve kollama adına vatandaşlara tuzak kurma ve oyun tezgahlama konusunda ahlaki ve insani hiç bir engel tanımamaktadırlar. Çoğu kez, koruduklarını sandıkları devletin saygınlığını yıkma pahasına oyunlar tezgahladıkları gözden kaçmamaktadır. İşte bu dava da böyle bir oyunun ürünüdür.

Yargılama aşamasında yaptığım açıklamalarla, açılan davanın bir zorlamanın ürünü olduğunu ve yazıda Kürdistan deyiminin kullanılmadığını kanıtlarıyla ortaya koydum. Olayın içyüzünü kavrayan mahkeme heyeti, zorunlu olarak beraat kararı vermek suretiyle atılı suçtan aklanmamı sağladı.

III. 12 Eylül Sonrasının Üçüncü Bölücülük Davası:

Üçüncü bölücülük davası da yayınlanmış bir diğer yazımdan dolayı açıldı. Sosyalist Birlik Partisi, İstanbul İl Başkanlığı'nın çıkardığı aylık BİRLİK dergisi, benden, partinin kamuoyuna açıkladığı Kürt Raporu üzerine bir değerlendirme yazısı yazmamı istedi. Hazırladığım "SBP'nin Kürt Raporu Üzerine Düşünceler" başlıklı yazı, derginin Eylül 1991 tarihli, 10. sayısında yayınlandı. Bu yazı hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1 maddesinden DGM'de aleyhimde bir ceza davası açıldı. Dava konusu olan yazıyı, savcılığın iddianamesi ve mahkemede yaptığım ve daha sonra da "Düşünce Suçlarında Savunmanın İlkeleri" başlığı altında yayımlanan savunma metnini olduğu gibi buraya alıyorum. Bu yazılar, Türkiye'de hukuk devleti kavramının ne ölçüde geçerli olduğunu kanıtlayacak nitelikte belgeler oldukları için yayınlanmalarında yarar vardır.

Suçlanan yazı, iddianame ve savunma karşılaştırmalı olarak bir bütün halinde değerlendirildiğinde, Türkiye'de evrensel hukukla çelişen düşünce suçları sorunu ile yargı erkinin kullanılmasındaki mekanik yaklaşım biçimi, açık şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan somut deneylerin bir ürünü olan bu bilgiler, aynı zamanda Tür-

kiye'nin demokratik bir hukuk devletine dönüştürülmesi için ne gibi önlemler alınması gerektiğini sergileyen kazanımları kapsamaktadır.

SBP'nin Kürt Raporu Üzerine Düşünceler.

(TÜRKİYE'DE KÜRT SORUNU NEDİR?)

Bu başlık altında hazırlanan metin, aslında Türkiye'de Kürt sorununun ne olduğu sorusuna yanıt vermeye çalışan ve bu soruna ilişkin önyargılı yaklaşımları çürütmeyi amaçlayan bir inceleme yazısıdır. Yayınlanmış biçimi ile olduğu gibi aktarıyorum.

"Değerli dostum Çağatay Anadol'un SBP'nin Kürt Raporu üzerine düşüncelerimi yazma önerisini kabul ederken, çok güç bir görevi üstlendiğimin bilincindeydim. Görevin güçlüğü, SBP Kürt Raporu'nun benzerleri arasında en tutarlı ve en yetkin bir özde hazırlanmış olmasından geliyordu.

Gerçekten, SBP GYK'nın açıkladığı Kürt Raporu, Kürt sorununun bugünkü sosyolojik ve politik verilere uygun gerçekçi bir çözümlemesidir. Böyle bir çözümlemeyi irdelerken yapılacak önerilerin de tutarlı ve özgün olması gerekliliği yadsınamaz.

Rapor'u onaylayacak kısa bir açıklamayla yetinmenin de konunun tartışılmasında bir katkısı olmayacağı açıktır. Dolaylı da olsa, benden istenen Parti'nin öneri ve çözümlemelerine katkıda bulunmak olduğuna göre, konuya bu çerçevede yaklaşmaya çalışacağım.

SBP, iktidarı amaçlayan bir siyasi partidir. Ele aldığı politik ve toplumsal sorunların çözümlenmesinde ve öne sürdüğü çözüm önerilerinde, akademik olmaktan çok politik amaçlar gütmesi gerekir.

Bir siyasal partinin irdelediği toplumsal soruna yaklaşımı iki yönlü olmalıdır. Bir yandan soruna nasıl baktıklarını ve bunu iktidarda nasıl çözeceklerini açıklayarak, topluma bir mesaj verilmelidir. Öte yandan soruna ilişkin geleneksel politikanın yetersizliği, yanlışlığı ve varsa tehlikeleri sergilenmelidir.

SBP GYK'nın Rapor'unu bu açıdan irdelediğimizde, konuyu geliştirecek katkılarda bulunmak olasıdır. Aldığım görevi yaparken, daha çok aktüel sorulara yanıtlar arayarak, Rapor'un geliştirilmesine katkı yapmaya çaba göstereceğim.

SBP açısından, Kürt sorununun en önemli boyutu, SBP'ye yakın kimi aydın çevrelerde oluşan önyargılara sağlıklı yanıtlar bularak, onları doğru bir çizgiye getirebilmektir.

Kürt sorununun çözümünde demokrat kamuoyunun desteğini sağlamadan ortaya atılan görüş ve düşünceler, ne kadar gerçekçi, doğru ve yararlı olursa olsun, bunların yaşama geçme şansı yoktur. Kabul etmek gerekir ki, kamuoyu yapmakla görevli aydınlarımızın büyük çoğunluğu, Kürt sorununda önyargılıdırlar. Gündelik büyük basın organlarında makale yazan yazarlar, kamuoyunda etkili sanatçı, bilim adamı ve politikacıların bu konudaki önyargıları kırılmadan Kürt sorununun çözümünde genel bir mutabakatın sağlanması olanaksızdır. Oysa, Kürt sorununun adil ve kalıcı bir çözüme kavuşmasında tek geçerli yol, Türklerle Kürtler arasında özgür iradeye dayalı, genel bir mutabakatın sağlanabilmesidir. Böyle bir mutabakatın sağlanması kaygısını taşımayan çözümlemeler, öneriler, bilimsel değeri ne olursa olsun, açıklanmış güzel sözler olarak silinip gitmeye yargılıdırlar.

Unutmamak gerekir ki, kamuoyu yapmakla görevli etkili aydınlar, toplumsal değişmenin ve ilerlemenin motor gücüdürler. Toplumda bir kaldıraç görevi yapmaktadırlar. Kürt sorununu çözmek ve demokrasiyi kurtarmak için verilecek çabaların tümü, bu aydın kamuoyunu kazanmaya yönelik olmalıdır.

Kürt sorununun yoğun olarak gündeme girmesinden bu yana, aydınlarımızın büyük bir bölümünün yanıt aradıkları ve içinden çıkamadıkları sorular nedeniyle, iradeci girişimlerin de etkisiyle, şoven milliyetçi yönlere savruldukları gözlemlenmektedir. Bu da devletin yürüttüğü geleneksel baskı politikasına dolaylı destek sağladığından, devlet terörünün daha da artmasına neden olmaktadır.

Kürt sorunu nedir? Sorusuna bugüne kadar doğru bir yanıt verilememiştir. Kimilerine göre, bu sorun bir azınlık sorunudur. Kimine göre de, çağın ulusalcılık akımının bir yansıması olarak uç veren milliyetçi bir başkaldırı hareketidir. Kimi bu sorunu dış düşmanların kışkırttığı bir hareket, kimi de emperyalist güçlerin bir oyunu olarak nitelemektedir.

Kürtleri, emperyalist güçlerin ve güçlü bir Türkiye istemeyen dış düşmanların bir maşası olarak görenler için Kürtler, potansiyel bir düşmandır. Mutlaka ezilmelidirler.

Üzüntüyle belirtelim ki, pek az insan, Kürt sorununun 70 yıldır uygulanan in-

karcı, asimilasyoncu ve baskıcı bir devlet politikasının iflasını simgeleyen demokratik bir hareket olduğunu görmekte ve insan haklarına saygılı ileri bir demokrasiyle çözüleceğini düşünmektedir.

Kürt Sorunu, Emperyalizmin ve Dış Düşmanların Kışkırtarak Tezgahladığı Bir Oyun mudur?

Son günlerde hemen bütün basında, ısrarla işlenen Sevr mi, Lozan mı? Yapay ikilemiyle, örtülü biçimde Kürtler Sevr'i hortlatmak isteyen düşman bir topluluk olarak gösterilmektedir.

Kürtler'in ulusal demokratik haklarından söz edenler de Sevr'i geri getirmekle suçlanmakta ve terörize edilmektedirler. Başvurulan yöntem, açık bir entelektüel terördür. Bilerek ya da bilmeyerek demokrasi düşmanlarıyla bir işbirliği girişimidir.

Böyle bir ortamda elbette Kürtler'e yönelik devlet terörü daha da tırmandırılacak ve toplu imha yöntemlerinin kullanılmasına kadar giden uygulamalar da rahatça yapılabilecektir.

Genelde savaş karşıtı ve insan hakları ihlallerine son derece duyarlı olan demokrat aydınlarımızın, Kürt sorunu söz konusu olduğunda, devlet ve ülke bütünlüğünün tehdit altında olduğu önyargısıyla tercihlerini devlet teröründen yana koymaları hüzün vericidir.

Oysa, ne Sevr'in hortlatılması ne de Lozan'ın ortadan kaldırılması mümkündür. Belli tarihsel koşullarda iç ve dış dengelerin değişik konjonktürlerdeki ürünleri olan bu antlaşmaların bugün gündeme getirilmelerinin hiç bir nesnel dayanağı yoktur. Sevr'i geçersiz kılan, Lozan'ı öne çıkaran uluslararası ilişkiler, bugünkü dünyada Helsinki Sonuç Belgesi ve AGİK Konferansları ile yepyeni bir öz ve biçim kazanmıştır. Kimsenin ne Sevr'i ne de Lozan'ı tartıştığı yoktur. Asıl sorun, bir yumuşamanın yaşandığı günümüz dünyasında, barış, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, insan haklarına saygı, dayanışma ve işbirliği anlayışını geçerli kılmaktır.

Devlet erkinin, örgütlü sivil toplum güçleri tarafından paylaşılma sürecinin başlatıldığı bugünkü dünyada, içişlere müdahale kavramı, büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Dünya sivil toplum güçlerinin, nerede olursa olsun, insan hakları ihlallerine karşı çıkması, uluslararası bir meşruiyet kazanmıştır. Uluslararası sivil toplum kurumları, bağımsız devletlerin, yargı erkini de pay-

laşmaktadırlar. Bilindiği gibi Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi, Konsey üyesi bağımsız devletlerin yargı kararlarını irdeleyebilmekte ve devlete karşı bireyin haklarını savunabilmektedir. ILO, IPI, Uluslararası Af Örgütü ve benzeri sivil toplum kuruluşları, devlet erkine giren, ama haksız tasarruflara karşı çıkabilmekte, insan hak ve özgürlükleriyle bağdaşmayan kararları afişe ederek, ilgili devletleri etkileyebilmektedirler.

Bugünkü dünyada, halkların ve ulusların kimliklerini koruma, dil ve kültürlerini özgürce geliştirme hakları,kutsal bir hak olarak tanınmaktadır. Bu hakların kullanılmasına karşı çıkmak, dünya demokratik kamuoyunu ve sivil toplum kurumlarını yakından ilgilendiren vahim bir insan hakları ihlali sayılmaktadır. Böyle bir durumda gerekli girişimlerde bulunmak, çağdaş toplumların ve çağdaş insanlığın kaçınılmaz görevleri olmuştur.

Son yıllarda çeşitli Batı ülkelerinde, sivil toplum kurumlarının öncülüğünde, Kürtler'in ulusal demokratik haklarını savunmak için yapılan girişimler, bu bağlamda gerçekleştirilen etkinliklerdir.

Paris Kürt Konferansı'nda, Amerikan Senatosu'nun Kürt Sorunu toplantısında, Stockholm Konferansı'nda, AGİK konferanslarında, Avrupa Parlamentosuyla, Belçika Parlamentosu'nda ve benzeri toplantılarda alınan kararlarla, geliştirilen demokratik önerilerin tümü, temel insan hakları konusundaki evrensel duyarlılıktan kaynaklanan girişimlerdir.

Batılı sivil toplum kurumlarının Kürt sorununa ilgi göstermelerini, Sevr'i hortlatmayı amaçlayan, Türkiye'yi parçalamaya yönelik girişimler olarak değerlendirilmesi, bilgisizlikten değilse, devlet terörüne zemin hazırlayan gerici bir politik davranıştır.

Yıllardır baskı altında tutulan ve kimlikleri bile yadsınan Kürtler'in ulusal demokratik talepleriyle, dil ve kültür özgürlüklerini savunma çabalarına demokrasi dışı amaçlar yükleme girişimleri, bilerek ya da bilmeyerek demokrasi düşmanlığı yapmakla eşanlamlıdır.

Kürt Sorunu Bir Azınlık Sorunu Mudur?

Kimi yazarlar da Kürt sorununa bir azınlık sorunu olabileceği varsayımından kalkarak, yanıt bulmaya çalışmaktadırlar. Yanıtlarını da Lozan Konferansı'na dayandırmaktadırlar.

Gerçekten Lozan Konferansı sürecinde ve Lozan Antlaşması'nda Kürtler,

azınlık olarak düşünülmemiş ve Kürtler'in ulusal demokratik hakları bu çerçevede değerlendirilmemiştir. Çünkü, Konferans görüşmelerinde, baştan sona kadar, Türkler'le Kürtler'in birlikte bir devlet oluşturacakları ve birlikte yaşayacakları tezi egemen olmuştur. Kürtler'i temsilen Konferans'a katılan Diyarbakır Mebusu Hamit Zülfü Bey, iki halkın birlikte yaşama iradesinin sözcülüğünü yapmıştır. Konferans boyunca Kürt aşiret liderleriyle şeyh ve ağaların Konferans Sekreteryası'na gönderdikleri telgraflarla da Kürtler'in Türkler'le birlikte yaşama istek ve iradesi tescil edilmiştir.

Lozan Antlaşması'nın 38 ve 39. maddelerinin Türkiye Cumhuriyeti'ne yüklediklerı yükümlülükler de bu birlikteliğin asgari koşulları olarak düzenlenmiştir.

Milli Kurtuluş Savaşı'nda Türkler'le Kürtler, Erzurum Konferansı'ndan başlayarak, birlikte mücadele etmiş ve Kurtuluş Savaşı'nı birlikte zafere ulaştırmışlardır. Milleti, hilafeti ve müslüman devleti, hristiyanların tasallutundan kurtarmak için yürütülen ortak mücadele, iki müslüman halkın ortak bir devlet kurma iradesinin ortaya çıkmasında belirleyici bir etken olmuştur. Birinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, başta Mustafa Kemal olmak üzere pek çok Türk ve Kürt milletvekilinin bu doğrultudaki konuşmaları, bu gerçeği belgeleyen tarihsel kanıtlardır.*

Başlangıçta, Türkler'in ve Kürtler'in eşit haklı birliğine dayalı bir toplum olarak biçimlenen Türkiye Cumhuriyeti devleti, Lozan Konferansı'nın sonuçlanmasını izleyen 1924 yılından itibaren adım adım Kürtler'in inkarına ve her türlü ulusal demokratik haklarının yoksanmasına yol açan yeni bir ulus-devlet biçimine dönüştürüldü. Bu yeni ulus-devlet anlayışında, Türkiye toplumu yalnız Türkler'den oluşan bir ulus olarak benimsenmiş ve vatandaşlık, Türk olmakla eşanlamlı bir konuma getirilmiştir.

Milli Kurtuluş Savaşı'nın ulusal ayrılıklara saygılı millet anlayışı yerine, homojen bir Türk ulusu oluşturma politikasının izlenmesi, baskı yöntemini kaçınılmaz yapmıştır. Toplumsal ve tarihsel gerçeklerle bağdaşmayan bu dayatmacı, şoven milliyetçi ideoloji, 70 yıldır inkara dayanan bir baskı ve asimilasyon politikasıyla sürdürülmektedir.

(*) Millet: Bir dinden olan toplulukların tümü anlamındadır. (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat, S. 64)

Baskı ve inkar politikasıyla 'Türkiye'de Kürt yoktur, herkes Türk'tür' yargısı, rejimin temel sloganı haline gelmiştir.

Bu derece ağır bir baskı ortamında ve yoğun ideolojik saldırılarla koşullanan aydınlarımız, Kürtler'in demokratik talepleri karşısında, gerçekçi öneriler yerine, aydın fantazileriyle makyajlanan şoven milliyetçi çözümlemelere sığınmaktadırlar.

'Kürtler azınlık değildir. Dil ve kültür hakları tanınarak, onlara azınlık muamelesi yapılamaz. Türkiye'de Kürtler, vatandaş olarak her türlü haklara sahiptirler. Milletvekili, vali, bakan, hatta başbakan olabilmekte, istedikleri mesleği seçebilmektedirler.' Ama bir şeyi eklemeyi unutuyorlar. 'Kürt olmayı ve Kürtler'in demokratik haklarını savunmayı reddetmek koşuluyla...'

Her türlü demokratik hak ve özgürlüğün, temel insani haklarla, ulusal özelliklerin reddi ve inkarı koşuluna bağlanan bir vatandaşlık anlayışının savunulması, ne çağdaşlıkla ne de demokrasiyle bağdaşır. Bu savlarla ortaya çıkan aydınların, kişilikli aydın olma duyarlılıklarını şoven milliyetçilik adına feda ettiklerini hatırlatmak yerinde olur.

Evet! Türkiye'de Kürtler azınlık değildir. Kürtler, Türkiye toplumunu Türkler'le birlikte oluşturan iki asli unsurdan biridir. Ancak bu iki halkın eşit haklı ve özgürce oluşan kardeşçe birliğiyle, Türkiye'de insan haklarına dayalı, demokratik bir toplum oluşturulabilir: Herkesi ulusal ayrılıklarını terkederek, Türk olmaya zorlayan bir ulusçuluğun, salt 'Irksal kökeni hesaba katmadığı' için savunulabilmesi de demokrasiyi ve insan haklarını hesaba katmayan bir aymazlıktır.

Bölücülük Nedir? Bölücü Kimdir?

Bölücülükten ne anlaşıldığı açıkça bilinmemekle birlikte, Türkiye'de bölücülük en çok kullanılan suçlamalardan biridir.

Kürtler'in en küçük bir demokratik istemi bile, her zaman kaşkayla karşılanmakta ve bölücülük suçlamalarına hedef olmaktadır. Bölücülük suçlamalarının asıl amacı, sürekli bir terör ortamı yaratmaktır. İnsanları görüşlerinden ve düşüncelerinden ötürü suçlayarak korkutmak ve sindirmektir asıl amaç. Bundan ötürü, açıkça belirlenmediği halde, başta Anayasa olmak üzere, rejimin temel yasalarının tümünde bölücülüğe değgin yasaklar, sınırlamalar getirilmiş ve bölücülük suçu, ağır yaptırımlara bağlanmıştır. Ama bölücülüğün ne olduğu, hangi eylemlerin bölücülük sayıldığı müphem bırakılmıştır.

Anayasa ile birlikte, diğer temel yasalarda sık sık vurgulanan 'Ülkenin ve ulusun bölünmezliği' ilkesi devletteki bölünme kuşkusunu bir psikoz düzeyine çıkarmıştır. Türkiye'de kim ya da kimler ülkeyi ve ulusu bölmek isteyebilir? Kuşkusuz bu deyimlerle kastedilen, ulusal demokratik taleplerle ortaya çıkan Kürtler ve bu talepleri savunan Türk aydınlarıdır. Bölünme kuşkusu o kadar yaygınlaştırılmıştır ki, bugün devletin ve koşullanmış aydınların gözünde, Kürtler'in tümü potansiyel bölücüler olarak görülmektedir.

Bir devletin ve bu devlette toplum adına söz söyleyen aydınların, kendi öz vatandaşlarının bir bölümünü ülke bütünlüğünü tehdit eden potansiyel düşman olarak algılamaları son derece vahim bir olaydır.

Uygulamalardan anlaşıldığı gibi, bölücülük suçlamasının dayandığı düşünce, Kürtler'in Türkiye'den ayrılarak, ayrı bir devlet kurma isteğini taşıdıkları varsayımına dayanmaktadır. Kesin bir doğru olarak benimsenen bu varsayımın, toplumsal gerçeklerle ne derece bağdaştığını araştırma ve inceleme gereksinmesi bile duyulmamaktadır. Oysa, bu anlamdaki bölücülük iddialarının, nesnel ve bilimsel hiç bir dayanağı yoktur. Çünkü, Kürtler arasında her türlü sosyolojik inceleme yapmak yasaktır. Hiç bir bilim adamı, Kürdistan'ın sosyal yapısını, Kürt halkının genel eğilimlerini, istemlerini ve değer yargılarını inceleyemez. Böyle bir girişimde bulunacak bilim adamının başına ne geleceğini kestirmek zor değildir. Bu nedenle bugüne kadar hiç bir bilim adamı, böyle bir göreve istekli olmamıştır. Ancak, devletin istediği doğrultuda sonuçlar çıkarmak için sözde bazı araştırmalar yapılmıştır. Ne var ki, bunların hiç bir bilimsel değeri yoktur. Bu dokümanlar, ciddiyetsizlikleri nedeniyle gizli tutulmakta, sadece poliste ve savcılıklarda, Kürtler'e karşı suçlama belgeleri olarak kullanılmaktadırlar.

Basit bir sosyolojik çözümleme ile Kürtler'in Türkiye'den ayrılarak, bağımsız bir devlet kurma yönünde genel bir eğilime sahip olmadıklarını kanıtlamak, son derece kolaydır. Ancak, böyle bir girişimin baskı yönetimini tek çözüm olarak gören çevrelerin işine gelmediği açıktır.

Sosyolojik açıdan bir ulusun ya da bir halkın bağımsız devlet kurma isteği, ulusal bilinci temsil eden burjuva sınıfının iradesiyle açığa çıkmakta ve bu sınıfın öncülüğünde yürütülen bir mücadeleyle gerçekleşmektedir.

Kürt burjuvazisi, büyük toprak burjuvazisiyle giderek güçlenen ticaret burjuvazisinden oluşmaktadır. Toprak bunjuvazisi, devlet desteği ile kapitalist ilişkiler içine giren eski Kürt feodalleridir. Bu sınıf devleti temsil eden siyasal par-

tilerdeki etkin rolleriyle birlikte, devletten aldıkları kredi ve sübvansiyonlarla, bugünkü rejimle bütünleşmişlerdir. Ticaret burjuvazisi ise, tekellerin temsilciliğini ve dağıtım işlerini üstlenerek, palazlanmıştır. İşlevi gereği, Türkiye tekelleriyle bütünleşmiştir. Türkiye pazarını ulusal pazar olarak tanımaktadır. Bağımsız bir Kürdistan pazarına hapsolmayı asla kabullenemez. Bu nesnel toplumsal nedenlerden ötürü, Kürt burjuvezisinin bağımsız bir Kürdistan talebi olmadığı gibi, böyle bir mücadeleye öncülük etmesi de söz konusu değildir.

Geniş halk yığınlarının baskı, adaletsizlik ve şoven milliyetçi uygulamalar karşısındaki tepkilerini ve ulusal demokratik istemlerini 'ülkeyi ve ulusu bölme girişimi' olarak algılamanın ve bir bölücülük psikozunu yaratmanın toplumsal gerçeklerden kaynaklanan hiç bir dayanağı yoktur.

Kürt sorunu konusunda ciddi bilimsel verilere dayanan çözümlemelerin yapılması, baskı rejimini geçerli tek yöntem sayan devlet partilerinden ve 'Devlet benim!' diyen asker-sivil-bürokrasiden beklenemez. Ama demokrasi ve insan hakları adına savaşım veren aydınlarımızdan, Kürtler'e yönelik koşullanmaları kırmak için, böyle bir çabaya girmelerini beklemek, Türkiye toplumunun en doğal hakkıdır.

Kürtler bölücü değil ama Türkiye'de Kürtler'i hedef alan bir bölücülük uygulaması vardır. Asıl tehlikeli olan Kürtler'i bir parya durumuna düşüren devletten kaynaklanan bu bölücülüktür. Devletin Kürtler'e karşı bölücü bir yaklaşım içinde olduğunu ve Kürtler'e vatandaş olarak güvenmediğini gösteren pek çok uygulama vardır. Örneğin, çok partili yaşama girerken, CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, muhalefet lideri Celal Bayar'a 'Doğu illerinde örgütlenmeden vazgeçerseniz, biz de kendi örgütlerimizi kapatırız. Bu bölgede parti ciliğin milli birliği bozacağından endişe ederim.' diyerek, Kürtler'e karşı beslediği güvensizliği açıkça belirtmiştir. Keza, aynı yıllarda CHP'li bakanlardan Cevdet Kerim İncedayı, gizli oy ve açık tasnife dayanan tek dereceli seçim konusu gündeme geldiğinde, 'Herkesin oy kullanacağı, serbest bir seçimde, vatandaş oylarını ya Hassoya ya da Memoya verecektir.' diyerek, dolaylı yoldan Kürtler'in oylarını kendilerinden olanlara vereceklerini, bunun da istenmeyen sonuçlar doğuracağını ifade etmiş ve Kürtler'e olan güvensizliğini sergilemiştir.

Kürdistan'da sanık firari takibinde Türkiye genelinden farklı bir uygulama vardır. Bir kişi için, kadın, çoluk, çocuk, genç ve yaşlı ayırımı yapmadan bütün bir köy halkı gözaltına alınır ve işkenceden geçirilir. Güvenlik amacıyla karşılığı ödenmeden köyler boşaltılır, evler yıkılır ve insanlar bölgeyi terketmeye

zorlanır. Aşiretler arası düşmanlıkları körükleyen seri cinayetlere yol açan köy koruculuğu uygulaması da yalnız Kürdistan'da vardır.

Kürtler'in yaşadığı yörelerde tarihsel olarak oluşan, Kürtçe asıllı coğrafi isimler değiştirilmektedir. Kürtler'in varlığını çağrıştıran ne varsa silinmektedir. O kadar ki, Kürtçe anlamlı isimlerin bile kullanılması yasaktır.

Her yıl Doğu'da Kürtler'e gözdağı vermek için halka açık askeri tatbikatlar yapılmaktadır. Bunların bir bölümü açıkça yöre halkının kılığına giren mavi kuvvetlerle, kırmızı kuvvetler arasında geçen ve 5000 nüfuslu, silahlı bir yerleşim bölgesini beş dakika gibi çok kısa bir zaman içinde etkisizleştirmeyi öngören tatbikatlardır. Askeri tatbikatlar, genellikle, dış düşmana karşı yapılır. Tarihin hiç bir döneminde, dünyanın hiç bir yerinde, bir devletin kendi öz vatandaşlarını düşman belleyerek, onlara karşı askeri tatbikat yaptığı görülmemiştir.

Asıl bölücülük, Kürtler'i potansiyel düşman sayan bu uygulamalardır. Kürtler'i düşman sayan bölücü, baskıcı ve asimilasyoncu uygulamalarla onları umarsız bir duruma sokan siyasal iktidarların, üstelik halkın eşitlik, adalet ve demokrasi istemlerini de bölücülükle suçlamaları, tarihin tanıdığı en büyük riyakarlıktır. Kürtler'in demokratik istemlerine kuşkuyla yaklaşan aydınlar da bilerek ya da bilmeyerek aynı bölücü eylemin içindedirler.

Kürt Sorunu ve Etnik Çoğulculuk

İyi niyetli aydınlarımızın bir bölümü de Kürt sorununu, Türkiye'nin genel etnik yapısına bağlı çok renkli mozayiğin bir ögesi olarak görmekte ve soruna bu çerçevede çözüm aramaktadırlar. Kürt sorununa bu yaklaşım biçimi de nesnel, tarihsel ve sosyolojik gerçeklere aykırıdır. Çünkü buna uygun düşen çözüm yolu, doğal asimilasyondur. Oysa, 70 yıldır zorlayıcı yöntemler de kullanıldığı halde, Kürtler'in asimilasyonu gerçekleştirilememiştir.

Türkiye'deki Kürtler'in konumu, Laz, Çerkez, Arap, Gürcü ve benzeri etnik gruplardan çok farklıdır. Kürtler, ekonomik yaşam birliği, dil birliği ile, ruhsal ve kültürel spesifikleri olan, ortak bir coğrafyada yaşayan, yoğun nüfuslu bir ulusal topluluk olarak diğer etnik gruplardan tamamen ayrılmaktadır. Bu nedenle, Kürt sorununa çözüm getiren temel düşünceler, ancak, devletin kuruluşundaki esaslara uygun olarak, insan haklarına saygılı bir demokrasi içinde ve Türklerle Kürtler'in eşit haklı birliğine dayanan bir yaklaşım çerçevesinde gerçekçi olabilir.

İç göçle Batı illerine dağılan Kürtler ise, diğer etnik gruplar gibi, doğal asimilasyon sürecini kaçınılmaz olarak yaşayacaklardır.

Kürt Sorunu İçin Devlet Terörü Bir Çözüm Olabilir mi?

Kürt sorununun baskı ve zorbalığa dayalı, asimilasyoncu yöntemlerle çözülmesi olanaksızdır. 70 yıldır uygulanan baskı politikasının sonuç vermediği anlaşılmıştır. Bu yolda direnmenin hiç bir yararı yoktur. Tam tersine büyük zararları vardır. Baskı ve terör, demokratik yaşamı tehdit ettiği gibi, Türk ve Kürt halklarını karşı karşıya getirmekte, onarılması olanaksız düşmanlıklara ve karşılıklı yabancılaşmalara neden olmaktadır.

Bugün Doğu ve Güneydoğu'da 'Asayişi sağlamak' için uygulanan devlet terörü, Kürtler'e yönelik baskıları en uç noktalara getirmiştir. Bu baskılar karşısında halk yığınları korku ve çaresizlik içindedir. Köyler boşaltılmakta, evler yakılıp yıkılmakta, insanlar işkence görmekte ya da öldürülmektedir. Doğu'da herkes yarın ne olacağının endişesini yaşamaktadır. Aşiretler ve aileler arasındaki sürtüşmelerden yararlanılarak oluşturulan, koruculuk sistemiyle devlet, aşiretler arası çatışmalarda taraf haline getirilmiştir. Devletten maaş alan ve devletçe silahlandırılan aşiretler, hasım aşiretleri kolayca ezebilmekte ve devlet adına cinayet işleyebilmektedirler. Bu uygulama ile korucu aşiretlere hasım aşiretler, ya göç etmekte ya da dağa çıkmaktadırlar. Bu da asayiş sorununu günden güne ağırlaştırmakta ve içinden çıkılmaz kısır bir döngüye dönüştürmektedir.

Giderek artan asayişsizlik karşısında bekledikleri sonucu alamayınca sertleşen güvenlik kuvvetleri, masum halka yönelik baskı ve işkenceleri artırmakta ve yargısız infazlar yapmaktadırlar.

Gidişat son derece vahimdir. Türkiye demokratik yaşamı tehdit altındadır. Doğu'da hukuk dışı yöntemler terkedilerek, devlet terörü son bulmadan Türkiye'de demokrasiyi kurmak ve geliştirmek olanaksızdır. Bu nedenle Kürt sorunu her şeyden önce bir demokrasi sorunudur. Kürt sorunu çözülmeden demokrasi kurulamaz.

Kürt Sorunu Nedir ve Bu Sorun Nasıl Oluşmuştur?

Kürt sorununun çeşitli yönlerini inceledikten sonra artık bu sorunun ne olduğunu yanıtlayabiliriz: Kürt sorunu 70 yıldır uygulanan devlet terörüne dayalı, asimilasyoncu baskı politikasının tepkisel bir ürünü olarak ortaya çıkmış, Türk-

lerle Kürtlerin birbirlerine yabancılaşmasına ve giderek düşman konumlara gelmelerine yol açan toplumsal bir olaydır.

Sorunun bugünkü aşamasında Kürtler, Türklere yabancılaştıkları gibi, devlete ve kendi öz ülkelerine de yabancılaşmışlardır. Bu yabancılaşmanın dışa vuran belirtileri korku, dehşet, kin ve düşmanlıktır. Devlet korkusu, devlet adamlarından korku, güvenlik kuvvetlerinden korku, Kürt halkının yaşamının özü olmuştur.

Türkler açısından da Kürtler, ikinci sınıf bir parya kategori olarak algılanmaktadır. Ülkenin bütünlüğünü tehdit eden, düşman bir topluluk sayılmaktadırlar. Bu nedenle Kürtlere yönelik baskı ve terör, meşru ve haklı olarak değerlendirilmektedir.

Bir toplumu oluşturan iki temel ulusal topluluk arasında yabancılaşmanın bu ölçüde boyutlandığı bir ortamda, insan haklarına saygılı, demokratik bir düzenin kurulması son derece güç hatta imkansızdır.

Bir devletin kendi öz vatandaşlarıyla zıtlaşarak, zorbalığa başvurması, çözüm değil, çözümsüzlük getirir.

Kürt sorunu, iddia edildiği gibi, bir toprak sorunu değil, Kürtlerin kendi öz vatanlarında özgürce ve insanca yaşama sorunudur.

Antidemokratizmin, militarizmin, vesayetçi devlet anlayışının, düşünce inanç ve örgütlenme özgürlüklerinin kısıtlı kalmasının başlıca nedenidir Kürt sorunu. Ancak, Kürt sorunu çözülünce bu engeller kalkacak ve demokrasinin önü açılacaktır.

Çözüme Götüren İlk Adımlar Ne Olmalıdır?

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Kürt sorununun çözümünde baş koşul, daha fazla demokrasidir.

- Demokratik ortam geliştirilirken Doğu'daki savaş derhal durdurulmalı, olağanüstü hal durumuna son verilmeli ve koruculuk sistemi kaldırılmalıdır.

- Kürt köylüsünün özgür ve bağımsız üretici konumuna gelmesi için köklü bir toprak ve tarım reformu yapılmalıdır.

- Anti terör yasası, cebir ve şiddet içermeyen her türlü eylemin özgürce gerçekleşmesine olanak verecek şekilde değiştirilmeli ve Kürt sorununun tartışılmasını engelleyen 8. maddesi kaldırılmalıdır.

- Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözümünü engelleyen Anayasa hükümleri değiştirilmeli, Kürtlerin Türkiye toplumunun asal ögelerinden biri olduğu olgusu, Anayasa'ya alınmalıdır.

- Kürt sorununun çözümüne değğin düşünceler, özgürce örgütlenebilmeli, Kürtler'in bağımsız, siyasal partileri kurulmalıdır.

- Kürt toplumunun kültürel, ekonomik ve tarihsel sorunları araştırılmalı, Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü inceleme serbest olmalıdır.

- Kürtçe yayın özgür olmalıdır.

Ancak bu olanakların sağlandığı demokratik bir ortamda Kürt sorunu bütün boyutlarıyla tartışılarak, çözüm için ulusal bir mutabakat sağlanabilir.

Kürt sorununda iradeci çözümler, çözüm olmadığı gibi, ulusal mutabakata dayanmayan hiç bir çözüm de kalıcı olamaz.

İddianame

İstanbul (2) nolu Devlet Güvenlik Mahkemesine

DAVACI *K.H.*

SANIKLAR

1- Atilla Aytemur/Birlik Dergisi sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü

2- Tarık Ziya Ekinci/Birlik Dergisi yazarı

3- Danyal Oral Çalışlar

SUÇ *Basın yoluyla bölücü propaganda yapmak*

SUÇ TARİHİ *: 10 Eylül 1991*

SUÇ YERİ *İstanbul*

Hazırlık Evrakı İncelendi:

Sanıklardan Atilla Aytemur'un sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü olduğu İstanbul'da yayınlanan sayı 10, Eylül 1991 tarihli Birlik aylık siyasi derginin: 25-29 sayfalarında, Tarık Ziya Ekinci tarafından yazılan "SBP'nin KÜRT RAPORU ÜZERİNE DÜŞÜNCELER" başlıklı yazıda, SBP'nin Kürt programının eleştirisi yapıldıktan sonra, 29. sayfada çözüme götüren ilk adımlar ne olmalı başlıklı paragrafta, Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözümünü engelleyen Anayasa hükümlerinin değiştirilmesi gerektiği, düşüncelerin özgürce örgütlenebilmeleri, Kürtlerin bağımsız siyasi partiler kurması, Kürt dili ve kültürü üzerine incelemelerin serbest olması belirtilmek suretiyle, bölücü propaganda yapıldığı;

30-31. sayfalarında Oral Çalışlar tarafından kaleme alınan "Devletçi Bakıştan Kurtulmak Gerekir" başlıklı yazıda, SBP'nin Kürt sorununa ilişkin çözümünün eleştirisi yapılırken, Kürtlere karşı devletin terör yaptığı, Kürtlerde de buna karşı şiddet düşüncesinin yayıldığı, PKK'nin küçük örgütten çıkıp, etkili güç haline geldiği, bunun, Doğu'da devletin yarattığı şiddet ortamından kaynaklandığı ve Kürt cephesinde gelişen bir anti tez olduğu, Kürtlerin karşına dizildiği, Kürtlerdeki gelişen milliyetçiliğin doğru olup, doğal olarak kabul edilmesi gerektiği, Kürtlerin özgürlük ve milli varlıklarını kabul edip, kültürlerini geliştirmek gerektiği, baskı altında tutuldukları belirtilmek suretiyle propaganda yapıldığı;

Sanıklar, ayrı ayrı savunmalarında SBP'nin Kürt sorununun çözümüne ilişkin tezin eleştirisini yaptıklarını ve suç işlemediklerini savunmuşlardır.

İddia, savunma ve dergide yer alan yazılar itibariyle sanıkların TC devleti ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla propaganda yaptıkları anlaşıldığından; 2845 sayılı yasanın 20. maddesi uyarınca, sanıkların yargılanmalarının yapılarak, sübut bulacak eylemlerine uyan 3713 sayılı yasanın 8/1 son maddesiyle tecziyelerine ve derginin TCK'nın 36. maddesi uyarınca zoralımına karar verilmesi, kamu adına talep ve iddia olunur. 29.5.1992.

Fevzi Yılmaz 20866
İstanbul DGM Cumhuriyet Savcısı

Birbirini izleyen ve aleyhime açılan düşünce suçları kapsamındaki davalar karşısında, her zaman başvurulabilecek bir savunmanın yapılması gerektiğine kanaat getirdim. Bu amaçla, İstanbul DGM'de açılan bu dava nedeniyle aşağıdaki savunmayı yaptıktan sonra, bunu düşünce suçlarında savunmanın ilkeleri başlıklı bir yazı haline getirerek, Birlik dergisinde yayınlattım. Sık sık karşılaşacağımız düşünce suçlarına ilişkin davalarda savunmaya yardımcı olacağına inandığım bu yazıyı olduğu gibi aktarıyorum.

Savunma

Düşünce Suçlarında Savunmanın İlkeleri

Birlik dergisinin Eylül 1991 tarihli 10. sayısında çıkan "SBP'nin, Kürt Raporu Üzerine Düşünceler" başlıklı yazımdan dolayı hakkımda, İstanbul 2 nolu DGM'de "bölücü propaganda yapmak" suçlamasıyla bir dava açılmış ve 3713 sayılı TMYS'nin 8. maddesinin 1. fıkrası ile iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılmam isteniyordu.

Birlik dergisinin aynı sayısında çıkan "Devletçi Bakıştan Kurtulmak Gerek" başlıklı yazıdan dolayı da yazarı Oral Çalışlar hakkında aynı suçlama ile benzer cezaların uygulanması istenmişti. Keza, derginin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Sayın Atilla Aytemur da, bizlerle birlikte suçlanmış ve ağır para cezası ile cezalandırılmak istenmişti.

Bu davanın görüşüldüğü 30 Eylül 1992 günlü mahkeme oturumunda yaptığım sözlü savunmayı, Birlik dergisi okurlarına sunmanın yararlı olacağını düşünerek, Sayın Atilla Aytemur'un da onayını almış ve genişletilmiş şekliyle aşağıdaki yazılı metin haline getirmiş bulunuyorum.

İddianameye Yanıt ve Savunma

Sayın yargıçlar, mahkemenizde görülmekte olan sanığı olduğum dava, siyasal içerikli bir düşünce suçu davasıdır. İlgili yasanın anlatım biçimiyle, "TC devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü hedef alan" yazılı pro-

paganda yapmak suretiyle suç işlediğim savlanmaktadır. Diğer bir deyimle, yazılı olarak açıkladığım düşüncelerimden dolayı, cezalandırılmam istenmektedir. İddianamede, dava konusu yazıdan alınan kimi cümlelerle "basın yoluyla bölücü propaganda" yaptığım savlanmıştır: "Birlik dergisinin, 25-29. sayfalarında Tarık Ziya Ekinci tarafından yazılan 'SBP'nin Kürt Raporu Üzerine Düşünceler"başlıklı yazıda, SBP'nin Kürt programının eleştirisi yapıldıktan sonra, 29. sayfada 'Çözüme götüren ilk adımlar ne olmalıdır?' başlıklı paragrafta 'Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözümünü engelleyen Anayasa hükümlerinin değiştirilmesi, Kürt sorununun çözümüne değgin düşüncelerin özgürce örgütlenebilmesi, Kürtlerin bağımsız siyasal partilerinin kurulması, Kürt dili ve kültürü üzerine incelemelerin serbest olması' belirtilmek suretiyle bölücü propaganda yapıldığı anlaşıldığından, 2845 sayılı yasanın 20. maddesi uyarınca, sanıkların yargılarının yapılarak, subut bulacak eylemlerine uyan, 3713 sayılı yasanın 8/1 son maddesiyle tecziyelerine ve derginin TCK'nin 36. maddesi uyarınca zoralımına karar verilmesi talep ve iddia olunur:

İnsan hakları ile demokrasinin evrensellik kazandığı bugünkü dünyada ve demokrasiyi bir amaç haline getiren 1992 Türkiye'sinde, böyle bir davanın açılmış olmasını esefle karşılıyorum.

Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olan Kürt sorunu konusunda, düşüncelerimi açıkladığım için sanık sıfatıyla huzurunuza getirilmiş olmayı hüzün verici buluyorum. Bu nedenle de acı çekiyorum.

1) Demokrasilerde Düşünce Suçu Olmaz

Türkiye, demokrasi ile yönetilen bir hukuk devletidir. Sorumlu başbakanın deyimiyle "Demokrasiyle yönetilen Batı ülkelerinde hangi haklar varsa, T.C vatandaşları da aynı haklardan yararlanacaklardır." Oysa, Batı ülkelerinde düşünce suçu diye bir kavram yoktur. Hiç kimse düşüncelerini açıkladığı için suçlanmaz ve ağır ceza tehdidi altında yargılanmaz.

***a- Demokrasiyle yönetilmenin birinci kuralı; her türlü düşüncenin özgürce açıklanma ve örgütlenebilme haklarının eksiksiz bir biçimde kullanılmasına olanak sağlanmasıdır.** Bu hakları kullanmanın mümkün olmadığı ya da bu hakların sınırlı tutulduğu ülkelerde demokrasiden söz edilemez.*

Demokrasilerde zararlı (ya da tehlikeli) ve yararlı düşünce ayırımı yapılmaz. Bir düşünce ancak, ya doğru ya da yanlış olabilir. Yanlış olan düşüncenin yap-

tırımı da ceza tehdidi değildir. Böyle bir düşüncenin tek yaptırımı kamuoyu desteğinden yoksun kalarak yaşama geçme şansını kaybetmesidir.

Türkiye'de yurttaşların düşüncelerini açıklayabilme özgürlüğü son derece sınırlıdır. Öncelikle, resmi ideolojinin kurduğu baraj ve kamuoyunun baskısı bu hakkın kullanılmasını sınırlamaktadır. Buna ek olarak, kimi düşünceler de ağır ceza yaptırımına bağlandığı için, açıklanmaları kökten yasaklanmıştır.

Eğer Türkiye'de demokrasi, göstermelik olmaktan çıkarılarak, bir yaşam biçimi olacaksa, düşünceyi baskı altında tutan yasal ve ideolojik engeller, tümüyle kalkmalı ve her türlü düşüncenin açıklanıp, örgütlenebilme özgürlüğü eksiksiz biçimde sağlanmalıdır.

Demokrasi, sadece ceza tehdidine karşın, düşüncelerini açıklamaktan çekinmeyen sınırlı sayıdaki gözü pek aydının savaşımıyla kazanılamaz. Bu savaşıma mesleki konumu ve görevi ne olursa olsun, başta aydınlarımız olmak üzere, toplumun tüm sınıf ve katmanları da katılmak zorundadırlar. Öncelikle de yargı erkini kullanan aydınlar, diğer bir deyimle savcılar ve yargıçlar katılmalıdır bu savaşıma. Ancak, toplumun tüm olarak katıldığı yaygın ve uzun erimli bir savaşımla Türkiye, çağdaş bir demokrasiye kavuşabilir.

***b- Demokrasinin ikinci kuralı da; hukuka bağlılık ve yargı bağımsızlığıdır.** Hukuka bağlı bir hukuk devleti olmanın özelliği de, evrensel hukukun üstünlüğünü iç hukukta tanıyarak, ona göre uygulama yapmaktır. Evrensel hukuka uygun bir hukuk düzeninin kurulması için, birinci yol bununla çelişen yasaların, yasama erki tarafından düzeltilmesidir. Bu klasik bir yoldur ve işlerliği siyasi iktidarın keyfine bağlı olduğundan, etkili biçimde kullanılması hem güçtür; hem de çok zaman almaktadır. İkincisi de yasaların, dünyadaki gelişmelerin, toplumdaki demokratik birikimin ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ışığında ve evrensel hukukun verilerine göre yargıç ve savcılar tarafından yorumlanarak, yeni bir içeriğe kavuşturulmasıdır. Ne yazık ki, Türkiye'de yargıç ve savcılar, genellikle dünyadaki gelişmeleri ve toplumdaki demokratik birikimleri yok sayarak, bunlara ilgisiz kalmakta ve gelişen evrensel hukuka sırt çevirerek, yasaları yüzeysel ve biçimsel bir değerlendirmeyle uygulamaktadırlar.*

Yargı erkinin, bu şekilde, toplumsal içerikten yoksun bir anlayışla kullanılması, iç hukukumuzun gelişmesine yardımcı olamadığı gibi, Türkiye de-

mokrasi hareketine de hiç bir katkı sağlayamamıştır. Tam tersine, statükoyu koruyarak, demokrasi dışı bir düzenin sürüp gitmesine yardımcı olmuştur.

Demokrasi kültürü yetersiz ya da demokrasi karşıtı düşünceler taşıyan yargı erkinin temsilcileri, demokrasi için en büyük tehlikedir. Özellikle, düşüncenin henüz suç sayıldığı toplumlarda, otokrasiye yol açtığı için bu tehlike çok daha vahimdir. Bu nedenle yargı erkini kullanma onuruna sahip olan hakim ve savcıların, düşünce suçları söz konusu olduğunda, son derece titiz davranmaları ve her türlü öznellikten kaçınmaları gerekir.

İnandıkları düşüncelerin karşıtlarını ezme içgüdüsünü taşıyan hakim ve savcılardan, anti-demokratik yasaları yeni yorumlarla toplumsal gelişmeye uyumlu kılarak, demokratikleşmeye katkıda bulunmaları beklenemez.

Yargı erkini kullanan gerçek anlamda tarafsız savcı ve yargıçlar, insan haklarına saygılı demokrasiyi bütünüyle özümsemiş, dünyadaki gelişmeleri dikkatle izleyen ve evrensel hukuka uygun yorumlar getirerek, demokrasiye katkıda bulunmakla yükümlü olduklarının bilincinde olmalıdırlar.

Bir örnekle bu konudaki düşüncelerime açıklık getirmek istiyorum: Dava konusu olan yazımda, Türkiye'de Kürtlerin yaşadığı, ulusal demokratik haklarının bugüne kadar çiğnendiği ve bu haklarının tanınması gerektiği teması işlenmiştir. Oysa, Türkiye'de yaygın olan resmi görüşe göre "Türkiye'de Kürt yoktur. Kürt diye isimlendirilen vatandaşlarımız, dağlı Türkler'dir. Türkiye'de ayrı bir Kürt halkının varlığını savlayanlar, bölücülük suçu işlemektedirler ve mutlaka cezalandırılmaları gerekir." Bu yaygın inancı taşıyan ve yargı erkini kullanmakla görevli bir kişinin tarafsız davranması ve adil olması mümkün müdür? Kuşkusuz bu sorunun yanıtı 'hayır'dır.

Yaygın düşünce ve inançların yargı erkini kullanan insanları da etkilemesi kaçınılmaz olduğuna göre, yargı sistemimizi öznellikten kurtararak, hukuka bağlı demokratik bir toplum olabilmemizin ilk koşulu, her türlü düşünceyi açıklamanın, yaymanın ve örgütlemenin suç olmaktan çıkarılmasıdır.

Bu konudaki yasal düzenlemeler, gerçekleşinceye kadar, demokrasimizin tek güvencesi hukuka bağlı ve tarafsız yargıçlar olacaktır.

2) Ceza Hukukunda Suçun Kanuniliği İlkesi Temel Bir Kuraldır.

Bana isnat edilen suç, "basın yoluyla bölücülük propagandası" yapmaktır. Bölücülük suçunun ne olduğu açık seçik biçimde ortaya konulmadan, bir vatandaşın bölücülükle suçlanması, hukuka aykırıdır. Çünkü "suçun kanuniliği ilkesi" çağdaş ceza hukukunun temel ilkelerinden biridir. Suçun kanuniliği demek, onun yasada "efradını cami, ağyarını mani" bir anlayışla ve hiç bir tereddüte yer bırakmayacak biçimde, açık ve seçik olarak tarif edilmiş olmasıdır. Oysa, Türk ceza mevzuatında bölücülük diye bir suç tarif edilmemiştir. Öte yandan bize uygulanması istenen 3717 sayılı TMY'nin 8. maddesi ile de böyle bir suç öngörülmemiş ve bölücülük suçunun tarifi yapılmamıştır. Keza, iddianamede de bölücülük suçunun tarifi yapılmamış ve davaya konu olan yazılarımızda da "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü"nü hedef alan eylemimizin ne olduğu belirtilmemiştir.

Bölücülük suçlamasından kasıt, TC devletinin, ülkesini ve milletini bölerek ayrı bir devlet kurma istek ve iradesinin açığa vurulması ise, Birlik dergisinin, Eylül 1991 tarihli, 10. sayısındaki yazımda böyle bir suçlamayı haklı gösterecek tek bir cümle, hatta tek bir sözcük gösterilemez. Tam tersine yazıda, baştan sona kadar Türkler'in ve Kürtler'in özgür iradeye dayalı kardeşçe birliği savunulmakta ve bu birliğin koşulları sergilenerek, nasıl gerçekleştirileceği anlatılmaktadır. İddianamede beni suçlamak için yazıdan seçilen cümleler de, iddia edildiği gibi, bölücülüğü değil, birlikte yaşamanın koşullarını açıklayan kanıtlardır. Yasalarda yer almayan ve tarifi yapılmayan bir suç isnadıyla hakkımda dava açılmış olması, hukuka aykırı olduğu kadar, yasal dayanaktan da yoksundur. Bu nedenle iddianamenin yok sayılarak, davanın reddedilmesi gerekir.

3) Yayın Yoluyla İşlenen Suçlarda Suç Konusu Olan Metnin Bir Bütün Olarak Değerlendirilmesi Ceza Hukukunun Bir Diğer Temel İlkesidir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri, Türk ceza sisteminde düşünceyi suç sayan ve ağır ceza yaptırımlarına bağlayan anlayış devam edegelmiş ve bugün de yürürlüktedir. 70 yıldır düşüncenin suç sayıldığı Türk yargı sisteminde, düşünce suçlarının yargılanmasında bazı kurallar oluşmuştur. Bunların başında gelen kural, dava konusu olan bir yazılı metnin, bir bütün olarak de-

ğerlendirilmesi gerektiği ilkesidir. Bu gibi davalarda suçlanan metinden bir iki cümle seçilerek, suç isnadında bulunulmasının, hukukla bağdaşmadığı Yargıtay kararlarıyla uyulması zorunlu bir içtihad haline gelmiştir. Oysa iddianamede, suçlanan yazımdan sadece şu üç cümle alınarak, bölücülük suçu işlediğim iddia edilmekte ve cezalandırılmam istenmektedir: "Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözülmüne ilişkin önerilerin açıklanmasını engelleyen Anayasa hükümlerinin değiştirilmesi...", "... Kürt sorununun çözümüne ilişkin düşünceler, özgürce örgütlenebilmeli, Kürtlerin bağımsız siyasal partileri kurulmalıdır.", "...Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü inceleme serbest olmalıdır." Bu cümlelerin hiç birinde "TC devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan" ayrı bir Kürt devleti kurma düşüncesine ya da bu düşüncenin tasavvuruna ilişkin bir ifade bulmak mümkün değildir. Kaldı ki, Yargıtay içtihadlarına göre, yazının tümü incelendiğinde, iddianın tam aksine, Türklerle Kürtlerin birlikte yaşamalarının zorunluluğu vurgulanarak, bu birlik için gerekli ön koşulların açıklandığı ve bölücülüğe yol açan uygulamaların eleştirildiği görülecektir.

Tarihin hiç bir döneminde, dünyanın hiç bir ülkesinde inkara, zora ve baskıya dayalı bir ulusal birliğin kurulduğu görülmemiştir. Bunun en canlı örneği Türkiye'dir. Ulusal birlik adına 70 yıldır uygulanan inkarcı ve baskıcı politikalar iflas etmiştir. Bu nedenle, Kürtlerin varlığını inkar eden, zora ve baskıya dayalı "ulusal birlik" politikasının bölücü bir politika olduğu yadsınamayacak biçimde kesinlik kazanmıştır. Türkiye'nin içine girdiği bugünkü bunalımların ve ülke bütünlüğünü tehdit eden gelişmelerin kaynağında da bu bölücü politikalar vardır.

Objektif verilere dayanarak ortaya koyduğumuz bu gerçekler, bölücülük savının, öznelliği ağır basan bir sav olduğunu göstermektedir. Gerçekten, Kürtlerin varlığını benimseyerek, Kürtlerle Türklerin birlikte yaşamalarının koşullarını araştıran düşünceleri, bölücülükle suçlayarak bir baskı ortamı yaratanlar, nesnel olarak bölücülük yapmaktadırlar.

Ceza hukukunda suçun nesnelliği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Kişiden kişiye değişen, subjektif bir suç ve ceza anlayışı, kamu vicdanını rahatsız eder. Çağdaş ceza hukukunda, düşünce suçlarına yer verilmemesinin bir nedeni de bu suçların öznelliğidir. Öznelliği ağır basan bir değerlendirmenin ürünü olan bu dava da aynı nedenlerle hukuka aykırıdır.

4).Kanunların Genelliği ve Herkesin Kanun Önünde Eşitliği Hukukun Temel İlkesidir.

Hukuka bağlı bir ülkede, kanunların genelliği ve herkese eşit olarak uygulanması esastır. Oysa, Kürt sorununa ilişkin görüş ve düşüncelerin açıklanması sadedinde, büyük basında çıkan, dava konusu yazılarla aynı nitelikli yüzlerce yazının kovuşturma dışı bırakılması, kanunların genelliği ve herkesin kanun önünde eşitliği ilkesiyle bağdaşmayan bir uygulamadır. Bu konudaki yayınların çokluğu nedeniyle, her yazıya ve her kitaba dava açılması halinde DGM'lerin kilitlenmesi ve asli görevlerini yapamaz bir duruma düşmeleri kaçınılmazdır. Bugün Türkiye'de Kürt sorunu, siyasal ve toplumsal yaşamın önde gelen ve en önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Türkiye kamuoyunu, devleti, komşu Ortadoğu ülkelerini ve Türkiye'nin Batı'lı müttefiklerini çok yakından ilgilendiren ve sürekli meşgul eden bir sorundur. Radyo, TV ve yazılı basın, hemen her gün Kürt sorununu işlemekte ve bu soruna değgin haberler yaymaktadırlar. Batı'nın büyük merkezlerinde, Avrupa Konseyi toplantılarında, Avrupa Parlamentosu'nun hemen her oturumunda Kürt sorununa ilişkin raporlar tartışılmakta, açıklamalar yapılmakta ve kararlar alınmaktadır.

Etkili gazetelerin köşe yazarları, sık sık Kürt sorununa ilişkin çözümlemeler yapmakta ve çözüm önerileri getirmektedirler.

Bu yayınlarda, genel olarak, dava konusu yazılardaki gibi önemi nedeniyle Kürt sorununun tartışılıp, konuşulmasını engelleyen yasal düzenlemelerin yapılması ve soruna ilişkin çözüm önerilerinin görüşülmesi gerektiği vurgulanmakta, Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskıların kaldırılması, Kürtçe eğitimin ve her türlü yayının özgürleştirilmesi istenmektedir.

Yüksek mahkemenize sunduğum dosyada bu yayınların çok çeşitli örnekleri vardır:

1. 19.8.1992 tarihli Cumhuriyet gazetesinde İlhan Selçuk, "Terörün ortadan kalkması için , yasakların ortadan kalkması, Kürt kimliğinin ve kültürünün dışavurumunu sağlayacak bütün özgürlüklerin sağlanması gerekir.

Şiddet eylemine başvurmadıkça, bütün anlatım biçimlerine yol açılmalıdır. Kürtlerin partileriyle, düğünleriyle, dernekleriyle, özgürce yaşamaları gerekir. Çağdaş demokrasinin eksiksiz benimsenmesinden sonra neyin ne olduğu ortaya çıkabilir. Kürt, televizyonunu kursun, gazetesini çıkarsın, dergisi toplatılmasın!..." diye yazmaktadır.

II. 19.8.1992 tarihli Sabah gazetesinde Ahmet Tan, "Hükümet serbest tartışma ortamını derhal yaratmalıdır. Kürtçe TV, gerekiyorsa eğitim, Kürtçe okullara bile izin verilmelidir." demektedir.

III. Aynı günlü Milliyet gazetesinin 13. sayfasında Taha Akyol; "Güneydoğu sorununun serbestçe tartışılması gerektiği tezi ilke olarak doğrudur 'ayrı devlet veya federasyon' diye propaganda yapanlar, yasak kitapları binlerce tiraj halinde dağıtanlar, açıkça konuşabilmeli, tartışma açılmalıdır." diye yazmaktadır.

IV. Sabah gazetesinin 22.8.1992 tarihli sayısının 9. sayfasında Cengiz Çandar, "Devlet vatandaşlarının bir bölümünü terörle göbek bağını kesmek için, onların vatandaşlık haklarını kabul eden uygulamalara geçmelidir. Yani onların 'farklı etnik kimliklerini' ve bundan doğan 'etnik haklarını'...

"...Tabusuz bir Türkiye ve Kürtlerin hiç değilse 'kültürel özerklik sahibi' olabilecekleri bir Türkiye!" düşüncesini savunmaktadır.

V. Yine 22.8.1992 günlü Sabah gazetesinde Mehmet Ali Birand; "Hazırlanacak reform paketinde üzerinde durulması gereken en önemli unsurlardan biri de, Kürtlerin siyasi örgütlenme hakkının tanınmasıdır. Eğer bu insanlara 'vatandaşımız' diyorsak, onlara da siyasi parti kurma ve mecliste söz hakkı vermemiz, yani, ileride diyalog kurabileceğimiz mekanizmalar oluşturmamız gerekir." diye yazmaktadır.

VI. 22.8.1992 günlü Cumhuriyet'te Uğur Mumcu; "Kürtlere kültürel kimliklerini geliştirmek için, gerekli olan bütün hak ve özgürlükler verilmelidir. Bu da altında imzamız bulunan Paris Şartı'nın da bir gereğidir.

AGİK sürecinde TC hükümetinin başka türlü davranması da olanaksızdır." diye yazmaktadır.

VII. 23.8.1992 günlü Milliyet'te Ali Sirmen; "Kürt realitesi, Kürt kimliğinin tanınması, insanların istedikleri dilde eğitim görmesi yayın yapması, TV izlemesi demektir.

"...Kürt realitesinin lafta tanınmasının bir anlamı yoktur." demektedir.

VIII. 2000'e Doğru dergisinin 23.8.1992 günlü 34. sayısının 8. sayfasında şu önerilere yer verilmektedir:

1. "Kürt realitesi Anayasa'ya yazılmalıdır,

2. Olağanüstü hal uygulamasına son verilsin,

3. İsteyen Kürt partisi kurabilsin,

4. Genel af çıkarılsın,

5. Bu koşullar yerine getirildikten sonra, Güneydoğu'da yapılacak bir referandumla Kürt halkının birlikte yaşamayı isteyip istemediği belirlensin."

IX. 25.8.1992 tarihli Hürriyet gazetesinde Ertuğrul Özkök, gönüllü beraberlik için referandumu savunmakta "...Üniter devlet arzusu tescil edildikten sonra, her türlü etnik ve demokratik hakkın tescilini ve uygulamasını sağlayalım." demektedir.

X. Özgür Gündem gazetesinde Yaşar Kaya, "Kürt realitesi varsa, Kürt kültürü ve bu kültürün okulları olacaktır. Kürt dilinin televizyonu olacaktır. Kürtler, yerel ve politik örgütlenmelerini kendileri yapacaklar, kendilerini ifade ederek ulusal kurumlara sahip olacaklardır. Bunları Anayasa'da garanti altına alalım; hukuki düzenlemelerini ona göre yapalım; Kürt kültür kurumlarına işlerlik kazandıralım. Bunlar zaten dünyadaki her ulusun haketmiş olduğu statülerdir." diye yazmaktadır.

Gazete yayınları dışında Kürt sorununa ilişkin binlerce kitap yayınlanmıştır. Bu kitaplarda Kürtlerin tarihi, sosyal ve politik statüleri incelenmekte ve Kürt sorununun çıkış nedenleri anlatılarak, çözüm önerileri sergilenmektedir. Güncellikleri nedeniyle Kürt sorununa değinen iki kitaptan söz etmekte yarar görüyorum.

I. Rafet Balli'nın hazırladığı ve Cem Yayınevi tarafından yayımlanan "KÜRT DOSYASI" adlı yedi yüz sayfalık eser, 25 Kürt politikacı, bilim adamı ve sanatçı aydının Kürt sorununa ilişkin düşüncelerini ve çözüm önerilerini kapsamaktadır.

II. Metin Sever'in hazırladığı ve yine Cem Yayınevi tarafından "KÜRT SORUNUNDA, AYDINLARIMIZ NE DÜŞÜNÜYOR?" adlı üç yüz dört sayfalık eserde de 30 kadar Türk aydınının Kürt sorununa bakışı ve çözüm önerileri sergilenmektedir.

Her iki kitaptaki düşünce ve öneriler, büyük ölçüde dava konusu yazılarla bir benzerlik içindedirler.

Ayrıca, siyasi partilerimizin ve liderlerinin, Kürt sorununa ilişkin olarak kamuoyuna açıkladıkları çeşitli karar, program ve önerilerde de dava konusu düşüncelere benzerlik gösteren pek çok açıklama vardır. Bunlardan bir bölümüne değinmek yararlı olur.

1. 19.8.1992 tarihli Milliyet ve Sabah gazetelerinde Kürt sorununa ilişkin olarak Sayın Cumhurbaşkanı Turgut Özal'la yapılmış birer röportaj yer almaktadır. Sayın Cumhurbaşkanı, bu konuda şunları söylemektedir:

"... Hükümet, serbest tartışma havasını derhal yaratmalıdır. Kürtçe TV, gerekiyorsa eğitim, Kürtçe okullara bile izin verilmelidir.

"... Federasyon kurulması yolunda bir düşünce yoktur. Ancak, federasyon yanlılarının tezlerini çürütmek üzere bu konuyu da tartışmalıyız."

II. Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Temmuz 1990 tarihli MYK kararı ile yayımladığı "Güneydoğu Raporu" Kürt sorununu bütün yönleriyle incelemektedir. Bu raporun IV-C Demokratikleşme bölümünde şu düşüncelere yer verilmiştir:

- Kürt kimliği kabul edilerek, kendine Kürt kökenliyim diyen yurttaşlara bu kişiliklerini hayatın her alanında istedikleri gibi ve özgürce ifade hakkına sahip olmaları olanağı sağlanacaktır.

Bu çerçevede anadil yasağı ile ilgili her türlü düzenleme yürürlükten kaldırılacak, yurttaşların anadillerinde serbestçe konuşabilmesi, yazabilmesi, öğretebilmesi, bu dillerde değişik kültürel faaliyetlerde bulunabilmesi güvence altına alınacaktır.

- Değişik kültür ve dillerin topluma, tarihe ve kültürlere saygı anlayışı içerisinde, akademik bir çalışma olarak araştırılması, devlet eliyle düzenlenecek, bu amaçla araştırma birimleri, enstitüler kurulacaktır.

III. DYP - SHP ortak hükümet protokolünün ek-3'teki 56. sayfasında Kürt sorununa ilişkin şu ifadeler yer almaktadır:

"Herkesin kendi anadilini, kültürünü, tarihini, folklorünü, dini inançlarını araştırması ve geliştirmesi temel insan hak ve özgürlüğü kapsamı içindedir. Bu haklar, yasalar çerçevesinde sağlanacaktır.

IV. DYP - SHP ortak hükümetinin TBMM'den güvenoyu almasından sonra, 1991 yılının Aralık ayında, Başbakan Süleyman Demirel ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'nün birlikte çıktıkları bir Güneydoğu gezisinde, Başbakan Demirel, hükümet adına şu açıklamayı yapmıştır: "Kürt realitesini tanıyoruz. Bunun bütün gerekleri yapılacaktır."

Bu açıklama ile Türkiye cumhuriyeti Kürt sorunu konusunda yeni bir dönemi başlatmıştır. Devlet adına yapılan bu açıklamada, artık Kürt sorununun özgürce tartışılabileceği ve bu soruna ilişkin çözüm önerilerinin serbestçe açıklanabileceği ve bu konuda yeni bir dönemin başlatılmış olduğu yurt ve dünya kamuoyu önünde taahhüt edilmiştir.

Kürt sorununa ilişkin düşüncelerin bu ölçüde geliştiği, kamuoyunda olduğu kadar devlet katında da Kürt realitesinin yaygın biçimde benimsenerek, tartışıldığı bir ortamda, benzer nitelikli kişisel düşüncelerimin kovuşturma konusu

yapılması, kanunların genelliği ve herkesin kanun önünde eşitliği ilkelerine aykırıdır. Bu nedenle de yüksek mahkemenizde açılan bu dava, hukuka aykırı olduğu kadar, yasal dayanaktan da yoksundur.

5) Çağdaş Devlet Vatandaşa Tuzak Kurmaz

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, her konuşmasında "Kürt sorunu, federasyon istemleri de dahil, bütün boyutlarıyla tartışılsın!" diyerek, bu konuda düşüncesi olan düşün adamlarını ve politikacıları sık sık teşvik etmektedir. Öte yandan Başbakan Süleyman Demirel de "Kürt realitesini tanıyoruz", "... Düşünen herkes, her konuda düşüncelerini açıklamalıdır. Konuşan, örgütlü bir sivil toplum istiyoruz.", "Demokrasi ancak örgütlü bir sivil toplumda gerçekleşebilir." açıklamalarıyla, düşünen herkesin düşüncelerini açıklamasını ve bunların örgütlenmesini istemektedir.

Yetkililerin, vatandaşları düşüncelerini açıklamaya ve düşünceleri doğrultusunda örgütlenmeye teşvik etmeleri, devletin güvencesi altında yapılan bir çağrıdır. Devlet adına yapılan bu çağrıları ciddiye alarak, düşüncelerini açıklayan vatandaşların kovuşturmaya uğraması, güven sarsıcı olduğu kadar, devlet ciddiyetiyle de bağdaşmaz.

Devlet erklerinin ayrı ayrı kullanılmasına karşın, devlet bir bütündür. Yargı erki de bu bütünün bir parçasıdır. Bu erki kullananlar da yurtta ve dünyadaki gelişmelere uymak zorundadırlar. Toplumsal gelişmeyle çelişen yasaları, yeni yorumlarla gelişmeye engel olmaktan çıkarmak, yargının görevidir.

Düşüncelerini açıklayan bir vatandaşın suçlanarak, ceza tehdidi altında tutulması, onu, bunları açıklamaya, teşvik eden devleti, vatandaşlarına tuzak kuran bir devlet konumuna düşürür. Sözü ile eylemi (kavli ile fiili) birbirine uymayan devlet, çağdaş ve güvenilir bir devlet olamaz. Ancak, hukuk tanımayan bir aşiret devleti olabilir bu devlet. Yargı erkini kullanmakla görevli savcı ve yargıçların devleti, vatandaşlarına tuzak kuran sözü ve eylemleri çelişkili bir aşiret konumuna düşürecek her türlü tasarruftan özenle kaçınmaları gerekir. Yasal dayanağı olsa bile, toplumsal gelişmeyle bağdaşmayan ve evrensel hukuka aykırı davalar açarak devlet kavramını yıkmaya ve Türkiye Cumhuriyeti devletini tuzakçı bir devlet konumuna düşürmeye kimsenin hakkı yoktur.

6) Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler, Devletin Diğer Erkleri Gibi Yargı Erkinin Kullanılmasında da Bağlayıcıdır.

Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası ile getirilen hüküm şöyledir: "... Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar, kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz."

Türkiye, Avrupa Konseyi'nin üyesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile Avrupa İnsan Hakları Divanı'na bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Yargı erkini kullanmanın sınırsız bir hak olmadığını ve kesinleşmiş yargı kararlarının denetlenebilirliğini kabul etmiştir.

Keza Türkiye, başta Lozan Anlaşması'nın 38 ve 39. maddeleri olmak üzere, Helsinki Sonuç Belgesi, AGİK sürecindeki Paris Şartı, Moskova Anlaşması ve benzeri sözleşmelerle Türkiye'de yaşayan tüm etnik ve ulusal toplulukların dil, din ve kültür haklarını özgürce kullanmalarına olanak sağlayacağını kabul ve taahhüt etmiştir.

Bu sözleşmeler önünde, Türkiye'deki Kürtlerin kendi dillerini özgürce kullanabilmeleri, Kürtçe eğitim görmeleri, Kürt kültürünü geliştirebilmeleri ve Kürt dilinde serbestçe yayın yapmaları, devletin taahhüt ettiği bir haktır. Bu hakkın kullanılması engellenemez.

Çağımız, insan hakları ve demokrasi çağıdır. Eşitlik, özgürlük, dayanışma ve insan hakları kavramları, çağın demokrasi anlayışını belirleyen temel insani değerlerdir. Bu değerlerin gerisinde kalmış yasalardan kaynaklanan devlet yetkileri, meşru sayılamaz. Bu nedenle yargı erkini kullananların, dünyadaki gelişmeleri yakından izleyerek, çağı bütün özellikleriyle algılamaları görevlerinin bir gereğidir. Aksi halde, meşruiyeti tartışmalı olan devlet yetkisi kullanılmış olacağından, hem vatandaşlar haksızlığa uğrayacak hem de devletin saygınlığı zedelenecektir.

Bu dava, vatandaşların, Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerden doğan haklarını yoksayarak açılmış bir davadır. Bu nedenle çağın temel insani değerlerine ve hukuka aykırıdır. Reddedilmesi gerekir.

7) Acaba Bu Dava Neden Açılmıştır?

Hukuka aykırı, yasal dayanağı olmayan, çağdaş gelişmeye ve demokratik kazanımlara ters düşen böyle bir davanın açılmış olmasının mantığını yakalamak son derece güçtür; ama bu davanın neden açıldığını sormak ve bu soruya nesnel verilere uygun objektif bir yanıt bulmak, Türkiye'de yargı bağımsızlığının sınırlarını belirlemede büyük önem taşır. Kuşkusuz, savcılar istedikleri davayı açmakta özgürdürler. Ancak, bu özgürlük sınırsız değildir. Savcıların yetkileri yanında, maddi ve manevi sorumlulukları da vardır. Dava açma özgürlükleri bu sorumlulukların sınırları içinde geçerlidir. Düşünce suçları söz konusu olduğunda, açılacak davalarda şu ilkeler gözetilmelidir:

a. Açılacak davanın evrensel hukuka uygunluğu konusuna özen gösterilmelidir.

b. Suçun kanuniliği ve yasaların genelliği ilkeleri, belirleyici olmalıdır.

c. Çağdaş gelişmeye, insan haklarına ve demokrasinin evrensel ilkelerine ters düşmemelidir.

d. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırı düşmemelidir.

Bu kurallara uymayan düşünce suçları kapsamındaki davalar, keyfe göre açılmış davalar olarak anılmaya yargılıdırlar.

Tehdit amacıyla ya da beğenilmeyen düşünceleri mahkum etmek için dava açma girişimlerinin, mahkemeleri fuzuli yere işgal etmek, yargıya olan güveni sarsmak, demokratik devlet kavramını zedelemek gibi vahim sonuçları vardır.

Hukuk eğitimi görmüş, görev ve sorumluluk bilinci taşıyan bir savcının, salt yetkilerini kullanma özgürlüğüne dayanarak, hukuka aykırı bir dava açması düşünülemez.

Görülmekte olan davayı açan sayın savcı ile kişisel bir ihtilafım yoktur; beni şahsen tanıdıklarını da sanmıyorum. Bu nedenle söz konusu dava, kişisel bir husumetin ürünü olamaz. Sayın savcının kişisel görüşleriyle bağdaşmayan bir düşünceyi mahkum ettirme isteğinden kaynaklanan bir girişim olması da olası görünmüyor. Çünkü, günlük basında çıkan ve dava konusu yazıyla aynı nitelikteki yüzlerce yazının hiç birisi hakkında dava açılmamıştır. Üstelik, dava konusu yazı, dar bir çerçevede okunan aylık bir dergide yayınlanmıştır. Günlük gazeteler dururken, bu yazının seçilip suçlanması, kişisel inançlardan kaynaklanan bir tepkiyle açıklanamaz. Sayın savcının yüksek mahkemeyi fuzuli yere işgal etmek ve yargıya olan güveni sarsmak gibi bir niyeti de olamaz.

Hukuka aykırı, yasal dayanağı olmayan ve kişisel bir motivasyonla da açıklanması olanaksız bu davanın açılmasını zorunlu kılan tek bir neden kalmaktadır. Bu da, sayın savcının iradesini aşan, etkili bir müdahalenin devreye girmiş olması olasılığıdır.

Yargı bağımsızlığına gölge düşürecek bu olasılığı düşünmek zorunda kaldığım için son derece üzgünüm. Öznel nedenleri bilmediğimden, nesnel verilerle bu sonuca varmış bulunuyorum. Amacım, yargıya olan güvenin ve demokratik devlet kavramının zedelenmesine yol açan uygulamaların son bulmasına katkıda bulunmaktır.

Sonuç ve İstem:

Hangi nedenle olursa olsun, yazılı olarak açıkladığım düşüncelerden ötürü, hakkımda mahkumiyet öneren bu dava ile ilgili iddianamenin, evrensel hukuka, ceza hukukunun temel ilkelerine ve demokratik devlet geleneğine aykırı olması nedeniyle yoksayılarak reddedilmesini ve beraatime karar verilmesini talep ediyorum.

Tarık Ziya Ekinci

Karar:

Savunmaları takiben verilen kısa bir aradan sonra, iddia makamındaki görevli savcı, esas hakkındaki mütalaasını bildirmek üzere söz aldı ve unsurları mevcut olmadığından, suçun oluşmadığını açıklayarak, sanıkların tümünün beraatini istedi.

Mahkeme başkanı, heyetle görüştükten sonra, suç unsurlarının olmayışı nedeniyle, suçun oluşmadığına ve savcılık mütalaaası doğrultusunda sanıkların tümünün beraatine karar verildiğini açıklayarak, davanın bittiğini bildirdi.

Davanın bittiğinin açıklanmasından sonra, mahkeme başkanı, özel olarak şu açıklamayı yaptı: "Savunmada ileri sürdüğünüz görüşlerin biri hariç tümüne katılıyoruz. Katılmadığınız husus şudur; savcılar da dahil bu mahkemeyi oluşturan yargıçlardan hiç kimse, dışarıdan yapılacak bir müdahaleyi asla kabul etmez. Aksi halde, bağımsız yargıyı temsilen varlık nedenimiz kalmaz. Bu gerçeğin bilinmesi için, bu açıklamayı yapıyorum" diye ekledi.

IV Güneydoğu Gezisinde Yaşanan Olaylar

Türkiye'nin demokratikleşmesi sürecine katkıda bulunmak için çeşitli platformlarda çalıştım. Bunlardan biri de "Kürt Sorununun Çözümünde Aydın İnisiyatifi"dir. Türk ve Kürt aydınlarının ortak bir girişimi olan bu hareket; Aziz Nesin, Tarık Ziya Ekinci, Mehmet Ali Aslan, Hüsnü Okçuoğlu ve Prof. Gencay Gürsoy'un öncülüğünde oluşturulmuştur. Bugün de etkinliğini sürdürmektedir.

Bu hareketin yaptığı ilk eylem, PKK'nın 15 Mart 1993 tarihinde başlattığı tek taraflı ateşkes kararından sonraki gelişmeleri yerinde incelemek için oluşturulan bir gezi heyetinin Diyarbakır ve ilçelerinde yaptığı gezi ve temas çalışmalarıdır.

Aydın inisiyatifiyle İHD'nin ortaklaşa düzenledikleri bu gezi, 23 Nisan 1993 günü başlamış ve 25 Nisan 1993 günü son bulmuştur. Geziye Aydın İnisiyatifi'nden Tarık Ziya Ekinci, Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Prof. Dr. Gencay Gürsoy, Hüsnü Okçuoğlu ile İHD'den Genel Sekreter Hüsnü Öndül ve Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar katılmışlardır. Gezi sonunda heyet üyelerinin hazırladığı ve kamuoyuna açıklanan raporu, tarihsel bir belge olduğu için, buraya almakta yarar görüyorum.

İHD ile Aydın Girişiminin Diyarbakır Gezi Raporu

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde PKK'nın ateşkes kararından sonraki gelişmeleri, yerinde incelemek üzere İHD'den Genel Sekreter Hüsnü Öndül ve Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar ile Aydın Girişimi'nden Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Tarık Ziya Ekinci, Hüsnü Okçuoğlu ve Prof. Dr. Gencay Gürsoy'dan oluşan bir heyet, 23-25 Nisan 1993 günleri, Diyarbakır Merkez, Dicle, Lice, Kulp ve Bismil ileçeleriyle kimi köylerinde bir inceleme gezisi yapmıştır.

İlk gün (23.4.1993)

a) Merkez İlçe'de, Dicle'ye bağlı Kelekçi köyü ile komşu köylerde güvenlik operasyonlarından sonra köylerini terkederek, Diyarbakır'a göç eden köylülerle, köy muhtarlarının katıldığı bir toplantı düzenlenmiş ve köylülerin şikayetleri dinlenmiştir.

b) Aynı gün, Diyarbakır il merkezinde örgütlü siyasal parti, sendika ve demokratik kitle örgütü temsilcilerinden yirmiyi aşkın yetkilinin katıldığı ortak bir toplantı düzenlenmiş ve ateşkes sürecinde ilin güvenlik sorunlarıyla, ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunları tartışılarak bilgi edinilmiştir.

İkinci gün (24.4.1993)

İki heyet halinde çalışılmış, Prof. Dr. Gencay Gürsoy, Hüsnü Okçuoğlu ve Zübeyir Aydar, Dicle ilçesiyle bu ilçenin Kelekçi ve Değirmen köylerinde; Tarık Ziya Ekinci, Prof. Dr. Coşkun Özdemir ve Hüsnü Öndül de Lice ve Kulp ilçeleriyle, Lice'nin Fum köyünde inceleme yapmışlardır.

Anılan ilçelerde kaymakam, savcı, belediye başkanı ve benzeri yetkililer ziyaret edilerek, bilgi alınmış ve halktan vatandaşların şikayetleri dinlenmiştir.

Üçüncü Gün (25.4.1993)

Kimi yerel demokratik kitle örgütü temsilcilerinin de katıldığı heyet, gezinin üçüncü günü, Bismil ilçesinde incelemeler yapmış ve daha sonra da Tepecik köyüne gitmiştir.

Bismil'de kaymakam ve emniyet müdürü ile görüşülmüş, ilçenin asayiş sorunları ile ekonomik ve sosyal sorunları hakkında bilgi alınmıştır. Daha sonra da kaymakamdan izin alınarak ve kaymakan H. Kenan Yozgatlı'nın verdiği güvenceyle, Tepecik köyüne gidilmiştir. Üç arabadan oluşan heyet mensupları, Tepecik köyü meydanında silahlı jandarmalar tarafından karşılanmış, köy korucusu muhtar Şemsettin Güneş ile korucu İzzettin Çelebi'nin açtıkları sürekli ateş altında küfürlü saldırılara hedef olmuşlardır. Şemsettin Güneş, ayrıca, heyet üyelerinden Tarık Ziya Ekinci ve Zübeyir Aydar'ı yumruklayarak, fiili saldırıda da bulunmuş ve evlerine kapatılan köylülerle görüşmelerine meydan vermeden heyeti ters yüz ederek, Bismil'e geri yollamıştır.

Bismil'e dönen heyet, kaymakamla görüşmek istemişse de kaymakamın telefona çıkmayışı nedeniyle buna muvaffak olamamıştır. Aynı gün Diyarbakır'a dönülmüş ve yapılan basın toplantısında dile getirilen şikayetler, Başbakan ve İçişleri Bakanı'na da yazılı olarak iletilmiştir. Aynı şikayetler, sözlü ve yazılı olarak Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne de iletilmiştir.

Üç günlük gezisini tamalayan heyet, aynı gün (25.41993) saat 18.40 uçağı ile İstanbul'a hareket etmiştir.

Gezi Boyunca Yetkililerle Halktan Alınan Bilgiler ve Yapılan Gözlemler:

1. Olaganüstü hal bölgesine giren Diyarbakır ve ilçelerinde PKK'nın tek taraflı olarak ilan ettiği ateşkes kararına, ciddiyetle uyduğu ve PKK'dan kay-

naklanan hiç bir güvenlik olayının çıkmadığı konusunda herkesin görüş birliği içinde olduğu saptanmıştır.

2. Güvenlik kuvvetlerinin, köylülere yönelik yıldırma, baskı, işkence, evlerin yakılıp, yıkılması ve köy boşaltılması biçimindeki operasyonları, ateşkesten sonra da aynı hızla sürdürülmektedir.

3. Köy koruculuğu sisteminin yaygınlaştırıldığı, köylülerin korucu olmaya zorlandığı ve reddedenlerin büyük baskı gördükleri saptanmıştır.

4. Yöredeki yaygın sosyal ilişkiler nedeniyle devlet yetkisi kullanan silahlı köy korucuları, köylü üzerinde dehşet verici bir nüfuz kurmuşlardır. Boşaltılan köyler, korucularla yakınları tarafından tasarruf edilmektedir.

Olağanüstü hal durumunun son bulacağı endişesiyle, korucular tarafından yapılan provakasyon ve ihbarlarla, köy operasyonlarına zemin hazırlanmaktadır. Son zamanlarda yörede görülen soygun ve yol kesme olaylarının da korucu tertibi olduğu konusundaki görüşler yaygındır.

Olağanüstü hal koşullarında çift maaş alan kimi devlet memurlarıyla, güvenlik mensuplarının, kışkırtıcılık yapan köy korucularına destek oldukları kanısı yaygındır.

5. Bölgede, köylerden ilçelere ve ilçelerden de başta Diyarbakır olmak üzere batıya doğru sürekli bir göç olayı yaşanmaktadır. Göç nedeniyle, ilçe merkezlerindeki nüfus yapısı tamamen değişmiştir.

6. Sık sık yapılan köy operasyonları dolayısıyla, köylü, korku ve yılgınlık içindedir. Üretim büyük ölçüde durmuştur. İnsanlar gelecek kaygısı taşımaktadırlar.

Yerinden olmuş, üretimden kopuk, yılgın ve gelecek kaygısı içindeki köylü yığınları patlamaya hazır bir gerilim içine girmişlerdir.

7. Lice ve Kulp'ta köylerde eğitim tamamen durmuş, sağlık hizmetleri en alt düzeye inmiştir. Diğer ilçelerde de bu temel hizmetler, eskiye oranla gerilemiştir.

8. Halk, köy operasyonlarının durdurulmasını, olağanüstü halin kaldırılmasını ve koruculuk sistemine son verilmesini istemektedir.

Göçe zorlanmış köylüler, baskıların kalkmasını, özgürce köylerine dönmeyi ve yeniden üretime katılmanın özgün koşullarına kavuşmayı beklemektedirler.

Barış İçin Alınması Gereken Acil Önlemler ve Önerilerimiz

1. Olağanüstü hal durumu süratle kaldırılmalıdır.

2. Köy koruculuğu sistemine son verilmelidir.

3. Özgün sosyal koşullar nedeniyle, yerel otoriteler haline gelen korucular, sistem son bulsa da, etkinliklerini sürdüreceklerinden, bunlara karşı köylüyü koruyacak, uzun erimli idari önlemler geliştirilmelidir.

4. Sürülen ya da göçe zorlanan köylülerin özgürce köylerine dönebilmelerinin koşulları hazırlanmalı, korucuların ya da korucu yakınlarının el koydukları evler, tarla, bağ ve bahçeler eski sahiplerine geri verilmelidir.

5. Köy operasyonları durdurulmalı ve askeri kuvvetler geri çekilmelidir. Bölgenin güvenliği kolluk kuvvetlerine devredilmeli ve idare sivilleştirilmelidir.

6. Bu acil önlemler alınmadan, ne kalıcı bir barışı sağlamak ne demokratikleşme yolunda adımlar atmak ne de Kürt sorununun çözümüne ilişkin programlar geliştirmek mümkündür.

7. Devlet her şeyden önce, vatandaşlarının huzur ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu görevin yapılması için, öncelikle baskıların son bulmasını, gerginliğin giderilmesini ve bölge insanının korkudan kurtarılarak, dinginliğe kavuşturulmasının sağlanmasını ivedi bir önlem olarak öneriyoruz.

10.5.1993.

Not: Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Bismil gezisine katılamamıştır.

GEZİ HEYETİ

Dr. Tarık Ziya Ekinci (imza)

Prof. Dr Coşkun Özdemir (imza)

Av. Hüsnü Okçuoğlu (imza)

Prof. Dr. Gencay Gürsoy (imza)

Av. Hüsnü Öndül (imza)

Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar (imza)

Nakış Kalan Bir Cinayet Girişimi

Aydın girişimiyle, İHD ortak heyetinin Diyarbakır'da yaptığı gezinin, yaşanan önemli bir olay olarak değerlendirilmesinde ve heyet raporunun buraya alınmasındaki amaç, gezinin üçüncü günü Bismil'in Tepecik köyünde, özellikle şahsımı hedef alan silahlı ve fiili saldırı olayı ile bunu önceleyen girişimleri anlatarak, devlet adına yapılan akıl dışı uygulamaları sergilemek içindir. Daha önce de annemin hastalığı ve ölümü nedeniyle Diyarbakır'a yaptığım ziyaretlerde sivil güvenlik görevlileri tarafından sürekli izlendim. Kaldığım otelden ve uğradığım yerlerden çıkarken, her zaman, içinde beni izleyen, sivil güvenlik görevlilerinin bulunduğu bir emniyet arabasını beklerken gördüm. Diyarbakır'da gittiğim her yerde aynı ekip tarafından izlendim.

Bu önlemlerin, insanların benimle temas etmelerini engellemek ve beni soyutlamak amacıyla alındığını düşünüyordum. Oysa yanılmışım; daha sonraki olaylar, soyutlama düşüncesi yanında fırsat çıkarsa beni fizik olarak da ortadan kaldırmanın amaçlandığını göstermektedir.

Ateşkes konusunu incelemek için oluşturulan gezi heyetinin birinci günkü çalışmaları sonunda, Demir Otel'in lobisinde, bizi ziyarete gelen demokratik kitle örgütlerinin temsilcileriyle görüşürken, resepsiyondan aldığım bir telefonda otel girişinde beni görmek isteyen bir tanıdığımın beklemekte olduğu bildirilerek, aşağıya inmem istendi. Tanınmış Kürt yazarı Musa Anter'in aynı yöntemle çağırılarak öldürüldüğünü bildiğim için, ihtiyatlı davrandım. Telefonda adını ve kimliğini öğrendiğim ziyaretçiyi tanımıyordum. Gelen kişinin otel lobisine çıkarılmasını ve beni heyetle birlikte ziyaret etmesini önerdim. Yukarıya çıkan Karacadağ köylülerinin kıyafetindeki yurttaşı tanımamıştım. Onun da beni tanımadığını tahmin ettim. Kendisini oturttuktan sonra, Prof. Dr. Coşkun Özdemir'i göstererek, onun, aradığı Tarık Ziya Ekinci olduğunu söyledim. Coşkun Bey'e dönerek Kürtçe sohbet etmek isteği yanıtsız kalınca, şaşkına döndü. Anında devreye girdim ve kendisine Kürtçe olarak; "Bak sen Tarık Ziya Ekinci'yi tanımıyorsun, onu ziyaret etmen için de hiç bir nedenin yoktur. Bundan bir süre önce Musa Anter'i de senin gibi birisi ziyaret etmiş ve dostça götürüp öldürmüştür. Anlaşılan sen de böyle bir görevi üstlendin. Önce Tarık Ziya Ekinci'yi tanıyacak, sonra da uygun bir zamanda öldüreceksin değil mi?" diye sordum. Tanımadığım ziyaretçim, paniğe kapıldı ve kalabalık içinde Tarık Ziya Ekinci'nin kim olduğunu öğrenemeden çekip gitti.

Ertesi günü Bismil gezisinde, ilçe kaymakamının bilgisi altında ve onun öne-

risiyle gittiğimiz Tepecik köyünde jandarma birliğinin gözetimi altında köy korucularının küfürlü ve silahlı saldırısına uğradık. Ateş altında, dakikalarca süren ölüm korkusu yaşadık. Saldırganlar, estirdikleri terör ve bize yaşattıkları korkulu dakikalardan tatmin olmamışlardı. Ayrıca beni yumruklayarak, yere yıktılar, başımdan yediğim darbelerden sersemlemiştim. Beyin kanaması ihtimalinden endişe eden nörolog Gencay Gürsoy, acil önlem almak üzere, Diyarbakır'da hastanaye kaldırılmamı önerdi. Aynı gün döneceğimiz için ihtiyaç olursa, gerekli incelemeyi İstanbul'da yaptırmak üzere acil inceleme önerisini erteledim..

Bu saldırı açıkça bir cana kast girişimiydi. Bir gün önceki planın değişik bir versiyonuydu. Bizimle birlikte geziye katılan Bismil'li gençlerin saldırıya tepki gösterecekleri düşünülmüştü. Çıkacak kargaşada başta ben olmak üzere bir iki kişiyi öldürmeyi planlamışlardı. Hiç bir tepki göstermeden verilen komutlara uyduğumuz için, plan tüm olarak uygulanamadı ve öldürme eylemi gerçekleştirilemedi.

Olayı ayrıntılarıyla basına yansıttığımız gibi, OHAL valiliğine ve içişleri bakanlığına da yazılı olarak bildirdik ve sorumluların cezalandırılmasını istedik. Aradan iki yıl geçtiği halde, başvurumuza hiç bir yanıt verilmedi ve bizden ek bir açıklama da istenmedi. Yalnız, her türlü güvenlik önlemini aldığı güvencesini vererek, köye gitmemize izin veren Bismil Kaymakamı H. Kenan Yozgatlı'ya, "Tepecik köyüne giden gezi heyeti içindeki gençlerin köy korucularına, 'TC'nin köpekleri' diye hakaret ettikleri için köyden kovulmuşlardır." diye, basın açıklaması yaptırılmıştır. Bu asılsız bir yalandı. Heyetin hazırladığı ortak raporda da belirtildiği gibi, köyün girişinde, arabalardan inmeden, tek bir kişinin, tek bir kelime kullanmasına fırsat kalmadan saldırıya uğradık ve can pazarı içinde anında geri döndük. Köy korucularına hakaret edildiği iddiası, öngörülen beklentiyi açığa vurmakta ve hazırlanan cinayet planını ele vermektedir. Heyeti oluşturan on beş kişinin, biraz da korkudan, tepkisiz kalması ve hiçbir açıklama beklemeden köyden çıkıp gitmesi, cinayetle bitecek büyük bir faciayı önlemiştir.

Yaptığımız şikayetlerin yanıtsız kalması, hazırlanan planın ilçe kaymakamını aşan bir olay olduğunu, OHAL valisiyle, içişleri bakanının da işin içinde olduklarını, kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya koymaktadır. Burada devreye giren ve bu sorumlu makamları harekete geçiren "devletin yüksek çıkarlarını" korumakla görevli odaklardır. Bir "devlet hainı"nin ortadan kaldırılması önerisini ortaya atan ve bunu planlayarak onaylatanlar, devlet benim

diyen ve kendilerini devletin çıkarlarını korumakla görevli sayan gizli örgütlerdir. Kuşkusuz, yıllardır peşimde koşan ve beni tasfiye etmek suretiyle menfur emellerini gerçekleştirmek isteyen odaklar, bu hedefe ulaşmaktan vazgeçmeyeceklerdir. Demokrasi mücadelesindeki kararlı tutumum devam ettiği takdirde -ki edecektir- daha pek çok tuzakla karşılaşacağımdan kuşku yoktur.

V. Kardeşim Yusuf Ekinci'nin Öldürülmesi Olayı

Bugüne kadar bana kurulan tuzaklar, yapılan tertipler ve indirilen çeşitli darbeler arasında, beni en çok sarsan ve yaşamımı alt üst eden olay, sevgili kardeşim Yusuf Ekinci'nin vahşice öldürülmesi olayıdır. Demokrasi düşmanlarına karşı, demokrasi ve insan hakları için en ön safta savaşım veren bendim. Ve bu savaşımı bugün de sürdürüyorum. Asıl hedef ben olmalıydım. Neden öldürmek için beni değil de sevgili Yusuf'u seçtiklerini hala anlamış değilim. Yusuf, yedi erkek kardeşin en küçüğüydü. Mesleği ile uğraşan, herkesin sevdiği ve saydığı bir avukattı. Meslektaşları arasında da beğeni gören bir konum sağlamıştı. Hiç kimseyle kişisel, ailevi ya da mesleki bir ihtilafı yoktu. Her türlü aktif politik etkinliğin dışındaydı. Kürtleri canından bezdiren baskı ve şiddet olaylarını, Kürt kökenli bir aydın olarak her demokrat insan gibi üzülerek izliyordu. Ama olaylar karşısında aktif bir tavır almayı ya da örgütlü bir mücadeleye katılmayı düşünmüyordu.

Düşünsel planda saplantıları olmadığı için, ideolojik amaçlı gizli örgütlerle de herhangi bir ihtilafı söz konusu olamazdı. Kendi kapalı dünyası içinde sadece mesleği ile uğraşıyordu. Aranan ve başarılı bir avukat olduğu için kendi çapında büyük sayılacak bir servet edinmişti. Huzur bozucu olayların dışında kalarak, sakin bir yaşama kavuşmak, geleceğe dönük tek beklentisiydi.

Sevgili Yusuf'un, 24 Şubat 1994 günü, saat 18.00'de evde beklenirken, bütün geceyi dışarıda geçirmesi kuşku ve üzüntü yaratmıştı. Kayıp haberini ertesi günü saat 12.00'de aldığımda; kardeşlerime, bunun bir ölüm haberi olduğunu ve Ankara'ya Yusuf'un cenazesini bulmaya gideceğimizi bildirdim. Çünkü onun çok mazbut bir hayatı vardı. Elli yıllık yaşamı boyunca, bir tek geceyi bile dışarıda geçirmemişti. Bu kadar düzenli yaşamı olan bir insanın bütün bir gece haber vermeden ortadan kaybolmasının tek bir açıklaması vardı: Yakalanıp gözaltına alınmış olması ya da öldürülmüş olmasıydı. Gözaltına alınmasını gerektirecek hiç bir neden olmadığı için, öldürülmüş olduğu kesindi. Kürt aydın ve işa-

damlarına yönelik faili meçhul cinayetlerin peşpeşe işlendiği koşullarda yaşıyorduk. Kendi çapında varlıklı bir Kürt aydını olduğu için onun da aynı sonu paylaştığını düşünmek doğaldı. Gerçekten Ankara'ya vardığımız saatlerde, Gölbaşı yöresinde cenazesi bulunmuş ve Ankara adli tıp morguna kaldırılmıştı. Teşhis için gittiğim morgda, Yusuf'un, dudaklarında acı bir tebessümle, katılaşmış cesediyle karşılaştım. İçimden büyük bir acı dalgası yükselerek, boğazımı tıkadı. Gözyaşlarım içime boğuldu. Küçük bir çığlık attım: "Evet bu Yusuf'tur! Sevgili Yusuf, neydi bu başına gelen?" diye inledim ve zorlukla morgtan çıktım. Yaşamım boyunca böyle bir acıyı çektiğimi hatırlamıyorum. Donup kalmış, ne yapacağımı şaşırmıştım. Gerçekten yapacak hiç bir şey kalmamıştı. Yusuf'u bulma umudu yokolmuştu. Çünkü o ölmüştü.

Yapılan otopside, genellikle güvenlik güçlerinin kullandığı Uzi marka bir silahla üzerine on beş el ateş edilerek öldürüldüğü ve ölüm olayının 25.2.1994 günü sabaha karşı 03.00 sıralarında gerçekleştiği saptandı. Buna göre Yusuf yedi sekiz saat süreyle sorgulandıktan sonra, vahşice katledilmişti.

Her türlü olasılığı göz önünde bulundurarak yaptığımız değerlendirme ile, bu cinayetin devletin içindeki "kanuni statüye tabi bulunmayan, gayri nizami kuvvetin yeraltı unsurları" tarafından planlanarak, infaz edildiği ya da taşaron militanlara infaz ettirildiği kesin kanısına varmış bulunuyoruz. Yusuf'un öldürülmesinde iki amaç güdülmüştür: Birincisi, Kürtlerin demokratik taleplerine sempatiyle bakan büyük şehirlerdeki Kürt aydın ve işadamlarını korkutarak, pasifize etmek için gözönünde bulunan en masum Kürt aydınlarından biri sıfatıyla Yusuf'un seçilmiş olmasıdır. Bununla, Kürt aydınlarının tümüne bir mesaj verilmiştir. Verilen mesaj şudur: "Öldürülmeniz için herhangi bir eylemde bulunmanız gerekmez. Kürt kökenli olmanız ve Kürtlerin demokratik taleplerine sempati beslediğinizin bilinmesi yeterlidir." Yusuf'tan sonra büyük şehirlerde yaşayan Kürt aydın ve işadamlarından onlarcası aynı yöntemlerle öldürülerek, mesaj pekiştirilmiştir. Gerçekten bu mesaj etkili oldu. İstanbul, Ankara, İzmir ve benzeri büyük şehirlerde oturan Kürt aydın ve işadamları, sıranın ne zaman kendilerine geleceği beklentisi içine girdiler; bunlardan bir bölümü, Türkiye'deki işlerini tasfiye ederek, başka ülkelere göçtüler.

Yusuf'un öldürülmesindeki ikinci amacın da; ileri yaşımda bana acıların en büyüğü olan kardeş acısını çektirerek, ölümümü çabuklaştırmak olduğunu düşünüyorum. Elhak! Bunda da büyük ölçüde başarı sağlamışlardır. İçimdeki acı günden güne artıyor. Yüreğimi kor gibi yakıyor. Sanırım bir insana yaşarken

kardeş acısı çektirmek, dünyanın en büyük işkencesidir. Yusuf'un cellatları, bunu bildikleri için onu alçakca katlettiler. Ama düşmana inat! Daha uzun süre yaşayacağım. Demokrasi mücadelesini aksatmadan sürdüreceğim. Türkiye'de demokrasinin bir gün mutlaka gerçekleşeceğine inanıyorum. Demokrasi düşmanları mutlaka yenilecek ve tarihin çöplüğüne atılacaklardır. Türkler ve Kürtler, insana saygılı kardeşçe bir düzeni mutlaka kuracaklardır. Acı çekerek, ama bilenerek, hem savaşacak hem de o mutlu günü bekleyeceğim. Büyük şair Nazım Hikmet'in öğüdünü tutarak...

"Yaşamakta ayak direyeceksin.
Belki bahtiyarlık değildir artık,
boynunun borcudur fakat,
düşmana inat
bir gün fazla yaşamak."

Bitirirken

12 Mart 1971 tarihinden bu yana, yaşadığım ve tanığı olduğum olaylardan kalkarak, Türkiye'de devlet anlayışını ve devlet erkinin kullanılma biçimini sorgulamaya çalıştım. Bunu yaparken, çağdaş demokratik hukuk devleti normlarını ölçü aldım. Çünkü, Türkiye, Batı ile aynı demokratik değerleri benimseyen ve bu değerlere göre yönetilen bir devlet olduğu iddiasındadır. Bu iddiaya karşın, Türkiye'de birey devlet ilişkilerinde, insan haklarına saygı konusunda ve yargı erkinin kullanılmasında demokratik hukuk devleti normlarıyla bağdaşmayan uygulamalar sürüp gitmektedir. Bu çifte standartlı politikalar nedeniyle Türkiye, söylemde demokratik, uygulamada ise, hukuku önemsemeyen, düşünce özgürlüğüne karşı ve insan haklarını ihlal eden parlamenter görünümlü, antidemokratik ve otoriter bir devlet yapısı sergilemektedir.

Türkiye, kuvvetler ayırımı ilkesine bağlı ve yargı bağımsızlığına saygılı, demokratik bir hukuk devleti olduğu savlarıyla, Batı'nın demokratik kurumlarında yer almış ve bu ülkelerle birlikte insan haklarına saygılı olma yükümlülüğünü getiren ortak belgelere imza koymuştur. Buna karşın iç politikada bu yükümlülükleri yoksayan uygulamalar yaparak, bunların gizli kalabileceğine inanmaktadır. Bu nedenle hem Batılı demokratik bir hukuk devleti imajını kullanmakta, hem de otoriter ve baskıcı bir üçüncü dünya devleti gibi davranabilmektedir. Oysa, çağımızın gelişmiş iletim teknolojisi ve yaygınlaşan ulaşım kolaylığı karşısında hiç bir ülkenin gizlisi saklısı kalmamıştır. Her şey herkesçe bilinmektedir. Artık toplumları ve devletleri kandırarak politika yapmak, mümkün değildir. Batı'da, Türkiye'nin bu ikiyüzlü politikaları sık sık eleştirilmekte ve yükümlülüklerine uygun davranması hatırlatılmaktadır. Buna kar-

şın Türkiye'yi yönetenler, hem Batı'lı görünmenin, hem de Doğu'lu davranmanın avantajlarını kullanmak için her türlü ayıbı sineye çekerek, çifte standartlı politikaları ısrarla sürdürmektedirler.

Batı basınında Türkiye'nin jeopolitik konumuyla açıklanan bu garip devlet anlayışına ilişkin çeşitli yorumlar yapılmaktadır. Örneğin, Le Monde gazetesinin bir baş yazısında şu yoruma yer verilmiştir: "Kuşkusuz garip yazgılı bir ülkedir Türkiye. Diktatörlükle demokrasi, islamla laiklik; Doğu ile Batı arasında istediğini seçebilmiş durumda değil. Bu çifte görünüm de, kendisine kur yapılan ve çekinilen bir ülke olmayı sağlıyor." (Le Monde, Türkiye Çıkmazda, başlıklı başyazı, 10.12.1994, s. 1)

Ne var ki, Türkiye'nin Doğu ile Batı arasındaki ekonomik köprü göreviyle, jeopolitik konumundan yararlanılarak sürdürülen bu çağdışı politikalar, uzun süre devam edemez. Türkiye, daha şimdiden bir yol ayrımına gelmiştir. Ya demokratik bir hukuk devleti olmanın gereklerine uygun bir devlet yapısına kavuşacak ya da içine kapanık, geri bir üçüncü dünya devleti olarak varlığını sürdürecektir.

Türkiye, orta gelişmişlikteki temel sanayi yatırımlarının girdi ihtiyaçları, tekstil ve konserve sanayiinin pazar sorunları ve yüksek gelişme potansiyeli olan turizm sektörünün talepleri açısından Batı Avrupa ekonomisiyle bütünleşme sürecine girmiştir. Bu süreç, Batı sermayesinin Türkiye'deki yatırımlarıyla hız kazanmıştır. Batı'da çalışan iki milyonu aşkın göçmen işçi de bu ekonomik entegrasyona emek boyutu ile katkıda bulunmaktadır. Gümrük birliği anlaşması bu bütünleşmeyi geri dönülemez bir noktaya getirecektir. Giderek Türkiye, Avrupa topluluğunun bir üyesi olacak ve Batı ile bütünleşecektir.

Türkiye'nin, bütünleşme sürecinin bugünkü aşamasında bile, Batı'dan koparak, otarsi yapması ve bir üçüncü dünya ülkesi gibi dışa kapalı bir politika izlemesi olanaksızdır. Böyle bir kopma, Türkiye'nin ekonomik bakımdan iflasını da birlikte getirir. Unutmamak gerekir ki, ithal girdileri içinde Avrupa birliği kaynaklı girdilerin oranı %60'ın üzerindedir. Türkiye ihracatının da üçte ikisi, başta AB ülkeleri olmak üzere Avrupa ülkelerine yapılmaktadır. (Osman Ulagay, Milliyet, 23.2.1995, s.7).

Bugünkü dünya konjonktüründe, kapitalist üretim ilişkileri içindeki Türkiye'nin, Batı ile ilişkilerinin yerine geçebilecek başka bir alternatif yoktur. Rusya, Kafkas ülkeleri ve Orta Asya Türki devletleri, Batı'dan kopmanın yarattığı boşluğu dolduramazlar. Kaldı ki, bu ülkelerin Türkiye ile işbirliği ancak,

O'nun Batı ile işbirliği içinde olmasıyla mümkündür. Çünkü, bu ülkelerin ekonomik gelişmesi de Batı ile işbirliği içinde olmalarına bağlıdır. Bu nedenle bunlar da Batı kurumlarında yer almaya büyük önem vermektedirler.

Türkiye'nin Batı'dan koparak, İslam ülkeleriyle bir ortak pazar oluşturması ve dış ekonomik etkinliklerini bu ülkelerle yürütmesinin, kalkınması için yeterli olacağı düşüncesi de gerçekçi değildir. Sanayileşmemiş ve ekonomik bakımdan büyük bir gerilik içinde olan İslam ülkeleri de gelişebilmek için Batı teknolojisine duydukları ihtiyaç nedeniyle, ticari etkinliklerini bu ülkelerle yürütmektedirler. Müslüman ülkelerin kendi aralarındaki ticaret hacmi, %10 iken, gelişmiş Batı ülkeleriyle yaptıkları ticaretin hacmi %90'dır. (Sedat Sertoğlu, Sabah gazetesi, 24.2. 1995, s.18).

Bu somut bilgilerin ortaya koyduğu gerçek şudur: Türkiye, Batı ile olan işbirliğini sürdürmek ve onunla başlattığı bütünleşme sürecini tamamlamak zorundadır. Oysa, 12 Eylül rejiminin koruyuculuğu altında geliştirilen ve 1982 Anayasası'nın düşünsel temeli olarak topluma dayatılan Türk-İslam sentezi ideolojisiyle biçimlenen bugünkü devlet yapısı, bu bütünleşmenin karşısında çok ciddi bir engel oluşturmaktadır.

Bugünkü devlet, 12 Eylül rejiminin oluşturduğu düzeni korumak ve onun yerleştirdiği sosyal ve politik değerler sistemini sürdürmek için Türk-İslam sentezi ideolojisini toplumsal yaşamın her alanında belirleyici bir ideoloji olarak kullanmaktadır. Yasama, yürütme ve yargı bu ideolojiye göre yeniden biçimlendirilmiştir. Yürürlükteki 12 Eylül hukuku ile Türk-İslam sentezi ideolojisine aykırı her türlü düşünce, suç sayılmaktadır. Yargı organlarının düşünce suçlarında yaptıkları yorumlarda da belirleyici olan bu ideolojidir.

Türk-İslam sentezi ideolojisinin devlete bakışı ve onu yönetme anlayışının temel ilkeleri şunlardır:

- Türkiye toplumu, sadece Türklerden oluşur. Başka etnik topluluktan olanların kimliklerine sahip çıkmaları suçtur.

- Türkler, müslüman ve sünnidir. Türkiye'de yaşayan gayri-müslimler, azınlık sayılırlar.

- Türk dili ve kültüründen başka dillerin ve kültürlerin geliştirilmesi ve kullanılması yasaktır.

- Başka ülkelerde yaşayan Türkler, Türkiye Türklerinin soydaşlarıdır. Soydaşlık hukuku, Türk ırkından olmayan vatandaşların hukukundan önce gelir.

- Devlet kutsaldır. Devleti korumak ve kollamak da aynı ölçüde kutsal bir görevdir.

- Bireyin ve toplumun devlete karşı hakları yok, sadece görev ve sorumlulukları vardır.

- Yasama, yürütme ve yargının görevleri, bir bütün olarak Türk-İslam sentezi ideolojisi içinde kutsal devleti korumaktır.

- Kutsal devlet kavramı ve Türk-İslam sentezi ideolojisiyle bağdaşmayan her türlü düşünce yasaktır. Bu düşüncelerin açıklanması ve örgütlenmesi suçtur.

- İnsan hakları, devletin yüksek çıkarlarıyla sınırlıdır. Devlet çıkarı söz konusu olduğunda işkence, yargısız infaz, adam öldürme (faili meçhul cinayet) bir haktır.

Devletin ve milletin bekası için gelecek kuşaklar, Türk-İslam sentezi ideolojisine göre yetiştirilecektir. Eğitim ve öğretim, şöven Türk milliyetçiliği ile sünni islam düşüncesine dayandırılacaktır.

Kısaca özetlediğimiz bu ideoloji, Türkiye'de toplum ve devlet yaşamının her alanında belirleyici bir işleve sahiptir. Bu aynı zamanda günlük yaşam içinde de toplumsal ve yönetsel ilişkilerin her düzeyinde belirleyici olan bir ideolojidir. Türkiye devlet yaşamında, hukuka bağlılık, kuvvetler ayrımı ve yürütme erkinin hukuk içinde kullanılması ilkeleri, Türk-İslam sentezi düşüncesi yanında önemsenmeyen biçimsel kurallar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle devletin çıkarları için, vatandaşlara baskı ve işkence yapılması, yargısız infazlarla faili meçhul cinayetlerin işlenmesi, hukuka aykırı olmalarına karşın, Türk-İslam sentezi ideolojisine uygun doğal devlet görevleri sayılmaktadır. Yürütmenin yasama ve yargıyı yönlendirmesi de bu ideolojinin devlet anlayışının bir gereğidir.

Türkiye'de yasama erkinin kullanılmasında da belirleyici olan Türk-İslam sentezi düşüncesidir. Parlamentoda, değişik programlara sahip, farklı siyasal partilerin bulunması, biçimsel bir ayrılıktır. Aralarındaki farklılık detaylardadır. Bu partilerin tümü için bağlayıcı olan devlet ideolojisi, Türk-İslam sentezi düşüncesidir. Bu ideolojiyle bağdaşmayan düşüncelerin parlamentoda temsili engellendiği için Türkiye'de gerçek anlamda bir çoğulculuk yoktur. DEP'in parlamentodan uzaklaştırılmasında, SHP ve CHP kökenli sınırlı sayıdaki milletvekili dışında, tüm partiler ortak hareket etmişlerdir.

Parlamentonun büyük çoğunluğu Türk-İslam sentezi düşüncesiyle bağdaşmayan her türlü düşüncenin suç sayılarak cezalandırılmasından yanadır. Bu

nedenle, bugün, Türkiye'de 103 gazeteci, yazar ve müzisyen düşünce suçundan hapis yatmaktadır. (Milliyet, 26.2.1995, s.35). Binlercesi de yargılanmakta ya da mahkumiyet kararlarının Yargıtay'dan geçmesini beklemektedirler. Türkiye'nin otoriter imajının düzeltilmesi konusunda içten ve dıştan gelen talepler, parlamento çoğunluğu tarafından sürekli reddedilmektedir. Siyasal iktidarın, ekonomik ve politik nedenlerle Batı'ya hoş görünmek için yaptığı bazı biçimsel iyileştirme önerileri de aynı bağnaz çoğunluk tarafından benimsenmeyerek reddedilmiştir.

Türkiye'de yargı erkini kullanan organların oluşturulması görevi de yürütmeye verilmiştir. Bu organların oluşmasında kullanılan ölçüt, Türk-İslam sentezi düşüncesine bağlılıktır. Bu nedenle Türk-İslam sentezi ideolojisi, yargı erkinin kullanılmasında da bağlayıcı bir işleve sahiptir. Yargı kararlarında ideolojik bağlılık, hukuktan ve yasalardan önce gelmektedir. Özellikle, düşünce suçlarındaki kararlarda devlet ideolojisinin belirleyici etkisi çok belirgindir.

Yargı erkinin kullanılmasında ideolojinin hukuku aşan etkisi konusunda pek çok örnek yaşanmıştır. Demokrat hukukçularla aydınlar arasında tartışma konusu olan son günlerin bir Yargıtay kararı, konuya açıklık getiren aydınlatıcı bir örnektir. Tercüman gazetesinin 20 Aralık 1990 günlü sayısında Ergun Göze, yazdığı köşe yazısında Aziz Nesin'e "vatan haini, zimmetçi ve rüşvetçi" diye hakaret etmiştir. Açılan hakaret ve tazminat davasının Yargıtay aşamasında, 4. hukuk dairesi, yerel mahkemenin tazminat ödenmesine ilişkin hükmünü davalı Ergün Göze lehine bozmuş ve davanın reddi gerektiğine karar vermiştir. Kararda ayrıca, Aziz Nesin'in "milli değerlere ve ulusal çıkarlara ters düşen fikirlere sahip olduğu öne sürülmüş ve bu nedenle de kendisine bu tür hakaretlerin yapılabileceği" görüşüne yer verilmiştir. (Cumhuriyet, 15.2.1995, s.4).

Ergun Göze'nin Türk-İslam sentezi düşüncesinin bağnaz bir temsilcisi ve Aziz Nesin'in de onun tam karşıtı, Marksist dünya görüşüne sahip olması bu kararın hukukçular ve aydınlar arasında tartışma konusu olmasına neden olmuştur. Bu karara, daha sonra heyetteki bir değişiklik sonucu, kritik bir çoğunlukla değiştirilmiş olması yargı erkini kullanan yargıç ve savcıların önemli bir bölümünün ideolojik bir şartlanma içinde oldukları gerçeğini değiştirmez.

Demokratik bir hukuk devletinde yürütmenin her türlü karar ve edimleri yargı denetimine tabidir. Keza, yasamanın da kimi kararları ve çıkardığı yasalar, Anayasa Mahkemesi'nin denetimine tabidir. Bu nedenle de, yargının yürütme ve yasamadan ayrı ve bağımsız bir güç olarak örgütlenmesi, demokratik hukuk dev-

letinin olmazsa olmaz bir koşulu olmuştur. Resmi devlet ideolojisinin bağlayıcı etkisi altında, yasama ve yürütmeyle de bütünleşen bir yargının ulus adına denetim ve yargılama görevi yapması beklenemez. Bundan dolayı, devletin üç temel erkinin bütünleştiği bir siyasal rejim, çok partili ve seçimli de olsa, demokratik sayılamaz.

Yürütme, yasama ve yargının resmi bir ideolojide bütünleştiği bir devlet düzeni Batı'lı, çağdaş, demokratik hukuk devleti normlarıyla bağdaşmaz. Bu nedenle Türkiye, Türk-İslam sentezi ideolojisine bağlı bugünkü otoriter ve gerici devlet anlayışıyla, gelişmiş Batı ülkeleriyle bütünleşerek, çağdaşlaşma isteklerini gerçekleştiremez. Hem Avrupa Konseyi, AGİK, Avrupa Parlamentosu ve benzeri kurumlarda yer alarak Batı'lı değerleri benimsemek, hem de Türk-İslam sentezi düşüncesinin gereklerini yapmak maddeten olanaksızdır.

Soğuk savaş yıllarında komünizme set çekmek için, Batı'lı sistem içinde hoşgörüyle karşılanan baskıcı ve otoriter bir yönetim biçimi, bugün artık kabul görmemektedir. İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi faşizmle yönetilen ülkeler, ancak demokratik hukuk devleti düzenine geçtikten sonra Batı Avrupa ile bütünleşme sürecine katılabilmişlerdir.

Türkiye, devlet ideolojisi çerçevesindeki uygulamalar nedeniyle, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Batı'nın çeşitli kurumlarından çıkan uyarılar, eleştiriler ya da zorlayıcı yaptırımlarla karşı karşıya kaldıkça büyük rahatsızlık duymaktadır. Batı'dan kopmayı göze alamadığı için de yaptıklarını tevil yoluyla savunmakta ve çifte standartlı bir devlet konumuna düşmektedir. Bu yolda ısrar ettikçe, saygınlığı zedelenmekte ve Türkiye yeni açmazlara girmektedir.

Devlet yaşamında günü kurtarmak için geliştirilen kısa erimli politikalar, çözüm değildir. Türkiye, bu politikalarla günden güne hem uluslararası topluluktan soyutlanmakta hem de ekonomik yıkım içine girmektedir. Bu açmazdan kurtulmanın yolu tektir: Türkiye'yi devlet ideolojisinden arındırarak, çağdaş, demokratik bir hukuk devleti yapmaktır.

Bugün Türkiye'de, devletin ideolojilerden arındırılarak, militarizmin etkisizleştirildiği, devlet-birey ilişkilerinin çağdaş normlara göre yeniden düzenlendiği çoğulcu, katılımcı, insan haklarına saygılı ve kuvvetler ayırımına dayalı demokratik bir hukuk devletinin kurulup işletilmesi, devletin bekasının olmazsa olmaz bir koşulu haline gelmiştir.

Böyle bir düzenin oluşturulması, iktidarı elinde tutan demokrasi karşıtı güç-

lerden beklenemez. Bu, ancak toplumun geleceği konusunda kendisini sorumlu hisseden demokrat aydınların öncülüğünde ve ortak bir paydada bütünleşecek demokrasi güçlerinin ileri boyutlu çağdaş bir demokrasi için verecekleri siyasal bir mücadeleyle gerçekleşebilir. Bu mücadele için, dağınık olmalarına karşın, demokrasi güçlerinin konumu son derece elverişlidir. Dış koşullar da buna denk düşmektedir. Devletin ve toplumun demokratikleşmesi için gerekli iç ve dış dinamikler tam bir uyum içindedir. Tarihsel ve siyasal konjonktür, Türkiye demokrasi güçlerinden yanadır. Eksik olan şey; birliği sağlayacak bir siyasal hareketin oluşturulması ve bunun iktidara yürüyen bir partiye dönüştürülmesidir. Bu da, ancak, Türk ve Kürt aydınlarının öncülük edecekleri ortak bir girişimle gerçekleşebilir.

Demokrasiyi kazanma görevi, aynı zamanda Türkiye'yi ekonomik, sosyal ve politik bunalımlardan da kurtarma görevidir. Tarihsel portesi olan bu görev, tavsatılır ya da geciktirilirse, Türk-İslam sentezi ideolojisine bağlı kutsal devlet adına yapılan baskılar devam edecek ve Türkiye insanları, kulluktan kurtularak, bağımsız, üretken vatandaşlar düzeyine ulaşamayacaklardır. Batı ile ekonomik bütünleşmesini gerçekleştirse bile, Türkiye, çifte standartlı, geri kalmış, otoriter bir üçüncü dünya devleti olmaktan kurtulamayacaktır.

TARIK ZİYA EKİNCİ

Devlet ve Ben

Server Tanilli'nin Önsözüyle

"Tarık Ziya Ekinci'yi özellikle benim kuşağım pek yakından tanır. Sayın Ekinci, dünyaya -bugün de- sosyalist açıdan bakan; öyle olduğu için de her türlü dar açının dışında, gerkçekliği bir bütün olarak kucaklayan bir aydındır...

Bir sosyalistin, üstelik kürt olduğunda ülkemizde ne türlü belalara uğrayacağını tasarlayabiliyor musunuz?

Yazdıklarını okurken öyle sayfalar oldu ki utandım anlattıklarından; dahlim varmış gibi bir suçluluk duygusuna kapıldım. Bırakınız Kürd'ü, bu söylediklerimden, bir parça namus ve haysiyeti olan hiçbir Türk'ün utanmayacağını da düşünemem.

Ancak benim ya da hepimizin utanması yetmez; başka şeyler de yapmalıyız. İçinde yaşadığımız devlet ve topluma çağdaş nitelikler kazandırmanın yolu buradan geçiyor."

SERVER TANİLLİ

ISBN - 975 - 7380 - 35 - 0